ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
1
JEUDI
1er MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ց ր ա ց ա ս : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.647 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Դիպքեր եւ դէմքեր կան պատմութեան մէջ, որոնք չեն ժխռնուիր: Հասարակական յիշողութեան մէջ կը մնան միշտ խօսուն: Դարերու ընթացքով կը դառնան առասել պայծառ, լուսաւոր, հրահանգիչ: Ջանֆրոյթ չեն պատճառներ: Չեն վախուիր, այլայլուիր յեղաշրջումներուն, սերունդներուն հետ: Կ'ապրին եւ կ'ապրեցնեն: Վերջապէս դէպքեր եւ դէմքեր որոնք ազգի մը նկարագիրը կը կերտեն:

Շատ չեն անոնք: Այլազան դէպքերով խճողուած այս աշխարհին մէջ քիչ են անոնք եւ ունին ջինջ ցոլացում:

Հայոց պատմութեան մէջ, այդ դէպքերու ոսկի շղթային մեծագոյն օղակն է՝ Աւարայրի դիւցազնամարտը, Վարդանանց հոգիով անած, Եղիշէի գրիչով անմահացած եւ դարերու շունչով յաւերժացած: Այսօր, Վարդանանց յիշատակի ոգեկոչման առթիւ անոնք անգամ մը եւս մազաղաթներէն, մատեաններէն քակուելով կը խուժեն եւ կը համակեն մեր հոգիները:

Աւարայրի Դիւցազնամարտը ջերմեռանդութեան եւ ազգային արժանապատուութեան զգացումներ արթնցնող ոճն է: Ոճ մը որ երբեք չի հիննար: Կը շարունակէ ապրիլ մեր մէջ եւ ներշնչել եկող ու գացող սերունդներուն ազգային հպարտութիւն, պայքարելու հաւատք եւ վճռակամութիւն ի խնդիր ազատութեան, հայրենասիրութեան:

Մահ խմացեալ՝ անմահութիւն է:

Այս բառերը չեն ժանգոտիր, չեն փոխուիր նոյնիսկ երբ մարդիկ երկիր ու պաղպաղներ կը փոխեն: Այս բառերը կը խոցոչեն բովանդակ իմաստն ու արժէքը դէպքին: Ճակատագրական անկիւնադարձ մը առջեւ, Վարդան եւ իր զինակից - ները պիտցան վճիռներուն դերագոյնը տալ եւ իրենց գիտակից մահով անմահութիւնը կերտել: Մերժեցին վատութիւնը եւ կրեցին նահատակութեան պսակը: Պսակ մը որ յետագայ դարերուն մեր նախահայրերը դարձեալ վերցուցին Շահերուն, Մաններուն, Սուլթաններուն եւ Ցարերուն դիմաց: Գիտցան Վարդանի կարմիր դրօշին համրով անցնիլ ու կարել լեռ ու ժայռ: Գիտցան Ղեւոնդ Երէցի խաչէն սուր ու գինք կոփել եւ նետուիլ յեղափոխութեան անջրպետներուն մէջ՝ անպատիւ կեանքին դերադասելով պատուաւոր մահը:

Աւարայրի Դիւցազնամարտէն հազարաւոր տարիներ ետք ալ, գոյապայքարի բոլոր ճակատներուն վրայ, ի զօրու կը մնայ Վարդանի կարգախօսքը՝ ի խնդիր ազատութեան եւ ինքնորոշ կեանքին: Մեր պատմութեան չքեղ խոյանքները 451-էն 1918 նաթօռով մը իրարու կը միանան սուրբ մահուան նոյն ըմբռնումով:

Եւ այսօր ալ, այս երկաթագիր բառերը նոր Աւարայրներու կ'առաջնորդեն յանձնառու եւ գինուորագրեալ երիտասարդներ որոնք հաւատքի մը գիտակցութեամբ, պաղպաղի մը համար, անկորնչելի արժէքի մը սիրոյն յանձն կ'առնեն մահը:

Կ. Ց.

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՁԵՄԱՅԷԼ ԳԱՆՈՍԱ ԳՆԱՑ

ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

× —

Քանի մը շաբաթ առաջ, կ'լսուէր թէ Սուրիոյ նախագահը մահամերձ է: Այսօր, մեծ յաղթականն է Լիբանանեան տապնապին, որուած բլլալով, որ առանց շատ իրար անցնելու, շատ բան յաջողեցաւ, որոնցմէ նուազագոյնները չեն Ամերիկացիներու մեկնումը եւ Ձեմայէլի Դամասկոս ժամանումը:

Լիբանանի նախագահին այս այցելութիւնը Դամասկոսի համբայ չէ այնքան, որքան Գանոսա երթալ, այսինքն՝ ծունկի գալ նախագահ Հաֆէզ էլ Ասատի առջեւ, ինչպէս մօտ տասը դար առաջ Հաճրի Դ. կայսրը՝ Պապին, խոնարհական Գանոսա պիւզանդիոնի մէջ: Երկու ղեկավարներ - ը, որոնցմէ մէկուն (Ձեմայէլ) ղեկավար մնալը կախում ունի մեւսին տրամադրութենէն, դիւրաւ չեն տեսած 1983 Մարտի ոչ - ուղեկիցներու ժողովէն ի վեր: Կասկած չկայ, որ Ձեմայէլի առաջին գիմումը պիտի բլլայ չեզեալ հռչակել Իսրայէլի հետ կնքած համաձայնագիրը:

Մեւս կողմէ, իսլամական ճիհատը ութ օրուան պայմանաժամ տուած է Ֆրանսական զօրքին Պէյրութէն մեկնելու համար, ապա թէ ոչ՝ երկրաշարժ մը պիտի բլլայ իր գոնուած վայրը: Ֆրանսացիք, արդարեւ, վերջիններն են բազմազգեան ուժերուն, որոնք չեն աճապարեր, աւելի ճիշդ կը սպասեն Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին, որ անմիջական էր, ըստ նախարար Շէմոնի յայտարարութեան Մարի - Ֆրանս Կարոյի հետ, ունեցած յայտարարին ընթացքին (հեռատեսիլի Ա. կայան, Երեքշաբթի իրիկուն): Ֆրանսայի Արտաքին Յարաբերութեանց նախարարին եւ նախագահ Փոմփիտուի նախկին խորհրդատուին, լրագրողներու կողմէ հարցաքննութիւնը կամ դէմ առ դէմ մաքերու փոխանակութիւնը, այնքան ալ բուռն չէր, քանի կասկած չկայ որ աջը կամ ընդդիմութիւնը պէտք է իսկապէս բնաւ անաչառ չբլլայ, նոյնիսկ չարաչար, քննադատելու համար Նախագահ Միթերանի արտաքին քաղաքականութիւնը: Եւ հանարար աւելի հետաքրքրական կ'բլլար նոյն նիւթին մասին, ուրիշ «դէմ առ դէմ մը», օրինակ՝ Շէմոն եւ իր մեծամասնութեան մէկ անդամը, յանձին Ժորժ Մառէէի:

× Լիբանանի ճիհատներու պարագլուխը երաշխաւորութիւն տուած է Ֆրանսացիներուն, որ պիտի ապահովէ անոնց պաշտպանութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ բողոքի նամակ մը ղրած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին, Ֆրանսայի մէջ նոր լոյս տեսած խորհրդային հրատարակութեան մը առթիւ՝ «Աչխարհի բնակչութիւնը»: Մառչէ կը յայտնէ իր կուսակցութեան «չատ բուռն ջղագրգռութիւնը» ի տես դիրքին հեղինակին կատարած բաժանումներուն «ազգագրական դասաւորման» պատրուակին տակ: Այս - պէս Պրուք, հեղինակը, մէկ կողմ կը դասէ անոնք զորս «Ֆրանսացի» կը կոչէ, որոնք ըստ իրեն 44 միլիոն են, այսինքն բնակչութեան 82,5%-ը եւ միւս կողմը կը դնէ. - «Ալզասցիները, Ֆլամանները, Պրըթոնները, Պասքերը, Քաթալանները, Կորսիքացիները, Հրեաները, Հայերը, Ցիկանները եւ միւսները»: Նոյն դլուխին մէջ, հեղինակը դրեր է որ «Ալզասլօրէնցիները դերման ցեղին մաս կը կազմեն»: Մառչէ կ'ըսէ՝ «վրդովմամբ կը բողոքենք այս ծիծաղելի եւ զզուելի վերագրումներուն դէմ: Մեզի համար, ինչպէս մեր երկրին բոլոր քաղաքացիներուն, Ֆրանսացի է՝ ով որ Ֆրանսահպատակ է: Ֆրանսա բազմազգեան պետութիւն մը չէ»: Քարտուղարը կ'եզրակացնէ ըսելով՝ «Տրուած ըլլալով, որ այս դիրքը Ֆրանսա լոյս տեսած է ու կը տարածուի, կը հասկնաք, որ ստիպուած ենք այս նամակը հրապարակել»:

Լ.Ա. - ՍԻՆ - ՍԻՒՌ - ՄԻՌԻ վարչական պատարանը, յետ քննութեան, հաստատեց ընդդիմութեան յաղթանակը 28 ձայնի առաւելութեամբ: Խնդրոյ առարկայ էր 32-րդ գրասենեակին քուէներու հաշուելու արարողութեան մէջ անկանոնութիւն մը, բայց դատարանը խորդախութիւն չգտաւ: 37 տարի մնալէ ետք այս թաղապետութեան գլուխը, համայնավարները կը պարտուին, բայց չեն ընդունիր եւ ամբողջ քուէարկութիւնը ջնջելու դիմում կատարեցին, վարչական դատարանին որոշումէն ետք:

ՆԻՒ - ՀԸՄՇԱՑԸ Միացեալ - Նահանգներու «փորձ - ջրջանը» կը նկատուի նախնական ընտրութիւններու համար: Կ'ըսուի թէ ոչ մէկ թեկնածու, որ «նախնականները» լինչպէս կ'ըսեն, կորնգուցած բլլայ հոն, նախագահ ընտրուած է: Այդ իսկ պատճառով, երեքշաբթի օրուան արդիւնքները մեծ անակնկալ մը եղած են, քանի նախատեսուած դեմոկրատ յաղթականը՝ Ուալթըը Մընտէյլ երկրորդ հասաւ, ձայներու ալ բաւական զգալի տարբերութեամբ մը, անապատելի աուքսայտըրի մը՝ կառի Հարթի հետեւ, քանի միայն 28% կը ստանայ եւ իր մըրցակիցը՝ 40%: Շրջանը ծանօթ է իբրեւ հանրապետական բերդ: Ճարտարարուեստի եւ փոքր արհեստներու շրջան է, որ տուրքերու դէր - ազատական դրութիւն մը կը կիրարկէ ընկերութիւններու վրայ իսկ եկամուտի տուրք դոյութիւն իսկ չունի: Տեղական եկամուտներու աղբիւրն է ալքոլի վաճառքը եւ ճիարշաւը, որոնց տուրքերու անունն է՝ «սին թաքս» (մեչքի տուրք...):

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Միութիւնը դոհ չէ, անշուշտ, Մոնթանէն, որ սենատիթալ Թրուա Թերթին համար «դրամատիրութեան եւ ի վնաս բանուորական դասուն, խոտակեցութեան քաղաքականութեան ջատագովներուն երգչախումբին մէջ, որպէս սոլիսթ կը ներկայանայ»:

ԻԶՄԻՐի զինուորական դատարանը երեք ծայրայեղ աջերու դէմ մահավճիռ արձակած է: Ասոնք անդամ էին «պաշտպանութեան զինուորներու չարժումին»:

ԼԵՒՈՆԵԱՆ - ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Պելգրատի դատավարութիւնը վերսկսաւ Փետրուար 20-ին, մօտ ամսուան մը դադարէ ետք եւ կը շարունակէ զբաղիլ թեքնիք հարցերով:

Չորեքշաբթի, Փետրուար 29-ի թերթական մամուլը (Հիւրրիյէթ) կը գրէր թէ երկուշաբթի օրուան նիստին, Փետր. 27, դատախազը ամէնէն ծանր պատիժը պահանջած է երկու հայ երիտասարդներուն համար: Դատավարութեան վերջին օրերն են եւ փաստաբաններու ու ամբաստանեալներու վերջին յայտարարութիւններէն ետք, կը տրուի վճիռը:

«LE MONDE» Ե Ւ ՀԱՅԿ. ԵՐԿՈՒ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

× —

Ֆիլիփ Պոճիօ, «Մոնտ»ի աշխատակիցը, որ վերջերս, օրը օրին, հետեւեցաւ Վան գործողութեան չորս հայ երիտասարդներուն դատավարութեան եւ տեղին վերլուծումներ ըրաւ այդ առթիւ (անդրադարձանք առեղին), երկուշաբթի իրիկուն (Փետրուար 28) տեսակ մը եզրափակիչ յօդուածով, կը ներկայացնէր հայկ. չարժումներուն ներկայ պատկերը: Իր դրութեան ենթախորագիրը՝ «Իբրեւ ուժին եւ չափաւորութեան միջեւ» կ'ամփոփէր մեծ բանին: Պոճիօ կը խօսի ԱՍԱԼԱ-ի երկու ճգտումներուն մասին, ներքին պատակտումին, հաշուեյարդարներուն, ըսելու համար թէ քաղաքական լուծումներ կը փնտռուին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LA BOUGIE DU SAPEUR»

× —

Շատ բան կրնայ կորսուիլ Ֆրանսայի մէջ, բայց ոչ երբեք՝ սրամտութիւնը, բարերախտաբար: Այս առընչութեամբ, յիշենք որ Փետրուար 29-ին լոյս տեսաւ «Լա պուժի սիւ Սափէօր» թերթի 2-րդ թիւը: Այս թերթին ինքնատպութիւնը այն է, որ լոյս տեսնէ միայն Փետրուար 29ին...: 14 լրագրողներ իրենց աշխատակցութիւնը բերած են, ներկայ է նաեւ Ֆլեման Լեվիտոս: Թերթը ունի օրա - թերթի մը բոլոր քննիքները, մէջն ըլլալով խաչբառ եւ մրցում (առաջինին արդիւնքն ալ տարօրինակ ձեւով կը տրըւի, չսպասելու համար չորս տարի...): Կան նաեւ բաժանորդագրական հետաքրքրական պայմաններ, քանի որ կ'ըսէ թերթը «Պուժին» միակ թերթն է, որ բաժանորդագրութիւն կ'ընդունի ամբողջ 20-րդ դարուն համար՝ 4 թիւ 40 Ֆր...:

Թերթը կ'ընդունի նաեւ պատասխանի իրաւունքը, եթէ մէկը անուանարկութիւն գտնէ: Այդ պարագային ալ սակայն, պատասխանը լոյս կը տեսնէ յաջորդ թիւին մէջ ... 1988, Փետրուար 29-ին: Թղթատելով այս հետաքրքրական էջերը, կը գտնենք նաեւ տեսակ մը թերթօն, որու երկրորդ գլուխն է լոյս տեսնողը եւ կը վերաբերի օրացոյցի պատմութեան «լուսնային արեւ մը» խորագրուած: Վերջապէս ըսենք նաեւ թէ թերթին Ա. թիւը լոյս տեսած է 1980 Փետրուար 29-ին, Սաիէօր Փամանպէրի (ծնած 1844, Փետրուար 29-ին) 33րդ տարեդարձին առթիւ:

ՎԵՐՈՒԿԻ ՄԱՀՄԱՆԱԿԱԼ ՎԱՉԱՌ ՎԱՐՈՒՆԸ

ՊԱՀԱՊԱՆՈՒՄ ԼԵՑՏ ՎՈՍԿԵՓԱՐ

«ՎԵՐՈՒԿԻ ԴԱՍԱԿԱՆԻՆ ՎԱՂԱՉ ԱՐԴԱՐ»

ՊԱՏՄՈՒՎԱԾՔ ՎՈՍԿԵՓԱՐԻ

«Հայոց նահապետ»

Ինչպես հայտնի է, Վոսկեփարը ծնվել է 1911 թ. Վերուկի գավառի Ծաղկավան գյուղում։ Նրա հայրը՝ Ստեփան Ալեքսանյանը, ինչպես և գյուղի մյուս տղամարդիկ, զբաղվել է անասնապահությամբ։ Վոսկեփարը մանկուց օգնել է հորը հոտերը արածեցնելիս։ Ինչպես ինքն է պատմում, նա ամենից շատ սիրել է ձիավարությունը։ Ձիավարության հանդեպ նրա սերը այնքան մեծ է եղել, որ նա ամեն առիթով ձիու մեջքին է նստել։ Ձիավարության հանդեպ նրա սերը հետագայում նրան դարձրել է ձիավարության մրցումների մասնակից։

Վոսկեփարը 1930 թ. ավարտել է Վերուկի միջնակարգ դպրոցը։ Դպրոցում նա ոչ միայն լավ է սովորել, այլև ակտիվ մասնակցություն է ունեցել դպրոցական կյանքին։ Նա եղել է դպրոցական թատերախմբի անդամ, մասնակցել է ներդպրոցական մարզական խաղերին։ Ավարտելուց հետո Վոսկեփարը մեկնել է Երևան և ընդունվել Երևանի պետական համալսարանի պատմության և փիլիսոփայության ֆակուլտետը։ Ուսանելու տարիներին նա ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանական ֆուտբոլի թիմի կազմում, մասնակցել է ձիարշավների։ Ուսանելու տարիներին Վոսկեփարը ամուսնացել է Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետի ուսանողուհի Աստղիկ Մելիքյանի հետ։ Ամուսնությունից հետո նրանք տեղափոխվել են Վերուկի գավառ, որտեղ Վոսկեփարը աշխատանքի է անցել գավառային թերթում։

1938 թ. Վոսկեփարը հրավիրվել է Վերուկի մարզային կուսակցական կոմիտե՝ որպես գրականության և արվեստի բաժնի վարիչ։ Այդ պաշտոնում նա աշխատել է մինչև 1941 թ.։ Պատերազմի տարիներին Վոսկեփարը ղեկավարել է գավառային թերթի խմբագրությունը։ Պատերազմից հետո նա կրկին վերադարձել է կուսակցական աշխատանքի։ 1946 թ. նա ընտրվել է Վերուկի մարզային կուսակցական կոմիտեի առաջին քարտուղար։ Այդ պաշտոնում նա աշխատել է մինչև 1953 թ.։ 1953-ին, իր նախաձեռնությամբ, Վերուկում հիմնվել է «Մեհյան» մարզական ընկերությունը։ Վոսկեփարը ընկերության առաջին նախագահն է եղել։ Նրա ղեկավարության տարիներին «Մեհյանը» դարձել է մարզի ամենահեղինակավոր մարզական կազմակերպությունը։ Ընկերության ֆուտբոլի թիմը մի քանի անգամ դարձել է մարզի չեմպիոն։ Վոսկեփարը ինքն էլ ակտիվ մասնակցություն է ունեցել ֆուտբոլային խաղերին։ Նա եղել է թիմի կապիտանը։ Ընկերության ձիարշավորները նույնպես հաջողություններ են ունեցել։ Վոսկեփարը ինքն էլ ձիարշավների է մասնակցել։ Նա մի քանի անգամ դարձել է մրցանակակիր։

1973-ին, իր ընտանիքի հետ, Վոսկեփարը տեղափոխվել է Երևան։ Այստեղ նա աշխատել է Հայաստանի մարզական կոմիտեում։ 1983-ին Վոսկեփարը ընտրվել է ՀԽՍՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավոր։ Նա եղել է խորհրդի մարզական հանձնաժողովի նախագահը։ Վոսկեփարը մահացել է 1988 թ. փետրվարի 14-ին։ Նրա մահվան լուրը ցնցել է բոլորին։ Հազարավոր մարդիկ եկել են նրան հրաժեշտ տալու։ Վոսկեփարը թաղված է Երևանի Կոմիտասի պանթեոնում։

Վոսկեփարի մասին գրել են նրա ընկերները, գործընկերները, ինչպես նաև մարզական շատ գործիչներ։ Նրանց հուշերը հավաքվել են «Վոսկեփար Վարուն» գրքում։ Գրքի հեղինակներից մեկը՝ Ռուբեն Ղազարյանը, Վոսկեփարի մասին գրում է. «Վոսկեփարը ոչ միայն հմուտ կազմակերպիչ էր, այլև հոգեբան։ Նա գիտեր, թե ինչպես պետք է վարվել մարդկանց հետ, որպեսզի նրանք լավագույնս դրսևորեն իրենց կարողությունները։ Նա միշտ հավատում էր իր մարզիկներին և ոգեշնչում էր նրանց հաղթանակների»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա ընկերը՝ Գևորգ Մելիքյանը։ Նա հիշում է. «Վոսկեփարը շատ էր սիրում ձիարշավները։ Նա ինքն էլ լավ ձիավար էր։ Մրցումների ժամանակ նա միշտ ուղեկցում էր իր մարզիկներին, ոգևորում էր նրանց, խորհուրդներ տալիս։ Նրա ներկայությունը մարզիկների համար մեծ ոգևորություն էր»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա որդին՝ Արտակ Վոսկեփարյանը։ Նա հիշում է. «Հայրս շատ էր սիրում իր ընտանիքը։ Նա միշտ ժամանակ էր գտնում մեզ համար։ Նա սովորեցրեց ինձ ձիավարել, սովորեցրեց ինձ սիրել սպորտը։ Հայրս ինձ համար օրինակ էր»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա թոռնուհին՝ Անի Վոսկեփարյանը։ Նա գրում է. «Պապս միշտ ասում էր, որ մարդը պետք է ունենա նպատակ և պետք է ձգտի դրան հասնել։ Նա ասում էր, որ հաղթանակը միայն նրանց է վիճակվում, ովքեր չեն վախենում պարտությունից»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա ընկերը՝ Արամ Հակոբյանը։ Նա հիշում է. «Վոսկեփարը միշտ ասում էր, որ մարդը պետք է ունենա երազանք և պետք է ձգտի դրան հասնել։ Նա ասում էր, որ հաղթանակը միայն նրանց է վիճակվում, ովքեր չեն վախենում պարտությունից»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա ընկերը՝ Գևորգ Մելիքյանը։ Նա հիշում է. «Վոսկեփարը շատ էր սիրում ձիարշավները։ Նա ինքն էլ լավ ձիավար էր։ Մրցումների ժամանակ նա միշտ ուղեկցում էր իր մարզիկներին, ոգևորում էր նրանց, խորհուրդներ տալիս։ Նրա ներկայությունը մարզիկների համար մեծ ոգևորություն էր»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա որդին՝ Արտակ Վոսկեփարյանը։ Նա գրում է. «Պապս միշտ ասում էր, որ մարդը պետք է ունենա նպատակ և պետք է ձգտի դրան հասնել։ Նա ասում էր, որ հաղթանակը միայն նրանց է վիճակվում, ովքեր չեն վախենում պարտությունից»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա թոռնուհին՝ Անի Վոսկեփարյանը։ Նա գրում է. «Պապս միշտ ասում էր, որ մարդը պետք է ունենա նպատակ և պետք է ձգտի դրան հասնել։ Նա ասում էր, որ հաղթանակը միայն նրանց է վիճակվում, ովքեր չեն վախենում պարտությունից»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա ընկերը՝ Արամ Հակոբյանը։ Նա հիշում է. «Վոսկեփարը շատ էր սիրում ձիարշավները։ Նա ինքն էլ լավ ձիավար էր։ Մրցումների ժամանակ նա միշտ ուղեկցում էր իր մարզիկներին, ոգևորում էր նրանց, խորհուրդներ տալիս։ Նրա ներկայությունը մարզիկների համար մեծ ոգևորություն էր»։

Վոսկեփարի մասին գրել է նաև նրա որդին՝ Արտակ Վոսկեփարյանը։ Նա գրում է. «Պապս միշտ ասում էր, որ մարդը պետք է ունենա նպատակ և պետք է ձգտի դրան հասնել։ Նա ասում էր, որ հաղթանակը միայն նրանց է վիճակվում, ովքեր չեն վախենում պարտությունից»։

(2 էջ 1թղթ)

ական թուականներուն զանազան վայրեր Դորպատ հաւաքուած հայ ուսանողներէն մեծ թիւ կը կազմէին։ Այդ շրջանին հոն էին Ռափայէլ եւ Քերովբէ Պատկանեան, Գէորգ Դաղոխեան, Գէորգ Բարխուդարեան, Մարկիանոս եւ Ալեքսանդր Ռոտինեան, Միքայէլ Փրիդոնեան, Վահան Ակարեան, Գէորգ Աբխմեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնց կարգին նաեւ Գէորգ Միրիմանեան, որուն մասին առհասարակ շատ ժլատ եւ կցկտուր տեղեկութիւններ կան մեր գրականութեան եւ մամուլին մէջ։

Եւ քանի որ անոր լուսանկարն ալ չէ մնացած, նախ տեսնենք թէ ինչ կ'ըսէ Գ. Միրիմանեանի արտաքինի դիմերուն մասին Թիֆլիսէն Դորպատ ուսանելու գացած, յետագային ծանօթ բանաստեղծ - թարգմանիչ, «Կապոյտ երկինքում աստղեր են վայլում» տարած երգի հեղինակը՝ Գէորգ Բարխուդարեան (1835 - 1913)։

«...Տէր - Միքայէլեանը շտապ կարդաց նամակը եւ դառնալով ինձ, ասաց։

- Շատ ուրախ եմ, բարով էք եկել։ Դուք իմ հիւրն էք, մինչեւ ձեզ համար մի յարմարաւոր սենեակ կը պանենք։ - Ցետոյ բարձրաձայն կանչեց։ - Յովսէ՛փ (Բարխուդարեան անունը կը չփոթէ, Գէորգ պէտք է ըլլայ - Ս. Ա.), Յովսէ՛փ, է՛կ այստեղ, Թիֆլիսից նոր տղայ է եկել։

«Ներս մտաւ կից սեմեակից մի կարմրահասակ, սաստիկ ճիւար, ճուրբ երեսի գծերով, բնիւղ կազմուածքով մի երիտասարդ (ընդգծումը մերն է - Ս. Ա.)։ Դա Միրիմանեանցն էր, հանրածանօթ «Հայոց աղջիկներ, ձեր հոգուն մատաղ» գեղեցիկ եւ սրտառուչ երգի հեղինակը։ Ջնայած իր դրութեանը, - խեղճ երիտասարդը թոքախտով հիւանդ էր, - նա այդ մլիոցին սատիկ զրաղուած էր, վերջնական քննութիւններ տալով։ Միրիմանեանցը մեկնեց ինձ իւր ճիւար ձեռքը, ասելով։

- Բարի լինի ձեր դալուստը, ցանկանում եմ ձեզ յաջողութիւն։ Դուցէ սկզբում մի փոքր տխրէք օտարութեան մէջ, բայց մի վհատիք, մենք այստեղ լաւ ընկերութիւն ունենք, եւ դուք շատ չուտով կ'ընտելանաք այստեղի կեանքին եւ չէք ճանճռանայ, մանաւանդ, երբ որ սկսէք կանոնաւոր պարապել ուսմամբ...»։

Գ. Բարխուդարեանի յուշերուն մէջ չեչտուած է Գ. Միրիմանեանի արտաքին նկարագիրը, մեղմ, հեզահամբոյր եւ ընկերասէր բնաւորութիւնը, ուրկէ կրնան օգտուիլ մեր նկարիչները, եթէ ուզեն ստեղծել Միրիմանեանի դիմանկարը։

Այժմ տեսնենք, թէ ինչ կը գրէ Գ. Միրիմանեանի մասին իր ամէնէն մօտ դասընկերներէն մէկը՝ յետագային ծանօթ անտառագէտ Ալեքսանդր Ռոտինեան (1832 - 1912)։

«Իմ ամենամտերիմ ընկերն էր Գ. Միրիմանեանը, նախկին աշակերտ Լազարեան ճեմարանի եւ յետոյ ուսանող Դորպատեան համալսարանի։ Ուշիմութեամբ եւ բնաւորութեամբ շատ նախանձելի էր։

«Բարեմիտ եւ ներողամիտ լինելով՝ սա իր սրտի խորհուրդները ինձ էր սովորաբար յայտնում»։

Այնուհետեւ Ալ. Ռոտինեան, պատմելով գերմաներէնի մէջ յառաջադէմ ըլլալուն եւ դասախօսներու ուշադրութիւնը գրաւելուն հետ նաեւ իր մայրենի լեզուին նախանձախնդիր, վեհ զգացումներով տոգորուած բուռն հայրենասէր Գ. Միրիմանեանի մասին, կը շարունակէ.

«Միւս օրը ես զարձեալ եկայ Միրիմանեանին տեսութեան եւ գտայ նրան մատիտը ձեռին, գրելիս։

- Աբի, նի՛ստ, - ասաց նա, - ես կը կարդամ եւ յետոյ կը պատեմ...

«Թղթի վրայ գրած էր մանր տառերով այն հիանալի երգը, որ ներկայումս ամէն հայ տղայ ու աղջիկ անգիր արած ունի. «Հայոց աղջիկներ, ձեր հոգուն մատաղ, որ միտս էք գալիս, քաշում եմ ես ախ»։

«Ես շատ ու շատ հաւանեցի գրութիւնը եւ ոչ միայն լրան չթողի, որ պատռի, այլ խլեցի եւ արտագրեցի։ Միխայէլ փրիդոնեացն էր, որ այս երգի համար եղանակ գտաւ, որ յետոյ զարմացմամբ լսեցի Թիֆլիսում...»։

Այս յուշերէն կը պարզուի, որ բնագրին համար երաժշտութիւն գրած է Միքայէլ Փրիդոնեանց, մինչդեռ ցայժմ երգը ժողովրդական կը համարուէր։

«Հայոց աղջիկներ» երգը 1868-էն ի վեր տեղ գտած է Միքայէլ Միանասարեանի «քնար հայկական» երգարանի, Գ. Գրիգորեանի վեց անգամ հրատարակուած «Սոխակ Հայաստանի» երգարանի, Մ. Տէր - Յովհաննիսեանի «Մատկեփունջ»ի, Շարա Տալեանի եւ Վ. Զաքմիչեանի «Երգարան»ի եւ բազմաթիւ այլ երգարաններու եւ հաւաքածոներու մէջ։

Իր ժամանակին Գաբրիէլ Սունդուկեան «Հայոց աղջիկներ» երգը օգտագործեց իր «Եւ այլն կամ նոր Դիոգինէս» թատերախաղին մէջ, իսկ Համօ Բեկնազարեանի «Պէպօ» չարժանկարին մէջ զայն մեկնաբանեց Աբաքսեայ Գիւլզադեան։

Գէորգ Միրիմանեան բժիշկներու թէ յաղորդութեամբ եւ իր եղբօր ընկերակցութեամբ վերադարձաւ իր ծննդավայրը՝ Թիֆլիս, ուր 1853-ին կնքեց իր մահկանացուն, 21 տարեկանին։

Գէորգ Միրիմանեան համբաւ ապահովեց իր մէկ բանաստեղծութեամբ՝ «Հայոց աղջիկներ»ով, ինչպէս Դորպատի իր դասընկերը՝ Գէորգ Դաղոխեան, իր «Մեծեռնակ»ով։

1962-ին հրատարակուած «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն»ի Բ. հատորին մէջ կը կարդանք. «Վաղամեռիկ բանաստեղծ Գէորգ Միրիմանեանի «Հայոց աղջիկներ» երգը մինչեւ օրս հայ ժողովրդի ամենասիրած երգերից մէկն է»։

ՍՈՒՐԻՆ ԱԻԶԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 4-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ Հայ Աբիներու Միութեան վարիչ ընդհանուր ժողովի 53-րդ տարեկան ցերեկոյթը, Սալ տը լա շիմիի մէջ։ Այս հանդիսութիւնը Փարիզի հայ կեանքին մէջ իր տեղը զրաւած է եւ ամէն տարի, Մարտին սկիզբը, բանակումներէն, ճէմպորիներէն եւ ամառնային զանազան գործունէութիւններէն ետք հայ արիները կը ներկայանան հանրութեան՝ հայկական եւ սկաուտական զեղարուեստական յայտագրով, պարեր, երգեր, թատերական ներկայացումներ եւ սկաուտական տեսարաններ։

Այս տարի հանդէսը կը սկսի ընդհանուր սկաուտներու ներկայացումով։ Գայլիկներ կը ներկայացնեն տեսարաններ ամերիկեան «Ուէսթէրն» կեանքէն։ Աբենոյշներ կը մեկնարանեն նոր պարերու շարք մը՝ ամէն երկրէ եւ ամէն ոճէ։

Ուրախ ենք՝ որ այս տարի եւս Պելժիոյ սկաուտ մեր եղբայրները՝ Օսթանտի շրջանէն, պիտի ներկայանան հանրութեան, առաջնորդութեամբ իրենց պետին՝ Ա. Ռոզի, յայտնելու համար իրենց համակրանքը Հայութեան եւ Հայ Աբիներու Միութեան հանդէպ։ Միջազգային Սկաուտական Կոմիտէի անդամ Տոմինիք Պենոտ մասնաւորապէս կուգայ համաշխարհային սկաուտական չարժման վարչութիւնը ներկայացնելու, խօսելու եւ վոխանցելու անոր չնորհաւորութիւնները։

Հանդէսին ներկայ կ'ըլլան նաեւ Ֆրանսական սկաուտական միութեանց վարիչ ընդհ. պետերը, հին և նոր բարեկամներ, ինչպէս նաեւ իշխան Էմմանուէլ՝ Լիեխթենչթայնէն։

Միջնաբարէն ետք, խմբապետներ եւ խմբապետուհիներ կը ներկայացնեն Մոլիէռի «Լա ժալուզի տիւ Պարպուչ» ծաղոթ կատակերգութիւնը, հայերէն։ Ալ Փորվիլի շրջանը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «Տօն եւ ուրախութիւն հայ ընտանիքի մը մէջ», որ համադրութիւն մըն է հայկական զուարթ երգերու, պարերու եւ հաճելի տեսարաններու։

Հանդէսին կը մասնակցին նաեւ Լիոնի շրջանի պետերը եւ խմբապետուհիները։ Հուսկ, ըստ աւանդութեան, բեմ կը բարձրանան բոլոր արիները, արենոյշները, թեւիկները եւ գայլիկները, փառերգով փակելու համար հանդէսը։

Բոլորն ալ՝ մեծ ու պզտիկ, չարաքնեռէ ի վեր կը պատրաստեն իրենց հանդէսը։ Վստահ ենք որ այս տարի ալ Փարիզի հայ զաղութը մեծ բազմութեամբ պիտի զայ հաճելի օր մը անցընելու եւ քաջալերելու մեր արիներն ու արենոյշները, որոնք իրենց գործունէութեամբ կը վայելեն մեր զաղութին ու ֆրանսական ընկերական կազմակերպութեանց համակրանքը։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ
ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՄԸ
ՍՈՒՐԷՆ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի լաւագոյն գրագէտներէն մէկուն՝ Սուրէն Աղաբաբեանի գրիչին կը պատկանին բազմաթիւ յօդուածներ, մեծագրութիւններ, ակնարկներ, որոնք նըւիրուած են արդի հայ գրականութեան զարգացման սկզբունքներուն եւ զանազան սերունդներու պատկանող գրողներու երկերուն։ Տարիներու իր հետազօտութեանց արդիւնքն են այն յօդուածները՝ որոնք տեղ գտած են «Հայ գրականութեան կերպարներն ու ոճերը» հաւաքածոյին եւ «Եղիչէ Զարենց. - Ստեղծագործութեան ակնարկներ» գիրքին մէջ, որոնք վերջին տարիները լոյս տեսած են Երեւան եւ Մոսկուա։ Այդ հրատարակութիւններու մասին տոքթ. Ելենա Ալեքսանեան գրախօսական մը տորադրած է Մոսկուա լոյս տեսնող «Դրուժբա Նարոդով» («Ժողովուրդներու բարեկամութիւն») հանդէսին մէջ։ Գրախօսը առաւելաբար չեչտած է Սուրէն Աղաբաբեանի մօտ քննադատութեան սրութիւնը, վերլուծումի խորութիւնը, գրական ընթացքի ըմբռնումը, ընդգրկումը եւ այլ յատկանիշներ։

×

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Անցնող տարին արդիւնաբեր եղած է Գէորգ Էմինի համար։ Ան տպագրութեան յանձնած է երեք գիրքեր՝ որոնք կը վերկայեն բանաստեղծին բեղուն գործունէութեան մասին։ Մօտ ատենէն Երեւանի մէջ լոյս կը տեսնեն իր նոր քերթուածներուն հաւաքածոն եւ համաշխարհային գրականութեան ու արուեստին մասին հինգ հատորնոց էսէներու առաջին գիրքը։ Մամուլի տակ է նաեւ «Շէյքսպիրի սոնետներից մինչեւ Ներուդայի բանաստեղծութիւնները» թարգմանութիւններու հատորը։ Գէորգ Էմինի Երեւանի բնակարանին մէջ թանկագին մասունքներու կողքին կը դտնուին խորհրդային ժողովուրդներու ազգային տարազները, զորս հաւաքած է չրջապտոյտներու ընթացքին։ Խորհրդային Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիրը մասնագիտութեամբ ճարտարագէտ է։ Աւարտած է Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկը. մասնակցած է Ջրակայաններու կառուցման՝ Հայաստանի լեռնային չրջանները։ Զորս տասնամեակներու վաստակ մը ունի։ Իր գործերը թարգմանուած եւ հրատարակուած են բազմաթիւ լեզուներով։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

7

1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3

Իւրաքանչիւր բառը զգուանքի մը պէս կուգար Մաուրին։ Համարձակեցաւ իշխանին աչքերուն մէջը նայելու, որոնք հեզնոտ երեւցան իրեն։

Երեքը մէկ խօսակցութեան սկսան. Մաուրին զարմացումով նկատեց որ ոեւէ ձեւով չէր նեղուեր։ Իրականութեան մէջ, վեց ամիսէ ի վեր, զլուխ զլխի անցուցած էր իշխանին հետ, անոր ուղղած էր հազար խոստովանութիւններ եւ մինակը վայելած էր անոր մտերմութիւնը։ Հիմա որ անոր դիմացը կը գտնուէր, տրամադրուած էր ամէն բան ընելու անոր համար։ Ինքզինք կը համոզէր թէ ինչ որ ընէ, ինչ որ ըսէ, ինչ որ ընելու վրայ ըլլայ, ան պիտի չկրնայ զայն մեղադրել։ Ինքզինք կը համոզէր թէ ինչ որ ընէ, ինչ որ ըսէ, ինչ որ ընելու վրայ ըլլայ, ան պիտի չկրնայ զայն մեղադրել։

- Աւիւծին քարայրը, ըսաւ Ռոտոլֆ հեղնանքով։

Կոմսուհին խօսքի մէջ մտաւ.

- Մաուրին կը կարծէ որ կրնայ զսպել դիւակերը զազանները։

- Մի ծաղրէք զիս, ըսաւ Մաուր. լսել կ'ուզէ թէ ուրիշ ոեւէ տեղ դժնդակ հանդիպումի մը վախը կար. մինչդեռ հոս կատարեալ ապահովութեան մէջ եմ։

- Ահա այսօրուան աղջիկները, սիրելի զարմիկս, ըսաւ կոմսուհին։

Այս բանած ատեն, իշխանը ոտքի ելաւ, Մաուրին նոյնպէս։

- Ո՛չ, ո՛չ, նստեցէք, ըսաւ իշխանը, հոս, մեր միջեւ ոչ մէկ ձեւակերպութիւն. սակայն ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ վայրկեանի մը համար. զարմուհիս ըսելիք մը ունի. կը համձո՞ք դալ, ըսաւ կոմսուհիին դառնալով։

Եւ երկուքը մէկ դուռ ելան զոնակէ մը, զոր Մաուրին չէր տեսած։ Մենակ մնալով, աղջիկը ժամանակ ունեցաւ սենեակին վրայ աչք պտըտցնելու։ Իշխանին սենեակին յարակից փոքրիկ զահլիճ մըն էր։ Պատուհանին մօտեցաւ, ու զարմանումով տեսաւ որ պատուհանը կը նայէր Ամալիէն Հօթի վրայ, ճիշդ դիմացը կայսրուհիին յարկաբաժիններուն։ Այդ վայրկեանին միայն, առաջին անգամ ըլլալով, անդրադարձաւ որ կայսերական պալատի մը մէջ կը գտնուէր, կայսեր եւ կայսրուհիին տանը մէջ։ Սեղանին մօտեցաւ. մեռելին ծամածուռ դէմքը գինքը կեցուց. «Ինչպէ՞ս կարելի է ապրիլ մեռելի մը դէմ» խորհեցաւ։ Եւ յանկարծ մտքին մէջ պատկերացաւ այն տեսարանը, ուր Համլէթ կը խաղայ Եօրիքի գանկին հետ։ Ռոտոլֆն ալ հոն էր այդ օրը եւ վայրկեան մը իրեն երեւցած էր Տանիմարքայի գժբախտ իշխանին դիմագծերուն տակ։

Այն ատեն կարեկցութեամբ լեցուած էր անոր հանդէպ, հիմա ղեռ կը դթար. քայլ մը եւս առաւ ու ատրճանակը տեսաւ. բնազդական վախ մը կը զգար հրազէններէն, նոյնիսկ անոնց ազմուկին չէր հանդուրժեր, ի՞նչ հարկ վտանգաւոր զէնք մը ձգել դրասեղանին վրայ. արդօրէն ետ դնաց. այդ պահուն Ռոտոլֆ մինակը ներս մտաւ.

- Ո՞ւր է կոմսուհին, հարցուց Մաուրին։

Ռոտոլֆ զգաց որ Մաուրին ձայնը ոչ թէ վրդովում, այլ զարմանք կ'արտայայտէր։

- Քիչ մը դժուարութեամբ դինքը ճամբեցի, ըսաւ երիտասարդը խնդալով. ան - կայն միշտ կը յաջողիմ եւ միշտ ուշացա կ'ընէ։

(Շար. 47)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել՝
ՏԻԿԻՆ ՌԻՄԱ ՔԷՐԻՄԷԹԵԱՆԻ
մահը։

Թաղումը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 1, ժամը 10·30-ին Պանէեօ - Քոմմիւնալի գերեզմանատունը։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՄԻՑԻ· - Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մխքայէլեան 350 Ֆ։

×

ՍԷՆ-ՌԱՖԱԷԼԻ· - Տիկին Լամոնա Մարտոյեան, ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Հաւատարիմ ընթերցող «Ցառաջ»ի՝ 300 Ֆ·

×

ԼԸ ՓԼՈՒՕ· - Տիկին Կիւլեան 50 Ֆ։

ԻՍԻ Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ դիւանը կը հաղորդէ իր հետեւեալ ձեռնարկներու ժամանակացոյցը։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ· - 20·30-էն 22 Ֆրանսերէն լեզուի դասեր հայ օտարերկրեայ պատանիներու համար։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ· - 9-էն 12 եւ 14·30-էն 16·30 հայերէն լեզուի դասեր 5-էն 12 տարեկան հայ մանուկներու համար։ Երեկոյեան՝ 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր հայ պատանիներու համար։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ· - 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր սկսնակներու համար։

ՇԱԲԱԹ· - 14-էն 16 հայկական պարի դասեր՝ երկու շաբաթը մէկ անգամ, 6-էն 12 տարեկան մանուկներու համար։

ԿԻՐԱԿԻ· - 10·30-էն 12 քրիստոնէականի դասեր հայ մանուկներու համար· երկու-շաբաթը մէկ անգամ։

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութիւններու համար կը խնդրուի հեռաձայնել ժամը 13·30-էն 17·30։

Հեռաձայնի թիւն է՝ 644 - 28 - 52

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատակարարի մը intendant(e), *հետաքրքրուղները դիմելու են տնօրէնութեան։·*

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue arménien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

ԼԻՈՆ

ՀԱՑԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավենիւ տը Սաֆա Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՒԱՒՈՐ ԱՂԲԱՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ եաք ժամը 3-ին։

Բեմադրութիւն՝ Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունն կամ խումբին անդամ - անդամուհիներուն։

ՄԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Մարտ 4, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէնթ Էթիէնի Հայկ· մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան։

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps .

- **Capacités de dactylographie et secrétariat**
- **Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes**
- **Sachant parler, lire et écrire l'arménien**
- **Contact facile avec le public**
- **Esprit d'initiative**

Adresser C.V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise 75009 PARIS

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11
amp

A L'OCCASION DU 40ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT DE

MISSAK MANOUCHIAN

(21 FEVRIER 1944)

l'U.G.A.B.-Jeunes
présente dans le cadre de son Ciné-Club :

«L'AFFICHE ROUGE»
Un film de Frank CASSENTI

VENDREDI, 2 MARS, A 20H 30

PROJECTION SUIVIE D'UN DEBAT

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 227. 12. 26

Participation aux frais :
Membres : Gratuit
Non membres : 15 frs

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ալէի Պուլվառ Օտտոյի մատնահիւզը չնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները ընկերուհի Ովսաննա Կոնոյեանի թաղման առթիւ· - Կոնոյեանի զաւակները 500 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլումճեան 100, Այրի Տիկին Փարիզ Ամատանեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յուսիկեան 50, Այրի Տիկին Աբմենուհի Գասպարեան 50, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան 50, Սէն - Ժեռմէն Կապոյտ Ալէի մասնաճիւղ 200 Ֆ·, Այրի Տիկին Ստամպուլեան 10, Այրի Տիկին Ազատեան 10, Տէր եւ Տիկին Ժանժան Ղարիպեան 50, Բիւզանդ Թիրիքեան 50, Թիրիքեան եւ Համբարձումեան 100, Ժամկոչեան եղբայրներ 100, Տիկին Ա· Խաղիկեան 25։ Ասատուր Յովակիմեանի թաղման առթիւ՝ իր զաւակները՝ Յովակիմեան, Շահինեան (Վալանս), Տէրտէրեան եւ Պաղտասարեան 500 Ֆ·։

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (M° INVALIDES)

կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը։

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) Յովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտադրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով։

Հայ Արիները, Արենոյչները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր։

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«La Jalousie du Barbouillé»
(գաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ։

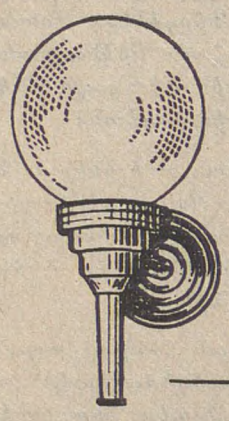
Մուտք՝ 35 Ֆր· երախաներուն մուտքը ձրի է

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

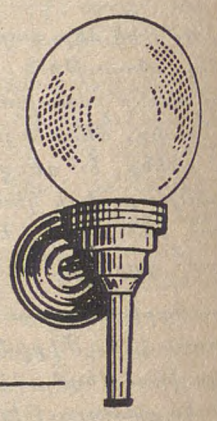
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Ներկայացիր զեղչ «Ցառաջ»ի յաժանորդներուն"

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : **91 - 24 - 99**
(FERMÉ LE DIMANCHE)

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՑԻՆ ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

SF semiral france

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

- EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
- MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
- PHOTOCOPIEURS
- MOBILIER ET CLASSEMENT
- CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
- CAISSES ENREGISTREUSES
- FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

- ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ···

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
2
VENDREDI
2 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.648 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.648

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

—×—

Համաերկրեկեան տրամադրութիւնները ծաւալ կ'առնեն արաբ աշխարհին եւ, յատկապէս, ծոցի շրջափակին մէջ, կը պրէ «Հերըլտ»ի մէջ Մ. Համիա, հեղինակ՝ կարգ մը աշխատութիւններու կարգին՝ Սաուտական Արաբիոյ պաշտպանութիւնը խորագրեալ գիրքին: Կ'ընդունի, թէ Ուաշինկթըն միշտ պատասխանատու չէ գոյութիւն ունեցող կամ ստեղծուղ կացութիւններուն: Բայց վերջին ժամանակաշրջանի քաղաքականութիւնն ալ ցոյց կուտայ, թէ Միացեալ - Նահանգները արձագանգ կը հանդիսանան Թէլ - Ավիվի չահերուն, եւ ըստ առաջնոյն, կ'անտեսեն Արաբներուն մտահոգութիւնները, քաղաքական պահանջները: Ուաշինկթըն պէտք է փոփոխութեան ենթարկէ իր քաղաքականութեան հիմնական ուղեգիծը· որքան չուտ, այնքան լաւ, այլապէս ուշ կ'ըլլայ:

Կը չեչտէ այն իրողութիւնը, թէ արաբական բազմաթիւ երկիրներու դէմ դնելով եւ զատապարտելով հանդերձ Միացեալ - Նահանգներու Մերձաւոր - Արեւելքի քաղաքականութիւնը, կ'աշխատին, անցեալին նման, սանձել հակամերիկեան տրամադրութիւնները մտաւորական եւ ժողովրդական խաւերուն մօտ: Ցայսօր՝ դրեթէ ապարդիւն:

Ի՞նչ փոփոխութիւններ: Նախ ընկերային պեռնին վրայ արձանագրուած յառաջդիմութիւնը, տնտեսական բարելաւումը եւ, յատկապէս, ծայրայեղ մահմետականութեան դաղափարախօսութեան տարածումին արտակարգ թափը:

Այս երեւոյթները զոյգ ձգտումներ յառաջ կը բերեն: Ամենաբաբար, ժողովուրդն ու պետութիւնները կը ձգտին իրենց խօսքն ունենալ շրջանի ներքին եւ արտաքին հարցերուն քաղաքականութեան մէջ: Ապա՝ կը բարձրանայ ձայները անոնց, որոնց համար Արեւմուտք կը խաթարէ իրենց ազգային արժէքներն ու մշակոյթը:

Ինդիրը այն կը մնայ, որ երկու կողմերն ալ սպառնալիքը կը տեսնեն Միացեալ - Նահանգներէն: Անցեալին՝ հարցը կը մնար միայն քաղաքական: Ներկայիս, ժողովուրդը կը մատնանշէ նաեւ տնտեսականը, ազգային կարգին չեզոքումը եւլն: Ակնկա կը նշանակէ, թէ հակամերիկեան տրամադրութիւնը իր խոր ազդիւրները կ'ունենայ՝ պարզելու եւ տարածելու համար իր հակումները: Քարոզչութիւնը իր սերմերը կը գտնէ, քանի այս վերջինները դիւրութեամբ կ'ըսեն, թէ Ուաշինկթըն կը ճնշէ դիրենք քաղաքական պետի վրայ, - Իսրայէլի կողքին մնալով, - եւ տնտեսապէս, զօրավիղ կենալով այն ճնշող տարրին, որ տնտեսական եւ այլ պատճառներով կ'աշխատի Ուաշինկթընի ենթակայութեան տակ վերնելիլ:

Երկարօրեայ արմատական կոչուող կառավարութիւնները կ'օգտագործեն ժողովուրդին այս տրամադրութիւնները: Իրանի յեղափոխութիւնը իր արմատները կը տարածէ Սուրիա թէեւ կ'աշխատի «տնտեսական» այս գաղափարախօսութիւնը իր հողին վրայ, բայց միաժամանակ, այլ եւ այլ չահերէ առաջնորդուելով, կը գործակցի տարբ հետ: Դեռ անհրաժեշտ է տանց վրայ ուշադրել Լիբիան եւ Սորհ. Միութիւնը, որոնք պիտան օգտակար իրաց այս վիճակին: Պէտք չէ մոռնալ ժողովուրդին մէջ գոյացած այն համոզումը, թէ Լիբանանի վրայ կատարուած յարձակումը՝ Իսրայէլի կողմէ, 1982-ի ամառը, Ուաշինկթընի հաւանութիւնը կը վայելէր:

Անշուշտ կ'ըսէ յօդուածագիրը, որեւէ չափաւոր նկատուղ կառավարութիւն չակընկալեր, որ Ուաշինկթըն հրաժարի զօրավիղ կենալէ Իսրայէլի: Բայց կը ըսպասէ, որ աւելորդ դրգռութիւններու պիտի չստեղծէ: Յատկապէս, կրօնական խմբակցութիւններու դէմ:

Օրինակ, Երուսաղէմը նկատելով Իսրայէլի մայրաքաղաք եւ իր դեսպանատունը հոն տեղափոխելով: Նման կարգադրութիւն մը հակամերիկեան տրամադրութիւններու տարածում կը նշանակէ, ատիճան մը աւելի:

Միաժամանակ, Ուաշինկթըն կրնայ եւ պէտք է գտնէ համերաշխութեան ճամբան հարթող միջոցներ: Ներկայիս կան երկիրներ, ինչպէս Եգիպտոս, Իրաք, Ցորդանան, Սաուտական Արաբիա, նոյնիսկ Ալժերիոյ Արաբները, որոնք կը ձգտին լուծել արաբ - իսրայէլեան թլուճումը:

Ուաշինկթըն պէտք է այս ուղղութեամբ մտածէ:

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24 - 28)

ԴԱՒԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
14-ՐԴ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՑԵԱՆ

Զրացատաքի Խորհ. Միութեան ամենամային ախոյեանութեան, որ տեղի ունեցած է Տնեպրոպետրովսկի մէջ, Դաւիթ Համբարձումեան 14-րդ անգամ ըլլալով արժանացած է ոսկէ մետալի: 28-ամեայ մարզիկին թռիչքները՝ 10 մեթր աշտարակէն, հիացում պատճառած է իրատարբերուն, որոնք Դաւիթ Համբարձումեանի չնորհած են բարձրագոյն գնահատականները: Երեւանցի մարզիկը առաջին անգամ 15 տարեկանին է, որ նուաճած է Խորհրդային Միութեան ախոյեանի կոչումը, այնուհետեւ մասնակցած է երեք ոլիմպիականներու՝ 1972-ին Միւնիխ, ուր 5-րդ հանդիսացած է, իսկ 1980-ին՝ Մոսկուա, ուր չհաջած է պրոնզէ մետալը: Եւրոպայի վերջին երկու ախոյեանութիւններուն՝ Դաւիթ Համբարձումեան, բարդ ու նուրբ թռիչքներով նուաճած է ախոյեանի տիտղոսը: Տնեպրոպետրովսկի մրցաշարքին արծաթէ մետալ չհաջած է Սիրվարդ Էմիրզեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՐԳԵԻԱՏՐՈՒԱԾ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ
ԼԱԻԱԳՈՅՆՆ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Նախարարաց Խորհուրդի, Արհեստակցական Միութիւններու Կեդր. Խորհուրդի եւ Կոմերիմիութեան Կեդր. Կոմիտէի կողմէ յաղթական հռչակուած՝ տնտեսական եւ ընկերային զարգացման 1983-ի պետական ծրագիրը առաւելագոյնս իրագործող եօթը Հանրապետութիւններու կարգին է Հայաստան, որ պարգեւատրուած է կարմիր դրօշով: Յաղթական հանդիսացած են Երեւան եւ Կիրովական քաղաքները, Ախուրեանի եւ Էջմիածնի շրջանները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷԹՕ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹ ՊԻՏԻ ՉԵՐԹԱՆ

ՆՈՐ ՈՃԱՓՈՐՁ

—×—

Նախագահ Ասատ բացառիկ պատիւներ վերապահած էր Ամին Ճեմայէլի, որ ոտքը կուդար, պարտուածէ աւելի՝ անճնատուր: Այս այցելութիւնը զոր Ճեմայէլ կուտար Սուրիոյ ամէնէն նուաստացուցիչ բանն է, որ կրնար պատահիլ իրեն, քանի այս ձեւով ոչ միայն կ'ընդունէր Դամասկոսի իրաւունքները իր երկրին վրայ, այլեւ «դիտակցաբար կ'անդիտանար» թէ Սուրիան անմեղ չէր իր եղբօր՝ Պէշիրի մահափորձին մէջ: Այսքան զիջում ձեռք ձգելէ ետք, Ասատ կրնար թնդանօթի 21 հարուած չնորհել Ճեմայէլի, կարմիր գորգ փռել, մինչեւ օգտակար երթալ զինքը անճամբ ընդունելու համար, բոլոր պատիւներով: Կը թուի որ Ճեմայէլ ուրիշ ելք չունէր՝ կամ Դամասկոսի ճամբան բռնել կամ հրաժարիլ: Այս ձեւով կը փորձէ իշխանութեան գլուխ մրնալ, եթէ կարելի է ըսել թէ իշխանութիւն կայ Լիբանանի մէջ, մանաւանդ լիբանանեան իշխանութիւն: Նոր չէ, որ Սուրիա կը զգացնէ թէ Լիբանանի ճակատագրին բուն տէրն ու տիրականը ինք է: Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս անճնատուութեան հետեւանքը: Առայժմ վարկածներ կան միայն: Առաջին դիջումը, ըսինք արդէն, Իսրայէլ - Լիբանան համաձայնագրին ջնջումն է, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ Իսրայէլ այլեւս պատճառ չունի իր զօրքը քաշելու հարաւային Լիբանանէն: Կ'ըսուի թէ Ճեմայէլ Դամասկոս երթալու որոշումը առած է, երբ իր խորհրդատուն Ուաշինկթընէն վերադարձին, ըսած է թէ Միացեալ - Նահանգները միտք չունին այլեւս օգնելու Լիբանանին: Արդէն, ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ Ամերիկան է, որ մէջտեղ ձգեց «իր բարեկամը», ինչ որ ոչ առաջին, ոչ ալ վերջին անգամն է (Սայկոն, Փնոմ - Փէն չատ հեռաւոր անցեալի չեն պատկանիր): Անկարելի չէ, որ հիմա ալ «սուրիական քարթ» խաղայ, անկարելի չէ նաեւ որ Իսրայէլ - Սուրիա համաձայնած ըլլան - այսինքն Լիբանանը բաժնած իրենց մէջեւ, պատառ մըն ալ Լիբանանցիներուն ձգելով, - ոչինչ անկարելի է քաղաքական կեանքի մէջ: Կը մնայ յիշել թէ միայն Քաթայէպները չէին, որ կը գործակցէին Իսրայէլի հետ, քանի ծանօթ էր որ աւտոտպետ Վալիտ Ճումպլաթի (ընկերվարական - յառաջդիմական...) զէնքերուն մէկ մասն ալ Իսրայէլէն եկած է: Դեռ իսրայելեան Մաարիւ թերթը կը գրէ թէ Ճումպլաթ բանադնաց մը ղրկած է Երուսաղէմ, քանի մը օր առաջ, յայտնելու համար որ «վերջ կ'ուզէ տալ Իսրայէլի հետ գաղտնի չփումներուն եւ հաւատարիմ մնալ սուրիական լուծումին»: Ճումպլաթ միշտ ուրացած է որեւէ չփում ունեցած ըլլալ Իսրայէլի հետ:

Ամէն պարագայի մէջ, ինը տարի է, ինչ որ յատակ է, այն է որ ամէն մարդ կը տնօրինէ Լիբանանը, բացի՝ Լիբանանցիներէն, որոնց գլխաւոր դերն է՝ զոհը տալ եւ իրենց երկրին քարուքանդ ըլլալը տեսնել:

Արեւմտեան պէյրութի թակարդուած կառք մը պատմած է, Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք, խուճապ ստեղծելով բանուկ փողոցի մը մէջ: Ձոհ ալ կայ:

×

Նիւ - Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը որեւէ արդիւնք չտուաւ, «չնորհիւ» խորհրդային վէթոյին, որուն առաջքը առած կը կարծէր Ֆրանսա եւ Շէօոն չէր վարաներ ըսելէ Երեքշաբթի իրիկուն թէ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի քուէարկէ Ֆրանսական բանաձեւը 48 ժամէն...: Արդիւնքը տեսանք: Մոսկուա, իր հաւանութիւնը տալու համար կապոյտ սաղաւարտաւորներու առաքման լիբանան, իբրեւ նախապայման կը պնդէ, որ ամերիկեան նաւատորմը ելլէ երթայ Պէյրութի բացէն եւ Արեւմուտքը յանձնառու ըլլայ այլեւս՝ երբեք, երբեք չզրպտելու Լիբանանով: Ձիշդ է, որ նման նախապայման միայն Մոսկուա իրաւունք ունի պնդելու, քանի, ծանօթ է որ ինք երբեք ոչ ոքի գործով զրպտած է եւ եթէ վկայի պէտք ըլլայ, Հունգարիայէն Չեխոսլովաքիա եւ Աֆղանիստանէն Լեհաստան, վկաները չեն պակսիր...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ, փլաթինի նշանակած երկու կէսերով, յաղթեց Անգլիոյ, Փութպոլի բարեկամական հանդիպումին ընթացքին, Զորեքշաբթի իրիկուն, Փարք տէ Փրէնս: Մրցումէն ետք, բուռն բախումներ տեղի ունեցած են: Անգլիացի զօրավիղ կեցողներու կողմէ ցուցափեղկ, խանութ, ինչ որ պատած են իրենց ճամբուն վրայ, քարուքանդ եղած են: Երկու ծանր վիրաւորներ կան: Ոստիկանութիւնը չուրջ 30 հոգի ձերբակալած է, հարցապնդման համար: Բայց քիչ մը կոնծած անգլիացի «լակոտ»ներու հետ, ոստիկանութիւնը բաւական լուպարներ ալ գործած է, որոնք Ֆրանսացի էին: Գարեջուրի չիշերէ, լաթերէ զատ, դանակ եւ կացին ալ գործածուած է: 21 տարի է Ֆրանսա չէր յաղթած Անգլիոյ, այս է մնացած մխիթարութիւնը, այդպիսի վայրագ դէպքերէ ետք: Զորս Անգլիացի վար դրուած են ոստիկանութեան կողմէ:

ԻՐԱՆԵԱՆ իշխանութիւնները կ'ամբաստանեն Իրաքցիները, որ քիմիական զէնքեր կը գործածեն: Այս առընչութեամբ, օտար լրագրողներուն ներկայացուցած են բազմաթիւ պարսիկ ռազմիկներ, կուրցած, մորթը այրած, չնչառութեան ծանր խանգարումներու տէր, եւայլն, եւայլն: Վարչապետը կ'ըսէ թէ Մեծն - Բրիտանիա չինուած ռումբեր են: Ծանօթ է, որ Իրաք յաջողած է միացեալ հակատ մը կազմել տալ արեւելեան - եւրոպացին արեւմտեան կողմն աշխարհ, քանի զէնքի հայթայթման պետնի վրայ Պաղտատի ծախող ծախողի եւ ապահով եւ երկար ժամանակի վրայ վարկերով՝ Մոսկուայէն Լոնտոն եւ Փարիզ...:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ եւ քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան բանակցութիւնները տեղքայլ կ'ընեն, ինչ կը վերաբերի երեք Ֆրանսացիներուն, զորս Քիւրտերը պատանդ բռնած են եւ որոնց ազատագրման համար որոշ պահանջներ դրած են, ինչպէս իրենց 57 մահապարտ ընկերներու ճակատագրին եւ 8000 անհետացածներու մասին առնուազն՝ տեղեկութիւններ:

ՑՈՑՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ կին մը ձեռք ձգած է իր ամուսնութեան ջնջումը առանց այլեւայլի, երբ ներկայացուցած է իր դիմումին զրպատճառները: 44 տարեկան ամուսնոյն հետ (բարձրաստիճան պաշտօնատար մը) վենետիկ գացած էր մեղրալուսնի, բայց կեսուրն ալ ընկերացած էր ու առաջին գիշերն իսկ, նոր փեսան գացած էր մօրը գիշեր - բարի ըսելու: Նոր հարսն ալ կը սպասէր ու կը սպասէր: Երբ չատ երկար տեւած է ամուսնոյն բացակայութիւնը, նոր հարսը պատած է կեսրոջ սենեակը ու տեսած որ ամուսինը նորածինի պէս չորերու մէջ փաթթուած մօրը ծիծը կը ծծէր...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԸ

Սով. Հայաստան *օրաթերթը խմբագրականով կը հաստատէ այն բացայայտ իրողութիւնը, թէ չափազանց անբարեսիրական կլիմային հետեւանքով ծանր փորձութիւններու տարի եղաւ 1983-ը, երկրագործներուն եւ անասնապահներուն համար: (Նկատել կուտանք, թէ ձմեռուան եղանակը երկար կը տեւէ, ուշացած գարնան յորդառատ անձրեւներուն կը յաջորդեն կարկուտները): Օրաթերթը, իրաւամբ կը մատնանշէ, թէ այս վերջիններս, - երկրագործներ եւ անասնապահներ, - արտակարգ ճիգ ի գործ կը դնեն դիմագրաւելու համար բնութեան հաստցուցած աղէտները: Կ'աւելցնէ, թէ ներկայ, այսինքն՝ 11-րդ հնգամեակի չորրորդ տարին, Ցունուարէն ի վեր իր ներկայ փուլը կ'արձանագրէ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ կը նկատէ, որ մինչեւ տարեվերջ գիւղացիներն ու պատկան մարմինները պէտք նկատուող աշխատանքները իրականացնեն, որպէսզի գիւղատնտեսութիւնը կարողանայ ապահովել ժողովուրդին յարաճուն պահանջները:*

Օրաթերթը այլ խմբագրականով կ'անդրադառնայ դպրոցներուն դաղափարական - դաստիարակչական աշխատանքներուն: Կ'ընդունի, թէ քաղաքներու եւ գիւղական վայրերու շատ շրջանաւարտներ սիրով կը մասնակցին տնտեսութեան զարգացումին եւայլն:

Այս երեւոյթը գնահատելի կը նկատէ: Սակայն, կ'աւելցնէ ան, կարելի չէ ըսել, թէ դպրոցներուն բոլոր շրջանաւարտներն ալ նոյն տրամադրութիւններով կ'առաջնորդուին: Դեռ կան այնպիսի շրջանաւարտներ, որոնք երեւան կը բերեն սպառողական տրամադրութիւններ, տարիներ շարունակ չեն աշխատիր, կ'ապրին իրենց ծնողքներուն հաշոյն: Դա խօսում է առանձին դպրոցներում սովորողների գաղափարական - դաստիարակչական աշխատանքի ցածր մակարդակի մասին: Ի դէպ, նկատել կուտանք, թէ այս բացառական երեւոյթը միայն իւրայատուկ չէ Սոր. Միութեան եւ, հետեւաբար, Հայաստանի: Դժբախտաբար, ընդհանուր երեւոյթ կը մնայ ծագէ ծագ: Օրաթերթը, իրաւամբ, յիշեցում մըն է, որ կը կատարէ: Բնականաբար, որոշ չեշտակի մատնանշումներէ առաջնորդուած:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար՝ Կ. Դեմիրճեան, կեդր. Կոմիտէի մէկ լիակատար նիստին, այլազան հարցերու կարգին կը մատնանշէ, թէ անհրաժեշտ է սահմանափակել, չքեղու համար արդելք հանդիսանալ գիւղերէն դէպի քաղաք խուժող մարդոց արտահոսքին: Ըսենք՝ յատկապէս լեռնային գիւղերէն դէպի Երեւան, ընդհանրապէս ասոնց տեղերը կը պրաւեն ԹՈՒՐՔ - Ազերիներ, Քիւրտեր, որոնց թուական յաւելումը առաւել կը մնայ Հայաստանի բնակչութեան աճին մէջ, Հայերուն բաղդատմամբ, - այս մասին չի խօսիր ան: Ա՛յս հարցին, - իր բառերով՝ արտահոսքին, - յաջող լուծումը մեծապէս կախուած է նրանից, թէ գիտականօրէն որքան հիմնաւոր, կոմպլեքսային ու նպատասլաց բնոյթ կը կրեն մեր գիւղական շրջաններում տնտեսական սոցիալական ու կուլտուրական զարգացման պլանները, որքան արագ եւ հետեւաբար կ'իրականացուեն դրանք: Անհրաժեշտ կը նկատէ համընդհանուր ծրագիրի մը մշակումը պատկան մարմինների կողմէ, - իմա՝ կառավարութիւն, - գիւղական շրջաններուն համար, մինչեւ 2·000 թուականը: (Իշխանութիւնները տարիներէ ի վեր մտահոգութիւններ ի յայտ կը բերեն: Այդ ուղղութեամբ ծրագիրներ գործադրութեան կը դնեն: Արդիւնքներ կան, բայց ոչ ակնկալուած չափով):

Սով. Հայաստան օրաթերթը խմբագրականով կը մատնանշէ, թէ Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն կ'աւելնան արտադրութեանց ճիւղերուն մէջ գիտութեան եւ թեխնոլոգիին արդիւնքներուն, նուաճումներուն օգտագործումին մասշտաբները: Կը դրէ հպարտութեամբ, թէ Հայաստանի գիտական հիմնարկութիւնները կը մասնակցին Սոր. Միութեան 44, իսկ մեր հայրենիքի ինը կարեւոր խնդիրներ նկատուող ընդարձակ ու կոմպլեքսային ծրագրերի ... մշակմանը: Այս առիթով կը թուէ փաստեր, ցոյց կուտայ օրինակներ: Կ'ըսէ, թէ ներկայ հնգամեակի անցած տարիներուն, աւելի քան 2·000 կարեւոր մասնագիտական բնոյթի նորութիւններ կեանքի կը կոչուին Հանրապետութեան տնտեսութեան մէջ: Իւրացուել է 180 տեսակի արդիւնաբերական նոր արտադրանքի թողարկումը, մոդեռնացուել են շուրջ 4·000 միաւոր սարքաւորումներ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, կը յիշեցնէ, թէ եզածը ոչ լիովին կը համապատասխանէ առաջադրութիւններուն: Կ'աւելցնէ, թէ նախարարութիւններ, ձեռնարկութիւններ կան, որոնք անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չեն դարձներ գիտական - մասնագիտական նորութիւններուն հանդէպ, չեն փորձեր իրենց արտադրութեանց որակը բարձրացնել եւայլն: Բաւական է ասել, որ հնգամեակի տարիներին Հանրապետութիւնում չեն ներդրուել նոր տեխնիկայի ասպարէզի 150-ից աւելի կարեւոր միջոցառումներ: Տկար կը նկատէ օգտագործումը գիտական մշակումներուն կիրարկութիւնը տնտեսութեան մէջ: Նաեւ անհանդուրժելի այն իրողութիւնը, որ գործադրութեան համար յանձնարարուած գիտական մշակումներուն մէկ կարեւոր մասը՝ տեխնիկական հիմնաւորում չունի: Այս ուղղութեամբ կարդ մը ցուցմունքներ կը կատարէ օրաթերթը:

Ժ. Մ.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ
ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

Ս. ՔՀՆՅ. ՏԷՐ - ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սարդարապատի համազգային գոյամարտին եռանդուն մասնակցութիւն բերած են նաեւ հայ ժողովուրդի հոգեւոր հովիւները:

Շատ գրուած է ծանօթ գիտնական Դաբեղեան Եպիսկ. Ցովսէփեանի, Կարնոյ առաջնորդ Զաւէն Եպիսկ. Մահտեսի Բարայեանի գեկավար մասնակցութեան մասին: Անոնք խաչը ի ձեռին կռուի առաջնորդած են սակաւաթիւ հայկական բանակը: Սակայն գիւղական քահանաները այդ օրերուն խաչի փոխարէն հրացանը առած կռուի տարած են իրենց համագիւղացիները եւ քաջարար մարտնչած դիրքերու վրայ՝ գործնական օրինակ ծառայելով իրենց իսկ կոչով կռուի դաշտ իջած երկրագործ մարդոց:

Սարդարապատի հերոսամարտի օրերուն մեծ գործ կատարած է Ղուրդղուլու դատաւակի (ներկայիս՝ Հոկտեմբերեանի շրջան) Զաֆարապատ (ներկայիս՝ Գետաշէն) գիւղի հոգեւոր հովիւը՝ Սահակ քհնյ. Տէր - Սահակեան:

Տ. Սահակ ծնած է 1870-ին՝ Զաֆարապատ գիւղը: Իր ծնողքը Արարատեան դաշտ եկած է Արեւմտեան Հայաստանէն՝ Սասունէն, չկարենալով հանդուրժել Թուրք բռնակալներու լուծին:

Գիւղի նախակրթարանին մէջ գրաճանաչ դառնալէ ետք պատանին ընդունուած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, զոր աւարտած է 1890-ական թուականներուն: 1896-ին, Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրով, ճեմարանաւարտ Սահակ Տէր - Սահակեան քահանայ ձեռնադրուած է Զաֆարապատ գիւղի համար:

Երիտասարդ քահանան հոգեւորական, կրթական գնահատելի աշխատանք տարած է գիւղին մէջ, կանոնաւոր հիմերու վրայ դնելով նախակրթարանը: Գիւղացիներուն սորվեցուցած է բաժանորդագրուիլ Թիֆլիս լոյս տեսնող հայերէն թերթերուն: Հոգեւոր աշխատանքը ներդաշնակելով երկրագործութեան հետ՝ Սահակ քհնյ. նոյն ատեն չէ դադրած մաճ բռնելէ:

1917-ին, ռուսական փետրուարեան յեղափոխութենէն ետք, Արաքսի հակառակ ափը ապրող մահմետականները կը փորձէին անցնիլ Արաքսը եւ կողոպտել Զաֆարապատ եւ Քեալագար գիւղերը: Տ. Սահակ ոտքի կը հանէ գիւղացիները եւ յաջող հակահարուածով մը ետ կը մղէ Ղարագալայի կամուրջը եւ Արաքս գետը անցնիլ փորձողները: Քահանան գիւղացիներուն կը սորվեցնէ զինուիլ եւ կազմ ու պատրաստ ըլլալ իւրաքանչիւր նոր փորձութեան դէմ:

Արաքսի դիմացի ափի մահմետական-

ներու յարձակումները Զաֆարապատի եւ մօտակայ հայկական գիւղերու վրայ չբռնադական բնոյթ կը ստանան: 1918 Մայիս 9-ին Սահակ քհնյ. ինչպէս նաեւ շրջակայ գիւղերու բոլոր գիւղացիները իրենց ընտանիքները կը տեղափոխեն լեռ մը մթածին, սակայն իրենք վճռուած կը մնան իրենց գիւղերը: Հոգեւոր հովիւը խորհուրդով եւ անոր օրինակին հետեւելով, նոյնը կ'ընեն նաեւ Զաֆարապատ եւ մօտակայ գիւղերու գէնքի ընդունակ բոլոր այրերը:

1918 Մայիս 21-ին թրքական բանակը կը գրաւէ Սարդարապատ գիւղն ու կայարանը, իսկ գիւղերը, անոնց հետ եկած բաշիբոզուկները կը յարձակին գիւղերու վրայ՝ թալանելու եւ այրելու: Տ. Սահակի Ջոկատները կռուի կը բռնուին անոնց հետ եւ դուրս կը քշեն գիւղերէն, իսկ Մայիս 22-ին արդէն կը սկսի հայկական բանակի հակագրոհը Սեւ Ջուրի կողմէն: Սահակ քհնյ. անմիջապէս իր ջոկատը կը հատցէ Զաֆարապատի, Քեալագարի, Շահրիարի եւ Զանֆիլդայ գիւղերու գէնք բռնող գիւղացիները ու կռուի կ'երթայ թրքական բանակին դէմ:

Ռազմաճակատի ընդհանուր հրամանատար գնդ. Դանիէլ Բէկ Փիրումեան կը յորդորէ Տ. Սահակի Ջոկատին տեղը: Անմիջապէս գիրքեր կը գրաւեն Սահակ քահանայի գեկավարութեամբ. կռուի եօթը օրերու ընթացքին, կուրծքերը ժայռի պէս դէմ տուած թշնամիի կատաղի յարձակումներուն, անոնք կը մարտնչին եւ հերոսաբար կը պաշտպանեն իրենց գիրքը՝ արժանանալով հրամանատարի խրախուսանքին:

Սարդարապատի մէջ՝ 1918 Մայիս 22-27-ին, ինչպէս կ'ըսեն, հրաշք տեղի ունենար: Թրքական բանակը պարտուեցաւ, փախուստի դիմեց ու Ջախջախուեցաւ. սակաւաթիւ հայկական զօրքը յաղթանակ տարաւ:

Պարտուած ու փախուստի դիմած թուրքերը, սակայն, չհաշտուեցան իրենց վիճակին հետ: Երբ Պաթումի մէջ կնքուած հաշտութեան պայմանագրով հայկական զօրքը եւ քաչուեցաւ եւ կորնդուց իր նպաստաւոր գիրքերը, թրքական բանակ կի հրամանատար Շեւքի փաշա ժամանակը պատեհ համարելով՝ պարտութեան վրէժը լուծելու համար, զօրաթիւին մը յարձակման անցաւ այս անգամ Իգիածնի վրայ, քաղաքէն ուղիղ քիլոմեթրի դէպի արեւմուտք գտնուող Քեորփալու (ներկայիս՝ Արշալոյս) գիւղին վրայ: Այդ կռիւը ծանօթ է «Քեորփալուի կռիւ» անունով:

Էջմիածնի վանքերու զանգերու տաղտկալի զօղանջները Սարդարապատի պատերազմին նման հայ ժողովուրդը ոտքի հանեցին: Տ. Սահակ Էջմիածին քաղաքը փոխադրուած Զաֆարապատցիներէ, մանաւանդ գիւղացիներէ եւ Սուրմալուցիներէ կազմեց մեծ մեծ ջոկատ մը, լինք եւս զինուած անոնց գլուխը անցաւ, հետիոտն հասաւ Քեորփալու՝ կռուի վայրը, ուր կը գտնէին նաեւ Գրամփա գիւղի հոգեւոր հովիւ Ցովհաննէս քահանայի ջոկատը եւ Էջմիածնի ամբողջ շրջանի գիւղերու պարհազօրքերը: Կռիւը կատաղի էր եւ

ԿԱՐՍԻ ԱՅ ԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ պաշտօնական հաւաքոյթներէն մէկուն ընթացքին էր գարձեալ, ու սրահը լեցնող բազմութեան մէջ անկիւն մը քաշուած, կը պատասխանէի հարցումներու՝ որոնք արուեստական հետաքրքրութիւնով մը կ'ուղղուէին ինծի՝ ձախ ձեռքը գրպանին մէջ եւ աչով խմիչքի գաւաթ մը բռնած անգլիացիի մը կողմէ:

- Հա՞յ էք ըսիք, ի՞նչ կ'ըսէք: Գիտէ՞ք թէ Տապլինի թանգարաններէն մէկուն մէջ գրիչ մը կայ, տարիներ առաջ Հայերու կողմէ՝ չեմ դիտեր ինչ առիթով, Տիլլըն անունով Իրլանտացիի մը նուիրուած:

Դժբախտաբար սակայն, խօսակիցս աւելի տեղեկութիւններ չի կրնար տալ Տիլլընի կամ իր գրիչին մասին, որովհետեւ ի՛նք ալ այդքանը լսած է տարիներ առաջ, պատահաբար, խօսակցութեան մը ընթացքին եւ կամ հանդիպած անոր՝ յօդուածի մը մէջ:

Շատ ընդհանուր այդ տեղեկութիւնն ալ սակայն բաւական կ'ըլլայ որ որոշեմ առաջին հերթին իմնել Տապլին, իրլանտական Հանրապետութեան մայրաքաղաքը, Տիլլընին Գրիչը փնտռելու համար:

×

Իրլանտան տարիներով մնացած է անգլիական տիրապետութեան տակ, ու Իրլանտացին, միշտ գիտակից ազգային իր ինքնութեան, պայքարած է երկար տարիներ իր անկախութիւնը ձեռք բերելու համար: Ոեւէ Իրլանտացի ամենաբուռն կերպով կը բողոքէ երբ չփոթուի Անգլիացիին հետ. սխալ մը՝ որ այնքան յաճախ կը գործեն օտարները, Աբեւելքցինե՛րը մանաւանդ:

Ազատագրական այս պայքարը հասած է իր գագաթնակէտին Առաջին Համաշխարհային Պատերազմէն ետք մանաւանդ՝ երբ յեղափոխութիւնը պայթած է ի վերջոյ եւ ... ձախողած: Նոյնիսկ այս ձախողած պոռթկումը սակայն ունեցած է իր առաւելութիւնը՝ հարցը նետելով հրապարակ եւ զայն ներկայացնելով անյետաձգելի պահանջք որպէս:

Իրլանտացիներուն վճռակամութիւնը, ձախողած այս փորձը եւ չարունակուղ բանակցութիւնները յաջողած են ի վերջոյ ձեռք ձգել մասնակի ինքնավարութիւն մը նախ՝ մինչեւ 1948 թուականը, երբ պաշտօնապէս երկիրը կը դառնայ այլեւս հանրապետութիւն մը:

Այս անկախութենէն դուրս կը մնան սակայն Կղզիին հիւսիս արեւելեան կողմը գտնուող նահանգներէն վեցը, որոնք կը նախընտրեն մնալ Անգլիոյ կապուած: Վեց այս նահանգներուն բնակիչները, մեծ մասամբ Սկովտիայէն եւ Անգլիայէն եկած ու հաստատուած նախկին գաղթականներ, բողոքական ըլլալով կը մերժեն Մայր երկրէն անջատուելու գաղափարը, վախնալով առաւելաբար՝ որ անկախ Իրլանտա մը, իր՝ բացարձակ մեծամասնութեամբ կաթոլիկ բնակչութիւնով, քաղաքականապէս ալ անխուսափելիօրէն պիտի իյնար ի վերջոյ Վատիկանի ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցութեան տակ:

*Այսօր կայ երկու Իրլանտա ուրեմն, Հարաւային եւ Հիւսիսային: Առաջինը տնտեսապէս նուազ բարեկեցիկ բայց անկախ, երկրորդը՝ տնտեսապէս բաղդատարար աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ եւ սակայն ենթակայ Անգլիոյ: Իրլանտական Հանրապետութիւնը միջազգային գետնի վրայ ունի բոլոր առաւելութիւնները անկախ Պետութիւններու: Ունի մանաւանդ հպարտութիւն մը՝ ունենալ Եռագոյնը որպէս ազգային դրօշակ, Հայերուն պէս, Լեհերուն պէս, Իտալացիներուն պէս, Հունգարացիներուն պէս, Պելճիքացիներուն պէս, Ֆրանսացիներուն պէս, Ռումանացիներուն պէս, Ամերիկացիներուն պէս, Մեքսիկացիներուն պէս, Պրազիլացիներուն պէս, Արժանթինցիներուն պէս, Չիլիացիներուն պէս, Պոլիվիացիներուն պէս, Պարակուացիներուն պէս, Ուրուկուացիներուն պէս, Գուատեմալացիներուն պէս, Հոնտուրասցիներուն պէս, Սալվատորցիներուն պէս, Նիկարակուացիներուն պէս, Գոստա Ռիկացիներուն պէս, Գուբացիներուն պէս, Հայթիացիներուն պէս, Տոմինիկացիներուն պէս, Պուերթո Ռիկացիներուն պէս, Ճամայկացիներուն պէս, Պարպատոսցիներուն պէս, Տրինիտատցիներուն պէս, Կոլոմպիացիներուն պէս, Վենեսուելացիներուն պէս, Էքուատորցիներուն պէս, Պերու

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳԱՀԻՐԷի մէջ, Յունուար 4ին, իր մահկանացուն կնքած է տոքթ. Եդուարդ Ճիզմեճեան: Ծնած էր 1893-ին՝ Պոլիս: Ենած է հիմնադիրներէն մին Հայ Առամնարոյժներու Միութեան եւ բժշկական յօդուածներով աշխատակցած հայ մամուլին: Գահիրէ փոխադրուելէ ետք հանդիսացած է հայ բժշկական, առամնաբուժական եւ դեղագործական միացեալ միութեան հիմնադիրներէն եւ առենապետը Հ. Բ. Ը. Մ.ի: Տարիներ աշխատակցած է եգիպտահայ մամուլին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 5ին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր դամբանականները խօսած են թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան եւ Գալուստեան վարժարանի փոխ-տեսուչ Յակոբ Համբրիկեան:

×

ԹԵՀՐԱՆի «Արարատ» կազմակերպութեան սրահին մէջ, Յունուար 25-ին, տօնած է Սկաուտական Միութեան 31-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Վեր-ընիք Սալինեան: Գեղարուեստական բաժնին ներկայացուած է Յակոբ Թորոսեանի «Մուտքի քննութիւը» կատակերգութիւնը, եղած են արտասանութիւններ, մեկնաբանուած են հայկական պարերը եւ նուագներ: Փակման խօսքը արտասանած է՝ յանուն ծնողաց՝ Վազրիկ Մանուկեան:

ՄՈՆՐԻԱԼի Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Վահրամ Սուքիաս» սրահին մէջ, Յունուար 22-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան մրցում մը, կազմակերպութեամբ Միութեան Մշակութային Յանձնախումբին: Մասնակցած են 14 կրտսերներ եւ 11 երիցներ արտասանելով Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ բանաստեղծներէն գործեր: Լաւագոյնները պնահատուած են մրցանակներով:

×

ՈՒԱԹԼԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է երգահանդէս մը, ի նպաստ Լոս-Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպանութեան: Ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Մարք Մանուկեան: Խօսք առնելով հինգ երիտասարդներու պաշտպան փաստաբաններէն Մայք Էյվըրի տեղեկութիւններ տուած է տարուած աշխատանքներուն մասին: Հայկական ազատագրական պայքարի հանգրուաններէն լուսապատկերներու ցուցադրութեան առթիւ Վիդէն Եազուպեան մեկնաբանած է երգեր: Ապա Գառնիկ Սարգիսեան (հինգ երիտասարդներէն մին), չուրջ երեք ժամ, ազգային-յեղափոխական երգերով ստեղծած է հայկական ջերմ մթնոլորտ մը: Եղած նուէրներէն գոյացած է տասը հազար տոլարի գումար մը:

ԳԻՏԷ՞Ք ՈՐ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՇՏԱ�ծ ԵՆ ՍՈԽԸ

Իրանի բարձրաւանդակներէն ծնունդ առած՝ սոխը առաջին անգամ ըլլալով ե-գիպտոս բերուած է Ն. Ք. 3000 թուականին: Շուտով եգիպտացիք սկսած են պաշտել այս բոյսը, եւ անոր տուած են ա-մուսնութեան դիցուհի Հիրիկի, ինչպէս նաեւ մեռեալներու պաշտպան Ոսիրիսի արժէքը:

Անոր յայտնագործումին յաջորդող դարերուն եգիպտացիք փորձեցին կապ մը հաստատել մարդ արարածին եւ յաւիտենականութեան միջեւ, սոխեր տեղաւորելով դամբաններու մէջ՝ որպէսզի մեռեալները յաւիտենականութեան մուտքի պահուն զանոնք ցոյց տան: Այդ շրջանէն մնացած քանդակներ ցոյց կու տան կրօնաւորներ, որոնք սոխերէ կազմուած փունջեր կը մատուցանեն խորաններուն առջեւ: Հաւատքը այնպիսին էր որ չուստով ժողովուրդին արդիւնեցաւ ակռայով հալիլ աստուածացած սոխերուն: Կրօնաւորները սոխին նկատմամբ արուած այս որոշումը կը բացատրէին անով, որ անիկա վնաս կը պատճառէր ենթակային... եւ իրապէս ալ սոխը արցունք չի՛ յառաջացներ եւ կամ սոխը ծարաւ չի՛ պատճառեր: Ուրեմն զայն պէտք չէր գործածել ոչ օճնական օրերուն (երբ արտասուքը երբեք չի պատշաճիր) եւ ոչ ալ ծոմապահութեան օրերուն, երբ արգիլուած է թէ ուտելը եւ թէ խմելը:

Աւելի ուշ, Հռոմի մէջ, սոխի մշակումը չատ զարգացաւ, բայց զայն կը դործածէին ազքատ դասակարգի մարդիկը միայն: ԺԳ. դարէն սկսեալ, սոխը սկսաւ տարածուիլ ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Հանրի Դ. թագաւորը սովորութիւն ունէր կրկնելու որ «սոխը եւ սխտորը օրինակելի դինուորներուն համար միսի համարժէք են»: Այս բանջարեղէնին դատ ընդունելութիւնը պատճառ դարձաւ, որ զարգացայ անոնց առեւտուրով զբաղող վաճառականներու թիւը: Բայց, ժամանակի ընթացքին, Թերեւս անոր պատճառած բերնի հոտը պատճառ դարձաւ որ ան կորսընցնէ իր տեղը եւ լքուի ճոխ ու չքեղ սեղաններու սիրահարներուն կողմէ: Այսուհանդերձ, մեզմէ միայն դար մը առաջ, Օնօրէ տը Պալզաք սոխի պաշտպան մըն էր, «սոխին վրայ բազմաթիւ փորձեր կատարած եմ, կ'ըսէր ան, մարդին համար սոխէն աւելի անդնդարար ուտելիք չեմ դտած»:

Ի՞ՆՉՊԻՍ ՊԱՀԵԼ

Շաբաթներով կրնանք լաւ վիճակի մէջ պահել սոխը, պայմանաւ որ զայն տեղաւորէք չոր եւ օդասուն տեղ մը, խուսափեցէք զայն երկար ատեն «նիլոնէ» տոպրակներու մէջ ձգելէ: Մի պահէք քիչ մը ալրուած սոխերը, չատ վնասակար կրնան դառնալ:

Սոխը կարելի է պահել նաեւ քացախի մէջ: Այս ձեւին համար ընտրեցէք փոքր, կլոր եւ ճերմակ սոխեր, կեղեւեցէք զանոնք եւ չարեցէք ապակեայ պահեստի չիլի մը մէջ եւ վրան ցանեցէք բարակ աղ, քանի մը հատիկ պղպեղ աւելցնելէ ետք, ծածկեցէք զանոնք քացախով: Փակեցէք կափարիչը եւ մէկ ամիս ետք միայն սկսեցէք գործածել:

Ներկայիս սոխը, միշտ ալ ներկայ է ճաշերուն մէջ, եփելով՝ ան կը կորսընցընէ իր կծու համը եւ համեղի համ մը կու տայ ճաշերուն:

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ՍՈԽԻՆ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

Առողջութեան եւ երկարակեցութեան նպաստող բոյս մըն է սոխը: Երկար ատեն անիկա հանդիսացած է Պուլկարներուն դլխաւոր ուտելիքը (պէտք է ըսել որ Պուլկարները նշանաւոր են իրենց երկարակեցութեամբ):

Սոխին պարունակած տարրերը կը մղեն հասատտելու որ անիկա թեպտրելի անունդ մըն է առողջութեան եւ հիւանդութիւններու բուժումին համար: Մեղի ուժ տուող, միաժամանակ մեզ մանրէներէ պաշտպանող բոյս մըն է սոխը: Նաեւ մարսողական է եւ ապաքինող: Աւելին, ռիւմաթիզմի դէմ թիւ մէկ պայքարող բոյսն է սոխը: Վերջին տարիներու բժշկական ուսումնասիրութիւնները, ցոյց կու տան որ չաքարախտի դէմ մղուած պայքարին մէջ հիմնական դեր ունի այս բոյսը: Բայց եթէ կ'ուզենք իրապէս օգտուիլ անոր յատկութիւններէն, պէտք է զայն ուտենք հում վիճակի մէջ, առանց եփելու: Արդարեւ տաքութիւնը պատճառ կը դառնայ որ ան կորսնցնէ իր պարունակած կարգ մը տարրերը:

Սոխը պէտք է ուտել հում վիճակի մէջ: Կան տեսակներ որոնք այդքան ալ կծու չեն: Սոխը երբ կ'ընկերակցի ճաշերուն հարկաւ պէտք է ուտուի հայով:

Ըսենք անմիջապէս, որ երբ կը խայթուինք միջատէ մը, ձեր տացած վէրքը չփեցէք կիսուած սոխով: Ցաւը պիտի մեղմանայ եւ վէրքն ալ պիտի փրկուի իր մանրէներէն:

«Ս. Փ.»

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
- ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ -

ԼՕԶԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ
ՄԻԿ ՆՈՐ ԺԻՒԹԸ

Վարիչ Մարմինս՝ խորին երախտապիտութեամբ եւ յոյժ դնահատանքով կը հաղորդէ ներկայիս մեր յարդոյ հատարակութեան թէ Տիկին Մառի Մնտիկեան (Միլանօ) 200·000 տոլար կը նուիրէ Միութեանս՝ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Զաւէն Մնտիկեանի մահուան քառասունքին ու նաեւ իր ողբացեալ հօր՝ գործարականիս նախկին պատուոյ նախագահ՝ Երուանդ Հիւսիսեանի մահուան 5-րդ տարելիցին առիթներով:

Այս նուիրատուութեամբ՝ «ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ»ը 300·000 տոլարէն կը բարձրանայ 500·000 տոլարի:

ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ
(կնիք)

Լօզան, 1984, Փետրուար 20

ՄԱՅՔԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

7

1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3

Ու ճապուկ չարժումով մը Մառիին մօտեցաւ.

- Քանի որ քաջութիւնը ունեցած էք հոս գալու...

- Քաջութեան պէտք չունեցայ, ընդմիջեց զայն աղջիկը, կը վստահեցնեմ ձեզ:

Այնպիսի պարզութեամբ կը խօսէր, որ Ռոտոլֆ վարանեցաւ:

- Ցանցաւոր եմ. քանի որ հոս գալու ընորհը ըրիք ինծի, չեմ ուզեր ձեզ բաժնել. գիտէք անգլիական առածը. Երկու վտանգաւոր, Թուրքերը կ'ուզէին զօրաւոր հարուածով կոտրել Հայերու դիմադրութիւնը եւ մէկ չունչով հանիլ մինչեւ երեան:

Առանց հայկական զօրքի հրամանատարութեան եւ կառավարութեան արտօնութեան, ինքնագլուխ, ժողովրդական ուժերուն օգնութեան հասան էջմիածին քաղաքը դոնուող մահապարտներու 5-րդ գունդը, քաղաքի պահակախումբը եւ Սամաղարի գունդը՝ հինգ թնդանօթներով: Երթը ժամ տեւած բուռն կռիւներէ ետք Թուրքերը ջարդուած, Քեորփալուի անջրդի հողերուն վրայ Թողլով իրենց բանակին քառորդը՝ սպաննուած, մինչեւ Սարդարապատ խուճապահար փախան: Հայերը զիրենք չհետապնդեցին. կեցան սահմանագիծին վրայ:

Սահակ եւ Ցովհաննէս քահանաներու եռանդուն մասնակցութիւնը ոգեչնչման եւ անմնազոհութեան խթան հանդիսացաւ հայկական փոքրաթիւ զօրքերուն համար: Այս անգամ եւս ժողովուրդը փառաւոր յաղթանակ տարած քահանաները եւ հայ մարտիկները, դիւղերու մէջէն անցնելուն, ցնծութեամբ դիմաւորեց եւ «ուռա»-ներով ճամբայ դրաւ:

1918-ի վերջերը Զաֆարապատցիները կարելիութիւն ունեցան վերադառնալու Թրքական բռնագրաւումէ ազատագրուած իրենց գիւղը: Տ. Սահակ իր բազմանդամ ընտանիքով նոյնպէս վերադարձաւ Զաֆարապատ, որ աւերակոյտի վերածուած էր Թուրք նուաճողներու իշխանութեան տակ: Սուղ ու համաճարակային հիւանդութիւնները, գիւղատնտեսական ծանր աշխատանքները իրենց բացասական ազդեցութիւնը գործեցին Սահակ քհնյ.ի առողջութեան վրայ. վախճանեցաւ 1924-ին, 54 տարեկանին: Էջմիածնի Մխիթարեանութիւնը Արխտակէս Եպիսկ. Զոլոյեանը ղրկած էր Զաֆարապատ պատշաճ թաղում կազմակերպելու համար: Ինչպէս Զաֆարապատի, նոյնպէս ալ շրջակայ գիւղերու բնակիչները հաւաքուած էին իրենց յարգանքը ընծայելու օրինակելի հոգեւոր հովիւ, ժողովրդական ուժերու հերոս զեկավար, հայրենասէր Սահակ քհնյ. Սիմոնի Տէր-Սահակեանի:

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

«Էջմիածին» ամսագիր

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մելինէ Կիւրճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն..

Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւրճեան 250 Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ 250 Ֆ. Ռատիօ Ազգ-ին:

Տիկին Մելինէ Աւագեան 200 Ֆ. Դպրոցասէրին:

Տիկին Պերճուհի Գալըճեան 200 Ֆ. Դպրոցասէրին:

Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժագ Տամլամեան 500 Ֆ. Աղքատախնամին:

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալըճեան 500 Ֆ. կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, (ստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ծառաջ»ին:

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավենիւ տը Սաֆս Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐՐ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ եաք ժամը 3-ին:

Բեմադրութիւն - Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունն կամ խումբին անդամ - անդամ - մուհիներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Յակոբ Պապիկեանի մահուան առթիւ՝ Ռոպէր Պապիկեան եւ ընտ. 300, Զարեհ Պզտիկեան 150 Ֆ., Լեւոն Պապիկեան, Ժիրայր եւ Ռոժէ Մարզարեան, բժ. Տապակ, Յովսէփ Օհանեան, Ժանօ Յովհաննէսեան 100ական Ֆ., Իլէթ Յակոբեան 50 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է լուզափին. - Յակոբ Ադամեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շիրինեան Գէորգ, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Գալիքեան, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Տիկին Պաղտասարեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արսէն Գայօղլուեան, Ոմն 150-ական Ֆ., Ալէն Գասպարեանց 150 Ֆ., Ադահունի ընտանիք, Տարոյեան, Տիկին Փաչաեան, Տիկին Հէրլաճեան, Թաշչեան եւ Կապրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գարագաշեան, Պ. Նշան Գայեան, Պ. Յակոբեան, Ոմն, Տիկին Մարի Պատուկեան, Օր. Նուարդ Զարդաչեան, Տիկին Ալիս Մանուկեան, Տիկին Գեղեցկուհի Մարդարեան, Պ. Զաւէն Զանպիա, Տիկին Մարիամ Ճիվանեան, Տէր եւ Տիկին Գորթանեան, Գէորգ Պատմաճեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Պետիքեան, Ղազարոս Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Մովսէսեան, Մկրտիչ Տէր - Յակոբեան, Մարի Կիւմիւշեան, Յարութիւն Բապուճեան, Բենիամին Ղազարոսեան, Պ. Ժամկոչեան 100-ական Ֆ., Պ. Պերնար Մանուկեան, Սրբուհի Յակոբեան, Տիկին Զապէլ Տէր - Խաչատուրեան, Ուսուլիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գալֆաեան, Օր. Սոնիա Էսկեան, Տիկին Սիրան. Փիլիպոսեան, Տիկին Ալեքսանեան, Անդրանիկ Թէմմէճեան, Պէքմէզեան 50-ական Ֆ.:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Avec les auteurs de

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

A. HAMELIN — J. M. BRUN

PRESENTATION DU LIVRE ET DEBAT PUBLIC

Vendredi, 9 Mars, à 21 heures

Le Génocide arménien a-t-il existé ?
Pourquoi la lutte armée arménienne ?
Assassins ou justiciers ?

Débat animé par le Dr. Georges TATOYAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, հանգանակուած տուները այցելութեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Փօլատեան, Տիկին Ճնտօեան 100-ական, Տիկին Գարակէօզեան 50, Տէր եւ Տիկին Ամմանեան 100, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան 60, Տիկին Պէնկեան 30, Պաղտասարեան 100, Տիկին Շահինեան 100, Տիկին Ս. Ընպատեան, Տիկին Խերօեան, Տիկին Սարխոչեան, Տէրտէրեան 50-ական Ֆ.:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. ի նպաստ իր դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեանէ իրենց հօր մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեճաշը Ծաղկազարդի առթիւ՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Մարտ 4, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէնթ Էթիէնի հայկ. մասունքին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՀԱՅՐ ԱՐԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque
EXPOSITION
à l'initiative de Mr. Ara YAGMOURIAN
Sous la présidence de Alain DUMAIT

Raphy

PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours ,de 9h à 18 h, sauf dimanche

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (M° INVALIDES)

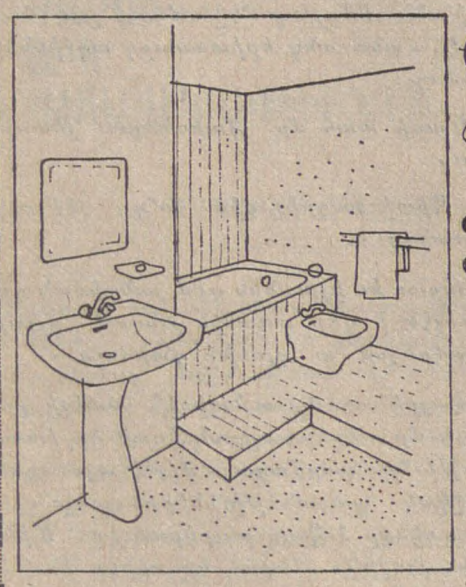
Կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:

Հայ Աբիները, Աբենոյչները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«La Jalousie du Barbouillé»
(զուեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

Bté
Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՅԼ

ՎԱՍԱՉԵՑԻՔ՛Ջ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART

Soirée Dansante

au profit du Centre de Vacances de Normandie

sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN

animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —

Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux

Réservation : 985 36 53 - 736 31 88 Participation aux frais : 50 F

ARMENIE
1984

DÉPARTS	RETOURS
14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
3
SAMEDI
3 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.649 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.649

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱՃԱՌԸ

—×—

Պելկրաթի դատավարութիւնը իր վախճանին կը հասնի եւ հետանական է, որ վճիռը արձակուի գալիք շաբթուան ընկերը:

Փետր. 27-ի նիստին դատախազն է որ կ'արտասանէ իր ամբաստանաճառը: Ինչպէս սկիզբէն տեսանք, եւ կոսլաւ դատարանը բացարձակապէս դէմ է որ որեւէ քաղաքական բնոյթ տրուի երկու հայ տղոց արարքին եւ այդ տեսակէտով, կը գործէ այնպէս՝ ինչպէս Անգարա կ'ուզէ: Արդէն, Յունուար 24-ին երբ Փարիզի մէջ կը բացուէր «Վան» գործողութեան չորս հայ երիտասարդներուն դատավարութիւնը, թուրք թերթերը կը գրէին, աւելի՝ կը բելադրէին Ֆրանսացի դատաւորնե - րուն որ օրինակ առնեն Պելկրատէն... եւ, երբ այնքան չզագրդռութիւն ցոյց տուաւ Թուրքիա Փարիզի դատավարութեան ընթացքին, մանաւանդ վճիռէն ետք, պատճառը ճիշդ այն էր, որ հո՛ս քաղաքական դատ տեսնուեցաւ:

×

«Ազատ Օր» Փետրուար 28-ի իր թիւով կուտայ նախորդ օրուան նիստին մանրամասնութիւնները. -

Դատավարութեան սկիզբը նախագահը կը հրաւիրէ դատախազը իր ամբաստանականը կատարելու: Դատախազը ձայն կ'առնէ ու նախ կ'ընէ հետեւեալ յայտարարութիւնը. -

- «Դատավարութեան հարցաքննական բաժնի վերջը հասած ըլլալով եւ ամբաստանութիւնը կը պահեմ ինչպէս որ է, միայն ամբաստանութեան մէջ կ'ուզեմ հետեւեալ երեք փոփոխութիւնները մրցյունել:

Ա) Հոն ուր կ'ըսուի թէ Լեւոնեան թուրք դեսպանին կրակած է 30 սանթիմեթրէն, պէտք է փոխուի եւ գրուի թէ կրակոմը կատարուած է 84 սանթիմեթրէն 240 սանթիմեթրի միջեւ:

Բ) Այն բաժինը ուր կը նշուի Պրայովիչի զգեստի հետքերուն համար, արձանագրուի որ այդ երկու հետքերը եղած են միեւնոյն զէնքէն:

Գ) Հոն ուր կ'ըսուի թէ էլպէքեան 3 մեթր հեռաւորութենէ կրակեց ուսանողին վրայ թող փոխուի ու արձանագրուի թէ էլպէքեան կրակած է 10-էն 12 մեթր հեռաւորութենէ ուսանողին դէմ:

Ապա դատախազ Տանիլօ Նանովիչ կը սկսի իր ամբաստանական ճառը եւ անմիջապէս կ'արծարծէ տեղի ունեցած դատավարութեան վայրին հարցը: Ան կը քննադատէ պաշտպան փաստաբանները որ կը բողոքեն դատի վայրին համար եւ կը պնդեն թէ դատարանին դռները զոց են հասարակութեան համար: Դատախազը կը չեշտէ. -

- «Արդեօ՞ք անոնք որ կը բողոքեն պիտի՞ն Լեւոնեանին առողջական վիճակը: Դատը որոշուեցաւ որ հոս ըլլայ զուտ մարդասիրական զգացումներէ որ - պէսզի հիւանդը չփոխադրուի ուրիշ տեղ: Եթէ հասարակութիւնը չի կրնար ներկայ ըլլալ պատճառն այն է որ դատարանի սրահը շատ փոքր է. յաւելեալ կ'ուզեմ չեշտել թէ Լեւոնեանի պարագան նկատի ունենալով բժիշկները պնդեցին որ դատավարութիւնը հոս տեղի ունենայ որպէսզի մէջտ ու ամէն պարագայի մէջ անոր մօտ գտնուին եւ գինք խնամեն. հասարակութեան ներկայութեան հարցին համար կ'ուզեմ այն ալ չեշտել թէ այս հարցն ալ մասամբ կարգադրուեցաւ քանի դատարանը արտօնեց ամբաստանեալներուն երկու ազգականներուն որ հետեւին դատավարութեան: Ես կը նկատեմ որ դատավարութիւնը շատ կանոնաւոր ու օրինաւոր կատարուեցաւ»:

Ապա Տանիլօ Նանովիչ շարունակելով իր ելոյթը կ'արծարծէ պաշտպան փաստաբաններու բողոքի հարցը թէ՝ իրենց նշանակումէն չորս ամիս վերջ միայն կրցան յարաբերիլ ամբաստանեալներուն հետ եւ ներկայ գտնուիլ հարցաքննութիւններուն: Ան կ'ըսէ թէ սկիզբը փաստաբանները նշանակուեցան հայկական կազմակերպութենէ մը ինչ որ օրինական չէր եւ աւելի վերջ նշանակուեցան ծնողքներէն, որմէ վերջ փաստաբաններուն արտօնուեցաւ որ ներկայ գտնուին հարցաքննութիւններուն. ան կը չեշտէ նաեւ, թէ՝ փաստաբանները՝ հարցաքննութեան ամէնէն կարեւոր մասին ներկայ գտնուեցան եւ թէ անկէ առաջ ամբաստանեալ - ները կը պաշտպանէին դատարանէն նշանակուած փաստաբանները: Այս երկար նախաբանէն ետք, դատախազը վերջա - պէ՞ս կ'որոշէ անցնել ամբաստանութեան ու կ'ըսէ. -

- «Փաստուած է թէ ահաբեկչութեան ընթացքին կրակելը սկիզբէն պատրաս - տուած էր ճշդրիտ կերպով...: Երկու ամբաստանեալները Նովխոտաա քաղաքին մէջ կարգի դրին իրենց վերջնական ծրագիրը. այս ծրագրին հիմամբ Լեւոնեան կրակել դեսպանին եւ էլպէքեանն ալ վարձուի վրայ: Այն իրողութիւնը թէ այս կրակումները սկիզբէն նախապատրաստուած էին կը փաստուի նաեւ Լեւոնեանի փետրուարին Պելկրատ գալէն եւ Պէյրութ իր վերադարձին իր պատկանած կազմակերպութեան դեկուցում տալով կարգ մը մանրամասնութիւններու շուրջ: Եթէ այդպէս չըլլար, ինչո՞ւ ուրեմն սկիզբէն ստացած էին վիզաները, ինչո՞ւ լուսանկարներ ունէին վիզայի համար իրենց փախուստը յաջողցնելու համար:

Կ'ուզեմ նաեւ չեշտել թէ անոնք մաս - նաւոր իրենց փամփուշտները չպարպեցին թուրք դեսպանին եւ վարձուղին վրայ, որպէսզի զանոնք գործածեն այն անձե - րուն դէմ որոնք պիտի արգիլէին իրենց փախուստը: Երկու ամբաստանեալներն ալ վարժ էին զէնք գործածելու իրենց երկու ձեռքերով. չեշտե՛մ նաեւ թէ ա - նոնք պէտք է ճարպիկութեան դասերու ալ հետեւած ըլլան, քանի Լեւոնեանը որ հազարապետէն աւելի կարճահասակ ու տկար է, յաջողեցաւ փախուստ տալ անոր ձեռքէն»:

Մինչ բոլորը կը կարծեն թէ դատախազը պիտի չարունակէր իր ամբաստանա - ճառը, ան յորէն կը վերադառնայ իր ինքնապաշտպանութեան: Ան կը սկսի խօսիլ ներկայացուած վկաներուն մասին եւ կը սկսի բացատրել որ բոլոր վկաներն ալ որ դէպքին շուրջ խօսեցան, ներկայ էին դէպքին վայրը եւ լսին այն բոլոր բաները որ տեսան: Անշուշտ տեսակէտանե - րու տարբերութիւններ կան, քանի վկա - ներէն իւրաքանչիւրը տարբեր անկիւնէ տեսած է դէպքը. ընդհանուրին մէջ բոլորին վկայութիւնները իրարու կը համապատասխանեն:

Ան կը չեշտէ թէ ոստիկանութիւնն է որ կանչած է բոլոր վկաները եւ իրենց վրայ առանց որեւէ ճնշում բանեցնելու հարցաքննած է զանոնք: Գալով Բոմիչին ան ներկայացած էհետազօտիչ դատախա - զի փոխանորդին ու տուած իր վկայութիւնը, թիւրիմացութեան մը պատճառով է որ հետազօտիչ դատաւորը իր վկայութիւնը չէ ներկայացուցած սկիզբէն դատարանը, բայց եւ այնպէս իր վկայութիւնը կայ եւ ով որ հարկ կը զգայ կարդալու կրնայ այդ գրութիւնը ունենալ:

Ապա ան կը չեշտէ թէ բոլոր վկաները ոստիկանատուն ներկայացած են 1983 Մարտ 9-ին, բացի Բոմիչէն որ ներկայացած է 1983 Մարտ 24-ին:

Յետոյ դատախազը կը սկսի պատճա - ռաբանել մասնագէտները, ըսելով թէ հետազօտիչ դատաւորը թէեւ փնտռած բայց չէ գտած առաջին օրը էլպէքեանին կրակած փամփուշտին պարապ մասը, կրակած փամփուշտին պարապ մասը, իսկ Լեւոնեանին երկու անգամ կրակած ըլլալը կը փաստուի ոստիկանութեան հա - մար լուսապատկերներէն, ուր կ'երեւին երկու 9 միլիմեթր փամփուշտներ Պրաբովիչին ինկած վայրը»:

Դատախազը կը չարունակէ. -

- «Կարեւորը ստուգելն է թէ Պրայովիչ եւ ուսանողը ո՞ւր ինկան եւ ի՞նչ պայ - մաններով եւ ոչ թէ քանի մը անորոշու - թիւններ պարապ կապարներուն շուրջ»: Գալով զանազան վկայութիւններուն մէջ եղած հակասութիւններուն զէնքերուն եւ փամփուշտներու թիւերուն շուրջ, անոնք ըստ դատախազին եղան որովհետեւ այդ զեկուցումները զրուեցան ոչ այն անձե - րուն կողմէ որ զտան այդ առարկաները այլ ուրիշ զրպէրներու կողմէ: Սմենայնդէպս դատարանին առջեւ բոլոր մասնագէտներուն վկայութիւնները յստակացուցած են հարցը:

(Շար.)

ԳՈՒՐԳԷՆ ԵԱՆԸԳԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

—×—

Մարտ 2 Թուականիր Հիւրրիյէթը կը հաղորդէ Գուրգէն Եանըգեանի մահը, որ պատահած է Լոս - Անճըլըսի ծերանոցի մը մէջ, 88 տարեկանին, (Ուրբաթ առաւտ, այս լուրին մեր միակ աղբիւրն էր):

×

Ծանօթ է, որ 1973 Յունուար 27-ին, Սանթա - Պարպարայի Պալթիմուր պանդոկին մէջ, 77 տարեկան Գուրգէն Եանըգեան սպաննած էր Լոս - Անճըլըսի Թուրք աւագ հիւպատոսը՝ Մէհմէտ Պայտար եւ փոխ - հիւպատոս՝ Պահատըր Տէմիր:

Յիշեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր, բայց առողջական վիճակին եւ տարիքին բերմամբ, ծերանոց մը փոխադրուած էր Յունուար 31-ին իսկ, մինչ որոշուած էր վինքը ազատ արձակել Մարտ 31-ին: Ուրեմն ազատ արձակումէն ճիշդ ամիս մը ետքն է, որ մեռած է:

Այս արարքը, թէեւ զուտ անհատական բնոյթ ունէր, այսինքն ոչ մէկ կազմակերպութիւն տէր եղած էր անոր, այլ միայն Գուրգէն Եանըգեանն էր որ յայտնած էր թէ ուզած էր ջարդին զոհ գացած իր ընտանիքին 26 անդամներուն վրէժը լուծել, այսուհանդերձ, երբեմն, ամանց կողմէ, յառաջարանը կը նըկատուէր հակաթուրք ահաբեկչական գործունէութեան: Այլապէս, 1975 Հոկտ. 22 եւ 24 Թուականներն են, Վիէննայի եւ Փարիզի դեսպաններուն մահափորձերը եւ որոնց տէր եղած էին «Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկները», որոնք բոկիզրը կը կազմեն բուն ահաբեկչական կազմակերպուած գործունէութեան:

× Փարիզի մէջ, Մարդկային Իրաւանց լիկան յայտնեց թէ ազատ արձակումը կը պահանջէ Հայր Մանուէլ Երկաթեանի, դատապարտուած 14 տարուան բանտարկութեան, Թուրքիոյ մէջ:

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (81) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

(Ամփոփում փրոֆ. Բ. Առաքելեանի ուսումնասիրութեան, Տիկին Ա. Խանտանեանի կողմէ)

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ Զ. Մ. Որբունի

ԹԱՏՐՈՆԻ ԱԶԱՏ ՄԻԶՈՑԸ Յ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒԶԷ ՊԱՏԻՒՈվ ՄԵԿՆԻԼ

—×—

Բազմադէմեան չորս ուժերու վերջինը՝ Ֆրանսա, իր կարգին պիտի ձգէ երթայ, բայց հարկ է պատիւով մեկնիլ եւ այդ պատճառով, ինչպէս կը գրէր Լիպերասիոն Ուրբաթ առտու (Մարտ 2), «Միթերան ձախողեցաւ իր ելքը» (Ա. էջ), ապա նաեւ՝ «Ֆրանսացիք ելքի դուռը կը փընտռեն» (էջ 20): Ապահովութեան Խորհուրդի մէջ պատահածէն ետք, Ֆրանսա կը յայտնէ, պաշտօնական դեկոյցով մը, որ իր զօրագունդին ներկայութիւնը Պէյրութ, «այլեւս տեղին չէ»: Ամէն մարդ գիտէ, (բացի «Իւմանիթէ»ի ընթերցողէն, քանի համաչափօրէն պաշտօնաթերթը կը գրէ - «Ապահովութեան Խորհուրդին մերժումէն ետք Ֆրանսական առաջարկին», մինչ միայն խորհրդային վէթօն է բանաձեւը ձախողեցնողը), որ Ֆրանսական դիւանագիտութիւնը խաղի եղաւ Մոսկուայի կողմէ («Մոնտ», Մարտ 2-ին, կ'անդրադառնար այս կէտին) եւ այդ իսկ պատճառով նեղ կացութեան մատնուած է: Կը կարծուի սակայն, որ 6-էն 8 շաբաթ կրնայ տեւել Ֆրանսական զօրքին մեկնումը:

Լիբանանի վերաբերեալ, այս ձախող գործէն անդին որոշ յոյսեր կային ձեմայէլ - Ասատ տեսակցութեան առթիւ, թէեւ ճումպլաթ կը յայտարարէր կրկին, Պէյրութ վերադարձին, «Սմին ձեմայէլ պէտք է դատի քաշուի լիբանանցի ժողո - վրդին դէմ գործած ոճիրներուն համար»: Գալով ձեմայէլի, ծանօթ էր որ Ասատի հետ տեսնուելէն ետք, Դամասկոսէն մեկնած էր, բայց ոչ ոք գիտէր թէ ո՞ւր գացած էր, քանի որ Ուրբաթ առտու միայն Պէյրութ էր: Եւ հարցն այն էր թէ ո՞ւր անցուցած էր գիշերը: (ըստ կարգ մը աղբիւրներու՝ Ամէնք): Նախքան մեկնումը Դամասկոսէն, ձեմայէլ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած էր եւ անմիջական կերպով, անորոշութիւն կը տիրէր, մինչ Լիբանանի քրիստոնեաները բոլորովին մտահոգ են:

Կը մնայ սպասել եւ ... յուսալ, եթէ այլեւս կարելի է որեւէ յոյս ունենալ, երբ հարցը Լիբանանի կը վերաբերի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՒ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՄՓ դաւառի մէջ ահաբեկչութիւնը չի դադրիր: Առջի օր, Հանատայի կայարանի պաշտօնեայ մը բռնանուած է, բայց կրնայ թիւրիմացութեան մը զոհ գացած ըլլալ, որովհետեւ այդ երիտասարդ Ֆրանսացին քաղաքական ոչ մէկ գործունէութիւն ունէր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ թղթատարին անկանոն ցուցմունքը այնքան մեծ համեմատութիւններ առած են, որ կը Մոնտ ամբողջ էջ մը նուիրած էր (Մարտ 2) իր բաժանորդներու դժգոհութեան նամակներու ծաղկաքաղի մը: Այս ի՝ միթերանութիւն «Յառաջ»ի բաժանորդներուն...:

ՖԻԹԵՐՄԱՆ բաւական զոհ ձգած է բեռնատարները, Մարտ 1-ի տեսակցութեան ընթացքին: Նոյնը չէ իր կուսակիցին՝ Անիսէ լը Փորի պարագան եւ պետական պաշտօնեաներու սենտիքաները 48 ժամ գործադուլի կոչ բրին, Մարտ 8-ի եւ 9-ի համար:

ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԻ ՎԵՐԼՈՒԾՄԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

Ա.

Կոմիտասի երաժշտական բազմակողմանի գործունէութեան մէջ՝ բանահաւաքութիւն, յօրինում, մեկնաբանութիւն, երաժշտագիտութիւնը եւս իր յատուկ եւ հիմնական տեղը գրաւեց: Կոմիտաս կը դիտակցէր, որ ազգի մը երաժշտական մշակոյթի վերածնունդը, անոր ինքնուրոյնութեան եւ ինքնատիպութեան յայտնարերումը առանց տեսականի՝ անկարելի է: Օժտուած ըլլալով վերլուծական մտածելակերպով, Կոմիտաս իր դիտական գործունէութեան ընթացքին չանգ չխնայեց ազգային երաժշտութեան դիտական ուսումնասիրութեան հիմը դնելու, որուն յենլով միայն կարելի էր հասնիլ այլ ժողովուրդներու աւելի զարգացած երաժշտական մշակոյթներու աստիճանին. «Ժողովրդական երգերի կազմութիւնը պէտք է լաւ ուսումնասիրել եւ ապա դորա վրայ հիմնել գեղարուեստական», - կը գրէր Կոմիտաս:

Գիտական հիմերու կարեւորութիւնը չեզոքող Կոմիտասի աշխատութիւններն են՝ «Հայոց եկեղեցական եղանակները», «Լոռու դութիաներդը Վարդաբլուր դիւղի ոճով», «Հայ գեղջուկ պարը», «Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն», «Հայ գեղջուկ երաժշտութիւն», «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» եւայլն: Նշուած աշխատութիւնները, հակառակ անոր որ քանի մը հատը անաւարտ են, ուսումնասիրուղ նիւթի թէ՛ տեսական եւ թէ՛ պատմական վերլուծումի կատարեալ նմոյշներ են: Մանաւորաբար ժողովրդական երաժշտութեան նուիրուած աշխատութիւններուն մէջ հեղինակը յաջողած է պատկերացնել հայ երգի ամբողջական նկարագիրը. երգը պատկերացուցած է իրրեւ զայն ստեղծողի ներքին ու արտաքին կեանքի անդրադարձում, երեւան հանած առանձին տեսերն ու անոնց ներքին ամբողջութիւնը, համակարգած զանոնք, ուսումնասիրած հնչիւնի եւ ձայնի հիմքի օրէնքները, յայտնաբերած գեղջկական երգերու կապը հայ երաժշտութեան այլ տեսակներու, մանաւորաբար հոգեւորի հետ, հաստատած՝ գրացի ժողովուրդներու հետ չփման ընթացքին անոնց ինքնուրոյնութեան պահպանումը, եւ այս բոլորը՝ հիմնուելով հայ գեղջուկ երգի ներքին, գարերէն եկող օրէնքներու ուսումնասիրութեան վրայ:

Դժբախտաբար, Կոմիտասի երաժշտական գիտական ժառանգութենէն չատ մը արժէքներ չեն մնացած: Անոնց մէկ մասը ժամանակին կորսուած է, մաս մըն ալ գրուած է աշխարհի զանազան կողմերը: Կարեւոր մէկ մասը կը պահուի Երեւանի Ե. Չարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը:

Ներկայ աշխատանքով փորձած ենք մասամբ ամբողջացնել Կոմիտասի՝ գեղջուկ երգի վերլուծումի եղանակի բնութագրութիւնը, հիմնուելով անոր ծանօթ երկու գործերու՝ «Հայ գեղջուկ երաժշտութիւն», «Մի թուրքիկ ակնարկ հայ ժողովրդական երաժշտութեան վերա» եւ քանի մը անտիպ նիւթերու սեւագիր պատառիկներու վրայ:

Կոմիտասի երաժշտագիտութիւնը հիմը դրաւ հայ ժողովրդական երգի վերլուծման նոր մօտեցման, այն է՝ երգը վերլուծելու առեն նկատի առնել բոլոր այն հանգամանքները, որոնց ընդերքին մէջ ստեղծուած է ան: Իսկապէս, Կոմիտաս միշտ նկատի ունեցած է գեղջուկ երգի թէ՛ տեսական հիմերը եւ թէ՛ ստեղծման արտաքին եւ ներքին գործօնները: Ասիկա կը նշանակէ, որ ան երգը դիտած է որպէս երաժշտական եւ ոչ երաժշտական բաղադրիչներու փոխ - ներգործութեան արդիւնք: Այս տեսակէտէն յատկանշական է անոր այն միտքը, որ «Ժողովուրդն արուեստական երդեցողութիւն ասած բանը չգիտէ. իւրաքանչիւր երգ իր տեղում, իր ժամանակին է ստեղծում կամ սովորում. գործի ժամին՝ գործի երգ, տանը՝ տանու երգ միայն կ'ասեն: Ոչ մի դիւղացի, տանը նստած, կալի երգ չի ասի, որովհետեւ կալերդն ստեղծելու եւ ասելու տեղն է կալը ... Իւրաքանչիւր երգ կապուած է գիւղական կեանքի մէկ րոպէի հետ եւ տալիս է միայն այդ րոպէի հաչիւը: Ժողովուրդը ժամանակից եւ տեղից բաժան երգ չի հասկանում, չի ստեղծում եւ չի էլ գործածում»: Այս պարագային կը չեզոքուի տեղի եւ ժամանակի նշանակութիւնը երգի ստեղծումին մէջ:

Կոմիտասի ուշադրութենէն չեն վրիպած նաեւ կարեւոր այլ գործօններ, ինչպէս՝ իւրաքանչիւր երգի ստեղծման վայրի աշխարհագրական դիրքը, ժողովրդական բարբառները, ժողովուրդի պատմական անցեալը. «Ժողովրդական եղանակները, - կը գրէ ան, - սերտ առընչութիւն եւ բնական կապ ունեն տեղական պայման-

«Ալիք»ի վերջերս ստացուած թիւերէն իմացանք, թէ Թեհրանի մէջ, Յունուար 6-ին, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արաքս Մարուքեանեան, մէկը այն հայ կիներէն՝ որոնք իրենց դրոշմը դրած են իրենց ապրած շրջանի հայ կեանքին վրայ:

Ծնած էր 1918-ին՝ Թաւրիզ. նախակրթութիւնը ստացած է «Հայկազեան - Թումարեան» վարժարանը, ապա անցած թեմական կեդրոնական երկրորդական վարժարան:

Թաւրիզը եղաւ ողբացեալին ընկերային, բարեսիրական, կրթական, դաստիարակչական եւ մշակութային գործունէութեան հիմնական դաշտը: Տակաւին 12 ամեայ պարմանուհի՝ Արաքս Ղորուզեան (յետագային Տիկին Մարուքեանեան), անդամագրուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի. երիտասարդ հասած է Հ. Օ. Մ.ի Թաւրիզ

մանակը» (երաժշտական չափ), անոր հետ միասին, հաւասարապէս կը խօսուի նաեւ երաժշտական արտայայտչական միւս տարրերու՝ ձայնակարգի, ելեւէջներու եւայլնի մասին եւ ընդհակառակն: Ուրիշ խօսքով, նախապատուութիւն չի տրուիր երաժշտական այս կամ այն արտայայտչական տարրին:

Մանաւանդ պարագաներու մէջ երաժշտական արտայայտչական տարրերու նշանակութիւնը որոշ չափով փոխհատուցող է՝ կախեալ համարձակութենէն, բայց յաճախումով՝ բոլոր բաղադրիչները համազօր են եւ իրաւահաւասար, ուստի երաժշտութեան ընդհանուր խմբագրութիւնը ցայտայտելու առեն անոնք պէտք է քննարկուին փոխադարձ կապի մէջ:

Այս է Կոմիտասի վերլուծական եղանակը, որ երաժշտական արտայայտչական տարրերու ամբողջական դիտարկման արդիւնք է: Այդ յատկանիշին ժամանակին անդրադարձած է Ա. Շահվերդեան իր «Ակնարկներ հայ երաժշտութեան պատմութեան մասին» աշխատութեան մէջ: Հիմնուելով Կոմիտասի «Լոռու դութիաներդը Վարդաբլուր դիւղի ոճով» աշխատութեան վրայ, ան կը գրէ. «Կոմիտասը ձգտում է բաց չթողնել դեղարուեստական ոճի ոչ մի յատկանշական դիծ, ձգտում է կառահել իւրաքանչիւր հնչիւնի, իւրաքանչիւր ինտերվալի կամ մեղեդիական ընթացքի իմաստն ու նշանակութիւնը: Երգի բոլոր տարրերը, որոնք փոխներգործակցութեան մէջ են եւ կազմում են օրգանապէս մի միասնական կոմպլեքս, ահա վերլուծման առարկան Կոմիտասի համար»:

Դ. ԴԵՐՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Ազգային սուգի օր էր տակաւին յուղարկաւորութեան օրը մի քանի այն «տղոց»՝ որոնք սպանուեցան աւելի վերջ, «ամբողջ արեւմտեան - Եւրոպայի տարածութիւնը ունեցող երկրի մը խաղաղութիւնը պահելու իրենց արբանեակ պարտականութեան ճամբուն վրայ», ինչպէս կը գրէր տեղական թերթերէն մէկը այդ օրերուն:

Անգլիացիներէն տարբեր, սեփական նկարագրով ազգ մը եզած ըլլալու դիտակցութիւն մը հալածած է դիրենք եւրկար առեն. «Մենք»ի զգացում մը, որուն համար նոյնիսկ իրենց անկախութեան արբանեակ եղբ պայքարած են տակաւին:

Հիւսիսի վեց նահանգները այսօր ալ դեռ կը մնան անլսուած հայրենիքէն, առանձին սահմաններով, երկրին կողին խրած վէրքի մը պէս:

Անգլիացի խօսակիցս քաղուած կցկտուր տեղեկութիւններուն վրայ, Ապրիլի արեւոտ առաւօտ մը կ'իջնեմ Հիւսիսային Իրլանտայի մայրաքաղաք Պէլֆաստէն՝ Տապլին, Հայերու կողմէ տարիներ առաջ Տիլլընին նուիրուած Գրիչը գտնելու: Փնտռտուքս կը սկսիմ Ազգային Թանգարանէն ուղղակի, եւ չատ չանցած յայտնի կ'ըլլայ որ չեմ սխալած հնութագրութեանս մէջ: Այստեղ բաւական կ'ըլլայ որ յիշեմ Տիլլընին անունը միայն.

- Օ՛, այո, «Տիլլընին Գրիչը» կը փընտռէք. հրամմեցէք ինդրեմ, այս կողմ:

Յայտնի կ'ըլլայ աւելի վերջ թէ այդ անունով ալ արձանագրուած է Գրիչը՝ Թանգարանին ցուցակին վրայ:

Մանաւանդ, ապակեայ մեծկակ դարակի մը մէջ զետեղուած, փետրաճեւ, ոսկեայ գրիչ մը, մեր հին մատենագիրներուն գործածած գրիչներուն ձեւով, խորհրդանշական նուէր մը՝ որուն քով տեղաւորուած է նաեւ կաշիէ, ոսկետառ արձանագրութիւնով սերուն պահպանակ մը: Գրիչին վրայ նոյն արձանագրութիւնը փորագրուած է մանրատառ, երկու պարագային ալ զոյգ լեզուներով, հայերէն եւ անգլերէն.

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆ
Ի. ՏԻԼՈՆԻՆ՝
ԿԱՐՍԻ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԻՑ.

1895.

Գրիչին քովիկը, դարակին մէջ, կայ տակաւին Տիլլընի մէկ նկարը այն տարազով՝ որուն շնորհիւ կրցած էր սպրիլ Հայաստանի սահմաններէն ներս 1895 Թուականին, ջարդերու ամենավտանգաւոր օրերուն, երբ Թրքական կառավարութիւնը խիստ կերպով արգիլած էր օտար Թղթակիցներու մուտքը Հայաստանի սահմաններէն ներս: Տիլլըն, ականատեսի իր վկայութիւնները, մանաւանդ իր ընդարձակ մէկ յօդուածը՝ Հայաստանի կացութիւնը խորագրով, կը յաջողի զրկել արտասահման, Անգլիա, ու մամուլին միջոցաւ մանաւանդ հետաքրքրութիւն մը մը արթնցնել Հայաստանի մէջ գործուած բարբարոսութիւններուն եւ տիրող անմարդկային պայմաններուն հանդէպ:

Այս եւ իր յետագայ յօդուածներուն մէջ Տիլըն չի գոհանար առարկայականօրէն դիտողի հանգամանքով մը, այլ կը դործածէ իր ազդեցութիւններու գօտիին մէջ ինկող ամէն միջոց, օտար միջամտութիւններո՛վ դոնէ վերջ մը կարենալ դնելու համար այնտեղ տիրող կացութեան: Եւ կարծի Հայերը, խորապէս զբաղուած իրենց ներքին կռիւներով, ամէն միջոց ձեռնածութեամբ կը փորձէին ոչնչացնել իրարու, ինչպէս նաեւ Թուրքերը, որոնք ծնում են միջավայրին յատուկ ոճեր. ուստի մի երաժշտական միտք այլեւայլ տեղերում առանում է տեսակ - տեսակ բնորոշ արտայայտութիւն: Մի տեղ պարզ է եղանակի ոճը, միւս տեղ ճապաղ, մէկ տեղ լերկ, մի չորրորդում ոլորուն, հինգերորդում տափակ, վեցերորդ տեղում դեղարուեստական եւայլն: Թէպէտ ձեւով եւ արտայայտութիւնով զանազան են, բայց եւ բոլորի հիմքը նոյնն, բոլորն էլ ունեն մի ընդհանուր երաժշտական արմատ, որ յատուկ է Հային»: Անդրադառնալով աշխարհագրական դիրքին, Կոմիտաս կը վկայէ, թէ Հայաստանի լեռնային շրջանները բնակող ժողովուրդին երգը աչքի կը զարնէ իր խրոխտ բնոյթով եւ, ընդհակառակն, դաշտավայրերու ժողովրդական երգը քնարական է, մեղմ: Նոյն առեն, ըստ Կոմիտասի, «տեղական եղանակներից ծագում են երաժշտական գաւառական բարբառները, որոնք այնքան որոշ են, որ դիւղացին ջոկում է մէկը միւսից աշխարհագրական անուններով»:

Աւելցնենք նաեւ, որ ըստ Կոմիտասի՝ երգի ընդհանուր բնոյթի, ինչպէս նաեւ ծաւալի վրայ, ամէն բանէ զատ իր դրոշմը կը դնէ նաեւ ժողովուրդի քաղաքական - ընկերային վիճակը. «Պատմական սարսափութիւնը սեղմել է (երգի) ծաւալը, սահմանները, եւ համեմատաբար որտեղ աւելի ազատ են մնացել, այնտեղ էլ աւելի ազատ է գառնում երգի ոլին եղանակի մէջ»:

Կոմիտասի այս քանի մը սեղմ չարադրուած միտքերէն նկատելի է, թէ ինչ կարեւոր նշանակութիւն կը տրուի ոչ երաժշտական գործօններուն՝ ժողովրդական երգի գոյացման եւ գոյատեւման մէջ:

Վերլուծումի այս եղանակը դժուարութիւն կը ներկայացնէր թէկուզ այն պատճառով, որ կը պահանջուէր բարդ եւ լրարմով պայմանաւորուած հարցերու լուծումը ամբողջութեան մէջ եւ ոչ թէ պատ - պատ:

Երգի ստեղծման արտաքին եւ ներքին գործօններու հետ սերտօրէն կապուած են անոր չարադրանքի հիմքն ու բնոյթը: Ուստի երգը ուսումնասիրելու առեն կը պահանջուէին եղրակացութիւններ, մեկնելով անկէ, թէ, օրինակ, ինչպէս աշխարհագրական դիրքը կ'ազդէ մեղեդիի յուզական երանգի վրայ, պատմական անցեալը՝ մեղեդիի ծաւալին վրայ, երգի յատուկ տեսակը, ստեղծուած այս կամ այն աշխատանքի ժամանակ՝ երգի կըռուածքային պատկերի վրայ եւայլն, ինչ որ Կոմիտաս իրականացուց:

Նոյն սկզբունքը կը գործադրուի նաեւ հայ գեղջուկ երգի բուն տեսական հիմերը վերլուծելու առեն: Մանրամասն նկարագրելով երգի ստեղծման եւ մեկնաբանութեան ընթացքը, Կոմիտաս նոյն առեն երգին մասնաւոր տարրերը՝ «եղանակը», «ամանակը», «հնչիւնը» կը դիտէ որպէս ամբողջութեան տարրեր: Առաջինին հայեացքէն ոմանց կրնայ տարօրինակ թուիլ, որ Կոմիտասի մօտ չենք հանդիպիր որեւէ երաժշտական արտայայտչական տարրի մեկուսի նկարագրութեան: Այսպէս, երբ կը վերլուծուի «ա-

նահատելով հեռաւոր Իրլանտայէն իրենց երկիրը եկած եւ իրենց գաւառին պատուհեան աշխատանքին լծուած պատուական, իրենց երախտապիտութիւնն է որ կ'ուզեն յայտնել իրեն տրուած պզտիկ այս յիշատակով, գիրքին իմացական լոյսին խորհրդանիշը եղող ոսկեայ այս գրիչով:

×

1854-ին ծնած խորհրդաւոր այս իրլանտացին իր պատանութեան շրջանի քանի տարիները կ'անցընէ վանքերու մէջ՝ պատրաստուելով մը եկեղեցական առաքելութեան համար: Այդպէս փափաքած էր որդիին հետեւ հայրը: Ինք տակաւին առուտրականութիւնը կը գտնէ ի վերջոյ նպատակայարմար հետաքրքրական քան արեւելեան լեզուները՝ որոնց ուսումնասիրութեան կը նուիրէ յետագային ինքզինք՝ հոչակաւոր էրնէսթ Ռընանի առաջնորդութեամբ Գոլէժ տը Ֆրանսի մէջ:

(Շար. 2)

ՓՈՔՐԻԿ ԳՆՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ՊԵՏՔ

(ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՎԱՂՎ)

Ի. ՊԱՍՈ

1888 ԹՈՒՎԱԿԱՆԻ 3

Պատիկ նախքան մեր հեռանալը Հայաստանից՝ ես ուզում էի տեսնել Ծաղկաձոր, որտեղ ամառն անցկացնում էր Ալեքսանդր II-ի ընտանիքը։ Ծաղկաձորը գտնվում է Կոտայքի գավառում, Հրազդան գետի ձախ ափին, Գառնիից 12 վերստ հեռու։ Ես ուզում էի տեսնել նաև Գառնին, որտեղ Ալեքսանդր II-ի հրամանով կառուցվել էր հեթանոսական ոճով մի գեղեցիկ տաճար։

Ես ուզում էի տեսնել նաև Գառնիի ձորակը, որտեղ, ինչպես ասում են, գտնվում է հեթանոսական աստվածների պաշտամունքի ժամանակ զոհաբերվող կենդանիների ոսկորների մեծ քանակությունը։ Ես ուզում էի տեսնել նաև Գառնիի ձորակը, որտեղ, ինչպես ասում են, գտնվում է հեթանոսական աստվածների պաշտամունքի ժամանակ զոհաբերվող կենդանիների ոսկորների մեծ քանակությունը։

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ հայ երիտասարդ դեղանկարիչներու գործերուն Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Մարտ 10, Շաբաթ օր, ժամը 14 - 19, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտասարդական Միութեան։

×

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդական ընկերահամակրական երեկոյթը։ Հայկական միջավայր։ Տեղերը ապահովել նախապէս։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է փետրուար 12-ի ճաշին առթիւ (Ալֆորվիլ) հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պատուոյ անդամ Մխիթարեան Քէհէեանէ 1000 Ֆ., Տիկին Վարդիթեր Տատոզեանէ 300 Ֆ., Տիկին Անահիտ Սանոսեանէ 100 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - ՍԷն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխանակի հետեւեալ նուէրները. - Մարտիրոս Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ՝ Հալէպեան ընտանիք, Մխլենճեան ընտանիք 100-ական Ֆ., տարաբախտ՝ Յարութիւն - Հաճըի Պիւլպիւլեանի մահուան առթիւ՝ ողբացեալին այրին եւ զաւակները 500 Ֆ., Վարդանեան եղբայրներ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արամ Վարդանեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Ֆերնան Ժամկոչեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տօնիք, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գրիգորեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Միսաք Չէորթիւքեան, Տիկին Պէյլէրեան, Արթինեան ընտանիք, Գալայճեան ընտանիք 50-ական Ֆ.։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

1984 թուականը՝ կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան 50-ամեակն է, եւ Նոր Կեսարիոյ հիմնադրութեան 15-ամեակը, նաեւ Աղբիւր Յուշարձանի բացման տարին է։ Հետեւաբար Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն եկած հայրենակիցներով հաւաքուելով այց մը կը կատարուի Հայաստան - Նոր Կեսարիա՝ Սեպտեմբեր 7-էն Սեպտեմբեր 22, ներկայ գտնուելու Յուշարձանի բացման եւ այլ տօնախմբութիւններուն։

ԳԻՆՆ Է՝ 6750 ՖՐԱՆՔ

Կը խնդրուի արձանագրուելու համար՝ դիմել՝ Միութեանս անդամներուն եւ կամ հեռաձայնել՝ 780 - 82 - 58 208 - 01 - 83
իսկ՝ դրամական առաքումներուն՝
878 - 79 - 93
Արամ Խաչատուրեանի։

22, rue Saint Lazare, 75009 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՕՄՈՆ

Հայոց եկեղեցիի կից սրահին մէջ, Մարտ 4, այս կիրակի, ժամը 3-ին ղեկավարութեամբ Թրապօշի Մարսէյլի հայկ. թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ (5 արար)

երաժշտ. - Թատերգ. - բազմաթիւ երգերով, ընկերակցութեամբ՝ ջութակի ու ձեռնադաշնակի։ Մուտք՝ 30 Ֆ.։

Սոյն ներկայացումը տեղի կ'ունենայ՝ կիրակի, Ապրիլ 1-ին, Ավինեօնի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Էսթինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Պառաւեան իրենց մօր եւ կեսրոջ՝ Տիկին Արաքսի Պառաւեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Շաքէ Թաշճեան իր խնամիին Տիկին Արաքսի Պառաւեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ., նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Յովսէփեան 100-ական Ֆ.։

LES JEUNES DE
l'U. G. A. B.
vous invitent à leur

bal costumé

LE SAMEDI 10 MARS
A PARTIR DE 22 HEURES
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Participation aux frais : **membre.....35 F.**
non membre.....60 F.

Déguisement exigé

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՒՈՒՄԱՅ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Մարտ 16, Ուրբաթ ժամը 20·30-ին՝

«ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՀՍԿԱՆԵՐԸ»

Կը նախագահէ՝
Նազարէթ Պշտիկեան

Կը խօսի՝
Արամ Պետրոսեան

Ապրիլ 8, Կիրակի, ժամը 16-ին՝

«ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ»

Կը նախագահէ՝
Հիլտա Գալփայեան - Փանոսեան

Կը խօսի՝
Ս. Ք. Զանգու

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝

118, Գուրսել փողոց, 75017 Փարիզ

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS
17, rue Bleue, 75009 Paris

7 MARS, A 20H 45

— «*Le mouvement dans l'art arménien en général, et le style arménien*».

ARBY OVANESSIAN

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Avec les auteurs de

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

A. HAMELIN — J. M. BRUN

PRESENTATION DU LIVRE ET DEBAT PUBLIC

Vendredi, 9 Mars, à 21 heures

Le Génocide arménien a-t-il existé ?
Pourquoi la lutte armée arménienne ?
Assassins ou justiciers ?

Débat animé par le **Dr. Georges TATOYAN**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայկ[illegible]եան դպրոցի կրթական մարմնին եւ Տ[illegible]սինի Հայ Մշակոյթի Տան՝
Մարտ 25-ին։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 *MARS, DE* 20*H* 30 *A L'AUBE*
SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et *Y O R G A N T Z*
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

Le Samedi, 10 Mars, de 22 heures à l'aube dans les Salons du
« CHATEAU DES FLEURS »
18, Boulevard Michelet — 13008 MARSEILLE

NUITÉE DANSANTE ANNUELLE

DE LA CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE, Section MARSEILLE - VILLE

avec la participation de
M A R T E N Y O R G A N T Z

Cette soirée sera animée par l'Orchestre INDIANA

RESERVATION : Mmes DER KASPARIAN 90.33.88 JAMOUZIAN 90.21.60
FRANGULIAN 91.48.85 TUTELIAN 50.68.71
Tenue correcte de rigueur

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 20 Avril au 5 Mai — 16 jours, dont 14 jours à EREVAN — **Prix: 6100 F**
— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 21 Avril au 4 Mai — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5850 F**
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à E R E V A N

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

OPTIMA Tours
VOYAGES PRINTEMPS 84
EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs

— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
4
DIMANCHE
4 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

թիւ 81

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.650 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.650

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս յօդուածը զոր պատրաստեց մեր աշխատակիցը՝ Տիկին Արշալոյս Ա. Խանտանեան, համառօտ ամփոփումն է Ակադեմիկոս Առաքել Առաքելեանի «*Հին Արտաշատի պեղումների մի քանի արդիւնքների մասին*» ընդարձակ ուսումնասիրութեանը՝ որ լոյս պիտի տեսնէ Revue des Etudes Arméniennes-ի յաջորդ հատորին մէջ, ֆրանսերէն լեզուով :

Կ'ուզենք մատնանշել հայկական Ս. Ս. Հ. Գիտութիւններու Ակադեմիայի կողմէ 1982-ին Երեւանի մէջ լոյս տեսած Բաքկէն Առաքելեանի «Արտաշատ» գրքոյկը, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ 1970 - 1977 տարիներու ընթացքին՝ տեղի ունեցած պեղումներու հիմնական արդիւնքները :

Սեւ ու ճերմակ եւ գունաւոր բազմաթիւ լուսանկարներ ցոյց կու տան պեղուած վայրերը, Խոր Վիրապի բլուրները, որոնց վրայ կառուցուած էր Արտաշատ բաղաքը, հոն յայտնաբերուած այլազան իրեղէնները, աւօքներ, արձանիկներ, խեցեղէններ, որոնք մինչեւ հիմա չուսումնասիրուած դարաշրջանի մը (Ք. Ա. 2րդ - առաջին դարերու) նիւթական հայ մշակոյթը կու գան ծանօթացնել :

Հին Հայաստանի Արտաշատ մայրաքաղաքը հիմնուած է Ք.Ա. 180-170 թուականներուն. դարաշրջանի մը՝ երբ մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին կեանքին մէջ պատմական խոշոր իրադարձութիւններ տեղի ունեցան :

Ալեքսանդր Մակեդոնացիի արշաւանքներէն յետոյ, մերձաւոր Արեւելքի մէջ տեղի ունեցան հսկայ փոփոխութիւններ ոչ միայն մշակոյթի, այլեւ տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական կեանքի մէջ : Հելլենիզմը թափանցեց ամէն կողմ : Հելլենական մշակոյթը՝ աւելի լաւ կ'ըլլար ըսել թերեւս : Հայաստան անհաղորդ չմնաց տեղի ունեցող այս անցքերէն : Ք.Ա. 3րդ եւ 2րդ դարերու սկիզբը, Սելեւկեանները դրաւած էին Հայաստանի մեծ մասը : Անոնք, իրենց տիրապետութիւնը ամրացնելու նպատակաւ, նշանակած էին կառավարիչներ հայ ներկայացուցիչներէ, Արտաշէս՝ Մեծ Հայքի մէջ, Զարեհաւանը՝ Ծոփքի մէջ :

Սելեւկեան Անտիոքոս Գ.ը երբ պարտութիւն կրեց Հռոմէացիներէն, Հայերը այդ առիթէն օգտուելով իրենց անկախութիւնը ձեռք բերին : Արտաշէս Մեծ Հայքի թագաւոր հռչակուեցաւ, Զարեհաւանը Ծոփքի :

Արտաշէս Ա. (Ք.Ա. 189-160) մեծ պետական գործիչ մըն էր. իր ձեռք բերած թագաւորութիւնը, զօրացնելու եւ պայն կարենալ պահպանելու համար, նախ ջանաց միացնել հայկական հողերը. հայ բնակչութիւն ունեցող քանի մը մայրաքաղաքներ եւ նահանգներ հայկական թագաւորութեան մաս կազմեցին : Մովսէս Խորենացի կ'ըսէ թէ «Արտաշէսի օրով մեր Հայոց աշխարհին մէջ անմշակ հող չմնաց, ո՛չ լեռնային եւ ո՛չ ալ դաշտային մասերուն մէջ, այնքան չէնցած էր երկիրը» : Երկրագործութեան մեծ մղում տալու, հողերը օգտագործելու համար պահեց բաշխեց զինուորական համայնքներու, իր անունը կրող տնտեսական հաստատութիւններ հանգիստ Արամերէն լեզուով, հիմնեց քաղաքներ, նաեւ արհեստագործութիւնը եւ առեւտուրը յառաջ տանիլ եւ իր մեծագործութիւններուն փառքը եղաւ Արտաշատ քաղաքին հիմնադրութիւնը : Նախկին մայրաքաղաք Արմաւիրը կորսնցուցած էր իր նշանակութիւնը, Արաքսը, իր հունը տեղափոխած ըլլալուն պատճառաւ :

Արտաշատը հիմնուեցաւ Արարատեան դաշտին բերրի եւ ջրառատ մասին մէջ, առեւտրական ճամբաներու խաչաձեւին, Արարատ լերան դիմաց, Արաքս եւ Մեծ Մօր գետերու մէջ դոնուող եռանկիւնին վրայ : Արաքսի ափին կը դոնուէր ընդարձակ բլուրախումբ մը. առջեւը տարածուած արտաւանդ դաշտերով եւ պաշտպանուած ջրային հզօր պատնէշներով. քաղաքը շրջափակեց ընդարձակ պարիսպներով. չորս լեցուղ փոսերով :

Յոյն, հռոմէացի եւ հայ հեղինակները մեծ գովասանքով կը խօսին Արտաշատի մասին : Պլուտարքոս անոր հիմնադրման մասին կ'ըսէ «Մեծ եւ խիստ գեղեցիկ քաղաք» :

Արտաշատը արագօրէն զարգացաւ եւ մերձաւոր Արեւելքի առեւտրական, արհեստական եւ մշակութային կեդրոններէն մէկը դարձաւ չուրջ 500 տարի : Ան Հայոց աշխարհի սիրտն էր :

Արտաշէս թագաւոր՝ իր բազմակողմանի եւ արդիւնաւոր գործունէութեամբ հայկական հողերը միաւորողը եղաւ եւ հիմնադիրը հաստատուն եւ հզօր պետութեան մը : Դժբախտաբար յաճախ պատերազմական գործողութիւններու թատերաբեմը եղած է ան : 68-ին Կորբուլոնի հռոմէական զօրքերը գրաւեցին Արտաշատը, հիմնայատակ կործանեցին եւ հրդեհեցին քաղաքը, բայց չուտով ան վերականգնեցաւ :

360-ին Սասանեան Շապուհ Թագաւորին զօրքերը կործանեցին քաղաքը եւ հազարաւոր բնակիչներ գերի տարին : Վերջապէս 5րդ դարուն, տկարացած Արտաշատը իր տեղը տուաւ Դուին քաղաքին, իր գոյութիւնը պահեց մինչեւ 7-8րդ դարերը, ապա անյայտացաւ պատմութեան թատերաբեմէն :

Մինչեւ 1920, Արտաշատի տեղը յայտնի չէր : Քաղաքին հիմերը անյայտ էին եւ վիճելի, սակայն պեղումներու շնորհիւ բոլոր տարակարծութիւնները փարատեցան :

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Ուրարտուի անկումէն (Ք.Ա. 6րդ դարէն մինչեւ միջին դարու սկզբնական շրջանները) չուրջ հազար տարուան շրջանի հայկական նիւթական մշակոյթը թանձր քօղի տակ ծածկուած էր. բացի քանի մը պատահականօրէն յայտնի նիւթերէ, ուսումնասիրուած չէր, մինչդեռ այդ դարերը հայ ժողովուրդին պատմութեան կարեւորագոյն ժամանակներն էին եղած : Այդ դարաշրջանին էր որ աւարտեր էր հայ ժողովուրդի կազմաւորումը, երբ Հայերը իրենց մէջ լուծեր էին Ուրարտացիները, այդ դարերուն ծնունդ էր առած հայկական պետականութիւն մը որուն յաջորդած էր Աքամենեաններու տիրապետութիւնը եւ ապա հելլենիստական շրջանը : Թէեւ Գառնիի եւ Արմաւիրի պեղումներուն շնորհիւ յայտնաբերուած էին հայ ժողովուրդին եւ իր մշակոյթին քանի մը երեսները, սակայն հայկական պետականութեան բարձր զարգացման շրջանին՝ Ք.Ա. 2րդ եւ առաջին դարերուն նիւթական մշակոյթը ուսումնասիրուած չէր : Այս բացը կրնային լրացնել Արտաշատի եւ Տիգրանակերտի պեղումները, բայց այս վերջին քաղաքը մատչելի չըլլալով՝ Արտաշատի պեղումները, անյետաձգելի անհրաժեշտութիւն մը դարձած էին : Բարերաստիկ առիթ մը չուշացաւ : 1967-ին Հին Արտաշատի մօտ դոնուող Վէդի գիւղին ջրմուղի աշխատանքներուն պահուն, դոնուեցաւ Տրայանոս կայսեր թողած լատիներէն մէկ արձանագրութիւնը, փորագրուած 116 թուին : Արձանագրութիւնը կ'ըսէր որ Արտաշատի մէջ կամ անոր մօտ, ռազմական ամրութիւն մը կամ դիրքմանոց մը կառուցուած է ... :

Արտաշատի պեղումներուն ձեռնարկելու յարմար առիթը կը ներկայանար : Նախապատրաստական աշխատանքներէ յետոյ, հայկական Ս. Ս. Հ. Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտի հնագիտական արշաւախումբը 1970-ին սկսաւ անցեալի այդ նշանաւոր քաղաքին հնագիտական աշխատանքները :

Պէտք եղաւ նախ պարզել քաղաքին տարածքը : Սակայն քաղաքին սահմանները որոշելը մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէր. դարեր շարունակ դաշտեր մշակուած էին հոն, դիւղեր հիմնադրուած եւ հարթավայրին վրայ փռուած թաղամասերուն հետքերը անյայտացած էին, սակայն կարելի է ըսել թէ հին Արտաշատը չուրջ 450-500 հեկտար տարածութիւն ունէր : Հնագիտական աշխատանքներու քննութիւններ եկան պարզել հետեւեալ պատկերը. քաղաքի միջնաբերդը եւ որոշ թաղամասեր հիմնուած էին Խոր Վիրապի բլուրախումբը կազմող 9 ժայռոտ բլուրներու վրայ 100 հեկտար տարածութեամբ, իսկ անոնց առջեւ հարթավայրերու վրայ փռուած էին քաղաքին թաղամասերը : Բոլոր բլուրները շրջապատուած էին պարիսպներով, որոնք իրարու միանալով կը կազմէին հզօր եւ ընդարձակ պաշտպանողական պատնէշ մը : Պարիսպներու մէջ դոնուած են նիզակի, ակռի ծայրեր, դաշոյններ, երկաթէ պատրաստուած եռաթեւ, քառաթեւ «փուչեր» որոնք քաղաքը պաշտպանողները կը նետէին ճամբաներու եւ փողոցներու վրայ, թշնամի հեծելազօրքին մուտքը դէպի քաղաք արգիլելու համար :

Պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած են նաեւ կլոր ամբաքարեր, որոնք կը նետուէին բարաններու (քար նետող մեքենաներ, baliste) միջոցաւ : Քաղաքի պաշտպանութեան համար օգտագործուած են նաեւ թանձր նետեր (մազուր), որուն մէջ թաթխուած լաթերը վառելէ յետոյ կը նետէին թշնամիներու պաշտպանողական մեքենաներու վրայ :

Արշաւախումբը ուսումնասիրեց Արտաշատի քաղաքաշինութեան, ճարտարապետութեան, ջուրի մատակարարման կարեւոր հարցերը : Երեւան բերուած քանի մը բաղնիքներու հետքերը կը վկայեն որ ջուրը հայթայթուած եւ օգտագործուած էր մեծ յաջողութեամբ, տեղական եւ հելլենիստական սկզբունքներու համաձայն, իսկ յայտնաբերուած կրաքարէ խարխնները, սիւները գլանները, առատօրէն պեղարուեստական դիւղերու մնացորդները ցոյց կու տան որ քաղաքին մէջ եղած են մեծ թիւով սիւնազարդ չէնքեր, որոնց ներքին պատերը զարդարուած էին գոյնզգոյն որմանկարներով, չէնքերը ծածկուած էին կղմինտրներով, երկու կողմէն զառիթափ ծածկոյթով, ինչ որ սովորական կը դառնայ հելլենիստական շրջանին :

Բարձր մակարդակի վրայ եղած է երկրագործութիւնը, ինչպէս նաեւ շինարարութեան հետ կապուած զանազան արհեստները, քարտաշութիւնը, քարի որմնադրութիւնը, աղիւսագործութիւնը : Առնցմէ զատ, քարկոփութիւնը բաւական լաւ զարգացած արհեստ մըն էր : Գտնուած են մեծ քանակութեամբ քարէ պատրաստուած աղօրիքներ, սանտրեր, դաշոյններ, թասեր, ափսէներ, եւլն. :

Զարգացած արհեստներու մաս կը կազմէ մետաղագործութիւնը. երեւան հանուած են զարկին - զինագործի 6 արհեստանոցի հետքեր, որոնց մէջ երկաթէ պատրաստուած տարբեր տեսակ գէնքեր, զանակներ, եւայլն, նաեւ պղինձէ վահաններու մնացորդներ եւ այլ զարդեղէններ :

Ոսկեղէն զարդերու քանի մը նմոյշներ, կը վկայեն ոսկերչութեան եւ արձանագործութեան արհեստներու գոյութիւնը :

Արտաշատի ամէնէն զարգացած արհեստը խեցագործութիւնն է եղած : Հսկայական բանակ կը կազմեն յայտնաբերուած խեցեղէնները՝ սկսած չինարարութեան վերաբերեալ, ուրիշներ տնտեսական եւ առօրեայ գործածութեան համար : Դարաւոր աւանդական ձեւերու հետ, հելլենիստական շրջանի նոր տիպի բազմազան նմոյշներ երեւան կու գան. նոր զարդաքանդակներով : Օգտագործուած են նաեւ դունազարդող խեցեղէններ երկրաչափական մօթիֆներով, բուսական ոճաւորուած զարդերով, ինչպէս նաեւ ջնարակուած խեցեղէններ :

Յիշենք Արմաւիրի եւ Արտաշատի պեղումներու ժամանակ դտնուած կենդանակերպ անօթները խոյի, արջուկի, ցուլի, եղջերուի ձեւերով, սկսած մեծ վարպետութեամբ գործազրուած : Յայտնաբերուած հարիւրէ աւելի այս արձանիկները պատրաստուած են տեղական կաւէ : Հելլենիստական օրինակներու հետ կը դտնենք տեղական բնոյթ ներկայացնող, մօր եւ մանկան արձանիկներ, հեծեալներու, պինուորներու, նուագող կիներու ինքնատիպ նմոյշներ :

Արտաշատը ունեցեր է ընդարձակ առեւտրական, տնտեսական եւ մշակութային կապեր հին աշխարհի երկիրներուն՝ Ասորիքի, Միջագետքի, Իրանի, Կովկասի եւ Սեւ Ծովի հիւս. ափերու, Պաղեստինի, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Հռոմի, Եգէական ծովի կղզիներու եւ բալկանեան երկիրներու հետ : Ներմուծած են այս երկիրներէն մարմարէ եւ պրոնզէ արձաններ, մետաղներէ եւ քարէ պատրաստուած դեղարուեստական առարկաներ, խեցեղէն, ապակեղէն, ձիթաքուղ եւ ուրիչ նիւթեր եւ առարկաներ :

Արտաշէսեան հարստութեան հայ թագաւորները՝ Տիգրանը եւ իր յաջորդները, առեւտուրին մեծ զարկ տալու համար կոխած են արծաթէ եւ պղինձէ դրամներ : Արտաշատի մէջ դոյութիւն ունեցեր է դրամահատարան մը (դրամ կոխելու արհեստանոց) ուր գտնուած են 28 արծաթէ դրամներու դանձ մը, բոլորն ալ Տիգրան Բ.ի պատկանող :

Բացի հայ թագաւորներու դրամներէն՝ գտնուած են նաեւ տարբեր երկիրներու դրամներ : Արտաշատը՝ մերձաւոր Արեւելքի միջազգային կարեւոր առեւտուրի ճանչցուած կեդրոններէն մէկը էր եղած : Ան տարածուկի առեւտուրին կը մասնակցէր իր սեփական արտադրութիւններով : Գտնուած են մօտաւորապէս 2000 կաւէ կնքազրոշմներ, որոնք կ'ամրացուէին կարաւաններով Արտաշատ վաճառք բերուած ապրանքներու եւ անօթներու վրայ :

Յոյն, հռոմէացի եւ հայ հեղինակները, Արտաշատի մասին մեծ գովասանքով կը խօսին, իսկ պեղումները ցոյց կու տան աւելի ցայտուն կերպով, Հայոց այդ հնագոյն մայրաքաղաքին փառահեղ պատկերը : Թէեւ տակաւին քաղաքին մէկ փոքրը մասը պեղուած է, սակայն կարելի է արդէն ըսել, թէ Արտաշատը, հին Հայաստանի ոչ միայն վարչա - քաղաքական, այլեւ առեւտրական, տնտեսական եւ մշակութային մեծ կեդրոնն է եղած աւելի քան 5 դարեր շարունակ :

Հին Հայաստանի մայրաքաղաք՝ Արտաշատը, եղած է այն հնոցը ուր համաձուլուեր են ու համադրուեր հնագոյն աւանդական եւ նորաթափանց հելլենիստական մշակոյթները, որոնք ծնունդ տուեր են հայկական հելլենիստական մշակոյթին, անոր չնորհիւ հայկական մշակոյթը հարըստացեր եւ յառաջդիմեր է :

Արտաշատի պեղումները ցոյց տուին թէ ինչպիսի չափերով զարգացեր եւ յառաջդիմեր էին քաղաքաշինութիւնը, ճարտարապետութիւնը, արհեստները, արուեստները, բնակչութեան կենցաղը, անոր պետական ճաշակը եւ մտածելակերպը, նոյնիսկ պաշտամունքը եւ ծէսերը :

Արեւելքի դաւակ՝ հայ ժողովուրդը հելլենիստական շրջանին հաղորդակից կ'ըլլայ միջերկրածովեան - արեւմտեան մշակոյթին, որ հայ մշակոյթի զարգացման վրայ մշտապէս զօրեղ ազդեցութիւն պիտի ունենար դարեր շարունակ : ■

ներկայացում՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Շոգեկառքին մէջ,
5 Փետրուար, 1950

*Ամբողջ գիշերուան մը անդադրում անձրեւէն վերջ, որ կարծես երկինքը սրբած մաքրած ըլլայ, արեւը այնքա՜ն տաք է պատուհանին ապակիին այս կողմը: Գնացքը դրեթէ չարունակ կը սուրայ ծովուն երկայնքին, երբեմն նոյնիսկ կը թըւի թէ պիտի անցնի անոր վրայէն: Լա Սիօտա, Պանտոլ, Սանարի, Թուլօն ողողուեր են արեւով ու կապոյտով, բայց արուեստը Ֆրէժիւս, Սէն Րաֆայէլ, երկինքը զարդ է ու ցած: Անձրեւը կը տեղայ: Գըրպանէս կը հանեմ «Ազատ Ծօսք»ի այն թիւերը, որոնք կը պարունակեն տիկին Զարուհի Պահրիի «Ամպրոպը»: Հետս առի, որպէսզի կարդամ ճամբան, հակառակ թերթօն կարդալ չսիրելուս. թերթը նախապէս ըրած իր գովասանքով խաբեց զիս: Ինծի կը թուի թէ տիկ. Պահրի եթէ անկեղծ եւ պիտակից է, ինքն ալ զարմացած ըլլալու է թերթին իրեն վերագրած արժէքին, մա՛նաւանդ «Հոգեբան» գրողի վերագրումէն: Հայերը տակաւին չեն սորված, թէ ի՞նչ է հոգեբանութիւն ըսուածը: Բառը կը նետեն աջ ու ձախ, իսկ «Ամպրոպ»ը արդէն կը փայլի հոգեբանական տարրական ճշմարտութեան բացակայութեամբը, ուրկէ՝ մթնոլորտի պակասը: Հասարակ քաղքենիի մտայնութիւն: Տիկին Ճանիկեանի եւ Արեգնազի խօսակցութիւնը, նոզկանք մըն է գրական տեսակէտով: Չի բաւեր «հայրենասէր» գրող ըլլալը, տաղանդ ունենալու համար:

Նիս, 5 Փետրուար

Այս անգամ որոշած էի չհանդիպիլ Բալաս: Սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն է, կ'ըսեն Ֆրանսացիները: Բարեբախտաբար հոն չէին բարեկամներս: Կար Գեղամը (Պոստանճեան) Պէրպէրեան վարժարանի դասընկերս: Ամէն անգամ որ իրեն հանդիպիմ սիրտս պզտիկ մը թռունդ կ'ելլէ: Կ'ուզեմ իրեն հարցնել, թէ ի՞նչ եղաւ Հերմինէն, զոր պահ մը սիրտս խենթի պէս սիրած էր Պոլսոյ իմ հեռաւոր օրերուս:

Զղջացի Գեղամին հետը անցուցած ժամանակս: Կը կարծէի որ չատերուն պէս չարչիացած էր: Գտայ վինքը առողջ դատողութեան տէր: Փափաքող չէ Հայաստան երթալու, բայց կ'ընդունի որ ազգային գոյութեան ուրիշ ելք չկայ եւ խանդավառ է մեր երկրին վերելքով: Գեղամը դերուեճան չըլլանէն առացած հիւանդութենէն ակար՝ ձգեր է Փարիզը Քոթ ա'Ազիւռի արեւով դիմանալու համար: Գեղամէն բաժնուելէս ետք՝ սիրտս տըրտում անուշութիւնով լեցուած, Հերմինէին յիշատակովը, գացի Փրոմընատ տէ կ'Անկլէ: Կիսակատար անձրեւը չէր ուզեր դադար ունենալ: Քարափին վրայ կանգնեցայ, ծովուն դիմացը՝ որուն ալիքները կու գային մինչեւ թումբերը փշրուելու համար:

Բարակ եւ մեղմակազմ աղջիկ մը յամրաքայլ եկաւ, կեցաւ ինձմէ քիչ մը հեռու, աչքերը ծովուն յառած: Մօտեցայ իրեն, կարծելով թէ պահ մը կրնար առանձնութեան ձանձրոյթս փարատել:

- Դո՞ւք ալ, ըսի, ինծի պէս կը սիրէք ծովը:

- Այո, պատասխանեց, մա՛նաւանդ երբ այսպէս է, չզթայցերծ:

- Աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ ալիքները բաղրիջներէն վեր ցատքեն:

- Ո՛չ, բաւ, այն ատեն այլեւս հաճելի չըլլար:

Ու հեռացաւ մութին մէջ: Քիչ մը անդին նորէն կեցաւ, նայուածքը միշտ յառած ծովուն ալիքներուն: Անձրեւին կաթիլները սկսան խոչորնալ:

Նիս, 7 Փետրուար

Զանձրալի օր մը եղաւ երէկուան օրը: Ամբողջ օրը անձրեւեց, ինչ որ աշխատելու տրամադրութիւնս կոտրեց: Ոչինչ այնքան ձանձրալի է որքան անձրեւը արեւի երկրին վրայ, եւ մա՛նաւանդ երբ պանդոկին պաշտօնեան ապնութիւն մը կ'ընէ չարունակ օդին մասին ճառելով:

Օդը զմայլելի էր այսօր: Արեւով վինով յանկարծ, յաճախորդներու հետ չատախօսելով անցուցի օրս: Վաղը պէտք է աւելի չատ աշխատիլ, աւելի չատ ապսպրանք հաւաքել, ազատիլ պարտքերէս, ազատիլ, ապա՝ չնչել:

Իրիկունը լուսաւորուած էր Աբընիս ը լա Վիքթուարը, հեւ ի հեւ աշխատանք Նորին Վսեմութիւն Գառնաւալ 66-ին ընդունելութեան համար: Պէտք է վախչիլ վազը իրիկուն Գառնաւալի տաղտուկէն: Ուրախութեան տեղ չկայ այս սրտին մէջ: Եւ սակայն յիսունհոգ կին մը Աբընիւին վրայ ինծի պատմեց իր կեանքը: Ամէն մարդ կը կարծէ, թէ միայն իր կեանքը լեցուն է դէպքերով: Ամէն մարդ իր ետին մէջ խեղճ բանաստեղծ մըն է:

Նիս, 8 Փետրուար, 1950

Պուլվար ը լա Մատլէն, գաֆէ տէ սփոր: Անձրեւը սկսաւ նորէն երէկուան գարնանային օդէն վերջ: Սպասելով ժամ մը երկուքին՝ մտայ այս սրճարանը: Ի հարկէ, Նիսի հայկական որջն է այս տեղը: Սրճարանը լեցուն է թաւի խաղայողներուն աղմուկովը: Տէրը հայ է նոյնպէս: Զուսպեցուով ուրիշ ընելիք, եթէ ոչ սպասել ժամը երկուքը, սկսայ մտածել երեքշաբթիէն ի վեր ծրագրած յօդուածիս, ի պատասխան Պէշիկթաշլեանի եւ Մ. Գալուստեանի հետ ունեցած մէկ խօսակցութեանս, պալքաններու կացութեան մասին: Ինչո՞ւ չեն ուզեր հասկնալ մեր հայ մտաւորականները, որ յեղափոխութեան մը խաոտութիւնները կու գան հին սովորոյթներով ու հաշիւներով թըրծուած միտքերը յեղաշրջելու հարկադրանքէն: Ընկերային նոր պայմաններուն համապատասխան նոր մարդը հարկաւոր է:

Գաւ, 8 Փետր. օթել տէ Ռօզ

Ճիշդ տիկին Վիքտորիային կարասիի խանութին դիմացը: Տիկին Վիքտորիան Շահնազարին քոյրն է: Ծնունդին երբ Փարիզ էի, Շահնազարը պնդեց որ իր քոյրը տեսնեմ Գանէն անցնելուս: Ընդհանրապէս այս տեսակ այցելութիւնները ժամանակի վատնում են ու նաեւ ձանձրալի: Մանաւանդ քաղաքին փողոցները, մանել սրճարան մը, ելլել ու նորէն մտնել փողոցէ փողոց: Ահա լաւագոյն զբօսանքը: Բայց հաճելի էր տիկին Վիքտորիայի տան մթնոլորտը: Ջերմացի եւ զարգացած կնոջ խօսակցութիւն, առողջ դատողութիւն, զրկուած չսուին անցուցած երկուքուկէս ժամերս: Ամուսինը քիչ մը տխրութիւն գըրաւ մթնոլորտին մէջ, կրկնելով չարունակ, որ բժիշկին տուած «ռէժիմ»ին պիտի չկրնայ տոկալ: Ի՞նչ, առտուան նոյնիսկ թաս մը կաթով սուրճ չառնել՝ հացը մէջը փշրած, չիշ քէպապ, տէօնէր չուտել: Անկարելի է: Ամենամեծ հաճոյքն է եղած ուտելը, կ'ըսէ տիկին Վիքտորիա:

Գաւ, 9 Փետրուար

Կարծածիս պէս եղաւ, կարելի է հաշտեցնել իրարու հետ աշխատանք եւ հաճոյք: Տիկին Վիքտորիային չկրցայ մերժել, ընդունեցայ ճաշը ու կէս օրուան վերջին ժամերս կ'անցընեմ գրօսաշրջիկի պէս:

Տիկին Վիքտորիա խօսեցաւ եղբօրը մասին, հարսին մասին. ինչքա՜ն իրաւունք ունի, մարդկայինը կարելի չէ դուրսէն դիտել, միայն դուրսէն, պէտք է նախ դիտել ներսէն: Շահնազարի եւ իր կնոջը անհամաձայնութիւնը կու գայ նաեւ իրմէ, իր բծախնդիր եւ միջակութեան վարժութիւններէն: Կնոջը ցնցումը տնտեսական բարելաւում բերել է, վերելք մըտցընելու կեանքին մէջ եւ կը բախի Շահնազարի յամառութեան: Ճիշդ այնպէս ինչպէս փորձեց կինս: Կ'երեւի ես աւելի ճկուն եմ կամ աւելի հակամէտ լայն կեանքի, որ ի վերջոյ կրցայ համակերպիլ առեւտրական կեանքին, թէեւ պատճառը՝ ասոր թափառական հանգամանքըն է:

Հանդիպեցայ Յակոբին, մեր ազգային լուսանկարիչ Ֆէպիւսին, որ հոս հաստատուած է: Հոգեմաշ պատյտ մը ֆռուա-դէթին վրայ: Ծովը իր սպիտակ բիծերով կարծես աստղնտուած ըլլար: Զաեռնուած մայրամուտ մը:

Փաո, 17 Փետրուար

Այն ատեն միայն ինծի կրնայ հետաքըրքրել Միջերկրականի եզերքներուն գեղեցկութիւնը: Մխոցանները դեղին ծովը կապոյտ ծովուն դիմաց:

Երէկ կէսօրին (Մարսէյլ) գաֆէ Նօայլ նստանք Ալէքսանեանն ու ես: Ուրիշ խօսակցութիւն կարելի չէր, եթէ ոչ դրամատնութիւնը: Տարուեցայ պատմելու վէպիս նիւթը, որ մէկէն ամբողջացած վիճակի մէջ հաստատուեցաւ մտքիս մէջ: Եւ ամբողջ գիշերը պեղեց գիս: Գալով գայն իրագործելու ժամանակին, ատիկա կը մնայ խնդրոյ առարկայ: Ինչպէս բոլոր դրական նիւթերս, այս ալ պիտի մնայ սաղմնային վիճակի մէջ: Բայց ա՛յ, այս անգամ պիտի ընեմ անկարելին: Գրելը ապրիլ է:

ՁԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Մարսէյլ, կէս գիշեր. -

Մէկ չաբթուան մէջ երկու կին փորձեցի մինակութիւնս փարատելու համար, իպական բարեկամութեան մը միջոցով: Երկուքն ալ նիւթական հեռաւոր ակնկալութիւններով կը չարժին: Նոր ժամանակներու նշան. կինը անկողնակից մտնելէ առաջ հաշուի սեղանին առջեւ կը նստի մէյ մը: Ու ասիկա, այսպէս ըսելով, լուրջ կինն է եւ ոչ թէ «արհեստաւորը»:

Լիւնէլ, Փետրուար 23

Գործադրկութիւնը հետզհետէ աւելի զգալի է: Լուռ են մեքենաները Ֆապրանի գործարանին, որ այս օրերս գործաւորներուն մեծ մասը ճամբած է: Փոխանակ ինձմէ ապրանք առնելու, ինքն է որ առաջարկեց վաճառելու իր անծախ մնացած ապրանքներէն:

*Կառքը Մօնբըլիէ գնաց: Սպասում սըրճարանի մը մէջ, որ կառքը վերադառնայ, եղբօրս թեռնատար կառքը, ու ճամբաս չարունակեմ դէպի Նիմ: Անմիջապէս որ Մարսէյլէն կը մեկնիմ, վրաս թեթեւութիւն մը կու գայ, հեռու՝ այդտեղի մղձաւանջներէս, պարտապահանջներու հետապնդումներէն: Առջի օր, Մարսէյլ, սրճարանը, Պարզեւ Մուրատեանը, որ փարիզէն եկած էր ԺԱՖ-ի գործերով, եւ Ս. Ալթունեանը, որ լաւ տեղեակ է անել կացութեանս, կը գանգատէր լուսթենէնէս, մինչդեռ Սիտալ, կ'ըսէր, Հայաստանէն վերադարձէն ի վեր ամբողջովին նուիրուած է գործին: Ի հարկէ, Սիտալ հացին հնհնունքը չունի, տպարանի եւ գեղեցիկ տան տէր, մինչդեռ վերադարձս ի վեր կեանքս դէմ առ դէմ կանգնած է ինծի հետ: Ես ալ ինծի համար ունիմ ամենայն ինչ, բացի գործէ: Ինչպէս ըսի,

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՊՈՇՈ ՎԱՂԱՏԱԾ

ՀԱՅԱՍ ՀՅՈՒՀԻ

Մարտէլ, Նոյեմբ 9

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ «Մոսկուայի ձայն»ի մէջ «Տաղտկալի ներկայացում» խորագրի տակ հետաքրքրական յօդուած մը հրատարակուեցաւ։ Ներկայ յօդուածը անոր շարունակութիւնն է։

Ինչպէս ըսինք, «Տաղտկալի ներկայացում»ի մէջ խօսուած էր Թուրքիոյ մէջ ներկայացուող ներկայացումներուն մասին։ Ներկայ յօդուածը կը խօսի Թուրքիոյ մէջ հրատարակուող թերթերուն մասին։

Թուրքիոյ մէջ հրատարակուող թերթերը կը բաժնուին երկու մեծ խումբերու։ Առաջին խումբը կը կազմեն կառավարական թերթերը, որոնք կը հրատարակուին կառավարութեան հսկողութեան տակ։ Երկրորդ խումբը կը կազմեն ընդդիմադիր թերթերը, որոնք կը հրատարակուին ընդդիմադիր կուսակցութիւններու հսկողութեան տակ։

Կառավարական թերթերը կը գրեն միայն այն բաներուն մասին, որոնք կառավարութեան կողմէ կը թելադրուին։ Ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն միայն այն բաներուն մասին, որոնք ընդդիմադիր կուսակցութիւններու կողմէ կը թելադրուին։

Ինչպէս կառավարական թերթերը, նոյնպէս ալ ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն միայն այն բաներուն մասին, որոնք կառավարութեան կողմէ կը թելադրուին։ Ինչպէս կառավարական թերթերը, նոյնպէս ալ

Imprimé sur les Presses du Journal «ARARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

●

ակնարկը դէպ ի որուն հասնելու համար, Շեքսփիր, Գիւտէ, Գէօթէ եւ ուրիշներ, ստիպուած էին ամէն անգամ ներածական մը գրել, որ ընթերցողը կամ հանդիսատեսը պատրաստէր ներկայ դրուագին ընդունելութեան: Ներածութիւնը ոչ միայն անհրաժեշտ էր, այլ նաեւ՝ գեղեցիկ: Ներածութիւնը ոչ միայն ներածութիւն էր, այլ նաեւ՝ գեղեցիկ գրութիւն մը, որ ինքնին կը կազմէր ամբողջական գործ մը, ինչպէս՝ Գիւտէի «Վիլհելմ Մայստեր»ի ներածութիւնը, Գէօթէի «Ֆաուստ»ի ներածութիւնը, Շեքսփիրի «Հենրի Դ»ի ներածութիւնը, Վիքթոր Հիւկոյի «Էռնանի» ներածութիւնը, Ալեքսանդր Դիւմայի «Երեք հրացանակիրներ»ու ներածութիւնը, Ալֆրետ Տը Վինիի «Շաթթըթըն»ի ներածութիւնը, Ալեքսանդր Փուշքինի «Եվգենի Օնեգին»ի ներածութիւնը, Ալեքսանդր Տիւմայի «Կոմս Մոնթեքրիստո»ի ներածութիւնը, Ալեքսանդր Տիւմայի «Մարդը երկաթէ դիմակով»ի ներածութիւնը, Ալեքսանդր Տիւմայի «Ռոլան Եաքուն

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
6
MARDI
6 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍԵՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.651 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.651

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԱՒՐԸ

(Բ. մաս)

Տանիլօ Նանովիչ չարունակելով կը լուծէ այն հանելուկը թէ ուսանողին մարմնէն ելած փամփուշտը եօթը միլիմեթր էր թէ 9 միլիմեթր: Ան կը յայտարարէ ..

. «Հոս կ'ուզեմ ծանրանալ ուսանողին մարմնէն ելած փամփուշտին վրայ: Քրնութիւնը կատարող բժիշկուհին գրած էր որ փամփուշտը որ հանած էր ուսանողին մարմնէն 7 միլիմեթր էր. այդ բժիշկուհին կատարած էր նկարագրականը միայն փամփուշտին. այդ զեկուցումին չուրջ պաշտպան փաստաբանները կատարեցին մեծ սխալ մը, որովհետեւ բժիշկին դըխաւոր պարտականութիւնը ատուգելն է թէ ինչ է պատճառը մահուան եւ ապա նկարագրել մարմնին մէջ գտնուած օտար առարկաները եւ գանոնք ապահով յանձնել յաւելեալ քննութիւններու. մասնաւոր կերպով կ'ուզեմ չեչտել թէ բժըշկուհին ճշգրիտ կերպով չէ ատուգած փամփուշտին քաշիպը եւ իր կողմէն գատարանին առջեւ արուած բացատրութիւնները թէ ինչպէս եղաւ այդ սխալը՝ բոլորովին արամաբանական են եւ ընդունե՞լի...: Որպէս հետեւանք կ'ուզեմ չեչտել թէ փամփուշտին կլորութիւնը չի կրնար չափուիլ եւ փամփուշտին յատակն ալ չափելը վատահելի չէ: Իմ դնահատումով կասկած չկայ թէ փամփուշտը 9 միլիմեթր էր ինչպէս արդէն բացատրեցին միւս մասնագէտներն ալ, նաեւ բըժըշկուհին ալ իր վկայութեան մէջ հաստատեց որ ուսանողին մարմնէն ելած փամփուշտը բարձրաձայն նկատած էր որ երկար ու մեծ փամփուշտ մըն էր եւ գածը. բժշկուհին հաստատած է թէ փամփուշտը դրած է ամանի մը մէջ եւ վրան թիւը գրելով տուած է ոստիկանութեան կողմէ լիազօրուած բժիշկ Պասիլին որպէսզի յանձնէ փամփուշտներու հարցերու մասնագէտ Պունիաթիչին: Ուրեմն, կասկած չի մնար որ ամէն ինչ եղած է օրինական կերպով:

Ուսանողին մարմնէն ելած փամփուշտին հարցէն եւք, դատախազը կը սկսի պաշտպանել ոստիկանութիւնը, ըսելով ..

.«Յատուկ ուշադրութիւն կ'ուզեմ գարձնել ու բացատրել պատահածին չուրջ ոստիկանութեան դերի մասին որուն վըրայ շատ ծանրացան պաշտպան փաստաբանները. սխալ գրուած թիւերուն համար քիչ առաջ ալ թուեցի, թէ գրպիրներուն սխալն էր, իսկ մնացեալներուն մասին արդէն մասնագէտ վկաները ճըշգրիտ կերպով ամէն ինչ բացատրեցին դատարանին առջեւ: Ցամենայնդէպս մէկ բան յատակ է որ, մեծ ուշադրութեամբ կատարուած են բոլոր հետազօտութիւններն ու քննութիւնները. կրնանք վատահութեամբ հաստատել թէ ոստիկանութիւնը որեւէ մէկ պարագայի հակօրինական չէ եղած»:

Պ. Նանովիչ չարունակելով կը կատարէ բժշկական քանի մը վերլուծումներ եւս, հիմնուելով բանտին հիւանդանոցին անօրէն՝ Վուչքովիչի վկայութեան վրայ որպէսզի ապացուցանէ որ ամբաստանեալները երբ կ'ահաբեկէին թուրք դեսպանը դիտակութիւնն ունէին իրենց կատարած արարքին: Ապա դատախազը կը սկսի բացատրել թէ երբ վկաներ Եովանէ եւ Րոմիչ վկայեցին թէ երկուքն ալ ուսանողին ճիշդ մօտը կը գտնուէին երբ ինկաւ բայց գիրար չեն տեսած, այս մէկը յուզումի պատճառաւ է...: Եւ ծանրանալով յուզումին վրայ, ան կը պատճառաբանէ թէ ուրիչ վկայ մըն ալ ատրճանակը հրացան տեսած է դարճեալ յուզումի պատճառաւ...:

Մինչ դատախազը կը չարունակէ իր ինքնապաշտպանութիւնը նախագահը կը միջամտէ ու կ'ըսէ թէ դատարանը յոգնած է եւ կ'ընդհատէ դատավարութիւնը երեքշաբթի, փետր. 28-ին, չարունակելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՆՈՒԻՆ ԱԶԱՏ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 600 ՀԱԶԱՐ ՅՈՒՅԱՐԱՐ ՎԵՐՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԲԱՑՁ ԶԱՓԱՒՈՐ ԵԼՈՑԹՆԵՐ

Պորտօ, Լիոն, Ռէնն, Լիլ, Հուսկ՝ Վերսայլ, ազատ դպրոցին կողմնակիցները յաջողեցան զանգուածային ցոյցերով հաստատել թէ կրնան պահպանել իրենց բողքներուն ապաքաղաքական բնոյթը, զօրակոչի ենթարկել հանրային կարծիքը եւ յայտնել վարչակարգին թէ հարկ է լեզու գտնել եւ չփորձել պարտադրել ուրոյնութիւնները:

Ոստիկանութեան համար 600 հազարի կը հասնէր բազմութիւնը, մինչ՝ կազմակերպիչներուն համար կը հասնէր՝ 800 հազարի: Այս տարբերութիւնները այնքան ալ կարեւոր չեն սակայն, երջն այն է որ 1968 Մայիսէն ի վեր, երբ Շան զ'Լիզէները ողողուած էին միլիոնի հասնող բազմութեամբ մը, այս ծաւալով ցոյց չէր եղած: Կազմակերպիչները յաջողած էին լաւ «չըՀապատել» քաղաքական պարագլուխները (Շիրաք, Տըպրէ, մանաւանդ Լը Փէն...) որպէսզի չփորձուին իսօք առնելու կամ իրենց ի նպաստ համակրական արտայայտութիւններ չըլլան, այլասերելով ցոյցին բնոյթը: Ձափաւոր ելոյթ մըն ալ ունեցած է Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Լիւթիժէը, չեչտելով ի մէջ այլոց .. «Ազատութիւնը չի կոտորակուիր: Մեր Հանրապետութեան Սահմանադրութեան նախարանին մէջ կը նչուի ուրիչ հիմնական ազատութիւններէ եւք. - «Ազատութիւնը ծնողքին համար ընտրելու իրենց զաւակներուն տրուելիք դասաւանդութեան տեսակը»: Դասակարգային չահ մը չէ, զոր կը պաշտպանէք հոս, ի վնաս ուրիչ քաղաքացիներու: Գործադրութիւնը կ'ուզենք իրաւունքի մը, որ ի զօրու է բոլորին համար: Պետութենէն կ'ուզենք որ միջոցները տայ բոլորին»: Ապա, կարդինալը խօսքը կ'ուղղէր ուսում ջամբողներուն, հանրային թէ ոչ, հաստատութեանց մէջ, երիտասարդութեան եւ քաղաքական պատասխանատուներուն, եւ այս վերջիններուն կ'ըսէր .. - «Գիտեմ թէ կը չափէք թէ հիմնական ինչ կայ խնդրոյ առարկայ: Մի՛ թողուք որ արթնայ չատ ամուլ եւ հին բանավէճ մը, որու պիտուր զոհը՝ երիտասարդութիւնն իսկ կ'ըլլայ»: Այս հանրաժողովին խօսք առած են նաեւ կանոնիկոս Կիպերթօ, Փիէր Տանիէլ եւ դերասան՝ Տոմինիք Լըվէր, որ կը կարդար «Հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ուսման ազատութեան համար»:

Ընդհանուր ձեւով արդէն, մթնոլորտը լարուած չէ, ընդհակառակն: Վարչակարգը բաւական ջուր խառնած է իր գինիին, բայց ունի նաեւ ի'ր փափուկ հարցը, օրէ օր չգործադրել ընտրական ծրագրի խոստումները: Ասիկա ըսել կուտար լրագրողի մը, որ աւելի խոհեմ է, որեւէ ընտրութեան պարագային, անորոշ ծրագիրներ մէկդեղ դնել, վասնզի պարզ է հարցը՝ ընդդիմութենէն իշխանութեան անցնիլ, այսինքն դիւրին քննադատութենէն՝ պատասխանատուութեան: Երկու դիրքերը բոլորովին տարբեր են: Ով որ առաջին դիրքին մէջ է - երէկ՝ այսօրուան մեծամասնութիւնը, այսօր՝ երէկուան մեծամասնութիւնը - գիտէ թէ ինչ պէտք է ընել: Բայց ամէն բան կը փոխուի երբ դիրքերը կը փոխուին:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգ. ժողովը օրինագիծ մը քուէարկած է, Փետր. 29-ին, որ չատ վէճի նիւթ եղած է եւ թոյլ կու տայ անհատներու չահաբաժին ունենալ հանրային հաստատութեանց մէջ: Օրինագիծը մաս կը կազմէր ազատական նախարարապետ՝ Թուրկութ Էօզալի ընտրական խոստումներուն եւ նպատակն է թոյլ տալ հանրային կալուածին վաճառքը, առանց ապազգայնացնելու: Այսպէս Թղթատարը, երկաթուղին, էլեկտրական կեդրոնները ինչպէս նաեւ Պոլսոյ կամուրջը Վոսփորին վրայ, պիտի ծախուին բաժնեթուղթերով եւ բաժնետէրերը պիտի կարենան մասնակցիլ չահերուն: Բուն սեփականութիւնը Պետութեան ձեռքը կը մնայ եւ բաժնետէրերը որեւէ խօսք չունին մատակարարման մէջ: Այս ձեւով դրամ կը մտնէ պետական գանձը, բայց ընդդիմութիւնը կ'առարկէ որ «երկիրը օտարներուն ձեռքը անցնելու վտանգը կայ»:

ՏԻԱՐՊԷԿԻՐԻ պինուորական բանտը, կամաւոր ծոմի հետեւանքով, մեռած է 27 տարեկան ձեմալ Արաթ, որ չարժումին ձեռնարկած էր Յունուարի կիսուն եւ վճռած՝ «չարունակել ցմահ»: 47 ուրիչ բանտարկեալներ նոյն չարժումը սկսած են եւ ասոնցմէ 12ը ծանր վիճակի մէջ են, երկուքին մահը անմիջական կը նկատուէր, չաբաթ օր: Այս բանտին մէջ զրտնուողներուն մեծ մասը Քիւրտ են եւ կացութիւնը ծանրացած էր, իրրեւ հետեւանք քրէական յանցաւորներու համազետը կրելու պարտաւորութեան: Բուն միջադէպը ալ ծայր տուած էին եւ 6 բանտարկեալներ մեռած էին: Միւս կողմէ, Ազգ. ժողովը քուէարկած է կառավարութեան առաջարկը՝ պաշարման վիճակը վերցնելու 43 գաւառներու եւ չորս ամիսով երկարաձգելու 54 ուրիչ գաւառներու մէջ:

ՇԷՄՈՆ Պէյրութ գնաց եկաւ, վերջնապէս հաստատելու համար նախագահ Ձեմայէլի հետ, Ֆրանսական զօրքին մեկնումը, որ արագօրէն պիտի կատարուի: Մինչ այդ Ֆրանսացի պինուորական մը ևս մեռաւ կիբակի գիշեր: Ցոյս կայ որ Մարտ 13-ին, Ժընեւի մէջ, դումարուի Լիբանանի ազգ. հաշտութեան մէկ նոր ժողովը:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ մեծ են մուտքի վիզա տալ խորհրդային այն կըցորդին, որ Լոս - Անճըլըսի ոդմպիականներուն պիտի ընկերանար խորհրդային պատիւրակութեան: Ամերիկացիներուն համար ենթական բարձր պաշտօնեայ մըն է խորհրդային դաղտնի ոստիկանութեան եւ իր անձը «անընդունելի է այդ պաշտօնին համար»:

ՇԱՐԹԱՆԿԱՐի «Սեզար»ները բաչխուեցան Շաբաթ գիշեր երկար երեկոյթի մը ընթացքին: Մրցանակի արժանացող արուեստագէտները ընդհանրապէս նոյն տափակութեամբ՝ «Բնաւ չէի սպասեր, մե՛ծ անակնկալ մըն է, չատ յուզուած եմ» ողջունեցին իրենց յանձնուած արձանիկը, հակառակ անոր որ կարգ մը մրցանակներ մե՛ծ անակնկալ մը չէին, նոյնիսկ հանդիսաւանութեան համար: Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ՝ Իզապէլ Ատճանի (լ'էքէ Մէօրքրիէ), լաւագոյն դերասանը՝ Փոլիւշ (Զաօ Փանթէն), լաւագոյն չարժանկարները (էկզ - էֆօ). - Ա. Ցօ զ'ամուռ եւ Լը Պալ: Լաւագոյն բեմադիրը՝ Էթոռէ Սքոլա (այս մրցանակը յանձնուեցաւ Անրի Վերնէօյլի եւ Սերճիօ Լէոնէի կողմէ, առաջինը ներկայացնելով իր պաշտօնակիցը՝ ջերմ խօսքերով): Դեռ տրուեցան բազմաթիւ այլ մրցանակներ:

ՆԻՒ - ՀԸՄՇԱՑԻՆ եւք, Մէյնի մէջ է, որ դեմոկրատ՝ կարի Հարթ կը չահէր նախագահական թեկնածութեան իր կուսակցութեան սկզբնական ընտրութիւնները: Ծանօթ է որ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն նահանգ նահանգ կը կատարէ նման ընտրութիւններ, մինչեւ վերջին համագումարը, ուր կ'ընտրուի բուն թեկնածուն: Կարի Հարթ, այլեւս չատ հաւանական մրցակիցն է Ռեյկընի, որովհետեւ այն երկու չրջաններուն մէջ, ուր պարտութեան մատնեց նախկին փոխ - նախագահ՝ Մընտէյլը, «փորձ - չրջաններ» կը նկատուին: Բուն անունը՝ կարի Ուարրըն Հարթիփէնս է եւ ծնած է 1937, Նոյեմբերին, այսինքն ամէնէն երիտասարդ թեկնածուն է, որ դէմ դիմաց պիտի գտնուի երիցագոյնին հետ, այսինքն մէկուն, որ կրնայ իր հայրն ըլլալ: Մըրնդեան թուականին չուրջ վէճեր կան, սակայն, քանի մը չաբաթ առաջ միչտ չփոթութիւն առեղծած է իր պատասխաններով: Կը մերժէ ընդունիլ թէ մականունը կրճատած ըլլայ քաղաքական նպատակներով, Քոլորատոյի ծերակուտական է, բայց նախագահական քաղաքական ծրագիրը չատ յայտնի չէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ԴՈՒԻՐՍ ԿԸ ՄՆԱՅ 8-ՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Արարատ 0-ի դէմ մէկ կէտով յաղթելէ եաք Տրուդայի 16րդ աւարտականներուն, կը պարտուէր Լենինգրադի Զէնիթէն 8-րդ աւարտականներու եւ դուրս կը մնար Բաժակի մրցումներէն:

Ճակատագրական հանդիպումը տեղի ունեցած է Լենինգրադ, Չորեքչաբթի, Փետրուար 29-ին, հակառակորդի դաշտին վրայ: Խաղին օրինաւոր ժամանակամիջոցին, ոչ մէկ խումբ կրցած է առաւելութիւն նչանակել եւ խաղը կը վերջանար 1 - 1: Նոյնն էր կացութիւնը երկարաձգումէն եաք եւ Արարատ եւ Զէնիթ միչտ հաւասար կը մնային, այս անգամ՝ 3 - 3: Կը մնար, ուրեմն, փենալթիներու դրութիւնը եւ այս բաժնին մէջ է, որ Զէնիթ կը յաջողէր 4 կոլ, մինչ Արարատ՝ միայն 3 եւ այս արդիւնքով Արարատ դուրս կը մնար:

Երկու խումբերն ալ բուռն մտադրութեամբ դաշտ իջած էին եւ ամբողջ խաղը կրակոտ եղած է: «Սովետսկի Սպորտ» թերթի թղթակիցը՝ Նիկոլայ Շղափնը կը գրէ թէ երկու կողմերն ալ յարձակողական խաղ մը կիրարկած են սկիզբէն, բայց Արարատի գործողութիւնները աւելի կազմակերպուած բնոյթ ունէին եւ յամառ ճիգ կը թափուէր հակառակորդի բերդը գրաւելու: Շատ դրական խաղ մը ունեցաւ Սամուէլ Ղասարօղլեան եւ Լենինգրադցիները մեծ դժուարութիւն ցոյց կուտային եւ մղելու համար Արարատի ազգ հարուածները, զոր լաւագոյնս գըլուխ կը հանէր Յորէն Յովհաննիսեան: 38-րդ վայրկեանին է որ Զէնիթ կը նչանակէր առաջին կոլը եւ 66-րդ վայրկեանին է, որ Յորէն Յովհաննիսեան կը հաւասարեցնէր արդիւնքը, որ անփոփոխ կը մնար մինչեւ խաղին վերջը: Երկարաձգումի 30 վայրկեաններուն սկիզբն իսկ, 4-րդ վայրկեանին, Ռոպէրտ Բոստանջեան կը նչանակէր առաջին կէտը Արարատի հաչուոյն: Ոչ չատ ուշ, սակայն, Զէնիթի տղաքը նախ կը հաւասարեցնէին, ապա՝ առաջ կ'անցնէին (98-րդ եւ 100-րդ վայրկեաններուն): Մնացեալ վայրկեաններուն, Երեւանցիները կը տիրապետէին դաշտին եւ Յովհաննիսեան կրկին կը հաւասարեցնէր արդիւնքը՝ 3 - 3: Կը մնար ուրեմն 11 մեթրէն քաշել, կարենալ յաղթական մը նչանակելու համար եւ այդ յաղթական առաջին կէտը կը նչանակէր Զէնիթ:

ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԻ ՎԵՐԼՈՒԾՄԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կոմիտասի վերլուծական սկզբունքի միւս կարեւոր յատկանիշը այն է, որ վերլուծումը անոր մօտ կը թեւաղրուի ոչ թէ վերացական դիտութեամբ՝ ձեւական օրինաչափութիւններ վեր հանելու միտումով, այլ անմիջականօրէն կը բխի վերլուծուող երգի յուզական - կերպարային բովանդակութենէն եւ երգի յուզական վերապրումէն: Նման վերլուծում որ, ի տարբերութիւն ձեւականի, արդի եղրարանութեամբ կը կոչուի տիճամիճ, միակ ճիշդ ճամբան է թափանցելու երաժշտութեան ընդերքը եւ վեր հանելու հոն թաքնուած չարադրական կարելիութիւններու չքեղ այլազանութիւնը:

Ըստ Կոմիտասի, երգի յուզական - կերպարային բովանդակութիւնը անքակտելի կերպով կապուած է «ազգային - ժողովրդական ոգու» հետ, որուն կարեւորութիւնը Կոմիտաս չարունակ կը շեշտէ իր ուսումնասիրութիւններուն մէջ. «Ազգային երաժշտութեան ոգին է ամէն միջոց, որ գործ է ածում մի ժողովուրդ երգեցողութեան միջոցին բնազդաբար: Ազգային երաժշտութեան ոգին է ձայների այսպէս կամ այնպէս չարժուելը՝ բերելը. ազգային երաժշտութեան ոգին է ձայների եւ լեզուի հնչիւնների առընչութիւնը (քերականական չեշտն ու մտքի չեշտը, երաժշտական չեշտը), ազգային երաժշտութեան ոգին է բառերի արտայայտած մտքի ելեւէջը եւ համապատասխան ինքնաբուխ եղանակը ... ազգային երաժշտութեան ոգին է ձայների այս կամ այն դոյնը (ռնգային, կոկորդային, կրծքի եւայլն), ազգային երաժշտութեան ոգին է երգի համապատասխան տաղաչափութեան ընտրութիւնը, ազգային երաժշտութեան ոգին է երգերի տեսակները ևն, եւն, ինչ որ երգի հետ սերտ առընչութիւն ունի՝ դա ազգային երաժշտութեան ոգին է, եթէ այդ բոլորն անմիջապէս, առանց արուեստական միջոցի, բնազդաբար ժողովրդի ներքին եւ արտաքին կեանքի արտայայտութիւնն է»:

Ըստ Կոմիտասի, քանի որ երգը ժողովուրդի մտքի եւ զգացումի «թարգմանն է ու հայելին», ապա ժողովրդական երգի միջոցով կարելի է կարծիք կազմել տուեալ անհատի կամ ժողովուրդի մասին, հասկնալ անոր ստեղծագործ ոգին, բնաւորութիւնը: Մեր օրերուն այս հարցը կը պարզեն, սովորաբար, ուսումնասիրելով որեւէ ազգի խօսակցական լեզուի օրէնքները (չեշտադրութիւն, բառակազմութիւն, չարահիւսութիւն եւայլն): Կոմիտաս կը գտնէ, որ «ժողովրդական երգերի հոգեբանական կողմի ուսումնասիրութիւնը ամենաճիշդ եղանակն է ժողովրդի բուն ոգեղծագործող ոգին ճանաչելու համար», քանի որ անոր միջոցով կարելի է պարզել, թէ «այս կամ այն երգող անհատը կամ ժողովուրդը ինչպիսի բնաւորութեան տէր է, մտքերն ինչ հոսանք ունեն, որովհետեւ դիտենք, թէ ինչպէս են արտայայտուում»: Հասկնալի է, որ այս հարցին լուծումը կը պահանջէ, որ ստեղծագործութիւնը ըլլայ անաղարտ, օտարամուտ տարրերէ զերծ եւ դիպուածով չէ, որ Կոմիտաս հայ ժողովրդական երգի էութեան եւ հիմերու ճշդութեան գնահատումը կը հասցնէ արտակարգ բծախնդրութեան: Կոմիտասի մտերիմ բարեկամ եւ համախոհ Մանուկ Աբեղեանի վկայութեամբ ան չարունակ կը չեշտէր, որ հայկական կեանքի մէջ հնչող երգերը երբեմն կը կրեն այլ ազգերու եղանակներու ազդեցութիւնը: Օտար երգը իր դաղդոզուն խաղերը մտցուցած է մասնաւորաբար Արեւմտեան Հայաստանի երգերուն մէջ, սակայն բուն եղանակը, որ իր ոգիով հարազատ է հայ երգի օրէնքներուն, մնացած է անաղարտ: Օտար երգի ազդեցութիւնը, ինչպէս նաեւ ազգային հիմերու էութիւնը որոշելու մարզին ներս կարեւոր է Կոմիտասի երաժշտագիտական - տեսական ուսումնասիրութեան մէջ այն դրութիւնը, որ իւրաքանչիւր եղանակի մէջ ան կը տեսնէ առաջնակարգ եւ երկրորդական տարրեր: Առաջիններուն ան կը կոչէ «հիմք կամ կմախք», իսկ երկրորդները՝ «գեղգեղանիքներ»: Պատառիկներէն մէկուն մէջ գրուած է. «Եղանակի կմախքը կամ հիմքը սառնում ենք, երբ ջոկում ենք զարդարանքները՝ գեղգեղանքները. մնում է մի քանի ձայն...»: Մէջբերումը կը խօսի այն մասին, որ առաջինին տակ հեղինակը նկատի ունի երգի անփոփոխ մասը, որ կրնայ հիմք հանդիսանալ ու կը հանդիսանայ երգի զարգացման ընթացքին գոյացող առանձին տարբերակներու համար: Այդ անփոփոխը երաժշտութեան ներքին տրամաբանութիւնն է, բուն երաժշտական դաղափարը: Հասկնալի է, որ երգը առաջինի ու երկրորդի միասնութիւնն է եւ ազգային ոգին կ'արտայայտուի այս երկուքի սերտ միասնութեան մէջ՝ եթէ անշուշտ երկրորդները եւս կը համապատասխանեն ազգային ոգիին:

Կոմիտաս ոչ միայն վերլուծած է հայ գեղջուկ երգի մանրամասնութիւնները, այլեւ, ինչ որ գլխաւորն է, տուած է ամբողջական պատկերը՝ այդ երգի առանձին կողմերու ընդհանրացումներու ձեւով՝ «Հայի ոգուն հակառակ է ամէն տեսակ խաղ» («խաղ» բառին տակ Կոմիտաս նկատի ունի արեւելեան երաժշտութեան մէջ մեծ տարածում ստացած զարդարանքներով հարուստ կերկերուն երգեցողութիւնը), «մեր եղանակները իջնող ընթացք ունեն», «արագութիւնը եղանակի ոգին է», «ապագայ երաժշտութեան հիմք է դառնալու ժողովրդական երաժշտութիւնը» եւայլն: Յամենայնիվ այս վերջինին, մեր կարծիքով՝ աւելի հիմնականին վրայ: Այլ տեղ կը գտնենք այս մտքի մանրամասն չարադրանքը. «Ժողովրդականն երգը մեծ դեր է խաղալու ապագայ ուղիղ երաժշտութեան ճանապարհը գծելու գործում, որովհետեւ ամենայն ինչ, ե՛ւ միտք, ե՛ւ զգացմունք, ե՛ւ պատկեր, ե՛ւ բանաստեղծութիւն, ե՛ւ ձայն, մի խօսքով ամենայն ինչ, ինչ որ կարող է երգի հետ առընչութիւն ունենալ, բոլորովին բնական, անբռնազբօսիկ, յանպատրաստից մտածելն ու արտայայտելը իրարու չարունակութիւն են կազմում եւ նորա համար է, որ ժողովրդական երգն էլ մեզ դուր է գալիս եւ աւելի ճիշդ եւ չուտ ենք ըմբռնում նորա կազմութիւնը, բովանդակութիւնը, քան արուեստականի՝ որ գրչի տակիցն է դուրս գալիս եւ արուեստական. իսկ արուեստականը միշտ էլ թերի կողմ է ունենում այնքան ժամանակ, մինչեւ որ արուեստագէտը տիրապետում է լեզուի եւ երաժշտութեան բոլոր գաղտնիքներին եւ ապա ըստեղծում է նա էլ կատարեալ ստեղծագործութիւններ. այս է պատճառը, որ վարպետներ քիչ են, աւելի հեշտ է երգեցողութիւնը, քան երգ ստեղծելը, որովհետեւ պատրաստի նիւթն առնում են եւ ինչպէս կայ ուսումնասիրում եւ արտայայտում երգի միջոցով: Մտքի եւ զգացմունքի փոխադարձ կապը ճշգրիտ կերպով կարող է պատկերացնել ժողովրդական երգը, որի ամէն մի ձայնի եւ ամէն մի չարժումի մէջ թաքնուած է համապատասխան միտք եւ զգացմունք, որի ամէն մի ձայնի եւ կտորի վրայ կարելի է նայել իբր մի անքակտելի միասնութեան վրայ, իսկ եթէ զատենք նորա առանձին կտորները, կը տանանք զատ զատ դաղափարների արտայայտութիւններ, ինչպէս լեզուի մէջ՝ բառեր եւ մրցքեր ... ուրեմն եւ ժողովրդական երգերի կազմութիւնը պէտք է լաւ ուսումնասիրել եւ ապա դորա վրայ հիմնել դեղարուեստականը: Եթէ մենք կամենանք գեղարուեստականի վրայ հիմնել նոր գեղարուեստական, այնքան բնութիւնից կը հեռանանք. իսկ եթէ ժողովրդականի վրայ հիմնենք այնքան բնութիւնից սատացածն արդիւնաւորած զարգացած եւ գեղարուեստական հիմքերի վրայ դրած կը լինենք»: Ի դէպ, նշենք որ թէեւ Կոմիտասի միտքերուն մեծ մասը ունի համընդհանուր նշանակութիւն, բայց տուեալ պարագային, ըստ էութեան, ան նկատի ունի հայ իրականութեան մէջ իր պահանջները ազգային ոգիի առումով չգոհացնող արեւմտաեւրոպական երգահաններու գործերը:

Ըստ Կոմիտասի, «Գեղարուեստական (արհեստավարժ) երկին մէջ ազգային ոգին հիմնելու եւ այդ ոճը հարազատ կերպով զարգացնելու մարզին ներս ժողովրդական երգը միշտ գործող ուղեցոյցի, կարգապրոգի, կանոնաւորողի դեր պէտք է ունենայ: Բնաւ պէտք չէ կարծել, որ Կոմիտաս ազգային խորութեան ասպետնկը կը կապէ տուեալ գործին մէջ ժողովրդական երգերէ առնուած մէջբերումներու քանակին: Ծօսքը կը վերաբերի ոչ թէ ժողովրդական երգի հետ արտաքին նմանութեան, այլ անոր՝ թէ որքան հարազատ է տուեալ երգահանի երաժշտական լեզուն ժողովրդականին, որքանով կազմած է անոր ելեւէջային կողմին, հնչեւելի ընդհանուր՝ երաժշտական մտածելակերպի յատկանիշներուն: Այսպիսով, արհեստավարժ երաժշտական գործը, ըստ Կոմիտասի, կրնայ բարձրարժէքը ըլլալ այն պարագային, երբ կը նմանուտեւալ ժողովուրդի երաժշտութեան բնորոշ այն բոլոր յատկանիշներով, որոնք անոր անկրկնելի եւ անփոխարինելի ոգին են: Մէջբերուած մտքի պայծառ օրինակներ են Կոմիտասի երաժշտական գործերը, ուր կը նկատուի ժողովրդականի եւ անոր ոգիով տոգորուած արհեստավարժի անքակտելի միութիւն: Այս սկզբունքը դարձած է մեկնակէտ անոր երաժշտական գործունէութեան մէջ:

Կոմիտասի տեսական - երաժշտական համակարգը, անշուշտ, այսքանով չի սահմանափակուիր: Մենք հասկնալի կերպով յամեցանք միայն անոր քանի մը կողմերու, մասնաւորաբար՝ Կոմիտասի կողմէ գեղջուկ երգի վերլուծումին կարգ մը սկզբունքներուն վրայ, որոնք իւրացնելը իր կարգին կրնայ առանձին մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան նիւթ դառնալ:

Կոմիտասի երաժշտագիտական աշխատութիւններուն եւ բովանդակալից ձեռնարկներուն մէջ արտայայտուած միտքերը մեծ արժէք ունին ժամանակակից հայ երաժշտագիտութեան համար: Այդ վերլուծումները կեանքէ կտրուած չեր գիտնականի վարժութիւններ չեն: Անոնց մէջ ձեւական մօտեցումը բացակայի: Տեսական մանրազնին ուսումնասիրութիւններուն հետ նախ եւ առաջ աչքի կը զարնէ վերլուծումներու սերտ կապը կենդանի երգի հետ, որ կը նպաստէ երաժշտագիտական ժառանգութեան ընկալութեան: Պատճառը, անշուշտ, այն է, որ Կոմիտասի երաժշտագիտական համակարգը մեկուսի երեւոյթ չէ, այլ կապուած է նախ երաժշտական մտքի եւ ապա անոր գործունէութեան միւս մարզերու հետ: Հոն է անոր ոգեշնչող կենսական ուժը:

Դ. ԴԵՐՈՑԵԱՆ

ԿԱՐՍԻ Ա Ց ԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Մեծ այս ֆրանսացիէն իրեն փոխանցուած խանդավառութիւնով Տիլըն կը չարունակէ բանասիրական իր ուսումնասիրութիւնները Ինզպրուքի, Լայբցիկի, Թիւպինկէնի, Լիւվէնի, Բեթերզպուրկի եւ Խարքովի համալսարաններուն մէջ:

Հակառակ մէկէ աւելի իր հրատարակութիւններուն լեզուագիտական մարզին մէջ, Տիլընի բուն հակումը կը մնայ միշտ ալ դէպի լրագրութիւն եւ գրականութիւն: Կը հրատարակէ վէպ մը, գրական - քննադատական յօդուածներ՝ ամանք ռուսերէն լեզուով գրուած: Կը թարգմանէ Թոլսթոյի գործերէն մէկ քանին եւ Օռեսա գտնուած միջոցին կը խմբագրէ թերթ մը՝ գարձեալ ռուսերէն լեզուով: Հետզհետէ կը սորվի նաեւ սանսքրիթերէն, արաբերէն, երբայերէն, պարսկերէն, զէնտերէն եւ հայերէն: Այս վերջինը մանաւանդ կը գրաւէ մասնաւոր իր ուշադրութիւնը ու կ'արժանանայ իր խոր հիացումին: Դէպի Հայաստան կատարած չրջագայութի մը չնորհած առիթէն օգտուելով ռուսերէնի կը թարգմանէ նաեւ հայերէն ձեռագիր մը: Սուրբ Ղազարի Վենետիկեան Միաբանութիւնը, գնահատելով Հայ Մշակոյթին հանդէպ տածած իր գուրգուրանքն ու ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը, զինք կ'ընտրէ անդամ Վենետիկեան Միաբանութեան Հայկական Ակադեմիային: Տիլըն կը նկատէ ասիկա բացառիկ պատիւ մը՝ որուն իրմէ առաջ արժանացած էր նաեւ Պայրըն:

Որպէս Ռուսիոյ Թղթակիցը Լոնտոնի Տէյլի Թելէկրաֆ թերթին, 1887 - 1914 Տիլընի կը վստահուին յաճախ ամէնէն վտանգաւոր ու հեռաւոր առաքելութիւնները: Կը պատմուի թէ 1897-ին կը հետեւի Կրէտէյինեան՝ Թուրքիոյ դէմ ձեռնարկած ապստամբութեան, եւ ծրագրուած՝ այս անգամ որպէս յոյն վարդապետ, Վէնիզելոսի հետ կը բարձրանայ զաշնակից նաւատորմիղի նաւերէն մէկուն վրայ: Նաւը ձգելէ առաջ, հաւատացեալ իտալացի նաւապետը ծունկի կուգայ իր առջեւ եւ կը խնդրէ «վարդապետ»ին օրհնութիւնը: Շփոթի մատնուած, առանց սակայն ինքզինք կորսընցնելու, Տիլըն կը տարածէ ձեռքերը նաւապետին գլխուն վերեւ եւ ամենայն լրջութեամբ մի քանի տող կ'արտասանէ ... Աւետարանէն:

Գրագէտ, բանասէր եւ հրապարակագիր Տիլըն իր կեանքի տեւողութեան կը մնայ միշտ ալ խորհրդաւոր մարդը: Կը կարծուի թէ ան արուեստագէտ եղած է խառնուածքով, լրագրող՝ բնազդով, իմաստասէր եւ բանասէր՝ նախընտրութեամբ, եւ քաղաքագէտ՝ փառասիրութեամբ: Տիլընի համբաւը առաւելաբար կը կայանայ իր լեզուական կարողութեան եւ հմտութեան, ինչպէս նաեւ իր ժամանակակից դէպքերը խոր գատողութեամբ մը սեւեռող իրագործումներուն մէջ:

Տիլընի կենը Քէթհլին, 1950-ին, յառաջացած տարիքի մէջ, իր ամուսինին ամէնէն թանկագին յիշատակներէն մէկը, այս Գրիչը, հաւանական կորուստէ մը փրկած ըլլալու իմաստուն մտածումով կը յանձնէ Թանգարանին, կը դարձնէ զայն սեփականութիւնը պատմութեան: Տիլըն կը մեռնի 1933-ին, Պարսկաստանի մէջ:

×

Գրիչը պարունակող պահարանին կցուած համազգեստաւոր պահակը կը պատմէ այս բոլորը մանանգէտի մը ինքնավստահութեամբ ու համոզումով: Կ'ըսեմ յետոյ թէ կ'ուզեմ Թանգարանին տնօրէնը տեսնել քանի մը վայրկեան:

Առաջին զգացումը որ կ'ունենայ այս վերջինը՝ հպարտութեան զգացում մըն է. զգացում մը՝ որ կը բխի հեռաւոր արեւելքէն եկած մէկու մը հետաքրքրութեան առարկային տէրը եղած ըլլալու գիտակցութենէն: Կ'ըսեմ թէ Հայ եմ, արեւելքէն եկած, եւ կը հետաքրքրուիմ Տիլընին Գրիչով: Տակաւին, թէ կը փափաքիմ ունենալ նկարները Տիլընին եւ Գրիչին՝ հրատարակութեան համար:

Կը հաւանի տնօրէնը, սիրով, պայմանաւ սակայն՝ որ հրատարակութեան պարագային նկարներուն ներքեւ չիշուի անպայման թէ առիկա կարելի եղած «Բարեհաճ արտօնութեամբը Տպալիճեան Ազգային Թանգարանին»: Կը հաւանիմ կ'ուզէ յետոյ գիտնալ Պէլճաթի հացէ՝ աւելի վերջ զրկելու համար նկարները, երբ պատրաստ ըլլան անոնք: Գրեմ թուղթի կտորի մը վրայ վերջաւորութեան կը գնեմ իրարմէ, դուրս ձգելով սկիզբի Հիւսաայինը, ինչպէս կ'ընեն իրենք, Հարաբնակիչները, մերժելով ընդունիլ բանաձեւած Իրլանտայի մը գաղափարն ու բականութիւնը: Տնօրէնին աչքէն չի վրիպիր փափկանկատութիւնս.

- Ցաւանի է որ այս կողմերն էք բ ական առեն ի վեր, կ'ըսէ ժպ լով:

- Մենք Հայերս լաւ կը հասկնա ձեզ, կ'աւելցնեմ ես. մե՛նք ալ մե՛ր մերը կը նկատենք Արարատը, գիտ այն լեռը՝ որուն վրայ կանգ առ Նոյեան Տապանը օր մը: Այո, մե՛ր հակառակ անոր որ ներկայիս օտ երկրի մը սահմաններէն ներս կը գտն անիկա:

Զեմ գիտեր թէ մեր Արարատն նկատի ունի՞ արդեօք մտքին մէջ, վերջին պահուն, բաժնուելէ առաջ կարճ ձեռքը ու իմաստուն ժպիտով կ'աւելցնէ.

- Ժամանակի հարց է եղածը սիրելի միայն ժամանակի, եւ մենք կը տանք ատոր:

(3 եւ վերջ)

ՄԵՂՎԱԾ ՍԻՐՏ

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Ա. ՈՂՅԱՆԿԱ ՎԱՐԴԸ

(ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ՎԵՑՈՒ)

Գ. ՄԱՍ

7

1888 ԴՈՒՇԱԲԵՐ 3

Իմանալ ատիկն ալ ինչ մեծ ուրախություն ունեցավ, ամբողջ տունը գլխուն առավ, ինչպես թե մեծ պատիվ մը հասած ըլլար իրեն։ Ամեն կողմ վազվզելով, ինչ որ կար ու չկար կը պատրաստեր, ինչպես թե հարսանիք մը ըլլար։ Ես ալ ուրախ էի, որովհետև ատիկը ուրախ էր։ Ինչ որ ըսեր, ինչ որ ընել տար, ամեն բան կ՚ընեի։ Ատիկը ինձ կը սիրեր, ես ալ կը սիրեի զինքը։ Ինչո՞ւ չսիրեի, որ ինձ այնքան լավ կը պահեր։

Ատիկը ինձ կ՚ըսեր, որ ես ալ պիտի ամուսնանամ, ինչպես ուրիշ աղջիկները, որ ամուսնանալու տարիքին հասած են։ Ես ալ կ՚ուզեի ամուսնանալ, որովհետև ամուսնանալ ուրախություն է։ Ամուսնանալ կը նշանակե՝ ունենալ ամուսին մը, որ քեզ սիրե, քեզ պահպանե, քեզ հագցնե, քեզ կերցնե, քեզ պարեցնե, քեզ տանի թատրոն, քեզ տանի զբոսանքի, քեզ տանի ճաշկերույթի, քեզ տանի ընթրիքի, քեզ տանի ամեն տեղ։ Ամուսնանալ կը նշանակե՝ ունենալ տուն մը, որ քեզ պատկանի, ունենալ կահեր, որ քեզ պատկանին, ունենալ ոսկի, արծաթ, ադամանդներ, որ քեզ պատկանին։ Ամուսնանալ կը նշանակե՝ ունենալ ձիեր, կառքեր, որ քեզ պատկանին։ Ամուսնանալ կը նշանակե՝ ունենալ ծառաներ, որ քեզ հնազանդին։ Ամուսնանալ կը նշանակե՝ ունենալ ամեն բան, որ քեզ երջանկացնե։

Ես ալ ուզեի ամուսնանալ, որպեսզի ունենայի ամուսին մը, որ զիս սիրե, ինձ պահպանե, ինձ հագցնե, ինձ կերցնե, ինձ պարեցնե, ինձ տանի թատրոն, ինձ տանի զբոսանքի, ինձ տանի ճաշկերույթի, ինձ տանի ընթրիքի, ինձ տանի ամեն տեղ։ Ունենայի տուն մը, որ ինձ պատկանի, ունենայի կահեր, որ ինձ պատկանին, ունենայի ոսկի, արծաթ, ադամանդներ, որ ինձ պատկանին։ Ունենայի ձիեր, կառքեր, որ ինձ պատկանին։ Ունենայի ծառաներ, որ ինձ հնազանդին։ Ունենայի ամեն բան, որ ինձ երջանկացնե։

Ատիկը ինձ կ՚ըսեր, որ ամուսնանալու տարիքին հասած եմ, որովհետև ամուսնանալ ուրախություն է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Մելինէ Կիւրճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գազեան 250 Ֆ. կը նուիրեն Լեւոնեան - Էլպէքեանի պաշտպան յանձնախումբին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Մարտ 11, ժամը՝ 16-ին :

32, rue de Trévise — Paris 9e (métro Cadet)

Օրակարգ. - Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն ու նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատակարարի մը intendant(e), *հետաքրքրուողները դիմելու են տնօրէնութեան ..*

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue arménien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

ՀԱԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահէք ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի երեկոները, ժամը՝ հիւղ 6-ին, կը կատարուին Հակումի խաղաղական եւ հանդստեան ժամերգութիւնները և կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. -

Զորեքշաբթի, Մարտ 7
Քարոզիչ՝ Ներսէհ Ծ. վրդ. Բապուճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 14
Քարոզիչ՝ Ժիրայր վրդ. Թաշճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 21
Քարոզիչ՝ Միւռոն վրդ. Գըվրգեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 28
Քարոզիչ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 4
Քարոզիչ՝ Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 11
Քարոզիչ՝ Յովսէփ Սրկ. Պալըգեան

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Յունուար 31-ին, Ֆրանսայի Հայ երիտասարդ դեղագործներու գործերուն Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Մարտ 10, Շաբաթ օր, ժամը 14 - 19, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան երիտասարդացի :

×

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ երիտասարդացի ընկերահամակրական երեկոյթը : Հայկական միջավայր : Տեղերը ապահովել նախապէս :

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ հայ երիտասարդ դեղագործներու գործերուն Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Մարտ 10, Շաբաթ օր, ժամը 14 - 19, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան երիտասարդացի :

×

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ երիտասարդացի ընկերահամակրական երեկոյթը : Հայկական միջավայր : Տեղերը ապահովել նախապէս :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահէքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի երեկոները, ժամը՝ հիւղ 6-ին, կը կատարուին Հակումի խաղաղական եւ հանդստեան ժամերգութիւնները և կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի. -

Զորեքշաբթի, Մարտ 7
Քարոզիչ՝ Ներսէհ Ծ. վրդ. Բապուճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 14
Քարոզիչ՝ Ժիրայր վրդ. Թաշճեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 21
Քարոզիչ՝ Միւռոն վրդ. Գըվրգեան
Զորեքշաբթի, Մարտ 28
Քարոզիչ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 4
Քարոզիչ՝ Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 11
Քարոզիչ՝ Յովսէփ Սրկ. Պալըգեան

LES JEUNES DE
l'U. G. A. B.

vous invitent à leur

bal costumé

LE SAMEDI 10 MARS
A PARTIR DE 22 HEURES
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Participation aux frais : **membre.....35 F.**
non membre.....60 F.

Déguisement exigé

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Յարութիւն Տինկիլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Խորէն Ուլուսեանէն 50 Ֆ. :

×

Շաբլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Մարի Շիրինեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օվան Շառյեան, Տէր եւ Տիկին Փիլպէր Ռաբընօ, Տէր եւ Տիկին եղիա Կարապետեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քօրաիէ 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թորանեան 100 Ֆ. :

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS
17, rue Bleue, 75009 Paris

7 MARS, A 20H 45

— «*Le mouvement dans l'art arménien en général, et le style arménien*».

ARBY OVANESSIAN

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Avec les auteurs de

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

A. HAMELIN — J. M. BRUN

PRESENTATION DU LIVRE ET DEBAT PUBLIC

Vendredi, 9 Mars, à 21 heures

Le Génocide arménien a-t-il existé ?
Pourquoi la lutte armée arménienne ?
Assassins ou justiciers ?

Débat animé par le **Dr. Georges TATOYAN**

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Bipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES **TOUTES COMPAGNIES**

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար

մի՛ վարանիր դիմելու մեզի

Le Samedi, 10 Mars, de 22 heures à l'aube dans les Salons du

« CHATEAU DES FLEURS »

18, Boulevard Michelet — 13008 MARSEILLE

NUITÉE DANSANTE ANNUELLE

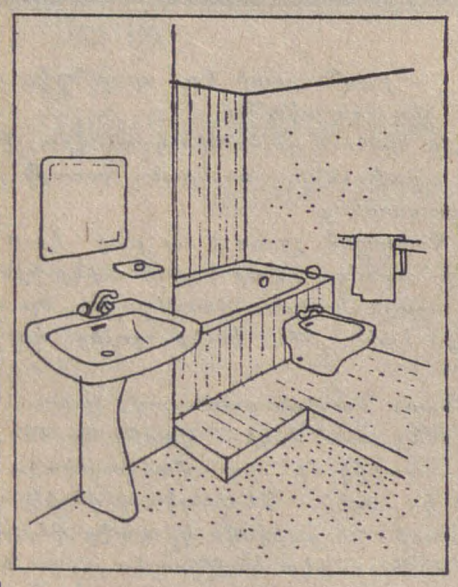
DE LA CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE, Section MARSEILLE - VILLE

avec la participation de
MARTEN YORGANTZ

Cette soirée sera animée par l'Orchestre INDIANA

RESERVATION : Mmes DER KASPARIAN 90.33.88 JAMOUZIAN 90.21.60
FRANGULIAN 91.48.85 TUTELIAN 50.68.71

Tenue correcte de rigueur

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258, RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԻՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
7
MERCREDI
7 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.652 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.652

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՃԵՄԱՅԵԼ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԻ ԱՍԱՏԻ

Հարցն այն է թէ Լիբանանի ապագան կրնա՞յ լիբանանեան ըլլալ: Հաւանաբար ոչ, քանի ինը տարի է չատեր ծրագրե - ցին իր ապագան, քարուքանդ ընելով իր ներկան, Թել - Ավիվէն Դամասկոս, այլ խօսքով՝ Ուաշինկթընէն Մոսկուա: Հի - մա, աւելի քան երբեք, Սուրիան է տէրն ու տիրականը եւ երբ, երեքշաբթի առաւ «Վիթերասխոն» կը խորագրէ՝ «Լիբանան՝ մայրաքաղաք Դամասկոս», հարազատ պատկերը առած կ'ըլլայ կացութեան:

Ճեմայել վերադարձաւ Պէյրութ եւ քիչ ետք Լիբանանի կառավարութիւնը չեղեալ հռչակեց Իսրայէլի հետ կնքած համաձայ - նագիրը Մայիս 17-ին: Վարչապետ Ուազ - ան առժամապէս ետ առաւ իր հրաժա - րականը, ընդունելով շրջան մը չարունա - կել իր գործը: Իսրայէլ մահոզ է, Սուրիա, ըսինք արդէն մեծ յաղթականն է, գալով Ամերիկայի՝ չախչախիչ պար - տութիւնն է Մերճաւոր - Արեւելեան իր քաղաքականութեան, բայց Ռեակըն ուրիշ հոգեր ունի ներկայիս՝ ընտրապայքարը եւ առաջնահերթ այլ հարցեր, քան՝ Լի - բանանը, քանի որ հրահանգած է որ ա - մերիկեան դպրոցներուն մէջ, ազօթքի դրութիւնը կիրարկուի եւ ամէն առտու դպրոցականները նախ ազօթեն (հաւանա - բար նաեւ՝ Լիբանանի համար...):

Շէսոն փարիզ վերադարձաւ կիպրո - սէն անցնելով եւ վերջնապէս որոշելէ ետք, Ճեմայէլի հետ, Ֆրանսացի պին - դուներուն մեկնումը: Ֆրանսացիք 88-րդ պահն է, որ տուին առջի օր, կը մնան ներ - կայիս 1270 զինուոր, ասոնց մէկ մասն է, որ կ'ապահովէ Թանգարանին անցքը ա - րեւմտեան եւ արեւելեան Պէյրութի մի - ջեւ: Հարց մը եւս կը ծագի ուրեմն, որո՞ւ պիտի յանձնուին Ֆրանսացիներուն դիրքերը:

Շեի Ամալ չարժումի պետը՝ Նապիհ Պէրի ի մօտոյ Փարիզ պիտի գայ:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՌՊ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ հիւրն էր, երկու - շաբթի իրիկուն հեռաւեսիլի Բ. կայանի «Ձեմարտութեան ժամը» յայտագրին: Իրմէ առաջ, Փեռուարին՝ Լը Փէն, իրմէ ետք, Ապրիլին՝ Ժորժ Մարշէ: Նախկին նախագահը նոր հատոր մը լոյս ընծայած է «2 Ֆրանսացի երեքի վրայ» ինչ որ յըս - տակ ծրագիր մըն է...: Ժիսքար տ'Էսթէն, կը հարցաքննուէր երեք լրագրող - ներու եւ հեռաւեսիլի հանդիսատէսնե - րու կողմէ: Ինչ որ չի կրնար քօղարկել, այն է որ զառնացած մարդ մըն է, վրէ - ժացած նաեւ (ինչ իսկ ընդունեցաւ որ վիրաւորուած է, 1981 Մայիսին որ չվե - րընտրուեցաւ), բայց և այնպէս չուզեր խօսիլ անցեալի մասին, ոչ միայն, ինչպէս կ'ըսէ որովհետեւ անցեալը կարեւոր չէ, այլ պարզ է, որ զործին չի զար: Հարցն այն է, թէ քանի որ գիտէ թէ ինչ պէտք է ընել երկրին բարգաւաճումը ապահովելու հա - մար, ինչո՞ւ չըրաւ եւ ի՞նչ երաշխիք կայ որ հիմա պիտի ընէ՝ չըրածը: Իր պա - տասխանն է՝ փորձառութիւնը: Ամէն պա - րագայի մէջ, ինչ չանք ալ թափէ, ջեր - մութեան բացակայութիւնն մը կայ, զոր ժխտքար չի յաջողիր պարմանել, որովհե - տեւ, ի վերջոյ, նկարագրի հարց է, եւ ինք ելմտական քննիչի տիպարն է: Ցայտ - նեց, այս առթիւ, թէ թեկնածու է յա - ռաջիկայ երեսփոխանական ընտրութիւն - ներուն, բայց Փալէ Պուրպոնէն անդին, միշտ Էլիզէն է աչքին առջեւ, քանի չու - զեր ընդունիլ, որ իր ապագան, կրնայ իր ետին ըլլալ, մանաւանդ երբ մէկը Շի - րաքի եւ Պաաի նման «բարեկամներ» ունի:

ՄՕՌՈՒԱ. յայտարարեց թէ դպրոցին հարցը կարելի է կարգադրել, մինչեւ համ - բայ մը կայ և հաւանական կը նկատուի որ Մարտ 14-ին, Նախարարաց Խորհուրդը յետ քայլ ընէ, այս մարզին մէջ ալ, քանի նոր վարչակարգը յաճախ ստիպուած է յանպատրաստից քաղաքականութիւն մը կիրարկել, Լչխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, հաստատուէլ ետք թէ մեծ է տար - բերութիւնը տեսականին եւ գործնակա - նին միջեւ:

ԵԻՐՈՊԱԿԱՄ ընտրութիւններու նախօր - եակին Ֆօռերը խոստովանեցաւ թէ կը հրաժարին իրենց ծրագրէն, որ արձա - գանգ չէ դտած: Իրենց նպատակն էր կնդ - րոնի ցանկ մը գլուխ հանել: Եւրոպական ընտրութիւններու առընչութեամբ, յի - շենք նաեւ թէ ՀՀՀ-ի (Շիրաք) ցանկին վրայ է մէջը Փաթրիկ Տէվէճեան, Անթո - նիի քաղաքապետ:

ՖՐԻԺԻԻՍԻ (Վառ) փապուղիին մէջ զոհուած են չորս թրքահպատակներու (հայր, մայր եւ երկու երախայ) բզքըտ - ւած մարմինները: Ասոնք կը փորձէին պաղտնաբար Ֆրանսա մտնել:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆի դէմ եղած մահնութեան հարցը չէ փակուած եւ շաբաթ օր (Մարտ 3) Իմանիթէի մէջ, Ա. Ուզուլիան, նախ - քին զինուորական fումինէո արձակազէն - ներու, անուղղակի կը պատասխանէր Ռոպ - բիէօի, յայտնելով թէ 1943 Նոյեմբերին տեղեակ էր որ զաւաճան պատասխանա - տու մը կայ, ըսած էր ուրիշ գեկավարի մը՝ Էվրթայնի, որ սակայն կը ձերբակալ - ուէր Մանուշեանի հետ: Ըստ իրեն գաւա - ճանը՝ Ժոզէֆ Տավիտովիչն էր:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ արտաքին նախարարը՝ կէնչէր առաջինն է արեւմըտ - եան դիւանագէտներու մէջ, որ Թուրքիա կ'այցելէ, երկրին ընտրութիւններէն ի վեր: Խօզալի համար, այս այցելութիւնը պէտք է քաջալերէ եւրոպական միւս եր - կիրները, որ մօտենան Թուրքիոյ եւ բա - րելաւուած յարաբերութիւններ ստեղծեն: Կ'ակնկալուի որ կէնչէր մարգկային իրա - ւանց մասին ալ խօսի Թուրքերուն հետ, Գերմանացիները յոյս ունենալով որ այդ մարզին մէջ ալ յառաջդիմութիւն կ'ար - ձանագրուի:

ՑԻՍՈՒՍԵԱՆՆԵՐՈՒ նոր մեծաւորը՝ Հ. Փէթըը - Հանս Քոլվընպախ երկար տե - սակցութիւն մը տուած է Ֆիկառօ-ին, զա - նազան հրատապ հարցերու շուրջ: Ծանօթ նազան հրատապ հարցերու շուրջ: Ծանօթ է որ Հ. Քոլվընպախ մեծ հայասէր մըն է, որու աշխատանքներուն մասին ալ դր - ուեցինք, երբ «սեւ պապ» կ'ընտրուէր Սեպտ. 13-ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ. 29 - ՄԱՐՏ 1)

ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԱՍԻՆ

«Հայֆիլմ» արուեստանոցը պատրաս - տած է ժապաւէն մը՝ «Հայաստանը թա - տերական երկիր է» տիտղոսով, որ նա - խատեսուած է Սփիւռքի հայ դաղութնե - րու մէջ ցուցադրելու համար: Ժապաւէ - նին մէջ կը տրուի ոչ միայն Երեւանի եւ Հայաստանի միւս քաղաքներու թատերա - կան ծանօթ խումբերու, այլեւ սիրող բաղմաթիւ խումբերու գործունէութեան համապատկերը: Հայ չարժարուես - տագէտները ձեռնարկած են նաեւ Սփիւռ - քի հայկական գաղութներու եւ մշակու - թային կեդրոններու կեանքին նուիրուած փաստանկարներու պատրաստութեան, զոնոնք ցուցադրելու համար Հայաստա - նի մէջ: Այդ շրջագիծին մէջ, արդէն իսկ պատրաստուած են Ֆրանսայի եւ Ցոր - դանանի Հայերու, ինչպէս նաեւ Վենե - տիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մա - սին երեք փաստանկարներ:

×

ՍՈՒՐԵՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Մոսկուայի «Իսկուսստուօ» («Արուեստ») հրատարակչականը լոյս ընծայած է Եու - րի Ալեանակիի աշխատութիւնը, նուիր - ուած Սուրէն Քոչարեանի: Հեղինակը յու - չագրութեան ոճով պատմած է հայ ար - ուեստագէտի կեանքէն դրուագներ, տալով վկայութիւններ անոր բեմական արուես - տին մասին: Ցիշած է, թէ Սուրէն Քո - չարեան միայն հինգ տարուան ընթաց - քին 600 երեկոյթ տուած է, ամմունքի յայտագրին մէջ առնելով 200 գրական գործեր: Ան հանդէս եկած է խորհրդային Միութեան չատ մը քաղաքներու մէջ եւ արտասահման: Եուրի Ալեանակիի գլուխին մէջ օգտագործուած են նաեւ Սուրէն Քոչարեանի օրագիրները, դիւանային նիւթեր եւ ժամանակակիցներու յուչեր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԽԱՂԵՐՈՒՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑԸ

Այս չաբաթ, Մարտ 10-ին, կը սկսին ոտնաձնդակի խորհրդային 47-րդ ախո - յեանութեան խաղերը: Մտորեւ կուտանք «Արարատ»ի խաղերու ցանկը՝ երթի մը ցաչարքին:

Մ Ա Ր Տ
12 Սպարտակ - Արարատ
17 Արարատ - Դինամօ Մոսկուա
27 Պախտակոր - Արարատ

Ա Պ Ր Ի Լ
1 Ձերնոմորեց - Արարատ
7 Արարատ - Բ.Մ.Ա. Ռոստով
13 Արարատ - Դինամօ Կիեւ
21 Շախտեոր - Արարատ
24 Արարատ - Դինամօ Թիֆլիս

Մ Ա Յ Ի Ս
7 Նեֆթչի - Արարատ
11 Մետալիստ - Արարատ
19 Արարատ - Գնեպր
24 Դինամօ Մինսկ - Արարատ
28 Ժալգիրիս - Արարատ

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս
10 Արարատ - Զէնիթ
15 Արարատ - Կայրաթ
27 Արարատ - Բ. Կ. Մ. Ա.

Յ Ո Ւ Լ Ի Ս
1 Տորպեդօ Մոսկուա - Արարատ

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի մրցումներուն արդիւնք - ները են. -

Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ. Վալանս	2 - 0
Մարինիան - Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ	1 - 2
Քլէ-Սուլ - Ալֆորվիլի Ի. Ժի. Ա.	2 - 2
ԱՄԱ. Իսլ - Փոլիս Ա.Շ - Էմ	2 - 0

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Պիւթ - Շօմոն Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ 55 - 43
Սէնթ - Ժընըվիեւ - Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս 88 - 62

ARMÉNIE : L'impossible oubli

×

Այս խորագրին տակ է, որ Անտրէ Սեր - նէն կը գրախօսէ Համըլէնի եւ Պրէօնի վերջերս լոյս տեսած հատորը՝ Լա մե - մուար ոթոուվէ, «Ֆիկառօ»ի Մարտ 6-ի թիւին մէջ: Այս առթիւ, մատնանչենք թէ տեղական մամուլին մէջ, այս գիրքը չատ դրական արձագանգներ գտաւ, հաւանա - բար այն պարզ պատճառով, որ հեղինակ - ներուն մօտեցումը հայկ. հարցին տար - բեր էր ցարդ եղածէն, եւ լրագրական ոճն ալ աւելի կենդանի կը գարձնէր ըն - թերցումը: «Ֆիկառօ» կը գրէ թէ «Թըր - քական հերքումները լրջութեան պակաս մը կը ցուցաբերեն», հատատեւելով սկիզ - բէն իսկ թէ Թուրքերը գործած են 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը, բայց բոլորովին դէմ չէ Թրքական տեսակէտին, քանի կ'աւելցնէ թէ՝ զոհերու թիւը հաւա - նաբար չափազանցուած է, մէկուկէս մի - լիոն չէ, այլ՝ միլիոնը չանցնիր (ի՞նչ կը փոխուի...) եւ թէ Հայերու համակրան - քը դաշնակիցներուն հանդէպ էր, ի մաս - նաւորի՝ Ֆրանսայի եւ թէ ... «Թուրքե - րը Հայերը ջարդած են կանխելու համար ըմբոստութիւն մը: Ասիկա չարդարացներ բնաջնջումը, բայց կը բացատրէ»: Գրա - խօսականին եզրակացութիւնն այն է թէ ահաբեկչութիւնը այսօր միայն Խոր. Միութեան կը ծառայէ եւ այնպէս կը թուի որ «ահաբեկիչները իրենց ոճրագոր - ծերով, նուազ կը ձգտին ցեղասպանու - թիւնը յիշեցնելու, քան՝ արգելք հանդի - սանալու որ Թուրքերը զայն ընդունին եւ ուրեմն ալ աւելի դժուարացնելու հաւա - նական հաշտութիւն մը եւ հեռացնելու Թուրքիան արեւմտեան իր զինակիցներէն իրեն շատ փառ չբերող վերյիշեցումով մը...» (ներկան չա՞տ փառք կը բերէ Թուրքիոյ):

Ճիշդ է որ Համըլէն եւ Պրէօն իրենց եզրակացութեան մէջ կը դատապարտեն ահաբեկիչները, զորս անպատասխանա - տուներ կը նկատեն, բայց իրենց եզրա - կացութիւններու պատճառաբանութիւն - ները կը տարբերին Սերնէնի եզրակացու - թիւններէն, մինչ՝ «Ֆիկառօ»ի աշխատա - կիցը անոնց կը վերագրէ ինչ որ՝ իրն է:

ՄՇԱԿՈՅԹ՝ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄ

Մարդուս բազմադարեան յեղաշրջումին մէջ կը հանդիպինք երբեմն տուեալներու կամ տարածքներու, որոնք համեմատաբար շատ ուշ գտած են գաղափարային ինքնութիւն եւ իմաստաբանական արտայայտութիւն մը, թէպէտեւ կը պատկանին մարդուն լինելական բախտախնդրութեան տարերային ու կենսական կառոյցներու կարգին։ Այսպիսի երեւոյթ մը կը կազմեն նաեւ այն ամէն ինչ՝ զոր ժամանակակից մարդուն խօսուածքը կը նկարագրէ առ հասարակ «մշակոյթ» իմաստին ներքեւ, իր բազմակողմանի ու բազմաճաշակ ընկալումներով։ Մեր լեզուին մէջ՝ «ոյթ» վերջածանցը արդէն իսկոյն կը մատնէ «մշակոյթ» բառին նորաբանական հանգամանքը։ Իսկ գաւառական լսարանները թէ ծանօթ է «ֆուլթուրա» եզրը, ասիկա տակաւին չէ վերագանգած իր սուղարանական նշանակութիւնը «մշակում»ի գլխաւորապէս նիւթական եւ ապա փոխաբերական առումով։ «Ֆուլթուրա» բառին իմաստաբանական առաջին յեղաշրջումները դէպի ներիմացական այն բովանդակութիւնները, զոր բառը ստացած է հետզհետէ արդի ժամանակներու ընթացքին, երեւան կուգան Վերածնունդի դարուն, եւ վերջնականօրէն կը հաստատուին իրրեւ լեզուի իմաստնային հակում՝ գերմանական Լուսաւորութեան չրջանին, «ֆուլթուռ»ի կէօթէյեան Հումպոլթեան համապարփակ իմացում ներով։ Ռոմանթիզմով գրեթէ կը նուիրագործուի «մշակոյթ»ի պատմական ազգագրական տարածքը, մինչ այնուհետեւ իրարու յաջորդող փիլիսոփայական տեսութիւններու եւ ընկերային գաղափախօսութիւններու խայտաբղէտ խճանկարին ընդմէջէն՝ ամենագան մերձեցումներով կը ճոխանայ «մշակոյթ» կոչող երեւոյթին եւ իմացումին տեսական ու փորձառական ուսումնասիրութիւնը։ Մեր նպատակը չէ այստեղ խորասուզուիլ նման հետազօտութեան մը մէջ։ Պարզապէս կ՚ուզենք կանգ առնել տրամասական յարաբերութեան մը վրայ որ, մեր կարծիքով, առարկայապէս կը տիրէ եւ պէտք է դիտակցօրէն տիրէ մշակոյթի մը կառուցման յեղաշրջումի փուլերուն եւ այդ միեւնոյն մշակոյթին խարխափը կազմող ենթախորքին միջեւ։ Այս խորհրդածութիւններուն մեզ մղող առիթ հանդիսացան թէեւ երկու դիտաժողովներ՝ որոնք կը հայէին, մին՝ ամբողջապէս, միւսը՝ առաւելապէս, անցեալի հայ մշակոյթին, սակայն առաջարկուած հարցադրութիւնը յանօրէն կը դերազանցէ պատահական եղելութիւններու ծիրը՝ դպչելու համար «այժմէական», ինչպէս եւ «ազգային» մշակոյթի հարազատ իմացութեան մը կենսական ջիղերուն։

Վերածնունդի, բայց մանաւանդ Լուսաւորութեան չարժումներուն գլխաւոր յատկանիշներէն էր՝ անոնց առաջնորդ մթաքերուն տենչը խզելու անցեալին հետ կապերը։ Եթէ վերածնունդը չատ աւելի զուսպ էր այս տեսակէտէն, քանի որ իր հետաւորութիւնը կը սահմանէր սոսկ Միջին դարերուն նկատմամբ եւ, ընդհակառակն, գիտակից ու խորունկ ներշնչումով մը կ՚ուզէր կապուիլ յունահռոմէական դասական մշակոյթին, Լուսաւորութիւնը, սակայն, կը մտադրէր ամբողջական ձերբազատում մը ըլլալ անցեալէն, բոլորովին անկախ, սոսկ դէպի ապագան նետուած։ Այս ուղղութեամբ չատ յատկանշական են Փիէռ Պայլի սա խօսքերը. «Կ՚ապրինք այնպիսի դարաշրջանի մը մէջ՝ որու բաղդատմամբ կը խաւարին բոլոր նախընթաց դարերը»։ Եթէ ռոմանթիզմը ուժեղ հակազդեցութիւն մը նշեց, դէթ իր բազմաթիւ դրսեւորումներուն մէջ, նման չափազանց «նախի» ըմբռնումներու դէմ, ասով հանդերձ այդ միեւնոյն «պատկերամարտ» միտումները (իմացի՛ր իրրեւ հակազդեցութիւն հաստատուած աւանդութեան մը) իրենց կնիքը կը դրոշմէին դրապաշտութենէն մինչեւ ապագայապաշտութիւն՝ ժթ. դարու երկայնքին ու մեր դարու առաջին տասնամեակներուն վրայ տարածուող այլեւայլ եւ այլազան մտաւորական եւ ընկերաքաղաքական չարժումներուն վրայ։ Իտալիոյ մէջ՝ հին Միլանի զարդը կազմող՝ քաղաքին ներքին ջրանցքներուն ցամաքեցումը ի սէր ճարտարարուեստական արդիականացումի, ապագայապաշտներու կոչը՝ վէնետիկը վերածելու գործարանային համալիրի մը, կարգ մը սովետ յեղափոխականներու վիսիքը՝ մինչեւ իսկ Պալշոյը քանդելու իրրեւ յեղին մնացորդը քաղքենիական պերազանգուած քաղաքակրթութեան, քանի մը նմոյշներ են լոկ՝ «արդիապաշտ» մտայնութիւնը ներկայացնող առաջարկներու եւ նախաձեռնութիւններու այն հսկայ փաղանդէն, որոնցմէ ոմանք եթէ վրիպած են զործադրութենէ իրենց ազազակող անհեթեթութեան պատճառով, մեծամասնութիւնը սակայն յանգած է արդիւնքի՝ գլխաւորապէս մեր դարուն առաջին կէսի ընթացքին։

Հիմնական վերաեռութեան մը ենթարկուած են այս մտածելակերպերը՝ մօտաւորապէս վերջին չորս տասնամեակներուն։ Սոյն յեղաշրջումը պայմանաւորող ինչ ինչ «արմատական» ազդակներու կողքին - օրինակ՝ զոյդ աշխարհամարտերու փորձը - կարեւոր դեր մը խաղացած է նաեւ որոշ հասարակական գիտութիւններու հսկայաքայլ զարգացումը, ինչպէս մարդաբանութիւն, ազգագրութիւն, ազգապատմութիւն (էթնոլոժի), ընկերաբանութիւն, հնէաբանութիւն, տեսական լեզուաբանութիւն, հաւաքական հոգեբանութիւն, արուեստի պատմութիւն եւ նոյնինքն ընդհանուր պատմագիտութիւնը, եւայլն., որով հետզհետէ աւելի գիտակցուած է՝ դարերու եւ սերունդներու միջեւ տիրող կապերուն, պայմանաւորումներուն, ներփակումներուն, հետզհետէ փուլ եկած են անարմատ զարգացումի, բացարձակ նորարարութեան, անպայմանաւոր ոստումներու, անսեթեւեթ յառաջդիմութեան արմատացած առասպելները (mythe)։ Հետզհետէ աւելի բացորոշ տեսութիւն մը ձեւացած է մարդուն յեղաշրջումին եւ յատկապէս մշակոյթներու յեղաշրջումին այն հիմնական տրամասութեան նկատմամբ՝ զոր կարելի է բանաձեւել իրրեւ «վերակառուցում եւ փոխակերպում»։ Ըստ այմ, մարդուն ներաչխարհեան սխրագործութեան, «մարդկային քաղաքին» կառուցման իւրաքանչիւր պահը կը ընորոշուի կրկնակի տարածքով մը, այն է վերակառուցումի՝ որով ամէն մէկ նոր քար նախընթացէն չաղախ մը կը կրէ իր մէջ, եւ փոխակերպումի՝ որով նախընթացը երբեք չի կրկնուիր այնպէս ինչպէս անգամ մը յայտնուած է։ Եթէ այսպիսի է պատմութեան օրէնքը, ուրեմն տրամագծօրէն հակադիր եզրեր չեն իրարու «այժմէականութիւն» եւ «աւանդութիւն», «զարգացում» եւ «պահպանում»։ Ընդհակառակն՝ ուղիղ ըմբռնուած աւանդը կրնայ խթան հանդիսանալ նորին, ինչպէս «անոպ»ի չվերածուած նորը՝ իր կարգին՝ իւրայատուկ վերարժեքաւորում մը կ՚ընծայէ աւանդին։ Եւ ստուգիւ, այս փոխառնչութիւնը, նոյնիսկ ի հեճուկս երեւութապէս բոլորական խզումներու, կը նշուի ամէն անգամ՝ ուր կայ վաւեր նորութիւն եւ իրաւ աւանդ մը։ Վերադառնալու համար խզումի վերոյիշեալ ամէնէն տիպային պատմական օրինակներէն մէկուն նորադոյն հետազօտութիւններ երեւան կը բերեն՝ թէ ինչպէս վերածնունդը կ՚ընդվզումարուի արդէն Միջին Դարու որոշ կանխարար երեւոյթներուն մէջ, հակառակ 2 չրջաններուն միջեւ իսկական խոր եւ առերեւոյթ ամբողջական խզումի մը։ Աւելորդ, մանաւանդ թէ որոշ չափով տհաս դիրքորոշում մը կը գառնայ, հետեւաբար, ի խնդիր նորին՝ անդիտանալ հինը, քանի որ պատմական աւելի խոր, որով եւ աւելի հաստն դիտակցութիւն մը ցոյց կուտայ նման կեցուածքի մը «ենթակայական» հանգամանքը։

Հ. Լ. Զ.

(մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻՉԱՆԻ

հոգեշնչական պատմութիւն

Ես չգիտէի, որ լսողութիւն չունեմ։ Լսողութիւն, ի հարկէ, ունեմ, խօսքը երաժշտական լսողութեան մասին է։

Դա ընկեր Մարիամն ասաց։

Ահա սա ընկեր Մարիամի նկարն է։ Իսկ սա, հայրիկն է, զարմացել է, ասում է՝ «Դուք ինչ է, կատա՞կ էք անում, տիկին Մարիամ դուք եկէք, լսէք, թէ ինչեր են ասում մեր հարեւանները աղջկաս մասին, նրանք ձեզ ըղիկ - ըղիկ կ՚անեն»։ Ահա սա նորից ընկեր Մարիամն է. ծիծաղում է. «Անմիջապէս երեւում է, որ ձեր հարեւանները երաժշտական տիպեր են. - ասում է նա. - դուք ձեր երեխային տալէք, թող նրանք էլ պատրաստեն երաժշտական դպրոցի քննութիւնների համար»։ Յետոյ նա հայրիկին մանրամասն բացատրեց, թէ ինչ է նշանակում լսողութիւն, ինչ է նշանակում երաժշտական լսողութիւն, եւ նոյնիսկ բացարձակ լսողութիւն, որից նոյնիսկ երաժիշտների մէջ քչերն են ունենում։ Բայց հայրիկին համոզելն այդքան հեշտ չէ, եթէ նա չի ուզում. ահա նա ընկեր Մարիամին տարել է մի կողմ, որ ես չլսեմ, թէ ինչ է ասում նրան, ու ձեռքը դրել նրա ուսին։ Բայց Ընկեր Մարիամը հեռացնում է նրա ձեռքն ու ասում. «Նստէք, խնդրեմ, խօսէք առանց ձեռքերի»։ Ահա այստեղ նրանք նրստել են բազկաթոռներին ու ցածրաձայն խօսում են։ Իսկ սա ես եմ, նկարում եմ նրանց։ Այստեղ արդէն նրանք վերջացրել են խօսելը։ Ընկեր Մարիամը նրան ասաց. «Ցաոնապատիւ էլ տաք, ես ձեզ չեմ կարող խոստանալ, որ նա կ՚ընդունուի երաժշտական դպրոց։ Ես դէմ չեմ, որ ինձ տաք հնդապատիւ, բայց նա չի ընդունուի եւ...»։ Բայց հայրիկը չի թողնում նա վերջացնի։ «Դուք նրան սովորեցրէք, ինչ հնարաւոր է, մնացածը թողէք ինձ վրայ. դիրեկտորի հետ խօսացուած է. նա ասում է՝ միայն թէ նուազարդն պայմանները բաւարարի»։ «Դուք ծանօ՞թ էք Ստեփան Նիկոփչին», - հարցնում է ընկեր Մարիամը։ Ահա սա հայրիկն է, նա ասում է՝ «Չէ ծանօթ չեմ» եւ բթամատն ու ցուցամատն իրար է քսում. հայրիկը այդ չարժումն անում է, երբ խօսում է փողի մասին։ Սա ընկեր Մարիամն է, իսկ սա ես եմ. նա նայում է իր եւ հայրիկի նկարն ու ծիծաղում. «Ա՛յ քեզ բան, - ասում է նա, - ձեր աղջիկը ծնուած նկարիչ է, իսկ դուք զօրով ուզում էք նրան երաժշտական դպրոց ընդունել»։ Հայրիկն էլ է ծիծաղում ու ասում. «Աղջկայ ի՞նչ գործն է նկարիչ դառնալը, նա պէտք է երաժիշտ լինի։ Իսկ նկարելը՝ թող նկարի, ինչքան ցանկանայ, ես նրա ձեռքը չեմ բռնի. աղջիկս պէտք է երաժիշտ դառնայ, վե՛րջ»։

Այդպէս ես սկսեցի յաճախել ընկեր Մարիամի տուն։ Առաջին օրը, նա մատով խըփում էր դաշնամուրի ստեղին ու խընդրում, որ ես նոյն ձայնը հանեմ, բայց ես չէի կարողանում, ու ընկեր Մարիամը չուտ - չուտ տեղից վեր էր կենում ու քայլում սենեակում, ինչպէս մայրիկը, երբ հայրիկը աշխատանքից ժամանակին տուն չի գալիս։ Այս նկարը, ես առել եմ, երբ երրորդ պարապմունքից տուն եկայ։ Սա ընկեր Մարիամն է, ծիծաղում է. երբ նա խփեց ստեղին, որ ես կրկնէի ձայնը, ասացի, որ այդ ձայնը գարնան կազոնի նման մուգ կանաչ է։ Յետոյ նա խփեց սեւ ստեղին եւ ես ասացի, որ դա թոյլ մանիշակագոյն է։ Այս նկարում մենք ենք նորից. տե՛ս, ծիծաղում ենք. նա խփում է ստեղներին, ես գոյներն եմ ասում։ Դա նրան չատ զուարճացրեց։ Այդ օրը ես սիրեցի ընկեր Մարիամին, որովհետեւ նա չատ զեղեցիկ էր, երբ ծիծաղում էր։ Նա ինձ խնդրեց, որ հայրիկին չասեմ, թէ ինչ խաղ էինք խաղում մենք։ Յետոյ փորձեց սովորեցնել Մայիսի մասին երգը եւ ասաց, որ գործը չատ դանդաղ է առաջ գնում։ Ահա այստեղ նա ինձ ճանապարհ է գցում եւ ասում, որ ես հայրիկին խնդեմ՝ նա ինձ նկարչական դպրոց ուղարկի։ Այս նկարում ես հայրիկին արդէն ասել եմ դա, եւ նա, տե՛ս, մատը թափ է տալիս վրաս, որ գլխիցս հանեմ յիմար մտքերը։ Իսկ երբ ես նրան ասացի որ դա ընկեր Մարիամը չի ինձ սովորեցրել, նա չատ զայրացաւ ու մայրիկին ասաց, թէ «Այդ յիմար կինը հնգակի աւելէ է ստանում վարձը, և փոխանակ երեխային սովորեցնի ուշադրութիւնը չեղում է դաստարկ բաների վրայ»։ Յետոյ հայրիկն ինձ ստիպեց երգել Մայիսի մասին երգը։ Ահա այստեղ ես երգում եմ. տե՛ս, ինչ վատ ձայներ են դուրս գալիս բերանիցս՝ դարչնագոյն, սեւ... հայրիկն ասում է, որ ես չատ լաւ եմ երգում եւ եթէ այդպէս երգեմ քննութիւնների ժամանակ, անպայման կ՚ընդունուեմ։ Ահա սա նոյնպէս հայրիկն է. նա մատը թափ է տալիս վերեւի յարկի կողմը, որովհետեւ վերեւի յարկի Արուսեակը նուագում է իրենց դաշնամուրի վրա։ «Սպասէք, Լիլիթը ընդունուի՛, կը տեսնէք, թէ ոնց է դմբդմբացնելու ամբողջ չէնքով մէկ. հաւաքուէք բոլորով. բոլոր գրէք վրաս։ Ի՞նչ է, այդ լղպորի (այսինքն Արուսեակի) չափ չէ՞ս»։ Ահա այստեղ ես լաց եմ լինում ու նրան խնդրում, որ ինձ ուղարկի նկարչական դպրոց, իսկ մայրիկը հանգստացնում է ինձ ու ասում է. «Դու դիտես որ երբ հայրիկը մի բան որոշեց, նրան ետ կանդնեցնել չի լինի... Դու այս տարի ընդունուի երաժշտական դպրոց։ Նա յետոյ կը նայի, որ քեզնից լաւն դուրս չի գայ եւ միւս տարի կ՚ուղարկի նկարչական»։

Ընկեր Մարիամն ինձ համարեա բոլոր (ինքն այդպէս ասաց) սովորեցրեց Մայիսի մասին երգը, թէեւ որքան փորձում էի երգելիս պատկերացնել, Մայիս ամիսն է, չէի կարողանում։ Նկարում մենք ենք՝ երեքով, ընկեր Մարիամը, ես եւ նրա այն ընկերը, որը նկարը ինձ տեսնելու։ Ընկեր Մարիամը խրատում էր տեղներին, իսկ ես ասում էի ձայների գոյները։ Ահա նրան ընկերը չարժում է դլուխս եւ ասում, որ ես չատ տաքդիր երեխայ եմ։ Յետոյ նա խնդրեց որ իրեն նկարեմ, եւ նկարը իր հետ տարաւ։ Ես տուն եկայ եւ նոյնը նկարեցի։ Ընկեր Մարիամն ասաց որ նա նկարին նրանցից, որ մեծ, դեղեցիկ իւղանկարներ են անում ու կախում մեծ դահլիճներում։

Սա արդէն քննութիւնն է։ Այստեղ նստած են երաժշտութեան դասատուները, իսկ այստեղ ես եմ։ Ահա ընկեր Մարիամը խփում է ստեղին, ես փորձում եմ նրա ձայն հանել։ Մէկ - երկու անգամ ստացուեց, ու ընկեր Մարիամը դլուխը չարժեց։ Բայց յետոյ բոլորովին չստացուեց, ու ընկեր Մարիամը ինձ աչքով արեց։ Ես հասկացայ՝ ինչ է ուզում նա, ու սկսեցի ձայների գոյներն ասել։ Ահա բոլորը ծիծաղում են։ Միայն դասատուներից մէկը վեր կացաւ տեղից, տե՛ս, ասում է. «Ներեցէք, սա քննութի՞ւն է՞ կատակերգութիւն...»։ Այստեղ վճռում են՝ դիրեկտորը եւ այլ դասատուներ։ Դիրեկտորն ասում է, որ ես չատ հետքրքիր երեխայ եմ, չնայուն փորձի պակասի ինձ ընդունել, իսկ նա՝ այս դասատուն ասում է, որ մեծ կոնկուրսի պայմանների ժամանակ, երբ հիանալի երեխաներ են դուրս մնում, ինչպէ՞ս կարելի է փորձեր անել «Չէ՞ որ նա բացարձակապէս զուրկ է լսողութիւնից», - ասաց նա։ «Ներեցէք - ասացի ես, - ոչ թէ լսողութիւնից, այլ երաժշտական լսողութիւնից», եւ տեսնում են՝ բոլորը նորից ծիծաղում են։

Սա այն նկարն է, ուր յայտնում եմ, որ ես ընդունուել եմ երաժշտական դպրոց։ Սա երաժշտութեան դասատուներից մէկն է։ Նա կարդում է բոլոր նրանց պանուններն, ովքեր ընդունուել են, իսկ ով չի ընդունուել, նրա անունը չի կարդում։ Ահա մեր հարեւանի աղջիկը Աստղիկը, նա մեր բակային ճամբարի դէսներին այնքա՜ն լաւ էր երգում։ Նա լաց է լինում, որովհետեւ նրա անունը ընդունուածների մէջ չկայ։ Իսկ սա նրա մայրիկն է։ Գիտե՞ս ինչ է ասում։ Աստղիկին է՝ «Ձեմ հասկանում, ինչպէ՞ս կարող պատահել, որ իմ աղջիկը այդպիսի տաղանդներով չընդունուի, իսկ ոմանք առանց որեւէ տաւեալի ընդունուեն»։ Իսկ սա նրա մայրիկն է, տե՛ս, ծիծաղում է. նա ասում է «Եթէ դուք ի նկատի ունէք Լիլիթին, ապա խաչուում էք. նա ոչ միայն լաւ տաւեալ ունի, այլեւ կարողանում է ձայների գոյները ասել։ Հապա, թող ձեր աղջիկը ասի, ի՞նչ գոյն ունի այս ձայնը», ու տղան ձայն է հանում։ Իսկ Աստղիկի մայրիկը ասում է. «Դա ոչ միայն փողի գոյն ունի, այլեւ փողի հոտ։ Ձեզ թուում է, որ եթէ փող ունէք, կարող էք ամէն տեղ գրասենեակ բանալ։ Ես դա այդպէս չեմ թողնի»։ Ու հետեւում են՝ ահա։ Իսկ հայրիկն ինձ հանդիսացնում է, որովհետեւ ես Աստղիկի մայրիկ լաց եմ լինում։ Ես ուզում էի, որ մենք իրար հետ գնանք երաժշտական դպրոց, եւ նա ինձ երգել սովորեցնի։ Նա ինձ ասում է, որ Աստղիկն ալ երգել դիտէ, թող երգի ինչքան ցանկանում է։

Այս նկարում ես ու Աստղիկն ենք։ Նախկրում չէր ուզում ինձ հետ խօսել։ Յետոյ ես նրան ասացի, որ որոշել եմ տեղը երաժշտական դպրոցում տալ նրան։ Նա այնքան ուրախացաւ, որ տե՛ս, ինչ համբուրում է։ Ահա՝ նա վազում է

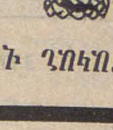
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ «ՎԱՂՎԱՆ ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ»
ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ Ա. Ա.
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՐՎԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
(ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ ԵՎ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ)
ՀԱՄԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ԵՐԵՎԱՆ — 1988

ՀՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

(ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ ԵՎ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ)

Հ. ՊԱՍՏ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ — 1988

Նախաբան ... 3

Ա. ՊԱՏՄԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գլուխ 1. Պատմական գիտության առարկան և նրա ուսումնասիրության աղբյուրները ... 7

Գլուխ 2. Պատմական գիտության զարգացման ընդհանուր օրինաչափությունները ... 19

Գլուխ 3. Պատմական գիտության զարգացման հիմնական փուլերը ... 31

Գլուխ 4. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 47

Գլուխ 5. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 63

Գլուխ 6. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 79

Գլուխ 7. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 95

Գլուխ 8. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 111

Գլուխ 9. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 127

Գլուխ 10. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 143

Գլուխ 11. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 159

Գլուխ 12. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 175

Գլուխ 13. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 191

Գլուխ 14. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 207

Գլուխ 15. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 223

Գլուխ 16. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 239

Գլուխ 17. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 255

Գլուխ 18. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 271

Գլուխ 19. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 287

Գլուխ 20. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 303

Գլուխ 21. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 319

Գլուխ 22. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 335

Գլուխ 23. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 351

Գլուխ 24. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 367

Գլուխ 25. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 383

Գլուխ 26. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 399

Գլուխ 27. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 415

Գլուխ 28. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 431

Գլուխ 29. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 447

Գլուխ 30. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 463

Գլուխ 31. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 479

Գլուխ 32. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 495

Գլուխ 33. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 511

Գլուխ 34. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 527

Գլուխ 35. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 543

Գլուխ 36. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 559

Գլուխ 37. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 575

Գլուխ 38. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 591

Գլուխ 39. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 607

Գլուխ 40. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 623

Գլուխ 41. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 639

Գլուխ 42. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 655

Գլուխ 43. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 671

Գլուխ 44. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 687

Գլուխ 45. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 703

Գլուխ 46. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 719

Գլուխ 47. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 735

Գլուխ 48. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 751

Գլուխ 49. Պատմական գիտության ուսումնասիրության մեթոդները ... 767

Գլուխ 50. Պատմական գիտության ուսումնասիրության աղբյուրները ... 783

Գլուխ 51. Պատմական գիտության ուսումնասիրության օժանդակ գիտությունները ... 799

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրուն Պարոնեան եւ զաւակները՝ Թագուհի, Պետրոս, Մաոի - Ռոզ, Պոլիժիթ եւ Թոռնիկները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նուիրատուութիւններով եւ այցելութիւններով եկան մասնակցելու իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ապագաներուն՝

ՍԻՐՈՒՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

(Պատուոյ նախագահ Շուշիլի կրօնական ընկերակցութեան)

կանխալի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Փետրուար 14-ին, 73 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Փետրուար 17-ին, Շուշիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրանոյշ Քոչարեան իր ամուսնոյն՝ Սիմոն Քոչարեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - Աղքատախնամին 200 Ֆ., Դըպրոցասէր վարժարանին 100 Ֆ., 100 Ֆ. Կապ Ֆաէլ Սեւրանի մանաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

×

Լիոնէն՝ Կարապետ Փափազեան իր հինգ վերոյ Փափազեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴԱԿԱՆ Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր երիտասարդները ընդհանուր հաւաքոյթի, առաջ սեզանի մը չուրջ, Կիրակի, Մարտ 11, առաւօտ ժամը 11-ին՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Հիւսիսեան սրահը։

6 ռիւ Ֆավանթին։

Բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԻՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Մարտ 11, ժամը՝ 16-ին։

32, rue de Trévise — Paris 9e (métro Cadet)

Օրակարգ. - Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն ու նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑ ՀԱՋԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները թէյասեղանի չուրջ, Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ վարչական ընտրութիւն։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 11, ժամը 16-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահին մէջ (40 ռիւ Տ'Ալմէնի), վարդանանց տօնակատարութիւն՝ կազմակերպութեամբ՝ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հայկազեան վարժարանի կրթական մարմնին եւ համատեղ մասնակցութեամբ Առաքելական եւ Աւետարանական համայնքներու։

Կը բանախօսէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

(Հայերէն)

Վերապատուելի՝ ԺԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Ֆրանսերէն)

Փակման եւ օրհնութեան խօսք՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հայկազեան վարժարանի աշակերտները։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Քաղաքներու ժխորէն եւ ստակատած օդէն հեռու՝ քնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր։

=——┼——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

LES JEUNES DE
l'U. G. A. B.

vous invitent à leur

bal costumé

LE SAMEDI 10 MARS
A PARTIR DE 22 HEURES
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Participation aux frais : **membre.....35 F.**
non membre.....60 F.

Déguisement exigé

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

Hôtel-Club SIAGIAS BEACH

à 58 km. d'Athènes *A PARTIR DE*

2570 *Frs*

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Avec les auteurs de

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

A. HAMELIN — J. M. BRUN

PRESENTATION DU LIVRE ET DEBAT PUBLIC

Vendredi, 9 Mars, à 21 heures

Le Génocide arménien a-t-il existé ?
Pourquoi la lutte armée arménienne ?
Assassins ou justiciers ?

Débat animé par le **Dr. Georges TATOYAN**

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

CONCERT
avec le
DUO ZEPUR
Arménouhie Tachnakian
Christine Djortayan

SAMEDI 10 MARS, 20H 45
participation aux frais

RADIO ASK

M F.- 98, 5 Mhz.

Emissions arméniennes

Jusqu'au Dimanche 11 Mars inclus
de 15h à 23h
Du 12 Mars au 25 Mars
de 7h à 15h

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՐԱՀԵՏ Թիւ 8

Գրական - Գեղարուեստական
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
(Յիսնամեակի Յատկանշ)

Գինն՝ 20 Ֆ.։

Կարելի է ստանալ վարչութեան ա... դամներէն եւ Բալուեան դրատունէ... նաեւ՝ ուղղակի գրելով՝

SOCIETE DES GENS DE LETTRES ARMENIEN... DE FRANCE
B. P. 98.09
75421 Paris CEDEX 0...

Առաքման ծախքով՝ 25 Ֆ.։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՅԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ հայ երիտասարդ... գեղանկարիչներու գործերուն Մարտ... Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Մարտ 1... Շաբաթ օր, ժամը 14 - 19, նախաձեռ... նութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան երիտա... սարդական։

×

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէ... տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդական երեկոյթը։ Հայկական միջավայր։ Տեղերը ապահովել նախապէս։

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 20 Avril au 5 Mai — 16 jours, dont 14 jours à EREVAN	**Prix: 6100 F**
— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN	**Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 21 Avril au 4 Mai — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5850 F**
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5700 F**

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

Le Samedi, 10 Mars, de 22 heures à l'aube dans les Salons du

« CHATEAU DES FLEURS »

18, Boulevard Michelet — 13008 MARSEILLE

NUITÉE DANSANTE ANNUELLE

DE LA CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE, Section MARSEILLE - VILLE

avec la participation de
MARTEN YORGANTZ

Cette soirée sera animée par l'Orchestre INDIANA

RESERVATION : Mmes DER KASPARIAN 90.33.88 JAMOUZIAN 90.21.60
FRANGULIAN 91.48.85 TUTELIAN 50.68.71

Tenue correcte de rigueur

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
8
JEUDI
8 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.653 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.653

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

11 ՄԵՌԵԱԼ ԵԻՍ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ԲԱՆՏԸ

—×—

Կը թուի որ 1915-էն ի վեր բաւական կատարելագործումներ եղած են Թուրքիոյ մէջ, եթէ ոչ Անատոլուի բնակչութեան ուսումնական մակարդակի մարզին, առնուազն չարչարանքի գետնի վրայ, բոլոր բանտերուն մէջ եւ մանաւանդ՝ Տիարպէքիրի : Նկարագրութիւնները սարսափազդու են եւ կրնան միայն վատաբել մարդ արարածին կենդանական բնազդներուն եւ այլասերած երեւակայութեան արդիւնքները :

Տիարպէքիրի բանտը միայն Քիւրտ կայ, այսինքն մարդ չկայ Թուրքին համար, քանի որ քիւրտ կոչուած բան գոյութիւն չունի համայն Թուրքիոյ մէջ :

Տիարպէքիրի բանտին մէջ է, ուրեմն, որ վեց չաբաթէ 43 Քիւրտեր կամաւոր ծոմի դիմած են, առանցմէ մէկը մեռած էր առջի օր եւ անունը՝ յայտնուած էր, ինչ որ պարագան չէ միւս տասներուն : Փետրուար 22-ին նոյն չարժումին դիմած են քանի մը հարիւր ուրիշներ :

Թուրքիոյ 5 միլիոն Քիւրտերը երկրին մեծագոյն փոքրամասնութիւնը կը կազմեն եւ 70-ական թուականներու երկրորդ կէսին, ծայրայեղ ձախ գրգռութիւններ - ը, տեղւոյն վրայ, անջատողական բացայայտ բնոյթ առած էին : Պատճառը, խորքին մէջ, զուտ քրտական չէ եւ կըրնանք զայն հաստատել նաեւ մեր մէջ, այսինքն հասած է նոր սերունդ մը, որ իր պաղիւրներուն հետազօտութեան ելած է : Տիարպէքիրի չրջանը մանաւանդ քիւրտ երիտասարդութիւնը կ'ուզէ պայքարիլ թրքացման քաղաքականութեան դէմ : Այդ պատճառով իսկ, քիւրտ մտաւորականները ձեռնարկած էին զանազան ուսումնասիրութեանց, այդ նպատակով : Կար նաեւ թուրք ծայրայեղ ձախին եւ քիւրտ ազգայնականներու միջեւ կապ մը, քանի որ Անգարայի վարչակարգին դէմ գոնէ, նպատակներու նոյնութիւն մը կար : 1980-ին, ուրեմն, երբ զինուորականները իշխանութեան գլուխ կ'անցնէին, այնքան ալ զարմանալի չէր, որ իրենց առաջին թիրախն ըլլար՝ Քիւրտը : Քրտախօս գլխաւոր քաղաքին մէջ, որ Տիարպէքիրն է, ձերբակալութիւնները կը բազմանային, բայց նաեւ Իզմիր, Անգարա, ուր եւս բաւական քիւրտ տեղաւորուած է, լաւագոյն կեանքի մը ի հնդիր, հեռու իրենց աղքատ բնակավայրերէն : Այսօր, բոլորը կը հաստատեն թէ Տիարպէքիրի բանտը ամէնէն «համբաւաւորներէն է» անընդունելիներու կարգին : Լեփ - լեցուն, ըստ վկայութեանց չարչարանքներու ամէնէն «ներքամիտները» կը գործադրուին : Ասոնց չարքը առտուն կը սկսի, երբ բանտապահները կուգան : Ժամերով հարուածները (փալախա) ներքանները վրայ, ձողեր խոթել սրբանին մէջ, պարտադրել որ բանտարկեալը իր կղկղանքը ուտէ, եւայլն, եւայլն . :

Այս է, Ամանաեան Ուխտի «կարեւոր» անդամին, հանրապետական արդի Թուրքիոյ ըմբռնումը մարդկային իրաւանց կիրարկման շուրջ :

× Թուրքիոյ զինուորական վերաքննութեան առեանը ազատ արձակեց ծանօթ լրագրող՝ Մկրտիչ Թոքքէր, որ երեք ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած էր, այն ամբաստանութեամբ որ Թուրքիոյ զինուորական կանոնները քննադատած էր «Մխիթէթ»ի մէջ, անցեալ Օգոստոսին :

ՊԷՅՐՈՒԹ

—

ՃՈՒՄՊԼԱԹԻ «ԸՍԻ-ՉԸՍԻ»ՆԵՐԸ

—×—

Տիւրքիներու պետը՝ Վալիտ Ճումպլաթ (եթէ հարկ է՝ յիշենք թէ այս մեծահարուստ աւատապետը ընկերվարական - յառաջադիմական կուսակցութեան պարագլուխն է) յայտարարած է առջի օր, թէ երբեք, երբեք չէ պահանջած Ամին Ճեմայէլի հրաժարումը : Ոչ ըսեր է որ պէտք է հրաժարի, ոչ ըսեր է որ պէտք է անճնասական ըլլայ, ոչ իսկ՝ թէ դոնէ պէտք է դատուի Ջարդած մահմետականներուն համար : Ըսեր է միայն ու միայն որ Ճեմայէլ պէտք է վտխէ իր քաղաքականութիւնը : Արդէն ըրեր է արտաքին քաղաքականութեան մէջ, քանի որ չեզեալ հոչակած է Իսրայէլ - Լիբանան դաշինքը, հիմա ալ կարզը եկած է ներքին քաղաքականութեան, պէտք է ան ալ փոխէ, օրինակ՝ քաթայէպներու ափրապէտութիւնը վերցնել Պետութեան հիմնարկներէն :

Աւելորդ է ըսել, թէ Ճումպլաթ ըսած էր այն ամէն ինչը, զոր այսօր կը հերքէ, Դամասկոսէն վերադարձին, բայց ճիշդ է, որ Դամասկոսի այս ճամբան՝ Պօղոսէն ի վեր չատ ուրիշներ կը «լուսաւորէ», մանաւանդ վերջերս :

×

Ֆրանսական դեսպանատան դէմ նոր ռմբահարձակ մը եղած է, Երեքշաբթի օր : Բոլոր հակաֆրանսական վերջին արարքներուն տէր եղած է իսլամական Ճիհատը, որ կը պահանջէ Ֆրանսացիներէն անմիջական մեկնումը :

Ընդհիմութիւնը, այսինքն Ճումպլաթ, Պէրի հաւանութիւնը առաւ հաշտութեան ժողովին մասնակցելու համար, Ժընեւ : Կը մնայ դիտնալ թէ ի՞նչ պիտի բսեն իրարու եւ արդէն բան մը ունի՞ն բսելիք . . . :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԱՆԹՈՆԻի նոր քաղաքապետը՝ մէթր Փաթրիք Տէվէճեան դատական սոխ - պական կարգադրութեան (ռեֆէռէ) պիտի ենթարկուի, որպէսզի ընկերվարական տեղական կոմիտէն պարպէ այն կեդրոնավայրը, զոր կ'օգտագործէ տարիներէ ի վեր, առանց վարձքի եւ որ հանրային սեփականութիւն է : Նախկին համաձնավար քաղաքապետն է որ այդ չնորհն ըրեր է եւ նոր քաղաքապետին դիմումները ցարդ ապարդիւն մնացեր են :

ՌԸՆԷ ԱՆՏՐԻԷՕ, 64 տարեկան, կը քաշուի «Իմանիթէ»ի խմբագրապետի պաշտօնէն, 26 տարի պաշ վարելէ ետք : Այս առթիւ, համաձնավար կուսակցութեան ամէնէն մտաւորականը (վերջերս հատոր մը նուիրած էր Սթանտալի) հրաւիրեալն էր Ֆրանս - Ինթէռի Զորեքշաբթի առտու եւ հարկ է ըսել թէ իր պատասխանները աւելի խելացի էին, քան՝ լրագրողին հարցումները :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրուան համար պետական պաշտօնեաներու գործադուլը զգալապէս պիտի խանգարէ երթեւեկը, մեթրօ, հանրակառք, երկաթուղի, օդանաւ, եւայլն . :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ· 29 - ՄԱՐՏ 1)

ՅՈՎՀ· ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ· Միասնիկեան դրադարանին մէջ բացուած է Յովհ· Թումանեանի նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած նիւթերուն կեդրոնը զրուած է անոր առաջին պիրքը՝ «Բանաստեղծութիւններ» հատաքածոն, լոյս տեսած 1890-ին՝ Թիֆլիս : Անոր կողքին ցուցադրուած են «Անոյշ», «Լոռեցի Սաքօն», «Թմկաբերդի առումը», «Սասունցի Դաւիթ» պոէմները, քառեակներ, հեքեաթներ, «Գիքորը» պատմուածքը եւ այլ գործեր՝ որոնք հրատարակուած են Երեւան, Թիֆլիս, Մոսկուա, Պոլիս, Փարիզ, Պէրլուէթ, Վենետիկ, Գահիրէ, Թեհրան եւ այլուր : Առանձին բաժինով ներկայացուած են Յովհ· Թումանեանի «Շունն ու կատուն», «Գառնիկ ախպեր», «Անյագ աքլորը», «Զարի վերջը», «Մի կաթիլ մեղր» պատկերազարդ գիրքերը : Ցուցադրուած են բանաստեղծի երկերուն բազմաթիւ թարգմանութիւնները, ինչպէս նաեւ օտար հեղինակներէ իր կատարած թարգմանութիւնները :

×

ԲՆԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՎ ԱՇԽԱՏՈՂ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի մէջ բացուած է բնական նիւթերով աշխատող սիրող նկարիչներու ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Բիւրիկ Վարդանեանի եւ Ջամիկ Ջովակիմեանի գործերը : Բիւրիկ Վարդանեան մասնագիտութեամբ բժիշկ է (մանրէաբան) եւ աւելի քան երեսուն տարի է կ'աշխատի Աբովեանի չրջանի առողջապահական - համաճարակաբանութեան կայանը, իսկ Ջամիկ Ջովակիմեան՝ չրջանաւարտ բազմարուեստից Հիմնարկէն, կ'աշխատի «Հայհաստոց» ձեռնարկութեան մէջ իբրեւ աւագ ճարտարապետ : Հայկական լեռնաչխարհի երփներանգ ծաղիկներէ, զանազան բոյսերու տերեւներէ եւ ցօղունները, առանց վրձինի ու ներկապնակի, ստեղծած են դեղեցիկ բնանկարներ : Նկարչուհիները յաջողած են բացայայտել իրենց ապրումները բնութեան, դեղեցիկի նկատմամբ : Իւրաքանչիւր գործի մէջ թէ՛ գոյներու եւ թէ ծաղիկներու ընտրութիւնն ու համադրութիւնը նոր երանգ մը ունին : Ցուցահանդէս այցելուները հետաքրքրութեամբ դիտած են Բիւրիկ Վարդանեանի «Երիցուկներ», «Աստղաբոյլ», «Կենաց ծառ», «Քնար», «Մանուշակները անձրեւից յետոյ» եւ կարգ մը այլ աշխատանքներ : Ջամիկ Ջովակիմեան իր գործերուն մէջ նախապատուութիւն տուած է մշակովի բոյսերուն : Իր «Մեխակներ», «Ձերմակ վարդեր», «Մաղկազամբիւղ» եւ միւս աշխատանքները կենդանի ու բնական ծաղկեփունջեր են, որոնց գրաւչութեան արուեստագէտը հասած է գոյներու բարդ համադրութեամբ :

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱԽՃԱՊԱԿԻ

Ազգային դեղեցիկ զարդանախշերով, նրբութեամբ, գոյներու եւ ծաղկազարդումներու այլազանութեամբ աչքի կը զարնեն յախճապակիէ, ճենապակիէ պատրաստուած ճաշի, թէյի, սուրճի նոր բազմանները, զորս «Հայճենապակի» ձեռնարկութիւնը արտադրած է : Գնողներու չրջանակին մէջ չատ կը փնտռուին նաեւ «վերահենդանացած» հին առարկաները՝ կուլաներ ու կարասներ, ուրարտական սեպագրերով չնարակուած ափսէներ եւայլն, որոնք գեղեցիկ են ու գործածական : Դարերու խորերը կը հասնին հայկական նկարազարդ խեցեղործութեան արմատները : Հայաստանի մէջ, տակաւին Ն· Ք· 4-րդ հազարամեակին, հմուտ վարպետներ կը պատրաստէին դունաւոր յատուկ նախչերով խեցեղէն իրեր, որոնց նմոյշները՝ Էրեբունիի եւ ազգագրութեան թանգարաններու մէջ պահուող, մինչեւ այսօր ալ կը պահեն իրենց հմայքը : «Հայճենապակի» ձեռնարկութեան վարպետները, օգտագործելով հին ատենդուբիւնները, պատրաստած են խեցիէ, ճենապակիէ, յախճապակիէ սափորներ, ծաղկամաններ, սկուտեղներ, բաժակներ եւ այլ իրեր, որոնց մէջ միահիւսուած են հայկական յարդարական արուեստի ու մանրանկարչութեան թեմաները՝ խաղողի ողկոյզն ու նռան տերեւները, թըռչուններն ու կենդանիները :

×

ՁԱԶԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է ճազի խումբերու մրցում մը, կազմակերպուած Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան եւ Գեղագիտական Դաստիարակութեան Կեդրոնին : Այս առթիւ զանազան կազմակերպութիւններ հաստատած են մրցանակներ : Դատակազմի ղեկավարն - ըէն երաժիշտ Մարտին Վարդազարեան նչած է, թէ ձեռնարկը նախապատրաստութիւն մըն է ընտրելու համար ճազի երաժշտութեան համամիութենական առաջին փառատօնին մասնակցողները : Փառատօնը տեղի կ'ունենայ Երեւան : Կը մասնակցին Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ զանազան Հանրապետութիւններու խումբերը : Երեւանի մրցումին Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան մրցանակնե - րուն արժանացած են դաշնակահարներ Դաւիթ Ազարեան եւ Արտաշէս Քարտալեան : Կիթառահար Գէորգ Մանգասարեանի յանձնուած է հայկական ժողովրդական մեղեդիներու լաւագոյն մշակման մրցանակը : Գեղագիտական Դաստիարակութեան Կեդրոնի առաջին մրցանակը տրուած է «Երաժշտական դպրոց» ճազի համոյթին, որուն դեկավարն է Եդուարդ Բախչինեան : Հանդիսականներու մրցանակը չնորհուած է մանկական «Ճազի ակումբ» համոյթին : Մրցումի աւարտին հանդէս եկած են կիեւի ճազի հնդեակը եւ Վրաստանի ճայն - հեռատեսիլի պետական կոմիտէի քառեակը :

×

ՇԱՐՄԱՆԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏԸ

Թիֆլիսցի 75-ամեայ վարպետ Յակոբ Քիտեհեան ստեղծած է նուագարան մը, որ աշխարհի ոչ մէկ նուագախումբի մաս կը կազմէ, սակայն Թիֆլիսի մէջ ալ ժողովրդական ոչ մէկ ոճնախմբութիւն տեղի կ'ունենայ առանց այդ նուագարանի : Փայտագործ Յակոբ Քիտեհեան ներկայիս Վրաստան ապրող միակ մասնագէտն է, որ չարմանկաներ կը պատրաստէ, կը վերահաստատէ ու կը լարէ զանոնք : Այդ արհեստը ան սորված է իր հօրմէն : Դարուն սկիզբը ճակատագիրը զինք նետած է Օզեստա, ուր կը գտնուէր երդէոններու Ռուսիոյ առաջին գործատունը : Հոն պատրաստուող մեծ երգէոնները կը ցուցադրուէին ոճնավաճառներու մէջ, իսկ փոքրերը՝ չարմանկաները, կը գնէին թափառաշրջիկ երաժիշտները : Դարուն սկիզբը այդ նուագարանը լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէր յատկապէս մանր արհեստաւորներու, այսպէս կոչուած կինոտներու չրջանակին մէջ :

ՄՇԱԿՈՅԹ՝ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄ

(Ե. եւ վերջ)

Այս խորհրդածութիւնները կ'ընձեռեն յարաբերելով անոնց իւրաքանչիւրին յանուն բանակին՝ ուրուագրելու համար լուծումի ընդհանուր ուղղութիւն մը «ազգային» մշակոյթի վաւեր իմացումի մը համար: Արդարեւ «ազգային մշակոյթ»ի պաշտպարին յարուցած հիմնական հարցը կը վերածուի, հուսկ, մշակութային տրեալ ծիրի մը մէջ՝ անցեալին ու ներկային տրամասականութեան հարցին: Այն իմաստով որ եթէ «ազգային» կը նկատենք տուեալ աւանդ մը, ներկան՝ պահպանելու համար այդ միեւնոյն ազգային դիմագիծը՝ պէ՞տք է անպայման վերակըրկնէ անցեալը: Հա՞րկ է մերժուած նկատել «ազգայնութեան» դաշտարէն ինչ որ «նոր» է, ըլլա՛յ թէ յայտնուի իբր ներարկում կամ իւրացում կամ կատարում կամ յղացք:

Անհրաժեշտ չէ նշմարել, թէ այսօրինակ հարցումի տրուելիք դրական պատասխան մը՝ «թանգարանային»ի հոմանիշ պիտի դարձնէ «ազգային»ի դաշտարը, անճար ամլութեան մը դատավճիռը կնքելով անոր վրայ: Նոյնքան դիւրին չէ, սակայն, քօղազերծել եւ դիմագրաւել այն առարկայական պատճառները, որոնք կը թելադրեն՝ «նոր»ը իբրեւ արդասականմէկ պահը նկատել «ազգային»ին:

Տեսութիւն մը ահա՝ որ իր արդարացի հիմնաւորումը կը գտնէ մշակութային յեղաշրջումի արդասականութեան այն ընդհանուր օրէնքին մէջ՝ զոր բանաձեւեցինք իբրեւ «վերակառուցում եւ փոխակերպում»:

Բնականաբար, չենք կրնար այստեղ աւելի մանրամասն վերլուծումներու մէջ իջնել՝ «ազգային»ի եւ «նոր»ի արդասականութեան այս ընդհանուր օրէնքին մէջ, մանաւանդ անոր գործնական կիրարկումներուն եւ յարմարցումներուն նկատմամբ. ո՛չ միայն տեղի սղութեան պատճառով, այլ նաեւ անոր համար՝ որ այդ կիրարկումներն ու յարմարցումները կը պահանջեն բացի մարդաբանական - իմաստասիրական բնոյթի ընդհանուր տեսութիւններէն, մանրազնին եւ առանձնայատուկ հետազօտութիւն մը՝ իւրաքանչիւր համապատասխան մարզի մէջ, ըլլա՛յ ատիկա արուեստ, լեզու, քաղաքակրթութիւն, «Ֆոլքլոր», բարքեր, եւայլն: Կարելի է, սակայն, բանաձեւել արդէն, ընդհանուր սկզբունք մը՝ նաեւ այս մանակի մարզերուն նկատմամբ, զոր մենք կ'ընդունինք իբրեւ ուղեցոյց մեր ուսումնասիրութեանց համար:

*Ազգային մշակոյթի մը ներկայ վերակառուցումը կը պահանջէ, նախ եւ առաջ, ընդունիլ անոր ներքին զարգացման ընթացքին մէջ ներկայ ըլլալու իրողութիւնը: Ներկայ ըլլալ՝ ոչ միայն իբրեւ ներկայ ներկային, այլ նաեւ իբրեւ ներկայ անցեալին

րան կը զառնայ օտար ուժերու յարձակումներու, - Ցոյները, Հռովմէացիները, Բիւզանդացիները, Թուրքեր: Թերեւս ամէնէն խիստ, դաժան ժամանակաշրջանը Օսմանեան հինգ դարերու տիրապետութիւնը կը մնայ: Դաժան տիրակալութեան շրջանին սահմանափակումներ կը պարտադրուին, ինչպէս, օրինակ, արգելք, որ ձիաւորի մը հասակէն առաւել բարձր ցից ունենայ: Կը մատնանչէ, թէ հայրենասիրական եւ ժողովրդական ըմբոստութիւն մը ծայր կուտայ Թուրքերու դէմ, որու ընթացքին ըմբոստները կեռասենի ներու փայտերով թնդանօթներ կը չինեն: Ապստամբութիւնը կը ճզմուի 1875-ին: Եւ Թուրքերը բուռն հակաղարձակութիւններու կը դիմեն քրիստոնեաններ ջարդելով: Սպանութիւնները, թալանները, նկարագրութիւնները, սոսկումը յառաջ կը բերեն Եւրոպայի մէջ, պատճառ դառնալով, որ ցարը զինուորական դեռնի վրայ միջամտէ:

Թազատրական իրենց սերունդը չունենալով, նորաստեղծ ազատ Պուլկարիան արեւակցական կապեր կը հաստատէ դերման իշխաններու հետ: Բայց նոր արքայատոհմը պարտուող ճակատներուն կը յարի երկու համաշխարհային պատերազմներուն ընթացքին:

Պուլկարիա, ներկայիս, յարաբերաբար փոքր երկիր՝ 9 միլիոն բնակչութեամբ, Արեւելեան Եւրոպայի լաւագոյն անտառային կառոյցներէն մէկը կը պարզէ: Արեւմուտքին հանդէպ իր ունեցած պարտքը երկու միլիառ տոլարի կը հասնի. ընդունելի է, ըստ արեւմտեան տնտեսագէտներու: Իր արդիասարեր հողագործութիւններով եւ կազմակերպուած հաւաքական գիւղատնտեսութիւններով՝ Պուլկարիա կ'արտածէ թարմ պտուղ ու բանջարեղէն: Ծխախոտի մշակութիւնը լաւագոյններէն մէկը կը նկատուի աշխարհի մէջ: Նաեւ՝ անուշահոտերու, - վարդեր, - մշակութիւնները:

Հորհրդային Միութիւնը իրրեւ զօրակից ունենալով, Պուլկարիա, Քոմեքոնի շրջագիծին մէջ կը յաջողի ճարտարարուեստականացած դիմագիծ ստանալ, յատկապէս, էլեկտրոնիկ ճիւղին մէջ: Պուլկարիա, միաժամանակ, պատրաստի ծրագիրներ կը ծախէ, այսպէս ըսած միայն բանալին յանձնելով, Մերձաւոր - Արեւելքի եւ Ափրիկեան երկիրներու: Հոս մենք ականատես կ'ըլլանք Երրորդ Աշխարհի յառաջադէմ երկիրի մը դիմագիծին հաստատումին:

Անշուշտ արեւմտեան մակարդակին հասնելու համար, - որակ, թեքնոլոժի եւայլն, - դեռ երկար ժամանակ պէտք է: Պուլկարիոյ արտածումներուն հիմնական վայրը կը մնայ Մերձաւոր - Արեւելքը, մասնաւորաբար՝ Իրաք եւ Պարսկաստան: Միւս կողմէ, Հորհրդային Միութիւն ճնշում կը բանեցնէ, որ Սոֆիա տարաձրամով վճարէ իր ներածումները, փոխանակ բանջարեղէն, իւղ եւ այլ կենսական ապրանքներու արտածումով դէպի Հորհրդային Միութիւն:

Թ. Ա. Թ.

ՐԱՖՖԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԳԻՍԸ

Մօտէն առաջ ինքնատիպ բնոյթ մ'ունեցող յուգահանդէսին մասին, կ'ուզենք նախ արտայայտուիլ կազմակերպիչներու դրդապատճառներու մասին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան երիտասարդաց կազմը եւ Ն. Փրէնկեան հայկ. Թանգրանի Հիմնարկը, զոյգ կազմակերպութիւնները, որուն առաջինը բախտաւորուած է սեփական մշակոյթ. կեդրոնով մը, ուր իր շուրջ կը խմբէ աւելի քան երկու հարիւր երիտասարդներ, եւ հետզհետէ կ'ընդլայնէ իր շարքերը: Իսկ հանրօգուտ ճանչցուած հիմնարկը իր աշակցութիւնը կը բերէ անոնց, դիտակից թէ նորահաս սերունդը միայն կրնայ ապահովել ազգապահպանութեան ապագան:

Անոնք ուզած են երիտասարդ հայ տաղանդներ ծանօթացնել համայնքին, օդնել երբ մանաւանդ իսկապէս հայկական բացառիկ բնոյթ մը կը կրէ անոնց արուեստը:

Բաֆֆի երիտասարդ քանդակագործ - նկարիչ մըն է, օժտուած իւրայատուկ տաղանդով: Ուսած Լիբանանի գեղարուեստից դպրոցը, ապա հաստատուած Փարիզ եւ հետեւած տեղւոյն արուեստից դպրոցին 1970-ական թուականներուն, կատարելագործած իր արուեստը քանդակագործ Էթիէն Մարդէն եւ Սեզարի մօտ, 1975-ին:

1977-ին այն եղրակացութեան հասած է թէ սփիւռքահայութիւնը կ'աշխատի ֆրանսական, անգլիական կամ իտալական դպրոցներու ոճային արուեստի վրայ, մոռնալով մեր հնագարեան մշակոյթն ու արուեստը: Ուզած է հրապուրել պատանեկան ճաշակը հայկ. արուեստով: Ուրեմն ընտրած է հայկ. տառերու բարդ խառնարան մը իրր խորհրդանիշ իր ոճին: Հայ հողը, մեր այրուբենը:

Իր քանդակները պղինձի վրայ փորագրուած եւ բոլորը ոսկեջուրով թաթախուած համբերատար աշխատութեան մը արդիւնքներն են: Պատուանդանի վրայ ապակեայ պահարանի մէջ ոսկեմած քանդակը որու վրայ փորագրած է Զարենցի մէկ կտակը: Կենաց ծառը, արմատները ապակեայ գունդի մը մէջ, իսկ ցողունի գագաթը տառերու կոյտ մը, ակնահաճոյ խառնուրդով: Աչխարհի ծնունդը խորհրդանշող զանգուած մը. մի քանի տասնեակ խորհրդապաշտ գեղօրներ, բոլորը տառերու մանուած մը, ուր դիտողի հայեացքը կը մագնիսանայ: Մանաւանդ փոքր զարգեղէններ, միշտ այրուբենով ընդգրկուած:

Աւելի չահեկան նկարչական աշխատութիւնները, չուրջ երեսուն պաստառներ, մեծաւ մասամբ փոքրածաւալ: Կարելի է ըսել մանրանկարչութիւն: Ընդհանրապէս հողի գոյն, թուղթի վրայ, իսկ գործածած ներկը փոշի է խառնուած հաւկիթի ճերմակով որ յատուկ փայլ մը կուտայ նկարին: Մանուածահիւս տառերու այլազան ձեւերով, ուշով պէտք է մօտենալ գործին արուեստի համայքը:

Երեք մեծադիր կտաւներ, որոնք կը ներկայացնեն Սփիւռքը, մանր անձինք, որոնց ոտքին տակ կը տարածուի արեւելեան նահանգներու հողը, գետերով, քաղաքներու մանր գլուխով, խորհրդանշական պատկեր. անոնք կը յորջորջէ՝ կուաշ - ջրաներկ - թամբերա: Իսկ յատկանշական զոյգ ձեռակերտ գործերը, ամրոցվոյին տառերով, որու գծուած մաքէթը հիւսել տուած է:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԳԱՂԱՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՕՑԹի Հայ կեդրոնին մէջ, Յունուար 28-ին, տեղի ունեցած է Լիզպոն նահատակուած հինգ հայ երիտասարդներուն նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Կոպլեանիկ Թանտրճեան» Երիտասարդաց խումբին: Ցայտագիրը վարած է Կրէկ Գաճոյեան: Ոսկ առած են՝ յանուն Հ. Ե. Դ.ի Քուլէթ Կիւլեան, Հ. Օ. Մ.Ը՝ Շուշանիկ Բաբախեան, եւ Հ. Յ. Դ.ի՝ Փօլ Պարտիզպանեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ՝ հայկական հարցը ներկայացնող: Հ. Ե. Դ.ի Կեդր. Վաչութեան խօսքը փոխանցած է Մարք Մանուէլեան:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔի համալսարանի «Հոր» սրահին մէջ, Յունուար 13-ին, տեղի ունեցած է հայ երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը: Ցայտագրին մաս կազմած են Կոմիտասէն, Էդգար Յովհաննիսեանէն, Ալան Յովհաննէսէն, Արամ Խաչատրեանէն, Սարգիս Բարխուդարեանէն, Գրիգոր Եղիազարեանէն, Ստեփան Ջըրբաչեանէն, Ադամ Խուդոյեանէն, Գուրգէն Ադամեանէն եւ Մ. Մխրզոյեանէն գործեր, զոր մեկնաբանած են դաշնակահարուհի Սեդա Գարագաշեան, թաւջութակահար Տիգրան Մակարեան, երգչուհի Մարօ Փարթամեան, արնգահար Սեդրակ Օհանեան եւ երգչուհի Արաքս Սվաճեան:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ մէջ տարի մը առաջ հիմնուած Համազգայինի մասնաճիւղի կազմակերպած դասախօսութիւններու չարքին, Հայ կեդրոնին մէջ՝ Յունուար 27-ին, դասախօսած է Համալսարանի սենեկային նուագախումբին դեկավարը՝ Ռոյ Քէք՝ «Նուագախումբը, դեկավարը՝ եւ նուագը» նիւթին չուրջ: Դասախօսը պատմականը ըրած է նուագախումբերու կազմութեան սկզբնական շրջանի պայմաններուն, անդրադարձած է նուագողներու պատրաստութեան, ճափոնական նուագին ու նուագարաններուն:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծագումով Հայ Երիտասարդներու Մշակութային եւ Գեղարուեստական Զարգացման Միութիւնը - ԹԱՖ - Արուեստի եւ Մշակոյթի իր 8-րդ փառատօնը կը կազմակերպէ Նոյեմբերի 1, 2, 3 եւ 4-ին Փարիզի մէջ:

Այս փառատօնը նուիրուած պիտի ըլլայ մեծ բանաստեղծ՝ Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին եւ Ֆրանսացի մեծ գեղանկարիչ՝ Էակար Տըկայի ծննդեան 150-ամեակին:

Մշակոյթի եւ գեղարուեստի աշխարհին պատկանող Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութիւններէ կազմուած յանձնախումբ մարմինին պիտի նախագահէ նկարիչ Գառզու, անդամ Գեղարուեստից Կամարին:

Ինչպէս նախորդ փառատօններուն, ԹԱՖ-ի այս 8-րդ փառատօնն ալ պիտի ըլլայ:

- Հայ գաղութի մշակութային կեանքին մէջ նշանակալից մեծ երեկոյթ մը, գեղարուեստական մարզերու դանազանութեամբ, հայ մշակութային կալուածի հարստութիւնը դրսեւորող դէպք մը:

- Բացառիկ առիթ մը պիտի ըլլայ հաբիւրաւոր հայ երիտասարդներու իրենց արուեստի մարզին մէջ կատարողական եւ կամ ստեղծագործական տաղանդը յայտնաբերելու:

- Երիտասարդական ոճն մը, չորս օր տեւողութեամբ, որու ընթացքին Ֆրանսայէն, Սփիւռքէն եւ Հայաստանէն հազարաւոր երիտասարդներու իրարու քով գալու եւ զիրար ճանչնալու առիթը:

- Վերջապէս ԹԱՖ-ի 8-րդ փառատօնը պիտի արձանագրուի «Երեւանեան Փառատօն»ի պատրաստական շրջանակին մէջ, որ տեղի պիտի ունենայ 1985-ին Հայաստանի մէջ: ԹԱՖ-ի 8-րդ փառատօնի դափնեկիրները պիտի ընտրուին «Երեւանեան Փառատօն»ին մասնակցելու:

ԹԱՖ-ը, 15-էն մինչեւ 35 տարեկան երիտասարդ արուեստագէտները կը հրաւիրէ մասնակցելու 8-րդ փառատօնին, հետեւեալ մարզերուն մէջ:

1.- Երաժշտութիւն - Դասական, ժողովրդական, վարիէթէ - երգ, մենակատար, խմբերգ, գործիքային մենակատար, գործիքային հաւաք:

2.- Պար - Դասական եւ ժողովրդական մենակատար եւ խմբային:

3.- Թատրոն - Բեմարուեստ - Մենախօսութիւն, սամունք, թատրոն:

4.- Կերպարուեստ - Նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, գծարուեստ:

5.- Ձեռարուեստ - Պաստէր, խեցեգործութիւն, ոսկերչութիւն, ասեղնագործութիւն:

6.- Լատեռադական - Ֆիլմ - 8 կամ 16 միլիմեթր - Տիտրոգրիթիվ եւ մոնթաժ:

ԹԱՖ-Ի 8-ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Թեկնածուները պէտք է գրաւոր դիմեն մինչեւ 1984, Յունիս 10:

JAF, 6, Cité Wauxhall, 75010 PARIS
Tél. : 208 76 49

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

1

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՁԱՄԲԱՆ

Մէկուն մը գտնելու համար, գիշեր ցերեկ մտահոգութեան մէջ մնաց. բնաւ մինակը դուրս չէր ելլեր. մայրը միշտ կ'ընկերանար իրեն եւ նոյն իսկ չէր վստահեր սենեկապանուհիին, միայն Լարիշ կոմսուհիին կը վստահէր. անտարակոյս որ այս վերջինը կատարեալ կին մըն էր, սակայն ան ալ իր զբաղումները ունէր. ամուսինը եւ զղեակ մը՝ Վիէննայէն հեռու. ամէն օր չէր կրնար Մաուիին հրամաններուն պատրաստ գտնուիլ: Պէ՞տք էր վտանգը աչք առնել. եւ մօրը ու քրոջը բացակայութենէն օգտուելով դուրս ելլել, սպասուորի մը զաղտնապահութեան վստահելով: Գիտէր թէ ինչ պիտի ըլլար իր վիճակը. եթէ պատռնուհին իմանար, կամ Վիէննայէն պիտի հեռացնէին եւ կամ վանք մը պիտի նետէին զինքը, մինչեւ որ ամուսին մը գտնէին իրեն համար:

Պատաւ ստնտուն ոչ մէկ օժանդակութիւն կրնար հասցնել հոս, միայն նամակներ կը բերէր ու կը ղրկէր: Առ այժմ սա ալ անկարելի էր: Մաուին իրենց առաջին տեսակցութեան ընթացքին այնքա՞ն շըլացած էր որ մոռցած էր այս խնդիրը կարգադրելու: Ցառաջիկայ անգամ այս մասին պէտք էր խորհիլ:

Սակայն ե՞րբ պիտի հանդիպէր. չաբաթը երբե՛ք այսքան երկար տեւած չէր: Իշխանը Պուտափէշթի մեկնած ըլլալով, Լարիշ կոմսուհին քանի մը օրուան համար Փարտուպիցի դղեակը գացած էր, խոստանալով իր զարմիկին հետ միաժամանակ վերադառնալ: Ուրեմն Մաուին ոչ ոքի կրնար վստահիլ: Իշխանին կողմէ ընդունուած օրէն սկսեալ, որոշած էր այս մասին չխօսիլ իր պատաւ ստնտուին, որ իր ցաւերուն եւ յոյսերուն ամէնօրեայ մտերիմ խորհրդակիցն էր: Այս անգամ խնդիրը ծանրակշիռ էր. ոչ ոք պիտնալու էր իր ըրածը: Սակայն հրճուանքը ինչպէս եւ անձկութիւնը լռութեան հետ չեն հաշտուիր. մենութեան մէջ քառասունը ուժ չէր անցած, երբ Մաուին զիդուն սիրտը ստնտուին առջեւ բացուեցաւ. ափիկէն հանեց թանկագին մատանին: Պատաւը, ահաբեկեցաւ, հակառակ անոր որ չատ ներողամիտ էր աղջկան հանդէպ: Իր վախին մէջ ուժ ունեցաւ Մաուին խօսելու եւ մատնանշելու այն անղուններ, որուն կը դիմէր.

- Ի՞նչ կ'ընես, աղջիկս, դժբախտութեանդ կը դիմես. լաւ բան չի կրնար պատահիլ ... Գիտես որ մեր իշխանները չփացած են. անցած աւեննին ազուր ծաղիկ մը կը քաղեն, յետոյ կը նետեն. ապա ուրիշի մը կ'անցնին. ի՞նչ աղէկութիւն կը սպասես ... Քեզի հետ չպիտի ամուսնանայ. իսկ դուն այնքան ազուր սիրտ մը ունիս որ պիտի տառապիս, զաւակս.

Ու Մաուին ձեռքը բռնելով համբուրեց. Մաուի զլաց որ անոր ցաւ պատճառեց, սակայն տրամադիր չէր տխրութենէն յաղթահարուելու. ատոր համար խնդաց եւ պատուին ականջն ի վար փըսփսաց.

- Ձայն չես ճանչնար, Նունու, եթէ քսան տարեկան ըլլայիր ...

Վերջապէս, Ուրբաթ օրը, Լարիշ կոմսուհին տիկին Վէցէրային տունը եկաւ: Իշխանը նախորդ գիշերուընէ ի վեր վիճակ կը զտնուէր: Մաուին գիտէր, սակայն անիկա կրնա՞ր, պիտի ուզե՞ր զինքը տեսնել. կոմսուհիին մէկ խօսքը զինք ապահովցուց երբ ան տիկին Վէցէրային խնդրեց որ յաջորդ օրը կէսօրէն վերջ աղջիկը իրեն յանձնէ:

- Այս աղջիկը չատ չէնշող է, բաւ կոմսուհին. պատմութեան ընթացքին ընկեր ալ չունիմ. չուտով ձեղի կը վերադարձնեմ:

Այս անգամ Տիկին Վէցէրան չուտով տեղի չտուաւ, ոչ թէ որովհետեւ կը կասկածէր իր բարեկամուհիին խաղացած դերի մասին, այլ որովհետեւ որոշած էր ինքը Մաուիին հետ դուրս ելլել: Սակայն բարեմիտ կին մը ըլլալով, համաձայնութեան մը եկաւ կոմսուհիին հետ: Զի - բար պիտի գտնէին ժամը 5-ին կրանտ Օթէլին մէջ, նախընթրիք ընելու համար:

Դարձեալ Մաուին կը գտնուէր Հօֆպուրկի ծանօթ յարկաբաժնին մէջ: Կոմսուհին գինքը թողուցած էր երկաթէ դռնակին քով, թեթեւ հեղնութեամբ մը ականջին փսփսալէ վերջ.

- Մաուի, հիմա այնքա՞ն մեծ աղջիկ մըն էք որ կրնամ ձեզ առանձինն ձգել:

(Շար. 32)

ՀԱՅԱՍՓՈՓԹ

ՀԱՄԱՅՆԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան վարչութեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր երիտասարդները ընդհանուր հատաքոյթի, առատ սեղանի մը չուրջ, Կիրակի, Մարտ 11, առաւօտ ժամը 11-ին՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Հիւսիսեան սրահը։

6 ռիւ Ֆավանթիճ։

Բոլորին ներկայութիւնը փափաքելի է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Մարտ 11, ժամը՝ 16-ին։

32, rue de Trévise — Paris 9e (métro Cadet)

Օրակարգ. - Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն ու նոր վարչութեան ընտրութիւն։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները Թէյասեղանի չուրջ, Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ վարչական ընտրութիւն։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

CONCERT
avec le
DUO ZEPUR
Arménouhie Tachnakian
Christine Djortayan
SAMEDI 10 MARS, 20H 45
participation aux frais

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 11, ժամը 16-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահին մէջ (40 ռիւ Տ'Ալբմէնի), Վարդանանց ասնակաւարութիւն՝ կազմակերպութեամբ՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հայկազեան վարժարանի կրթական մարմնին եւ համաւեղ մասնակցութեամբ Առաքելական եւ Աւետարանական համայնքներու։

Կը բանախօսեն՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
(Հայերէն)
Վերապատուելի՝ ԺԱՆ ՋԱԿՈԲԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)
Փակման եւ օրհնութեան խօսք՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հայկազեան վարժարանի աշակերտները։

Մուտքը ազատ է։

LES JEUNES DE
l'U. G. A. B.
vous invitent à leur
bal costumé
LE SAMEDI 10 MARS
A PARTIR DE 22 HEURES
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Participation aux frais : membre.....35 F.
non membre.....60 F.
Déguisement exigé

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. - Համակիր մը 200 Ֆ.։
ՓԱՐԻԶ. - Պ. Չելենկիրեան 100 Ֆ.։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ չրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.-

Մարտ 9, Ուրբաթ՝
Ալֆորվիլի՝
Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի։

Մարտ 11, Կիրակի։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Թրքահայերու Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է եռամսեայ ձրի դասընթացքներ (սթաժ) Ֆրանսերէն լեզուի։

Աշակերտները պէտք է առնուազն չորս ամիսէ գործազուրկ ըլլան, չարունակել պործազրկութեան նպաստը ստանալու համար սթաժի ընթացքին։

ՍՏԻՊՈՂԱՔԱՐ
գրել՝
Monsieur Samuel GECER
18, rue Adolphe Chérioux
92130 Issy les Moulineaux

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Մարկրիթի (Մարսէյլ) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Ազնիւ Ծերուկեանի մահուան առթիւ.- Մարկար Ծերուկեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Զինիճեան ընտանիք 200 Ֆ., Գարակէօզեան, Մսեհյանեան, Գաչունեան, Միշել Վարդերեսեան, Հայկազ Պօղոսեան, Էկիկեան ընտանիք, Ռոժէ Քէօսէեան 100-ական Ֆ., Բարիզ Արմաղանեան, Յովհաննէս Սեմերճեան, Աբիկ Կոստանեան, Մինաս Կիւրճեան, Մարիամ Մինքայէլեան, Անգրանիկ Նալճեան, Վահան Յակոբեան, Օննիկ Տոնիկեան, Զաքարեան, Նազդաչեան, Յոնապետեան 50-ական Ֆ.։

SOIREE ARTISTIQUE DANSANTE
Organisée par la Section
d'Asnières-Bois Colombes et Argenteuil de la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ANIMEE PAR L'ORCHESTRE
ARTANAG avec la participation de
YORGANTZ
DIMANCHE 11 MARS
de 16 heures à 24 heures
SALON
10, rue Louis Jean
LA GARENNE - COLOMBES

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդացի ընկերահամակրական երեկոյթը։ Հայկական միջավայր։ Տեղերը ապահովել նախապէս։

RESTAURANT L'ARARAT
GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES
MENU : 95 F VIN COMPRIS
25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE
Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers
POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Bugunkü. qtnç «Bunuç»ի բաժնետոմսերն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Le Samedi, 10 Mars, de 22 heures à l'aube dans les Salons du
« CHATEAU DES FLEURS »
18, Boulevard Michelet — 13008 MARSEILLE
NUITÉE DANSANTE ANNUELLE
DE LA CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE, Section MARSEILLE - VILLE
avec la participation de
MARTEN YORGANTZ
Cette soirée sera animée par l'Orchestre INDIANA
RESERVATION : Mmes DER KASPARIAN 90.33.88 JAMOUZIAN 90.21.60
FRANGULIAN 91.48.85 TUTELIAN 50.68.71
Tenue correcte de rigueur

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
9
VENDREDI
9 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.654 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.654

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ՝

200 ՀԱԶԱՐ ՄԵՌԵԱԼ

—×—

Ո՞վ կրնայ արդեօք բացատրել թէ յանուն ինչի՞ մեռած են 200·000 հոգի Իրան - Իրաք պատերազմին ընթացքին, որ ընդհանրապէս մոռցուած, երբեմն - երբեմն կը գրաւէ արեւմտեան մամուլի էջերը, երբ Խոմէյնի զպրոցականները ճակատ կը ղրկէ կամ Իրաք կ'ամբաստանուի որ քիմիական զէնքեր կը գործածէ: Առաջին ամբաստանողն է՝ Ուաշինկթըն եւ Պաղտատ կը հակազդէ, ըսելով որ Պեռւթիւն մը, որ հիւլէական ռումբեր ցանած է Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի վրայ, չատ լիազօրուած չի թուիր զասեր տալու համար թէ ի՞նչպէս պատերազմ մը պէտք է մղել: Պաշտպանութեան նախարարն ալ «քաղաքական կեղծաւորութեամբ» կը մեղադրէր Միացեալ - Նահանգները, որոնք ամէն տեսակ զէնք, ներառեալ քիմիական, գործածած են Վիէթնամ: Ինչո՞ւ ուրեմն, կ'ըսէ նախարարը, այս փութկոտութիւնը Իրանցիք պաշտպանելու, մոռցա՞ն թէ ի՞նչպէս վարուեցաւ Թեհրան իրենց հետ, պատանդներու առեն: Կը խորհի թէ Ուաշինկթընի այս դիրքաւորումը կրնայ ներշնչուած ըլլալ սիոնական շրջանակներէն: Ուրեմն, Պաղտատ բացէ ի բաց չի հերքեր, մնաց որ առջի չարթու ալ, պատասխանելով ամերիկացի լրագրողի մը հարցումներուն, իրաքցի զօրավար մը, ըղաղրփիւ, ըսած էր. - «Ի վերջոյ, կ'ուզէիք որ զիրենք ընդունինք անուշահոտութի՞ւն արկելով»:

Այս ընդհանուր կեղծաւորութեան մէջ, Անգլիան ալ (որ քիմիական զէնք ծախողը կը նկատուի, բայց կը հերքէ) միջազգային քննութիւն կը պահանջէ, ինչ որ այլեւս անհրաժեշտ ալ չի թուիր, քանի որ կարմիր Խաչը, յետ այցելութիւններու, հաստատած է թէ արգիլուած զէնքեր գործածուած են: Ֆրանսան ալ կը յիշեցնէ թէ բացարձակապէս դէմ է քիմիական զէնքերու գործածութեան, բայց կը խուսափի Իրաքը դատապարտելէ:

Կառավարութիւնը, արդէն, երբ նեղը մնայ, իր դիրքը բացատրելու կամ պաշտպանելու գործը (դիւրին գործ ալ չէ···) յանձնած է քաւութեան նոխազի մը՝ Մաքս Կալօ, որ նման ամէնէն զեղեցիկ աղջկան, որ միայն ունեցածը կրնայ տալ, իր ունեցածը կուտայ եւ մեծ բան չէ:

Միւս ճակատին վրայ՝ Պարսկաստանի, Խոմէյնի ճառ մը խօսած է 10-էն 16 տարեկան զպրոցականներուն, որպէսզի ճակատէն չհեռանան, երբ զպրոցական արձակուրդը (Մարտ 20-էն Ապրիլ 5, Նովրուզ է, այսինքն Ամանոր) վերջանայ: Այս լուրը խուճապ ստեղծած է երկրին մէջ, ծնողքներուն մօտ, որոնք իրենց զաւակները կը քաշեն զպրոցներէն, այն վախով որ ճակատ կը մեկնին, կամովին թէ ակամայ (ի դէպ՝ կամովինը չատ զբժուար չէ, քանի որ տղաքը համոզուած են թէ, նահատակուելով, ուղղակի դրախտ կ'երթան եւ այդ նպատակով բանալի մըն ալ կը կախուի իրենց վիզէն)···:

×

Լօզանի մէջ է, որ Մարտ 12-ին կը բացուի Լիբանանեան ժողովը, բայց միշտ վախկայ որ ծայրայեղները - քրիստոնեայ թէ մահմեդական - արգիլք հանդիսանան, որ այդ հանդիպումը դրական կարդադրութեան մը յանգի:

Տեղւոյն վրայ ալ, հրադադարը չի յարգուիր, մինչ Դամասկոսի մէջ, նախագահ Ասատ կը բարեփոխէ կառավարութեան կազմը: Ծանօթ է որ իշխանութեան համար պայքարը բուռն է երկրին մէջ եւ «եղբայրասպան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՄԸՆԹի մէջ է, այս անդամ, որ դէմոկրատ թեկնածուն՝ Կարլ Հարթ տարաւ իր երրորդ յաղթանակը, նախագահական ակզբնական ընտրութեանց, իր եւթին ձգելով՝ Մընտէյլ: Այս նահանգին այս առաջին ընտրութիւնը, սակայն, ուելի խորհրդանշական բնոյթ ունի Ամերիկացիներուն համար, քան ընտրաժողովը Ապրիլ 24-ին կը դումարուի, նշանակելու համար Սան - Ֆրանսիսքոյի (հանգստեան մայրաքաղաքը հոն պիտի ըլլայ) դեմոկրատ պատգամաւորները: Ձակատագրական օրը՝ Երեքշաբթի, Մարտ 13-ին է, երբ 9 նահանգներ պիտի ընտրեն աւելի քան 600 պատգամաւոր (3933-ի վրայ) դեմոկրատ համագումարին մասնակցող: Մընտէյլի դիրքը, երթալով կը խախտի: Փորձածները էր Խաւբրա Քենըտիի օժանդակութիւնը ապահովել Մասաչուսէթի նահանգին մէջ (Քենըտի ծերակուտականն է չրջանին) բայց ան ալ մերժած է: Հարթ ինքզինքը կը ներկայացնէ որպէս ապագայի մարդ՝ անցեալի մարդուն դիմաց: Հանրապետականներու ճակատին վրայ, Ռեյկընի դիրքը ապահով է: Ներկայիս, իր ընդդիմադիրին գլխաւոր նշանաբանն է՝ հոգեւոր զարթնումը Ամերիկայի: Յայտարարած է որ սահմանադրական բարեփոխումի մը քուէարկութիւնը պիտի վերցնէ զպրոցներու հրապարակային աղօթքներու արգիլքը: 1962-ին է, որ Գերագոյն Ատեանը, հիմնուելով Եկեղեցիին եւ Պետութեան բաժանման վրայ, արգիլած էր հրապարակային աղօթքներու կազմակերպութիւնը զպրոցներուն մէջ:

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ապաստարկութեանց գործադուլը ամէնէն քիչ ժողովրդականութիւն վայելող չարժումն է, եւ այդ առընչութեամբ Լամոն Մէհի յայտարարութիւնը կը խօսի բոլոր Ֆրանսացիներուն սրտին: Սրդարեւ, Սէ - Էֆ - Տի - Թէ-ի պարագլուխը դէմ արտայայտուեցաւ այս գործադուլին, որուն չի մասնակցիր իր սենտիքան: Ներկայ կացութեան մէջ, կասկած չկայ որ բողոքը աշխատողներու՝ որոնք նախ աշխատանքի երաշխաւորութիւնն ունին, բազմաթիւ այլ առաւելութիւններու կողքին եւ նուազագոյն վնաս կրողներէն են նաեւ զնելու կարողութեան մարզին մէջ, մեծ ընդունելութիւն չի գտներ: Ընդհ. ձեւով, ամէն ինչ կը բանէր (երկաթուղի, մեթրօ, հանրակառք) զանազան համեմատութիւններով, չատ տեղերու եւ դիծերու:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՑԻ ծանօթ դէմքերէն՝ Ժերար Լէպովիչի սպաննուած գտնուած է ավընիւ Ֆոչի փարքինկի մը մէջ: Մեծ դերասաններու էմփրէսարիօն էր, բայց նաեւ փոքր հրատարակչական մը ունէր, ուր լոյս տեսած էր Մէսրինի դիրքը՝ «Մահուան բնազդը»:

ՓԱՐԻԶի 20-ՐԴ թաղամասին մէջ, ուր էֆֆէլն Տուէ, Զորեքշաբթի գիշեր, ռճրափորձ մը կատարուած է սրճարանի մը դէմ: Զոհ վիրաւոր կայ: Ապարքին տէր եղած է Շառլ Մարթել կազմակերպութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐ· 29 - ՄԱՐՏ 1)

ՀԱՅ - ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԱՊԵՐԸ

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման մեծ օժանդակութիւն կը ցուցաբերեն խորհ. Միութեան զանազան հանրապետութիւնները: Անոր պատուէրները կը կատարուին Խորհ. Միութեան զանազան չրջաններու հազարաւոր ձեռնարկութիւններու մէջ: Իր կարգին, Հայաստան արդիւնաբերական իր ձեռնարկութիւններու արտադրանքը կը մատակարարէ Խորհ. Միութեան տնտեսական բոլոր չրջաններուն: Միջհանրապետական փոխանակութեան մէջ Հայաստանի մեծ գործակիցներէն մէկն է Ուկրանիա: Այսօր, Հայաստանի մէջ գործաւ է գտնել ձեռնարկութիւն մը, ուր չգործածուին ուկրանական մակնիշ կրող հաստոցներ, աարքեր եւ այլ մեքենաներ: Մանաւոր տեղ կը գրաւեն ինքնաչխատ համակարգերը, որոնք կը նպաստեն աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման: Հայաստան Ուկրանիոյ կը մատակարարէ աարքաչինական, հանքամետաղագործական եւ այլ ճիւղերու մօտ երկու հարիւր արտադրական տեսակներ, որոնց մէջ չատուկ տեղ կը գրաւեն գերճշգրիտ մետաղահատ հաստոցները, չարժական ելեկտրաակայանները, էլեկտրոնիք եւ ճշգրիտ աարքերը, որոնք մեծ համբաւ ունին նաեւ Խորհրդային Միութեան միւս հանրապետութիւններու մէջ եւս: Հայ - ուկրանական կապերը, որոնց արմատները կը գտնուին դարերու խորերը, երկու հանրապետութիւններու գիտնականներու հետազօտութեանց առարկայ են: Յատկանչական է մերձկարպատեան Իվանօ - Ֆրանկովսկ քաղաքը տեղի ունեցած հանդիպումը, ուր կային նաեւ տեղարնակ Հայեր: Ուկրանական այդ քաղաքը ապրող Հայերէն չատեր մասնակցած են Բ. Աշխարհամարտին եւ Ուկրանիոյ ազատագրութեան կռիւներուն: Հայերու եւ Ուկրանացիներու դարաւոր կապերը կը զարգանան օր ըստ օրէ եւ կ'ամրապնդուին: Ուկրանացի բանաստեղծ Վիկտոր Կոչեւսկի իր հատաքածոն կոչած է «Բարեւ, իմ Հայաստան»: Մօտ երեսուն տարի է ան կ'այցելէ Հայաստան եւ սորված է հայերէնը: Թարգմանած եւ ուկրանացի ընթերցողին ծանօթացուցած է Յովհաննէս Թումանեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Եղիշէ Չարենցի եւ անուանի չատ մը այլ դրողներու երկերը: Սերտ կապեր հաստատած են երկու հանրապետութիւններու երաժիշտներու, նկարիչներու եւ այլ արուեստագէտներու միջեւ:

×

ՀԱՅ ԴԵՂԱԲԱՆՆԵՐՈՒ
ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Դիմելով ամէն տեսակ բոյսերէ դեղերու պատրաստութեան ժողովրդական հին բժշկական դեղատոմսերու, Հայաստանի քիմիագէտները բազադրած են այդ դեղորայքի չարքէն առաջինը: Անոնց ստացած առաջին դեղը, որ կը կոչուի «Լոչտակ», ունի ցաւը մեղմացնող եւ չեզոքացնող յատկութիւն: Ժողովրդական բժիշկներու կողմէ խոտերէ պատրաստուած դեղորայքի քիմիական բազադրութեան հեռանկարները չատ հետաքրքրական կը դանեն Հայաստանի ակադեմիայի նուրբ օրկանական քիմիայի հիմնարկի մասնագէտները: Հայաստան կը պնդուին չատ մը ձեռագիրներ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի տեղեկութիւններ կը հաղորդեն հնամեայ դեղերու մասին: Այդ ձեռագիրներէն յիշենք մասնաւորաբար Ժե· դարու բժիշկ Ամասիացիի դասական աշխատութիւնը, ուր նկարագրուած է 3500 դեղամիջոց եւ մանրամասն տեղեկութիւններ տրուած են թէ ո՛ւր կարելի է բոյսի հումք հայթայթել անոնց համար, ինչպէս պատրաստել, պահպանել եւ օգտագործել: Ձեռագիրները բազմաթիւ օգտակար տեղեկութիւններ կուտան ժողովրդական բժշկութեան գաղտնիքներու, մոռցուած դեղերու եւ ուտեցքներու, երիկամունքի, տենդի, ընչարգելութեան բուժման եղանակներուն մասին: Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը դտնուին բժշկական բովանդակութեամբ մօտ հազար հինգ հարիւր ձեռագրեր: Խորհ. Միութեան դեղարանութեան կարեւոր կեդրոններէն մէկուն՝ Երեւանի նուրբ օրկանական քիմիայի հիմնարկին մէջ, բազդրուած են տասնեակ դեղեր, որոնք կը գործածուին խորհրդային հիւանդանոցներու մէջ սրտանօթային, ջղային, վարակիչ հիւանդութիւններու բուժման համար, ինչպէս նաեւ վիրաբուժութեան մէջ:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ

(Շար·)

—×—

Մարտ 7-ի մեր թիւին մէջ (Ա· էջ՝ քանի մը տողով) չարունակած էինք արձագանգել Մանուչեանի եւ իր ընկերներուն ձերբակալութեան վերաբերող մտանութեան հարցին, այս անգամ Իւմանիթէի մէջ, Շաբաթ օր, Մարտ 3-ին, Ուզուլիասի ստորագրած յօդուածին առթիւ: Նախկին դիմադրականը կը բացատրէր Մանուչեան խումբին ձերբակալութեան պարագաները, անուղղակի պատասխանելով Ֆիլիփ Ռոպրիէօի, որ առաջինը կ'արծարծէր այս հարցը «Համայնավար կուսակցութեան ներքին պատմութիւնը» չարքին 4-րդ հատորին մէջ, լոյս տեսած Մանուչեանի գնդակահարման 40-ամեակին օրն իսկ: Մարտ 8-ի իր թիւին մէջ, Լը Մոնտ կրկին կը գրէ այս հարցին մասին, Իւմանիթէի յօդուածէն դատ, յիշելով նաեւ նոյն անձին - Ուզուլիասի - հատուածները այն ելոյթէն՝ զոր ան ունեցած է, Մարտ 4-ին, երբ հրեայ երկու կազմակերպութիւններ, իրենց կարդին կ'ոգեկոչէին Մանուչեան խումբի իրենց զոհերը: Ուզուլիասի համար դատաճանը՝ Ժոզէֆ Տավիտովիչ մըն է եւ «գարշելի սուտ մըն է՝ ըսել թէ համայնավար կուսակցութիւնը մատնած է օտար հակաֆաչիստները»:

Այս մեկնաբանութիւններէն ետք, Ռոպրիէօ, տեսակցութեան մը մէջ, զոր կուտայ Ֆրանս - Փրէսի, հետեւեալ հարցումները կ'ընէ. - «Մանուչեան վճռապէս ամբաստանած է Ռոժէ անուն մէկը, որ արգիլած է իրեն տեղ մը ապաստանիլ, երբ պիտէր թէ հետապնդուած է, որպէսզի դատաւիք կամ դատաճան չնկատուի: Ո՞վ է այդ Ռոժէն, որ այդպէս դիտակցօրէն պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ Մանուչեանն ու իր ընկերները դէպի մահ ղրկել: Համայնավար ղեկավարը Ժան Ժերմ կ'ընդունի որ զբաղած է Մ·Օ·Ի·ով (համայնավար կուսակցութեան գաղթողներու ճիւղ, որու մաս կը կազմէր Մանուչեան խումբը) պատերազմի ընթացքին եւ թէ օգտագործած է Ռոժէ ծածկանունը: Կրնա՞յ ըսել մեզի թէ ո՞վ էր ան որ նոյն ծածկանունը կը գործածէր փոխանցելու համար Մ·Օ·Ի·ի՝ կուսակցութեան ղեկավարութեան հրահանգները»:

Ինչպէս կը պարզուի՝ չարունակելի է···

ՀՈԳԵՒՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Նրանք կարծես լրացնում էին միմեանց. թէ՛ կեցուածքով՝ մէկը վեհանիստ Զըւարթնոցի պէս, միւսը՝ մի երկայն խաչքար, թէ՛ հայեացքներով՝ մէկը բիբլիական անդորրութեամբ, միւսը զոդոլեան հեգնող ժպիտով, թէ՛ խառնուածքով՝ մէկը քարաւանապետի պէս զուարթ ու մարդամօտ, միւսը քուրմի պէս լռակեաց ու ինքնամփոփ:

Եւ, սակայն, արտաքինից հակասական թուացող այս երկու անձնաւորութիւնների իրենց ողջ կեանքի ընթացքում ձգտել են միմեանց:

Պահպանուել է մի հոյակապ լուսանկար՝ Իսահակեան ու Դեմիրճեանը Դաւիթ Սասունցուն պատկերող զոյգի տակ, սուրճի սեղանի շուրջ նստած զրուցելիս ... Ժամանակակիցները նայում էին այդ նկարին ու թերեւս փորձում դուշակել՝ ինչ են զրուցում Դաւթի այդ ժառանգները: Նկարից մեզ են նայում ընկերութեան կէս դարից աւելի փորձութիւն անցած երկու բարեկամներ: Աւելի քան երեք տասնամեակ է անցել այդ օրից, իսկ զրոյցը չարունակւում է...

Նրանց զրած յուշերն ու յօդուածները, նամակներն ու բանաստեղծութիւնները թոյլ են տալիս վերադառնալ մեծ բարեկամութեան ակունքներին եւ զրուպ առ զրուպ վերականգնել այդ բարեկամութեան պատումը...

«Այսպէս եղաւ կեանքիս բերմունքը, որ նրան որոնեմ նրա հետքերով՝ դեռ նրան չտեսած, - զրում է Դեմիրճեանը: - Այստեղ մի տարի առաջ մի բանաստեղծ կար, - ասում էին ինձ Գէորգեան ճեմարանում, ուր ընդունուած էի ես 1892 թուին ... Ծոյց էին տալիս «Ազեքսանդրապոլցիների մարզը», ուր, ասում էին, յաճախ քաշուելիս է եղել նա եւ տխրել: Յաճախ հարցնում էի նրա մասին, հետաքրքրւում էի նրա արտաքինով, զրած ոտանաւորներով: Գնում էի պարտէզ, մեհնակ չրջում այն բարդիների արահետներում, մարզի չուրջը, մտածում նրա մասին: Ինչո՞ւ էի կարծում, որ նրա եւ իմ միջեւ հոգեկան կապ կայ, ես չեմ կարողանում բացատրել մինչեւ օրս ... եւ վերջապէս մի օր «Տարազ»ում կարդացի նրա առաջին բանաստեղծութիւնը: Նա սկսեց չօշափելի դառնալ, կոնկրետանալ ... Ցետոյ երկրորդը, երրորդը: Ինչ - որ հարազատ, ծանօթ պատկերներ զարթնեցին իմ երեւակայութեան մէջ. մայիսեան երկինք, ոսկեշող արշալոյս, վարդավառ Մասիս, ակացիաները, փարթամ վարդենի առատութիւնը ճեմարանի պարտէզում ... Ես ինձ մենակ չէի զգում, ես նրա հետ էի»:

Այսպէս տասնեօթամեայ Ալեքսիի պոէզիան զառնում է տասնհինգամեայ Դերենիկի հոգու ընկերը, ոգեշնչման ապրիւրը՝ ճակատագրի բերմամբ էջմիածնի նոյն ճեմարանի սիւների ներքոյ, ուր պոէզիայի առաջին քայլերն էր անում Դերենիկը, եւ ուր դեռ այնքա՜ն կենդանի էր Իսահակեանի չունչը:

«Լինում էր եւ այնպէս, որ երբ ննջարանում կէսգիշերին արթնանալով սկսում էի ականջ դնել քարաւանների զոդանջներին, այն անվերջ, անդուլ զոդանջներին՝ սիրում էի կրկնել բանաստեղծի ոտանաւորները...»:

Կէսգիշերային երանելի պահեր, երբ սկսում են արարուել անդրանիկ ոտանաւորները հոգեկից բանաստեղծի տողերի մեղեդու տակ: Ահա այսպէս է սկսել բանաստեղծ Դեմիրճեանը իր իսկ խոստովանութեամբ: Յաջորդ տարիներին Դեմիրճեանի համար «խորհրդաւոր ու միստիքական» դարձած նոյն «Տարազ»ում տպագրւում են նրա առաջին ոտանաւորները:

1895-թուի ամռանը, - զրում է Իսահակեանը, - արտասահմանից նոր վերադարձած օրերիս հանդիպեցի առաջին անգամ «Տարազ» եւ «Մուրճ» զրական հանդէսներում Դերենիկի անդրանիկ բանաստեղծութիւններին: Շատ հաճելի թուացին ինձ. ներզաչնակում էին իմ ապրումներին: Պատանի հեղինակի լիրիկական վիշտը, անպատասխան սիրոյ ռոմանտիկան, բայրոնական թախիծը, մենութեան երազանքները եւ դժգոհութիւնը տգեղ իրականութիւնից, այդ ամէնը եղբայրացնում էին ինձ նրա հետ: Թէեւ անճնա-պէս իրար անծանօթ՝ նամակ գրեցի նրան՝ յայտնելով իմ խրախուսանքը եւ ջերմ ցանկութիւնները աւելի ու աւելի առաջադիմութեան համար»:

Ինչքա՞ն ցանկալի պիտի լինէր նման մի նամակը երիտասարդ Դեմիրճեանին: «Ես ոչ մի տարօրինակ բան չզգացի նամակագրութեան այսպիսի ձեւի մէջ: Իրենական դասալ նրա հետաքրքրութիւնը ինձանով եւ դիմելը ինձ: Չէ՞ որ ես մօտ ծանօթ եմ նրան, ճանաչում եմ, երկար ապրել եմ նրա մասին խորհելով եւ հոգեկան աչքով տեսել եմ նրան»:

Հոգեկան կապն արդէն հաստատուած էր, մնում էր անձնականը: Ծանօթանում են նրանք նոյն տարին Թիֆլիսում, Դվորցովայա փողոցում. «...աչքերը մտերմարար ժպտում էին: Դա արդէն ծանօթ էր ... Այդպէս էլ պիտի: Ես չատ ուրախացայ: Մենակութիւնը, առաջին տարիների անփորձութիւնը, բաւական հիմք տալիս էին, որ ես որոնէի Ալեքսիին, որին ձգտել եմ ճեմարան եղած օրերից»:

«Պատանեկութիւնից մենք նոր էինք մտայն ոտք դրել երիտասարդութեան մէջ, - պրում է Իսահակեանը, - եւ երիտասարդական բոլոր ախնով, սիրով ու անկեղծութեամբ մտերմացանք իրար հետ, դառանք սրտակից ընկերներ»:

1898-ին Ալեքսանդրապոլում լոյս է տեսնում Իսահակեանի առաջին գիրքը՝ «Երգեր ու վէրքեր»: Իսկ չուտով իշխանութիւնները Իսահակեանին աքսորում են Օդեսա՝ առանձնացնում կովկասեան կեանքից, իր ընկերներից: Պահպանուել է մի նամակ, որը գրել է Դեմիրճեանը 1898 թ. Մարտին, ընկերոջ գրքի անմիջական ազդեցութեան տակ.

«Ալեքսիք ջան,

«Էն խաս հաւքերն ո՞ւր կորան...». ես էլ քեզ եմ հարցնում: Ախր ես էլ ունէի խաս հաւքեր, ես էլ էի նրանց յետեւից ընկել, կարծում էին, թէ մերթ-ժների յետեւից եմ ընկել, բայց ես այնպէս լաւ եմ տեսնում այդ խաս հաւքերին, այնպէս կապուած եմ զրանց հետ ... Բայց ո՛վ հասկացաւ քեզ, ով համաձայնեց ու սիրտ արեց քեզ հետ գնալ նստել անապատի մութի մէջ եւ ցնորել. տանջուել, վէրքերը բաց անել, խառնել, ո՞ւր է այդ սիրտը ... Էհ, դու էլ ինձ պէս մենակ ես»:

Նա, ինչպէս եւ Իսահակեանը, ծարաւի է մի կարեկցող սրտի, բարու ու գթութեան. «Մեղաւոր եմ որոնում, որ զըրկեմ, որ կրծքիս մօտ զգամ եւ մի ուրիշ հիւանդ սրտի բաբախումը, - մենա՛կ եմ...»:

1899 թուականին, «Երգեր ու վէրքեր»ի հրատարակումից մի տարի անց, լոյս է տեսնում Դեմիրճեանի անդրանիկ գիրքը՝ «Բանաստեղծութիւններ»ը:

Բնական է, որ առաջին գրքի առաջին գնահատողը պիտի լինէր Իսահակեանը, եւ Դեմիրճեանը, արդէն տպագիր գիրքը թեւի տակ, մեկնում է Ալեքսանդրապոլ՝ ուղիղ Իսահակեանների տուն:

«Հէնց իջայ նրանց տանը, հանեցի գիրքս, նա ինձ տարաւ իր առանձնասենեակը, կարպետը փռեց յատակին, պառկեցինք, եւ նա սկսեց իւրովի կարդալ: Երկար կարդաց լուռ եւ վերջը յայտնեց իր կարծիքը: «Մորը բաներ են, - ասաց, - բայց ժողովածուդ փոքր է»:

Դեմիրճեանն այն ժամանակ 22 տարեկան էր, Իսահակեանը՝ 24, բայց իր յուշերում արդէն ունէր մէկ տարուան բանտարկութիւն եւ մէկ տարուայ աքսոր, այնպէս որ, կեանքի նման «համալսարաններն» անցած Ալեքսիքը թուում էր նրան անհամեմատ մեծ ու փորձառու, եւ նա խոր ակնածանքով էր ընկալում Իսահակեանի իւրաքանչիւր խօսքն ու խրատը:

Ալբերով Իսահակեանի տանը, բանաստեղծի կողքին, նա առաջին անգամ էր զգում, թէ ինչու է Ալեքսիքը այդպէս սիրելի իրեն:

Ալեքսանդրապոլից ընկերները ուղեւորւում են Ղազարապատ: Գնում են Աղապա չրջագայում Շիրակի գաւառներում: Իսահակեանը յիշում է այդ օրերը.

«Թափառեցինք մի տասին Շիրակի դիւրում, եղանք Անի, ուխտատեղի հին ուրց վանքերում, ուխտի եկած բազմաժխոր ժողովրդի մէջ, եղանք Մանթաշ ձորում, հայ եւ քիւրտ հայլանները վերջապէս Արտազ բարձրացանք: Գեղեցիկ, նուիրական օրեր, որ յետագայում վերյիշում է Դերենիկը ինձ ձօնած չքնաղ ոտանաւորի մէջ»:

Իսահակեանը նկատի ունի 1912-ին Դեմիրճեանի զրած «Հայրենի յուշեր» բանաստեղծութիւնը, պոէտական ճամբորդութիւնը երիտասարդութեան օրերի նուիրական ճամբէքով ...

Է՛յ, Ալօ ջան, յիշո՞ւմ ես
Ալագեազը վեհ ու վէս,
Շիրակ դաշտը ծովի պէս,
Մեծիմ ճամբորդներ՝ դուն ու ես...

ԱՒԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՄԱՐՄԻՆ ՍԷՐԸ
պատմուածքներ

Հեղինակ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Լոս - Անճըլըս, տպարան Ապրիլ, 1983

ՍԻԱՄԱՆԹՕՆ

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

- Ահա թէ ինչ, - զոչեցի ես վշտացած:

- Այո՛, բանն այնտեղ հասաւ, որ քանի մը օր առաջ որոշեցինք վերջ տալ մեր կեանքին, նետուելով Սենայի մէջ:

- Ցետո՞յ:

- Ցետոյ: Ինչպէ՞ս կը տեսնաք, չնետուեցանք, - ժպտաց Սիամանթօն:

- Եւ լաւ արիք. ինքնասպանութիւնը քաջութիւն չէ, այլ թուլութիւն: Բայց ինչո՞ւ ինձ չասացիք, որ անօթի էք: Եթէ ես ինքս չկարողանայի ձեզ օգնել, կը դիմէի ուրիշներին: Իսկ այժմ ունի՞ք մի բան ձեր զրպանում:

- Այժմ, մի երկու չարաթով ապահովուած ենք: Ժընեւի ընկերներէն փոքրիկ գումար մը ստացանք. բայց թողունք, պատարկ բան է. մեր ճակատագրին է այդ, այնպէս չէ՞:

Եւ Սիամանթօն նորէն զարձաւ նախկինը, ուրախ, զուարճախօս:

Տարօրինակ զլուխ ունէր այդ մարդը: Գլխարկը զրած ժամանակ դա մի զլուխ էր, բայց ժամանակ - մի ուրիշ զլուխ: Երկայնաձեւ էր, սրածայր, ծոծրակ զրեթէ չունէր եւ տեղ տեղ անկանոն խորշեր ունէր: Ընդհանրապէս գեղեցիկ ձեւի զլուխ չէր, բայց զէմքը բանաստեղծի համակրելի էր եւ աչքերը խոշոր ու միշտ վառվռուն: Նրա ձայնը թաւշային էր եւ ախորժալուր, իսկ ձեւերն ու չարժումները յաճախ նեղվային:

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը հռչակուելուց յետոյ Սիամանթօյին այլեւս չէի հանդիպում: Մի օր Ամերիկայից ընտացայ նրանից մի ընդարձակ նամակ: Ցիշում էր հաճոյքով մեր միասին անցուցած ժամերը եւ կարօտում Պարիզի կեանքին: Այդ նամակը ես թողել եմ Թիֆլիսում եւ այսօր չդիտեմ կա՞յ նա, թէ ոչ: Ցիշում եմ, որ բանաստեղծը Նիւ Եորքը նկարագրելով իրրեւ մի չոր ու ցամաք եւ անհետաքրքրական վայր դեղեցիկը սիրոյի համար, ողեւորուած էր ամերիկուհու դեղեցկութեամբ:

Յաւում եմ, որ ծուլութեանս պատճառով բանաստեղծի նամակը թողեցի անպատասխան եւ ան էլ միայն մի անգամ զրեց ինձ:

Անցան տարիներ: Ես արդէն վաղուց վերադարձել էի Կովկաս: Սիմէոն Զաւարեանի թաղման օրերին յանկարծ Թիֆլիսի փողոցներից մէկում հանդիպեցի Սիամանթօին: Նա յարձակուեց ինձ վրայ, եւ մենք համբուրուեցինք:

- Ո՞ր Աստծուց, - զոչեցի ես:

- Սիմէոնի դիակին եմ ուղեկցել:

- Տխուր ուղեկցութիւն: Ցուսով եմ երկար կը մնաք մեզ հիւր:

- Մտադիր եմ:

Այնուհետեւ զրեթէ ամէն օր ես հանդիպում էի նրան: Թիֆլիսը նրան դիւր էր եկել եւ որոշել էր ձմեռն անցկացնել Կովկասում: Յաճախ ես նրան տեսնում էի Հայ Ցրամատիկական խմբի փորձերին: Պիտի խաղացուէր «Զար Ոգին» պիեսը: Ես բանաստեղծին, ներկայացման օրը, Հրաւիրեցի թատրոն, կանխաւ պատուիրելով նրա համար մի պատուաւոր տեղ: Ցիշում եմ ներկայացման երեկոյ Սիամանթօին քուլիսների եռեւում դերասան ու դերասանուհիների հետ զուարճախօսելիս եւ կատակներ անելիս: Երրորդ արարուածի վերջը նա դուրս թռաւ թատրոնից խորապէս ազդուած:

- Ես կը պաշտեմ ամէն ինչ, որ զօրեղ է, - զոչեց նա յափշտակուած, ձեռնէ-ոս թօթափելով:

Պէտք է աւելացնել, որ այդ երեկոյ դերասան ու դերասանուհիները խաղում էին առանձին ուժով եւ ոգեւորութեամբ, մանաւանդ տիկիններ Յասմիկը եւ Գուլբահանը, որոնք մինչեւ այսօր մեր լաւագոյն դերասանուհիներն են «Զար Ոգի» պիեսի մէջ:

Նոյն, այն է 1913 թուականի Դեկտեմբերի վերջերին ես ուղեւորուեցի Մոսկուա: Որոշել էի այնտեղ կազմակերպել մի խոշոր հայ ամսագրի հրատարակութիւնը: Ծախքերը խոստացեր էին հոգալ մի խումբ Բագուեցի բարեկամներ: Մտադիր էի աշխատակցութեան հրաւիրել մեր յայտնի գրողներին եւ առանձին ազատութիւն տալ երիտասարդ տաղանդներին:

Մի օր յանկարծ անսպասելի Բագուի ծովափեայ պրօսոմայրում հանդիպեցի Սիամանթօին: Նա եկել էր «նաւթային աշխարհի հրաշալիքները դիտելու»:

- Բայց կը փոփոխէի առ միշտ մնալ կամ այստեղ կամ Թիֆլիս, - աւելացրեց նա, - Կովկասը սքանչելի երկիր է:

- Իսկ Մոսկուայում չէի՞ք կամենալ ապրել, - հարցրի ես յանկարծ յղանալով մի միտք:

- Ուրախութեամբ, բայց ի՞նչպէս, - ասաց նա:

Ես յայտնեցի նրան իմ որոշումը:

- Ո՜հ, ի՞նչ հրաշալի միտք, զոչեց նա. Ինձ կ'ընդունէք աշխատակից:

- Ոչ միայն կ'ընդունեմ, այլ խմբագրութիւնը ամբողջովին ձեզ կը յանձնեմ, ձեզ եւ Վահան Տէրեանցին, իսկ ես ինքս կը մնամ սոսկ աշխատակից:

Դա մի անսոսկ խոստում չէր: Ես ինքս խմբագիր դառնալու ոչ մի ցանկութիւն չունէի, մանաւանդ որ դեռ այն ժամանակ մտադիր էի ճամբորդել մի երկու տարի:

Սիամանթօն ուրախացաւ:

- Ահ, ինչ լաւ կը լինէ, ինչ լաւ կը լինէ, - բացագանչեց նա:

Բաժանուեցինք: Նա մնաց Բագուում, ես գնացի Մոսկուա. այդտեղ մինչեւ գարնան ամսագրի գործով, վերայ հասաւ ամառը: Վերադարձայ Կովկաս, ընտանիքս ամառանոց տանելու: Որոշել էի Մոսկուայի բարեկամներիս խորհրդով ամսագրի հրատարակութիւնը սկսել նոյն, այն է 1914 թուականի Սեպտեմբերից: Սակայն ճակատագիրը այլ կերպ էր որոշել: Ծագեց համաշխարհային պատերազմը եւ չատերի հետ իմ ծրագիրներն էլ տակնուվրայ եղան:

Վերադառնալով Կովկաս, այլեւս Սիամանթօին չհանդիպեցի: Նա վերադարձել էր Կ. Պոլիս:

(Շար. 2 եւ վերջ)

ԸՆԹԵՐՑԱՍԷՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՏՐԵԱՆ

Իր գործերը (իւզաներկ, կտաւ, գրաֆիկա) կը ներկայացնէ Մարտ 6-ի 24, կալըռի Ռենօ, 133 Պուլվար Հօսման փարիզ:

ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՐԱՊԵՏ

ՎԱՂՈՍ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

(ԿՅՈՒՆՔԻ ՎԱՂԸ)

Պ. ՊԱՍՈ

1

ԴԱՏԱՎՈՐ ՀՈՒՎԱՍՏԱՆ

Այս «Հին» մեծ ձմեռն էր: Ամբողջ գիշեր ու ցերեկ անդադար ձյուն էր տեղում: Ամեն ինչ ծածկվել էր սպիտակ փաթիլների հաստ շերտով: Ոչ մի ոտնաձայն չէր լսվում փողոցներում: Ամեն ինչ քնած էր խորը լռության մեջ: Ամեն ինչ քնած էր, բացի Ավետիս Ղազարյանի տնից, որտեղ ամբողջ գիշեր լույս էր վառված: Ավետիսը հիվանդ էր: Ծանր հիվանդ էր: Երեկ երեկոյան նրան տուն էին բերել գործից, ուշագնաց վիճակում: Ոչ ոք չգիտեր, թե ինչ է պատահել նրան

Այրի Տիկին Աբշալոյա Ճէնազեան, Տիկին Տէան Ֆոնթէն, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ղազիկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Քաթրին Տիմոն եւ զաւակները, Պ. Սարգիս Քազանաէն, Տիկին Պօղոս Ճէնազեան եւ աղջիկը՝ Սիսիլ (Մանչէսթըր), Պ. Սուրէն Ճէնազեան (Ամէնք), Պ. Ժիրայր Ճէնազեան (Ամէնք), եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՃԷՆԱՋԵԱՆԻ
Ancien chef de clinique E. D. P.
Ancien assistant E. N. C. D. Paris

դառնակսկիծ եւ յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6-ին, 52 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ուրբաթ, Մարտ 9, ժամը 14·30-ին, Փանթէոնի գերեզմանատունը: Գերեզմանատունը պիտի մուտքը պլեսաւոր դռնէն:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ԾԱՌԱՋ»· - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ճէնազեանի:

Տէր եւ Տիկին Ժերար ոը Վերմէլ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդուհի Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազնիւ Փելիքեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փօլ Գորանեան, Ժիրայր, Լիւսիէն, Ֆիլիփ, Դաւիթ եւ Տամիէն, ինչպէս նաեւ Տէմիրճեան, Տողրամաճեան, Տէրտէրեան, Շիրվանեան եւ Գորանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զանքանչին, կեսրոջ, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՊԱՃԾԱՄ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէրտէրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 15·30-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրբեւ այդ նկատել:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

CONCERT
avec le
DUO ZEPUR
Arménouhie Tachnakian
Christine Djortayan
SAMEDI 10 MARS, 20H 45
participation aux frais

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 11, ժամը 16-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահին մէջ (40 ռիւ Տ'Ալմէնի), Վարդանանց հոգեհանգստաբաժինը՝ կազմակերպութեամբ՝ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հայկազեան վարժարանի կրօնական մարմնին եւ համատեղ մասնակցութեամբ Առաքելական եւ Աւետարանական համայնքներու:

Կը բանախօսեն՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
(Հայերէն)
Վերապատուելի՝ ԺԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)
Փակման եւ օրհնութեան խօսք՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինէն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հայկազեան վարժարանի աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

LES JEUNES DE
l'U. G. A. B.
vous invitent à leur
bal costumé
LE SAMEDI 10 MARS
A PARTIR DE 22 HEURES
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Participation aux frais : membre.....35 F.
non membre.....60 F.
Déguisement exigé

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները· - Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եկեղեցւոյ եւ դպրոցին 750-ական Ֆ., Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումճեան, Տիկին Անահիտ Տօլմաճեան 500-ական Ֆ. եկեղեցւոյ, Պ. Պահատուրեան 500 Ֆ. Ազգատանմին, Տէր եւ Տիկին Ժակ Եմճեան 500 Ֆ., Պ. Զարեհ Փեհլիվանեան 500 Ֆ., Այրի Տիկին Նարդուհի Օպոզեան եւ Պ. Թորոսեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հարէլեան, Տիկին Թորոսեան, Տիկին Յովհաննէսեան, Պ. Յարութիւն Բէքմէզեան եւ Պ. Կարապետ Քէլէքեան 100-ական Ֆ.:

×

Լիոնի Հայկազեան Վարժարանին Ոմն՝ 600 Ֆ., Տիկին Եաղուպեան իր Թոռնիկին մկրտութեան ուրախ առիթ դպրոցին եւ եկեղեցիին 500-ական Ֆ.:

HAY DISC
UN PETIT MAGASIN
UN GRAND CHOIX
de
— DISQUES, CASSETTES
— VIDEOCASSETTES
— CARTES DE VŒUX
— FOULARDS
— GADGETS
— CADEAUX etc...
tout est arménien
venez voir, choisir ou simplement visiter
nous seront heureux de votre visite
ouvert du lundi au samedi de 14 à 18 h. 30
31, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
tél. 878 22 79

Métro :
CADET / NOTRE DAME DE LORETTE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունած է հետեւեալ նուէրները· - Ս. Բ. Լիոն 2500 Ֆ., Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 5000 Ֆ., Հայ Մշակութային Միութիւն (Սեւրանի մասնաճիւղ) 2000, Օր. Մուրատեան 200 Ֆ., Տիկին Վարդանուշ Ստամպուլեանցի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր և Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապիս Նիկողոսեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սերժ Արզումանեան 100 Ֆ., Օր. Գոհարիկ Գէորգեան Մելգոնեան Կրթական հաստատութեան ուսուցիչ Պ. Ն. Թամամեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ.:

×

Սէն ժէռմէի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Շուշանիկ Մէլէմէնճեանի մահուան առթիւ· - Տէր եւ Տիկին Մերան Մէլէմէնճեան, Յակոբ Մէլէմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Նազար Նէվչէհիրեան, Յակոբ Գրուչեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Այրի Տիկին Երանուհի Տէր-Կարապետեան, Պ. Նուպար Տէր - Մինասեան, Պատ Մոտեան, Այրի Տիկին Ս. Մարզարեան, Յարութիւն Թուլումճեան, Արմէն Թուլումճեան, Պօղոս Թուլումճեան, Այրի Տիկին Հայկուհի Թուլումճեան, Միչէլ Համամճեան 100-ական Ֆ., Գափագեան եւ Ժիրարաէլի 250 Ֆ., Ազատուհի Պօյաճեան, Անի Մէլքմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Այվազեան, Ժորժ Գասպարեան, Ռուբէն Ասարլղեան, Մինաս Աճէմեան, Այրի Տիկին Շուշանիկ Եղիազարեան 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աբրճեան, Ռոպէր Տիւրլէրեան 50-ական եւ 50-ական Դպրոցին, Այրի Տիկին Սիրարփի Մերտինեան 30 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զէյթունցեան 100 Ֆ. դպրոցին, Յարութիւն Տիւնկիլեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարապիս Տինկիլեան, Մանասլեան, Մանաճեան, Արշակ Տէօվլէթեան 100-ական Ֆ., Յակոբ Ամասիլեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժան - Քլօտ Տէր - Մինասեան 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Յարէն Ուլուսեան 50 Ֆ. Դպրոցին:

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Նկեղեցւոյ պիւանը կը հաղորդէ իր հետեւեալ ձեռնարկներու ժամանակացոյցը.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. - 20·30-էն 22 ֆրանսերէն լեզուի դասեր հայ օտարերկրեայ պատանիներու համար:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ. - 9-էն 12 եւ 14·30-էն 16·30 հայերէն լեզուի դասեր 5-էն 12 տարեկան հայ մանուկներու համար: Երկոյեան՝ 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր հայ պատանիներու համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. - 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր սկսնակներու համար:

ՇԱԲԱԹ. - 14-էն 16 հայկական պարի դասեր՝ երկու չաբաթը մէկ անգամ, 6-էն 12 տարեկան մանուկներու համար:

ԿԻՐԱԿԻ. - 10·30-էն 12 քրիստոնէական դասեր հայ մանուկներու համար. երկու չաբաթը մէկ անգամ:

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութիւններու համար կը խնդրուի հետաձայնել ժամը 13·30-էն 17·30:

Հետաձայնի թիւն է՝ 644 - 28 - 52

SOIREE ARTISTIQUE DANSANTE
Organisée par la Section
d'Asnières-Bois Colombes et Argenteuil de la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ANIMEE PAR L'ORCHESTRE
ARTANAG avec la participation de
YORGANTZ
DIMANCHE 11 MARS
de 16 heures à 24 heures
SALON
10, rue Louis Jean
LA GARENNE - COLOMBES

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդացի թ. կերահամակրական երեկոյթը: Հայկական միջավայր: Տեղերը ապահովել նախապէս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Աննա Կուտսուզեանի հանգուցեան՝ Կուտսուզեան ընտանիք 150 Ֆ., Տիկին Գ. Փէնչօեանի Թաղման Սարաֆեան ընտանիք 50, Գաբրիէլեան յիշատակին՝ ընտանիքը 20, Տիկին Սարճեան իր մօր յիշատակին՝ 50 Ֆ.:

×

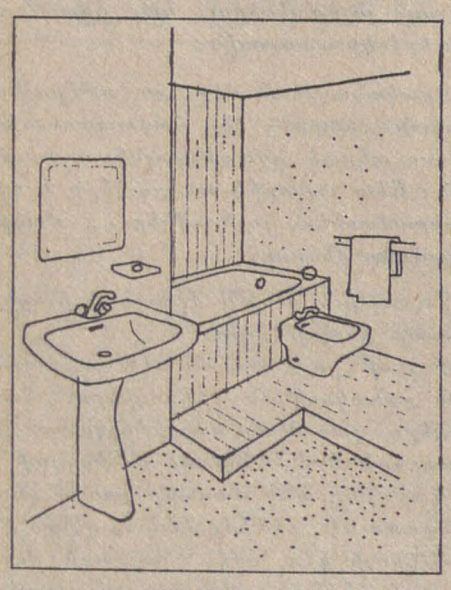
Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆ. Տիկին Մարիամ Գարաճեանէ եւ 500 Ֆ. Պ. Ազատեանէ առ ի երախտապարտութիւն ոտքի Սերժ Սիմոնեանի բժշկական խնամքին (վիրաբուժական):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու համակիրները թէյասեղանի չուրջ, Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ վարչական ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին - Նոր վարչութեան ներկայացում:

Sté
Hydro - Marcadet
GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE
SALLE D'EXPOSITION
258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08
Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ
ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՊՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՊՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԻՆ
ՎՍՏԱՀԵՑԻ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
Մատչելի պայմաններ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE
SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.655 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.655

ԼԵՒՈՆԵԱՆ-ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱՃԱՒԸ

(վերջին մաս)

—×—

Մարտ 6-ի մեր թիւով տուած էիւճ դատավճռագ նաճովիչի ամբաստանաճառին շարունակութիւնը: Թղթատարական անկանոնութիւններու հետեւանքով յապաղումով ստացանք «Ազատ Օր»ի յաջորդական թիւերը որոնցմէ կը բաղեճինք ամբաստանաճառին վերջին մասը. -

×

Տանիէլեօ Նանովիչ կ'անդրադառնայ ամբաստանութեան չհաւատալով անգամ մը եւս թէ Լեւոնեան եւ էլպէքեան ահաբեկչութիւնը կատարած են նախապէս պատրաստուած ծրագրի մը հիման վրայ եւ թէ երկուքն ալ մասնակից եղած են տեղի ունեցած դործողութեան: Ան չարունակելով կ'ըսէ թէ վարդրին սպանութիւնն ալ որոշուած էր որպէսզի ան իրենց փախուստին արդելք չհանդիսանայ: Արարքին հետապնդուած նպատակին անդնելով դատախազը կ'ըսէ. -

- «Ես կը համարիմ թէ Լեւոնեան եւ էլպէքեան կատարեցին ահաբեկչութիւնը վրէժխնդրութեան համար, քանի անոնք կը հաւատան թէ 1915-ին Թուրք Պետութիւնը պատուհասներ հասցուցած է իրենց ազգին եւ իրենք իրենց վրէժը կը լուծեն անձերէ, որոնք բոլորովին անմեղ են: Այս ըսածս կը փաստուի նաեւ հետեւեալ կէտերէն. -

ա) Լեւոնեանին եւ էլպէքեանին պատկանած կազմակերպութեան անունը որ հիմնուած է հայկական ջարդերուն վրայ:

բ) Իրենց կազմակերպութեան յայտարարութիւնը:

գ) Լեւոնեանին պատասխանը առաջին հարցաքննութեան ընթացքին թէ արարքը վրէժխնդրութեան համար եղած է եւ ատելի ուչ ամբաստանեալները մերժելին այն ամբաստանութիւնը լսելով թէ իրենք սկիզբը այդ վարկածը արծարծեցին իրենց կազմակերպութիւնը չյայտնելու համար: Անոնք պէտք է որ դատապարտուին ռնդային արարքի համար քանի ինչպէս փաստեցինք վրէժխնդրական էր. իրենց ոճիրը քաղաքական կարելի չէ նկատել, որովհետեւ իրենց արարքով չէին ուզեր Եուկոսլաւիոյ վնաս հասցնել, ինչպէս Լեւոնեանն ալ հաստատեց եւ որուն մենք կը հաւատանք. չեչտենք որ մեր օրէնքով այս եղածը ոճիր մըն է եւ դրդապատճառները չեն կրնար նկատի առնուիլ նոյնիսկ եթէ պայքար մը գոյութիւն ունի Թուրքերու եւ Հայերու մէջեւ: Ապա դատախազը կը պնդէ թէ Լեւոնեան եւ էլպէքեան սպանած եւ վիրաւորած են եուկոսլաւ քաղաքացիներ եւ պաշտպանութեան փորձերը հերքելու այդ մէկը ի դերեւ ելան եւ կ'անցնի նոր դլուխի մը յայտարարելով թէ պիտի կատարէ միջազդային ահաբեկչութեան վերլուծում: Իրեն համար այս վերլուծումը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ թէ հայկական դաղտնի կազմակերպութիւնները մաս կը կազմեն միջազդային ահաբեկչութեան եւ թէ այս կազմակերպութիւնը հիմնուեցաւ 1975-ին եւ մինչեւ հիմա կատարած է 240 ահաբեկչական արարքներ...: Պ. Նանովիչ վերջացնելէ եառ միջազդային ահաբեկչութեան վերլուծումն ալ, նորէն կը վերադառնայ եուկոսլաւ քաղաքացիներու վիրաւորման եւ կ'ըսէ.

- «Տեղեկացած եմ թէ հայկական օրաթերթ մը որ կանոնաւոր կերպով կ'անդրադառնայ այս դատավարութեան չուրջ, լայն ծաւալ կուտայ պաշտպանութեան տեսակէտներուն գրելով, թէ՝ ամբաստանեալները ոեւէ եուկոսլաւ քաղաքացիի վնաս ու վնաս չեն պատճառած: Այս հայկական օրաթերթը իր ամէնօրեայ վերլուծումներուն մէջ կը պնդէ, թէ՝ հոս ներկայացած մանապէտներու վկայութիւնները փաստեցին, թէ՝ ամբաստանեալները, որոնց հետ անհրաժեշտօրէն յարաբերութիւն պէտք է մշակէ:

Ֆրանսայի եւ (բոլոր միւս երկիրներու) հետ մեր ու Հայերու՝

Գրականութեան յարաբերութիւնները ի՞նչ վիճակի մէջ են, ե՞րբ սկսած են, ո՞ւր կ'երթան: Օրինակի համար, Ֆրանսայի ռոմանթիկ դրող՝ Ալեքսանդր Տիւմա - հայր (ժթ. դարու սկիզբին) իր ծանօթ գործին, «Երեք հրացանակիրներ»ուն մէջ ինչո՞ւ որպէս գլխաւոր հերոս ընտրած է Տարթանեան անուն Հայ մը:

Ի՞նչ վիճակի մէջ են անտեսական մեր յարաբերութիւնները:

Պատմական յարաբերութիւնները հապա՞:

Նոյն ձեւով եւ նոյն մարդերուն մէջ Հայերու եւ Ցոյներու յարաբերութիւնները Ֆրանսացիներու հետ, ի՞նչ վիճակ կը պարդեն:

Բոլոր այս հարցերուն մասին պէտք է հատորներ լեցնելու չափ ուսումնասիրութիւններ կատարուին, որպէսզի կարելի ըլլայ վիճաբանիլ այս մասին ու ճշդել. Թուրքիոյ եւ այլ երկիրներու (եւ Ֆրանսայի) հետ յարաբերութիւնները:

Միայն այս բոլորը պիտանալէ եառ է որ կարելի կ'ըլլայ խօսիլ Թուրքիոյ Հանրապետութեան «արտաքին քաղաքականութեան» մասին:

Եկուր տես որ մենք ինչպէս ամէն բան, մեր արտաքին քաղաքականութիւնն ալ կը ցանանք լոզունդներով քաղեցնել:

Իրականութեան մէջ, բոլոր Պետութիւններու ուրիշներու հետ (իսլամական, համայնավար) փոխ - յարաբերութիւնները կը յենուն ընկերային, դրական, իրաւագիտական պրպտումներու: Ըստ բախտի ու առօրեայ անօրինութիւններով արտաքին քաղաքականութիւն չի քալեր:

Ֆրանսա, արդեօք միայն որպէս ազատութեան ու անկախութեան ահաւիրայ մը ըլլալու հանդամանքո՞վ է որ թիկունք կը կանդնի Հայերու եւ Ցոյներու: Եթէ այդպէս է, Չինաստանի, Ռուսիոյ, Ցուսլաւիոյ Թուրքերուն, Կիպրոսի Թուրքերուն ազատութեան ու անկախութեան ինչո՞ւ հետամուտ չէ:

Ֆրանսայի բացասական կեցուածքը հանդէպ իսլամ աշխարհին եւ յատկապէս Թուրքերու, արդեօք Աֆրիկէներու ժամանակին սկիզբը առած է:

Ֆրանսայի մէջ հակաթուրք հոսանքները հունաւորողը (դարերէ ի վեր) եկեղեցի՞ն կ'ըլլայ: Այս բոլորը կը դեկավարուին Հայերու, Ցոյներու, համայնավարներու եւ անջատողականներո՞ւ կողմէ, որոնք թափանցած են մամուլէն ու հաղորդակցութեան այլեւայլ միջոցներէն ներս, թէ աջ ու ձախ կուսակցութիւններու քուէ որսալու մտահոդութիւնները:

Հայկական քուէներու թիւը Ֆրանսայի դեկավարներու համար Թուրքիան վչտացընել արժելու չափ մե՞ծ է:

Արդեօք Ֆրանսայի ժողովուրդը Հայերը կը սիրէ՞: Այսինքն ԱՍԱԼԱ-ի եւ Դաշնակցականներու հանդէպ ժողովուրդն ալ կը բաժնէ՞ իր կուսակցապետերուն հիացումը: Այդ երէկուան խօսակցութիւններէն ու իմ անձնական համոզումներէս դատելով Ֆրանսայի ժողովուրդը չատ սէր չունի «ահաբեկչութեան մը չահերուն» հետամուտ եւ չատ հարուստ Հայերու հանդէպ:

Ուրեմն մենք, կրնա՞նք Ֆրանսական կառավարութիւններու դէմ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը սիրաչահիլ:

Ոմանց համաձայն ճար մըն է նաեւ, դրամով օրաթերթերու էջերը, կամ՝ մարդիկ դնելը: Լաւ, սակայն, նոյնիսկ կաշառելու համար պէտք է «մարդը» ճանչնալ, այսինքն՝ «քննել»:

Ֆրանսա ու Ֆրանսական մշակոյթը կը նահանջեն աշխարհի վրայ: Արդեօք երբեմնի «հսկայ տէրութիւնը», «պղծատէր» Ֆրանսան ներկայի անչքացումը չկարենալ իւրացնելուն պատճառո՞վ է որ աւազակախումբերու պահապան հանդիսացած է:

Նոյնիսկ այս մէկը ուսումնասիրելու արժանի հարց մըն է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԶՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶ - ՄԱՏՐԻՏ

*Փիէր Մօռուա Մատրիտ կ'երթար ուրբաթ առաւօտ, հակառակ այն ծանր մթնոլորտին, որ կը տիրէ երկու երկիրներուն միջեւ, մանաւանդ վերջին նաւային հարցին առթիւ: Սպանացիները յանդուգն են եւ Ֆրանսական թղթածրարը այս հարցին վերաբերեալ «կրաղիւս» է, ինչպէս կը դրէր Լը Մոնտ, բայց եւ այնպէս ոչ ոք կ'արդարացնէ գինեալ յարձակում մը, նման խնդրի մը առթիւ: Կասքոնեսի ծոցին մէջ է, Լա Ռոշէլ, որ Զորեքշաբթի օր կը պատահէր միջադէպը: Սպանական ձիներոները, հակառակ իրենց կառավարութեան առած բոլոր յանձնառութեանց, կը չարունակեն իրենց ձուկերը ժողվել Ֆրանսական ջուրերէն եւ այս անգամ, քանի մը ազդարարութենէ եառ, Ֆրանսական ապդ. նաւատորմը կրակ բացած է: Ինը նաւատի վիրաւորուած են, սակնայմէկը՝ Փորթուկալցի մը, նոյնիսկ մէկ սպրունքէն անդամահատուած է: Սպանացիք կատղած են եւ հին ոխեր ալ կրկին երեան կ'ելլեն Ֆրանսացիներուն դէմ Նափոլէոնի օրերէն: Երեք դար եառ ալ, դէպքերը կը հերքեն՝ «Այլեւս Փիրենեաններ չկան»ը:

ԼԱՐՈՒԱԶՈՒԹԻՒՆ
ԱԹԷՆՔ - ԱՆԳԱՐԱ

*Այլ բնոյթի հարցի մը կապակցութեամբ է, որ Թուրք եւ յունական մթնոլորտը յանկարծ լարուած է եւ Անդարա ու Աթէնք եառ կանչած իրենց դեսպանները: Պատահածը սա է. - Թրքական հինդ յածդանաւեր կրակ բացած են Միտրեական կղզիին մօտ, յունական հակաթրնդանօթաձիգ նաւու մը վրայ, եդեսականի հիւսիսը, միջազդային ջուրերու մէջ, որոնց զինուորական տիրապետութեան համար, Աթլանտեանի այս երկու անդամները կը պայքարին: Միւս կողմէ, Անդարա չատ խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ Աթէնքի եւ Կիպրոսի, որովհետեւ իմացեր է թէ Յունաստան միտք ունի զօրք դրկել, ամրապնդելու համար Կիպրիա - նուի դիրքերը: Անդարա, որ անչուշտ «իրաւունք ունի» ինչպէս փաստեց 1974-ին, ուզած զօրքը դրկելու, ուզած տեղը դրաւելու եւ ուզած (յոյն) բնակիչներն ալ տեղահան ընելու, կ'ըսէ, նաեւ իր ազդարարութեան մէջ, թէ 1974-էն ի վեր ամէն ինչ հանդարտ է Կիպրոսի մէջ:

եանները մինաս չեն հասցուցած եուկոսլաւ քաղաքացիներուն եւ թէ վկաներուն ներկայութիւնը օրինական չէ եղած. այս մէկը իրականութիւն չէ, քանի ես երէկ իմ ճառիս մէջ փաստեցի հակառակը»: Ապա, դատախազը կը յայտարարէ թէ ուրիշ բան չունի աւելցնելիք եւ կը կատարէ իր առաջարկը. -

- Հակառակ այն իրողութեան որ նման ոճիրներու համար մահուան պատիժ կը նախատեսուի, բայց եւ այնպէս այդ մէկը ներկայ դատավարութեան վճիռը չի կրնար դառնալ, քանի Բ. էլպէքեան ահաբեկումին օրը իր 21 տարիքը չէր լրացուցած, իսկ Լեւոնեան անդամալոյծ է եւ հիւանդ անձերու համար նման պատիժներ չեն անօրինուիր: Նկատողութեան կը յանձնեմ նաեւ, թէ այդ արարքին մէջ Յարութիւն Լեւոնեանի մեղսակցութիւնը աւելի մեծ է: Կ'առաջարկեմ դատարանին որ երկու ամբաստանեալներն ալ յանցաւոր նկատուին բոլոր կէտերուն համար եւ պատիժը սահմանուի Եուկոսլաւիոյ օրէնքներուն համաձայն: Նաեւ կ'առաջարկեմ որ իրենց սահմանուելիք պատիժէն ու բանտարկութեան չրջանը աւարտելէն վերջ, անոնք արտաքսուին Եուկոսլաւիայէն»:

× Ըստ մեր ունեցած տեղեկութեանց, դատախազին առաջարկը կը համապատասխանէ 20 տարի բանտարկութեան, որ առաւելագոյնն է եուկոսլաւ պատժական օրէնքին: Կը նախատեսուէր որ վճիռը արուի, Ուրբաթ, Մարտ 9-ին, այսինքն ճիշդ ու ճիշդ տարի մը եառ (Մարտ 9, 1983) արարքէն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵԻՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՊԷՏՔ Է ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ»

ԿԸ ԳՐԷ ԳԱՊԱՒԼԸ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱՅԷՆ ՍԿՍԵԼՈՎ...

—×—

ԽՄԲ. - Դիւրին բառախաղ մը պիտի մղէր ըսելու թէ Գապաւլըի յօդուածները այլեւս դդումի համ կուտան, բայց եւ այնպէս, այս մէկուն մէջ, թուրք լրագրողը հետաքրքրական «գիւտ» մը ըրած է, Ֆրանսացիներուն հայասիրութեան իր հետազօտութեանց մէջ: Թելադրելով որ ուսումնասիրութիւններ կատարուին քաղցատրութիւններ գտնելու համար, կ'ուզէ որ լուսաբանուի, օրինակի համար, թէ ինչո՞ւ Ալեքսանդր Տիւմա հայ հերոս մը առած է իր հանրածանօթ վէպին մէջ, յանձին ... տ'Արթաճեանի:

Երբ Թուրքերը կը պատրաստուին այսօ՞ր «լուրջ» ուսումնասիրութիւններու ձեռնարկել, անհրաժեշտ է որ կիսկատար գործ չտեսնենք եւ՝ օրինակ հարց տանք նաեւ թէ ինչո՞ւ Ֆրանսայի մէկ բաժի կարեւոր բաղաքներուն մէջ հայկական եռ, ինչպէս՝ Փերփինեան, Տրակիճեան եւ դեռ բիչ մըն ալ «զօն» տալով երեւութական, նմանօրինակ բազմաթիւ նմոյշներէ ետք, կրնան հասնիլ միեւնոյն Ֆրանսայի Հանրապետութեան խորհրդանիշը եւ փորձել հասկնալ թէ ինչո՞ւ ասոր ասոնց ալ՝ Մառեան է...:

Քաղաքական - ընկերային հետազօտութիւններու հիմնարկին կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը մէջ տեսակցութեան նիւթ դարձան Թուրք - Ֆրանսական յարաբերութիւնները:

Արժէքաւոր դաղափարներ, տեսակէտներ արտայայտուեցան, վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան այս հանդիպումին ընթացքին որուն մասնակցեցան երեսփոխաններ, փրոֆէսէօրներ, դիւանագէտներ եւ լրագրողներ:

Ըստ իս, այս յարաբերութիւններուն սեւին ու ճերմակին մասին վիճաբանելէ առաջ եւ որպէսզի կարելի ըլլայ վիճաբանիլ, պէտք է ուսումնասիրութիւններ կատարել:

Ֆրանսա ինչո՞ւ զօրավիգ է Հայերու եւ Ցոյներու, որոնք այսօր Թուրքիան վարկաբեկելու դերին մէջ են: Այս մէկը, Միթերանի քաղաքականութեան մէկ նո՞ւրթիւնն է, թէ դարաւոր երեւոյթ մը:

Թուրք Արտաքին նախարարութիւնը, ինչպէս այն պիչերն ալ ըսուեցաւ, «արշիւ» չունի, այսինքն՝ «յիշողութիւն» չունի: Մինչդեռ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը, ոչ միայն Ֆրանսան, այլև պէտք է լաւ ճանչնայ այն բոլոր Պետութիւններն ու

չարկեմ որ իրենց սահմանուելիք պատիժէն ու բանտարկութեան չրջանը աւարտելէն վերջ, անոնք արտաքսուին Եուկոսլաւիայէն»:

× Ըստ մեր ունեցած տեղեկութեանց, դատախազին առաջարկը կը համապատասխանէ 20 տարի բանտարկութեան, որ առաւելագոյնն է եուկոսլաւ պատժական օրէնքին: Կը նախատեսուէր որ վճիռը արուի, Ուրբաթ, Մարտ 9-ին, այսինքն ճիշդ ու ճիշդ տարի մը եառ (Մարտ 9, 1983) արարքէն:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

1900-ական թուականների սկզբներին Իսահակեանն ու Դեմիրճեանը Թիֆլիսում էին: Հանդիպում էին «Վերնատան»՝ «սիրելի Օհաննէս»ի մօտ: Դա նաեւ ըստեղծագործական վերելքի լաւագոյն շրջանն էր:

«Հաւաքոյթներն անցնում էին աշխոյժ, ուրախ եւ արտալի, - յիշում է «Վերնատան» մասին Դեմիրճեանը, - որքան նախաճաշերը դառնում էին ճաշ, ապա՝ երեկոյեան թէյ եւ վերջը՝ կէսգիշերից շատ անց՝ ընթրիք ու լուսաբաց: Նահապետը (Ղազարոս Աղայեանը) դեռ թարմ էր, Թումանեանը թեւ էր առնում աւելի լայն թռիչքի համար: Աւետիք Իսահակեանը պատրաստւում էր բաց անելու իր հոյակապ Շիրակի դռները: Կլասիկներով ոգեւորուած, նրանց անունները կատակով փոխ առած՝ Թումանեանը՝ Շէքսպիր, Իսահակեանը՝ Հայնէ, ես՝ Բայրոն...»:

Շուտով նրանք պիտի բաժանուէին. երէկ Թումանեանի հետ յաւիտեան, ապա ճակատագիրը Իսահակեանի եւ Դեմիրճեանի հանդէպ պիտի լինէր աւելի դժնի: Մօտաւորապէս քսան տարի յետոյ նրանք պիտի դարձեալ հանդիպէին: Լինելիների կորուստն ու թանկագին անունների անէացումը պիտի աւելի մերձեցնէր նրանց: Այդ ժամանակից նրանք դարձան աւելի հարազատ՝ հոգ էին տանում իրար. նրանք պէտք էին միմիեանց, անհրաժեշտ, բայց առաւել պէտք էին ժողովրդին ... Դեռ պիտի գրուէր «Վարդանանք»ը, դեռ պիտի գրուէին «Բինգէօլ»ն ու «Մեծ յաղթանակի օր»ը...

Եւ այդեւս հարկ չէր լինելու կարօտալից նամակ գրելու, քանզի նրանք իրար հետ էին լինելու եւ համարեա ամէն օր:

Համաժողովրդական ահեղ ճակատամարտի օրերին, երբ հայ ժողովրդի դէմ նորից կանգնել էր թշնամին՝ մահուան դէրանդին ձեռքին, գրողի քաղաքացիական պարտքն է դառնում քալելերել, ուժ ու հաւատ ներշնչել ժողովրդին: Ահա պատերազմի ամենագժուար ժամանակներում Դեմիրճեանը գործում է իր ստեղծագործական կեանքի մեծագոյն սխրանքը՝ 1943 թուականի Փետրուարին սկսում եւ նոյն տարուայ ամռանն աւարտում է «Վարդանանք» պատմավէպի առաջին գիրքը: Անհաւատալի կարճ ժամանակահատուածում, ֆիզիկապէս տկար 66-ամեայ Դեմիրճեանը, յաղթահարելով ծանր հիւանդութիւնը, հոգեկան ուժերի գերլարումով ստեղծում է հայ արձակի անմահ կոթողներից մէկը:

«Վարդանանք»ի ծննդին թերեւս ամէնից շատ սպասում էր Իսահակեանը: Նա հաւատում էր, որ Դեմիրճեանը կ'ասի իր վճռական խօսքը գրականութեան մէջ: Եւ Դեմիրճեանի յաղթանակը նա համարեց նաեւ անձնական յաղթանակ: Նա առաջինը գրեց «Վարդանանք»ի մասին եւ, թերեւս, լաւագոյն տողերը Դեմիրճեանի մասին ասուածներից. «Երբ մի ժողովուրդ կռւում է իր ազատութեան եւ գոյութեան համար, նա ապրում է, նա չի կորչում, եթէ նոյնիսկ պարտւում է մարտում, դնդկ մնում է նրա հերոսական պատմութիւնը, որ սերունդներին ապրեցնում է, բարձրացնում, հերոսացնում եւ այսպիսով կորցրածը նորից յետ է առնում: Նա յաղթանակում է...»:

Իսահակեանի յօդուածը լոյս տեսաւ «Սովետական Հայաստան» թերթում, 1944-ի Ապրիլի 4-ին: Իրերի բերումով նոյն օրը Դեմիրճեանն ու Իսահակեանը հանդիպում են Ռուբէն Զարեանի տանը: Դեմիրճեանը դեռեւս անտեղեակ էր յօդուածին: Ռուբէն Զարեանն իր յուշերում գրում է. «Բժիշկը նոր էր դնացել, որ Դեմիրճեանը եկաւ: Եւ տարօրինակ բան. տասում, խօսում է եւ ոչ մի խօսք յօդուածի մասին: Ես ու Իսահակեանը իրար ենք նայում եւ չենք հասկանում: Ես այլեւս չհամբերեցի եւ դարձայ Դեմիրճեանին.

- Չէ՞ք կարդացել:
- Ի՞նչը:
- Վարպետի յօդուածը:
- Ինչի՞ մասին:
- «Վարդանանք»ի:

«Դեմիրճեանը նայեց Իսահակեանին, չրթունքներին ժպիտ կար եւ ժպիտի մէջ՝ զարմանք: Ես թերթը տուեցի նրան: Առանձնացաւ, նստեց լուսամուտի մօտ եւ սկսեց կարդալ: Երբ վերադարձաւ, աչքերը վառուում էին երիտասարդական կրակով: Շրթունքները չարժուեցին, որ մի բան ասեն, բայց չկարողացաւ: Իսահակեանը ոտքի կանգնեց: Երկու ընկերները՝ հին ու վաղեմի բարեկամներ, փարուեցին ու երկար ողջագուրուած մնացին»:

1945-ին, յաղթանակի տարին, նշւում է երկու յոբելեան. Ապրիլին՝ Դեմիրճեանի գրական գործունէութեան 50-ամեակը, Հոկտեմբերին՝ Իսահակեանի ծննդեան 70-ամեակը:

Ընկերները հանդէս են գալիս փոխադարձ ուղերձներով, որոնք սակայն չատ հեռու էին յոբելենական պաշտօնական խօսք լինելուց: Նրանք կարծես փորձում էին մեկնել էականն իրենց արածի:

Իսահակեանի՝ «Դերենիկ Դեմիրճեան» յօդուածից.

«Դեմիրճեանն ինքնագոհ, հանգիստ գրող չէ: Նա երբեք գոհ չի եղել իր արուեստից: Նա որոնող, պրպտող միտք է: Նրա գրական ուղին ստեղծագործական որոնումների ուղի է՝ ձգտումն նորի, չգործի եւ հասնելու բացարձակին: Զբաղում է նա թափանցել մարդուն ներաշխարհը, կտրել արտաքին կեղեւը եւ տեսնել թաքունը, էականը»:

Դեմիրճեանի՝ «Իմաստուն կեանք» յօդուածից.

«Ճարտնակ գժգոհ, չարունակ թափառիկ, չարունակ որոնելով իր բախտը, հրաժարելով «պիւղից», ընկնելով «սար ու ձոր», հրաժարուելով «մարդկութիւնից», պնդով դէպի «արեւը», լքելով «երկրագունդը» եւ կորչելով «տիեզերական անդունդը» եւ կորչելով «տիեզերական անհուն տարածութիւնները», թափելով աշխարհի ղլխին ամենապեսիմիստական տեսքն ու ելքը, տածելով ամենադաժան տեսլականները, տածելով ամենադաժան տեսլականները դէպի իր գժբախտութիւնը, «վէրք»ի վայրերն ու մարդիկ, - երկուսդրութիւն ունեցաւ նա ասկայն, երկուսդրանի նա մնաց հաւատարիմ, գուրգուրանք նա մնաց հաւատարիմ, գուրգուրանք նա մնաց եւ նուիրեց իր սրտի ամենաքնքուշ խօսքերը. դա մարդն էր եւ մայրենի երկիրը - հայ ժողովուրդը»:

Քառասունհինգ թուականին նոր էր բոլորել նրանց բարեկամութեան կէս դարը եւ դեռեւս մի ամբողջ տասը տարի չարունակուելու էր նրանց բարեկամութիւնը: Եւ միայն երկուսն էին մնացել, որ իրար կարող էին կոչել պարզապէս Աւօ կամ Դերենիկ ... Իրար կողքի էին վրացական բոլոր երեկոյթներին ու ժողովներին, խնջոյքներին ու հրաւէրներին: Մի ամառ միասին հանգստացան Կիսլովոդսկում. սիրում էին միասին ճամբորդել Հայաստանում: Բայց ամէնից չատ սիրում էին առանձնանալ ու զրուցել: Նրբանք օգնում էին իրար ապրելու, թիկունք հանդիսանում միմեանց: Իսահակեանին ընկեր էր պէտք՝ համազօր խմասուրեան իր մակարդակին, իրեն հասկացող, եւ դա Դեմիրճեանն էր՝ խորամիտ, կուռ արամաբանութեան տէր ու նաեւ զարմանալի քնքուշ ու անպաչպուն մարդ: Անձնուրաց էր այդ բարեկամութիւնը. յայտնի է՝ ինչպիսի կրքով ու վճռականութեամբ էր պաշտպանում Իսահակեանը Դեմիրճեանի՝ ակադեմիայի անդամ ընտրուելու թեկնածութիւնը: Եթէ ժամանակի փորձութիւնը անվերապահ դարձրեց Դեմիրճեանի գրական մեծութիւնը, ապա Իսահակեանն այդ ըմբռնել էր տակաւին չատ վաղ: Ահա նրա ծոցատետրերից մէկում արուած հետեւեալ գրութիւնը.

«Դերենիկի «Վարդանանք»ը վէպ չէ - կրակ է, կրակ: Հայ ժողովրդի պատմութեան փիլիսոփայութիւնն է»:

«Վարդանանք»ը Իսահակեանի սեղանի պիրքն էր:

Ճեմարանական տարիներից սկսած, Իսահակեանի վերաբերեալ Դեմիրճեանի մտորումները կեանքի արեւմուտին պիտի հասնէին բուրեղացման: Այդպիսին եղաւ Դեմիրճեանի «Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործութեան ժողովրդայնութիւնը» ուսումնասիրութիւնը որով նա հանդէս եկաւ Իսահակեանի ծննդեան 80-ամեակին նուիրուած Հայաստանի ակադեմիայի պիտական նստաշրջանում:

Դեմիրճեանի 80-ամեակին մնում էր մի տարուց էլ պակաս, երբ նա զգաուեց անկողնուն: Մի քանի ամիս չարունակ, համարեա ամէն օր Իսահակեանը այցելում էր հիւանդ ընկերոջը: 1956-ի աշնանը Դեմիրճեանին փոխադրեցին հիւանդանոց: Իսահակեանից բժիշկները չէին կարող թաքցնել հիւանդի իրական վիճակը: Գիտէր որ ամէն հանդիպում կարող էր վերջինը դառնալ, բայց չէր ուզում հաւատալ, որովհետեւ նրան թուում էր՝ քանի Դերենիկը կայ, կայ եւ ինքը: Դերենիկից այն կողմ նա տեսնում էր մի մեծ գրականութիւն ու մի մեծ լռութիւն:

12 տարի առաջ, դարձեալ հիւանդութեան ժամանակ, իրեն այցի եկած վարպետին Դեմիրճեանը նուիրել էր մի բանաստեղծութիւն, ուր ասում էր.

Դու ինձ եկար հիւանդի տես,
Ու երբ դռնից մտար դու ներս՝
Հետդ եկաւ Շիրակը վեհ,
Արագածը ադամանդէ,
Աստղածորան գիշերներ խոր,
Շամբեր լուռ - լուռ՝ երազ անդորր,
Աբօտների թախիծն անոյշ·
Ծաղիկ ... եւ շա՜տ օրերի յոյշ ...

1956 թ. Դեկտեմբերի 6-ին Դեմիրճեանը վախճանուեց:

Յուզարկաւորութիւնից յետոյ, նոյն պիչերը, Իսահակեանը գրեց իր վերջին բանաստեղծութիւններից մէկը եւ մի կը՝ նուիրուած ընկերոջը՝ Դեմիրճեանին.

Դուրսը բուք է խիստ, գիշեր, ցուրտ ձմեռ
Շէեղ դահլիճում ջերմ ու լուսավառ,
Պարում եմ, երգում, կատակում զուարթ
Բայց դո՛ւ, ընկե՛ր իմ, պառկել ես անգարդ.

Ծաներ հողի տակ,
Քաղաքի եզրում,
Եւ բուրճ է հիմա ձիւնաթաղ դաշտում
Քաղցած գայլի պէս
Քո գերեզմանի վրայ կաղկանձում...

ԱՒԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԺԱՆՏԱԽՕՏ ԻՆԿԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

(ՏԷՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԷՆ)

Ց. Ձ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Ա.

Ի՞նչ անոյշ բան է եղեր տղայ ըլլալը: Ձճանչնալ աշխարհը, իր ցաւն ու հաճոյքները, եւ վազուան հոգը չունենալ: Ա՜հ, ինչո՞ւ այն առեն չվիցանք այդ օրերուն համը, եւ ուզեցինք որ չուտ մը մեծնանք: Ինչո՞ւ փորձեցինք այս զուտ ըլլալ աշխարհը ճանչնալ:

Հեռուն են հիմա այդ քաղցր օրերը, ու դժուար կ'ըլլայ անոնց աղուորութիւնը միտք բերել: Մշուշի մը մէջ կորսուած է հիմա մեր գիւղը, ու դժուար թէ գտնեմ մեր անակը տանող նեղ, փոչոտ ճամբան: Արդէն փուչ փուչ կ'ըլլամ, երբ մտքիս մէջ կ'արթննան այդ միամիտ օրերուն հետաքրքրութիւնները, ու տարիները որ պիւղին տղոցը հետ դպչալ կամ փողոցը անցան:

Ո՞վ տղայ չէ եղած որ: Ո՞վ չէ ուզած չուտ մը մեծնալ, չուկայ երթալ - գալ, վաճգնել պզտիկ տղաքը:

Ո՞վ չէ սերած տուն - տուն խաղալը: Ժողվուած մանչ ու աղջիկ, որքան որ փողոցը կայինք, բոլորս ալ քանի մը թիզ հասակով, յաճախ կը խաղայինք մենք: Հայրիկ կ'ըլլար մեզմէ մէկը, կ'երթար աշխատիլ ու հաց կը բերէր տուն: Մայրիկ կ'ընէինք մեզի հետ խաղի մրցող աղջիկներուն ամէնէն մեծը, եւ պուպրիկ մը կուտայինք գիրկը: Ու յետոյ կը զատէինք մեր մէջէն զպրոց գացող տղաքը, չարերն ու բարիները, անոնք որ հաց չպիտի ուտէին ցորեկին, կամ տունը պիտի աւէլէին:

Ա՜հ, աշխարհը կը կապկէինք մենք:

Այն օրը ուզեցինք թաղաւոր - թաղուհի խաղալ: Լսեր էինք թէ քաղաքը թաղաւոր մը կայ որ պալատ ու պինուոր ունի, եւ որուն բերնէն թուած հրամանը կը կատարեն աշխարհք մը մարդիկ:

Ցափշտակուած մտիկ կ'ընէինք, երբ քաղաքէն գիւղ գարճողներ անոր պալատին աղուորութիւնը կը պատմէին մեզի: Զանձրացեր էինք տուն - տուն խաղալէն: Հայրիկ, մայրիկ ըլլալը ի՛նչ համ ունէր որ: Լաւ չէ՞ր թաղաւորին պալատը խաղալ: Ի՞նչ կար անկէ աղուոր: Չէ՞ որ քաղաքէն եկողները կ'ըսէին թէ աշխարհքիս մէջը անկէ գեղեցիկ բան մը չկայ:

Ահա՜ սա մեր մեծ սենեակը պալատը պիտի ըլլար· սա երկու թաւիշէ աթոռներէն մէկը թաղաւորին, միւսը թաղուհիին համար էր· դրանը առջեւ պիտի չարուէին զօրքերը, ու իրենց փայտէ սուրերով պիտի վախցնէին թշնամին եթէ գար:

Բայց թաղաւորը ո՞վ պիտի ըլլար մեր մէջէն: Ո՞վ պիտի քովը առնէր ամէնէն գեղեցիկ աղջիկը, գիմացը բարեւ պիտի կեցնէր չարք մը զօրք, ու բոլորին իր հրամանը պիտի տար:

Կռիւը տակէ՛ սկսաւ: Ամէն մէկս կ'ուզէինք մենք աթոռը նստիլ, ու մեր քովէն խոշոր թուրը կապել: Ո՞վ պիտի ուզէր թաղաւորին գիմացը բարեւ կենալ, կամ պլուխը ծռել անոր առջեւը: Չէ՞ որ աշխարհի ամէնէն աղուոր բանը թաղաւոր ըլլալն էր· ինչո՞ւ ամէն մէկս չըլլայինք:

Մէկը իր հասակին եւ ուժին զովքը կ'ընէր, ուրիշ մը կը պնդէր, թէ ինքն է առաջինը դասերուն մէջ· ու կային որ կը պարծենային իրենց հօրը ունեցածովը· մէկը չէր գիջեր: Հապա աղջիկնե՞րը· անոնք ալ մատ մը լաճեր էին մեզի պէս, բայց ո՛վ կը յանդգնէր անոնցմէ միսը մէկը զատել: Ամէն մէկը կը պնդէր, թէ ինքն է ամէնէն աղուորը:

Վէճը փողոց ելաւ: Ներսը չէրցանք հաշտուիլ: Նոյնիսկ ծեծ ալ եղաւ մէջերնիս, ու մէկ - երկու տղու քիթէ արիւն ալ վազեց:

Աղէկ որ Տէրվիշը այն օրը մեր պիւղը եկաւ: Թէ ոչ՝ երկար կը տեւէր կռիւը: Որո՞ւն հոգը որ ան յոգնած կ'երեւար ուղտին թոքի: Վազեցինք վրան՝ որպէսզի մեր մէջէն ինքը զատէ թաղաւորը, թաղուհին:

Պահ մը զարմացած էր մեր վէճը, բայց ամէն մէկուս սրտին մէջ յուզում մը կ'եռար: Հապա եթէ Տէրվիշը թաղաւորը մեզ չընէ՞ր: Հապա եթէ ուրիշի մը կապէր ան խոշոր փայտէ թուրը, պիտի չինելու համար վատներ էինք ամբողջ երկու օր:

Աչքերը խոժոռ մը բացաւ: Նայուածքը հէն օրերու քաղցրութիւնը չունէր: Ի՞նչ էր պատահած: Ի՞նչ ըրեր էինք իրեն: Ո՞ւր այն բարի Տէրվիշը որ ամէն պալուն մեր երեսը կը չոյէր, ու մեզ ժողվէր չուրջը որպէսզի բան մը պատմէ մեզ· եւ ո՞ւր այս խոժոռ մարդը որ մեզ կը դիտէր սրտնեղ, կարծես չարիք ըրած ըլլայինք իրեն:

(Շար. 1)

ԿՈՒՐԻԿ ՊՈՒՏԿԱՆ

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆ

(ԳՈՒՏՈՒՆԸ ՍԿԱՎ)

Ֆ. ՍԱՍՆ

1

ՆՅՈՒՅՈՐՔԻ ՀՈՒՇԱՏԵՂԸ

- Ու, ասել կուզեմ որ եղբայրս ինձ ոչինչ չպատմեց ու ես էլ չգիտեմ, թե ինչ է պատահել նրան, ինչո՞ւ նա հանկարծ հեռացավ տնից, ու ինչո՞ւ ես ինքս էլ այդքան տխրահոգի եմ ու ինձ ոչ մի տեղ չի քաշում, ոչ մի բան ինձ չի հետաքրքրում, ոչ մի բան ինձ ուրախություն չի պատճառում, ոչ մի բան ինձ չի հրապուրում, ոչ մի բան ինձ չի գրավում, ոչ մի բան ինձ չի հետաքրքրում, ոչ մի բան ինձ չի հուզում, ոչ մի բան ինձ չի ոգևորում, ոչ մի բան ինձ չի տանջում, ոչ մի բան ինձ չի տրտմեցնում, ոչ մի բան ինձ չի ուրախացնում, ոչ մի բան ինձ չի զվարճացնում, ոչ մի բան ինձ չի զարմացնում, ոչ մի բան ինձ չի ապշեցնում, ոչ մի բան ինձ չի ցնցում, ոչ մի բան ինձ չի ցնծացնում, ոչ մի բան ինձ չի ոգեշնչում, ոչ մի բան ինձ չի ոգեւորում, ոչ մի բան ինձ չի ոգեկոչում, ոչ մի բան ինձ չի ոգեկոչում, ոչ մի բան ինձ չի ոգեկոչ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տրապիզոնի Պոնտոսի նահանգի Հայրենակցական Միութիւնը գումարած է իր ժողովը եւ, հաստատելէ ետք թէ սիրելի հայրենակիցներու անգարձ մեկնումով, մնացած քանի մը անձերը ի վիճակի չեն չարունակելու Միութեան գործունէութիւնը, որոշած է հետեւեալ ձեւով բաժնել անտուկը եղած գումարը. - 500 Ֆ. կապ. Խաչին, 500 Ֆ. կարմիր Խաչին, 500 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 500 Ֆ. Ուսանողներու Օգն. Միութեան, 300 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Ծառայ»էն) եւ 300 Ֆ. «Ծառայ»ին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի անդամական ժողովը երկուշաբթի, Մարտ 12, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին - նոր վարչութեան ներկայացում:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապ. Խաչի Պանէեւո - Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, կիրակի, Մարտ 18, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ողբացեալ բնկերուհիներու եւ բարերարներու յիշատակին:

Ա.յս առթիւ, նոյն օրը, ժամը 13·30-ին, ճաշ մը կը տրուի Փարիզի Մշակոյթի տունը: Ա.րձանագրուիլ մինչեւ Մարտ 16, հետեւեալ հեռաձայնելով. -

664 - 02 - 92
664 - 75 - 52

ժամը 18-էն ետք:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

AVIS DE RECHERCHE

«Prière aux personnes portant le nom de ALTOUNIAN (de la région de Kutahya) de se mettre en relation avec l'Etude COUTOT, 21, Bd. St. Germain PARIS 5e - FRANCE - pour affaire de succession».

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Թրքահայերու Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած է եռամսեայ ձրի դասընթացքներ (սթաժ) Ֆրանսերէն լեզուի:

Աշակերտները պէտք է առնուազն չորս ամիսէ գործազուրկ ըլլան, չարունակել գործազրկութեան նպաստը ստանալու համար սթաժի ընթացքին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ
գրել՝
Monsieur Samuel GECER
18, rue Adolphe Chérioux
92130 Issy les Moulineaux

SOIREE ARTISTIQUE DANSANTE
Organisée par la Section
d'Asnières-Bois Colombes et Argenteuil de la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ANIMEE PAR L'ORCHESTRE
ARTANAG avec la participation de
YORGANTZ
DIMANCHE 11 MARS
de 16 heures à 24 heures
SALON
10, rue Louis Jean
LA GARENNE - COLOMBES

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e
DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de
Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris
ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲԻ
Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (mezzo)
IRENE PAMBOUDJIAN (piano)
SETRAK KOULAKSEZIAN (vl. - alto)

— — — — — — AU PROGRAMME — — — — — —

LEGENDE — LA BATAILLE D'AVARAïR — MELODIES
KOURKEN M. ALEMSHAH
NANOR — PELERINAGE — RECUEIL (Chants Populaires)
GANATCHIAN - APRIKIAN

LOCATION (de 11h à 17h 30) :
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - PARIS 8e — Tél. 723.47.77

PRIX DES PLACES :
30-50-70-100-120-140-170 et 200 F.

POINTS DE VENTE :
— M.C.A. - 17 rue Bleue - 75009 PARIS - Tél. 824.63.89
— M.C.A. - 9 rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE - Tél. 376.55.89
— TELECONDORCET - 175 avenue Jean-Jaurès- 92140 CLAMART - Tél. 642.56.17
— LIBRAIRIE PALOUYAN - 9 rue de Trévise - 75009 PARIS - Tél. 523.24.97
— ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN
121 av. Henri Barbusse - 95400 ARNOUVILLE-LES-GONESSE - Tél. 985.04.46
et auprès des membres de la chorale SIPAN - KOMITAS

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque
EXPOSITION
à l'initiative de Mr. Ara YAGMOURIAN
Sous la présidence de Alain DUMAIT
Raphy
PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours ,de 9h à 18 h,
sauf dimanche

Irma fourrures
SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS
Զմեռ է
ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝
ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՍԸ
ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Direction : M & Mme Bédikian
SEVAN
RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK
○ *Սաքսոֆոն՝ Ստեփան Ա Գ Ե Ա Ն*
○ *Հայկ. Ս Ե Ի Ա Ն նուագախումբ*
○ *Երգչուհի վրաց կը նուագէ Վ Ա Հ Է*
Ե Ւ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով
ԱՐՆԻԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒԾԱԿ
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ
SF semiral france
110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12
Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN
○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.
— — MEILLEURS PRIX — —
○ ԴՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

OPTIMA Tours
VOYAGES
PRINTEMPS 84
EN ARMENIE
— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)
PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs
— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin
Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)
Renseignements et Inscriptions:
A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35
A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
13
MARDI
13 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.656 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.656

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՕՋԱՆի Պօ - Ռիվաժ պանդոկը բերդաքաղաքի մը վերածուած է, քանի հոն է, որ երկուշաբթի օր կը բացուէը լիբանանեան հաչատութեան ժողովը: Այդ ժողովին կը մասնակցին լիբանանեան ութ պատուիրակութիւնները, որոնք, սկզբունքով, կը ներկայացնեն բոլոր համայնքները: Սուրիացի «դէտ»ը, յանձին նոր փոխ - նախագահ՝ Ապտէլ Հալիմ Խաատամի, յայտարարած ըլլալով որ յապաղումով պիտի ժամանէ, նիստը կը յետաձգուէր, քանի յստակ ըլլալով որ՝ համեստօրէն դէպի հանդամանք կրող այս Սուրիացին, չատ աւելի կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է, քան ներկայ բոլոր լիբանանցիները: Ի դէպ, քրիստոնեայ համայնքները (յոյն - օրթոտոքս, յոյն - կաթոլիկ, հայ) ցաւ յայտնած են, որ չեն հրաւիրուած մասնակցելու: Այս ժողովին նախօրեակին, «Լիպերասիոն» տեսակցութիւն մը հրատարակած էր (Մարտ 9) Քարիմ Բագրատունիի հետ, որ գլխաւոր պատասխանատուներէն է լիբանանեան ուժերու, ալ բազուկը՝ ձեմայէլեանութ, քալ ծանօթ նաեւ Սուրիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան, քանի որ փոխուկ պաշտօններով, Դամասկոս ղրկուած է քանիցս ողբացեալ Պէշիր Ճեմայէլի կողմէ: Բագրատունիի համար Լօզանի ժողովը մեծ դէպք մը պիտի չըլլայ Լիբանանի պատմութեան մէջ, քանի հիմնական կարգադրութիւն չկայ: Հարցին արմատը, իրեն համար, այն է որ միջնահմանադրական դրութիւնը եւ ընկերա - քաղաքական իրականութիւնը իրարմէ չատ հեռու են: Իրականութիւնը պատառներու (Քանթոն, կ'ըսէ Բագրատունի) կազմութիւնն է: Կեդրոնաճիգ դրութենէ մը պէտք է անցնիլ դաշնակցային ճեւի մը:

Ն'ՃԱՄԵՆԱՑի օգակայանին մէջ է, որ ֆրանսական օգնաւ մը կը պայթէր, Շաբաթ օր, բայց միայն 25 ճամբորդ կը վիրաւորուէին (մէկը՝ ծանր), այն բարեդէպ պատճառով, որ օգնաւը յապաղում ունէր: Արդարեւ, ռճրափորձը նախատեսուած էր այնպէս, որ առանց այդ յապաղումին, օգնաւին պայուսակնեըու բաժինը դրուած ռումբը պէտք է օդին մէջ պայթէր եւ բոլոր - 100 ճամբորդները սպաննէր: Լիբիա հերքեց թէ իր մասն ըլլայ այս արարքին մէջ, որու տէր ելաւ, բաւական ուշ, Իսրայէլ Մ'խքին խումբ մը, յայտնելով թէ պատասխան մըն էր Հիսէն Հապրէի, որու կը վերադրեն այդ Արտաքին նախարարին սպանութիւնը: Իրականին մէջ, կը կարծուի որ Քաթաֆի «լիբանանականացումը» ծրագրած է Զատի, հոնկէ ալ վռնտելու համար Ֆըրանսացիները, ինչպէս եղաւ Պէյրութի մէջ:

ՓԻԼԻՊ ՄՕՌՒԻՍ նեղ օրեր անցուց Մարսիլիա, ուր հազիւ քաղաքավար ընդունելութիւն մը գտաւ պաշտօնական անձնաւորութիւններէն, բայց նաեւ հակաֆըրանսական ցոյցեր: Ֆրանսական դեսպանատան դէմ ալ անախորժ միջադէպեր պատահած են, մինչ ԿԱՀ-ը (Ազատագրութեան Հակահաբեկչական Խումբ) կը սպառնայ բոլոր Ֆրանսական հաստատութեանց դէմ: Վարչապետը՝ Ֆիլիփէ Կոնշլէս թէեւ ջատագով է ռէալփոլիթիքի Ֆրանսայի հետ, բայց եւ այնպէս, հակառակ սովորութեան, մինչեւ վարչապետարանին սեմն իսկ չգնաց ընդունելու համար Մօռուան և մեկնումին ալ սպանացի յետին պաշտօնատար մը հրաժեշտ չտուաւ Ֆրանսայի նախարարապետին, որ դոհացաւ իր դեսպանին ողջոյններով:

ՄԵԾՆ - ԱՂԵՔՍԱՆՏՐ ձիերուն կայսրը՝ արկածամոլ եղաւ Օթէօյլի ձիարշաւարանը կերակի օր, մինչ միլիոնաւոր մարդիկ միլիոններ խաղացած էին իր վրայ, էրբեւ ամէնէն հաւանական յաղթականը:

ՊԵԼԿՐԱՏ

ՔՍԱՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԼԵՒՈՆԵԱՆի ԵՒ ԷԼՊԷՔԵԱՆի ԾԱՆՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏԻԺԷՆ ԵՏՔ

«ՊՐԱԻՕ', ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ» ԿԸ ԳՐԷ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Ուրբաթ, Մարտ 9-ին, Պելկրատի Թուրք դեսպանին մահափորձէն ճիշդ ու ճիշդ տարի մը ետք, եուկոսլաւ դատարանը արձակեց իր վճիռը երկու հայ ահաբեկիչներուն դէմ՝ քսանական տարի բանտարկութիւն իւրաքանչիւրին, որմէ ետք՝ արտաքսում երկրէն: Այս պատիժը աւտելազոյնն է եուկոսլաւ պատժական օրէնքին, քանի որ դատախազը բացատրած էր թէ Լեւոնեանի անդամալոյծ ըլլալու պարագան եւ էլպէքեանի՝ անչափահաս (21 տարեկան չկար, 1983 Մարտին) թոյլ չեն տար, որ մահապատիժ ուզէ: Կը պահանջէր, ուրեմն՝ առաւելագոյնը, զոր ձեռք ձգեց առանց այլեւայլի: Ընդհ. վրդովում կը պատճառէ այս վճիռը, մանաւանդ, երբ նկատի առնուին այն անընդունելի պայմանները, որոնց մէջ տեղի ունեցաւ ամբաստանութիւնը (սկսաւ՝ Դեկտեմբեր 6-ին) այս դատավարութիւնը եւ որոնց կ'ակնարկէ, կրկին, քիչ անդին հրատարակուած հաղորդագրութիւնը: Ամերիկացիներէն ետք, եուկոսլաւներու տուած այս վճիռը մե՛ծ զոհունակութեամբ ողջունուեցաւ Թուրքերուն կողմէ, որոնք միշտ ուզած են որ այս արարքները նկատուին հասարակ ոճիրներ, այդպէս ալ դատուին եւ բացարձակապէս անտեսուի անոնց զուտ քաղաքական բնոյթը: Այդ տեսակէտով է, մանաւանդ, որ Թուրքերը - վերէն սկսեալ, այսինքն՝ կառավարութենէն - իրենց մաղձը թափեցին (եւ 40 օր ետք, դեռ կը թափեն) Ֆրանսայի դէմ, քանի Փարիզի ոճրային առեանին մէջ տեղի ունեցաւ բազմակողմանի դատավարութիւն մը եւ արձակուած վճիռը կը հաստատէր արարքին քաղաքական դրդապատճառները:

Թուրք թերթերը, Մարտ 10-ի իրենց թիւերով կ'անդրադառնան այս վճիռին, դրեթէ նոյն ձեւով, Հիւրրիյէթ, օրինակ՝ կը խորագրէ - «Հայ ոճրագործները դատապարտուեցան 20-ական տարի բանտարկութեան» եւ կը գրէ - «ՊԵԼԿՐԱՏ - Պաւօ' Եուկոսլաւիոյ, պըռաւօ' եուկոսլաւ արդարութեան: Երկու հայ ոճրագործները՝ Գրիգոր Լեւոնեան եւ Ալէքսանդր Էլպէքեան, որոնք տարի մը առաջ Թուրքիոյ Պելկրատի աւագ դեսպան Կալիք Պալքարը սպաննած էին, Պելկրատի ոճրագատ առեանին կողմէ դատապարտուեցան 20-ական տարուան բանտարկութեան: Պատմական վճիռը արձակուեցաւ Պաքվանգալի բանտին առողջարանին մէջ վեց հոգինոց դատակազմին նախագահ Թոմիսլաւ Սէքուլարաքի կողմէ որ ըսաւ. «Եթէ կ'ուզենք պայքարիլ միջազգային ահաբեկչութեան դէմ, պէտք է անօրինել պատիժը որ հարկ է»: Էլպէքեան եւ Լեւոնեան պազարիւնով մտիկ ըրին վճիռը ու վերջը յայտնեցին խօսք առնել դատաւորէն ետք: Սակայն դատաւորը առարկելով որ այլեւս ոչինչ կար ըսելիք, մերժեց իրենց առարկը»:

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ Կ Ա Մ ՉԱՅԼԱՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Դատախազին ամբաստանաճառէն ետք, կարգը եկած էր Թուրքերու փաստաբաններուն, մէկը՝ սպաննուած դեսպանին, ապա՝ Թուրք վարորդին: Ինչպէս կը պարզուի «Ազատ Օր»ի տուած հատուածներէն, Թուրքիա կը շարունակէ չայլամի իր քաղաքականութիւնը, քաղաքէ քաղաք (Լոս - Անճըլըս, Փարիզ, Պելկրատ) փաստաբաններու, փրոֆէսէօրներու, ի հարկին Պոլսէն Հայ ալ ղրկելով (թէեւ Փարիզ եկած Հայը, ղրկելու ալ հարկ չունէր, քանի ենթական ծանօթ է իրրեւ չատ փութկոտ մէկը՝ նման առաքելութեանց մէջ) պարզելու համար իր տեսակէտները: Ստորեւ քանի մը նմոյշ եւս, ուր հին, չատ հին յանկերգը կ'երգուի կրկին: Երբ լըրբութիւնն հոն կը հասնի՝ ուր չի վախնար իսկ ծիծաղելիէն, մեզի ըսելիք չի մնար:

×

Դատախազին վերջ խօսք կը տրուի ահաբեկուած Թուրք դեսպանի փաստաբանին, որ անմիջապէս կը յայտարարէ թէ ինք լիովին կ'ընդունի դատախազին կողմէ ներկայացուած ամբաստանութիւնը: Ինք ալ կը ծանրանայ վրէժխնդրութեան վրայ նկատելով որ Կալիք Պալքարը եւ իր վարորդը որեւէ կապ չունէին 1915-ի Թուրքիոյ վերապրուած դէպքերուն հետ, աւելցնելով թէ ներկայ Թուրք Պետութիւնը որեւէ պատասխանատուութիւն չի կրնար ունենալ Օսմանեան կայսրութեան վերապրուած հարցերուն համար, քանի Օսմանեան կայսրութիւնը դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ 1923-ին: Ապա ան կ'անդրադառնայ ամբաստանեալներու մանակցութեան եուկոսլաւ քաղաքացիներու վնասներուն եւ վերջացնելով կ'առաջարկէ որ ընդունուին դատախազի առաջարկները:

Վերջապէս կը հրաւիրուի Թուրք վարորդի փաստաբանը իր խօսքը ընելու. ան կը յայտնէ թէ դէպքին մասին պիտի չանդրադառնայ, քանի այդ մէկը մանրամասն կերպով կատարեցին դատախազն ու Թուրք դեսպանին փաստաբանը. ինք պիտի անդրադառնայ հայկական քարոզչութեան՝ Թուրքիոյ դէմ. - «Ես իմ խօսքս երկու մասի պիտի բաժնեմ. առաջինը կը վերաբերի ամբաստանեալներուն կողմէ նշուած ցեղասպանութեան հարցին, երկրորդը՝ իրենց առարկութեան, թէ՝ հայ ժողովուրդը ղրկուած է իր իրաւունքէն եւ թէ կալիք Պալքար յայտարարութիւններ կատարած է Հայերուն դէմ, Միացեալ - Նահանգներուն մէջ: Ուրեմն, նախ քննենք պատմական մասը: Այդ հոդերը որոնց համար Հայերը այսօր խօսք կ'ընեն պրաուեցան Բիւզանդիոնէն 11-րդ դարուն: Ինչպէս հայ պատմաբան մըն ալ կ'ըսէ Հայերը չատ դոհ էին Թուրքերէն, եւ օգնեցին Թուրքերուն Բիւզանդիոնի դէմ: 800 տարիներ չարունակ Հայերը չատ լաւ կեանք ապրեցան Թուրքիոյ մէջ, կրնամ ըսել աւելի լաւ քան մահմետական ները, քանի անոնք դիմուոր չէին երթար եւ հարկեր ալ չէին վճարեր...: Անոնք Պոլսոյ մէջ ունէին նաեւ մեծ թիւով հարուստ մարդիկ եւ նոյնիսկ ունեցած են երկու նախարարներ: Օսմանեան կայսրութիւնը Հայերուն վրայ մեծ վստահութիւն ու հաւատք ունէր: Հայերը

(Շար.ը Դ. էջ)

COMMUNIQUÉ

VERDICT DU PROCÈS ARMÉNIEN DE BELGRADE

—×—

Le procès des deux Arméniens, membres des Commandos des Justiciers du Génocide Arménien, accusés de l'attentat contre l'ambassadeur de Turquie à Belgrade s'est achevé au terme de trois mois et demi d'audience.

Le verdict rendu ce jour, condamne Elbekian et Levonian à une peine de

20 ANNEES DE PRISON chacun.

Haroutioun LEVONIAN EST CONDAMNE POUR LE MEURTRE DE L'AMBASSADEUR ET POUR COUPS ET BLESSURES SUR UN MILITAIRE EN RETRAITE.

Raffi ELBEKIAN EST CONDAMNE POUR LE MEURTRE D'UN ETUDIANT ET POUR TENTATIVE DE MEURTRE SUR LE CHAUFFEUR DE L'AMBASSADEUR.

Le Comité de Défense des Prisonniers Combattants de la Cause Arménienne et à travers lui le peuple arménien tout entier condamne la sanction infligée à l'issue d'un procès scandaleux à plus d'un titre.

Se déroulant dans les locaux de la prison, il a revêtu un huis clos de fait, couvrant ainsi les irrégularités de l'instruction et favorisant les vices de procédure, tels qu'ils furent constatés sur place par Maître Katz délégué par la Fédération Internationale des Droits de l'Homme.

Malgré les tentatives de l'Administration judiciaire pour vider le procès de son contenu politique, la Cause arménienne, présente tout au long des audiences, a notamment été développé par les avocats dans leurs plaidoiries et par les accusés au cours de leurs déclarations.

LEVONIAN et ELBEKIAN, membres des CJGA., se réclament d'une stratégie de combat s'inscrivant dans le contexte spécifique de la Cause arménienne telle qu'elle fut définie lors de leurs premières actions en 1975.

Malgré l'évidence des éléments fournis par la Défense, les deux combattants arméniens sont condamnés pour des crimes qu'ils n'ont pas commis (mort d'un étudiant yougoslave ainsi que blessures infligées à un autre citoyen). En voulant couvrir ces bavures policières, l'accusation et le tribunal mettent la Justice en infraction de la Convention Internationale des Droits de l'Homme, souscrite par la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie. Seule une sentence de nullité ou le pourvoi en appel permettra à la Justice yougoslave de rectifier les erreurs et les défaillances d'un tribunal qui nuit à sa réputation.

Désormais, démuni des garanties que l'on serait en droit d'attendre de toute justice, le Comité s'élève avec véhémence contre les procédés dont sont victimes Elbekian et Levonian et alerte l'opinion arménienne, l'opinion mondiale et les instences internationales afin qu'ils soient jugés pour l'attentat politique commis sur la personne de M. Galip Balkar, ambassadeur, et dont ils reconnaissent et assument la résponsabilité.

COMITE DE DEFENSE
DES PRISONNIERS COMBATTANTS
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Le 9 Mars 1984

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՆՉ ՈՐ ԳԻՏԵՆՔ ՈՒ ԼՍԱԾ ԵՆՔ ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻՒ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ Ս. ՇՆՈՐՀՔԵԱՆ

Պատմութիւնը զոր կ'ուզենք ընել Գնալը կղզիի մասին, աւելի ճիշդը, առա-ջին անգամ հայ ընտանիքներու հոն հաս-տատուելու մասին է, Օսմանեան կայս-րութեան ժամանակ, մօտաւորապէս մէկուկէս դար առաջ, թէ՛ երբ եւ ովքե՞ր եղեր են այս կղզիին բնակիչները: Բիւզանդական շրջանին Իշխանաց կղզի-ները ունեցած են պատմական բաւական հետաքրքրական անցեալ մը. կարզացած ենք Կիւսթաւ Շլումպէրկըրի ուսումնա-սիրութիւնը, որուն մէջ բոլոր կղզիներու հին պատմականը մանրամասնօրէն ըըր-ւած է:

Եւ սակայն ինչպէս ըսինք մեր նիւթը առաջին անգամ Գնալը կղզի հաստատ-ուղ Հայերու մասին է: Այս ծանօթու-թեանց մեծ մասը առած ենք մեր մեծ-հօրմէն մնացած կարգ մը նօթագրութիւն-ներէ, ինչպէս նաեւ իրեն յայտնուղներու պատմածներէն:

Գնալը Կղզիի Հայերը մօտաւորապէս 150 տարի առաջ հազիւ թէ քանի մը տուն կը կազմէին: Այն ժամանակ որպէս ֆո-խադրական միակ միջոց՝ վեց թիերով կամ առագաստով նաւեր կային: Նաւա-մատոյցն ալ այժմու «Տէննիզ Քլիւպի» լո-գատանէն բաւական վերերը, խոշոր քարերէ չինուած «Թաշ խաքէյէսի» բա-ւած նաւամատոյցն էր, որ մեր ազգու-թեան օրերուն գոյութիւն ունէր դեռ, ինչուշտ մնացորդները խոշոր ժայռերու, որոնց վրայէն յաճախ ուլականջ կը հա-ւաքէինք: Այս քարէ նաւամատոյցը որ կը կարծուէր թէ Բիւզանդական շրջաններէ էր մնացած, չինուած էր քաղաքին ամե-նամօտիկ ծովեզերքը թերեւս խորհելով թէ երթեւեկի համար Պոլսոյ եւ Կղզիի միջոցը աւելի կարճ կ'ըլլայ:

Սակայն ճամբորդը որ նաւէն պիտի ելլէր սոսկալած էր ցից, մացառուտ եւ նեղ կածանէ մը վեր բարձրանալ: Ճիշդ վերը՝ ճամբուն վրայ չէնք մը չինել ուզեր է Աղասի Աժտէրեանեան իրեւ ճամ-բորդի կայան, Հանգստարան կամ պան-դոկ որ «Մխաֆիրհանէ» կոչեր են: Այս չէնքին նկարը մեր քով պահուած է:

1850 թուականին կղզիի բնակչութիւնը կը սկսի բազմանալ: Եղած դիմումներու վրայ «Երբքէթը Հայրիյէ»ի չոգենաւերը կը սկսին աշխատիլ, օրուան մէջ մի մի-այն երկու անգամ Գնալը Կղզի հանդիպե-լով: Այս չոգենաւերը աշխատիլ սկսելէ առաջ աւելի մեծ եւ կանոնաւոր նաւա-մատոյց մը կը չինուի ընկերութեան կողմէ: Առաջին անգամ հոն հաստատուող-ներէն Ադասի Աժտէրեանեանի յարմար տեսած վայրը կ'ըլլայ այժմու նաւամա-տոյցը:

Այս կղզիին առաջին հայ բնակիչները կ'ըլլան, Խթիմարաճեան Քարթիկ ապա, Իկիտպաշեան Առապ Աղա, Աժտէրեան-եան Ադասի Աղա, որ եղած է Պալատի «Գուլումճուպաշը»ն:

Անոր անունով նորաչէն պլխաւոր պո-ղոտան կը կոչուի «Ադասի» ճամափէսի, (այժմու Աքսախա ճամափէսին): Այդ թուականներուն օրէ օր կը բազմանայ կղզիի բնակչութիւնը, Թուրքեր, Յոյներ ալ հետզհետէ կը հաստատուին հոն: Հայ ընտանիքներէն Վանեցի Պողոսեար Յա-կոբեան, Մահտեսի Յարութիւն Իսանեան (անենկապետ Քիւրքճիւ խանի եւ Պալատի մաուանապետ), «Քիլէրճի Պաշի» կարա-պետ Սէֆէրեան, Թաթարեան, Գրիվոր Աղա, Ասիկ Աղա, Սարգիս Թաշճեան, Պօղոս Ինճաէրճեան, եղիա Գօրոմօնճեան, ոսպարանատէր Սէրվիչէն, Կարապետ Թիրեաքեան, Մխիթճան Ալեանաքեան, Մխէրան Սեթեան որոնք իրենց մատու-ցած մեծ ծառայութիւններով օգտակար կ'ըլլան: Եւ յետոյ իրենց ամենամեծ փա-փաքը կ'ըլլայ համայնական կեանք մը ստեղծել, եկեղեցի մը չինել ու դպրոց մը ունենալ:

1854-ին պլխաւորութեամբ Յակոբոս Պատրիարք Սերոբեանի եւ Պալաթի Մուհ-թար Բարթիկ Խթիմարաճեանի չանքե-րով «Ֆէրման»ը կ'առնուի եկեղեցիի շի-նութեան:

Այս սրբանուէր գործին առաջնորդ կ'ըլ-լան ու կը սատարեն Յովհ. Ամիրա Եա-ղճեան եւ Ադասի Աժտէրեանեան իրենց սեփական հոգերը նուիրելով թէ եկեղե-ցիին եւ թէ գերեզմանոցին:

1855 Յունիսին հիմնարկէքը կը կատարի Յովհ. Եպիսկոպոս Եթեսեանի ձե-ռամբ: Շինութեան ծախքերուն մեծ մասը կը սահանձնէ Բարթիկ Ադա. Ադասի Ադա կը նուիրէ չինութեան բոլոր քարերը, իսկ աւելի վերջ արժէքաւոր իրեղէնները կը նուիրեն վերեւ յիշուած եւ հոն հաստատ-ուած ընտանիքները:

Եկեղեցւոյ օծումը կը կատարուի 1857 Սեպտեմբեր 22ին ձեռամբ Յակոբոս Պատ-րիարք Սերոբեանի:

Հոգեւոր հովիւ կը ձեռնադրուի Անդ-րէաս Պատուելի, (մեծ հայրը Վահան Թօշիկեանի) որ կղզիի մանուկները կը կարզացնէ եղեր աւանդական բաղնիքին (այժմու մթերանոց) պարտէզի մեծ չընա-րի ծառին տակ: Անդրէաս Պատուելի քա-հանայ կը ձեռնադրուի Տէր Դիոնէսիոս անունով, ձեռամբ Արիստակէս Եպիսկ. Սեդրակեանի:

Այսպէս նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորիչ եկեղեցւոյ առաջին քահանան կ'ըլ-լայ ան, ամբասիր եւ սրբակեաց հոգեւո-րական մը, որ մինչեւ իր ալեհեր ծերու-թիւնը կը պաշտօնավարէ հոն: Պօղոս Ինճաէրճեան, կը սահանձնէ եկեղեցւոյ արկաւակութիւնը ամէն կիրակի, ամառ թէ ձմեռ իբր ուրբաթիկը սպասարկելով Տ. Դիոնէսիոս հօր մատուցած պատարա-գին: Տ. Դիոնէսիոս Հայր օրուան հո-գեւոր իշխանութեան սէրը եւ համակրու-թիւնը շահելով կը պատուի աւագու-թեան սահճանով սահանլով լանջախաչ եւ ծաղկեայ փիլոն:

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

—×—

ՀՌՈՄԿԼԱ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի (Կիլիկեան) ազգային առաջնորդա-րանը, քաջալերուած իր անդրանիկ տա-րեկիրքի՝ «Հռոմկլա»ի, հրատարակու-թեան պատճ չերմ ընդունելութենէն, վեր-ջերս լոյս ընծայած է Բ. Թիւը՝ երկլե-զու (հայերէն եւ անգլերէն), զարճեալ այլազան բովանդակութեամբ:

Տարեկիրքի խմբագրականին մէջ եփ-րեմ եպիսկոպոս չէշտը դրած է «Հռոմկ-լա»ի առաջադրանքներուն եւ սեւեռում-ներուն վրայ, այն է՝ զարաւոր սրբու-թիւններու անաղարտ պահպանում, հա-ւատքական արժէքներու դիտակցութեան հրատէր, ամէն տեսակի նահանջողական տրամադրութեան մերժում, մեր ազգա-յին մտորումներուն մէջ Հայաստանի ի-րականութիւնը յաճախանքի վերածում, հուսկ՝ հայրենիքի ամրողջականութեան երազի իրականացում, հայ դատի հե-տապնդումով:

Այս թիւին աշխատակցած են Մանուէլ Մարութեան՝ Ներսէս Արք. Մելիք-Թանգեանի մասին վկայութեամբ մը, Կարօ Պետրոսեան՝ պատմութեան ընթաց-քին Ս. Ծննդեան տօնախմբութիւններու ներկայացումով, Մուշեղ վրդ. Մարտի-րոսեան՝ մեծութեան առաքինութեան վերլուծումով: Սարգիս Ա. քհնյ. Անդ-րէասեան անդրադարձած է գրականու-թեան դաստիարակչական դերին, իսկ Արմէն Տօնոյեան՝ նախամեծրոպեան ա-րուբեւնի մը գոյութեան հարցին այժմէա-կանացման: Ճոխ է բանասիրական բա-ժինը՝ ուր յօդուածներ տորադրած են Խօժէնի Պետրոսեան՝ «Ադամանդեղոս՝ Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ աւետա-րանիչը», Հայկազ Թրթռեան՝ «Անիէն Հռոմկլա», Ռիթա Որբերեան՝ «Եզնիկ Կողբացի եւ իր եզակի գործը», փրոֆ. Լեւոն Գ. Խաչերեան՝ «Ուսուցչապետ Մխիթար Գոշը եւ իր դէխաւորած վար-դապետարանը», Բիւզանդ Եղիայեան՝ «Նախաուրինեան հիմնադիրներ կիլիկ-եան թագաւորութեան», Երուանդ Պա-լըեանի՝ «Ճչզրտումներ Ստեփանոս Սիւնեցու կենսագրութեան մէջ» նիւթե-րուն չուրջ:

Անդլերէն բաժնին մէջ Ռալֆ Իսբոյեան մանրակրկիտ վերլուծումի ենթար-կած է սիրոյ պատուիրանը, զայն դի-տելով զանազան անկիւններէ եւ զարերու ընթացքին՝ այլազան երեւոյթներու լոյ-սին տակ: Ռուբինա Փիրումեան ներկա-յացուցած է արեւելահայ աշխարհաբարի զարգացումը հայ լեզուի պատմութեան ընթացքին, հուսկ՝ Վահէ Օշական անդ-րադարձած է Ամերիկահայոց րեւած նո-պատին՝ Միացեալ - Նահանգներու:

ԱԻԵՏԻՔ

Պաշտօնաթերթ Հայ Կաթողիկէ Պատ-րիարքարանի (Պէյրութ), որ թուակո-խած է 51-րդ տարեշրջանը, որուն Դ-րը-թիւը կը պարունակէ ոչ միայն չափազ-ուսումնասիրութիւններ եւ վերլուծում-ներ աւետարանական պատգամներու, այլեւ զանազան տեղեկութիւններ Պատ-րիարքարանի ներքին կեանքէն:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է Հ. Մանուէլ Ծ. Վրդ. Պաթպզեանի գո-տորագրած յօդուածը՝ «Կոչումներու տագնապը» խորագրով, ուր կը մասնա-նշուի եկեղեցւոյ ներկայ տագնապը, եկեղեցականներու թիւի հետզհետէ նուա-զումին հետեւանքով: Յօդուածագիրը չեչտելէետք զանազան երկիրներու մէջ գոյութիւն ունեցող տագնապը եւ անոր վերագրուող պատճառները, կը ծանրա-նայ նոր քահանաներ հասցնելու դժուա-րութիւններուն վրայ՝ զանազան Ընծայա-րաններու մէջ: Ապա կ'անդրադառնայ տագնապին պատճառներուն՝ հաւատքի տկարացում, բարքերու այլասերում, քա-հանայի կեանքի պայմաններ, կազմակեր-պութեան պակաս եւայլն, եւ կ'առաջար-կէ լուծումներ:

Հ. Աւետիք Թալաթինեան ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը կը ներկայացը-նէ Ս. Հռիփսիմէ Կոյսին հանդէպ մեր ժողովուրդի ունեցած պաշտամունքը, տալով պատմական փաստեր ու վկայու-թիւններ Ս. Հռիփսիմէ տաճարի չինու-թեան, Հռիփսիմեանց նշխարներու դուրս-թեան եւ ապա գիւտին մասին, հասնելով մինչեւ 1979 թուականը, երբ էջմիածնի Մայր Աթոռի Դիւանը հաղորդագրու-թեամբ մը կը յայտնէր, թէ Ս. Հռիփսի-մէի վանքի պարիսպին տակ կատարուած պեղումներէն յայտնաբերուած էին կա-տուած մարմիններու աճիւններ, որոնք շատ հաւանաբար Հռիփսիմեանց կոյսե-րու խումբէն նահատակներու աճիւններ էին:

Պաշտօնաթերթը կուտայ նաեւ ընդար-ձակ տեղեկութիւններ հայ կաթողիկէ ե-կեղեցւոյ կեանքէն:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԺԱՆՏԱԽՕՏ ԻՆԿԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

(ՏԻՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԷՆ)

Յ. Ձ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Ա.

- Հը՛, հը՛, մռլտաց. դո՞ւք էք այս դիւղին տղաքը ... եաճեզ չեմ ճանչնար. դուք այն տղաքը չէք. չէյթան մտած է ձեր մէջը ... դացէք, Տէրվիշին հետը կատակ չեն ըներ...

Զինքը կը դիտէինք ապշութեամբ, զո-զով. աչքերուն մէջ տեսակ մը զայրոյթ կար՝ որ մեզ կը վախցնէր. լուռ մը շար-ւեր էինք չուրջը՝ սպասելով որ կամաց - կամաց բարկութիւնը հանի...

- Ո՛վ պիտի ըլլայ Թագաւորը ձեր մէջէն ... Ուրեմն արդէն չէյթանը մտած է ձեր_սրտին խորը: Լ՛ՀՀ, պիտեմ, ձեզմէ ամէն մէկը կ'ուզէ այդ թուրը կապել ու վախցնել դիւցին բոլոր տղաքը: Ամէն մէկդ կ'ուզէք ըլլալ Թագաւորը, Թագու-հին: Հէ՛յ, հէ՛յ, ըըլլայ որ ժանտախտ մտնէ ձեր դիւղը...

Ուրեմն դուք չէ՞ք դիտեր պատմու-թիւնը ժանտախտ ինկած քաղաքին:

Բ.

Հէ՛յ Ապու Մալէք, զերեզմա՛նդ անիծ-ւի, դուն բերիր ժանտախտը Շահրէվանի քաղաքին ու իր հարիւր հազար բնակիչ-ներուն:

Հէ՛յ Ապու Մալէք, կրա՛կ թափի ոս-կորներուդ, դուն կործանեցիր Շահրէ-վանի քաղաքը որ առեն մը կար ու հիմա չկայ...

Ու վա՛յ քեզի Շահրէվանի քաղաք, որ կայիր ու չկաս հիմա, որովհետեւ ժան-տախտը առաւ տարաւ քեզ, ու հարիւր-հազար հոգի քու հետդ:

Այսպէս սկսաւ Տէրվիշը իր պատ-մութիւնը:

Գ.

Ո՞վ պիտի տեղը Շահրէվանի քաղաքին, որ կար ու հիմա չկայ: Զմնաց քար քա-րի վրայ, ու մէկը չի դիտեր հիմա անոր տեղը:

Բայց օր մը ան կա՛ր, այնպէս չքեղ, այնպէս փառաւոր՝ որ կարծես հոն էր Աստուծոյ դրախտը, եւ այնպէս ամուր ու վիթխարի՝ որ կարծես վերջ չպիտի ունենար:

Ծերունիները չդիտեն թէ ո՛վ անոր հի-մը դրաւ. կ'ըսեն միայն թէ վաթսուն հա-զար զերիներ քանի տարի քար կրեցին, ու քանի տարի մաղեցին հող ու աւազ՝ մինչեւ որ Շահրէվան քաղաքը իր դէմքը ցուցուց: Ու թագաւորները որ անկէ եա-քը եկան՝ նախանձեցան իրենց հօրը փառ-քին, եւ չանացին իրենք ալ հրաշալիք մը թողուլ: Մէկը չինեց այն դիւթական պարտէզը՝ ուրկէ գետերը կ'անցնէին եր-կելով, եւ ուր տարուան բոլոր օրերուն, եւ օրուան ամէն մէկ ժամուն՝ չէին հատ-ներ միրգերն ու ծաղիկները: Ուրիշ մը կառոյց փղոսկրէ մեծ աշտարակը՝ ուրկէ պիանականները կ'երթային աստղերուն հետ խօսիլ, եւ ուրիշ երկիրներու գաղտ-նիքը իմանալ: Ու երրորդ մը կանգնեց մարմարէ հսկայ բաղնիքը, ուր ամբողջ քաղաքը կուգար իր մարմինը օծանելի բոյրով, համեմով, ու դիտել աղջիկնե-րուն հոլանի պարը, աչուղներուն երգը լսել, ու պարպել դինին փարչերուն: Զոր-րորդ մը ինքը չինեց այն չհատնող պղտո-ան՝ ուրկէ ամէն օր ուղտերու անթիւ կարաւաններ քաղաք կը բերէին պարար-ւած քաղաքներու փղոսկրն ու ոսկին, անդուն ու դիպակները:

Ու գոհ էր ժողովուրդը որ կ'ապրէր Շահրէվանի պարիսպներուն մէջ. ամէ-նուն տունը դինին կը հոսէր գետի պէս, ոսկիներուն չարանը կը պճնէր կիներուն ու աղջիկներուն բոլորին ծիծն ու բե-ւերը, ու մէկը չէար որ իրենց երանու-թիւնը դար խռովէր:

Բայց օր մը Ապու Մալէք թագաւոր նստեցաւ Շահրէվանի գահը: Գարնան առաւօտ մըն էր, երբ թագաւորները միւս քաղաքներէն եկած էին դիւերը թագը դլուխը դրին: Ամբողջ քաղաքը սարսուռ մը զգաց՝ երբ փողերը պոռո-ցան եւ Ապու Մալէք թագաւորին փառք ծանուցին: Անոր անունը արդէն բոլոր-կը լեցնէր դողով, սարսափով: Անոր ծնած դիւերը՝ լմաւտուններն էր ան-մը զաեր էին երկինքին վրայ, ու ան-մանկութիւնը բոլորը կը սոսկացնէր: Ի-մանկը ուզած տունը, ու կ'առնէր կը տա-նէր աչքին հաւնածը. աղջիկները կը պա-ցնէր փողոցը ու անոնց կուրծքը կը բա-նար. կարել կուտար ձերունիներուն տա-տակ մօրուքը՝ եթէ դիպուածը զանոնք դէմը հանէր: Ու քանի հասակը մեծցա-այնքան կարծր զարձաւ իր սիրտը, այնքան լեցաւ հոգին թոյնով, չարիքով, կրակ կ'ելլէր թշուառի մը տունէն, կ-կը գողցուէր, դիւերանց, խոնարհ մար-դու մը հարսը. ու բոլորը կը վախնային ոճրագործ փնտռել: Ոչ խակ պիտցա-ցաւ թէ ի՛նչպէս մեռաւ իր հայրը, գի-նարրուքի մը դիւերը, նոր անկողին մը տած:

(Շար. 2)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—×—

Լիոն. - Լուրջ պատրաստութենէ մը յետոյ՝ որ տեւած է երկար, չուրջ տարի մը, մանաւանդ դերակատարներէն ոմանց անակնկալ մեկնումին պատճառաւ, Լիոնի «Հայ խօսուն թատրոն»ը, Կիրակի, Մարտ 4, «Սիկալ» սրահին մէջ, ունեցաւ յաջողութիւն մը, որ զարմացուց, կը կարծենք, նոյն իսկ կազմակերպիչները: Աւելի քան եօթը հարիւր հոգի, ինչ որ հեռու է սովորական ըլլալէ:

Կը ներկայացուէր Յակոբ Պարոնեանի «Պատասար Աղբար»ը՝ բեմադրութեամբ Թորոս Սալիանեանի՝ որ իր սէրը դէպի թատերական եւ արտասանական արուեստը զարգացնելու առիթը ունեցած է երեւանի մէջ:

Անցեալ դարու մեր մեծագոյն երգիծաբանին (1842 - 1891), այս երկը թերեւս իր լաւագոյն գործերէն մին չհամարուի: Այսուհանդերձ, այնպէս ինչպէս ներկայացուեցաւ Սիկալի բեմին վրայ, լայնօրէն գոհացում տուաւ հանդիսատեսներուն: Գոնէ այդպէս միայն կարելի է թարգմանել այն շատ երկար ծափահարութիւնները՝ որոնց արժանացան դերասանները:

Նիւթը ծանօթ է անկասկած մեր ընթերցողներէն շատերուն: Ահա քանի մը տողով՝ եթէ կան որ չեն յիշեր: Պատասար անյարմար ամուսնութիւն մը կնքած է: Կինը ամուսնոյն տարիքին կէսը միայն ունի: Ունի մանաւանդ տարեկից սիրահար մը, լաւագոյն բարեկամը, բնակառաբ, Պատասար Աղբօր՝ որ ի վերջոյ տեղեակ կ'ըլլայ իր պատիւին դէմ լարուած խաղին, կը ջանայ ամուսնալուծուիլ, չի յաջողիր: Չի յաջողիր, որովհետեւ կինն, սիրահար, ապատուհի եւ նաեւ ատոնք՝ որոնք պիտի տան ամուսնալուծման վճիռը, մէկ ճակատ կը կազմեն խեղճ Պատասարին դէմ, փաստաբան մըն ալ, վարպետօրէն եւ ազահօրէն, կը սոթախ խարուած այրը:

Իսկական տառապ մը՝ որ, երգիծաբանին դրչին տակ եւ բեմադրիչին միջամտութեամբ, կը դառնայ ծաղրաշարժ տեսարաններու եւ զուարճալի խօսակցութիւններու երկար չարք մը, երեք արարներու ընթացքին:

Երկար պիտի ըլլար չափչփել հոս իւրաքանչիւր դերասանին արժանիքը: Աւելորդ քննադատ չենք արդէն: Նշենք միայն անունները, սկսելով անոնցմէ՝ որոնք ամէնէն երկարօրէն երեւցան բեմին վրայ. Հրանդ Աբրահամեան (Պատասար), Մարալ Շերամեան (կինը), Յովհաննէս Ադամեան (սիրահար), Սեւթան Պըլըզլը (փաստաբանը), Ովաննա Գիւլճեան (ըսպասուհին) եւ ասոնց հետ՝ Վարուժան Տէր - Սարգիսեան՝ որ եղած է այս թատերական խումբին հիմնադիրներէն՝ չուրջ տասը տարիներ առաջ, Եղուարդ Ունճեան, Վարդան Քէչիչեան, Վերգինէ Թօփալեան, Վարդենի Փարթամեան: Տասը դերասաններ՝ որոնց իրենց ակակցութիւնը բերած են նաեւ Սիրարփի Շիլբարմեան եւ Վազգէն Խաչիճեան:

Բոլոր դերակատարներն ալ խղճմտօրէն պատրաստած էին իրենց ընելիքը եւ բեմը եւ ուրախ պահեր անցընել տուին հանդիսատեսներուն, ինչ որ կարեւորագոյնն է հանրութեան առջեւ ներկայացող խումբի մը համար՝ որ կազմուած ըլլայով «սիրող»ներէ, մեծ յաւակնութիւններ չի կրնար ունենալ:

Այնպէս՝ ինչպէս զայն տեսանք Լիոնի բեմին վրայ «Հայ խօսուն Թատրոն»ի «Պատասար Աղբար»ը հաճելի եւ զուարճալի ժամանց մըն է, եւ պէտք է մտաղրել որ այս խումբին առիթ ընծայուի ներկայանալու նաեւ Ֆրանսայի հայահոծ ուրիշ քաղաքներու բեմերուն վրայ: Կ'արժէ տեսնել Լիոնի «Պատասար Աղբար»ը:

Վ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, Փետրուար 3-ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Շահէն Տէրտէրեան: Ծնած էր 1907-ին՝ Սեբաստիա: Կանուխէն մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած՝ Պէյրութէն Լոս - Անճըլըս: Գրական իր ընդունակութիւնները ուշադրութիւնը գրաւած են Նիկոլ Աղբալեանի եւ Կարօ Սասունիի, որոնց քաջալերանքով գրի առած է «Արիւնիս ճամբէն» աշխատութիւնը, որ Սեբաստիոյ վաթսուն հազար Հայերուն դառն ճակատագրի վկայագրութիւնն է: Ողբացեալը եղած է Լիբանանի Ազգ. Գատառական Ժողովի երեսփոխան, Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովի պատգամաւոր եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 6-ին: Դամբանականները խօսած են Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկոպոս Թապագեան, եւ Կարօ Պետրոսեան:

×

ԼՈՆԳՈՆԻ մէջ, Փետրուար 18-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Շահան Ռ. Պէրպէրեանի, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Գեղարուեստական Յանձնախումբին: Արմէն Սարգիսեան ներկայացուցած է Պէրպէրեաններու դերը Կ. Պոլիս եւ Գահիրէ, ծանրանալով Ռիթէոս, Օննիկ, Մաննիկ եւ Շահան Պէրպէրեանի գործունէութիւններուն վրայ: Կարպիս Եսայեան ներկայացուցած է Շահան Պէրպէրեան մանկավարժը, դեղապէտը, իմաստասէրը, զրադէտը եւ երաժիշտը՝ չեշտելով իւրաքանչիւր մարզի նկատմամբ բերած նպաստին արժէքը: Յովհաննէս Գուլտարճեան եւ Եղիշէ Եպիսկ. փոխանցած են իրենց տպաւորութիւնները Շահան Պէրպէրեանէն, որու գործերէն ընթերցումներ կատարուած են:

×

ՄՈՆԹԵԳԵԼԼՈՑԻ Հայ կեդրոնի «Հուրիկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Փետրուար 9-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած զեկուցում - դասախօսութիւնը, Համբիկ Սասունեանի դատավարութեան մասին: Բացումը կատարած է Յանձնախումբին տեղապահը՝ Սարգիս Կիտջինեան: Հ. Սասունեանի փաստաբաններէն Լեւոն Կիրակոսեան բացատրութիւններ տուած է ամերիկեան դատական օրէնքներու եւ մասնաւորաբար Քալիֆորնիոյ նահանգի դատական օրէնքներուն մասին, ներկայացուցած է Սասունեանի դատավարութիւնը եւ պատասխանած ներկաներու հարցումներուն:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ Ֆերահեան վարժարանի «Ասեխեան» սրահին մէջ, Փետր. 18-ին, նշուած է Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» կոմիտէի: Բացումը կատարած է Ստեփան Պայրամեան: Օրուան նախագահը՝ Մանուէլ Մարութեան, քանի մը դրուատներ պատմած է ապստամբութենէն, որուն մասնակցած է: Բանախօսած է Կարօ Պետրոսեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Էլօ Սահակեան, Հիւլէ Սիմոնեանց եւ երգիչ Անդրանիկ Մաթոսեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Փետրուար 19-ին, տօնուած է Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին: Հանդիսութիւնը վարած է Հրաչ Հոթոյեան: Բացումը կատարած է Գէորգ Զարչաֆեան: Բանախօսած է Վրէժ - Արմէն Արթինեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Փետրուար 7-ին, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Նուարդ Յակոբեան: Բնիկ Մարզուանցի, Եղեռնէն հրաշքով ազատելով գաղթած էր Ալեքսանդրիա: Եգիպտոսի մէջ երիտասարդ տարիքէն նուիրուած է Հ. Կ. Խաչի գործունէութեան եւ հանդիսացած հիմնադիրներէն մէկը Ալեքսանդրիոյ կազդուրման կայանին: 1966-ին գաղթած է Պուէնոս Այրէս, ուր չարունակած է իր գործունէութիւնը Հ.Օ.Մ.ի մէջ:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 16-ին, տեղի ունեցած է ճաշ - հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբին: Հայ երգն ու երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ «Սիրոյ խոստումը» հայկական չարժանկարի ցուցադրութիւնը ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

×

ԱԹԷՆՔԻ «Ներայատ» կեդրոնին մէջ, Փետրուար 26-ին, տեղի ունեցած է Հ. Կ. Խաչի Վարչութեան կազմակերպած տարեկան պարահանդէսը: Բացումը կատարած են Տալիթա Մեթթուպճեան (հայերէն) եւ Սեդա Յովակիմեան (յունարէն), անդրադառնալով Միութեան դերին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԼՈՆԴՈՆԻ Քենղինկթըն Հիլթըն պանդոկին մէջ, Փետրուար 12-ին, տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վարչութեան, Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի եւ Գեղարուեստական Յանձնախումբի կազմակերպած Թէյասեղան - հաւաքոյթը, նչելու համար Ալեք Մանուկեանի նախագահութեան երեսնամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Մանուէլ Քէօչկէրեան, անդրադառնալով Բարեգործականի առաքելութեան: Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղին տեսնուած՝ Յարութիւն Մուրթաֆեան, համառօտ տեղեկագրով մը ներկայացուցած է երեք տարուան իրագործումները: Կարպիս Եսայեան խօսած է Ալեք Մանուկեանի կեանքին ու գործին մասին: Խօսք առած է Մանիսա Ղազարեան (Հայաստանէն) եւ անդրադարձած հայրենիքի մէջ մշակոյթի եւ արուեստի նուաճումներուն: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Միութեան վեթերան, պատուոյ եւ բարերար անդամներու վկայագիրներ բաշխուած են ձեռամբ Եղիշէ Եպիսկ. Կիպիրեանի, որ արտասանած է նաեւ փակման խօսքը:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Փետրուար 18-ին, տեղի ունեցած է համերգ մը, կազմակերպութեամբ «Երեւան» Միութեան: Հանդէս եկած է Երեւանի բժշկական հիմնարկի «Մեդիկուս» համոյթը, կազմուած իգական երգչախումբէ եւ լարաւոր նուագախումբէ: Մեկնաբանուած են Պախի, Կոմիտասէն, Կանաչեանէն, Բազդասարեանէն, Սայաթ Նովայէն եւ այլ երաժիշտներէ գործեր: Համոյթին դեկավարն է Սարգիս Ալաջաջեան. սոլիստները՝ երգչուհի Գայեանէ Մաթեւոսեան եւ Ջուլիա Յարութիւնեան:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

1

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՃԱՄԲԱՆ

Այսպէս ամբողջ յետմիջօրէն չաղակըռառելով անցուցին: Բաժանումի վայրկեանին, Մառին դոչեց.

- Սակայն արդէն լմնցաւ:

Ռոտոլֆ ժամացոյցին կը նայէր ու աչքերուն չէր հաւատար.

- Կարելի՞ բան է որ երկու ժամ այսպէս անցնի:

Մառ քիչ մնաց պլիտի լար:

- Արդէն իսկ մեկնի՞ր, քիչ մըն ալ պահեցէք զիս. սակայն ա՛լ Մառին չպիտի ուզէք, ի՞նչ ըրաւ ձեզ զբօսցնելու համար:

Եւ սակայն այդ պարզուկ յետմիջօրէն իրենց յիշողութեան մէջ մնաց ամենաերջանիկ ապրուած պահի մը պէս, հակառակ անոր որ ինչպէս իրենք կ'ըսէին, ոչինչ պատահած էր եւ յիշողութիւնը չէր կրնար ամենափոքր իրողութեան մը կառչիլ:

Դժուարին ժամեր իրենց կը սպասէին: Յաջորդ չաբաթ Ռոտոլֆ օր մը Փրակա եւ երկու օր արտօրդութեամբ անցուց: Սակայն աներեւակայելի էր դժբախտութիւնը, որովհետեւ Վիէննա անցուցած չորս օրերուն, կոմսուհին զիւղ մնացած էր: Մառին Սալէսկիանկրկասէի փոքրիկ պալատին մէջ կը դառնար ինչպէս բանտի մը մէջ. ամէն աւելի զարհուրելի վիճակ կարելի՞ էր երեւակայել: Իշխանը հոն էր, իրեն կը սպասէր, ծաղկազարդած էր Հօֆպուրկը դրախտի մը պէս որ ինչպէս երդուընցած էր միմիայն իրենց կը պատկանէր. սակայն ինքը մօրը շըրթայուած էր ինչպէս թիապարտ մը իր նաւարանին:

Եւ սակայն երկու նամակ առաւ, այնքա՜ն քնքոյշ որ իր բանտը կախարդանքով լեցուցին: Պարզապէս պառաւ առնտուրին ուղղուած էին, որ իր կեանքին մէջ այդքան նամակ չէր ստացած: Իշխանը Փրակայէն կարճ երկտող մը կը դրէր, որ սակայն հատոր մը կ'արժէր ... «Ի՞նչպէս կրնամ ձեզմէ հրաժարիլ»:

Երկրորդը Վիէննայէն էր ու տխուր չեշտով. կը տրտնջար ձանձրոյթէն առանց մանրամասնութիւն տալու: Մառին չէր դուշակեր պատճառը. արդեօք իր կի՞նն էր. հիմա կ'ատէր զայն. ո՞վ էր այդ ձախաւեր պլէյբոյի կինը, որ չէր կրնար ինքզինքը իր ամուսնէն սիրցնել եւ մարդոց ամենահաճելին դժբախտացնելու չափ չար էր: Տարիէ մը ի վեր կը սպառնար թէ պիտի բաժնուի իրմէ. ա՛, ինչո՞ւ Պլէյբա չէր դառնար. Ռոտոլֆին յօնքերուն մէջտեղի վշտայեղց ծալքը չուտով պիտի վարատէր:

Մառի երկու նամակներուն ալ պատասխանեց. յանձնախառարի մը միջոցաւ Հօֆպուրկ դրկեց, ուղղուած Լօշէքին.

«Կը սիրեմ ձեզ, կ'ըսէր աղջիկը, եւ դժբախտ եմ. ինչպէ՞ս ըմբռնել այս բոլորը. կ'ուզէի ամէն ինչ ըլլալ ձեզի համար եւ սակայն այնքա՜ն քիչ բան մըն եմ...»: Կը տրտնջար կոմսուհիին բացակայութենէն. «Վերադարձած առնեը, թերեւս դուք մեկնած ըլլաք. չեմ սիրեր Վիէննայէն հեռու ըլլալիդ գիտնալ. եթէ ձեզի բան մը պատահի, ի՞նչ պիտի ըլլամ ես...»:

Այսպէս չորս կէ ըեցուցած էր: Եւ սակայն իշխանը տեսաւ Օփէրայի մէջ ուր «Թրիսթան եւ Իզօլդ» կը խաղային: Արդուզարդէն շատ հոգ տարաւ Մառին եւ մօրմէն խնդրեց որ քանի մը պահարեղէնները յանձնէ:

Վիէննայի աղջիկները սովորութիւն չունէին պահարեղէն կրելու. կիտուածա - նքկար համեստ խալ մը միայն կը կախէին մինչեւ ամուսնութեան օրը: Սակայն պառնուհի Վէյկէրան արեւելք ապրած էր եւ դիւանագիտական աշխարհին մէջ, ուր աւելին իսկ թոյլատու է: Հը - պարտ էր Մառին զեղեցկութեամբ և այդ դիչերուան համար ազամանդեայ մահիկ մը յանձնեց Մառին, որ զայն մազերուն մէջ խօթեց: Ա՛, որքան կը ցաւէր Ռոտոլֆին տուած մատանին չդնելուն համար: Օփերա մեկնելէ առաջ համբուրեց: Ձերմակ էրէփ տը շիճ չրջապտեաս մը կը կրէր, Ռոտոլֆ այսպէ՛ս զինքը տեսնել կը սիրէր. չէ՞ որ այդ անմոռանալի յետմիջօրէին ի յիշատակ ձերմակով զարդարած էր Հօֆպուրկի փոքրիկ դահլիճը. Մառ երբեք այդքա՞ն արդուզարդին հոգ տարած էր. կայսերազուն իշխանուհին հոն պիտի ըլլար եւ Մառին կ'ուզէր զեղեցիկ ըլլալ ու նայուածքները իրեն քաշել:

(Շար. 55)

(Շար. Ա. Էջէճ)

ական Հայկական Հարց արծարծել 19-րդ դարու սկիզբը. Հարց կուտանք թէ արդեօ՞ք Թուրքերը տարիներ ապասեցին Հայերը ճնշելու համար: Առաջին համաշխարհային պատերազմին սկիզբը այդ օրերու կառավարութիւնը որոշեց իրենց իսկ ապահովութեան համար Հայերը փոխադրել Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն եւ այդ մասերը ուր այսօր Խորհրդային Հայաստանն էր»:

- «Պէտք է ըսել որ Հայերը այդ օրերուն զործնիք դարձան մեծ պետութիւններուն ձեռքը, ակարացնելու համար Օսմանեան կայսրութիւնը եւ ատոր համար ալ 19-րդ դարու վերջաւորութեան հին - նեցին Դաշնակ եւ Հնչակ գաղտնի կազմակերպութիւնները որ ահաբեկչութիւններ կատարեն...: Պ. դատաւորներ, պէտք էր որ Թուրք Պետութիւնը իր սահմանները ապահովէր պատերազմի ընթացքին Հայերու կատարած ազէտներէն: Այդ նպատակով ալ որոշեց զանոնք փոխադրել Սուրիա, Պաղեստին եւ Իրաք: Կ'արժէ հոս յիշել այդ օրերու Ներքին Գործոց նախարար Թալէաթ փաշայի մէկ հեռագիրը բոլոր սպասարկութիւններուն, որոնց կը փախանցուէր կառավարութեան հրահանգը՝ թէ հայ ժողովուրդի տեղափոխումը պէտք է որ կատարուի ապահովութեամբ եւ մեծ ուշադրութիւն պէտք է տրուի Հայերու կեանքին ու ինչքին, որպէսզի վնասներ չկրեն. յաւելեալ հեռագրին մէջ կը չեշտուէր թէ՝ Հայերուն համար որոշուած նոր վայրերուն մէջ իրենց անմիջականօրէն պէտք է որ բաժնուին տուներ եւ հողամասեր, ինչպէս նաեւ դիւզացիութեան երկրագործական մեքենաներ»: Փաստաբանը կը չեշտէ թէ այդ ժամանակներուն **արեւելեան Թուրքիոյ** մէջ բուն հայկական ազգութիւններու կ'ապրէին մէկուկէս միլիոն Հայեր եւ բուն Թրքական ազգութիւններու մէկ միլիոն 119 - հազար եւ բուն Ֆրանսայի հիւպատոսին՝ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարէն մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար: Կը շարունակէ. - այսօր արեւմտեան երկիրներու մէջ հայկական քարոզչութիւնը կ'ըսէ թէ Հայերը զոհ տուին մէկուկէս միլիոն անձեր. հարցը այն է թէ ուրկէ՞ կ'ելլէ այդ թիւը, եթէ աչքի առաջ ունենանք մեր նշած թիւերը: Յաւելեալ դոյութիւն ունի Պօղոս Նուպար փաշայի մէկ հեռագիրը զրկուած 1917 Դեկտեմբեր 7-ին Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան, ուր կ'ըսուի թէ՝ Հայերու թիւը եղած է 600-էն - 700 հազար, որոնցմէ 390·000-ը արդէն հասած է Թուրք կառավարութեան կողմէ իրենց համար նշանակուած տեղերը. ինչպէ՞ս այսօր Հայերը կը խօսին մէկուկէս միլիոն զոհերու մասին: Այս առիթով անգամ մը եւս կ'ուզեմ չեշտել թէ այդ տեղահանութիւնը եղած է միայն ապահովութեան պատճառներով: 1920-ին Անգլիացիները 55 Թուրք հաշիչամոլներ ձերբակալելով փոխադրեցին Մալթա կղզին, դատելու համար զանոնք Հայերու դէմ գործած իրենց թէ ջարդերուն համար, բայց Անկիւրայի Արտաքին Նախարարութեան 1921 Յուլիս 29-ի գրութիւն մը ուղղուած Անգլիոյ դատախազին կ'ըսէր թէ երբ վրա - տահօրէն դատարանը պիտի ուզէ վատել թէ այս Թուրք անձերը ջարդեր կատարած են ամբաստանութիւնը պիտի չընդունինք, որովհետեւ որեւէ գրաւոր փաստաթուղթ չկայ ջարդերու մասին...»:

Ապա ան կ'անցնի Հայկական Հարցի իրաւունքներուն, կատարելով հետեւեալ յայտարարութիւնները. -

- «Այսօր երբ խօսք կ'ըլլայ թէ հայ ժողովուրդը զրկուած է իր իրաւունքներէն Թուրքերու կողմէ կը հասկնանք անշուշտ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին: Այսօր թրքական Հանրապետութեան մէջ ապրող Հայերը կը վայելեն բոլոր քաղաքացիական իրաւունքները, որ կը վայելեն Թուրքերը: Անոնք ունին եկեղեցիներ, դպրոցներ, թերթեր. (իրեւ փաստ կը ներկայացնէ «Մարմարա» թերթէն օրինակ մը): Այսօր Հայերը ունին 58 եկեղեցիներ, 27 դպրոցներ 5·000 աշակերտներով եւ 400 ուսուցիչներով: Տակաւին ունին հիւանդանոցներ, կազմակերպութիւններ եւ երկու մարզական միութիւններ»:

Ան կը շարունակէ ներկայացնելով վաւերաթուղթ մը Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութենէն թէ Կալիփ Պալքարը երբեք պաշտօնապարտած չէ Միացեալ - Նահանգներու մէջ եւ թէ այն ամբաստանութիւնը թէ Հայերու դէմ արտայայտած է զրպարտութիւն մըն է: Փաստաբանը վերջացնելով կը չեշտէ թէ եուկոսլաւ ժողովուրդն ալ դատապարտած է այդ արարքը, ինչպէս նաեւ եուկոսլաւ կառավարութիւնը: Կ'եզրափակէ ըսելով թէ՝ կ'ընդունի դատախազին առաջարկած բոլոր կէտերը եւ կ'առաջարկէ լուրջ պատիժ մը տնօրինել ամբաստանեալներուն:

Պ. Գրիգոր Լէյլոզեան, Օր. Նաազին Լէյլոզեան, Այրի Տիկին Աստղիկ Աչէգկէօզեան եւ զաւակները, մեծաւոր քոյր Լիլիան, Տիկին Լիլիան Կէոլէն եւ զաւակները Զիմանոկի ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԼԻՅԼՈԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 9-ին, սրտի տագնապի հետեւանքով, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 14, ժամը 8·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ - Ուէնի վերեմմանատունը (ժամը 9·30-ի չուրջ):

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչէ Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Խօժէնի Սէֆեանի, իր քրոջ՝ ծագլին Թըրնաֆսզեանի մահուան առթիւ - ընկերուհիներ՝ Սլիս Պետեանի եւ Սաթենիկ Կարապետեանի, իրենց մօր՝ Մարի Շիրինեանի մահուան առթիւ - ընկերուհի՝ Ազատ Պարոնեանի, իր ամուսնոյն՝ Սուրէն Պարոնեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ փոխան ծաղիկի չնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Կապոյտ Աչէին եւ 200 Ֆ. Շաւիլի եկեղեցիին, Տէր - Գալուստեան եղբայրներէ, ինչպէս նաեւ 200 Ֆ. Տիկին Ազատուհի Յովակիմեանէն Մարի Շիրինեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մելինէ կիւրեղեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, «Յառաջ»ի բարեսիրական կը նուիրեն Տիկին Արփինէ Ալեքսեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան 250 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնս չընորհակալութեամբ ստացաւ՝ Տիկին Ներսուր Տէյիրմէնճեանէ եւ զաւակներէն (Լիոն) 1000 Ֆ. իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յովսէփ Տէյիրմէնճեանի մահուան 13-րդ տարելիցին առթիւ: Տիկին Ինար կէոէնկէն 200 Ֆ. Տիկին Մարիամ Ակոճայեանի յիշատակին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Ընկերակցութեան Բ. ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 15-ին Ժան - Կուժոնի Մայր եկեղեցին:

Օրակարգ. - Ընկերակցութեան կանոնադրի վերատեսութիւն:

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Pour obtenir le brevet d'animateurs s'adresser à : *U. F. C. V.*
15, rue de Coulmiers — 75014 Paris
Tél. : 539. 22. 23

ՀՍԿՈՒՄ ԵԻ ՓԼԱՐՈՋ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, ուրբաթ իրիկուններ, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանդիսաւոր ժամերգութիւնները եւ կարուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

Մարտ 16, Ուրբաթ՝
Առնուվիլ Լէ Կոնէսթ՝
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ պահքի հետեւեալ կիրակի օրը, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի:

Մարտ 18, Կիրակի:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Մարտ 16, Ուրբաթ ժամը 20·30-ին
«ՀԱՑ ԲԵՄԻ ՀՍԿԱՆԵՐԸ»
կը նախագահէ՝
Նազարէթ Պշտիկեան
կը խօսի՝
Արամ Պետրոսեան

Ապրիլ 8, Կիրակի, ժամը 16-ին՝
«ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ»
կը նախագահէ՝
Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան
կը խօսի՝
Ս. Ռ. Զանգու

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝

118, Գուրսէլ *փողոց*, 75017 *Փարիզ*

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 20 Avril au 5 Mai — 16 jours, dont 14 jours à EREVAN	**Prix: 6100 F**
— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN	**Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 5900 F**

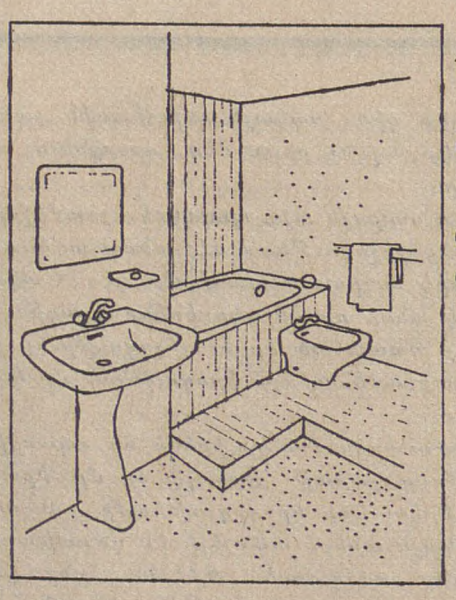
de MARSEILLE

— Du 21 Avril au 4 Mai — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5850 F**
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

Sté
Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՅԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԻՔ՛Ջ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՑ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՏՉ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

ՀԵՌ. 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
14
MERCREDI
14 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.657 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.657

ԼԵՒՈՆԵԱՆ–ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՎՃԻՌԻՆ ՆԱԽՈՐԴՈՂ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

—×—

Մարտ 9-ին, Ուրբաթ առաւօտ, Լեւոնեան եւ Էլպէքեան դատապարտուեցան 20-ական տարի բանտարկութեան («Յառաջ», Մարտ 13)։ Ամբաղձացնելու համար այս դատավարութեան պատկերը, յաջորդական թիւերով, կը շարունակենք տալ վճիռին նախորդող վերջին նիստերուն մանրամասնութիւնները։ -

×

ՄԱՐՏ 1-Ի ՆԻՍՏ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ

Առաջին խօսողը կ'ըլլայ Փրիչժտա Փոխովիչ, որ կը սկսի իր ճառը յայտարարելով թէ գայն երեք մասի բաժնած է.- ցեղասպանութիւն եւ հայկական հարց, որու ընթացքին պիտի վերլուծէ Լեւոնեանի եւ Էլպէքեանի գործադրած արարքին քաղաքական դրդապատճառները։

Փրիչժտա Փոխովիչ իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ դատարանին, որ չընդունեցաւ պաշտպանութեան ներկայացնելիք պատմական փաստերը եւ չուզեր լուսաւորել հարցին բուն էութիւնը։ «Ամենայղդէպս այդ բաժինը ես պիտի կատարեմ այսօր, բացատրելով այն պայմանները որոնց մէջ հասակ կը նետեն այսօր հայ երիտասարդները Սփիւռքի մէջ»։ Ան կը կատարէ մանրամասն նկարագրականը օգտագործելով մեծ թիւով պատմական անվիճելի փաստեր, օգտագործելով նաեւ վերջին տարիներուն եղած յայտարարութիւնները Հայկ. Ցեղասպանութեան չուրջ, Ֆրանսայի նախկին նախագահ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէնի, ներկայ Նախագահ Ֆրանսուա Միթերանի եւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Ժորժ Մարչէյի խօսքերը, ուր անոնք կը չեշտեն Հայասպանութեան անվիճելի իրողութիւնը, մանաւանդ որ նոյն ցեղասպանութիւնը այսօր կը շարունակուի, միշտ Հայերու դիմադրած ճուլումի վտանգի ու սպառնալիքի երեւոյթով։ Շարունակելով Փրիչժտա Փոխովիչ կը բաղդատէ Ջարդերու դէմաբար ղեկավարներէն Թալաաթը Հիթլէրին հետ, որ տեսնելով թէ՝ հայկական Ջարդերը մնացած են անպատիժ, երկրորդ համաշխարհային պատերազմին ձեռնարկեց ու կազմակերպեց Հրեաներու Ջարդերը։ Ան հարց կուտայ դատարանին.- «Այսօր Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, թուրք պետութիւնը՝ պատուելով Թալաաթը իր «մարդասիրական» արարքներուն համար կանգնեցուցած է իր արձանը ու պետական պողոտաներէն մէկն ալ անուանած է Թալաաթի անուամբ։ Կ'արժէ հարց տալ, թէ ինչպէս պիտի հակազդէր մարդկութիւնը, եթէ Գերմանացիներն ալ բարձրացնէին Հիթլէրի արձանը եւ պատուէին զայն, անոր անունը տալով Պերլինի պողոտաներէն մէկուն»։

«Գ. դատաւորներ, 60 տարի հայ ժողովուրդը պայքարեցաւ խաղաղ միջոցներով իր իրաւունքները վերստանալու համար։ Տարիներ շարունակ ան չանաց ծանօթացնել մարդկութեան Հայկական Հարցը, ու բազմաթիւ երկիրներու յուշագրեր ներկայացուց, բայց արդիւնքը եղաւ միայն ճերմակ Ջարդը որ անմիջականօրէն կը վտանգէ Սփիւռքի Հայութեան գոյութիւնը։ 60 տարիներ վերջ, երբ այլեւս հայ երիտասարդութիւնը յուսահատած էր, Լեւոնեանին եւ Էլպէքեանին նման հայրենասէր երիտասարդներ դիմեցին նաեւ մինչեւ այդ օրը եղած պայքարէն անդին նոր պայքարի ճեւի մը։ Անոնք դիմեցին ուժի։ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ գոյութիւն ունի չյայտարարուած պատերազմ մը։ Լեւոնեան եւ Էլպէքեան առանց համաձայնութեան պինուրներ են եւ որեւէ պարագայի կարելի չէ ընդունիլ դատախազի ամբաստանութիւնը որ կ'ըսէր թէ անոնց արարքը վրէժխնդրական է։ Ես կը հաւատամ որ դատարանը պիտի քննէ հայ ժողովուրդի պայքարին բոլոր տուեալները եւ իր տալիք վճիռով պիտի հաստատէ թէ այս դատավարութիւնը քաղաքական էր»։

Իր խօսքի երկրորդ բաժնին մէջ ան կը կատարէ վերլուծումը հազարապետ Պըրայովիչի եւ Ջորիցա Ջոլոթիչին հետ կապուած ճեւին եւ պայմաններուն։ Նրբդէն կը ներկայացնէ վկաներուն հակասութիւնները ինչպէս նաեւ մանաւանդ անորոշութիւնները եզրակացնելով թէ Լեւոնեան չէ կրակած ոեւէ եւս կոպտաքաղաքացիի դէմ եւ ամբաստանութեան այդ բաժինը պէտք է չեղեալ նկատուի։ այն պարագային որ դատարանը չհամոզուի եւ ընդունի ամբաստանութիւնը պէտք չէ նկատի առնուի դատախազին առաջարկը՝ կանխամտածուած մահափորձ կատարելու, քանի նման բան ոեւէ մէկը նոյնինքն դատախազն ալ չկըրցաւ ներկայացնել։

Իսկ իր երրորդ բաժնին մէջ Փրիչժտա Փոխովիչ կ'անդրադառնայ Էլպէքեանի դէմ եղած ամբաստանութիւններուն։ ան անմիջապէս կ'ըսէ թէ ամբաստանութեան այդ բաժինը ուր կ'ըսուի որ Էլպէքեան ուղեց սպանել Թուրք վարորդը պէտք չէ որ նկատի առնուի, քանի թէ Էլպէքեանի կրակած ճեւէն, թէ յայտաբարութենէն ի յայտ կուգայ որ ան պարզապէս վախցրնել ուզեց զայն եւ ոչ թէ սպաննել։

Ապա ան կը ծանրանայ քննութիւնը կատարող մասնագէտի հաստատումին եւ մասնագէտներու վկայութիւններուն վրայ չեշտելով դոյութիւն ունեցող հակասութիւնները։ Ան կ'ըսէ որ ուսանողին մարմնէն ելած փամփուշտը ճեռքէ-ճեռք անցած է առանց կնքուելու եւ վաւերաթուղթի եւ կ'եզրակացնէ թէ նման պարագայի ոեւէ մէկը չի կրնար դատարանը վստահեցնել թէ հոս ներկայացուած 9 միլիմէթը փամփուշտը նոյն փամփուշտն է որ ելաւ ուսանողին մարմնէն։

Փրիչժտա Փոխովիչ կը ծանրանայ նաեւ այն վկաներուն վրայ, որոնք վկայած էին թէ տեսած էին ուսանողին սպանութեան պարագան չեշտելով, թէ բոլորն ալ այնքան հակասեցին որ իրենց վկայութիւնները նկատի պէտք չէ առնուին եւ կ'առաջարկէ որ Էլպէքեանին դէմ եղած ամբաստանութիւնները ջնջուին։

Փրիչժտա Փոխովիչ վերջացնելով իր խօսքը կը խնդրէ դատարանէն որ վճիռը կարելի եղածին չափ թեթեւ ըլլայ, նկատի ունենալով Լեւոնեանի եւ Էլպէքեանի կատարած արարքի ազգային դրդապատճառները եւ իրենց տարիքը։

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փիւթօ - Ա. Ս. Ա. Իսի 1 - 5
Ֆէրթէ Կօշէ - Իւ - Փի - Ա. Ալֆորվիլ 1 - 0
Սէնթիւռի Էֆ - Սէ -- Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս 0 - 3
Օպրնա - Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսիճ 2 - 1
Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ - Տրակիճեան 0 - 0

×

ՊԱՍՓՔԷԹՊՈԼ

Մանտրը - Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ 64 - 80
Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Իէռ 107 - 56

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՕԶԱՆ

ԻՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆՅԻ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

ԲԱՑՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

—×—

Լօզանի ժողովը բացուեցաւ ի վերջոյ, երկուշաբթի իրիկուն եւ սկիզբէն դրական առաջին քայլ մը առաւ, երկու յանձնախումբեր նշանակելով (մէկը՝ տեղւոյն վրայ, միւսը՝ Պէյրութ) ընդհ. հրադադարի մը շուրջ կարգադրութիւն մը ընելու համար։ Եթէ հրադադար մը եւս նըշանակուի, որ ինը տարուան 317-րդը պիտի ըլլայ (թէեւ ոչ ոք կրնայ հաստատել թիւին ճշդրտութիւնը), յոյս կայ, որ ի վերջոյ արիւնը չհոսի։ Բայց, մինչ այդ, նոյն օրն իսկ, Մարտ 12-ին, 17 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր կար, Պէյրութ։

Նախագահ Ճեմայէլի հետ, Լօզանի ժողովին կը մասնակցին երեք քրիստոնեայ.- Քամիլլ Շամուն, Սուլէյման Ֆրանճիէ, երկուքն ալ նախկին նախագահներ, Փիէր Ճեմայէլ Քաթայէպներու պետը եւ հինգ մահմետական.- Սայէպ Սալամ (սիւննի), Ռաշիտ Քարամէ (սիւննի), Ադէլ Օսմէյրան եւ Նաթիհ Պէրրի (շիի), հուսկ՝ Ճումպլաթ (տուրզի)։ Զուիցերիա (հիւրասիրող երկիրը), Ֆրանսա, Մեծն-Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգները ու Եգիպտոս որոշած են դէտեր ղրկել։

Բացման ճառին մէջ, նախագահ Ճեմայէլ չորս դլխաւոր կէտեր մատնանշեց, հաստատելէ ետք թէ.- «Ամէն ինչ բանակցելի է, կրնայ բարեփոխուիլ, փոխուիլ կամ զարգանալ, բացի Լիբանանի վրայ եղած դրաւէն, որպէս վերջնական հայրենիք»։

Նախագահին համար նախապատուութիւն ունեցող չորս հարցերն են.-

Ա) Հիմնական կերպով վերջ դնել պատերազմական վիճակին, յանձնառութեամբ մը՝ հրադադարը յարգելու անմիջականօրէն, ամբողջական եւ վերջնական կերպով։

Բ) Վերահաստատել համաձայնութիւնը, դիրքն ու գործունէութիւնը Լիբանանի ազատագրման եւ միացման ի խնդիր։

Գ) Դիւրացնել Մերձեցումը բարեփոխման ծրագրերու չուրջ, զանազան մարզերու եւ հարցերու մէջ, ի չահ Լիբանանի։

Դ) Ազգ. փրկութեան եւ միութեան կառավարութեան մը կազմութիւն, որու պիտի իյնայ յաջորդ եւ վտանգաւոր հանդրուանին պարտաւորութիւնները ու պատասխանատուութիւնները։ Ճեմայէլ մեծարեց նաեւ Սուրիոյ նախագահը, այն խոր համոզումն յայտնելով թէ նախագահ Ասատ՝ իր ամբողջ հեղինակութեամբ պիտի օգնէ որ Լիբանան վերագտնէ իր կայունութիւնը, մանաւանդ այն փափուկ պայմաններուն մէջ, զորս կ'ապրի շրջանը։ Թերեւս, ոմանք խորհին թէ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ Սուրիա այդքան «չօպնէ» Լիբանանի, քանի ինը տարի է, այդ բոլոր եւ բազմաթիւ «օպնողներն են», Սուրիայէն Իսրայէլ, որ արգելք եղաւ խաղաղութեան եւ կայունութեան վերահաստատման, թոյլ չտալով որ Լիբանանը՝ Լիբանան մնայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, երեքշաբթի առաւօտ ժամը 3-ին է միայն, որ կարելի եղած է

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 12-ին սկսան խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան խաղերը, որոնց արդիւնքներն են.-

Սպարտակ (*Մոսկուա*) - Արարատ 2 - 0
Մետալիստ - Դինամօ (*Մինսկ*) 1 - 1
Շախտեոր - Զէնիթ 1 - 1

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ԲԵՐԴԱՊԱՀԸ՝ 20-ԱՄԵԱՅ Ա. Ա. ՊՈՊՇԻՎԱԼՈՎ

Երեւանի «Արարատ»ը Մարտ 2-ին մեկնած է Գապրա՝ Սեւ ծովու ափը, չարունակելու համար մարզումները՝ նախքան խորհրդային ախոյենութեան մրցումները։ Խումբը Գապրա մնացած է մինչեւ Մարտ 10, քանի որ ախոյենութիւնը կը սկսէր երկու օր եառ։

Ցիշեցնենք, որ ընթացիկ մրցաշրջանին «Արարատ» հանդէս կուգայ մարզիչներու նոր երրեակի ղլխաւորութեամբ՝ Նիկիտա Սիմոնեան, Եդուարդ Մարդարով եւ Լեւոն Իշտոյեան։ Խումբին մաս կը կազմեն անցեալ տարուան դրեթէ բոլոր խաղացողները։ Խմբապետութիւնը դարձեալ ստանձնած է Յորէն Յովհաննիսեան։ Գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ բերդապահի հարցը։ Խումբին ղեկավարութիւնը «Արարատ»ի բերդը վստահած է 20-ամեայ Ալեքսանդր Պոդչիվալովի (Սվերդլովսկի «Ուրալմաշ»էն), փոխարինելու համար նախկին բերդապահը՝ Վլադիմիր Վասիլեւ, որ վերջնապէս հեռացած է Ֆութպոլէն։

Յօսելով Մարտ 12-ին Մոսկուա տեղի ունենալիք Սպարտակ - Արարատ հանդիպումին մասին, Նիկիտա Սիմոնեան նըշած է, թէ ախոյենութեան անդրանիկ հանդիպումը կը հանդիսանայ «Արարատ»ի առաջին քննութիւններէն մէկը, աւելցնելով որ տակաւին չլուծուած բազմաթիւ հարցեր կրնան կարգադրուիլ մըրցաշրջանի ընթացքին։ Օրինակ, ըսած է, նոր հրաւիրուած բերդապահ Ալեքսանդր Պոդչիվալով թէեւ ունի ֆիզիքական լաւ տուեալներ՝ մարմնամարզիկ է, 1 մեթր 87 հասակով, յաջող հանդէս եկած է «Ուրալմաշ» խումբէն, եղած է Յորհ. Միութեան պատանեկան խումբի բերդապահ եւայլն, այսուհանդերձ տակաւին պէտք է չաղախուի խումբին հետ եւ իր կարողութիւնները երեւան հանէ յառաջիկայ հանդիպումներու ընթացքին։

×

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ 101-ՐԴ ԿՈԼԸ

Խորհրդային բաժակի 1/8 աւարտականներուն, Լենինգրադի մէջ «Զէնիթ»ի հետ հանդիպումի ընթացքին, Խորէն Յովհաննիսեան նշանակելով իր 100-րդ կոլը՝ դարձած է Գ. Ֆեդոտով ակումբի անդամ։ Աւելին, նոյն օրը հայ մարզիկը նշանակած է երկրորդ կոլ մը եւս։ 27-ամեայ մարզիկը բարձրագոյն խումբի իր անդրանիկ կոլը նշանակած է 1975 Յունիսին, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ՝ «Շախտեոր»ի դէմ։ Ֆեդոտով ակումբի նոր անդամ Խորէն Յովհաննիսեանի նըշանակած 101 կոլերու հաշուեցուցակը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.- 82 կոլ՝ խորհրդային ախոյենութեան ընթացքին, 9 խորհրդային բաժակի, 2 եւրոպական բաժակի եւ 8 Խորհ. Միութեան խումբին մէջ։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՆՉ ՈՐ ԳԻՏԵՆՔ ՈՒ ԼՍԱԾ ԵՆՔ ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻՒ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ Ս. ՇՆՈՐՀԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տարիներու ընթացքին Եկեղեցին բազմաթիւ կալուածներ կ'ունենայ նուիրուած բարեսէր ազգայիններու կողմէ, սոսկ մեծ մասը այրած է մեծ հրդեհէ մը, մէջը ըլլալով առաջին հին գպրոցը եւ պատմական «Ադամեան» թատրոնը: Այս թատրոնի բեմին վրայ եկած ու անցած են մեր բեմի գրեթէ բոլոր սիրտանները, նոյնպէս այս թատրոնի բեմին վրայ տեղի ունեցած են գեղեցիկ գպրոցական հանդէսներ ու այլ հանդիսութիւններ:

Եկեղեցիին խորհրդարանը չինած է Պաղտասար Ճակոբեան, իսկ Մահտեսի Ցոհ. Յանճեան Ռուսիայէն բերել տրուած է երկու կոչնակները, որոնցմէ մին՝ յատկացուած է Գարթմալի Ս. Նշան եկեղեցիին: Հայ կաթողիկէ Մանաս Շալճեան ալ ազդուած Հասունեան - Հակահասունեան վէճերէն իր կալուածներէն մաս մը նուիրած է Կղզիի եկեղեցիին:

Տ. Դիոնէսիոս Հայր, երբ կը վախճանի, Արշարունի Սրբազանի Պատրիարքութեան ժամանակ, կը թաղուի Եկեղեցւոյ պարտէզը: Իր վախճանումէն վերջ, Տ. Վահան Քհնյ. Յոյեանը կը յաջորդէ. ան ալ երկար տարիներ կը վարէ Կղզիին հոգեւոր հովուութեան պաշտօնը, արժանանալով կղզեբնակ ժողովուրդին ընդհանուր սիրոյն ու գնահատանքին, մինչեւ Փարիզ իր մեկնումը:

Դարձեալ աւելի վերջ հոն հաստատուած են բաւական թիւով հայ բարեհամբաւ ընտանիքներ, Էրմէնեան, Սիրաքեան, Շահապները իրենց պատմական պանդոկով, Ճիմանեան (Հօրոյ) Սոգոմեան, Կրօն Փափազեան, Սերվեան, արձանագործ Երուանդ Ոսկան, Տիգրան Գազազեան, Ինճիճեան, Գրիգոր Թէրզեան, Զապէլ եւ Հրանդ Աստուր, Տայեան, Ֆրանկիւլ եւայլն, եւայլն., որոնք բոլորն ալ ունեցած են իրենց սեփական գեղեցիկ բնակարանները: Նոյնպէս հոն հաստատուած են թուրք ազնուական ընտանիքներ, մեծ զրագէտ Ֆազըլ Ահմէտ Այքաչի ընտանիքը, փաշայի Ընտանիքները, Ալի Մուզաֆէր (Պօրան)ի ընտանիքը:

Աւելի ուշ Ալի Պօրան, որ Գերմանիայէն վերադարձած էր իբր էլեկտրական ճարտարագէտ եղած է նախաձեռնարկը կղզին էլեկտրականութեամբ օժտելու մեծ եւ կարեւոր գործին, եւ որ սակայն հակառակորդին անդուլ մէկ խաղով, տակաւին չատ երիտասարդ գոհ գացած է Թուրքիոյ օգնականային առաջին մեծ ադէտին, որ պատահեցաւ փոթորկոտ օդի մը Ցունաստանի լեռներուն զարնուելուն պատճառաւ, ներկայիս իր անունով կղզիի նաւամատոյցի հրապարակը կը կոչուի «Ալի Պօրան Մէյտանը»: Եւ վերջապէս այդ չրջաններուն կղզին ունեցած է իր վարժարանը, Ներսէսեան Ազգ. Վարժարանն անունով, ունենալով հեռուհեռու փայլուն չրջաններ, նախ Կարապետ Երէցեանի, Հայրապետ Շնորհքեանի, Գրիգոր Գուլումճեանի անօրէնութեան օրերուն:

Աւելի վերջ ռակեչրջան մը եղած է Օր. Շուշան Սօլախեանի անօրէնութեան չրջանը: Օր. Սօլախեան եղած է հեղինակաւոր դաստիարակ ուսուցչուհի մը, միաժամանակ կարող մանկավարժ մը, ունենալով ինքնուրոյն մէթոտները: Իր օրով պաշտօնավարած են կարող ուսուցիչներ, ընդարս Սիպիլի անդրանիկ աղջիկը քալ Ֆրանսապէտ՝ Օր. Ասրինէ Տօնէլեանը որ չորս - հինգ տարի անձնուիրաբար Ֆրանսերէնը դասաւանդած է երեք դասարաններու, հասցնելով արժէքաւոր աշակերտներ:

Այդ չրջանին, Վահան Քհնյ. Յոյեան ալ աւանդած է կրօնքի եւ գրաբարի դասեր, եւ չարունակուած է մինչեւ Մկրտիչ Պիւլպիւլճեանի անօրէնութեան օրերուն:

Այդ չրջանը եղած է մեր չրջանը: Նախակրթարանէ մինչեւ 6-րդ դասարան:

Մկրտիչ Պիւլպիւլճեանի տեսչութեան չրջանին ալ ունեցած ենք կարող ուսուցիչ, ուսուցչուհիներ: Օր. Ս. Թունուզլեան, Օր. Տէր - Ղեւոնդեան (Հայերէն), Օր. Ա. Այվազեան (Ֆրանսերէն), Օր. Ա. Արբաճեան (անգլերէն), Օր. Ս. Գալֆայեան (գծագրութիւն, ձեռագործ), (երաժշտութիւն)՝ Պ. Կոչկուառը, (մարզանքի)՝ Հ. Պարսամեանը:

Մկրտիչ Պիւլպիւլճեան րնիկ Աստապադրցի, առանձնած էր գրեթէ բոլոր միւս դասերը: Ան ալ եղած է պատկառելի հմտութ անձնաւորութիւն մը, սիրուած աշակերտութեան կողմէ:

Այդ օրերուն աշակերտութեան թիւը 150-ի կը հասնէր, մաս մը վերի կղզիներէն, Գարթմալ, Բէյնտիքէ կուգային: Նոյնիսկ փոքրիկ Գաչըք առասիէն, որ այն ժամանակ՝ տոքթ. Մնդիրեանի կղզին կը կոչուէր, երկու աշակերտներ կուգային, Մուրէնը եւ Նուպարը երկու եղբայրներ, որոնք իրենց փոքրիկ կղզիէն, նաւակով մը Պուրկազ կղզին կ'անցնէին անձրեւին ու ձիւնին հանկէ ալ չզգենուով Գնայիր գալու համար, իրենք ընտանիքով հոն կը բնակէին, հայերնին հոն պահապան եւ պարտիզպան ըլլալով՝ զբօսանքի ժամերուն կ'ըսէինք իրենց.

Ձեր կղզիէն այն կղզին
Այն կղզիէն մեր կղզին
Կ'երթաք կուգաք յամրօրօր
Այդպէս կ'ընէք ամէն օր
Երբ արեւը կը ծագի...

Անմոռանալի, անդարձ օրեր. հիմա մեր վարժարանի չէնքը կանգուն է դեռ, դրեթէ ամէն օր կ'անցնինք այդ ճամբէն, վեր կը նայինք մեր ծովահայեաց մանկապարտէզի սրահին, այդ սրահին մէջ էր որ մենք, մեր կարմիր գոգնոցներով նըստած ու սորված ենք մեր ազուր Ա. Բ. Գ.ը: Այսօր այդ չէնքը կանգուն է դարձեալ բայց ո՛չ մանուկներով, այլ տանուտէր ու վարձակալ դիւզացիներով:

Շահապներու անուանի պանդոկը, ընտանեկան տաքուկ հիւրանոց մըն էր, հոն իջեւանած են ամէն ազգէ նշանաւոր անձնաւորութիւններ: Այդ պատմական պանդոկի չէնքն ալ կանգուն է մինչ, բայց իբր քլուպ կը գործէ:

Գիւղին գարաւոր բաղնիքը, կէս աւերակ, մէկ մասն ալ մթերանոց եղած է, քանի մը տարիէ ի վեր ալ ամբողջովին աւերակ:

Ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն ոգին, իր ուրոյն կեանքը, իր ուրոյն հոգեբանութիւնը, ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն հոգեբանութիւնը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն բոյրը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն ճակատագիրը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն գոյութեան տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն թառամումը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն մահը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն յիշատակը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն անուշահոտութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն յիշատակը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն ճակատագիրը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն գոյութեան տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն թառամումը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն մահը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն յիշատակը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն անուշահոտութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն յիշատակը:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՁԱԿԱՏԱՄԱՐՏԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔՀՆՅ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հակառակ անոր որ բաւական ժամանակ անցած է 1918-ի ծանր օրերէն, հայ ազգը չէ մոռցած իր հերոս հոգեւոր հայրերէն մէկը եւս, յանձին Դարպաս գիւղի հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս քհնյ. Սարգսեանի, որ եղած է Ղարաքիլիսայի ռազմաճակատի առաջնակարգ դէրքերուն վրայ թուրք ջարդարար բանակին դէմ մարտնչող ժողովրդական ուժերու կոկաւոր դէկտիվրը:

Տ. Կոմիտաս ծնած է Շիրակ գաւառի Մոլլագէօզչայի (ներկայիս՝ Արթիկ) չրջանի Մայմէնջուղ (ներկայիս՝ Պեմզաչէն) գիւղը, ազքատ գիւղացի ընտանիքի մէջ: Իր պապերը՝ կոտորածներէ փրկուած, գաղթած են Արեւմտահայաստանի Ինուսի գաւառի Դուման գիւղէն: Պատանի տարիքին չորս տարի ուսանած է գիւղին մէջ, ապա Հառիճ վանքի միաբաններ զինք առած են իրենց խնամքին տակ եւ հոգեւոր անհրաժեշտ կրթութիւն տալէ եառ, իրենց միջնորդութեամբ ընդունելով տուած են Գէորգեան ճեմարան: Երեք տարի ուսանելէ եառ, ընտանեկան ծանր պայմաններու բերումով ան ստիպուած եղած է կիսատ թողուլ իր ուսումը եւ զբաղիլ ուսուցչութեամբ՝ երկու տարի Քութայիսի չրջանը եւ երեք տարի Լենքորան, ուրկէ վերադարձած է իր ծննդավայրը եւ ամուսնացած:

Մայմէնջուղ ապրած տարիներուն Կոմիտաս քհնյ. զարձեալ կը լծուի մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին, նոյն տեղ մասնակցելով եկեղեցւոյ ժամերգութեան: Ունէր քաղցրահնչիւն լաքանչելի ձայն մը: Իրրեւ հոգեւոր բարձրագոյն կրթութիւն ստացած եւ բաւարար պատրաստութեան տէր անձնաւորութիւն, կը ձեռնադրուի նախ սարկաւագ, ապա քահանայ եւ կը ղրկուի Ալեքսանդրապոլ քաղաքի Ս. Աստուածածին վանքը: Տասնեւվեց տարի հոն ծառայելէ եառ 1910-ին զինք կը նշանակեն Ղարաքիլիսայի (ներկայիս՝ Կիրովական) չրջանի Դարպաս գիւղի քահանայ:

Նորընծայ քահանային առաջին գործը կ'ըլլայ Դարպաս գիւղին մէջ կառուցանել տալ ծխական նոր գպրոցի չէնք մը իր բոլոր յարմարութիւններով, այսպիսով առաջքն առնելով պատանիներու Ղազի գիւղի գպրոցը երթալ - գալու երկար ճամբու ստեղծած դժուարութեան:

Ա. Աչխարհամարտի տարիներուն անքուն ու դադար չունէր. անոր ուսերուն ծանրացած էին եղեռնէն փրկուածներու պարենաւորման եւ ծնողազուրկ երախաներու համար որբանոց բանալու գործը: Իր թափած չանքերուն չնորհիւ հարիւրաւորներ փրկուած են սովէ:

1918 Մայիսին Ալեքսանդրապոլի անկումէն եառ, երբ թրքական բանակը կրնկակոխ կը հետապնդէր հայ գաղթականութիւնը, Կոմիտաս քհնյ. կազմակերպուած փոքրաթիւ հայկական զօրքի գլուխը անցած՝ Մեծ Ղարաքիլիսան անցնելով հասաւ Դիլիջան:

Ղարաքիլիսայէն երեք քիլոմեթր դէպի արեւմուտք գտնուող Դարպաս գիւղը իր բնական դիրքով իսկապէս կը հանդիսանար Ղարաքիլիսա գիւղաքաղաքը մուտքը գործող դարպասը: Երբ թրքական բանակը Համամլու հասաւ, Կոմիտաս քհնյ. խուճապի չմատնուեցաւ, անմիջապէս կեդեցւոյ տապնոպալի զանգահարութիւնով բոլորը ոտքի հանեց: Գիւղին կողքը հաւաքուած էր մեծ բազմութիւն մը, նոյնիսկ կիներ՝ իրենց երախաներով: Բոլորը համակած էր ահն ու սարսափը: Տ. Կոմիտաս ոտքէն - գլուխ զինուած

պարտիզպան ըլլալով՝ զբօսանքի ժամերուն կ'ըսէինք իրենց.

Ձեր կղզիէն այն կղզին
Այն կղզիէն մեր կղզին
Կ'երթաք կուգաք յամրօրօր
Այդպէս կ'ընէք ամէն օր
Երբ արեւը կը ծագի...

Անմոռանալի, անդարձ օրեր. հիմա մեր վարժարանի չէնքը կանգուն է դեռ, դրեթէ ամէն օր կ'անցնինք այդ ճամբէն, վեր կը նայինք մեր ծովահայեաց մանկապարտէզի սրահին, այդ սրահին մէջ էր որ մենք, մեր կարմիր գոգնոցներով նըստած ու սորված ենք մեր ազուր Ա. Բ. Գ.ը: Այսօր այդ չէնքը կանգուն է դարձեալ բայց ո՛չ մանուկներով, այլ տանուտէր ու վարձակալ դիւզացիներով:

Շահապներու անուանի պանդոկը, ընտանեկան տաքուկ հիւրանոց մըն էր, հոն իջեւանած են ամէն ազգէ նշանաւոր անձնաւորութիւններ: Այդ պատմական պանդոկի չէնքն ալ կանգուն է մինչ, բայց իբր քլուպ կը գործէ:

Գիւղին գարաւոր բաղնիքը, կէս աւերակ, մէկ մասն ալ մթերանոց եղած է, քանի մը տարիէ ի վեր ալ ամբողջովին աւերակ:

Ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն ոգին, իր ուրոյն կեանքը, իր ուրոյն հոգեբանութիւնը, ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն հոգեբանութիւնը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն բոյրը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն ճակատագիրը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն գոյութեան տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն թառամումը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն մահը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն յիշատակը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն անուշահոտութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն յիշատակը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն ճակատագիրը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն գոյութեան տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն կեանքի տեւողութիւնը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն թառամումը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն մահը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն մահը:

Ինչպէս ամէն մարդ ունի իր ուրոյն յիշատակը, ինչպէս ամէն ծաղիկ ունի իր ուրոյն անուշահոտութիւնը, ինչպէս ամէն ծառ ունի իր ուրոյն ստուերը, ինչպէս ամէն գիւղ ունի իր ուրոյն յիշատակը:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՃԱՆՏԱՒՈՏ ԻՆԿԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

(ՏԷՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԷՆ)

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Գ.

Սարսափելի եղաւ իր թագաւորութիւնը: Շահրէվան քաղաքը ա՛լ խաղաղութիւնը չճանչցաւ: Ապու Մալէք թագաւորին քմահաճոյքն էր միայն որ կը կառավարէր քաղաքը: Բաւական էր որ փոդոգէ մը անցած առեն պզտիկ ազմուկ մը լսէր. հապա եթէ դաւադրութի՛ւն մը ըլլար. ու կրակի կուտար ամբողջ թաղը: Վա՛յ անոր որ ազուր կին մը ունէր կամ որուն աղջիկը գեղեցիկ կը մեծնար. բաւական էր որ թագաւորին լուր մը տային: Ու զաւերը կը տեսնէր ինչպէս իր չար սիրտը ուզէր, ամէն օր հարիւր հատաքել կուտար որպէսզի հարուստ հատ մը չմնայ, ու ամէն օր պատերամ կ'ընէր միւս քաղաքներուն դէմ: Վա՛յ անոր որ գինուոր կ'ըլլար իրեն կամ դերի կ'իյնար ձեռքը:

Չէ՞ որ մարդիկ բոլորը իր ստրուկներն էին, իր զրաստները. չէ՞ որ քաղաքներն ունենոց բնակիչները իր հայրը ժառանգ ձգած էր իրեն. չէ՞ր կրնար կրակի տալ զանոնք բոլորը: Ու բան մը պակաս չէր ծոդուց սուզ ու արցունք սփռելու համար: Նախընթաց չունէր իր տարածած արհաւիրքը. բոլորը անէծքով կուտային իր անունը:

Կարաւանները այլեւս Շահրէվան չէին գար. մէկը չէր համարձակեր փղոսկր ու ոսկի բերել այս անիծեալ քաղաքին. պարէնեղներուն մէջ չորցան բոլոր ծաղիկները, ու ծառերը ա՛լ պտուղ չտուին. փուչ ու տատասկ միայն բուսան հրաչագեղ ածուներուն մէջ: Մէկը բաղնիք չմբաւ. տղաքը կը վախնային իրենց գըլխգերները ցուցնել, ու կիները աղուորութիւնը իրենց կուրծքին եւ բումբերուն: Իմաստուններէն ոչ մէկը ա՛լ աշտարակ չելաւ. ա՛լ կը վախնային աստղերուն հետը խօսիլ եւ լմանալ այսօրուան ու վաղուան դաղտնիքը:

Ու օր մը անօթի մնաց քաղաքը: Հատաւ ցորենը քաղաքին բոլոր մառանները, ու ա՛լ կարաւան մը չեկաւ: Գիշեր մը բոլորը անօթի պառկեցան, իրենց բըռունցքը սեղմած: Ա՛լ չդիտցուիր թէ ի՛նչպէս լուսցուցին անոնք: Պատմութիւնը կը չիշէ միայն որ առտուն փափուկ մը պրտրեցաւ ամբողջ քաղաքը, յետոյ աղմուկ մը դռնէ դուռ՝ որ հետզհետէ մեծցաւ, ամբողջ քաղաքը վարակեց:

Ու անօթի ժողովուրդը, փրփրած, կատղած, ժողվուեցաւ քաղաքին մեծ հրապարակը, յետոյ ոռնացող ալիքի մը պէս պալատին վրայ խուժեց: Ապու Մալէք թագաւորը՝ սարսափած մօտեցող ազմուկէն՝ հրաման ըրեր էր իր պահակներուն երթալ ամբոխը ցրուել: Մէկը չեբերաց տեղէն: Զայրոյթէն մոլեգնած՝ հրաման ըրաւ որ ձին դուռը բերեն: Խուժանը, սակայն, պաշարած էր ամբողջ պալատը: Ցուսահատ, խելայեղ, ան թաքըստոց մը փնտռեց: Ամբոխը կոտրեց պալատին դռները, ու ներս խուժեց պրոհով ու հայհոյներով: Դժուար գտան արքային պահուրտած տեղը, ուր կծկուտեր էր կնոջ հագուստով, զարհուրանքէն չեզուն բռնուած:

Այդպէս հանեցին զինքը իր պալատէն դուրս, պտըտցուցին ամբողջ քաղաքը, յետոյ կախաղան մը չինեցին պալատին դէմ ու Ապու Մալէք թագաւորը կախեցին անկէ: Եօքն ալ զացին թալանի տուին անոր մառանը:

Ամբողջ քաղաքը վարակուած էր ահաւոր ժանտախտով: Ամէն օր հարիւրներ կը մեռնէին: Ամէն տուն սգոյ տուն էր: Ամէն ընտանիք իր մեռելները կուլար: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր ընտանիքին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր գիւղին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր երկրին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր աշխարհին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր մոլորակին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր արեգակնային համակարգին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր գալակտիկային համակարգին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր տիեզերքին մասին:

Ամբողջ քաղաքը վարակուած էր ահաւոր ժանտախտով: Ամէն օր հարիւրներ կը մեռնէին: Ամէն տուն սգոյ տուն էր: Ամէն ընտանիք իր մեռելները կուլար: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր ընտանիքին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր գիւղին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր երկրին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր աշխարհին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր մոլորակին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր արեգակնային համակարգին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր գալակտիկային համակարգին մասին: Ամէն ոք կը մտածէր միայն իր տիեզերքին մասին:

Դ.

Տեղը նստաւ իր տղան: Տասնամեայ մանուկ մըն էր երբ գինքը գահը դրին. Ան վախցած էր իր հօրը պատահածէն, ու դժուարութիւն քաշեցին մինչեւ որ պալատը զբին թագը: Սարսափելի դիւթութիւն մը անցուց, ու առտուն, դեռ չեզդուած լոյսը, կանչել տուաւ որքան որ իմաստուն կար Շահրէվանի մէջ: Ամէնքը հաւաքուեցան: Թագաւորը պատմեց թէ ինչպէս դողով անցուցեր էր իր առաջին գիշերը միտքը բերելով հօրը եղածը ու վախնալով որ ամբոխը դարձեալ պալատը կը խուժէ: Ու խնդրեց իմաստուններէն որ պէտք նային անմիջապէս խորհուրդ տան թէ ինչ ընելու է որ ժողովուրդը դոհ մնայ ու նորէն պալատը չկոխէ:

Ժողովքի նստան իմաստունները, բոլոր օր մը չունչ սպառեցին, եւ իրիկուան տարին իրենց վճիռը թագաւորին որ կը սպասէր դահուն վրայ դողդողալով:

- Մինչ ապրած կեցիր, թագաւոր, մարդիկ սին. հաց տալու է ամբոխին ու պիտի իսկ մենք վաղն ալ կուգանք որպէսզի թեթեւցնենք հոգերդ. վաղն ալ մեր խորհուրդը կուտանք մենք քեզի:

(Շար. 3)

ղթեսը փոխած, հոգւոյն ներքին խռովքին սիրտը ալեկոծ՝ խաչը վեր բարձրացուց, օրհնեց եւ ոգեշունչ ճառով մը խրախուսեց հաւաքուած բազմութիւնը:

Շատ չանցած, ժողովրդական ուժերը վրէժխնդրութեան ոգիով լեցուած չարժեցան յառաջ, դիրքեր գրաւեցին պիւլէն հեռու «Փորթերի եաթաղ» կոչուող փոսերու մէջ եւ սպասեցին թշնամիին: Դարպասիներու օրինակին հետեւեցաւ մօտակայ Ղալաղ, Վաչիզարա եւ այլ գիւղերու ժողովուրդը: Փամբակի հովիտը ոչ մէկ լնտանիքի թոյլ տրուեցաւ տեղէն չարժելու. անոնք մնացին եւ ամէն ոք, իր կարողութեան չափով, մասնակցեցաւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն:

Քանի մը օր ետք Մեսրոպ Եպիսկ. Տէր-Մովսէսեանի առաջնորդութեամբ հայկական զօրքը՝ կամաւորական չոկատներ ու հետ, Դիլիջանէն վերադարձաւ Ղազաքլիա եւ անցաւ գրոհի: Սկսաւ ճակատամարտը Թուրքերու դէմ: Կոմիտաս քահանայի չոկատի անդամները իրամասաւորութեան պիւղէն գիմացի դարպասանիներուն եւ փոսերուն մէջ: Երեք օր կատաղի կռիւներ կը մղէին, ժողովրդական ուժերը քաջութեան հրաշքներ կը գործէին՝ թէեւ ու թիկունք դարձած կոպք-կոպքի կռուող զօրամասերուն: Վիրաւորները կը չարունակէին կռուիլ, չէին լքեր դիրքերը: Անոնցմէ չատերը զոհուեցան, բայց զէնքը ի ձեռին, թշնամիին կրկնակի չափով վրէժ լուծելէ ետք: Անոնց թափած իւրաքանչիւր կաթիլ արիւնը ծառայեց հայ ազգը բնաջնջումէ փրկելու գործին եւ ճամբայ հարթեց նոր սերունդներու գոյատեւման: Վերջին օրը, Մայիս 28-ին ժողովրդական ուժերը զօրքին հետ միասին քանդեցին թշնամիի զեբաղանց ուժերու չղթան, ոգեմամթերքի պատման պատճառով, եւ անցան Դիլիջան:

1918-ի աշնան, Թուրքերու նահանջէն ետք, Տ. Կոմիտաս զարձեալ վերադարձաւ Դարպաս եւ չարունակեց քահանայագործել: Իսկ 1921-ին տեղափոխուեցաւ հայրենի գիւղ՝ Մայմէնջուղ, ուր չինեց բնակարան մը եւ ապրեցաւ որպէս քաջ հովիւ, որ «ղանճն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց»: Տ. Կոմիտաս վախճանեցաւ 1928-ին, 67 տարեկանին եւ թաղուեցաւ Մայմէնջուղի գերեզմանատունը:

Դարպասի, Մայմէնջուղի եւ չրջակայ գիւղերու հոծ բազմութիւնը վառաւոր թաղում մը կազմակերպած է եւ հրաժեշտի վերջին յարգանքը ընծայած ժողովուրդի հերոս Կոմիտաս քհնյ. Սարգսեանի:

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍԸ

——×——

Կիրակի, Մարտ 4, Հայ Աբիներու տարեկան ցերեկոյթն էր, 53-րդ անգամ ըլլալով, եւ անգամ մը եւս Սալ տը լա Շիմին լեցուն էր հանդիսականներով: Ներկայ էին պաշտօնական հիւրեր՝ Լիմ-Թէնչթայնի իշխան Լմմանուէլ, համաշխարհային սկաուտական կոմիտէէն Տոմինիք Պէնար, Ֆրանսական սկաուտական միութեան միջազգային պետ Գլէր Գաչէն, Տիժոնէն՝ համալսարանի նախագահ փրոֆ. Փիէռ Պոտինօ, օտար սկաուտական պետեր, Լիոնի չրջանէն պատուիրակութիւն մը, Պելժիայէն՝ ծովային սկաուտներու խումբ մը, նախկին արիներ եւ արենոյշներ, հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւայլն:

Հանդէսը սկսաւ սկաուտական փառերդով: Ցայտագիրը վարեցին Ռոզին Թաչճեան եւ Միշէլ Մեճատուրեան: Փարիզեան չրջանի դայլիկները եւ թեւիկները ներկայացուցին Արեւմտեան Ամերիկայէն «Ուէսթէռն» մը՝ նուագով: Ապա յաջորդեցին պարեր՝ արենոյշներու կողմէ, առանձին, եւ խմբային: Դաչնակի վրայ թեւիկի մը կողմէ մեկնաբանուած նուագ ետք, ամերիկեան խմբական պարով մը վերջ գտաւ գեղարուեստական յայտագրի այս մասը: Բեմ ելան Պելժիոյ ծովային սկաուտները, որոնք բուրդերու կազմութեամբ, սկաուտական կանչերով եւ երգերով արժանացան ներկաներու դրնահատանքին:

Հայ Աբիներու Միութեան ընդհ. պետ՝ Գուրգէն Մեճատուրեան, չնորհաւորելով պելժիացի սկաուտապետ Ռընէ Ռոզը, անոր նուիրեց Հայ Աբիներու զոտին, իրրեւ յիչատակ համագործակցութեան: Ռընէ Ռոզ չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք խոստացաւ զալ տարի 42 հոգինոց խումբով մասնակցիլ հանդէսին:

Գուրգէն Մեճատուրեան ողեկոչեց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանը, անդրադառնալով անոր ծառայութեան: Ապա մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգանքի հրաւիրուեցան ներկաները:

Ասոր առաջ համաշխարհային սկաուտական կոմիտէի անդամ Տոմինիք Պէնար, որ չնորհաւորելէ ետք Հայ Աբիներու Միութիւնը, յիչեց անոր դիրքը միջազգային սկաուտական չարժումին մէջ, որուն մաս կը կազմէ իբր ազգ, անկախ եւ միւս երկիրներու ունեցած իրաւունքներով: Աւելի քացառիկ դիրք մըն է, բաւ ան, պատմական որոշումով մեր հիմնադիր Պէյտըն Փաուէլի, զոր 53 տարիներէ ի վեր իրերայաջորդ կոմիտէները եւ համաժողովները կը յարգեն մեծ զոհունակութեամբ: Թիւերը կարեւորութիւն չունին, աւելցուց Տոմինիք Պէնար, 15 միլիոն հաչուող սկաուտական չարժման մէջ հայ արիները չատ քան կը բեռնեն մեզի, իրենց օրինակելի եւ սկաուտական ոգիով:

Ցայտագրի երկրորդ բաժինը սկաուտ Մոլիէռի «Պարպուչէի նախանձը» զաւեշտով, զոր հայերէն ներկայացուցին խմբապետերն ու խմբապետուհիները՝ յաջող բեմադրութեամբ: Նախկին չրջանային պետ Սուրէն Փանոսեան, չրջանային պետ Ժայա Պասմա եւ խմբապետուհի Ժենիա Պասմա գնահատուեցան իրենց խաղարկութեան համար: Հայերէն արտասանութիւններէ ետք Ալֆորվիլի չրջանը ներկայացուց «Գիւղական իրախճանք»ը՝ երգախառն պարերու եւ տեսարաններու չարք մը, ղեկավարութեամբ չրջանային պետ Վարուժան Գալֆայեանի: Հայկական «Քոչարի»էն ետք բոլոր արիները, արենոյշները, դայլիկները, թեւիկները եւ պաշտօնական հիւրերը բեմ բարձրացան եւ երգեցին հայ արիներու փառերգը:

Այս տարուան հանդէսն ալ յաջող էր եւ յայտագիրը ինքնատիպ ու զուարթ: Երախտապարտ ենք մեր ծնողաց, բարեկամներուն եւ նախկիններուն, որոնք օգնեցին մեզի: Կը չնորհաւորենք բոլոր արիները, արենոյշները, դայլիկները, թեւիկները՝ որոնք ամիսներէ ի վեր կը պատրաստէին այս հանդէսը, առաջնորդութեամբ չրջանային պետերուն, խմբապետերուն եւ խմբապետուհիներուն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՃԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

——×——

ՆԻՍ («Յառաջ»). - Այս տարի եւս Վարդանանքի պատմական խիզախումը յիչատակուեցաւ չրջանիս գաղութին կողմէ, արժանի չուքով:

Հինգչաբթի, Մարտ 1-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցին ծայրէ - ծայր լեցուած էր խուռներամ հաւատացեալներով: Հանդիսաւոր պատարագը մատոյց եւ Վարդանանց յիչատակը կուռ քարոզով մը ոգեկոչեց Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան: Ասոնցմէ մէջ, ան բնորոշեց արժէքը 451 թուականի հայկական խոյանքին, Աւարայրի, իբրեւ կրօնական եւ ազգային հաւատամքի մէկ վառ արտայայտութիւն: Նահատակներու արեան ճամբով մենք անասան պահեցինք մեր ուրոյն դիմագիծը:

Կրօնական արարողութեան չաջորդեց ճաշ - ցերեկոյթը՝ կազմակերպութեամբ Կրօն. Ընկ. Վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան.

Օչական սրահը եւս մեղուաշտանի պատկեր պարզեց:

Հոգեւոր հովիւին բացման խօսքէն ետք, Ժ. Միրիճեան նախ ընդգծեց, թէ Գ. դարու 2-րդ կէսէն Ե. դարու չրջանը, ազգային մտածողութեան, յատկապէս սուրբ գոյութեան հաստատման ու պահպանման բախտորոչ ժամանակաչրջանը հանդիսացաւ: Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակուիլը, Հայոց գիրերու գիւտը եւայլն, այլեւս ազգային ինքնապաչտպանութեան վահանը անխորտակելի դարձուցած էին: Այնուհետեւ, Սասանեան հարբուտութեան հիմնադիր Արտաչիր իշխանէն մինչեւ Շապուհ Ա., Շապուհ Բ. Երկաթակեաց, մինչեւ Յազկերտ Բ. հետեւողական ձեւով ձգտեցան Աքեմենեան կայրութիւնը հաստատել՝ քանդելով հոմէական կայսրութեան արեւելեան ճակատը: Հայաստան գմռուրջ հանդիսացաւ, ազդեցութեան գօտի: Տիգրանի հետապնդած կրօնափոխութեան քաղաքականութիւնը այս քաղաքական չրջապիծին մէջ մտաւ: Հետեւաբար, Աւարայրը ազգային ինքնորոշման պահպանումին ձգտող պայքարին մէկ կարեւոր փուլը ներկայացուց:

Այսօր եւս մենք Աւարայրներու ճակատամարտներ կը մղենք, յանուն մեր ինքնուրոյն դիմագիծին պահպանումին, ծագէ - ծագ: Հարկ է այդ դիտակցութիւնը ցուցարերել ամէն տեղ, ամէն ժամանակ:

Վարչութիւնը հաղորդեց, թէ Արիմարիթիմի երեսփոխան Քոլոնայի (տեղեկաբեր) կողմէ հաղորդուած մէկ օրինագիծը՝ հայերէնի եւ հայ մչակոյթի տարածումին նպատակով, կրթական չարչերէկ ներս, Ազգ. Ժողովին չղուած, անհրաժեչտ է. որ մեր միահամուռ բողոքանքը արտայայտէ: Որպէսզի օրակարգի վրայ դրուի եւ քննուելով ընդունուի եւ օրէնք դառնայ, հարկ է, որ Ֆրանսայի Հայերը զանգուածաբար զօրավիգ կենան այդ պահանջը ներկայացնելով: Այս ուղղութեամբ, Վարչութիւնը դիմումնադիրներ ղրկած է մեր ազգային - կրօնական մարմիններուն: Ցերեկոյթին՝ տարբեր կրօնափոխութեան քաղաքականութիւններ հաւաքուեցան, հանրագումէի ձեւով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂԱՒԹԷ ԳԱՂԱՒԹ

ԿԼԻՆՏԻՑԼԻ «Աբգարեան» սրահին մէջ, Շաբաթ, Փետրուար 18-ին, տօնուած է Փետրուարեան Ապստամբութեան տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Ահարոնեան» կոմիտէութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Ստեփան Գասպարեան: Բանախօսած է Հրայր Կարապետեան: Արա Շահպազեանի եւ Լեւոն Գաթըրճեանի մեկնաբանած ազգային եւ յեղափոխական երգերու բաւեղծած մթնոլորտին մէջ կատարուած նուիրատուութիւններէ գոյացած է չօչափելի գումար մը:

ՍԹԱՓԱԹՕ

Շաբաթ մըն ալ ահեցաւ գնաց: Լարիչ կոմսուհին վերջապէս Վիէննա դարձած էր եւ չէր կարծեր որ մինչեւ տարեգլուխ կրնար բացակայիլ: Իշխանը բազմազբաղ օրեր կ'անցընէր եւ իր ասպարէզին տառապանքը ծանր կը կշռէր: Տէր չէր իր ժամանակին, որ բծախնդրօրէն ժամ առ ժամ բաժնուած էր եւ զինքը կը ջղայնացընէր: Հազիւ կրցաւ քանի մը վայրկեան յատկացնել Մաուիին բայց այս անգամ ոչ թէ Հօֆպուրկին մէջ, այլ կոմսուհիին չնորհիւ Փրաթէրը մեկուսի մէկ ծառուղիին խորը, ուր մինակ մնացին:

Արդէն իսկ վերջալոյս էր. իշխանը պինուորական մեծ վերարկուով մը փաթթուած, թեւը Մաուիին թեւին տակ անցուց եւ արագօրէն զայն քշեց տարաանտառին մէջ մխրճուղ կածանէ մը: Այնքա՜ն արագ կը քալէր, որ աղջիկը ըստիպուած էր քովէն վազել. թաւուտնեղուն խորը հասնելով, իշխանը դանդաղեցուց իր քայլերը.

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

անգամ մը եւս հաղագործական Եւրոպան փրկել, ծայրը ծայրին: Այս անգամ հարցը կը վերաբերէր կաթին, որու արտադրութիւնը հարկ է նուազեցնել, որովհետեւ հրապարակին վրայ եղած քանակութիւնը չատ ու չատ է: Ֆրանսացիները, մանաւանդ, դէմ են այս կարգադրութեան, քանի որ Ֆրանսացի գիւղատնտեսները կը մերժեն «գործազուրկի» մասնել կովերուն մէկ մասը: Բայց եւ այնպէս, սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացաւ եւ կաթի արտադրութիւնը, Ֆրանսայի մէջ, 2% պէտք է նուազի, բայց Ֆրանսա մէկ տարուան պայմանաժամ մը ձեռք ձգեց գործազրկութեան համար: Ընդհանուր ձեւով Եւրոպայի տասներուն արտադրութիւնը, 84 / 85 տարեշրջանին համար, 103 միլիոն թոնէն պէտք է իջնէ 98 միլիոնի: Կը մնայ որ այս համաձայնութիւնը վաւերացուի Եւրոպայի Խորհուրդին կողմէ, միաձայնութեամբ, Մարտ 19 - 20-ի նիստին, ինչ որ նոր գործադրութիւն մըն է: Դժուարութիւնն այն է նաեւ, որ քուէարկութիւնը միայն կաթին հարցը չընդգրկեր, այլեւ՝ այլ հարցեր: Ցիշենք թէ կաթի գերարտադրութիւնը չատ սուղի կը նստի Հասարակապետութեան:

ԹԵՀՐԱՆ, չաբթուս սկիզբը, ձեռնարկած էր վիրաւոր զինուորներ բաշխելու Եւրոպայի զանազան երկիրներուն (5՝ Զուիցերիա, երեք՝ Մեծն - Բրիտանիա, եւ երեք՝ Ֆրանսա), ինչ որ ցոյց կուտայ թէ, եթէ ընդհ. ձեւով երկիրը հինգ հարիւր տարի ետ գացած է, բնաւ չանտեսեր մեհեաններու ուժը եւ քաջ գիտակից է թէ այս բաշխումը կրնայ նպաստել իրեն: Այդ վիրաւորներով Թեհրան կ'ուզէ ապացոյցը ներկայացնել իրաքի գործածած քիմիական զէնքերուն եւ մռայնել տալ թէ 9 - 12 տարեկան երախաներ կը ղրկէ ճակատ, ականներու վրայ:

ՏԻԱՐՊԿԻՐԻ բանտին մէջ (ուր առաւելաբար Քիւրտ կայ) կիբարկուած չարչարանքներուն մասին, նոր վկայութիւն մը լոյս տեսած է, Երեքշաբթի օրուան (Մարտ 13) «Իմանիւթէ»ին մէջ, ուր քիւրտ փաստաբան մը, որ հօթը ամիս անցուցած է այդ բանտին մէջ, սահմրկեցուցիչ մանրամասնութիւններով, կը նկարագրէ բանտարկեալներուն կեանքը, եթէ կարելի է կեանք բառը գործածել այս պարագային:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մոստիչեան, Պ. Լօրիս Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պուրմայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 18-ին, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԶԱ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Ապրի Տիկին Հայկ Պայրամեան իր ամուսնոյն մահուան հօթներորդ տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրէ 100 Ֆ. Կարմիր Խաչին, 100 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 100 Ֆ. Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ (սառնալ «Ցառագ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ցառագ»ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 20·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը՝

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

կը նախագահէ դերասան՝

Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Թատերագէտ՝ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

կը ներկայացնէ հայ բեմի հսկաներէն՝

ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ, ԱԲԵԼԵԱՆ, ՉԱՐԻՖԵԱՆ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Զայներիզի վրայ հատուած մը կ'ունկընդրուի.- Տրպատ Թագաւորի եւ Հրոմիսիմէ Կոյսին տեսակցութենէն, մասնակցութեամբ դասախօսին եւ Տիկին Լիտիա Պասմաճեանի:

Գեղարուեստական յայտագիրը.- Տէր եւ Տիկին Միհրան Ամոնեան:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Սիրուն Պարոնեանի մահուան առթիւ.- Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեան 1000 Ֆ., Տիկին Վալանթին Բարսեղեան 200 Ֆ., Պ. Սարգիս Մկրտիչեան 150 Ֆ., Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան, Պ. Անդրանիկ Ալթունեան, Պ. Սահակ Ճէպէճեան, Տէր եւ Տիկին Արա Շերիմեան, Ոմն՝ 100-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 26-ին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Մխիթեան Ալէք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդացի երեկոյթը: Հայկական միջավայր: Տեղերը ապահովել նախապէս:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Կաթ. Խաչէ Սէն Ժէռմէնի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Մարզար Ծերուկեանին եւ իր զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծմօր՝ Ազնիւ Ծերուկեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ չնորհակալութեամբ ընդունած է.- Պ. Մարզար Ծերուկեանէ եւ զաւակներէն 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթիւ Գալանճեանէ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սէֆէրեանէ 50-ական Ֆ., Ապրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանէ եւ զաւակներէն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ կարապետ Ճանիկեանի մահուան քառասունքի առթիւ 200 Ֆ., Արշակ եւ Թուրփանտա Սամուէլեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փաշա Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փաշեան, Տէր եւ Տիկին Գէօտ Սամուէլեան 100-ական Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Ընկերակցութեան Բ. ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 15-ին ժամկոնի Մայր եկեղեցին:

Օրակարգ.- Ընկերակցութեան կանոնագրի վերատեսութիւն:

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de
Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱՉՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (mezzo)
IRENE PAMBOUDJIAN (piano)
SETRAK KOULAKSEZIAN (vl. - alto)

— — — — — — AU PROGRAMME — — — — — —

LEGENDE — LA BATAILLE D'AVARAïR — MELODIES
KOURKEN M. ALEMSHAH
NANOR — PELERINAGE — RECUEIL (Chants Populaires)
GANATCHIAN - APRIKIAN

LOCATION (de 11h à 17h 30) :
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - PARIS 8e — Tél. 723.47.77

PRIX DES PLACES :
30-50-70-100-120-140-170 et 200 F.

POINTS DE VENTE :
— M.C.A. - 17 rue Bleue - 75009 PARIS - Tél. 824.63.89
— M.C.A. - 9 rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE - Tél. 376.55.89
— TELECONDORCET - 175 avenue Jean-Jaurès- 92140 CLAMART - Tél. 642.56.17
— LIBRAIRIE PALOUYAN - 9 rue de Trévise - 75009 PARIS - Tél. 523.24.97
— ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN
121 av. Henri Barbusse - 95400 ARNOUVILLE-LES-GONESSE - Tél. 985.04.46
et auprès des membres de la chorale SIPAN - KOMITAS

HOTEL CONCORDE PALM BEACH
Promenade Kennedy, Marseille

SOIREE DU PRINTEMPS

organisée par
U. G. A. B.
Union Générale Arménienne de Bienfaisance

SAMEDI 24 MARS de 20 h. à 3 h.
à 20 h. : DINER DANSANT
Orchestre Tzigane
de 24 h. à 3 h. : BAL

Réservation: Agence WASTEELS - J. CHELELEKIAN, 87, la Canebière, Tél:95.90.12
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget Tél: 37.75.97

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART

Soirée Dansante

au profit du Centre de Vacances de Normandie

sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN

animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —

Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux

Réservation : 985 36 53 - 736 31 88
Participation aux frais : 50 F

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes
A PARTIR DE
2570 Frs

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
15
JEUDI
15 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.658 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.658

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 2 - 12)

ՁԱՏՐԱԿԻ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՒԱԿՆՈՐԴՆԵՐՈՒ
ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԸ ՍԿՍԱՒ

Իր դեղեցկութեամբ, մեղմութեամբ ու անդորրով հինաւուրց Վլլնիուս, Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը հմայած է չատերը, հիացում պատճառած նոյնիսկ Նափոլէոնի, որ այնքան զբաւիչ գտնելով ճարտարապետական արուեստի գլուխգործոց Ս. Աննայի տաճարը՝ ըսած է, որ եթէ կարելի ըլլար, այդ աղամանդը ափերուն վրայ Փարիզ կը փոխադրէր: Այդ քաղաքին մէջ է, որ Մարտ 10-ին կը սկսէր ճատրակի աշխարհի ախոյենութեան առարտական խաղը՝ Վասիլի Սմիսլովի եւ Գարրի Կասպարովի միջեւ: Մրցումին յաղթականը կը հանդիպի աշխարհի ախոյեան Անատոլի Կարպովի հետ: Ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան կանոնադրութեամբ Սմիսլով եւ Կասպարով կ'ունենան 16 հանդիպում: Յաղթական կը հռչակուի ան՝ որ կը հաւաքէ 8,5 կէտ: Եթէ 16 խաղերէ ետք ոչ ոք կարենայ հասնիլ առաւելութեան, այդ պարագային տեղի կ'ունենան չորս հանդիպումներ եւս: Ի դէպ, Սմիսլով 63 տարեկան է, իսկ Կասպարով՝ 21: Ակնկառաջ, տարբեր առիթներով, երկու կրոսմայսթէռները երեք անգամ հանդիպում ունեցած են, որոնցմէ երկուքը վերջ ըստած է ոչ ոքի արդիւնքով, իսկ մէկը՝ Կասպարովի յաղթանակով:

(«Յառաջ»· - Աւելցնենք, որ Մարտ 14-ի փարիզեան օրաթերթերը կը հաղորդէին որ 2-րդ խաղն ալ հաւասար մնացած է, եւ վերի ճիշդ ոչ ոք կէտ նշանակած է: Կասպարովի եռանդն ու տոզանդը կը բախին յամառ դիմադրութեան մը եւ Հատարակի մասնագէտներուն ուշադրութիւնը գրաւած է, որ այս երկրորդ խաղին, Սմիսլով նոր զէնք մը գործած է, որ անակնկալի բերած է իր երիտասարդ մրցակիցը, 13-րդ հարուած մը խաղալով: Կասպարով պարտաւորուած է երկար մտածել վազմակերպելու համար իր պաշտպանողականը):

դատի մը եւ նման դատի մը տարբերութիւններուն համար, սակայն հարցը ակադեմական բնոյթ ունի· հարց տալու ենք, թէ ի՞նչ կը նշանակէ քաղաքական հարց· չատեր կ'ըսեն թէ պէտք է փընտռել դրդապատճառները· պէտք է ընդունինք անվարան որ ամբաստանեալները ունէին քաղաքական դրդապատճառներ:

Այժմ պիտի ուզէի անդրադառնալ պատախազի գործածած մեթոտաբանութեան, ան կը փաստէ չփաստուած փաստ մը, որ ան ալ չէ փաստուած եւ հիմնականը՝ իր այդ մասերէն կը գտակ այն մասերը որ ամբաստանեալներու դէմ է· դատականօրէն այս մեթոտաբանութիւնը հակառակ է դատական օրէնքներու յօդուած 15-ին, որու համաձայն դատախազը կողմ չի բռներ»: Ու փաստաբանը կը ծանրանայ թեզնիք մանրամասնութիւններու վրայ, որոնք կ'ապացուցանեն իր ըրած առարկութիւնները: Իր պաշտպանողականի վերջին մասին մէջ, փաստաբանը մէկ առ մէկ ջրելէ վերջ ըրած չինծու փաստերը, ցոյց կուտայ նաեւ թէ ոտիկանութիւնը անկողմնակալ չէ եղած սկիզբէն ի վեր:

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՕԶԱՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Բիւզանդական վէճերը չեն պակասած Երեքշաբթի օր, Լօզանի ժողովին, նախքան հրաժարիլը (ըսինք երէկ՝ 317-րդը) որոշումի մը յանգելը: Սուրիոյ պատուիրակին է՝ փոխ - նախագահ Ամալէլ Հալիմ Խաւտամ, որ պարտադրած է, վճռապէս յայտարարելով· - «Ժամանակն չատոնց եկած է Լիբանանի ապագային մտածելու: Պէտք է յաջողիլ: Պէտք է վերջ տալ: Հոս կը մնանք մէկ - երկու օր, 2 - 3 ամիս, բայց չենք մեկնիր առանց լուծում մը գտած ըլլալու»: Բանավէճի պատճառը սա էր· - Ձումպլաթ եւ Պէրրի կը պահանջէին, որ Ամին Ճեմայէլ հրաժարի բանաճևը ստորագրէ որպէս Հռոմանքի մը (Քաթոլիկ) պետ եւ ոչ՝ Հանրապետութեան նախագահ, ինչ որ այս վերջինը կը մերժէր: Ի վերջոյ Ճեմայէլ ձեւով մը յաղթեց, քանի որ «լիբանանեան» լուծում մը գտնուեցաւ, այսինքն ոչ ոք բռտորագրեց հրաժարագիր հրահանգող հատմաճայնագիրը, որ հռչակուեցաւ «Ազգ· համաձայնագրի մը» կողմէ: Այս հրաժարը ի գործու կը դառնար նոյն օրը՝ ժամը 21-էն սկսեալ, բայց, այդ ժամուն ռումբերու ձայները չէին դադրած: Զորեքշաբթի առտու, կը հաստատուէր թէ ռմբակոծութիւնները դադրած են, սակայն կռիւները կը չարունակուին, հոս ու հոն: Այս ամբողջին վրայ, երեքշաբթի իրիկուն երկրաշարժ մըն ալ ցնցած էր քաղաքը:

Լօզանի ժողովին ամէնէն դժուար մասն է, որ կը սկսէր Զորեքշաբթի օր, քաղաքական մասը, այլ խօսքով՝ Ամահանատրութեան բարեփոխման ծանր հարցը: Հո՛ս, Պէրրի, չիներու պարագլուխը անդրդուելի կը մնայ: «Վճռած ենք, կ'ըսէ, ձեռք ձգել հո՛ս եւ հիմա յարանուանական դրութեան ջնջումը»:

Պէրրի, որ Լիբանանի բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէ, չի կրնար ձեռքերը պարապ վերադառնայ, եթէ չուզէր «քաղաքական անձնասպանութեան մը համակերպիլ»: Ապայարանուանացումը միակ լուծումն է, Պէրրիի համար, ըստ որուն նաեւ կրնայ ծառայել Քրիստոնեաներուն եւ միւս բոլոր փոքրամասնութեանց: Իր ծրագիրն է՝ դեմոկրատ Լիբանան մը, զոր կառավարուին հանրաքուէով ընտրուած Նորհրդարան մը եւ նախագահ մը: Մարդիկ ընտրուին ոչ թէ ըստ իրենց յարանուանական պատկանելիութեան, այլ՝ ձեռնհասութեան: Ու Պէրրի, զբեթէ ըսպառնական է, երբ կ'ըսէ· - «Եթէ մարդոնի ղեկավարները յամառին պահպանել այս ժամանակավրէպ դրութիւնը, պէտք է շատ սուղ վճարեն, արդարեւ, այն աստն հարկ է, որ իւրաքանչիւր համայնք ներկայացուի իր թիւին համեմատ եւ չիներուն առիւծի բաժին կ'իյնայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական դեմոկրատ թեկնածուի սկզբնական ընտրապայքարները կը չարունակ-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԼԵՒՈՆԵԱՆ-ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՎՃԻՌԻՆ ՆԱԽՈՐԴՈՂ
ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

—×—

Մարտ 9-ին, Ուրբաթ առաւօտ, Լեւոնեան եւ Էլպէքեան դատապարտուեցան 20-ական տարի քանտարկութեան («Յառաջ», Մարտ 13): Ամբողջացնելու համար այս դատավարութեան պատկերը, յաջորդական թիւերով, կը շարունակենք տալ վճիռին նախորդող վերջին նիստերուն մանրամասնութիւնները· -

×

ՄԱՐՏ 2-Ի ՆԻՍՏ
ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ

Երկրորդ պաշտպան վկաստաբանն է Սըրճա Փոփովիչ: Մտորեւ իր պաշտպանողականին գլխաւոր մասերը· -

«Երբ կարդացի այդ դէպքի մասին «Փոլիթիքա» թերթին մէջ 1983 Մարտ 10-ին անմիջապէս մտածեցի որ պիտի չուզէի դռնուիլ ամբաստանեալներուն պաշտպան փաստաբաններու դիրքին մէջ: Երբ ընդունեցայ վիրեներ պաշտպանել, ինքզինքիս հարց տուի թէ ի՞նչպէս պէտք է վիրնէք պաշտպանել: Այն ժամանակ կարդացած էի միայն մէկ անգամ ամբաստանութիւնը եւ դրեթէ ոչինչ գիտէի Հայկական Հարցին չուրջ: Այսօր ինքզինքիս հարց կուտամ· - կարելի՞ է լրջօրէն խօսիլ ամբաստանութեան մէջ նշուածներուն մասին: Կարծեմ չատ ժամանակ վատնեցինք առանց զրաղելու ամբաստանութեան երկրորդ եւ երրորդ կէտերով: Այս մէկը պատահած պիտի չըլլար եթէ աւելի լուրջ կերպով կատարուած ըլլար հետազօտութիւնը: Իմ յաջորդ եզրակացութիւնս այն էր նաեւ թէ՝ հայկական «ահաբեկչութիւնը» բաւական բարդ հարց մըն է, մանաւորաբար եթէ նկատի ունենանք միջազգային օրէնքը եւ իմ մօտեցումս ահաբեկչութեան եւ ուժական գործողութիւններուն նկատմամբ ընդհանրապէս: Ներկայ ժամանակներուն ժողովուրդներուն ազատ ինքնորոշման լրատուքը միջազգային օրէնքին պարտէքն է: Հասկացա՞յ հայ ժողովուրդին դժբախտութիւնը· Ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցաւ եւ տակաւին տեղի ունեցած չ'անոր ճանաչումը միջազգային օրէնքին մէջ: Այսօր՝ անոնք պիտի ունենային դատական նոյն իրաւունքները՝ որ ունեցան Պաղեստինցիները, բայց դժբախտաբար Հայերը պէտք է որ տակաւին պայքարին ստանալու համար իրենց ազատ ինքնորոշման իրաւունքը: Իմ կասկածներս յաջող պաշտպանութեան մը համար աւելի շեշտուեցան բաւական դէպքերէ, որոնք կը դարձնեն պաշտպանութեան գործը չա՛տ դժուարին: Կը նշեմ այդ կէտերէն չորք մը·

× Հակառակ միջազգային ըմբռնումին թէ մինչեւ դատարանին վճիռը արձակելը, ամբաստանեալը մեղապարտ չի նկատուիր, ամէն մարդ կը նախագուշակէ այս դատին վերջաւորութիւնը:

× Բոլորս գտնուեցանք զանազան ճնշումներու տակ· վկաներ, մասնագէտներ, նոյնիսկ պաշտպան փաստաբանները:

× Ամիսներէ ի վեր «Փոլիթիքա» թերթը դատավարութեան անդրադարձող իր ամէնօրեայ թղթակցութեան որպէս վերնագիր կը գործածէ «ոճրագործներուն դատավարութիւնը»: Ուրեմն՝ ինչո՞ւ ուզել դատարաններ:

× Ուրեմն պէտք չէ որ զարմանանք, երբ Եւանովիչի նման վկաներ կը խօսին «ոճրագործներու» համար: Կը զարմանամ որ դատարանը այդ վկային ո՛չ իսկ ղիւտզութիւն մը ըրաւ:

× Դէպքին օրն իսկ ոտիկանութիւնը կը յայտարարէ պաշտօնապէս թէ վատնեցինք առանց զրաղելու ամբաստանութեան երկրորդ եւ երրորդ կէտերով: Այս մէկը պատահած պիտի չըլլար եթէ աւելի լուրջ կերպով կատարուած ըլլար հետազօտութիւնը: Իմ յաջորդ եզրակացութիւնս այն էր նաեւ թէ՝ հայկական «ահաբեկչութիւնը» բաւական բարդ հարց մըն է, մանաւորաբար եթէ նկատի ունենանք միջազգային օրէնքը եւ իմ մօտեցումս ահաբեկչութեան եւ ուժական գործողութիւններուն նկատմամբ ընդհանրապէս: Ներկայ ժամանակներուն ժողովուրդներուն ազատ ինքնորոշման լրատուքը միջազգային օրէնքին պարտէքն է: Հասկացա՞յ հայ ժողովուրդին դժբախտութիւնը· Ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցաւ եւ տակաւին տեղի ունեցած չ'անոր ճանաչումը միջազգային օրէնքին մէջ: Այսօր՝ անոնք պիտի ունենային դատական նոյն իրաւունքները՝ որ ունեցան Պաղեստինցիները, բայց դժբախտաբար Հայերը պէտք է որ տակաւին պայքարին ստանալու համար իրենց ազատ ինքնորոշման իրաւունքը: Իմ կասկածներս յաջող պաշտպանութեան մը համար աւելի շեշտուեցան բաւական դէպքերէ, որոնք կը դարձնեն պաշտպանութեան գործը չա՛տ դժուարին: Կը նշեմ այդ կէտերէն չորք մը·

× Հակառակ միջազգային ըմբռնումին թէ մինչեւ դատարանին վճիռը արձակելը, ամբաստանեալը մեղապարտ չի նկատուիր, ամէն մարդ կը նախագուշակէ այս դատին վերջաւորութիւնը:

× Բոլորս գտնուեցանք զանազան ճնշումներու տակ· վկաներ, մասնագէտներ, նոյնիսկ պաշտպան փաստաբանները:

× Ամիսներէ ի վեր «Փոլիթիքա» թերթը դատավարութեան անդրադարձող իր ամէնօրեայ թղթակցութեան որպէս վերնագիր կը գործածէ «ոճրագործներուն դատավարութիւնը»: Ուրեմն՝ ինչո՞ւ ուզել դատարաններ:

× Ուրեմն պէտք չէ որ զարմանանք, երբ Եւանովիչի նման վկաներ կը խօսին «ոճրագործներու» համար: Կը զարմանամ որ դատարանը այդ վկային ո՛չ իսկ ղիւտզութիւն մը ըրաւ:

× Դէպքին օրն իսկ ոտիկանութիւնը կը յայտարարէ պաշտօնապէս թէ վատ-

ՆՇՈՆԵՑ ՁՈՒԿՎ ՏՎՈՏՂՈՎ

(ՏԻՀԺՂՈՇՈՏՈՑ ՂՎՀՎԻՎՏ)

Ց. Ձ. ՍՍՎՎՍՎՍՎ

Գ.

Միտումը հետաքրքրական է, սակայն ինձ թվում է, որ ամեն դեպքում պետք է ելնենք նրանից, որ մեր ժամանակների ընթերցողը ավելի պահանջկոտ է դարձել, ավելի քննադատաբար է վերաբերվում գրականությանը, ավելի ընտրողական է դարձել։ Ինչ-որ չափով դա նաև հետևանք է այն հանգամանքի, որ մեր ընթերցողի ճաշակը զարգացել է, ավելի նուրբ է դարձել։ Ընթերցողը ավելի ու ավելի է ձգտում ստանալ իր ուզածը, ինչ-որ չափով նաև ինքն է ուզում ստեղծագործել։ Ընթերցողի այդ ձգտումը ինչ-որ չափով ստիպում է գրողին ավելի ուշադիր լինել ընթերցողի նկատմամբ, ավելի զգույշ լինել։ Ընթերցողը ավելի ու ավելի է ուզում ինքն իր մեջ ստեղծագործել։ Ընթերցողի այդ ձգտումը ինչ-որ չափով ստիպում է գրողին ավելի ուշադիր լինել ընթերցողի նկատմամբ, ավելի զգույշ լինել։ Ընթերցողը ավելի ու ավելի է ուզում ինքն իր մեջ ստեղծագործել։ Ընթերցողի այդ ձգտումը ինչ-որ չափով ստիպում է գրողին ավելի ուշադիր լինել ընթերցողի նկատմամբ, ավելի զգույշ լինել։

Ես, որպես 1030-ականների մի գրող, որի գրական հետաքրքրությունները ձևավորվել են 30-ականների, ապրել եմ այդ տարիները, ապրել եմ նաև այն ժամանակները, երբ ընթերցողը ավելի պարզունակ էր, ավելի քիչ էր պահանջում գրողից։ Ընթերցողի այդ պարզունակությունը ինչ-որ չափով ստիպում էր գրողին ավելի քիչ ուշադրություն դարձնել ընթերցողին, ավելի քիչ զգույշ լինել։ Ընթերցողի այդ պարզունակությունը ինչ-որ չափով ստիպում էր գրողին ավելի քիչ ուշադրություն դարձնել ընթերցողին, ավելի քիչ զգույշ լինել։

Հիշում եմ 1038-ի մայիսը։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղում, աշխատում էի «Սովետական Ղարաբաղ» թերթում։ Ես այդ ժամանակ ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի պատմությունը, ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական էպոսը, ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական երգերը։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։

Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։

Դ.

Ես, որպես 1030-ականների մի գրող, որի գրական հետաքրքրությունները ձևավորվել են 30-ականների, ապրել եմ այդ տարիները, ապրել եմ նաև այն ժամանակները, երբ ընթերցողը ավելի պարզունակ էր, ավելի քիչ էր պահանջում գրողից։ Ընթերցողի այդ պարզունակությունը ինչ-որ չափով ստիպում էր գրողին ավելի քիչ ուշադրություն դարձնել ընթերցողին, ավելի քիչ զգույշ լինել։ Ընթերցողի այդ պարզունակությունը ինչ-որ չափով ստիպում էր գրողին ավելի քիչ ուշադրություն դարձնել ընթերցողին, ավելի քիչ զգույշ լինել։

Հիշում եմ 1038-ի մայիսը։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղում, աշխատում էի «Սովետական Ղարաբաղ» թերթում։ Ես այդ ժամանակ ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի պատմությունը, ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական էպոսը, ուսումնասիրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական երգերը։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։

Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։ Ես այդ ժամանակ ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով, ապրում էի Ղարաբաղի ժողովրդական կյանքով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Խմբագրական կոլեգիա՝ Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա. Ա.

Պատասխանատու քարտուղար՝ Ա. Ա. Ա.

Տպագրված է «Էջմիածին» տպարանում, Էջմիածին, Լենինի փող., 22-րդ, տելեֆոն 2-17-03։ Պատվեր 1983, տպաքանակ 21-րդ, թղթատեսակ 84×108 1/32։ Ստորագրված է տպագրության 26.12.1983 թ.։ Ֆ. 11302։ Գինը 3 կոպ.։

ՀՍՍՌ Գրքի, պոլիգրաֆիայի և հրատարակչական գործերի պետական կոմիտե։

ՀՍՍՌ Գրքի, պոլիգրաֆիայի և հրատարակչական գործերի պետական կոմիտե։

ՊԱՏԱՐԱԳԱՎՈՐ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՏԻ

(ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԿԱՐԳ)

Պ. ՍԱՍՈՆ

2

ՍՈՒՆՈՒՔՈ

- Գործակալները ձեր հետքերի վրայով են ... Մեզ էն հոգն էլ պետք չի ... Մենք ինքներս կարող ենք մեր գործերը պարզաբանել: Ասում եմ ձեզ, եթե ուզում եք ապրել, ինչպես մարդիկ, ապա ձեր ճանապարհը մեզ հետ չէ ... Ուրեմն, ինչպես ասացի,

(Շար. Ա. Էջէն)

ւին նահանգէ նահանգ, բայց Մարտ 13-ի երեքշաբթին վճռական չեղաւ, ինչպէս կը նախատեսուէր: Արդարեւ երկու - երեք անակնկալ եւ յուսկանաչական յաղթանակներէ ետք, կը կարծուէր որ Մարտ 13-ը պիտի հաստատէ Կարի Հարթի անվիճելի յառաջընթացը, մինչ յաղթելով հանդերձ կարգ մը նահանգներու մէջ, ինչպէս՝ Մասաչուսէթս, Ռոտ - Այլանտ, Ֆլորիտա, երկու թերզ ձգեց Մընտէյլի (Ալապամա եւ Ժէորժի): Այս արդիւնքը պատճառ եղած է որ Մընտէյլ կրկին ժպտի, եւ յոյսը չկարէ: Արդարեւ, լսած մասնագէտներու, այլեւս միայն Դեմոկրատներու համագումարը (Սան - Ֆրանսիսքօ, Ճուլիսին) կրնայ վճռել կուսակցութեան թեկնածուն:

ԱՆԳԱՐԱ. ժամանած է, անակնկալ այցելութիւն մը կատարելով Խորհ. Միութեան Արտաքին առաջին փոխ - նախարարը՝ Կորնիէնկօ: Երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Էվրէնի հետ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ գացած է խորհրդային փոխ - վարչապետը եւ քաղաքական բիւրոյի անդամ՝ Հայտար Ալիէւ: Այս առթիւ նախագահ Ասատ յայտարարած է թէ վստահ է որ Խորհ. Միութիւնը գօրավիգ է իրենց եւ «անկեղծ բարեկամ մը» կը մնայ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ ալ - չէզոք Պետութիւն - մտածած է օգուտ մը քաղել Իրան - Իրաք պատերազմէն, որոնց մեծ թէ միջին Պետութիւնները զէնք կը ծախեն: Հելսինքի ալ լաւ չուկայ մը գտած է (շնորհիւ, անշուշտ, միւսներուն ծախած մեծաքանակ զէնքերուն) եւ դադար կը ծախէ: Այս արտածումը կը կատարուի տարբեր ճամբաներով՝ նաւով դէպի Իրաք եւ խորհրդային երկաթուղիով՝ դէպի Իրան:

ՎԻԵՆՆԱ

ԲԱՑՕՒՄ՝ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

ՀՐԱՒԷՐ

Ներկայիս ջերմօրէն կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ Աւստրիա եւ Արտասահման, մասնակցելու Մեծ Եղեռնը յաւերժացնող Յուշարձանի բացման բացառիկ արարողութեանց, Ապրիլ 22-ին:

- Հանդիսաւոր պատարագ նուիրուած Ապրիլեան նահատակներուն, ժամը 11-ին, Վիէննայի Ս. Հոգիսիմէ եկեղեցւոյ մէջ:

Պոլսնիգկասէ 11, 1030 Վիէննա

- Մեծ Եղեռնի Յուշարձան - Կոթողի բացման պաշտօնական հանդիսութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ժամը 13-ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ:

- Սգահանդէս նուիրուած Եղեռնի 69-րդ տարելիցին առթիւ, ժամը ճիշդ 18·30-ին, Ուրանիա կեդրոնի միջին սրահին մէջ:

Ուրանիաշթրասէ 1, 1010 Վիէննա

Ցանճնախումբս իր բարոյական աջակցութիւնը սիրայօժար կը տրամադրէ Արտասահմանէն մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներուն:

Կը խնդրուի նուիրատուութիւնները կատարել հետեւեալ դրամատան միջոցաւ:

CREDITANSTALT - BANKVEREIN -
Kto. Nr. 0056 / 43267 / 01
WIEN — OSTERREICH

SPECTACLE DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue» la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.06
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԴՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մարտ 16, ժամը 20·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը՝

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ դերասան՝
Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ
Թատերագէտ՝ ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը ներկայացնէ հայ բեմի հսկաներէն՝
ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ, ԱԲԵԼԵԱՆ,
ՋԱՐԻՖԵԱՆ, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԵՒ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Զայներիզի վրայ հաւուած մը կ'ունկընդրուի. - Տրդատ Թագաւորի եւ Հրոիփսիմէ Կոյսին տեսակցութենէն, մասնակցութեամբ դասախօսին եւ Տիկին Լիտիա Պասմաճեանի:

Գեղարուեստական յայտագիրը. - Տէր եւ Տիկին Միհրան Ալճոնեան:

Մուտքը ազատ է:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՂ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամրողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ իրիկուններուն, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կարուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.

Մարտ 16, Ուրբաթ՝
Առնուվիլ Լէ Կոնէօք՝
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի:

Մարտ 18, Կիրակի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարտ 17, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Ալէք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Երիտասարդացի ընկերահամակրական երեկոյթը: Հայկական միջավայր: Տեղերը ապահովել նախապէս:

ԿՈՉ
ՀԱՅ ՏՊԱՐԱՆԱՏԵՐԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան ՓՈՄՓԻԿՐԱՖԻՔ ընկերութիւնը լուսատիպ մեքենաները պարծածողներուն տարիներու երազը՝ այժմ իրականութիւն դարձած է: Շնորհիւ Ֆրանսական մասնաճիւղին, պատառներուն վրայ Մեսրոպեան գրերը կը ցուցադրուին լատինականներուն նման. այս կերպով՝ տաժանելի դրաշարութիւնը հաճելի զբաղումի վերածուած է: Բոլորովին նո՛ր տառատեսակներ ալ ներկայիս մատչելի են: Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝ «Բանբեր» ամսաթերթի խմբագրին՝ հետեւեալ հասցէով.

A. TOPOUZKHANIAN
13, Rue des Alliés
69100 VILLEURBANNE (France)
Tél. (7) 889 - 21 - 44

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Բառաչ»ի բաժանորդներուն"

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
16
VENDREDI
16 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.659 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.659

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՎՃԻՌԻՆ ՆԱԽՈՐԴՈՂ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

—×—

Մարտ 9-ին, Ուրբաթ առաւօտ, Լեւոնեան եւ Էլպէքեան դատապարտուեցան 20-ական տարի բանտարկութեան («Ցոյս», Մարտ 13)։ Ամբողջացնելու համար այս դատավարութեան պատկերը, յաջորդական թիւերով, կը շարունակենք տալ վճիռին նախորդող վերջին նիստերուն մանրամասնութիւնները։ -

×

ՄԱՐՏ 5-Ի ՆԻՍՏ
ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ

*Պաշտպան երրորդ վիճաբանն է՝ Վելէօ Կուպեռինա, որու պաշտպանողականը գրաւոր չըլլալով, «Ազատ Օր» կը յայտնէ թէ կուտայ միայն հայերէնի թարգմանուած կարգ մը հատուածներ։ Փաստաբանը առարկութիւններ կ'ընէ, իր կարգին, դատավարութեան անկանոնութեանց մասին, չեչտելով թէ 31 տարուան փաստաբան է եւ նման դատ չէ տեսած։ Ապա, կը ծանրանայ հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ՝ հինէն ցայսօր ու կը շարունակէ անդրադառնալով պալքանեան ժողովուրդներու պատերազմին Թուրքիոյ հետ, Հայերու ազատագրական պայքարին 19-րդ դարու վերջաւորութեան, եւրոպական Պետութեանց խոստումներուն, որոնց արդիւնքն այն եղաւ որ հայ ժողովուրդը հաւատաց թէ ինք ալ իրրեւ ազգ ապրելու իրաւունք ունի։ Ան դեռ կ'աւելցնէ։ - «Արդիւնքը ի՞նչ եղաւ, 1915-ի Ցեղասպանութիւնը եւ անոնց բնի տեղահանումը իրենց հողերէն։ Պ. դատախազը տարակուսանքներ յայտնեց Ցեղասպանութեան մասին, իսկ Թրքական չահերու պաշտօնակիցս յայտարարեց հոս թէ այդպիսի բաներ չեն եղած եւ թէ Հայերը դրախտային նոր վայրեր պիտի փոխադրուէին...։ Պ. դատաւորներ, ձեր ու իմ նախահայրերս, եւրոպալաւ ժողովուրդն ալ անցեալին ապրեցաւ Թրքական ... «դրախտային տիրապետութեան տակ» եւ մենք ալ մեր մօրթին վրայ զգացած ըլլալով այդ մկկը լիովին կ'ըմբռնենք «Թրքական դրախտին» իմաստը։ Պ. դատախազը եթէ հոս գալէ առաջ բանակ եւրոպալատական համայնադիտարանը հոն պիտի տեսնէր թէ հայկական ջարդերը եղան կամ ոչ եւ քանի անմեղ զոհեր տրաւ հայ ժողովուրդը։ Պ. դատաւորներ, քանի մը տարիներ առաջ Պաղեստինցի ները ոճրագործներ կ'անուանուէին, այսօր իրենց անցեալի պայքարի այս ձեւը ընդունուած է իրրեւ ժողովուրդի մը պայքարի մասնիկը եւ իրենց ղեկավարը եասէր Արաֆաթ կ'ընդունուի Պետութիւններու նախագահներուն կողմէ, կ'ընդունինք իրենց դեսպանները մեր երկիրներուն մէջ, ապա ուրեմն ի՞նչպէս կարելի է Լեւոնեանն ու Էլպէքեանը ոճրագործներ որակել։ ի՞նչու անոնք ալ պէտք չէ իրենց ազգին տարած պայքարին զինուորները ըլլան։ ինչո՞ւ մարդկութիւնը այսօր քաղաքական չահերու համար կ'ուզէ խորութիւն դնել ազգերու պայքարներուն մէջեւ։ Հայ ժողովուրդը որ մեծ թիւով զոհեր տուաւ, տակաւին կը սպասէ իրաւունքներու ճանաչումի։ Պէտք է զօրավիգ կանգնինք նման արդարան պայքարի մը եւ ոչ թէ ամէն կերպ չանգնք խեղդել Հայութեան պահանջատէր ձայնը»։

Վելէօ Կուպեռինա ինքն ալ իր կարդին կը մերժէ որ Լեւոնեան եւ Էլպէքեան վիրաւորած կամ սպաննած են եուկոս-ի ուսանողը կամ այլ Եուկոսլաւներ։ ամբաստանութիւն մը որ արդէն փարատեցաւ իր պաշտօնակիցներու խօսքէն վերջ։ Ան իր խօսքը վերջացնելէ առաջ կ'եզրափակէ։ - «Պ. դատաւորները, պատախազը ձեզմէ պահանջեց որ երբ ձեր վճիռը պիտի արձակէք նկատի ունենաք որ Լեւոնեան եւ Էլպէքեան վրէժխնդրութեան համար կատարեցին իրենց արարքը Պելկրատի մէջ։ Յարութիւն Լեւոնեան դատավարութեան սկիզբը յստակ կերպով բացատրեց բոլոր դրդապատճառները իրենց այդ արարքին։ յաւելեալ դուք լսեցիք բոլոր այն պատմական տուեալները որ պարզուեցան ձեզի պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ։ ես այլեւս ուրիշ փաստէր չեմ ուզեր ներկայացնել, միայն կ'ուզեմ չեչտել թէ այս երիտասարդները ազգային հերոսներ են, որոնք որոշեցին զոհել իրենց կեանքը, արդարացնելու համար 1918-ի իրենց ազգային քայլերդին պատգամը թէ՝ «Ամէնայն տեղ մահը մի է մարդ մի անգամ պիտի մեռնի բայց երանի՛ որ իւր ազգի ազատութեան կը զոհուի»։ ա՛յս տողերը նկատի ունենալէք պ. դատաւորներ եւ ըստ այնմ արձակեցէք ձեր վճիռը»։

×

ՄԱՐՏ 6-Ի ՆԻՍՏ
ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ ԵՒ ԷԼՊԷՔԵԱՆԻ ԵԼՈՑԹՆԵՐԸ

Պաշտպան փաստաբաններէն ետք, կարդը եկած է ամբաստանեալներուն։ Առաջին խօսք առնողն է՝ Լեւոնեան, որ նախ կը հաստատէ թէ համաձայն է պաշտպան փաստաբաններուն յայտարարութեանց, կ'աւելցնէ թէ անգամ մը եւս պարտի հերքել եուկոսլաւ քաղաքացիներ վիրաւորած ըլլալու ամբաստանութիւնը, ապա կը ծանրանայ Հայոց պատմութեան վրայ, մանաւանդ այն չրջանէն - 1375 - երբ հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր անկախութիւնը։ Լեւոնեան կը թուէ մեզի ծանօթ բոլոր դէպքերը՝ Պերլինէն Սան - Սթեֆանօ, ապա կը հասնի 1915-ի ցեղասպանութեան, կը կարդայ Թալէաթի հեռագրերը, պատմաբաններու եւ դիւանագէտներու վկայութիւնները, կը յիշէ Սեւրի դաշնագիրը, Հայերու ի դերեւ ելած յոյսերը։ Կ'ըսէ թէ 1945-ին նոյն պատասխանատուները դատուեցան իրենց դործած ոճիրներուն համար ու կը շարունակէ։ - «Հարց կուտանք մարդկութեան որ մեզի եւ մեր ժողովուրդը ոճրագործներ կը նկատէ եւ ո՞ւր է Թուրքիոյ ոճիրներուն նկատմամբ։

Հարց կուտանք թէ ի՞նչպէս կարելի է խօսիլ մարդկային իրաւունքներու եւ հաւասարութեան համար, երբ մարդկութիւնը եւ քաղաքակիրթ կոչուած Պետութիւնները քաղաքական չահերու համար կ'ուզեն մեզի ստիպել որ մոռնանք մեր դէմ գործադուած Ցեղասպանութիւնը եւ մեր հայրենի հողերու վերադարձի պահանջը։

Հարց կուտանք Պ. դատախազին եւ Թուրք ներկայ Պետութեան, որոնք մեղ կ'ամբաստանեն թէ մեր արարքը վրէժխնդրական է։ ի՞նչպէս կարելի է այս մէկը հիմնաւորել եւ Թուրք Պետութիւնը պատասխանատու չնկատել, երբ դեռ անոնք հպարտութիւն կը զգան Ջարդարար Թալէաթի ժառանգորդները ըլլալով եւ Պոլսոյ մէջ կը կանգնեցնեն անոր արձանը եւ քաղաքի ամէնէն մեծ պողոտաներէն մէկուն կուտան այս ճիւաղային անունը։

Հարց կուտանք Պ. դատախազին, թէ ի՞նչպէս կարելի է այս արարքը վրէժխնդրական նկատել, երբ նոյնինքն Թուրքիա կը սորուդրէ ՄԱԿ-ի հիմնադրութեան ուխտը, որուն մէջ «ամէն ազգի բնական եւ անկապտելի իրաւունքը կը կազմէ սեփական հայրենիքը իրրեւ այդ ազգի զոյատեւման, յառաջդիմութեան եւ ստեղծագործութեան ազդակ»։ Բայց այս հիմնական իրաւունքը կը պատկուի հայ ժողովուրդէն»։

Ջարութիւն Լեւոնեան դեռ երկար կը ծանրանայ հայ ժողովուրդի մղած պայքարին վրայ, ապա՝ իրենց արարքին բերման եւ իրենց պատճառած կազմակերպութեան հետապնդած նպատակներուն։-

1) Փրկագործել Թուրք Պետութեան կեցուածքը իր բոլոր ժխտական երեսներով Հայկական Հարցին հանդէպ։

2) Ստիպել Թուրք հանրային կարծիքը որ իր կառավարութենէն պահանջէ բանակցութիւններ սկսիլ մեր ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ, որպէսզի մենք ալ դադրեցնենք մեր զինեալ պայքարը Թուրք Պետութեան չահերուն դէմ։

3) Անդամալուծել Թուրք քաղաքական վարչամեքենան մեզի համար հիմնական սկզբունք է՝ ազգային եւ ոչ ցեղայինը եւ ատոր համար ալ խուսափիլ վնասել անձեր, որոնք կապ չունին Թրքական Պետական կառոյցին հետ։

4) Հետապնդել որ միջազգային հանրային կարծիքը հասկնայ մեր պայքարին իմաստը եւ վերջն ալ մեր ժողովրդին դէմ գործուող ճերմակ ջարդը։

5) Իրրեւ մեր վերջնական հիմնակէտ նկատել Թուրք Պետութեան կողմէ ճանաչումը մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն»։

Եւ կը վերջացնէ հետեւեալ ձեւով։ -

«1915-ին Թալէաթ փաչան Հայկան Ցեղասպանութենէն ետք յոխորտալով կը յայտարարէր թէ ինչ որ դարերով չկրցան ընել Թուրք սուլթանները ինք քանի մը ամիսէն կատարեց՝

Լուծելով Հայկական Հարցը բնաջնջելով հայ ժողովուրդը։ Այսօր 70 տարի վերջ հայ ժողովուրդը եւ իր երիտասարդութիւնը կը յիշեցնէ մարդկութեան թէ Հայկական Հարցը չէ լուծուած։ «Կը յիշեցնենք Թուրք Պետութեան թէ մենք չինկանք, դեռ կանք եւ պիտի շարունակենք մեր ժողովուրդին պայքարը մինչեւ վերջնական յաղթանակ, մինչեւ հայ ժողովուրդին համախմբումը եւ հայրենի հողերուն վրայ եւ կերտումովը իսկական ազատ, անկախ, միացեալ եւ ընկերվարական Հայաստանի»։

ՄԱՀ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ցաւով իմացանք, որ Մարտ 14-ին, Զորեքշաբթի առտու Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի ամէնէն ժողովրդական բանաստեղծը՝ Յովհ. Շիրազ։

Բուն անունով՝ Օննիկ Կարապետեան, ծնած էր 1915, Ապրիլ 27-ին՝ Ալեքսան - դրապոլ (այժմ Լենինական)։ Հայրը ըսպաննուած է 1920-ի Թրքական արշաւանքներու առեն։ Ինք, դժուար մանկութիւն մը ունեցած է եւ 1932-ին անցած է կերպասեղէնի գործատուն մը եւ նոյն տարին իսկ, Կոմբինատի «Մանածագործ» թերթի մէջ լոյս տեսած են իր առաջին բանաստեղծութիւնները։ 1933-ին ուսուցչութիւն ըրած է Հաճի Նազար (այժմ՝ Կամօ)։ 1937 - 41 չրջանին հետեւած է Երեւանի Համալսարանի բանասիրական ճիւղի դասընթացքներուն։ Իր բանաստեղծութեանց առաջին ժողովածուն՝ «Գարնանամուտ» լոյս տեսած է 1935-ին։ Ցիչենք իր բազմաթիւ հատորներէն՝ Սիամանթօ եւ Խաչեզարէ, երգ Հայաստանի, Լիրիկա, Հատընտիր, Գիրք Խաղաղութեան եւ Սիրոյ, Քնար Հայաստանի, Հայոց Դանիէլականը, Ցուշարձան մայրիկիս, եւայլն, եւայլն։

Շիրազ թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու, ինք ալ կատարած է թարգմանութիւններ՝ ռուսերէնէ։

Յովհ. Շիրազի աղբ. յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ առաւօտ, Մարտ 17-ին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Կոմիտաս այդին։

×

Անկասկա՛ծ, Հայաստանի ժամանակակից բանաստեղծներէն ոչ մէկը այնքան ծանօթ է որքան Յովհ. Շիրազ եւ երեւանէն արտասահման՝ ոչ մէկուն քերթուածները այնքան մօտ եղած են Հայերու սրտին որքան իր ստեղծագործութիւնները, առաւելաբար իրենց հայրենասիրական եւ ազգային բուռն չեչտաւորումով։ Այս առընչութեամբ արդէն, չատ են Սփիւռքի մեր մամուլի խմբագրականները, որոնց, պարբերաբար կը հասնէին Շիրազի «անտիպ»ները երեւանէն վերադարձող ճամբորդներու միջոցաւ։ Բայ առայ, Յովհ. Շիրազ իր ճոխ քերթողական արուեստով, վճիտ ու քնարական լեզուով, կը մնայ Հայաստանի այն բանաստեղծներէն, որոնք իրենց դրոշմը դրած են երեւանեան արդի բանաստեղծութեան վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Թէեւ հարցը վերջնապէս լուծուած չէր Հինդշաբթի օր, նախարար Ալէն Սավարիի զեկուցումէն եառ, բայց եւ այնպէս պարզ էր այլեւս որ «զարոցական պատերազմը» տեղի պիտի չունենայ, կառավարութիւնը բաւական ջուր խառնած ըլլալով իր գինիին։ Զորս կէտեր էին խնդրոյ առարկայ սկիզբէն, եւ ամէնէն կնճռոտը՝ 4-րդ կէտն էր, առաջին երեքին չուրջ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով։ Ներկայիս աշխարհականացման պարագլուխներն են, որոնք խարուած կը զգան իրենք զիրենք։ Սերժ Ժիւլի, Լիպերասիոնի իր խմբագրականի մէջ (Հինդշաբթի) վերլուծումը կ'ընէ պատահածին, հաստատելով, աւելի ճիշդ՝ զարմանալով որ հարկ եղան «ազատ դպրոցի» հսկայ ցոյցերը, ինքնապիտակցութեան բերելու համար ընկերվարականները, եւ «այս երեւոյթը շատ բան կ'ըսէ Ընկերվարական կուսակցութեան կուրութեան մասին եւ իր անկարողութեան վերլուծելու այն չարժումները, որոնք, այս ընկերութեան ընկերային եւ զաղափարական իրականութիւնը կը կրծեն»։ Ֆլիշէի մը զոհերն եղան, կ'ըսէ Ժիւլի - ամբողջական աշխարհականացում - անկարող արժեւորելու դրական մղումներ կամ նոր ձեւեր երեւակայելու։ Բուն ծրագիրն էր, պարզուած յատկօրէն ձախին ծրագրին մէջ, այդ ամբողջական աշխարհականացումը,

(ՇԱՐ.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՍԵԼՋՈՒԿՆԵՐԸ

Այսօրեայ, ինչպէս և մեր հին ազբիւրներում առհասարակ, Պարսիկները են կոչուած սելջուկ Թուրքերը, քանի երեւոյթին, որովհետեւ Հայաստան էին խուժել Պարսկաստանի կողմից՝ Ատրպատականից: Սակայն յայտնի է նաեւ, որ մեր հեղինակները պարսիկ էին կոչում բոլոր նրանց, ովքեր իսլամի կրօնն էին դաւանում:

Ուրեմն, սելջուկ Թուրք խաչնարածները, Հայաստանը ոտքի տակ տալով, հասել էին մինչեւ Բիւզանդիա, հարաւում՝ Միջագետք ու փոքր ասիական երկիրները: Եւ այսպէս հաստատուեց նրանց սիեզերական տիրապետութիւնը: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ քաղաքակրթ աշխարհը ծանօթանում էր Թրքութեան ազգին: Աւատական կարգի բարձրը զարգացման վիճակին հասած բազմաթիւ ժողովուրդներ ընկան անապատներից եկող Խաչնարածների բռնութեան տակ: Դա աշխարհի տեսած ամենադիրքարու ամենասոսկալի լուծն էր, որի ծանրութիւնն ամէնից շատ հայ ժողովուրդը կրեց, որովհետեւ եկուորները Հայաստանի տարածքի մեծագոյն մասի վրայ ոչ միայն տիրապետում, այլեւ բնակւում էին արդէն, անխնայ կողոպտում ու աւերում, կասեցնում ամէն մի առաջադիմ: Իսկ եթէ մէկ - մէկ ու տեղ - տեղ էլ թոյլ էին տալիս տնտեսական որեւէ առաջընթաց, զիւղական կեանքի ու առեւտրի, արհեստների ու մշակոյթի զարգացում, ապա այստեղ առաջնորդում էին զայլային վարք ու բարքով: Համոզուել էին, որ պարարտացած հօտն աւելի ձեռնտու է: Օրինակ մեր միամիտ ժամանակագիրները զովեստով են խօսում սելջուկ տիրական Մելիքշահի (1072-1092) մասին: Իբր, նա հոգատար է եղել հպատակ ժողովուրդների նկատմամբ. Թոյլ է տուել, որ վերականգնեն քայքայուած տնտեսութիւնը, նոյնիսկ հանդուրժել է քրիստոնէութիւնը: Բռնակալի այս նոր քաղաքականութեան մասին ժամանակագիրների միամիտ հիացմունքը յաճախ փոխանցւում է նաեւ մեր օրերի ուսումնասիրողներին: Մինչդեռ Մելիքշահեան այս կարճատեւ բարեացակամութիւնը եւս սելջուկ Թուրքական բռնապետութեան զայլային քաղաքականութեան արտայայտութիւնն էր: Տիրակալն էլ վերջապէս հասկացել էր, որ ոչ մի օգուտ չհայ աւերակ ու հիւծուած փարախից, եւ շատ աւելի ձեռնտու է, երբ և՛ փարախն է չէն, և՛ հօտն է պարարտ:

Տասնմէկերորդ դարից սկսած սելջուկեան սուլթանութեան ներսում ծայր առան գահակալական կռիւները: Սուլթանի կուսակալ ամիրները տեղերում իրենց անկախ յայտարարեցին եւ ճակատամարտերի էին նետւում միմեանց դէմ՝ նոր հողեր նուաճելու, զերապահուածեան հասնելու համար: Եւ բոլոր այս խժդժութիւնների միակ տուժողը ժողովուրդն էր, տեղարնիկ աշխատաւորը, որի համար իր ստանդական երկիրը դարձել էր դժոխք:

Բռնութեան դէմ հայ ժողովուրդն անյոյս կռւում էր ամէնուրեք: Համաժողովրդական ընդվզումներ էին պայթել Սիւնիքում ու Տարօնում, Վասպուրականում ու Լոռի - Տաշիրում, Կարինում ու Բջնիում: Սակայն ամէն անգամ, ապըստամբութիւնն արեան մէջ խեղդելուց յետոյ, առաւել անսանձ էր դառնում սելջուկ բռնաւորը, աւելի կատաղի էր ճզնում հայ հպատակին, աւերում նրա երկիրը, հրկիզում տունն ու ինչքը:

Ստեփանոս Օրբելեան պատմիչն է նկարագրել այն ահաւոր - ահերը, որ եղել է Սիւնիքում սելջուկ բռնաւորների երեսից: Աւում է՝ 1126-ին եկաւ ամիր Հաբոնը, բնակուեց Կապան հռչակաւոր բերդաքաղաքն ու Աբեւիք գաւառը: Իսկ Բաղակայ քաղը, որ ամրացուած վանք էր, եւ ապահովութեան համար այստեղ էին հաւաքել շրջակայ գաւառների բոլոր սըրբութիւնները, յատկապէս ձեռագիր մատեանները, ենթարկուեց մի այնպիսի կողոպուտի, որ այլեւս ոչինչ չմնաց, «եւ ամենայն և զերութիւնն մատնեցան»:

Իսկ 1170-ին սելջուկեան տիրապետութեան հոդեվարքին, մի աննախադէպ աւերի ենթարկուեց Սիւնեաց նահանգի հռչակաւոր Բաղաբերդը: Սելջուկները այնտեղ կոտորեցին պաշտպանուղներին եւ կողոպտեցին նահանգի ամբողջ հարստութիւնը: Ներանք յափշտակեցին Բաղաբերդի ամրութեանն ի պահ արուած անհուն գանձերը եւ հրկիզեցին ու ոչնչացրին աւելի քան 10 հազար ձեռագիր մատեաններ, այսինքն մօտաւորապէս այնքան, որքան այժմ հաւաքուած է Երեւանի Մաշտոցեան մատենադարանում:

Սելջուկ Թուրքական տիրապետութիւնն առաւել աղէտաբեր էր եղել Հարեւան Արցախ - Ռշէնի համար, քանի որ այնտեղ իշխող բնիկ տէրերը երբեք զլուխ չէին խոնարհում եկուորների առաջ, եւ սրանք ամէն անգամ ահռելի զօրաբանակներով գալիս, աւերում էին բերդ - ամրոցները, քանդում վանքերն ու եկեղեցիները: Այդ պատճառով էլ վաղ դարերից սկսած հոգեւոր կեդրոններով հարուստ Արցախում չի պահպանուել մինչեւ 12-րդ դարի երկրորդ կէսը կառուցուած որեւէ հնութիւն:

Սելջուկ Թուրքերի մէկ դարեայ տիրապետութիւնը հպատակ ժողովուրդների համար մի աննախադէպ չարիք էր եւ չէր կարող չորրորքել այդ իսկ ժողովուրդների ազատագրական պայքարը, մանաւանդ որ ինքնապլուխ դարձած ամիրների ու կուսակալների զզուբռտուքի պատճառով թուլացել էր կենտրոնական իշխանութիւնը: Հայրենի աղբիւրները վկայում են, որ հիւսիս - արեւելեան Հայաստանում յատկապէս Լոռի - Զորագետում, Արցախում եւ Սիւնիքում, հարաւային նահանգներից՝ Վասպուրականում ու Սասունում, բնիկ հայ իշխանաւորների գլխաւորութեամբ ոտքի էին եղնում ազատագրական զանգուածները եւ եկուոր բռնակալներին վռնտելով երկրից, վերջապէս տիրանում հայրենի եզերքներին: Սիւնեաց վանական համալիրների արձանագրութիւններում բազմաթիւ վկայութիւններ կան այն մասին, որ հին Սիւնիքի տոհմի պայազատները թշնամուց վերադարձել են այս կամ այն բնակավայրը, գիւղն ու աւանը եւ նուիրեալ վանքի միաբանութեանը, Արցախեան Դարի վանքում պահպանուել է Հաթերքի տէր եւ Արցախի պահերից իշխան Հասան Աբանչահիկի 1182-ին փորագրած արձանագրութիւնը, որով նա յայտնում է, թէ «կամի յաւազութեան ամս 40 չատ պատերազմաւ եւ յաղթեցի թշնամեաց»: Իսկ Ռշէնի թշնամիները սելջուկ - Թուրքերն էին: Նման վաւերագրեր են պահպանուել նաեւ Վայոց Ձորում, Ուտիքում եւ յատկապէս Տաշիր - Զորագետում, որտեղ, բարեբախտաբար, Բագրատունեաց մի երկրորդական ճիւղի տիրակալութիւնը ժառանգելով՝ անդրկովկասեան քաղաքական կեանքի երկնակամարում պիտի բարձրանար Զաքարեան երախտաւոր տոհմը:

Պատմութիւնը չատ ապացոյցներ է տալիս այն իրողութեան, որ հերոսները ծընւում են համաժողովրդական պայքարի ընդերքից եւ նոր միայն դառնում այդ պայքարի առաջնորդը: Ճամենայն դէպս, տասներկուերորդ դարի Անդրկովկասը, յատկապէս հայկական ու վրացական իրականութիւնը փոթորկուած էր հակաֆեոդալական ընդվզումներով, եւ չէին կարող չծնուել այդ ընդվզումները կազմակերպող, կանոնաւոր պայքարի հունի մէջ դնող ուժերը:

Դարի կէսերին Զորագետի Խոժոռնի բերդի տէր Սարգիս Զաքարեանն իր փոքրիկ զօրաբանակով ակնառու դեր կատարեց վրաց Թագաւորութեան ներսում եւ դարձաւ Գէորգ Գ. Թագաւորի սիրելին: Աստիճանաբար Սարգիս զօրավարի չուրջը հաւաքուեցին նաեւ ուրիշ հայ իշխանազուններ իրենց զօրքերով, որոնք վերացիների հետ դաշնակցած՝ Սելջուկեներից ազատագրեցին վրաց հողերի մեծ մասը եւ հիւսիսային Հայաստանի մի չարք գաւառներ: Այս անօրինակ քայլերի չնորհիւ տաքացել էր վրաց Թագաւորի աչքը Սարգիս Զաքարեան զօրապետի վրայ: 1185-ին Թագաւորը Սարգսին չնորհեց հայ - վրացական միացեալ զօրքերի ամբրպաստարարութիւնը, որը պետութեան մէջ մեծագոյն պաշտօնն էր Թագաւորից յետոյ: Սարգսի, նրա որդիներ Զաքարէի ու Իւանէի, ինչպէս նաեւ հայ միւս զօրավարների զլխաւորութեամբ մէկը միւսի ետեւից խորտակեցին սելջուկ Թուրքերի ռազմական յիշատակները: Ազատագրուեցին Հայոց երկրի տարբեր չրջանները, Անին, ու Դուին: 1192-ին Թամար Թագուհին միացրեց զօրքերի ամիրսպասալարի պաշտօնին մի քանի տարի առաջ վախճանուած Սարգսի աւագ որդի Զաքարէին: Նրա կրտսեր եղբայր Իւանէին էլ զորակոչելով արքունի զործերի կառավարիչ: Այս ժամանակ վրաց արքունիքում բարձր դիրք ունէին նաեւ Զաքարէի ու Իւանէի քեռի Քուրդ Աբծրունին՝ Թիֆլիսի տիրը - քաղաքագլուխը: Զաքարեան տոհմի ուրիշ պայազատները, որոնց աղդեցութիւնը տարածուած էր Արեւելեան Վրաստանի մի չարք գաւառների եւ յատկապէս Ուտիքի արեւմտեան մասի վրայ:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

«Մականդին Իսթորիք» ամսաթերթի իր 200-րդ թիւին մէջ հետաքրքրական նշում մը կ'ընէ, անդրադառնալով 1947-ի Յունուարուան չրջանի Պրընիցքա ատեանի մէջ դանուող պատուոյ Եոան Եոժիքայի դէմ կատարուած Հրէական վիմագրութեան մը:

Ստորեւ՝ անոր հայերէն թարգմանութիւնը:

«Կեսար Լուկիոս Աբելիոս Վերոկ, դատակը Անտոնինոսի, թոռը՝ Ադրիանոսի, թոռան թոռը՝ Տրայիանոս, Պարթեներու յաղթողը, թոռան թոռան թոռը Ներուա Ակուստոս կայսեր, հայերու յաղթողը, ժողովուրդին Գրդ անգամ արքան, 2րդ անգամ հիւպատոս, անթիւ պատոս, կը նուիրէ այս յուշարձանը գունդներու 2-րդ Ֆլավիա Քոնորթանսի:

Այս վիմագրութիւնը փորուած է 1,40 / 1,20 մ. չափերով սալի մը վրայ, որ այժմ դեռ կը պահուի Պրընիցքայի դղեակի բակին մէջ (այսօր, չինքը յատկացուած է հիւանդանոցի մը): Սալը ունի ուրիշ արձաններ, որոնք յայտնաբերուեցան այնտեղ անոր կողքին, մաս կը կազմեն Միչիա Հռոմէական բերդի վիմագրական ամբողջութիւններուն:

Մեկնաբանելով վերոյիշեալ արձանագրութիւնը, ակադ. Կոնթանթին Տայիչիւ աւելցուցած էր հետեւեալները. «Արձանագրութիւնը այսպէս կոչուած յարգանքի արձանագրութիւն մըն է, բարձրացուած ի պատիւ Լուկիոս Աբելիոս Վերոսին, ընկեր (եւ եղբայր) Մարկոս Աւրելիոս կայսեր, որ գահակալած է 161 - 180 թուականներուն: Արձանագրութիւնը գրուած կ'ըլլայ 164 - 165 թ. եւ բարձրացուած է Կոմմագէնեներու 2-րդ Ֆորթայլ կողմէ, հաւանաբար ի պատ-

---

թեամբ մէկը միւսի ետեւէ խորտակեցին սելջուկ Թուրքերի ռազմական յիշատակները: Ազատագրուեցին Հայոց երկրի տարբեր չրջանները, Անին, ու Դուինը: 1192-ին Թամար Թագուհին միացրեց զօրքերի ամիրսպասալարի պաշտօնին մի քանի տարի առաջ վախճանուած Սարգսի աւագ որդի Զաքարէին: Նրա կրտսեր եղբայր Իւանէին էլ զորակոչելով արքունի զործերի կառավարիչ: Այս ժամանակ վրաց արքունիքում բարձր դիրք ունէին նաեւ Զաքարէի ու Իւանէի քեռի Քուրդ Աբծրունին՝ Թիֆլիսի տիրը - քաղաքագլուխը: Զաքարեան տոհմի ուրիշ պայազատները, որոնց աղդեցութիւնը տարածուած էր Արեւելեան Վրաստանի մի չարք գաւառների եւ յատկապէս Ուտիքի արեւմտեան մասի վրայ:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԹԱՆՏԱԼՈՍ ԻՆԿԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

(ՏԻՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԷՆ)

Յ. Հ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Ե.

Երբ առաջին օրերու յուզումը մարեցաւ, ու հատու մարդոց աւարը, ամբոխը հաւաքուեցաւ պալատին առջեւ, ինք իր մէջէն ընտրեց իր վստահելի մարդիկը, ու ազաչեց որ իր ցաւերուն նային:

Պալատ մտան առատու մը անոնք, ու բացին պատուհաններուն զոցուած փեղկերը: Վճռեր էին, որ Շահրէվան քաղաքը ա՛լ չպիտի ճանչնայ ցաւն ու զրկանքը: Թշուա՛ռը կը հասկնայ թշուառին ցաւէն: Ու ո՛վ կար իրենցմէ աւելի թշուառ: Շատ մը օրեր ժողովքի նստան, ու վիճեցա՞ն, վիճեցա՞ն: Դիւրաւ չի զար բարիքը:

Բայց անոնք այ չուտ մը մոռցան մարդոց հոգերը: Մոռցան աշխարհը որ դուրսն էր: Գինին մթնցուց իրենց աչքերը, ու ոսկին կիրք եւ թոյն լեցուց իրենց սրտին մէջ:

Ամբոխը, դուրսէն, կը տեսնէր իր մարդոց կեանքը, ու կը զայրանար: Գացեր էին իր կակիծներուն դեղը գտնել, ու կը տապալէին, իրենք ալ, չուայտութեանց մէջ: Աւելի թշուառ ըրեր էին հիմա քաղաքը:

Մէկը չէր համարձակեր սակայն իր գանգատը պալատ տանիլ: Իր ցաւը պատմելու զացողը խարազանը կ'ուտէր ճակատին, կամ բանտ կը նետուէր: Արգիլուած էր մարդոց՝ իրարու պատմել իրենց ցաւերը: Վա՜յ անոր որ կ'անցնէր պալատին առջեւէն եւ ծուռ կը նայէր, կամ բողոքի բառ մը կ'ըսէր երբ հարկահաւաքը զար:

Ի՞նչ. երկուսան անօթի մարդիկը չէի՞ն ատոնք ալ, որ պալատը մտան թագաւորին ամբարէն իրենց բաժինը առնելու. պալատ չզացի՞ն ատոնք, որպէսզի իրենց եղբայրներուն խոցերուն դարմանը խորհին: Ինչո՞ւ ուրեմն մոռցան երկիր, ու հիմա գահիճ են կարեր, ու ամո՛ւր նստեր թագաւորին գահը:

Ամբոխը տեսաւ բոլոր ատոնք ու նախանձեցաւ:

Զ.

Ու այն օրէն ամէն մէկը ըլլալ ուզեց տէր եւ իշխան: Ինչո՛ւ մէկ ուրիշը պիտի զար հարկ ուզել իրմէ կամ զինքը բանտ տանիլ. չէ՞ որ ինքն ալ մարդ մըն էր ինչպէս ան, ու Շահրէվանը իրն ալ էր: Ինչո՛ւ իր նմանը պիտի երթար գահը նստիլ, եւ ունենալ պալատին կիներն ու զինին: Ո՛չ, ինքն ալ կ'ուզէր իր տեղը պալատին մէջ, ու անոր ճոխ ամբարներէն:

Ամէն օր կռիւ կար փողոցներուն մէջ ու պալատին դռներուն առջեւ: Մէկը կը մտնէր ու կ'ելլէր միւսը: Շահրէվան քաղաքը ամէն օր մէկ ձեռքէն միւսը կ'անցնէր: Ու արիւնը կը հոսէր դեռ պէս պէս:

Անմշակ կը մնային արտերը. զազրած էր գեղջուկին երգը, եւ օրօրը մայրերուն: Ու զարձեալ զժբախտ էր ժողովուրդը, զժգոհ, անօթի:

Օր մը ժողով ըրին քաղաքին ծերերը:

Անոնցմէ չատերը զարու մը կեանք ունէին, ու պիտէին կեանքն ու վախճանը չհամբուող արքաներու: Գիտէին թէ չարիք միայն բերած են անոնք իրենց իշխած քաղաքներուն:

Մինչեւ լոյս տեւեց իրենց ժողովը: Աստուն միայն կրցան իրենց վճիռը տալ: Դեւեր կային պալատին մէջ, ու պալատ մտնողը կ'առնէին իրենց ճիրաններուն տակ: Այդպէս ալ զացին պատմեցին սովալուկ ամբոխին, որ պալատին դուռը հաւաքուած կը սպասէր որ լուսնայ:

Անդամ մըն ալ փրփրեցաւ ամբոխը, ու անդամ մըն ալ պալատը խուժեց: Ահաւոր վայնասուն մը, այն առեն, սարսեց Շահրէվան քաղաքը: Պալատը կ'այրէր, ու դեւերը մէջը ... Քիչ յետոյ մոխիրն ալ հովը տարաւ...

Ու ամբոխը իր տունը գնաց, այս անգամ գոհ ու երջանիկ ...

Է.

Բայց սովը մնաց, ու չհատաւ մարդոց անէծքը: Ու խռովութիւնը վերջ չդտաւ Շահրէվան քաղաքին մէջ: Ա՛լ պալատը չկար. ու մարդիկ սկսան իրարու պատրուակ ղտնել, իրարու տունը վառել, մեռցնել զիրար:

Ինչո՞ւ ուրեմն պալատը կրակի տուին չէ՞ որ ծերունիները ըսեր էին թէ հոն են դեւերը, ու երբ դեւերը չմնան՝ ամէն մէկ խրճիթ պալատ մը կ'ըլլայ. պալատի հետ դեւերը չայրեցա՞ն ուրեմն, ու եկան տուները մտան, որպէսզի մարդը տանջեն...

Ու ա՛լ մարդիկ խաղաղութիւնը չճանչցան. չկրցան մեռցնել իրենց սրտերուն մէջ մտած դեւը, ու անոր ամէն ոգեւորութեան: Թագաւորները մեռցուցին, բայց չկրցան իրենց հոգիներուն իշխել իրենց փլցուցին պալատները, բայց չկրցան իրենց խրճիթները պալատի վերածել ա՛հ, չկրցան մեռցնել իրենց սրտին մէջ նստած բռնապետները...

Օր մըն ալ Աստուած բարկացաւ վրան, ժանտախտ ձգեց քաղաքին մէջ, ու բոլորը մեռցուց ...

Հիմա Շահրէվան քաղաքին անունն չկայ...

Ը.

Տէրվիշը լմնցուցած էր: Ան նորէն խոժոռ մը նայեցաւ մեզի, ու մոլեցաւ:

- Հիմա զա՛րձեալ զացէք Թագաւորի խաղալու. զացէք զտնելու ձեր մէջէն ամէնէն մեծը...

Ա՛լ մեր մէջէն ով սիրտ ունէր «Թագաւոր» ըլլալու:

(Շար. 5 եւ վերջ)

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ

ԳԱՂՈՍ ՍՕՍՈՍ

(պատմական վէպ)

Փ. ՍԱՍՈ

2

ՆՈՓԱՓՕ

Իմաստուն դիտողները կարծում էին, որ ամբողջ երեք - չորս տարի պետք է անցնի, մինչև Ֆրանսիայի ժողովուրդը կարողանայ ոտքի տակից թափահարել իր վրայից ծանրացած բռնակալի լուծը: Բայց պատմական իրադարձությունները, ինչպես հետագայում տեսանք, ավելի արագ ընթացան, քան կանխատեսում էին ամենահեռատես քաղաքագետները: Ֆրանսիայի ժողովուրդը ոչ միայն ոտքի կանգնեց, այլև ընդամենը մի տարվա ընթացքում ջախջախեց ֆեոդալական ռեակցիայի ուժերը, ոչնչացրեց միապետությունը և հռչակեց հանրապետություն:

Ս. ԸՆՏՂԱՏՂ

Ֆրանսիական մեծ հեղափոխության ժամանակ Ֆրանսիայի ամենահարուստ և ամենաազդեցիկ ընտանիքներից մեկը Ռոշֆուկոների ընտանիքն էր: Ռոշֆուկոների տոհմի ներկայացուցիչները զբաղեցնում էին բարձր պաշտոններ, նրանք ունեին հսկայական կալվածքներ, հարյուրավոր գյուղեր և ամրոցներ: Ռոշֆուկոների տոհմի ամենահայտնի ներկայացուցիչը Ֆրանսուա Ալեքսանդր Ֆրեդերիկ Լուի Ռոշֆուկո դը Լա Ռոշֆուկո դյուկ դը Լիանկուրն էր: Նա ծնվել է 1747 թվականին: Ֆրանսուա դուքսը մեծ հետաքրքրություն էր ցուցաբերում գիտության և արվեստի նկատմամբ, նա հովանավորում էր գիտնականներին և արվեստագետներին, նրա հյուրերի թվում էին հայտնի գրողներ, փիլիսոփաներ, գիտնականներ, նկարիչներ, քանդակագործներ, երաժիշտներ, ճարտարապետներ: Դուքսը ինքն էլ հեղինակ էր մի քանի գրքերի, որոնցից ամենահայտնին «Ուղևորություն Ֆրանսիայի հյուսիսային նահանգներով» գիրքն է:

Դուքսը ամուսնացած էր հռչակավոր գրականագետ Լուիզա Ալեքսանդրինա Լուիզ դը Դարտիի հետ, որը Ռոշֆուկոյի ամուսնությունից հետո դարձավ Լուիզա Ռոշֆուկո դը Լա Ռոշֆուկո դյուկես դը Լիանկուր: Լուիզան ևս գրել է մի քանի գրքեր, որոնցից ամենահայտնին «Ուղևորություն Ֆրանսիայի հյուսիսային նահանգներով» գրքի շարունակությունն է:

Ռոշֆուկոների ընտանիքը ապրում էր Փարիզում, Ռոշֆուկոների պալատը գտնվում էր Սեն գետի ափին, Լուվրի դիմաց: Այդ պալատում հավաքվում էր ֆրանսիական ամբողջ ազնվականության ծաղիկը, այդ պալատում էր հավաքվում նաև ֆրանսիական մտավորականության ծաղիկը: Ռոշֆուկոների պալատում հյուրընկալվել են Ֆրանսիայի ամենահայտնի գրողները, փիլիսոփաները, գիտնականները, նկարիչները, քանդակագործները, երաժիշտները, ճարտարապետները

(Շար. Ա. Էջէն)

այլ խօսքով՝ անհատականը լրիւ ներմուծել հանրային դրութեան մէջ: Ուրեմն, բանակցութեան արդիւնքն է.. Ա) Նոյն կանոնները պիտի գործադրուին, ամէն տարի հանրային եւ մասնաւոր ուսման մէջ: Բ) Մասնաւոր ուսման հաստատութիւններու ծախքերը - երբ պայմանագրութեան տակ են - կ'ապահովուին նոյն պայմաններուն մէջ, հանրային ուսման հաստատութեանց հետ: Գ) Հանրային դրամի մատակարարութիւնը կը կիսարկուի թեթեւ կառոյցի մը միջոցաւ: Հուսկ՝ 4-րդ կէտը, որ կը վերաբերի մասնաւոր դպրոցներու ուսուցիչներու կանոնագրին: Բոլոր ուսուցանողները պիտի վայելեն հանրային իրաւակարգի պայմանագրական կանոնագիր մը: Վեց տարուան փորձի շրջանէ մը եաք, ազատ են ընտրելու այդ դրութեան պահպանման կամ պաշտօնին մնայուն բնոյթ առնելուն միջեւ (թիթիւլարիզասիոն):

Հարկ է մինչեւ Ապրիլ սպասել, որպէսզի այս ամբողջը վերջնական ձեւ առնէ:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷԼ.- Պ. Կիւլօմ Բարմազըզեան, Տիկին Լօժէնի Պէնոիրճեան, Լինչպէս նաեւ Փաուլինի, Վիլյօ, Վիչէն Բարմազըզեան, Ռոպէր Բարմազըզեան, Օր. Մարի - Մաթիլտ Բարմազըզեան, Կղեմէս Եաղուպեան, Պետօ Եաղուպեան, Վահրամ Թահմիսճեան եւ Ֆերահեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի, Մարտ 18, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, 26 ռիւ Սիպիէ, իրենց եղբօր, աներձագին, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

նախկին Էկզարք Ֆրանսայի
հայ Կաթողիկէ համայնքին

վախճանման քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորս - կանին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Թորժ Մոստիչեան, Պ. Լօրիս Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պուրմայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 18-ին, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԶԱ. ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈՐՍ ՀԱՅ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՔԱՆԱՏԱ

———×———

Մարտ 15 Թուակիր Թուրք Թերթերը՝ (Միլլիյէթ, Հիւրրիյէթ, Թէրճիւման), կը դրեն թէ Թորոնթոյի մէջ ձերբակալուած են չորս Հայեր՝ Ռեֆիք (?) Պալեան՝ 27 տարեկան, Հայկ Կարապետեան կամ՝ Կարօխանեան՝ 19 տարեկան, Մելքոն Կարապետեան՝ 22 տարեկան եւ Յարութիւն Գէորգ՝ 43 տարեկան, որպէս հեղինակ - ները, 1982 Ապրիլ 8-ին Օթաուայի մէջ կատարուած մահափորձին:

Յիշենք, թէ այդ օրը, ծանրօրէն վի - րաւորուած էր Թուրք առեւտրական կցորդը՝ Քեանի Կիւնկէօր: Սպարքին առաջին առթիւ տէր եղած էր «Հայկ· ազատագրական ճակատ» մը, ապա՝ ԱՍԱԼԱ-ն:

Զորս Հայերու ձերբակալութեան լուրին, մեր միակ աղբիւրը, Հինգշաբթի առտու, Թրքական Թերթերն ըլլալով, պարզէ որ, զայն կուտանք անհրաժեշտ վերապահութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԼՕԶԱՆԻ Պօ - Ռիվաժ պանդոկին ճաշասրահը հաւաքուած են 61 հոգի, այլ խօսքով ժողովականները, բայց նաեւ արդուզարդերու մէջ թաղուած իրենց կիները: Աղաւնի կերած են, վերջացնելու համար անուշեղէնով մը մկրտուած՝ հազարումէկ դիչերներ: Մինչ այդ, խախուտ հրադադար մը կայ Պէյրութ եւ էշրաֆիէհի մէկ բնակիչը՝ «սարսափազդու հանդարտութիւն» որակած է այդ լռութիւնը: Պէյրութցին այնքան վարժուած է ռումբի եւ դէնքի ձայնի, որ այլեւս անբնական չէ, որ աւելի մտահոգուի, երբ լռութիւն տիրէ: Շիիներու դեկավարը՝ պէրրի սեսակցութիւն մը տուած է «Իւմանիթէ»ի թղթակցին, ուր կը յայտնէ նաեւ այն երկու նախապայմանները, զորս կը դնէ տեսնուելու համար Ամին Ճեմայէլի հետ.. Ա.) Ցանձնառութիւն առնէ ընդելու յարանուանական դրութիւնը եւ Բ) պատասխանատուութիւնն ստանձնէ հարաւային արուարձանի քանդումներուն, ջարդերուն եւ 36 հազար ընտանիքներու տեղահանութեան:

ՃՈՐՃ ՏԻՕՄԻՃԵԱՆ, Քալիֆորնիոյ կառավարիչը իր վէթօն դրած է այն օրինագիծին դէմ, որ կը վերցնէր միասեռականներու դէմ եղած խտրականութիւնը: Կառավարիչը ըսած է, որ աւելի քան 90 հազար դիմում ստացած է - զրաւոր թէ հեռաձայնով - որոնք խոր պատակտումի մը պատկեր կը պարզեն եւ կը խորհի թէ մասնաւոր պատճառ մը չկայ, որ օրէնք մը յատուկ պաշտպանութիւն մը ապահովէ միասեռականներուն:

ԱՏԱՆԱՑԻ գինուորական դատարանը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտած է չորս Քիւրտեր, անդամ անկախողական «Ռոզկարի» կուսակցութեան, որոնց դէմ ամբաստանութիւնն այն էր, որ այդ կուսակցութեան գինուորական թեւին զեկավարներն են: Նախապէս մահուան դատապարտուած էին եւ մահավճիռը ցկեանս արգելափակման վերածուած է:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Արնուվիլ - Սարսէլի
մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Շաբաթ, Մարտ 24

Restaurant Scolaire

173, rue Jean Jaurès—Arnouville-lès-Gonesse

Կը մասնակցի երգիչ՝ ՄԻՆԱՍ

Réservation : 985 79 85
985 39 54

Գինն՝ 120 Ֆ.:

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 29, ժամը՝ 20·30-ին, 77, ռիւ Լա - Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

SPECTACLE DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque
EXPOSITION
à l'initiative de Mr. Ara YAGMOURIAN
Sous la présidence de Alain DUMAIT

Raphy

PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours ,de 9h à 18 h,
sauf dimanche

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՏՈՒՀԱՆՔԻ

Լոնտոնէն, Զիլինկիրեան քառեակը եւ բաժշտական յայտագիր մը կը ներկայացնէ, Շաբաթ, Մարտ 17, ժամը 17-ին, Փարիզի սալ կավօ-ի մէջ, կազմուած՝ Պէթհովընի, Մոցարթի եւ Քիւրտիկեի գործերէն:

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue» la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.00
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

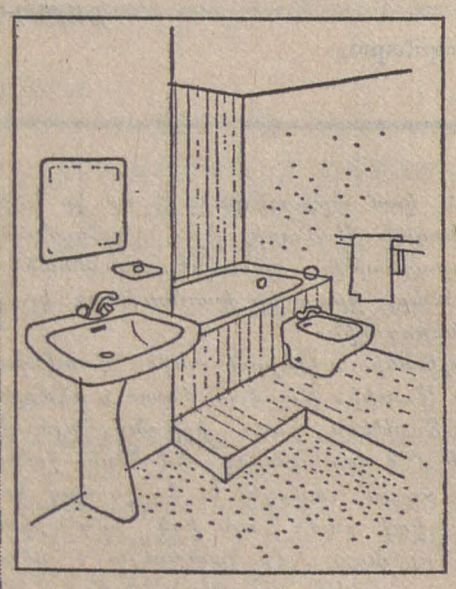
ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԻՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԻ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՑԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՑՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

SF semiral france

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԴՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՑԻՆ...

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
17 - 18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամ ուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.660 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.660

ԼԵՒՈՆԵԱՆ–ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՎՃԻՌԻՆ ՆԱԽՈՐԴՈՂ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

——×——

Մարտ 9-ին, Ուրբաթ առաւօտ, Լեւոնեան եւ Էլպէքեան դատապարտուեցան 20-ական տարի բանտարկութեան («Յառաջ», Մարտ 13)։ Ամբողջացնելու համար այս դատավարութեան պատկերը, յաջորդական թիւերով, կը շարունակենք տալ վճիռին նախորդող վերջին նիստերուն մանրամասնութիւնները։ -

×

ՄԱՐՏԻ 6-Ի ՆԻՍՏ

ԷԼՊԷՔԵԱՆԻ ԵԼՈՑԹԸ

Նախքան վճիռը, վերջին նիստին խօսքը կը տրուէր Րաֆֆի Էլպէքեանի։ Ինք ալ, Լեւոնեանի նման, սկիզբը կ'անդրադառնայ ուսանողին սպանութեան համար իրեն դէմ եղած ամբաստանութեան, մերժելով զայն, ապա դատախազին այն վերագրումին թէ հայկ. դիներալ պայքարը միջազգային ահաբեկչութեան մաս կը կազմէ, չեչոելու համար, թէ այդ մէկը բոլորովին սուտ է։

Էլպէքեան, յետոյ կը ծանրանայ իրենց տարած պայքարին բնոյթին ու նպատակին վրայ, կրկին ոգեկոչելով հայկ. հարցերու կ'եղրակացնէ. - «Պ. դատախազը իր ամբաստանութեան մէջ կ'ըսէ, թէ մեր արարքը վրէժխնդրական է եւ համապատասխան պատիժ կը պահանջէ։ Բայց վայրկեան մը քննենք թէ ո՞վ ենք մենք եւ ի՞նչ կ'ուզենք։

Մենք զաւակներն ենք հայ ժողովուրդին եւ մեր հետապնդածը արդարութեան հաստատումն է։

Մենք զաւակներն ենք ազգի մը որ 1915-ին 1.500.000 անմեղ զոհեր տուաւ, երբ Թուրքերը կազմակերպեցին Հայերուն ցեղասպանութիւնը։

Մենք զաւակներն ենք անոնց՝ որ հարկադրուեցան վերապրեցան բարբարոս ցեղասպանութենէն եւ սեզահանուեցան իրենց հայրենիքէն։

Ո՞ւր են այսօր մեր հայրենի հողերը։

Ո՞ւր է այսօր մեր հայրենիքը։

Այսօր մեր հայրենիքին, մեր պապենական հողերուն 5 / 6-րդը կը գտնուի Թուրքիոյ ձեռքը։

Այսօր մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին կը գտնուի Սփիւռքի մէջ, դէմ յանդիման երկրորդ Ջարդի մը, նոյնքան ահաւոր։ Ձերմակ ջարդին որ կը սպառնայ այլասերել մեր ժողովուրդը։

Ձերմակ ջարդը չարունակութիւնն է կարմիր ջարդին որ մեր ժողովուրդին դէմ 1915-ին կատարեց Թուրք Պետութիւնը, իսկ մենք մեր ազատ կամքով չէ որ կ'ապրինք Սփիւռքի մէջ, ցրուած աշխարհին հինգ ցամաքամասերուն վրայ։ 1915-ին հայ ժողովուրդը ստիպուեցաւ հեռանալ իր հայրենիքէն եւ այսօր ալ, հակառակ իր կամքին, հեռու կը գտնուի իր հայրենիքէն եւ հո՛ս հարց կու - տանք, թէ՝ ի՞նչպէս 1915-ի կարմիր ջարդին համար Թուրքիա կը նկատուի յանցաւոր, իսկ այսօրուան Ձերմակ ջարդին համար անմեղ նկատուի ներկայ Թուրք Պետութիւնը։

Ժամանակն է այլեւս Թուրքիոյ կողմէ գրական կեցուածքի մը ցուցաբերման, որը շահառեր պիտի ըլլայ երկու ժողովուրդներուն համար ալ, բանի ստիպուած ենք իրարու դրացիներ ապրիլ։ Հակառակ որեւէ կեցուածքի գրական չըլլար ուեւէ մէկուն համար ալ։

Մենք պիտի պայքարինք մինչեւ այն առեն որ պիտի դադրի մարդէ - մարդ օդտագործումը եւ ազգերու իրաւազրկումը։

Մենք պիտի պայքարինք մինչեւ այն ժամանակ որ Թուրքիա պիտի ընդունի իր կողմէ կատարուած մեր ժողովուրդին հանդէպ Ցեղասպանութիւնը, տալով արդար վնասուց հատուցում։

Մենք պիտի պայքարինք մինչեւ այն ժամանակ երբ պիտի վերադարձուին մեզի մեր հայրենի հողերը։

Մենք հայ ժողովուրդին երիտասարդութիւնը պիտի արդարացնենք մեր վրայ դրուած յոյսերը և ինչպէս 1918 Մայիս 28-ին ղօղանջեցին հայ ժողովուրդին համար ազատութեան զանգերը, մենք ալ պիտի շարունակենք զոհել մեր կեանքերն իսկ որպէսզի նորէն ղօղանջեն ազատութեան զանգերը մեր ժողովուրդին համար իր սեփական հայրենիքին մէջ»։

(վերջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՕԶԱՆի ժողովը 24 ժամով ընդհատուեցաւ Հինգշաբթի օր, նախ՝ որովհետեւ, բուռն վէճ մը ունեցան Ֆրանճիէ եւ փիէր Ճեմայէլ, որոնք «առին - տուին» եւ առաջինը ժողովը ձգեց դնաց ու Սուրբիացին եաեւէն վազելով, համոզեց ու ետ բերաւ, ապա՝ որովհետեւ Ճումպլաթի հօր սպանութեան 7-րդ տարեդարձն էր, Ուրբաթ Մարտ 16-ին։ Նախագահը, քալդիսնալով թէ այդ օրը Վալիա Ճումպլաթի պիտի չմասնակցէր նիստին, ժեսթ մը ըրած կ'ըլլայ ընդդիմութեան նկատմամբ։ Հինգշաբթի առաւօտ, Սիւլէյման Ֆրանճիէ կը հարցնէր փիէր Ճեմայէլի, որ ան կ'ըլլա՞յ «լիբանանեան ուժերը»ու մէկ թռուցիկին, որ կը չատագովէ Իսրայէլի հետ բարեկամութիւնը՝ պայքարելու համար սուրիական ազդեցութեան դէմ։ Վէճը գաղաթնակէտին հասած է, երբ Ֆրանճիէ Իսրայէլի դործակալ որակած է Շամունն ու փիէր Ճեմայէլը, որոնք պէտք է պատժուին դաւաճանած ըլլալով Լիբանանի։ Այս երկուքն ալ յայտարարած են թէ Իսլամի հողին վրայ քրիստոնեաները այլեւս «երկրորդ կարդի քաղաքացիները են», ինչ որ տեղէն ցատքել տուած է Սուրիոյ փոխ - նախագահը։ Պէյրութի բոլորովին դէմ կը մնայ Լիբանանեան ճակատին ուղած դաշնակցային դրութեան, այսինքն՝ «չըշանականացման», առարկելով որ աւելի քան 17 յարանուանութիւն կայ Լիբանան, 17 նահանգ պիտի չստեղծուի...։ Շաբաթ օր պէտք է դոնուէր քաղաքական հիմնական բանաձեւում մը, որ գոհացնէ բոլոր կողմերը։

ՏԻԱՐՊԷԿԻՐի բանտին այն Քիւրտերը, որոնք կամաւոր ծոմի դիմած էին, դադրեցուցին իրենց չարժումը, 45 օր տոկալէ ետք։ Իրենց ընկերներէն 11-ը մեռան, բայց բան չփոխուեցաւ բանտին մէջ։ Կը բողոքէին չարչարանքներու եւ համազգեստ կրելու պարտաւորութեան դէմ։

ՀԱՏՈՒԱԾ

ՅԱԻԱԿՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԸ

3-ՐԴ ԽԱՂԻՆ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

Վիլնիուսի այս աւարտականին, երկու առաջին ոչ - ոքի խաղերէն ետք, երրորդին յաղթած է Կարի Կասպարով։ Խաղին կէսին արդէն Սմիսլովի դիրքը շատ աւելի ցած եղած է եւ այն առեն Կասպարով արտակարգ ճշդրտութեամբ մը յարձակումի մը անցած է, որ նեղը կը դնէր հակառակորդը։ 41-րդ հարուածն ալ խաղալէ ետք, Սմիսլով խաղը ձգած է այլեւս եւ Կասպարով 1-ի դէմ 2-ով կը յաղթէ։ Մանրազննեռւ համաձայն, այս խաղին մէջ երեք հարուածներ վճռական դեր խաղացած են։ Կասպարով զանոնք խաղացած էր 22 վայրկեան խորհրդածելէ ետք, ստիպելով մրցակցին, որ իր կարգին 20 վայրկեան խորհի։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ԿՇԵՈՒՔ

Մտքի օրոցքից երբ աշխարհ մտայ՝
Աշխարհում՝ աշխարհ մօր սէրը գտայ...

Յօնքերս լծակն է իմ նժարի,
Աչքերս նրա զոյգ թասերն արի,
Եւ կշռեցի մօրս սէրը սուրբ,
Որ ինչքան մեծ էր, այնքան խորն ու նուրբ։
Հիմալայն իբրեւ կշռաքար դրի՝
Վեր թռաւ լեռը հետն իր նժարի։
Ծովերը դրի՝ վեր ելաւ կրկին,
Վար հաշեց մօրս սէրը սրբագին։
Աստղաբոյլերը՝ դրի կշռաքար, -
Նորից մայրիկիս սէրը հաշեց վար...

Քո սէրն, իմ սիրած, հո սէրն էլ դրի՝
Վեր ու վար արին նժար նժարի...

Բայց երբ անսահման իմ հայրենիքից
Մի բուռ հող դրի՝
Եկաւ համբուրեց նժար նժարի...

×

ՀԻՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Մէկից մի սոխ, մէկից մի հաց գողանում,
Գնում էինք Արփաչայը լողանում։

Սոված, ծարաւ, բոկոտն ընկնում սար ու ձոր՝
Շրջում էինք՝ անգիտութեամբ բախտաւոր։

Աշխարհն, ասես, սարի յետեւ վերջանում...
Իջնող արեւն իրեն հետ էր մեզ տանում...

Չգիտէինք՝ ո՞վ էր ժպտում, ո՞վ լալիս,
Ո՞վ էր մեզ հաց, ո՞վ մեր աչքին լաց տալիս...

Չգիտէինք՝ թէ ո՞ւմ կուրծքն էր զարդարում
Չնծաղիկը, որ մենք էինք միշտ քերում...

Չգիտէինք՝ աշխարհն ի՞նչ էր, մարդն ի՞նչ էր,
Մենք դարդի մէջ, չգիտէինք՝ դարդն ինչ էր...

Ա՜խ, դեռ մանուկ մենք ծերացած, գլխիկոր
Շրջում էինք՝ անգիտութե՜ամբ բախտաւոր...

×

ԼՌՈՒՄՈՏ

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս խուժեցիք վայրագ։

Մենք ձեր դէմ ելանք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս ոռնացիք վայրագ։

Բայց մենք յաւերժ ենք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս կը կորչիք վայրագ։

ՇԻՐԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ և ՍԵԼՋՈՒԿՆԵՐԸ

Այն օրերից մնացած արժանահաւատ վաւերագրերը հաստատում են, որ Զաքարեան իշխանապետներն իրենց համար նպատակ էին դարձրել հայրենիքի ազատագրութիւնը եկուոր բռնակալներից եւ Հայոց միապետական պետականութեան վերականգնումը: Այդ նպատակի համար նրանք խոհեմաբար օգտւում էին եղբայրական Վրաստանի քաղաքական ու զինական հզօրութիւնից, միաժամանակ անմընացորդ նուիրումի եւ անխախտ բարեկամութեան օրինակ տալով վրաց արքունիքին ու նրա զահակալներին: Երբ վրացի աւատատէրերն ապստամբել էին Գէորգ Գ-ի դէմ, եւ երկիրը ծուատւում էր եղբայրասպան պատերազմի պատճառով, Սարգիս ամիրսպասալարն էր, որ արքունիքին հաւատարիմ ուժերի գլուխն անցած օգնեց վերականգնելու Վրաց երկրի խաղաղութիւնն ու թագաւորութեան անխախտ հզօրութիւնը:

Սակայն եւ՛ Սարգիսը, եւ՛ Զաքարէն ու Իւանէն ունէին սելջուկ - թրքութեան ճիրաններում հեծող մի հայրենիք, որի ազատագրութեան գոհասեղանին էին դրել իրենց առաջին ու վերջին ուժերը: Նրանք հայ ժողովուրդի պատմութեան, նրա բազմադարեան քաղաքական կեանքի այն բացառիկ չրջահայեաց գործիչներից էին, որոնք ջանացին հարազատ երկրի ազատագրութիւնն ապահովել հարեւան եղբայրական ժողովրդի հետ սերտօրէն դաշնակցած, միասնական անխախտ ճակատ կազմած: Բայց նրանք մեծ քաղաքագէտներ չէին լինի, եթէ Վրաց թագաւորութեան հովանաւորութիւնը նուաճելու հետ միասին ապահոված չլինէին սեփական երկրի միասնութիւնը: Հայկական նահանգները դեռեւս Սելջուկների տիրապետութեան տակ էին, երբ Սարգսի տոհմը անխախտ չազկապներով իրար հետ միացրեց բնաշխարհի տէր իշխանաւորներին: Սարգիսն ինքը կնութեան էր առել ժամանակի ամենաազդեցիկ նախարարութեան՝ Արծրունեաց տան դուստր Սահակդուխտին եւ իր չորս ազջիկներին էլ կնութեան տուեց միւս հզօր ու նշանաւոր իշխանական տուների պայազատներին՝ Զորագետի տէր Կիւրիկեան Աբասին, Դսեղի Մամիկոնեան տիրոջը, ներքին Աշէնի իշխան Վահթանդին եւ Ծարա Տէր - Համազին: Ժամանակի այս անուանի իշխանական տները յուսալի արենակցութեամբ իրար միացնելով՝ Զաքարեաններն իրենց ճեռքը հաւաքած բարձր իրաւունքներն օգտագործեցին նաեւ Հայաստանի մնացած նահանգների վրայ քայ ու հաւատարիմ իշխանութիւններ հաստատելու համար: Նրանց անմիջական նախաձեռնութեամբ ստեղծուեցին եւ հզօրացան Վաչուտեանների, Օրբելեանների ու Խաղբակեանների կամ Պռոշեանների հզօր իշխանութիւնները, որոնց հիմնադիրները Զաքարեանների խիզախ զօրապետներն էին եղել եւ նրանցից էլ բարձր պատուի ու իշխանութեան էին արժանացել սելջուկեան հորդաների դէմ թափած արեան դիմաց:

Ահա Զաքարեան իշխանապետներին այսպէս յաջողուեց ստեղծել միասնական հայկական մի բազմահազարանոց բանակ, որը եղբայրական Վրաստանի զինական ուժերի հետ միասին կարողացաւ Հայաստանի մեծագոյն մասն ազատագրել սելջուկ - թուրքական վայրագ տիրապետութիւնից: Զաքարեանների ազատագրած Հայաստանի սահմանների մէջ էին մտնում հին հայկական նահանգները՝ Կուրի ափերից մինչեւ Ծաղկանց լեռների հարաւային վերջաւորութիւնները Եփրատի աւազանում եւ Աբցախի արեւելեան եզրը հանդիսացող Մուխանք գաւառից մինչեւ Կարսի արեւմտակողմն ու Բասենի դաշտի արեւմտեան եզրը: Հաղարծինի վանքի պատի պատին պահպանւում է Իւանէի փորագրած մի արձանագրութիւնը, որի մէջ նշւում են երկու զօրապետների (Զաքարէի եւ Իւանէի եղբայրների) գլխաւորութեամբ հայ - վրացական զօրարանակների վերանուաճած երկրամասերն ու քաղաքները: Ահա այդ արձանագրութեան համառօտութիւնը. «Այս մեր՝ Բագրատունեաց տոհմից Սարգիս Մեծի որդին եւ Իւանէի ու Զաքարէի յիշատակի դիրն է եւ մշտնջենաւոր արձանագրութիւնը: Նախախնամութիւնն օգնեց մեզ տիրանալու մեր նախնիների սեփական ժառանգութեանը եւ առաջինը մեր ձեռքը տուեց անառիկ դղեակն Անբերդ եւ թագաւորանիստ քաղաքն Անի, ապա ամբողջ Բզնի, Մարանդը, Միւքն ու Գառազանքը (այսինքն՝ Պարսկաստանում), Կարնոյ քաղաքը՝ մինչեւ Խլաթ, Շաքին ու Շիրվանը, Պարտաւը՝ մինչեւ Բելուկան եւ այլ բազում գաւառներ իրենց սահմաններով, որ աւելորդ համարեցինք յիշատակել»:

Այս արձանագրութիւնից պարզ երեւում է, որ Զաքարէի ու Իւանէի գլխաւորած հայ - վրացական զօրքերի առաջ ծնկի էին եկել օտար պետական այն միաւորումները, որ սահմանակից էին բնաշխարհի ծայրամասային նահանգներին: Վրաց թագաւորութեանը հարկատու էին դարձել Շիրվանի ամիրայութիւնը, Արտաբիլի ու չրջակայքի իշխանութիւնները:

Վարդան Վարդապետն ու Կիրակոս Գանձակեցին հաղորդում են չատ կարեւոր մի լրոզութիւն, որն անպայման հաւաստի է, քանի որ մեր այդ պատմիչները համարեա ժամանակակիցներն են Զաքարեան իշխանապետութեան վերել - քի, եւ Զաքարէի մեծագործութիւնները տեղի էին ունեցել հէնց Կիրակոսի ու Վարդանի մանկութեան չրջանում: Այսում են՝ հայ - վրացական բանակներն արեւելքում հասել էին Մարանդ, նուաճել այդ քաղաքն ու գաւառը, յետոյ էլ չարժուեցին Արտաբիլի վրայ, այն էլ նուաճեցին: Եւ այստեղ էլ տեսան՝ թուրք - մահմեդական իշխանաւորներն ու զինուրականները փախել, թաքնուել են, եւ ոչնչացրին նրանց, վարուեցին ըստ հին ու իմաստուն առածի, որը պահանջում է առանձն ընդ առանձն:

Ինչպէս վերը տեսանք, Զաքարէի ու Իւանէի ազատագրած Հայաստանն իր սահմաններով համապատասխանում էր Բագրատունեաց Համահայկական թագաւորութեանը: Հետաքրքիր է, որ երկու եղբայր զօրապետներն իրենց ինքնագրերում ներկայանում էին որպէս Բագրատունեաց թագաւորական տոհմի ներկայացուցիչներ («յազգէ Բագրատունեան») եւ իրենց ժառանգական իրաւունքն էին համարում տիրել այդ թագաւորութեանը, Հայոց երկրի բարձրագոյն գահին («սեփական ժառանգութեանն նախնեաց մերոց»): Ըստ երեւոյթին նրանք արդէն իրականացրել էին իրենց այդ երազանքը, եւ Վրաց թագաւորութիւնն էլ ոչ միայն հովանաւորել ու խրախուսել, այլեւ արդէն ինչ որ ձեւով օրինականացրել էր Զաքարեան իշխանապետութեան այդ մեծ վերափոխութիւնը: Դրա ապացոյց կարող են լինել ժամանակի բազմաթիւ անհերքելի վաւերագրերը: Հաղբատի վանքում, Վրաց թագաւորութեան հարեւանութեամբ, Զաքարէն 1210-ին՝ արձանագրութիւն է փորագրել՝ ներկայանալով որպէս «մանատարորթոխուցչ - ամիրսպասալար, չահանչահ», որի առաջին մասը նրա՝ Վրաց արքունիքում ունեցած պաշտօնն է, երկրորդ մասը («չահան - չահ» - «արքայից արքայ»)՝ այն նոր դիրքը, որ ձեռք էր բերել իր իսկ ազատագրած ու ստեղծած հայկական իշխանապետութեան մէջ: Առհասարակ չատ են այն օրերի վաւերագրերը, որոնցում Զաքարէի ու Իւանէի ստեղծած Հայոց Պետութիւնը կոչուած է «աշխարհակալ տէրութիւն», «աշխարհակալութիւն» («աշխարհ»՝ «ամբողջ Հայաստան» իմաստով), «թագաւորութիւն», «թագաւորական տէրութիւն» եւ նոյն ասոիճան ուրիշ անուններով: Չի էլ կարելի կասկածել, որ այդ անունների տակ արդէն ստեղծուում էր մի ինքնուրոյն Պետութիւն, որի գլուխ էին կանգնած Զաքարեան իշխանապետները, սկզբում՝ Զաքարէն ու Իւանէն միասին, իսկ 1212 թուականից, այսինքն Զաքարէի մահից յետոյ՝ միայն Իւանէն, որն ապրեց մինչեւ 1233 թուականը, թաթար - մոնղոլական տիրապետութեան հաստատման նախօրէն: Այդ գերագոյն դիրքը պահպանուեց նաեւ յետագայում. Իւանէին փոխարինում էր նրա որդին Աւագը:

Զաքարեանների պետական իրաւասութեան բարձր մակարդակը պայմանաւորուած էր ոչ միայն նրանով, որ Թամար Թագուհուց յետոյ Վրաց գահակալները եղան անարժան մարդիկ: Պարզապէս փոխուել էին յարաբերութիւնները: Հայկ. իշխանութիւններն ընդունում էին միայն Զաքարեանների գերագահութիւնը, եւ սրանք էլ իրենց քաղաքական ու ռազմական հզօրութեամբ ստիպեցին ճանաչել հայկ. Պետութեան ինքնուրոյն մի դոյութիւն, որը նեցուկ էր դառնում երկրի տնտեսական ու մշակութային նոր վերելքի համար: Մենք Զաքարեանների հզօր պետականութեան ենք պարտական 12-րդ դարի վերջին քառորդի եւ 13-րդ դարի առաջին կէսի հայկ. կեանքի, յատկապէս մշակոյթի այն վիթխարի առաջընթացը, որի փառաւոր յիշատակներն այսօր էլ շլացնում են իրենց մասշտաբներով ու կատարելութեամբ: Շինարարութեան թափով, կրթական - ուսումնական լայնահուն եռուզեռով, գրական - գիտական նշանակալից առաջընթացով այդ ժամանակաշրջանը հայ ժողովրդի բազմադարեան կենսագրութեան մէջ հանդիսացաւ հազուագիպ բախտաւոր հատուածներից մէկը: Եւ դարձեալ մի չենք. այդ կարճատեւ հատուածն առնչուել էր ազգային քաղաքական ու մշակութային մի այնպիսի լուրջ, որը նրան առաջ էր մղելու նաեւ յետագայ տասնամեակներում, երբ երկրի վրայ գրաւ տիրութիւն էին անում Սելջուկները, յետոյ եկած նոր վրանարնակները՝ թաթար - մոնղոլական հորդաները:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԿԷՍ ԱՅԾ, ԿԷՍ ՈՉԽԱՐ

——

Մի լիճոնաւոր տարիներու ընթացքին, չատ չէ, քանի մը հազարամեակներ միայն, երբ մարդ արարածը սկսած է հետաքրքրուիլ ճաղ իր ուղեղը աշխատցնել՝ կենդանական կեանքէն դուրս գալու եւ բարելաւելու համար իր կեանքի պայմանները՝ բնակութեան, մշակութեան, անասնաբուծութեան, նոր միջոցներ հնարելով իր մաքի եւ հետաքրքրութեան մղիչ ուժէն տարուած: Շատ չէ, քանի մը հարիւրամեակներ միայն, երբ մարդ արարածը փիլիսոփայական տեսութիւն - ներէ կաք՝ սկսած է տիեզերական, բնական, առողջապահական, փորձառական դիտութիւններու տիրանալ: Շատ չէ՛, քանի մը տասնամեակներ միայն, որ դիտութեան եւ թէքնոլոժիին կատարած անհերեւակայելի նուաճումներու պատճառով, մարդ արարածը սկսած է մերբճուիլ նիւթին զաղտնի ծալքերուն մէջ, եւ քակել անոր ծրարը, մանրէն միչտ աւելի մանր մասնիկներու անճայրածիր տահմաններէն ներս: Այս ալ բաւական չէ իր անտահման հետաքրքրութեան համար. այժմ սկսած է խորասուզուիլ կեանքի կազմաւորման բարդ հոլովոյթին մէջ՝ բջիջ առ բջիջ, մասնիկ առ մասնիկ, յառաջանալով դէպի տիեզերական զաղտնիքը: Ուստի, այնպէս ինչպէս նիւթի կազմութեան զաղտնիքը զայն կը մղէ նիւթին ծայրագոյն տահմանները, նոյն ձեւով բջիջներու ուսումնասիրութիւնը, զայն կը տանի միչտ աւելի հեռու, բջիջներէն անոնց բաղմազան մասնիկներու քիմիական բաղադրութիւնն ու պաչտօն - ները՝ էակներու կազմութեան եւ ժառանգականութեան մէջ. հոս եւս յուսալով այս անգամ, քակել կեանքին եւ անոր զաղտնիքներուն ծրարը: Սա ոչինչ, իր հետաքրքրութիւնը չափ ու տահման չունենալով՝ սկսած է իր նոր դիտութիւնը ի գործ դնել, իր կամքին ենթարկելու համար կեանքի կազմախօսական բնական օրէնքներն ու ուղղութիւնը զանոնք բարեփոխելու յատկնութեամբ: Այսօր, քիչ մը ամէն կողմ դիտնականները, տեսակ - տեսակ նոր կենդանիներ «կ'արտադրեն». օրինակի համար մուկեր՝ չորս կամ վեց ծնողքի արդիւնք, հետեւաբար չորս կամ վեց տեսակ ժառանգական նկարագրի տէր: Մուկին եւ առնէտին նորատեղծ սաղմերը կը միացնեն, նոր տեսակ մուկ մը ստեղծելու համար: Կրնան բեղնաւորուած սաղմի մը մէջ ներարկել նոյնատեսակ սաղմի մը երկու կամ չորս բջիջները, եւ զայն՝ «տնկել» ուրիչ կենդանիի մը արգանդին մէջ. եւ վերջապէս, այս անգամ երկու տարբեր տեսակի կենդանիներու սաղմի միաձուլումով, «հնարել» նոր տեսակի կենդանի մը: Այսպէս, Մոնտի նախորդ կիրակնօրեայ թիւին մէջ կը տեսնենք՝ Քէմպրիճի լաղոռատորիաներէն մէկուն մէջ աշխարհ եկած, արտառոց կենդանիի մը նկարը. ուրեմն երկու տարբեր կենդանիներու սաղմերը միացնելով յաջողեր են արտադրել կէս ոչխար, կէս այծ կենդանի մը, որուն ֆիզիքականը իրապէս այս երկուքին խառնուրդն է: Այլուր, այս անգամ հաւկիթներու հետ խաղալով, ստեղծեր են կէս հաւ, կէս կաքաւ թռչուններ: Հաւանաբար բազմաթիւ այլ տեսակ կենդանիներ արտադրելու փորձեր ալ կը կատարուին քիչ մը ամէն կողմ: Գիտնականները, այսօրինակ աչխատանքները կ'արդարացնեն առաջ - կելով թէ, անոնք անհրաժեչտ միջոցներ են, սաղմնպիտական եւ իմիւնոլոժիէ դիտութիւններու ուսումնասիրութեան եւ մանաւանդ՝ ծիներու ժառանգական բարու - ու յատկանչական գերը ճչդելու կը ծառայեն: Անչուչտ այս բոլորը մարդկութեան բարօրութեան համար...:

Առ այժմ, նոր տեսակ մարդերու արտադրութիւնը չէ սկսած, սակայն անհանական բան մը չէ. կրնայ ըլլալ որ մերին մէկը յաջողին չորս ճեռքով մարդ արտադրել, որ անչուչտ, արտադրանքը իր մեծ կարողութեամբ կրնայ չափազանց գերել գործատէրերը: Ներկայիս կը պահպանին մարդկային սերմը, ճուին ու սաղմերը՝ յատկապէս օգտագործելու միջոցներով: Այսօր կրնան 8 բջիջնոց սաղմը երկուքի բաժնել եւ երկու մարդ արտադրել, երկու տարբեր արգանդներ դնելով, այսինքն՝ կատարելապէս նոյնական երկու անձեր ստեղծել: Աւելին կիմանան սաղմին մէկ կտորը պահել, եւ տարի վերջ կրկին աչխարհ բերել նոյն մեռած կարապետին յար եւ նման, կամ՝ ինչո՞ւ չէ, կարելի է երեւակայել ծերունի կարապետը՝ իր ծնունդին վրայ առած նորածին կարապետի կերպարանքով: Իսկ եթէ յաջողին սաղմը բազմաթիւ մասերու բաժնել, կրնան ամբողջ բանակ կարապետ արտադրել, ինչ որ Հիքսլիի երեւակայութիւնը նախատեսած էր վիթխարհներու լաւագոյնը» հատորին մէջ:

Կատակը մէկ կողմ դնելով, իրապէս չենք գիտեր թէ ապագային ինչ բերումներ կրնայ գալ մարդկային խելացողութեան. երբ մարդ արարածը որ մի մէկ անգամն է բնութեան ստեղծագործութեան, փորձէ իր կամքին եւ երեւակայութեան հպատակեցնել կեանքի միլիառաւոր տարիներու բնական ընթացքն ու եղափոխութիւնը, կարելի է առանց լուրջ մտահոգութեան մտածել ապագային մասին: Մնաց որ, մարդկանձարձակ հետաքրքրութիւնը, ինչպէս նիւթին մէջ՝ հիւլէական ուժին գիւտը նոյնպէս կենսաբանութեան մէջ ծնունդ կ'առնէ յեղաշրջումով, կրնայ հնարել իր խանգարման զէնքերը:

Գ. Տ.

ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

——×——

Ինչպէս տեղեկութիւն ստացած է մամզայինի երեկոյթներուն, Տիկին Տէր - Մինասեանի օրուան դասախօսութիւնը նօթագնող խօսքերով սկսաւ նաեւ Մարտ 7, Շորեքչաբթի իրիկուն դասախօսութիւնը, զոր պիտի ներկայացնէր Արբի Յովհաննիսեան, եւ որուն նիւթն էր «Շարժումը հայկ. արուեստին մէջ եւ հայկ. ոճը»:

Կ'ենթադրեմ որ Արբի Յովհաննիսեան անծանօթ մը չէ այս դաղութին, քանի որ մամուլը արձագանգ հանդիսացած էր անոնի իր թատերական ձեռնարկին (հատկապէս մը՝ Լ. Շանթի, Վ. Շուշանեանի եւ Ա. Կորքիի գործերէն, որ ներկայացուած էր «Թէ ինչպէս մօրս մեղանագործ դաղնօցը կը սփռուի կանքիս մէջ» անունով) կամ՝ խօսած իր մանուկ հասակին մեծ բեմադրած ժապաւէններուն Փարիզի մէջ գուցադրուելուն առիթով («Ազրիւրը», «Ս. Թադէ» վաւերագրականը եւ «Փարւանա» դծապատկերը). ուրիշներ կան անտեղի պիտի չըլլայ հոս համառօտիւ կերպով կրկնել Տիկին Տէր - Մինասեանի Ա. Յովհաննիսեանը ծանօթացնող խօսքերը:

Ուրեմն, ըստնք թէ ան պարսկահայ բեմադիր մըն է. մասնագիտական ուսումը կատարած Անգլիոյ մէջ, ուր կը հանդիսպի փ. Պրուքի. 1967-էն ետք Պարսկաստանի ազգային թատրոնի գեղարուեստական տնօրէնն է եղած, ինչպէս նաեւ Թեհրանի համալսարանի դրամատուրգիայի դասախօսը: Ան ներկայացուցած է Պարսկաստանի մէջ Ժան Անուիլի, Ժան Ժընէի, Ժան Փոլ Սարթրի, Պրեխթի, Ֆրիտրիխ Տիւրրենմաթի, Էտուարտ Պոլի, Արթուր Միլլերի, Էրիխ Քաստնըրի, Ռոլֆ Հոխհութի, Էրիխ Մարիա Ռեմարքի, Ժան Ժենէի, Ֆրանսուա Սականի, Ժան Փոլ Սարթրի, Ալպէր Քամիւի, Ժան Անուիլի, Ժան Ժիրաուտուի, Ժան Քոքթոյ

ՀԱՅՏԱՐԱԿՈՒՄ Է

Գ. ՍԱՍՆԱ

2

ՍԻՄՈՆՈՎ

– Նախ ես նշանակեմ քեզ տեղապահ, – ասաց նա վերջապես, – ապա կգրեմ Ռուսաստանի կայսրին, որ հաստատի իմ որոշումը։ Ես ինքս կգնամ Ռուսաստան, որ ներկայանամ նրան

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՈՌԱՄՈՒՆՔ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Մարտ 25, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ եւ կը կատարուի Հոգեհան - գիստ՝ նորոգ հանդուցեալ՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ, եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ՀՈԳԵԼՈՑՄ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

համար, անոր վախճանման քառասունքին առիթով:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 1-ին, Փէռ Լաչէզ-ի գերեզմանատան Եւրոպայի առաջնորդներու դամբարանին վրայ կը կատարուի մաղթանք Աղօթք եւ կարգ Քառասնօրէից:

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Պատարագին եւ Փէռ Լաչէզ-ի գերեզմանատունը, աղօթելու՝ բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն եւ Հօտին նուիրեալ Հոգեւոր Առաջնորդին յա - ւիտենական հանգիստին ու մեր եկեղե - ցւոյն անսասանութեան համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ բոլոր Թաղային եկեղեցիներուն մէջ Մարտ 25 Տնտեսի Կիրակիին, կը կատարուի մաս - նաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանդիստ՝ Ա. Յուդմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Պատարագ ժամը՝ 9·45-ին:

Հոգեհանդիստ ժամը՝ 11·15-ին:

Կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին խռնուելով ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեանց, յարգելու համար վախճանեալ Սրբազանի յիշատակը:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի, Մարտ 25-ին եկեղեցւոյս մէջ կը մատուցուի մանաւանդ Պատարագ եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, երջանկայի - շատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Մար - սէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեց - ւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԻՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝	8·30
Պատարագ՝	10·00
Քարոզ՝	11·15

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. - Պ. Կարապետ Պալեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Հայկազ Մարտիրոս - եան 100 Ֆ.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - կարապետ Ճանիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ «Ծառաջ»ի բար - գաւաճման եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զա - ւակները 200 Ֆ., Շալճեան ընտանիք, Ա - լեքսան Պապայեան, Ալպէռ Պօղոսեան 100-ական Ֆ.:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Արնուվիլ - Մարսէյլի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Շաբաթ, Մարտ 24

Restaurant Scolaire

173, rue Jean Jaurès—Arnouville-lès-Gonesse

Կը մասնակցի երգիչ՝ ՄԻՆԱՍ

Réservation : 985 79 85
985 39 54

Գինն՝ 120 Ֆ.:

SPECTACLE DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 14 au 28 AVRIL	5 450 F
— du 5 au 19 MAI	6 250 F
— du 2 au 16 JUIN	6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON

VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue», la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.08
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

Nouveautés chez

HAY DISC

- *Médailles*
- *Porte-clefs*
- *Verres décorés*
- *Plaquettes gravées*
- *Lettres à set*
- *Machines-à-écrire*
- *Timbres*

et toujours grand choix de disques et de cassettes

Comme d'habitude . . .
TOUT EST ARMENIEN!

Adresse : 31, rue Lamartine
75009 PARIS
Me Cadet ou N. D. de Lorette
Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :

Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et *YORGANTZ*

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

HOTEL CONCORDE PALM BEACH
Promenade Kennedy, Marseille

SOIREE DU PRINTEMPS

organisée par
U. G. A. B.
Union Générale Arménienne de Bienfaisance

SAMEDI 24 MARS de 20 h. à 3 h.

à 20 h. : DINER DANSANT

Orchestre Tzigane

de 24 h. à 3 h. : BAL

Réservation: Agence WASTEELS - J. CHELELEKIAN, 87, la Canebière, Tél:95.90.12
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget Tél: 37.75.97

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

avec le concours de

SONIA NIGOGHOSSIAN (mezzo)
IRENE PAMBOUDJIAN (piano)
SETRAK KOULAKSEZIAN (vl. - alto)

— — — — — — AU PROGRAMME — — — — — —

LEGENDE — LA BATAILLE D'AVARAïR — MELODIES
KOURKEN M. ALEMSHAH
NANOR — PELERINAGE — RECUEIL (Chants Populaires)
GANATCHIAN - APRIKIAN

LOCATION (de 11h à 17h 30) :
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - PARIS 8e — Tél. **723.47.77**

PRIX DES PLACES :
30-50-70-100-120-140-170 et 200 F.

POINTS DE VENTE :
— Librairie H. SAMUELIAN - 51, rue Mr. Le Prince - 75006 Paris - Tél. **326.88.65**
— M.C.A. - 9 rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE - Tél. **376.55.89**
— TELECONDORCET - 175 avenue Jean-Jaurès- 92140 CLAMART - Tél. **642.56.17**
— LIBRAIRIE PALOUYAN - 9 rue de Trévise - 75009 PARIS - Tél. **523.24.97**
— ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN
121 av. Henri Barbusse - 95400 ARNOUVILLE-LES-GONESSE - Tél. **985.04.46**
et auprès des membres de la chorale SIPAN - KOMITAS

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
20
MARDI
20 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.661 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.661

ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 16·20-ԻՆ

ՈՃԲԱՓՈՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԺԱՖ»Ի ՇԷՆՔԻՆ ԱՌՋԵԻ

ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՑԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒՄ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՑՑ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ ԱՐԱՐՔԻ ՄԸ ՈՐ ՏԷՐ ՁՈՒՆԻ...

Շաբաթ վէճօրէ ետք, Մարսէյլի կեդրոնը գտնուող (67 Ալէ Լէոն Կամպէթթա - Քանըպիէռ) չէնքը կը հաւաքուին հայ մանուկներ, շուրջ 30 - 40, երգի եւ պարի փորձերու համար: Հաղիւ չէնքէն դուրս կ'ելլէին երախաները, երբ 10 վայրկեան ետք, չէնքին մուտքին գտնուող ապրամանին մէջ դրուած ռումբ մը կը պայթէր, ժամը 16·20-ին: Բաւական կը վնասուէր չէնքին ճակատը, կողքը գտնուող գոհարավաճառին խանութը, երկուքին մէջտեղը գտնուող նրբանցքը: Երկու անցորդ կը վիրաւորուէին, մէկը՝ ծանր վիճակի մէջ է: Բաւական վնաս կը կրէին նաեւ հոն գտնուող կառքերը: Տեղւոյն վրայ էր, անմիջապէս ոստիկանութիւնը ինչպէս նաեւ՝ Ներքին Նախարար, քաղաքապետ՝ կասթոն Տըֆէռ, որ չարաթաւերջերուն իր քաղաքը կը գտնուի: Ոստիկանական քննութիւնը յանձնուած է քոմիսէռ Սանկիի, որ ոչ մէկ վարկած կ'անտեսէ, թէեւ, ոչ ոք տէր եղած է արարքին: Բացի հակահայկական բնոյթի ոճրափորձէ մը, ոստիկանութիւնը նկատի կ'առնէ նաեւ անհատասարակչռի մը գործը, կողքի գոհարավաճառի խանութին կամ մերձաւոր վաճառատեղի մը դէմ արարք մը:

Կիրակի առաւօտ, ժամը 11-ին, ԺԱՖ-ի տեղական վարչութեան հրաւէրով, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ սրահը կը հաւաքուէին գաղութի կազմակերպութեանց պատասխանատուները, բոլոր հոսանքներէ, որոնք միասնաբար կը դատապարտէին ոճրափորձը, որ Թուրքիոյ չհերքուն կը ծառայէ: Երկուշաբթի առաւօտ, ներկայացուցիչներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը կ'ընդունուէր Քաղաքապետարանը, կասթոն Տըֆէռի կողմէ:

Կիրակի առտուան Մարսէյլի օրաթերթերու խորագիրներն էին. -

Լը Փրովանսալ. - «Ոճրափորձ՝ Քանըպիէռի մօտ, ռումբ մը կը պայթի հայ երիտասարդութեան կեդրոնատեղիին առջեւ»:

Լը Մեռիտիոնալ. - Ռումբ Քանըպիէռի վրայ:

Լա Մարսէյլէզ. - Ալէ Լէոն Կամպէթթա, 30 երախայ մահուընէ կը վրկուին:

Երկուշաբթի առաւօտ, Մարտ 19-ին, Մարսէյլի օրաթերթերը կրկին կ'անդրադառնային դէպքին, հրատարակելով ԺԱՖ-ի մէկ կոչը եւ Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններուն միացեալ զեկոյցը (իբրեւ արդիւնք կիրակի առաւօտեան ժողովին): ԺԱՖ-ը կը կրկնէ որ մինչ դատապարտած է բիրտ ուժը, որ կողմէն ալ որ գայ եւ կը հրաւիրէ բոլորը՝ աչալուրջ ըլլալու: Կը յիշեցնէ թէ առկախ հարց մը ունի Հայութիւնը 1915-ի ցեղասպանութեան հետեւանքով: Կը պահանջէ նաեւ իշխանութիւններէն, որ անվարան դանէ արարքին հեղինակը կամ հեղինակները:

Միացեալ զեկոյցը կը չեշտէ թէ «ԺԱՖ-ի մշակութային կեդրոնին դէմ գործուած ոճրափորձը կ'արձանագրուի շրջագիծին մէջ հակահայ ահաբեկչութեան մը, որ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր կը նպաստէ թուրք Պետութեան քաղաքականութեան: Եկեղեցիներ, մշակութային կեդրոններ արդէն զոհ գացին նման արարքներու, փարիզ թէ այլուր: Այսօր, երախաներու վրայ կ'ըլլայ յարձակումը: կազմակերպութիւնները, մշակութային միութիւնները, բաղաքական կուսակցութիւնները կը դատապարտեն վատութեան այս արարքը»: Այս զեկոյցով հրաւէր կ'ըլլայ նաեւ ցոյցի մը, Երեքշաբթի, ժամը 18ին, Մոպիլներէն Նահանգապետարան, ուր բանաձեւ մը պիտի յանձնուի:

Փրովանսալ եւ Մարսէյէզ, քանի մը տողով, արձագանգ կը հանդիսանան հետաձգնային անանուն հաղորդագրութեան մը, եղած Կիրակի առտու «Սանթր Մեմթերանէն տը Փրէս»ին: Հեռաձայնողը ըսեր է՝ Թրքական ոճրափորձ է Հայերու դէմ, բայց ոստիկանութիւնը լուրջի չառներ:

Զայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն հաք, Երկուշաբթի առտու փարիզեան օրաթերթերն ալ բաւական լայն տեղ կուտային, տարբեր մօտեցումներով:

Նման դէպքերու ամէնէն քիչ տեղ կուտայ, ընդհանրապէս «Իւմանիթէ»: Այս անգամ ալ զուսպ տեղեկատուութիւն մը կ'ընէ, յայտնելով թէ այս ոճրափորձը կրնար ողբերգական ըլլալ, վասնզի՝ քանի մը վայրկեան առաջ է միայն, որ մօտ 40 երախաներ դուրս կ'ելլէին: Կ'արձագանգէ նաեւ ԺԱՖ-ի մէկ զեկոյցին, ուր կը դատապարտուի «այս ոճրային արարքին կոյր բռտութիւնը, որ որեւէ պարագայի չի կրնար հասկցուիլ, իսկ արդարացուիլ՝ բնաւ»: Փաֆ-ը կ'աւելցնէ թէ միշտ մերժած է ընդունիլ բիրտ ուժի կարելիութիւնը իբրեւ լուծում որեւէ հարցի:

Միւս օրաթերթերը, ըստ հոսանքի կ'անդրադառնան՝ աւելի կամ պակաս: «Ռոթիտիէն տը Փարի» եւ «Ֆիկառօ» լայն տեղ կուտան, ոչ թէ անչուշտ, որովհետեւ, չատ կը հետաքրքրուին Հայերով, այլ մանաւանդ՝ որովհետեւ ահաբեկչութիւն է եւ արարքն ալ գործուած է Տըֆէռի քաղաքը, ինչ որ կը մղէ ոմանք մտածելու թէ պէտք չէ անտեսել նաեւ որ հակա - Տըֆէռ արարք մըն է: «Ռոթիտիէն»ի համար, պղտոր կամ անորոշ բան չկայ, յստակ է՝ Թրքական հակազդեցութիւն է, ակն ընդ ական: Պատճառներն ալ գտած է, ու կը յիշէ Նախագահ Միթերանի ըրած ցեղասպանութեան հաստատումին իբրեւ հետեւանք՝ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարին յայտարարութիւնը, Յունուար 12ին, թէ Նախագահ Միթերանի խօսքերը՝ «ուրիշ հետեւանք չէն կրնար ունենալ, եթէ ոչ՝ քայքայերել միջազգային ահաբեկչութիւնը»: «Ֆիկառօ» լայն տեղ կուտայ, զղայացունց խորագրերով՝ «Բիրտ ուժի ուիճ - էնտը· Մարսէյլի ռումբը», նկար մըն ալ հրատարակելով, լինչպէս «Ֆրանս - Սուար», որու հրատարակած նկարը ցոյց կուտայ վիրաւորներէն մէկը (ալ աչքը կորսընցուցած է):

«Մաթէն» ալ նկար մը հրատարակած է, եւ հարցը քննելով. - Հասած է բաւական տարօրինակ, չբսելու համար ծիծաղելի խորհրդածութեանց: Արդարեւ, կը գրէ. - «Ի՞նչու ահաբեկիչները մշակութային այս միութիւնը ընտրած են որպէս թիրախ: ԺԱՖ-ը միշտ շատ խոհեմ եղած է քաղաքական իր դիրքորոշումներուն մէջ: Ծանօթ է սակայն իր սերտ յարաբերութիւններուն համար խորհ. Հայաստանի հետ: Իր պատասխանատուներուն մէկ մեծամասնութիւնը համայնավար հաւատիքներ են կամ արձանագրուած քաղաքական համայնավար կուսակցութեան: ԺԱՖ-ը կանոնաւոր կերպով ճամբորդութիւններ կը կազմակերպէ խորհ. Հայաստան, ինչ որ կրնայ ընդհատումներ ստեղծած ըլլալ Հայ Մշակոյթի Տան հետ, հաստատուած ոչ շատ հեռու Հ. Յ. Դ.ի կեդրոնատեղիէն»...: Ո՞վ խելք ըրած է այս դիւտաւոր վերլուծումը, յայտնի չէ, բայց պարզ է, որ խորհրդածութեան խոհ չի կարօտիր:

Հուսկ, «Լիպերասիոն», որ չատ աւելի մօտէն կը քննէ հարցը, եւ ոչ մէկ վարկած կ'անտեսէ, ոչ իսկ անոնք, զորս ռեէ ազգամիտ Հայ պիտի ուզէր, անպայման ներժել:

Արարքին արձագանգելէ ետք, յայտնելէ նոյնիսկ թէ «կասկած չկայ, ուզած են ծանր կերպով հարուածել Հայ գաղութը», պիղատոսական նախադասութիւններով չի վարանիր այլ ակնարկութիւններ ընելէ, զանոնք ներկայացնելով իբրեւ ասոր - անոր խորհրդածութիւնները: Կը գրէ, օրինակ թէ՝ «Մարսէյլի հայ գաղութը ամէն կողմ թշնամի կը տեսնէ, մէջն ըլլալով՝ իր ծոցը»: Կ'աւելցնէ թէ ամէնէն չափաւորները կապ մը կը տեսնեն վերջին ոճրափորձերուն հետ (Մարսէյլի ոստնավաճառին Ալժերիոյ տաղաւարը, հրէական ոստնին առթիւ, ռիւ տիւ Տառկոն), իրենց համար ծայրայեղ - ասլին թիրախը Ներքին Նախարարն է հայ գաղութի ընդմէջէն: Մեծ մասը, կը գրէ միշտ «Լիպերասիոն», կը մտածեն անշուշտ դարաւոր թշնամիին, 1915-ի ցեղասպանութեան հեղինակին: Նման ուրիշ արարքներ գործուած են, կ'ըսեն, ի պատասխան ԱՍԱԼԱ-ի: Բայց, կը շարունակէ «Լիպերասիոն»՝ «այդ վարկածին պարագային, ոմանք հարց կուտան իմնչու յարձակիլ Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդութեան, ուր կը հաւաքուին միայն երկրին լեզուին մասին խօսելու եւ փոլքլորը պարելու համար, զարգացած մշակութային աւանդութեան մը մէջ, խորհ. Հայաստանի շատ կապուած համայնավարներու չափաւորներու թիւին տակ: Մարսէյլի մէջ, անպայման, աւելի նշանակալից ուրիշ նպատակակէտեր կային, եթէ ամէնէն կարծրերուն ուզէին դպչիլ: Տրուած ըլլալով, որ կ'աւելցնեն ուրիշներ, Մարսէյլի թուրք հիւպատոսարանը շատ խիստ հրահանգներ տուած է՝ մանաւանդ ոչ մէկ բրտութիւն Հայերուն դէմ, իրենց թողուած ոճրափորձերով, իրենց դատը սեւցնելու հոգը հանրային կարծիքին առջեւ»:

Վերջին վարկած մը, կ'ըսէ նաեւ «Լիպերասիոն», «ետ առնուած նոյնինքն ըստղներուն կողմէ, այնման գիրեներ կը սարսափեցնէ՝ ներքին հաշուեյարդար մը, հայկ. ընդդիմադիր խմբակներու միջեւ: Դաղութը, արդարեւ, պառակտուած է, ի մասնաւորի, քաղաքական գետնի վրայ: ԱՍԱԼԱ-ի բրտութեան ռազմավարութիւնը կը հրահրէ տարակարծութիւնները եւ վէճերը երբեմն բուռն են: Նոյնիսկ երէկ ատտուան ժողովը, ուր հարցը միաձայնութեամբ հակազդելու մէջ էր, տաք վայրկեաններ եղան: Բայց, հոնկէ մինչեւ ոճրափորձ մը մտաբերել ... «ատելութիւն, այո՛, բայց ռումբ՝ ո՛չ» կը բողոքեն հարցապնդուած Հայերը, որոնք սարբին մէջ իսկ կը գտնեն առարկութիւնը՝ երբեմ Հայերը մասնակցներու վրայ պիտի չյարձակէին»:

×

Այս էր, Երկուշաբթի առտուան մամուլին ընդհ. պատկերը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԼՕԶԱՆԻ լիբանանեան ժողովը տեղքայլ կ'ընէր Երկուշաբթի առտու եւ վիճաբանութիւնները տեղ մը չէին տանիր: Պէյրութի մէջ, ռումբ եւ բախում չէին դադրած, շուրջ 20 մեռեալ եւ 35 վիրաւոր կար: Ներկայիս, մէկ չհոդ կայ (ի չարս, անչուշտ դէնք ծախողներուն), այն ալ Լօզանի Պօ - Ռեվաժ պանդոկն է, որու չհը օրական 350·000 ֆրանս. Ֆ. է (35 միլիոն հին):

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, որ երկբին բարձրագոյն հեղինակութիւնն է, ամա - պարանքով որոշում մը տուաւ, առջի օր, անակնկալի բերելով բոլորը: Արդարեւ, մինչ, սովորաբար կը հետեւի կառավարութեան պաշտօնական քննիչին տեղեկագրին, այս անգամ, անակնկալօրէն, մերժեց անոր առաջարկը ջնջելու Մարսէյլի Գ. շրջանի թաղապետական ընտրութեանց արդիւնքը, խարդախութեան համար: Կը կարծուի որ անհրաժեշտ նկատած է «խնայել» Ներքին Նախարար՝ Տըֆէռի, որ նոյնիսկ եթէ պիտի չկորսնցնէր քաղաքապետի իր աթոռը, կրնար բաւական վարկաբեկուիլ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ զգալապէս բարձրացաւ, Ֆրանսայի մէջ, Փետրուարին, 2,7% համեմատութեամբ նախորդ ամսուան բաղդատմամբ եւ 58 հազար նոր գործազուրկերով: Ներկայիս, գուտ տուեալներով 2 միլիոն 258 հազար գործազուրկ կայ եւ մինչեւ 2 միլիոն 193 հազար, երբ նկատի առնուին եղանակային փոփոխութեանց սրբագրուած տուեալները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Զտարովի (առողջապահութիւն) ամէնէն տարածուած ամսաթերթերէն մէկը, իր վերջին թիւին մէջ, լուրջ մտահոգութիւններ կը յայտնէ երախաներու սեռային վաղահաս հետաքրքրութիւններուն նկատմամբ, եւ կը հրաւիրէ ծնողքները, որ աչալուրջ ըլլան, քանի այդ մարզին մէջ վաղահասութիւնը փափաքելի չէ: Թերթը, ուրեմն, կը թելադրէ ծնողքներուն, որ նեղ հագուստներ չհագցնեն, որպէսզի չդրգռուին եւ խուսափին չոքոլա, սուրճ եւ համեմ տալէ: Բազմաթիւ այլ թելադրութիւններու կարգին՝ չհամբուրել երախաները եւ չատ ուտելիք չհերցնել պահելէ առաջ...:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱՒՕՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

×

Շաբաթ, Մարտ 17-ի արդիւնքներն են.-

Տորպեդօ (Մ) - Բ·Մ·Ա· (Ռոստով)	2 - 1
Նեֆթչի - Պախտակոր	1 - 0
Արարատ - Դինամօ (Մ)	5 - 2
Մետալիսթ - Զէնիթ	1 - 1

Այս խաղերէն ետք, Մարտ 18-ին, դասաւորման պլուխն էր՝ Տորպեդօ, կը հետեւին՝ Շախտեոր, Դինեպր, Կայրաթ եւայլն, եւ 8-րդ դիրքի վրայ է Արարատ:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Հ·Մ·Ը·Մ· Ֆրանս - Ի· Ժի· Ա· Ալֆորվիլ
1 - 1

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ·Մ·Ը·Մ· Փարիզ - Նէօյի Սիւր Մառն
109 - 54
Լ'Այ-լէ-Ռոզ - Հ·Մ·Ը·Մ· Ֆրանս 35 - 69

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ

Գրեցին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ
պատմական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻՐԵԱՆ
բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ

ԽՄԲ. - «Յատուկ Զարթօնք»ին, ինչպէս մատնանշուած է թերթին խորագրին վերեւ, այս յօդուածը, կ'արտատպենք Պէյրութի մեր պաշտօնակցին Յունուար 26-ի եւ 27-ի թիւերէն: Հոն արձարծուած հարցը նոր չէ, բայց երբեմն - երբեմն «կը նորոգուի»: Այս ալ մէկ նոր տարբերակն է հին բանավէնի մը: Որքան գիտենք, վարդգէս Համազասպեան, բերանացի, արտայայտուած էր արդէն այս մասին, երեւանի մէջ, անցեալ աշնան, ի ներկայութեան Սփիւռքէն ժամանած գրողներու, որոնցմէ ոմանք, ինչպէս Վահէ Վահեան, չէին ծածկած իրենց մտահոգութիւնը տեղւոյն վրայ իսկ, ի լուր արեւմտահայերէնի ապագային սպառնացող վտանգին: Նախ նոյնութեամբ կուտանք յօդուածը, ուր չեն պակսիր ոչ միայն բազմաթիւ վիճելի կէտեր, այլեւ թերի հաստատումներ, որոնց մասին՝ այս գրութեան ամբողջական հրատարակութիւններէն ետք:

×

Սփիւռքահայ մամուլն իր էջերում յաճախ է անդրադառնում հայապահպանութեան, հայ ժողովրդի պատմութեան, Հայոց լեզուի առանձին հարցերին: Այս առթիւ ապագրւում են բազմաթիւ յօդուածներ, հարցազրոյցներ, զրական կտորներ, նոյնիսկ թերթօնի ձեւով՝ պիտական ուսումնասիրութիւններ մեր անցեալի ու ներկայի յուզող հարցերի վերաբերեալ, որոնցով այսօր ապրում է Սփիւռքը: Հայրենի մտաւորականութեան եւ Սփիւռքի ուժերը վերջին տասնամեակում բաւական նպատակասլաց են օգտագործում սփիւռքահայութեան դիտելիքների հարըստացման, հայրենասիրական դաստիարակութեան, ինքնաճանաչման, միասնութեան, Սովետական Հայաստանի հետ սերտ կապերի հաստատման եւ Հայրենիքի օրինակով ազգային պետական մտածողութեան մշակման գործում:

Ի հարկէ չի կարելի ասել, որ սփիւռքահայ մամուլում տպագրուած բոլոր յօդուածները՝ պատմական, քաղաքական զրական թէ լեզուաբանական, ներկայացնում են ազգային մտածողութեան կամ զիտական միեւնոյն մակարդակը: Այլապէս չատ յարգելի ազգային գործիչներ, մտաւորականներ, երբեմն նաեւ ազգային կեանքից բաւական հեռու կանգնած մարդիկ, չունենալով համապատասխան պիտական պատրաստութիւն, հայ մշակոյթի, լեզուի, պատմութեան հարցեր են չօշափում ու «լուծում», առանջարկներ են հրապարակ հանում, անդամ առանց զրանք քննարկելու կիրառում՝ մեկնելով աւելի չուտ զգացական դիրքորոշումով, մի բան, որ բնականաբար պրկում է նրանց մտքերն ու գործերը որեւէ պիտականութիւնից, հեռեւաբար նաեւ՝ գործնական արժէքից:

Այս հանգամանքն է ահա, որ մեզ մղում է խօսք բաց անելու մանաւանդ այն մասին մեր լեզուի ներկային ու ապագային վերաբերող որոշ հարցերի շուրջ եւ արտայայտելու մեր նկատառումները զրանց առթիւ:

Սակայն նախքան այդ՝ մի փոքր պատմական ակնարկ զցենք մեր լեզուի անցեալին:

Ա. ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ *հազարամեակների պատմութիւն ունի եւ համարւում է աշխարհի հնագոյն լեզուներից մէկը: Նա հանդամանալից ուսումնասիրութեան նիւթ է զարձել (եւ է) աշխարհում ճանաչուած ոչ միայն հայ, այլեւ օտար պիտնականների համար, որոնք ստեղծել են բազմահատոր հայագիտական զրականութիւն: Այդ լեզուով են մեր մեծ նախնիները իրենց հայրենակիցներին առաջնորդել յաղթական պատերազմների, բաստեղծել ժողովրդական բանահիւսութեան անգին զոհարները, մնայուն մատեաններ, որոնք կազմում են մեր բազմահարուստ մշակոյթի հիմքը եւ միաժամանակ՝ աշխարհի չատ զրադարանների զարդը:*

Հնագոյր 406ին (ուրիշների կարծիքով՝ 396-ին) երբ մեսրոպեան զրերն ստեղծուեցին, հայերէնը զարձաւ նաեւ զրական լեզու: Դա եղաւ մեծ պետականութեան պահանջմունքների համար, ժամանակի Վռամ Շապուհ իմաստուն թագաւորի նախաձեռնութեամբ եւ Մեսրոպ Մաշտոցի ու Սահակ Պարթեւի զեղեցիկ մտայղացումով: Թէեւ 428-ին վերջ զտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը, սակայն զրաբարը հաստատուն կերպով մնաց որպէս ընդհանուր զրական լեզու, ամբողջ Հայաստանի տարածքում ուսուցուող եւ զրականութեան մէջ, յետագայում՝ մօտաւորապէս 19-րդ զարի սկիզբները, երբ մեր լեզուն արդէն անցել էր երկու նոր շրջաններ:

Հայերէնն իսկական առումով պետական լեզու զարձաւ Բագրատունեաց հարստութեան (885 - 1045) եւ Կիլիկեան թագաւորութեան շրջանում (1198 - 1375): Սակայն Կիլիկեան Հայաստանում արդէն «ուրիշ» հայերէն էր, մինչեւ հայերէնը, որ կոչւում են նաեւ «կիլիկեան հայերէն»: Փոքր Հայքի, աւազ, նահապետական տարածքում մինչեւ հայերէնն իրրեւ պետական լեզու բաւական ծաղկում ապրեց. նրանով զրամներ կարուեցին, Սմբատ Սպարապետի (Գունդստաբլի) դատաստանագիրքը զրուեց, վաւերագրերը եւ այլն չարադրուեցին, ստեղծուեց մեր մինչնաղարեան գողտրիկ զրականութիւնը: Այդ լեզուով յօրինեցին պետական հաստատութիւնների եւ ըմբռնումների չատ ու չատ անուններ, արտայայտութիւններ: Առանձ անցնելով ասենք, որ «կիլիկեան հայերէնը» վճռորոշ դեր խաղաց, Ակնի եւ Պոլսի բարբառների կողքին, զրական արեւմտահայերէնի ձեւաւորման գործում:

Մանագէտների հաստատմամբ՝ դեռեւս 14-րդ զարում աշխարհաբարի, նոր հայերէնի զրաւոր վկայութիւններ երեւացին, արդէն երկու տարբերակներով՝ արեւելահայերէն, արեւմտահայերէն:

Սրանք, ինչ խօսք, հին հայերէնի «հարազատ զաւակներն» էին, առաջացած նոյն լեզուի պատմական օրինաչափ զարգացման հետեւանքով: Եւ այդ տարբերութիւնը չէր էլ զոյանայ, եթէ չլինէր պատմական այն իրողութիւնը, ինչ որ եղաւ՝ մեր ժողովրդի կամքից անկախ, նրա կամքին հակառակ: Միասնական պետականութեան տեւական բացակայութիւնը, պատմական Հայաստանի բազմազարեան բաժան վիճակը եղաւ պատճառը, որ մեր ժողովրդի նոյն ընդհանուր լեզուից ճիւղաւորուեցին եւ 19-րդ զարում ձեւաւորուեցին երկու տարբերակները, որոնք ոմանք սխալմամբ երկու զրական լեզուներ են անուանում:

Մ.կ.ընդմիշտ ուզում ենք չեշտել. չկան արեւելահայերէն ու արեւմտահայերէն «տարբեր լեզուներ», այլ կան միեւնոյն ընդհանուր լեզուի՝ նոր հայերէնի կամ աշխարհաբարի տարբերակներ, ուզում էք անուանեցէք «ճիւղաւորումներ»: Ինչպէս չկայ արեւելահայ զրականութիւն եւ արեւմտահայ զրականութիւն, այլ կայ մէկ ընդհանուր հայ զրականութիւն՝ արեւելահայերէնով ու արեւմտահայերէնով: Ճիշդ ինչպէս որ զրաբարով կամ միջին հայերէնով ստեղծուած մեր մշակոյթը, եզնիկ Կողբացուց մինչեւ Նահապետ Քուչակ, է՛ր եւ մնում է ընդհանուր սեփականութիւնը կազմող Հայ Մշակոյթ:

Եւ սա ապացուցւում է ամէնից առաջ հէնց պիտականօրէն: Դրանում համոզուելու համար նոյնիսկ մասնագէտ լինել պէտք չէ. հէնց այն հանգամանքը, որ ամենափոքր տարիքից մեր ազգի ներկայացուցիչները ի սիրտս աշխարհի իրար հեշտութեամբ հասկանում են, առանց նկատելի դժուարութեան կարդում ու ըմբռնում են միմեանց, - ցոյց տալիս, որ արեւելահայերէնի ու արեւմտահայերէնի նկատելի տարբերութիւնները բարեբախտաբար չեն հասցրել առանձին լեզուների վիճակի:

Աչխարհաբարի երկու տարբերակների այս մօտիկութիւնը բխում է նրանից, որ դրանք անչեզօրէն կանգնած են մեր հին ընդհանուր դասական հայերէնի՝ զրաբարի ու միջին հայերէնի հիմքի վրայ: Արեւելահայերէնն առաւել հարազատ է պահել զրաբարի հնդիւնական համակարգը, ինքնաբերաբար ժառանգել նրա բառապաշարն ու քերականական կառուցածքը: Իսկ արեւմտահայերէնը, թէեւ որոշ չափով հեռացել է զրաբարի հնդիւնական համակարգից (որը երեւում է բառերի արտասանութեան, բայց ոչ զրութեան մէջ), մօտ է մնջին հայերէնի համակարգին, - սակայն բառապաշարի ու քերականութեան մէջ չատ տեղերում զրաբարեան տարրերով աւելի հարուստ է: Աչխարհաբարի երկու տարբերակներն էլ իրենց կազմաւորման ու զարգացման ճանապարհին իրրեւ մերժելի տարրեր դէն են զցել թիւրք - թաթարական լեզուների ազդեցութիւնը, զրաճցից կատարուած փոխառութիւնները՝ գործածելով բնիկ հայկ. բառեր ու արտայայտութիւններ: Երկուստէք անաղարտ է մնացել հայերէնի զարաւոր անաղարտ է մնացել հայերէնի զարաւոր աւանդոյթը, որ մի բառով կարելի է կոչել զիմագրական ճիգ՝ նաեւ լեզուի խնդրում: Այսպիսով թէ՛ արեւելահայերէնը, թէ՛ արեւմտահայերէնը բառապաշարի մէջ զասական ժառանգութեան օգտագործման մարզում զրեթէ համընկնում են:

Ի հեճուկս մեր պատմական ճակատագրի, աչխարհաբարի երկու տարբերակների զարգացումը դեռ կ'ընթանար բնականոն ճանապարհով, եթէ տեղի չունենար ամենաանարդարը՝ Մեծ Եղեռնը: 1915-ը աչխարհով մէկ սփռեց արեւմտահայերէնով խօսող ու զրող չուրջ երեք միլիոնանոց մի հաւաքականութիւն, որ ունէր հող, տնտեսական ու մչակութային կեանք, ուրոյն կենցաղ, սովորոյթներ ու աւանդոյթներ, զպրոց ու զպրութիւն: Ժողովուրդը \զպրոցի, մամուլի, կենդանի չփումների միջոցով պահում էր նաեւ իր լեզուն, նրա մաքրութիւնը, ամենօրեայ գործածութեան ճանապարհով ապահովում նրա բնականոն առաջընթացը:

Սակայն 1915-ն ամէն ինչ աւրեց: Ստեղծուեցին հայկական համայնքներ, ուր Երկրից զաղթած հայորդիների նուազելուն զուգընթաց նահանջեց հայերէնը: Ամենակարեւորն այստեղ այն էր, որ արեւմտահայերէնը կորցրեց իր հողը:

Բ. - ԲԱՑ *պատմական Հայաստանի մի չատ փոքր կտորի վրայ Հոկտեմբեր - եան յեղափոխութեան չնորհիւ, որ հնարաւորութիւն տուեց Ռուսաստանում ապրող ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը, - հաստատուեցին պետական կարգեր, որոնց ժամանակ (1918 - 20) բնականաբար արեւելահայերէնը զարձաւ պետական գործածութեան լեզուն, իսկ Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատումից յետոյ լեզուի պետականութիւնն ստացաւ նաեւ տնտեսական ձեւակերպում, ձեռք բերեց օրէնքի ուժ՝ զրանից բխող բոլոր հետեւանքներով: Դա եղաւ Սովետական Հայաստանի առաջին իսկ տնտեսական ծրագրում, որ ընդունուեց 1922-ին Խորհուրդների առաջին համագումարում: Եւ այսօր էլ Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան տնտեսական (հիմնական օրէնքի) 72-րդ յօդուածը հռչակում է.*

«Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական լեզուն Հայոց լեզուն է:

«Հայկական ՍՍՀ-ն պետական հոգատարութիւն է իրականացնում Հայոց լեզուի ըստ ամենայնի զարգացման նկատմամբ եւ ապահովում է նրա գործածութիւնը պետական ու հասարակական մարմիններում, մչակոյթի, լուսաւորութեան եւ այլ հիմնարկներում»:

Տնտեսական ու քաղաքական հիմքերի վրայ ստեղծուած այս նոր պայմանները, ինչպէս նաեւ ներքին ու արտաքին քաղաքական նկատառումները՝ պայմանաւորեցին հայերէնի զարգացման նոր ուղղութիւնը:

Կը զրէ, թէ Յունուարին քուէարկուած պետական պլուտճէն կրնայ գոյց չտալ զարգացումն ու բարելաւումը պայմանական ուժերուն: Բայց, պլուտճէն մէկ կասկած կը գուցարերէ այս մասին քանի այլ ճիւղերու մէջ տնտեսական ներ կը կատարուին: Երկրին պաշտպանութեան քաղաքականութիւնը կը հիմնուի երեք առանցքներու վրայ, - պաշտպանութեան ուժերու զարգացում, զինական դիւանագիտութեան ջանք եւ տնտեսական օժանդակութիւն:

Վերջին տարիներուն կը մատնանչէ տնտեսական փոփոխութիւնները կը կատարուին հանրային կարծիքին մէջ, երկրի պաշտպանութեան միջոցներուն ուղղութեամբ: 1950-ական թուականներուն տարեկան կէսը բոլոր ծախսերուն կը մատնէր, թէ ծախսն հարկ եղած միջոցներ ունի, - եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ պէտք է տնօրինէ, - իր պաշտպանութիւնը ապահովելու համար: Ներկայիս՝ տոկոսը այլ մտածում կ'արտայայտէ. Մինչեւ տասնամեակ մը առաջ, ծախսերէ միայն չորսը համակարծիք կը զտնուէր Միացեալ - Նահանգներ. ծախսն ապահովութեան դաշնադրին պահպանումին: Ներկայիս, երկու երրորդը Միայն 13 տոկոսը դէմ կ'արտայայտի:

Հանրային այս տրամադրութեան փոխութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ իրերայաջորդ կառավարութիւններուն բարելաւելու եւ զօրացնելու, - մնայուն կերպով եւ կարեւոր աստիճանաչափով, երկրին պաշտպանութեան ուժը: 1970ական թուականներուն, երկրին պաշտպանութեան համար տնտեսուած պլուտճէն տարեկան 7 տոկոսի յաւելում կ'ապահովէր, երբ Միացեալ - Նահանգներուն Ատլանտեան Ուխտին տարեկան 3 տոկոսի մէ կ'ապահովէր:

Ծախսի պաշտպանութեան պլուտճէն կ'ըսէ ան, աչխարհի 8-րդ յաւելումի տնտեսին վրայ կը մնայ: Կ'աւելցնէ, իրրեւ տուեալներ, թէ Միացեալ - Նահանգներու Ատլանտեան Ուխտի 15 անդամներուն համեմատութեամբ, ծախսի նպատակային տարողութիւնը 4-րդ տեղը կը զրաւէ, հինգերորդ տեղը ընդհանրապէս մարմին մէջ եւ վեցերորդը պատերազմական օգուժին: Ծախսի ցամաքային ուժերը զրեթէ Անգլիոյ կը հաւասարին:

Վերջերս, Յունուարին, կառավարութիւնը կ'առաջադրէ 6,55 տոկոսի համապատասխանութեամբ աւելցնել պլուտճէն, 1984-ին, երբ միւս կողմէ նպատակ կամ նախկինին համապատասխան պլուտճէներ սահմանել կ'որոշէ կրճատել, հանրային աչխատանքներու եւ ընկերային օժանդակութեան մարզերուն մէջ:

Ծախսն կարեւոր ճիգ կը թափէ նաեւ զինուորական, բայց իր ապահովութեան նպատակով կը զրէ, թէ 1978-էն 1980, երկրին պաշտօնական զարգացումի օժանդակութիւնը, այլ Պետութիւններուն, կը կրճատուի: Կառավարութիւնը, կը պատկուի: Կառավարութիւնը, կը տաղրէ վերստին կրկնապատկել զայն 1985-ին: Զարգացման օժանդակութեան պլուտճէն ներկայ տարուան համար 9 տոկոսի յաւելում կ'արձանագրէ: Կ'ընդգծէ, թէ 1982-ին, ծախսն, անտեսական օժանդակութեան զեռնին վրայ, Միացեալ - Նահանգներէն առաւել կը ներկայացնէ արեւելեան Ասիոյ իրարանցիւր երկրի մէջ: Եւ վերջին հանրային կարծիքի քննութիւն մը ի յայտ կը բերէ, թէ ծախսներու 77 տոկոսը համակերծիք կը զտնուի այս ուղղութեամբ կատարուղ ջանքերուն:

Երրորդ: ծախսն, միաժամանակ, տնտեսական ձեւով կը ձգտի բարելաւել իր պաշտպանողական համաձայնութիւնները Ուաչինկթընի հետ: Արդէն այս վերջինը զանոնք կը նկատէ անկիւնաքարը իր պաշտպանողական ռազմավարութեան՝ Ասիա - Խաղաղական չրջագօտիին մէջ: Ընդհ. հիւպատոսը կ'աւելցնէ,

(Շար. 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՃԱՓՈՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՃԱՆՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՐԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Տօրհ. Մխիթեան Մշակոյթի նախարարութեան եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, Մարտ 15-ին Փարիզի «Միջազգային Արուեստի Կեդրոնին մէջ (*) բացուեցաւ Սարեանի մէկ ցուցահանդէսը (Ծաղիկներ), որ կը տեւէ մինչեւ Մայիս 19:

Այս առթիւ հրատարակուած քաթալոկին մէջ, կը յիշուի թէ Սարեանի երրորդ անձնական ցուցահանդէսն է, առաջինը կազմակերպուած էր 1928-ին եւ կը ներկայացնէր չուրջ վեցսուն պատառաս, որոնք դրեթէ ամբողջութեամբ կորսուած են իբրեւ հետեւանք այն հրդեհին որ ծածած էր, զանոնք փոխադրող նաւուն մէջ: Երկրորդը, նուիրուած նկարիչին ծնընդեան հարիւրամեակին, տեղի ունեցաւ Ժորժ Փոմպիտու կեդրոնը 1980-ին, եւ կը ցուցադրուէին 65 իւղաներկ եւ գծագրութիւն: Այս երրորդը՝ «Սարեանի ծաղիկները» ծնած են Հայաստանի արեւուն տակ:

Շահէն Խաչատրեան, որ անօրէնն է Երեւանի Մարտիրոս Սարեան թանգարանին, կը խօսի նկարիչին արուեստին մասին ու քաթալոկին իր յառաջաբանը կը վերջացնէ սապէս.-

«Մեծ վարպետներուն ստեղծագործութիւնները տիեզերական են եւ կը պատկանին մարդկութեան: Սարեանի արուեստը մարդուն սէրը կ'երգէ բնութեան հանդէպ եւ կը հաստատէ ապրելու ցնծութիւնը: Այդ պատճառով, քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ, որոնք անհանգստութիւն եւ անվստահութիւն յառաջ կը բերեն, մարդը աւելի մեծ խանդաղատանքով կը դառնայ դէպի իր օրրանը՝ Հողը եւ լոյսին ձօնը, զոր մեզի կուտայ Սարեան, կ'արձագանգէ, այսօր, յատուկ խոհականութեամբ եւ այժմէականութեամբ»:

ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՄԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՎՕ.ԱՆ.-ՎԸԼԷՆԻ ՄԷՋ

—×—

Կիրակի, Փետրուար 19-ին, Վ.օ.ան.-ի Վըլէնի Մանուչեան հրապարակը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը, նչելու համար Միսաք Մանուչեանի եւ իր 22 ընկերներուն դնդակահարման քառասնամեակը: Յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցած հանդիսութեան ներկայ էին տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ժան Քալիէվլիք, երեսփոխան՝ Ժան Փուլըրէն, Ռոնի Ծերակուտական՝ Քամիլ Վալէն, պաշտօնական անձնաւորութիւններ, թաղապետական Խորհուրդի անդամներ, հայկական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Մելինէ Մանուչեան:

Բացումը կատարելով քաղաքապետը, չեշտել եաք յուշարձանին ոչ միայն տեղական, այլեւ հրջանային եւ ազգային նշանակութիւնը, ի մէջ այլոց ըսաւ.- «Յուշարձանին Յանձնախումբը՝ կազմուած 1980-ին, քաղաքապետարանին նախաձեռնութեամբ, որ կը կազմակերպէ ոգեկոչման հանդիսութիւնները, հետզհետէ կ'ընդլայնի, իր մէջ առնելով բոլոր պատերազմներու մասնակցող նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու կազմակերպութիւնները՝ անխտիր, ինչպէս նաեւ զանազան հայկական կազմակերպութիւնները՝ մշակութային, կրօնական, երիտասարդական, հայրենակցական, բարեսիրական: Ահա թէ ինչու, երբ յարգանք կ'ընծայենք բոլոր անոնց՝ որոնք կռուեցան ազատութեան համար, մեր յարգանքը կ'ուղղուի նաեւ հայ գաղութին, ժառանգորդ՝ իր կարգին, այնքան տառապանքներու եւ պայքարներու»:

Ապա, Վիլէօրպանի փոխ-քաղաքապետ Ստեփան Պուտոյեան կարդաց քաղաքապետ Շառլ Իոնիւի պիրը, ուր պծելէ ետք Մանուչեանի կեանքէն քանի մը պատկերներ, նախարարը կ'ըսէր.- «Մանուչեանի գործունէութիւնը, անոր յանդուգն արարքները նիւթ դարձան բազմաթիւ դիրքերու, մեծ յօդուածներու, պահուած ժապաւէններու, բայց պիտենք որ իր առաջին առաքելութեան իրիկունը ան իր ուրախութիւնը կը յայտնէր իր կեանքի ամէնէն դեղեցիկ արարքը կատարած ըլլալուն համար: Գրեց ազդեցիկ բանաստեղծութիւններ, որոնք այսօր կը նկնչեն Տօրհ. Հայաստանի դարակի մը մէջ»: Ապա Շառլ Իոնիւ կ'աւելցնէր.- «Երբ 1944 Փետրուար 21-ին, Ֆաշիզմը բնաջնջեց խումբը, ան ըսաւ.- «Մեռնելու պահուն, կը յայտարարեմ՝ որ աւելութիւն չունիմ դերման ժողովուրդին հանդէպ: Երանի անոնց՝ որոնք պիտի վերապրին եւ վաղուան ազատութեան եւ խաղաղութեան քաղցրութիւնը ճաշակեն: Այս ազատութիւնն ու խաղաղութիւնն է զոր կը խորհրդանշէ ձախի միութեան մեր կառավարութիւնը: Մեր կառավարութիւնը՝ որ առաջինը եղաւ այնքան յստակօրէն արտայայտուող ցեղասպանութեան մասին, որուն զոհ գարձան Հայերը», կը յայտարարէր Պ. Ֆրանսուա Միթերան՝ Յունուար 7-ին, Վիէնի մէջ, Ֆրանսայի Հայերուն: Ֆրանսա բոլոր պարագաներու մէջ կ'ուզէ յիշեցնել հայկական ինքնութիւնը՝ օժանդակութիւններով Մշակոյթի Տուներուն, լեզուի դասաւանդութեան, անհրաժեշտ միջոցներու, Ուսումնասիրութեան եւ Տեղեկատուութեան կեդրոնի մը ստեղծման հարյլն: Մենք 1915-ի դէպքերը կը նկատենք իբրեւ ցեղասպանութիւն եւ ո՛չ իրբեւ ըմբռոստութեան մը ճնշում: Ոչ ոք կրնայ մոռնալ, արդարեւ, հայ բնակչութիւններու ապրած ողբերգութեան իսկական տարողութիւնը»:

Ասոք առաւ նաեւ Միշէլ Կէնճեան չեշտելով որ Միսաք Մանուչեան եւ 22 ընկերները մեռան իբրեւ զաւակները Ֆրանսայի:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ թաղապետական խորհուրդի սրահին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեամբ մը:

Ոգեկոչման անդրադարձաւ տեղական մամուլը:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնը բոլորած է իր հիմնադրութեան վաթսունամեակը: Թէեւ հայկական թատրոնը ունէր աւելի քան 2000-ամեայ պատմութիւն մը, թէեւ զանազան վայրեր կը բանէին հայկական արհեստավարժ չատ մը թատերախումբեր, սակայն մինչ այդ Հայաստանի բուն տարածութեան վրայ ոչ մէկ թատրոն գոյութիւն ունէր: «Պէսպօ» թատերախաղի ներկայացումով է, որ հիմը կը դրուէր հայկական առաջին պետական թատրոնին, կոչուելով Գաբրիէլ Սունդուկեան: Թատերախումբի կազմութեան սկիզբը կային քանի աւելի անուանի դերասաններ՝ Յամիկ, Իսահակ Ալիխանեան, Արուս Ոսկանեան, Մքրտիչ Զանան, Հայկանոյշ Ջմշկեան, Օրի Բունիաթեան, ռեմադիը Լեւոն Քալանթար եւայլն: Թատերախումբի առաջին անդամներէն կարելի է նկատել նաեւ Վահրամ Փափազեան, Հրաչեայ Ներսիսեան, Աւետ Աւետիսեան, Ա ր շ ա կ Բուրջալեան, Գուրգէն Ջանիբէկեան, Գուրգէն Դաբրիէլեան, Վաղարշ Վաղարշեան, Օլգա Գուլազեան, Ռուզան Վարդանեան, Վավիկ Վարդանեան, Թադեւոս Սարեան եւայլն: 1930-ին խումբը առաջին անգամ մեկնած է Մոսկուա եւ մասնակցած Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու արուեստի օղիմպիականին: Սունդուկեան թատրոնի խաղացանկին մաս կը կազմեն Օստրովսկիէն, Տոլստոյէն, Չեխովէն, Գոգոլէն, Դոստոյեւսկիէն, Պուշկինէն, Գոգոլէն, Լերմոնտովէն, Գորկիէն գործեր: Առանձին տեղ կը գրաւէ Շէյքսպիր, որմէ ներկայացուած են 15 թատերախաղեր: 1978-ին Հրաչեայ Ղափլանեանի ռեմադրած «Կորիոլան»ը արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակին: Թատերախումբի տարեգրութեան մէջ մեծ դեր խաղացած է Վարդան Աճէմեան: Թատրոնին վաթսունեամեակը նշուած է հանդիսութեամբ:

×

ՌԱՖԱՅԷԼ ՎԱՀԱՆԵԱՆԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ ՃԱՏՐԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Լվով տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային մրցաշարքին փայլուն արդիւնք մը արձանագրած է Ռաֆայէլ Վահանեան, առաջին հանդիսանալով Իոսիֆ Դորֆմանի հետ: Կրոսմայսթէրներէն իւրաքանչիւրը 13 վարելիութենէն չահած է 9-ական կէտեր: Մրցաշարքին մասնակցած են Պուլկարիոյ, Արեւելեան-Գերմանիոյ, Չուկոսլաւիոյ, Հունգարիոյ, Անգլիոյ, Խորհ. Միութեան 7 կրոսմայսթէրներ եւ 7 վարպետներ: Սկիզբէն իսկ Դորֆման յաջողութիւններ արձանագրելով դերադանցած է իր մրցակիցները, որոնք մինչեւ վերջին հանգրուանները հետապնդողի դերին մէջ գտնուած են: Հետզհետէ պայքարը սաստկացած է եւ դասաւորման դլուխը գտնուող Դորֆման դժուարութեամբ կրցած է պահպանել իր դիրքը: Աւարտական չրջանէն առաջ Վահանեան փայլուն յաղթանակներ արձանագրած է անաւարտ երկու հանդիսումներուն՝ Կրբասնոյարսկի Լեւ Պախմի եւ անդլիացի Նայճէլ Շորթի դէմ, հաւասարելով Դորֆմանի: Վերջին հանգրուանին Վահանեան եւ Դորֆման խուսափած են հարձակ խաղալէ. առաջինը ոչ-ոքի խաղացած է օգեսացի վարպետ Վլադիմիր Մալանեուկի, իսկ երկրորդը՝ Շորթի հետ: Այս տարի Ռաֆայէլ Վահանեան կը մասնակցի կարգ մը կարեւոր մրցաշարքերու, որոնց կարգին՝ համաշխարհային ճատրակի ոլիմպիականին:

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼԻԶՄԸ ԵՒ ՄԱՇԿԱՐԱՆՔԸ

Ֆրանսայի մէջ ներկայիս կը տեսնենք որ ամէն կողմ կը խօսուի տնտեսական ճգնաժամի մասին, ամէն կողմ կը գանգատին գործազրկութենէ, ամէն կողմ կը գանգատին թանկութենէ, ամէն կողմ կը գանգատին հարկերու բազմացումէն, ամէն կողմ կը գանգատին ամէն բանէ: Ամէն կողմ կը գանգատին, բայց ոչ ոք կը մտածէ որ այս ամէնուն պատճառը մեր ինքնաբաւութեան պակասն է, մեր ինքնաբաւութեան պակասը, որ մեզ ստիպած է ապրիլ ուրիշներէ ստացուած ապրանքներով, ուրիշներէ ստացուած ապրանքներով ապրիլ, որոնք ստիպած են մեզ

Պ. Հայկ Պահչէճեան, Տէր եւ Տիկին Արա Պահչէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէմիրեան, ինչպէս նաեւ Փէքմէզեան, Ղանտանեան, Աղապապեան, ոսկիկեան եւ Ջուհաճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՊԱՀՉԷՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Օհաննէսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 17-ին։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով։

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Հայկ Պահչէճեանի եւ ընտանեկան պատգաներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Փիլպէր Հոլորիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Գուլումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճոլաքեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ՀՈԼՈՐԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 17-ին, 76 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ջորեքշաբթի, Մարտ 21, ժամը 14-ին Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցին (Փրատօ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Փիէրի գերեզմանատունը ամփոփելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ս. ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Շրջանի հայ ժողովուրդին թէ Շաբաթ, Մարտ 24-ին, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մեծի սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Ճակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 26-ին

SPECTACLE DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Կիւրեղ Բարմաղաբզեան, Տիկին Խաժէնի Պէնաիրճեան ինչպէս նաեւ Փաուլինի, Վիյո, Վիչէն Բարմաղաբզեան, Ռոպէր Բարմաղաբզեան, Օր. Մարի - Մաթիլտ Բարմաղաբզեան, Եաղուպեան Կղեմէս, Եաղուպեան Պեռօ, Վահրամ Թահմիսեան, եւ Ֆերահեան ընտանիքները չնորհակալութեամբ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնց հեռագրով, այցելութեամբ թէ քառասունքի հոգեհանգստեան իրենց ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆիի
վախճանման առթիւ։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ներկայիս կը ծանուցանէ իր թաղի և շրջակայքէ հաւատացեալ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Քառասնորդաց Մեծ Պահքի շրջանին, չարթուան ընթացքին, կը կատարուին հետեւեալ արարողութիւնները եկեղեցւոյ մէջ. -

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ, առաւօտեան ժամերգութիւն, Հրաժարիմք, Արեւազալ, առաւօտ ժամը 8-ին։

Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 5-ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն, «Տէր Ամենակալ» եւ ճաշու Ողորմեա, առաւօտ ժամը 8-ին։

ՇԱԲԱԹ օրը, Սրբոց ոտն ըլլալով՝ կը կատարուին առաւօտեան ժամերգութիւն եւ պատարագի ճաշու ժամերգութիւն, առաւօտ ժամը 8-ին։

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

«Խաղաղական եւ հանդստեան ժամերգութիւն Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, Ուրբաթ, Մարտ 23, ժամը ճիշդ 19, մասնակցութեամբ՝ Գինէտ եպիսկ.ի, եւ բոլոր եկեղեցական դասուն։ Շրջանի հայութեան մասնակցութիւնը փափաքելի է միասին աղօթելու»։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԱՆԻԷՒ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ, ԳՈԼՈՄՊԻ

Շրջաններուն տարեկան գեղարուեստական՝

ցերեկոյթը

կիրակի, Մարտ 25, կէսօրէն վերջ ժամը 15-ին, Պուա - Գոլոմպի Քաղաքապետարանի վերանորոգուած դեղեցիկ սրահը, կայարանին մօտ, Վիլլա տէ Օպէրիճ - 35 ռիւ տիւ ժէնէրալ Լըֆլէր - Պուա Գոլոմպ։

Խօսնակ՝ Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժինին կը մասնակցին՝

«ՆԱՃԻՐԻ» երգչախումբը՝ ծանօթ վարուեստագործ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԻԿԵԱՆի

«ՆՈՐԱՇԻԼ» ժողովրդական պարախումբը, առաջնորդութեամբ՝ ԱՐԹԻՆ ԵԱՒԶԸՆի.

Ծանօթ երգիչ՝ ՎԻԳԷՆ, ընկերակցութեամբ վարուժի եւ Ֆիլիփի, եւ երիտասարդ քանոնիստ՝ Անիէս Յակոբեանի։

Ուշադրութիւն՝ Փարիզէն եկողներուն՝ չոգեկառքը առնել Սէն - Լազարէն, իջնել Պուա Գոլոմպի կայարանը։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 40 Ֆ.։

ԿՈՉ ՀԱՅ ՏՊԱՐԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան ՔՈՄՓԻՒԿՐԱՖիՒ ընկ. ԷՏԻԹՐԱՅԹԸՐ լուսատիպ մեքենաները գործածողներուն տարիներու երազը՝ այժմ իրականութիւն դարձած է։ Շնորհիւ Ֆրանսական մասնաճիւղին, պատասխաններուն վրայ Մեսրոպեան գրերը կը ցուցադրուին լատինականներուն նման. այս կերպով՝ տաժանելի գրաշարութիւնը հաճելի զբաղումի վերածուած է։ Բոլորովին նո՛ր տառատեսակներ ալ ներկայիս մատչելի են։ Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝ «Բանբեր» ամսաթերթի խմբագրին՝ հետեւեալ հասցէով.

A. TOPOUZKHANIAN
13, Rue des Alliés
69100 VILLEURBANNE (France)
Tél. (7) 889 - 21 - 44

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը՝ 15-ին սովորական ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատ. ժողովի զեկուցում, վարչ. ընտրութիւն, ձեռնարկ։ Անդամուհիներու մեծամասնութեան ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAïNE

continue
LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS
17, rue Bleue, 75009 Paris
Mercredi, 21 Mars, à 20h 45
Commentaires
— en français —
sur quelques poèmes de
KRIKOR BELEDIAN
par
MARC NICHANIAN

EREBOUNI et U.G.A.B. JEUNES
ont l'honneur de vous inviter
au vernissage des œuvres de peintre

NORIKIAN

mercredi 21 mars, à 19 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles - 75017 Paris
l'exposition est ouverte
de 17h à 21h du 21 au 28 mars

Sté
Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԻՆ

ՎԱՍԱՀԵՑԻ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 20 Avril au 5 Mai — 16 jours, dont 14 jours à EREVAN — **Prix: 6100 F**
— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 21 Avril au 4 Mai — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5850 F**
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

HOTEL CONCORDE PALM BEACH
Promenade Kennedy, Marseille

SOIREE DU PRINTEMPS

organisée par
U. G. A. B.
Union Générale Arménienne de Bienfaisance

SAMEDI 24 MARS de 20 h. à 3 h.
à 20 h. : DINER DANSANT
Orchestre Tzigane
de 24 h. à 3 h. : BAL

Réservation: Agence WASTEELS - J. CHELELEKIAN, 87, la Canebière, Tél:95.90.12
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget Tél: 37.75.97

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ

Գրեցին՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ
պատմական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏԻՐԵԱՆ
բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իսկ Տերմինաբանական Կոմիտէն էլ իր հերթին, այս կամ այն որոշումն ընդունելիս, յենւում է գիտականօրէն մշակուած այն առաջարկութիւնների եւ յանձնարարականների վրայ, որ իրաւունք ունեն ներկայացնելու գիտութիւնների ակադեմիայի լեզուի ինստիտուտը, հայագիտական կենտրոնները, գրականագիտական, փիլիսոփայական, պատմագիտական մաքի օճախները, հասարակական կազմակերպութիւնները, մամուլի, ռադիոյի ու հեռուստատեսութեան միաւորումները, ուսումնական հաստատութիւնները, այլեւ միաւորումները, ուսումնական հաստատութիւնները, այլեւ առանձին անհատներ: Պատրաստուող բարեփոխութիւնները, մինչեւ որոշում դառնալը, հրապարակւում են մամուլում եւ ենթարկւում լայն քննութեան: Այսպիսով ոչ միայն պետական մարմինը, այլեւ փաստօրէն ամբողջ հասարակութիւնը, իրրեւ պետականութեամբ ձեւաւորուած հաւաքականութիւն, այս կամ այն կերպ մասնակից է դառնում լեզուաշինարարութեան կարեւոր գործին: Եւ այսպէս է որ պետականօրէն ճանաչուած լեզուն դառնում է նաեւ ազգայնօրէն ճանաչուած լեզու:

«Տերմինաբանական կոմիտէի որոշումները, - ասւում է նրա կանոնադրութեան 8-րդ կէտում, - պարտադիր են Հայկական ՍՍՀ մինիստրութիւնների, գերատեսչութիւնների, պետական մարմինների, Գիտութիւնների Ակադեմիայի, հասարակական կազմակերպութիւնների, հիմնարկների, ձեռնարկութիւնների, ուսումնական եւ գիտական հաստատութիւնների, ստեղծագործական միութիւնների, հրատարակչութիւնների, մամուլի, հեռուստատեսութեան եւ ռատիոյի համար»: Աւելացնենք. կոմիտէի որոշումներն ի անօրինութիւն են ընդունում նաեւ Սովետական Միութեան տարածքում հայերէն խօսող ու գրող բոլոր օճախները: Վրաստանի, Ատրպեճանի, Հարաւային Ռուսաստանի հայկական դպրոցները, թերթերը, ռատիօ եւ հեռուստահաղորդումները:

Կոմիտէի սահմանած ընթերը պահում է Սովետ. Միութեան պաշտօնաթերթը՝ ռուսերէն լոյս տեսնող «Իզվեստիա»ն: Երբ ՍՍՀՄ Գերագոյն Սովետի նստաշրջանների օրերին Գերագոյն Սովետի աշխատանքների մասին տեղեկատուութիւն է հաղորդում հայերէնով, իր մի քանի սիւնակների վրայ: Այս փաստը մէկ անգամ եւս ցոյց է տալիս, որ հայերէնը (ինչպէս որ միութենական միւս հանրապետութիւնների ազգային լեզուները) իրրեւ պետական լեզու ճանաչւում է ողջ ՍՍՀՄ-ի չափանիշով:

Գ. - ՈՒՍՏԻ պատահական չէ որ Սովետական Հայաստանի անդրանիկ կառավարութեան առաջին քայլերից մէկը եղաւ լեզուական, մասնաւորաբար ուղղագրութեան բարեփոխութիւնը 1922-ին, որի նպատակն էր վաղուց զժուարութիւններ յարուցող եւ հայ մտաւորականների զժգոհութիւն առաջացնող գրաբարեան զժուարամարս ուղղագրութիւնը պարզեցնելը: Դա միանգամայն անհրաժեշտ քայլ էր, որովհետեւ սովետական իշխանութիւնը ցանկանում էր, որ հայ բազմադարեան մշակոյթը սոսկ անմատչելի ուղղագրութեան պատճառով չմնար գրքերում վակուած, այլ դառնար զանգուածների սեփականութիւնը: Այդ ժամանակ անհրաժեշտ էր երկիրը համատարած գրագէտ դարձնել, եւ որքան կարելի է շուտ: Անհնար էր հաշտուել այն վիճակի հետ, որ դեռեւս 5-րդ դարում գիր ու բազմահարուստ գրականութիւն ստեղծած ժողովուրդը 20-րդ դար մտնէր անգրագէտ կամ կիսագրագէտ: Ցեւոյ, չէր կարելի նոր երկիր, նոր կեանք կառուցել անգրագէտ մարդկանց միջոցով:

Եւ ապագայ պատմութիւնն առաւել քան հաստատեց այդ մաքի ճշտութիւնը. այժմ Սովետական Հայաստանի բնակչութեան կէսից աւելին միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւն ունի: Եւ դրա շնորհիւ չէ՞ արդեօք, որ մենք այսօր կարողանում ենք աշխարհին ներկայանալ տնտեսական, տեխնիկական, գիտական ու մշակութային ամենաարդիական արտադրանքով:

Ճիշդ է, 1922-ի բարեփոխութիւնը լուծումը չէր. դրան բնականաբար յաջորդեց 1940-ի բարեփոխութիւնը, որն այժմ առաւել քան յաջող ծառայում է իր նպատակին, ապահովում մեր լեզուի աւանդականութիւնը եւ միաժամանակ զերծ է հին ուղղագրութեան խրթնութիւններից, միանգամայն մատչելի թէ՛ արեւելահայերէն, թէ՛ արեւմտահայերէն խօսողներին, կարդացողներին ու գրողներին: Այն ատիճան մատչելի, որ նախապաշարումներից զերծ երիտասարդ սերունդը Սփիւռքի հայկական դպրոցներից ներս, չարունակելով նեղուել գրաբարեան ուղղագրութեան յարուցած զժուարութիւններից, առաջարկում է որդեգրել «հայաստանեան ուղղագրութիւնը»:

20-րդ դարի այս վերջին 60-ամեակի ընթացքում, գիտատեխնիկական յեղափոխութեան մեր ժամանակներում, երբ մեր կեանքն էլ ամէն մարզում հսկայական թռիչք ապրեց, - հայերէն պետական լեզուն ոչ մի վայրկեան չդադարեց իր առաքելութիւնը ճշդորէն կատարելուց. մեծագոյն հարատացաւ նրա բառապաշարը, լեզուն դարձաւ աւելի կանոնարկուած, ճոխ ու ճկուն: Բանզի այն չէր եղուեց պատմական զարգացման մայրուղուց: Եւ այս՝ դարձեալ մեր պետականութեան գոյութեան շնորհիւ:

Ահա թէ ինչու այդ պետական լեզուով այսօր կարելի է խօսել ու գրել կեանքի ցանկացած մարզի ամենանրբին խնդիրների մասին, հիւլէից մինչեւ երկրք ու արբանեակ, մի բան, որ հասկանալի պատճառներով եթէ ոչ անհնարին, ապա գոնէ շատ դժուար է անել արեւմտահայերէնով:

Ու թէեւ 1930 - 40-ական թուականներին եղան որոշ ելեւէջներ մեր բառապաշարում, մասնաւորապէս փոխառութիւնների հարցում, սակայն ներկայումս, վազուց արդէն, այդ բնագաւառում եւս որդեգրելով ճիշդ չափանիշներ, Տերմինաբանական Կոմիտէի որոշումների միջոցով կարողացանք ձերբազատուել անհարկի շատ փոխառութիւններից, որոնց տեղը բռնեցին բուն հայկական հարազատ կազմութիւններ: Բաւական է յիշել մի այն մէկ՝ մարզական բնագաւառի տասնեակ ու հարիւրաւոր արտայայտութիւններ, որոնք սրանից 10 - 15 տարի առաջ դեռեւս կազմւում էին ապորթ բառով, իսկ այժմ՝ հայերէն մարզ բաղադրիչով. մարզադահլիճ, մարզադաշտ, մարզադպրոց, մարզական, մարզածեւ, մարզաշխարհ, մարզապալատ, մարզասրբահ եւայլն, եւայլն: Մինչ Սփիւռքի թերթերում նոյն բովանդակութիւնն ունեցող տեղեկութիւնները շարունակում ենք կարդալ «Սփոր» խորագրի տակ: Արեւմտահայերէնում դեռեւս զործածական ու ընդհական, սամավար, փրոթոֆոլ եւ նման բառեր մինչ հայերէնում ընդունուած են մզրիկ, իմֆութեռ, արձանագրութիւն...: Այժմ Սփիւռքում զբաղխատաբար չկան այլեւս Հայր Ղազիկեաններ, որոնք հետեւին լեզուի մաքրութեանը, միասեռակութեանն ու լեզուական չինարարութեանը: Ցաւալի է արձանագրել, որ նոյնիսկ մայրենիի ուսուցիչների մէջ համոզների չարքերը խիստ նօսրացել են...:

Դժուար էր, շատ զժուար նոր, արագաթափ զարգացող կեանքի պայմաններում հայկական տերմինաբանութիւն ստեղծելը: Գրաբարից իրրեւ ժառանգութիւն ստացեր էինք նման մի փունջ, որը, ինչքան էլ զեղեցիկ, շատ փոքր էր՝ նոր ժամանակաշրջանի համար: Սուրէն Սպանդարեանը, Ստեփան Շահումեանը, Թադեւոս Աւգալբեկեանը ստեղծեցին բազմաթիւ նոր տերմիններ՝ քաղաքական, փիլիսոփայական, տնտեսագիտական, Մանուկ Աբեղեանը՝ գրականագիտական, լեզուաբանական (Հրաչեայ Աճառեանի, Աբարատ Ղարիպեանի, Գուրգէն Սեւակի հետ), ռազմագիտական (Ստեփանոս Մալխասեանցի հետ), բժշկագիտական (Լեւոն Ցովհաննիսեանի հետ), ժամանակին Պոլսից Հայաստան փոխադրուած Աարոնեան մաթեմատիկական, եւայլն:

Ի Դէպ, Արեւմտեան Հայաստանից Սովետական Հայաստան փոխադրուած մեր մտաւորականների մասին:

Իր ժամանակին, Հայաստանի պետական կարկառուն զործիչ Ալեքսանդր Միասնիկեանն իմաստուն հեռատեսութիւնն ունեցաւ եղեռնից ցրիւ եկած հայ մտաւորականութեան մեծագոյն ներկայացուցիչներին մէկտեղելու մայր հողի վրայ եւ այստեղ կազմակերպելու նրանց յետագայ ստեղծագործական աշխատանքը: Եկան գրողներ ու գրականագէտներ, դերասաններ ու թատերագիրներ, գիտնականներ ու նկարիչներ...: Նրանք բոլորն էլ բերին, իրենց ողջ հոգեկան հարստութեան հետ, նաեւ կենդանի արեւմտահայերէնը, որը չուտով յաջողութեամբ ձուլեցին արեւելահայերէնի հետ:

Այս առումով նշանակալից երեւոյթ կարելի է համարել Վահրամ Փափազեանին ու նրա լեզուն: Նա ժամանակին աւարտեց Վենետիկի Մուրատ - Ռափայելեան նշանաւոր դպրոցը, գրեթէ ամբողջ կեանքում ապրեց ոչ հայկական միջավայրում, տաղանդաւոր գերեր խաղաց հայերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, անգլերէն, ռուսերէն, սակայն երբեք չկորցրեց հայերէնի հարստութիւնն ու զգացողութիւնը: Աւելին. զեղեցիկ կերպով զուգակցելով արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը, աւելի ճիշդ՝ ժամանակակից գրական լեզուին ներարկելով արեւմտահայերէնի հնութեղ ոճերն ու արտայայտութիւնները, նրբին բանաձեւումները՝ գրեց մի լեզուով, որ մեր առջեւ մօտաւորապէս պարզում է, թէ ինչպիսին կարող է լինել մեր գրական հայերէնը:

Պատմութիւնից յայտնի են արեւմտահայերէնի ու արեւելահայերէնի մերձեցման փորձեր. յիշենք Ծերենցի կամ Լեւոն Շանթի լեզուն: Բայց գրանք եղել են արհեստական ու այդ պատճառով չեն պահպանել եւ չէին կարող պահպանել յաջողութեամբ:

Աշխարհաբարի երկու տարբերակների փոխադարձ մերձեցման ու ներթափանցման պատմական բնական դործընթացը չարունակուեց զանգուածային հայրենադարձութեան չրջանում, երբ հարիւր հազարաւոր Հայեր եկան ձուլուելու մայր հողին ու լեզուին, նրանցից շատերը միանգամայն զարձան այդ լեզուի ջատագովները, անուղղակի կերպով՝ նաեւ այն զարգացնողներ:

Այդ զործընթացը, է՛լ աւելի մեծ չափանիշով ու խորութեամբ, չարունակւում է եւ այսօր, Հայրենիք - Սփիւռք օրաւուր աճող ու սերտացող յարաբերութիւնների պայմաններում: Դասագրքեր ու ճայնասփռումներ, բազմատարած խմբերի փոխայցելութիւններ, զբօսաշրջիկութիւն, մամուլի, զեղարուեստական զրականութեան եւ ցուցահանդէսների փոխանակութիւններ, ուսանողների պատրաստում, ուսուցիչների եւ զպրոցի այլ աշխատողների վերապատրաստում, - ահա ոչ լրիւ ցանկն այն կամուրջների, որոնցով տեղի են ունենում մեր ժողովրդի հատուածների չփումները, ասել է թէ՝ նաեւ լեզուական չփումները:

Դրանք եթէ մի կողմից զարգացնում են ժամանակակից հայերէնը, ամրացնում նրա հիմքերը նաեւ աշխարհի հայկական համայնքներում, ապա միւս կողմից էլ մեծ նպաստ են բերում հայապահպանութեան պատմական դործին:

Սփիւռքի թերթերից մէկում բոլորովին էլ պատահական չէ, որ կարդում ենք այսպիսի տողեր. «...Այսօր արեւելահայերէնով խօսող Հայաստանում արեւմտահայերէնի պահպանումը աւելի ամուր հիմքերի վրայ է դրուած, քան Սփիւռքի արեւմտեան որեւէ հատուածում»:

Հայաստանում ամէն տարի հրատարակւում են բազմաթիւ գրքեր արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրողներից, ռատիոյով ու հեռուստատեսութեամբ, թատրոնների բեմերից ամէն օր հնչում են Պարոնեանի, Օտեանի թատերգութիւնները, Հայաստանի դասագրքերի էջերից խօսում են Դուրեանի, Մեծարենցի, Թէքէեանի բանաստեղծութիւնները: Սփիւռքում, ամէն պատեհ առիթով, ծաղկոցից մինչեւ ամենամեծ տարիքի մարդկանց հանդէսներում ու երեկոյթներում լսւում են Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատան», Ցովհաննէս Շիրազի գողտրիկ բանաստեղծութիւնների, Սիլվա Կապուտիկեանի «Մօաք իմ որդուն»ի, Նայիրի Զարեանի «Հայոց լեզուն»ի ոգեշնչող տողերը...

Եւ այս բոլորը միանգամայն ներդաշնակօրէն ձուլւում են հայերէն այն ժամանակակից համանուագի մէջ, որ մեր այսօրն է ներկայացնում:

«Կայ աշխարհում մի երկիր, - գրում է նոյն սփիւռքահայ թերթը, - որտեղ պաղիւրները հայերէն են կարկաչում՝ թէ՛ արեւմտահայերէն, թէ՛ արեւելահայերէն»:

Ժամանակին Վահան Թէքէեանն իր «Լեզուն որով գրեցի» բանաստեղծութեան մէջ ինչ - որ յոռետեսական չէնդպատւում էր.

Լեզուն որով գրեցի՝ երկրի երեսը ջրկե
Կը կարդայիւ զայն արդէն ու պակսեցան անոնք ալ...
Հարիւր տարի վերջ միայն, իր սիրտը ձեւով այս սիրով
Կամ ճիշդ ձեւով ու հնչմամբ՝ լեզուն անոյշ, գոր խօսեր
Էին անոյշ տղաքներ, գուցէ խօսիր չուենիայ...

Բայց ոչ, ասում ենք մենք, Թէքէեան, դրած լեզուն կայ ու պիտի մնայ ընդհանուր հայերէնի մէջ, իրրեւ նրա գեղեցիկ մի մասնիկը, ու «հարիւր տարի էլ, չնորհիւ մեր պետականութեան, դիպ պիտի կարդան եւ Թէքէեանին ու Վարուժանին, եւ Իսահակեանին ու Զարենցին, պիտի կարդան ու ըմբռնեն հայերէնի հմայքը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ազգային Կրթութեան նախարարը, Ալէն Սաւառի, Մարտ 6-ին, ներկայացուց ընդհանուր դիժերուն մէջ մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու բարենորոգման ուղղութիւնները:

Գոլէժէն, լիսէէն եւ համալսարանէն յետոյ Ազգ. Կրթութեան նախարարին հնտեւած ընդհանուր քաղաքականութեան վերջին հանդրուանն է:

Հոս եւս, հարցը ամէն ինչ յեղաշրջել չէ: Հարցերը չեն լուծուիր ցուցական փոփոխութիւններով, այլ հանդրուանային զործողութիւններով, չեշտեց նախարարը, աւելցնելով թէ՝ «հաստատութիւնը ամուր է», եւ կացութիւնը՝ «ընդհանուր առմամբ դրական», այսուհանդերձ «դպրոցը զերծ չէ տկարութիւններէ, որոնք կը պատճառեն յատկապէս ծնողական ներուն մօտ, արդար մտահոգութիւն»:

Նախարարը մատնանշեց՝ կրթական բնագաւառի մը պակասը մանկապարտէզն նախակրթարան եւ նախակրթարանէն գոլէժ, դպրոցական ձախողութեան պատճառները, անբաւարար տիրապետում հիմնական աշակերտութիւններուն, երբեմն մանկավարժական եղանակներու անյարմարութիւնը, կարգ մը դասատուներու անբաւարար պատրաստութիւնը եւ վերջապէս աշակերտներու այլազանութենէ հետեւող զժուարութիւնները: «Հանրային դպրոցին պատիւն է, ըլլալ բոլորին դպրոցը» չեշտեց Ալէն Սաւառի, յիշեցնելով թէ հանրային դպրոցը կ'ընդունի դպրոցական տարիքի երախաներէն 83 առ հարիւրը:

Այս նախաբանէն յետոյ, Ազգ. Կրթութեան նախարարը տուաւ փոփոխութեան ընդհանուր ուղղութիւնները: Ա.) Մանկապարտէզներէն ներս ապահովել լաւագոյն ընդունելութիւնը մանուկներուն. մանկապարտէզը ըլլալով խիստ կարեւոր ապագայ դպրոցական յաջողութեան տեսակէտէն, մանաւանդ ընկերային անյարմար միջավայրերէն եկող աշակերտներուն համար: Բ.) Հինգէն ութ տարեկաններուն ապահովել հիմնական դիտելիքներու յարմարունակութիւն մը, նկատի առնելով յետագայ նախակրթարանի յաջորդական դասարանները ընթացքին ամբողջացնել ընթերցումը եւ մանաւանդ փոխանցել տալ աշակերտներուն կարդալու հաճոյքը: Դ.) Վերանայել հաստատել աշխարհագրութեան եւ պատմութեան կարեւորութիւնը, օդնելու աշակերտ կազմակերպել, աշխարհի հասկացողութիւնը: Ե.) Բանալ դպրոցի դռները ծնողքներուն, հաւաքական ժողովներուն, միութիւններուն բարելաւ-

ՓՈՔՐԱԿԱՆ ԱԳՎԵՍՏԱՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՈՎ

ՀՀ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՎ

ՀՀ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՍՆՆԴԱՄԹԵՐՔԻ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Սերժ Սողիկեան, Օր. Վիոլէթ Սողիկեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍՈՂԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Մարտ 18-ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 22, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Հայկ Պահչէճեան, Տէր եւ Տիկին Արա Պահչէճեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Միշել Պահչէճեան եւ Օրիորդ Քաթրին Պահչէճեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէմիրեան, ինչպէս նաեւ Փէքմէզեան (Պոլիս), Խանտանեան, Աղապապեան, Ասնիկեան եւ Զուհաճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ _ մօր, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՊԱՀՉԷՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Օհաննէսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 17-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 21, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Պարոնեան, զաւակները եւ թոռները, հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն, իրենց յոյժ սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ՍԻՐՈՒՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
(պատուոյ նախագահ Շաւիլի կրօնական ընկերակցութեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Նեմանպէս Ապահեան եւ Եսայեան պերդաստաններու ննջեցեալներու հոգիներուն համար, Կիրակի, Մարտ 25-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Այս տխուր առիթով Տիկին Աղաւնի Պարոնեան 1000 Ֆ. նուիրած է Շաւիլի եկեղեցւոյ լուսաւորութեան համար։

×

Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պալիկեան եւ զաւակները, Ժանին, Լիլիան եւ Սոնա Պալիկեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պալիկեան, Այրի Տիկին Երանուհի Կէօնճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի, Մարտ 25-ին, Սէն _ Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

եւ

ԶԱՐԵՀ ՊԷՅՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Սէն - Շամոն _ Օր. Եսթեր Ալանեան եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ալանեան (ամուսնաբոյժ) հոգեհանգիստ կատարել կուտան, Կիրակի, Մարտ 25-ին, ժամը 10·30-ին, Սէն - Շամոնի Ս. Ներսէս Շնորհալի մատրան մէջ։

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՒԱՐԴ ԱԼԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Խաչատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Շրջանի հայ ժողովուրդին թէ Շաբաթ, Մարտ 24-ին, ուր Է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մեծ Եղեռոյ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Մարտ 25, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ եւ կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ նորոգ հանգուցեալ՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ, եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ՀՈԳԵԼՈՑՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

համար, անոր վախճանման քառասունքին առիթով։

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 1-ին, Փէռ Լաշէզ-ի գերեզմանատան Եւրոպայի առաջնորդներու դամբարանին վրայ կը կատարուի մանաւոր Աղօթք եւ կարգ Քառասնօրէից։

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Պատարագին եւ Փէռ Լաշէզ-ի գերեզմանատունը, աղօթելու՝ բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն եւ հոտին նուիրեալ Հոգեւոր Առաջնորդին յաւիտենական հանգիստին ու մեր եկեղեցւոյն անսասանութեան համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ բոլոր Թաղային եկեղեցիներուն մէջ Մարտ 25 Տնտեսի Կիրակիին, կը կատարուի մասնաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով։

Պատարագ ժամը՝ 9·45-ին։
Հոգեհանգիստ ժամը՝ 11·15-ին։

Կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Մեր ազգ հաւատացեալները կը հրաւիրուին խուռներամ ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեանց, յարգելու համար վախճանեալ Սրբազանի յիշատակը։

ՍԷՆ-ԺԵՐՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի, Մարտ 25-ին եկեղեցւոյս մէջ կը մատուցուի մասնաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն, երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Մաքսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 8·30
Պատարագ՝ 10·00
Քարոզ՝ 11·15

SPECTACLE DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՑԱՍՏԱՆՆԱՑՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի։

Մարտ 23, Ուրբաթ՝
Իսի Լէ Մուլինոյի՝
Ս. Մարիամ - Աստուածածին
եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՐԵԻԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի։

Ապրիլ 1, Կիրակի։

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ. - Ուրախ առիթով մը՝ Տէր եւ Տիկին Ալէքս Փափազեան 10·000 Ֆ.։

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS

17, rue Bleue, 75009 Paris

Mercredi, 21 Mars, à 20h 45

Commentaires
— en français —

sur quelques poèmes de
KRIKOR BELEDIAN

par
MARC NICHANIAN

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue», la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.08
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

ԿՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը, որ գաղի 10 տարեկան երախայի մը եւ վարէ տան գործերը (տան գործերը ընող կայ) բնակութիւն եւ լաւագոյն պայմաններ։ Ֆրանսերէն գիտնալը պայման է։

Հեռաձայնել՝ 236 - 94 - 91։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋ

Արնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Շաբաթ, Մարտ 24

Restaurant Scolaire
173, rue Jean Jaurès—Arnouville-lès-Gonesse

Կը մասնակցի երգիչ՝ ՄԻՆԱՍ

Réservation : 985 79 85
985 39 54

Գինն՝ 120 Ֆ.։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

le Samedi 24 Mars

GRAND TOURNOI DE TENNIS DE TABLE

Récompense au gagnant
Inscriptions auprès de l'animateur:
Patrick Papazian, le jour même
à 13h 30

Participation 15 F

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՋի Փարիզի մասնաճիւղը ի հանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընդհիները, Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը 15-ին սովորական ժողովատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգ. ժողովի զեկուցում, վարչ. ընտրութիւն, ձեռնարկ։ Ընդհուհիներու մեծամասնութեան ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (mezzo)
IRENE PAMBOUDJIAN (piano)
SETRAK KOULAKSEZIAN (vl. - alto)

— — — — — — AU PROGRAMME — — — — — —

LEGENDE — LA BATAILLE D'AVARAïR — MELODIES
KOURKEN M. ALEMSHAH
NANOR — PELERINAGE — RECUEIL (Chants Populaires)
GANATCHIAN - APRIKIAN

LOCATION (de 11h à 17h 30) :
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - PARIS 8e — Tél. **723.47.77**

PRIX DES PLACES :
30-50-70-100-120-140-170 et 200 F.

POINTS DE VENTE :
— Librairie H. SAMUELIAN - 51, rue Mr. Le Prince - 75006 Paris - Tél. **326.88.65**
— M.C.A. - 9 rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE - Tél. **376.55.89**
— TELECONDORCET - 175 avenue Jean-Jaurès- 92140 CLAMART - Tél. **642.56.17**
— LIBRAIRIE PALOUYAN - 9 rue de Trévise - 75009 PARIS - Tél. **523.24.97**
— ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN
121 av. Henri Barbusse - 95400 ARNOUVILLE-LES-GONESSE - Tél. **985.04.46**
et auprès des membres de la chorale SIPAN - KOMITAS

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
22
JEUDI
22 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.663 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.663

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԻՐՈՊԱ - ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊՐԻՍԵԼԷՆ՝ ԼՕԶԱՆ ԶԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԹԱՋԸՐ ԱՆԴՐԴՈՒԻԵԼԻ ՄՆԱՑ

—×—

Եւրոպայի ինները, մէկ ճակատ կազմած, ըրին ինչ որ կրցան համոզելու համար Տիկին Թաչըրը, բայց ապարդիւն: Ինչ ձիշդում ալ ըրին, օգուտ չէրաւ: Տիկին Թաչըր ոչ մէկ սակարկութեան եկաւ, պահանջը՝ մնաց պահանջ: Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնած էին վերջին զիջումի մը չուրջ, որ անօգուտ եղաւ: Վերջին առաջարկը, որ եղած էր «երկաթի Տիկնոջ», տարեկան մէկ միլիառ էքիւ-ի (860 միլիոն տոլար) զեղչ մըն էր Հասարակապետութեան - հինգ տարուան վերյայ-բերելիք իր օժանդակութեան, բայց ան ալ չբաւեց, տիկինը կ'ուզէր որ ամէն տարի (5 տարուան ընթացքին) այդ գումարը յաւելում կրէ: Գերմանիա այլեւս չէր կրնար տեղի տալ, վարչապետ Քոհլ դիտել կուտար թէ իր երկրին դանձն ալ անսպառ չէ:

Պրիւսէլի եւրոպական վեհաժողովին դրական կողմը այն է, սակայն, որ Անգլիոյ այս հարցը տարակարծութեան մխակէտը եղած է, Եւրոպա համաձայն էր միւս բոլոր հարցերուն չուրջ: Այս տեսակէտով, Պրիւսէլի ձախողութիւնը Աթէնքի ձախողութեան ծանրը չունի, թէեւ փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած է Իրլանտայի հետ, երբ վարչապետը, անակնկալի բերելով բոլոր ժողովական - ները դուռը քաշած մեկնած է, յայտնելով թէ այլեւս վերադառնալու ալ միտք չունի: Վարչապետին բարկութեան պատճառն այն եղած է որ բազմաթիւ պատասխանատուներ մերժած են զերծ պահել Իրլանտան կաթի ղերարտադրութեան տուրքէն:

Կարելի է անչուշտ, աժան խորհրդատուներ ընել այս նոր ձախողութեան չուրջ, չէչտելով մանաւանդ թէ Անգլիան կղզի մըն է, յիշել թէ Տը Կօլ կանխատես կը նկատէր անոր մասնակցութիւնը՝ եւրոպական Հասարակապետութեան եւային, եւայլն: Ամէն պարագայի մէջ, մէկ բան յստակ է, այն է որ Եւրոպան հաւաքական գործ մըն է և ցորչափ ամէն ոք իր անձնական շահը վերադասէ ընդհանուրէն ոչինչ կրնայ յաջողիլ: Ձիշդ է որ երբ նկատի առնուի իւրաքանչիւր անդամ պետութեան վճարած ու ստանձնածը, Մեծն - Բրիտանիա դլուխը գտնուղներուն մէջն է, արեւմտեան Գերմանիայէն ետք եւ Տիկին Թաչըր կ'ուտարկէ թէ Անգլիա հարուստ երկիր մը չէ, բայց եւ այնպէս Անգլիոյ ընկերակիցները բաւական զիջումներ ըրած են, զորս Տիկին Թաչըր ջիչ կը գտնէ: Փոխարէն Հասարակապետութիւնը որոշեց սառեցնել Անգլիոյ վճարելիքը, այսինքն այն գումարը զոր կը պարտի անցեալ տարուընէ: Հետեւանք՝ Անգլիան կը յայտարարէ թէ փէնի մը պիտի չտայ Հասարակապետութեան:

×

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆԵՐԸ ԵԼՔ ԶԳՏԱՆ

Ճումպլաթ, մեկնելէ առաջ, գնումներ ալ ըրած է Լօզան, գինավաճառէ մը քանի մը ատրճանակ եւ հրացան առնելով, երեւի ձեռքերը բոլորովին պարապ չվե - րադառնալու համար, քանի որ ժողովը ոչ մէկ վճռական արդիւնքի յանդած է: Հազիւ կարելի եղած է համաձայնութեան նմանող բան մը ստորագրել, աւելի որ - պէս ձեւականութիւն, քան՝ հիմնական կարգադրութիւն: Ինը ժողովականները որոշած են, ուրեմն յանձնախումբ մը կազմել, որու գործը պիտի ըլլայ, վեց ամսուան ընթացքին, Սահմանադրութեան բարեփոխում մը պատրաստել: Որոշած են նաեւ ամրապնդել գինուորական այն մարմինը (կազմուած բանակին եւ ոեք դլխաւոր քաղաքացիներու ներկայացուցիչներէ) որու ճիտին պարտքն է հսկել հրադադարներու գործադրութեան վրայ: Վերջապէս չեչտած են կրկին (նախապէս՝ Ժընեւ) Լիբանանի արաբական պատկանելիութիւնը եւ ինքնութիւնը:

Հոս ալ, նախքան ժողովին վերջաւորութիւնը բուռն վիճաբանութիւն մը պատահած է նախկին նախագահ՝ Ֆրանճիէի եւ մահմետականներու միջեւ, մինչ ցարդ Ֆրանճիէ քրիստոնեայ իր կրօնակիցնե - րուն հետ տարակարծիք էր ընդհանրապէս: Արդարեւ պատրաստուած բանաձեւին մէջ, Պէյրութի եւ Սալամի առաջարկով, կը նախատեսուէր նուազեցնել քրիստոն - եայ նախագահին իրաւասութիւնները ի նպաստ սիւննի նախարարապետին: Դադարէ մը ետք, Ֆրանճիէ կը յաւարարէր մամուլին յանձնուած թուղթիկով մը, որ՝ ինչ կը վերաբերի իրեն «Ազգ. փրկութեան ճակատը» վերջացած է...:

Ուրիշ փոքրիկ խնդիր մըն ալ պատահած է, աւելի «խոհանոցային», երբ նախագահ Ճեմայէլ ծախքերու մասնակցութիւն մը ուզած է մասնակցող հոսանքներու պետերէն եւ մերժումի մը բախած է: Յարդ նման ժողովներու բոլոր ծախքերը Պետութիւնը կ'ընկէր (Սաուցկինե - րու օժանդակութեամբ...):

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ԿԻՊՐՈՍԻ «Թուրք Հանրապետութեան» Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարը՝ էրթէքուն մեղադրած է նախ կիպրական կառավարութիւնը, ապա՝ նաեւ Ֆրանսա, որովհետեւ այս վերջինին չըննորհիւ է, որ Կիպրոս կը զինուի...:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՅԿ. ՅՈՒՅՑԸ

Երեքշաբթի իրիկուն հազարէն երկու հազար հոգի միայն մասնակցած են քաղքի ցոյցին, որ որոշուած էր ԺԱՖ-ի դէմ եղած ոճրափորձին աւելիս: Չորեքշաբթի առաւու, Փրովանսալ եւ Մեռիտիանալ հազար հոգիի մասին կը զրէին, Մարսէյլէզ՝ 2000, ինչ որ կը նշանակէ թէ մէջինը պէտք է առնել, ինչպէս միշտ ցոյցերու պարագային: Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է: Նկատուած է որ Մարսէյլի Թաղապետութիւնը ոչ մէկ ներկայացուցիչ զրկած էր, իբրեւ Ֆրանսացի, ցոյցին մասնակցած են համայնավարներ եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներ:

Թափօրը Մօսիլներէն Ոսիկանապետարան հասած է եւ հոն յանձնուած է բանաձեւ մը, ուր կը պահանջուի որ հարկ եղած քննութիւնները ըլլան այս արարքին առթիւ, որպէսզի ամէն ինչ լուսարանուի:

ՀԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱԽԱԿՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԽԱՐՏԱԿԱՆԸ

Աւարտական այս հանդիպումին 5-րդ խաղը վերջ գտած է «ոչ ոքի»ով մը 37-րդ հարուածին: Կասպարով կը յաղթէ 1,5-ի դէմ 3,5 կէտով: 6-րդ խաղը՝ Հինդշաբթի կը սկսէր:

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 13 / 19)

ԹԱՂՈՒՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Երեւանի մէջ, Մարտ 17-ին, կատարուած է Յովհաննէս Շիրազի թաղումը: Օփերայի սրահին մէջ դրուած բանաստեղծին դագաղը պարուրուած է ծաղիկնե - րով: Առաւօտեան ժամը 9-էն սկսեալ Օփերայի չէնքին կողքի պուրակը եւ անոր յարդ պողոտաները ու փողոցները յորդած են բազմութեամբ, որ եկած է իր յարգանքի տուրքը ընծայելու Յովհաննէս Շիրազի: Դագաղին մօտէն անցած են Հայաստանի արդիւնաբերական ձեռնարկու - թիւններու եւ գաշտերու աշխատաւորները, բանուորները, դրականութեան, դի - տութեան եւ արուեստի դէմքեր, ուսանողներ, աշակերտներ: Ներկայացուցիչները եկած են Լենինականէն, Շիրակէն: Սուգի մեղեդիներու հնչիւններուն առնթեր Շիրազի դագաղին մօտ պատուոյ պահակ կեցած են զրողներ, մշակոյթի անուանի դէմքեր, դիւանականներ, Թաղման յանձնախումբի անդամներ: Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայի վերջերգի հնչիւններուն տակ դագաղը դուրս հանուած է չէնքէն: Ցուղարկաւորներու թափօրը ուղղուած է դէպի Կոմիտաս այդիի պանթէոնը, ուր Թաղուած են Կոմիտաս եւ Իսահակեան, Մարտիրոս Սարեան եւ Արամ Խաչատրեան, Հրաչեայ Ներսիսեան եւ Վահրամ Փափազեան, Ուիլեըմ Սարոյեան...

Գերեզմանատունը տեղի ունեցած սուգի հաւաքոյթը բացած է Թաղման յանձնախումբի նախագահը՝ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, ի մէջ այլոց նշելով. «Հայ ժողովուրդը, սովետահայ դրականութիւնը, մեր ամբողջ մշակոյթը ծանր, անպատուելի կորուստ կրեցին: Մենք այսօր հոգին ենք յանձնում Յովհաննէս Շիրազին, մեր ժողովրդի կեանքի ու պայքարի մեծ երգչին: Գալով հեթանոս դարերի հեռուներից, մեր դիւցազնավէպերից, Նարեկացուց ու Քուչակից, Թումանեանից ու Իսահակեանից, Սիամանթոյից ու Վարուժանից, Տէրեանից ու Զարենցից, նա նոր ակօս բացեց մեր քնարերգութեան տարեդրութեան մէջ»: Խօսք առնելով Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեան ըսած է. «Մենք գլուխ ենք խոնարհում Շիրազի ահիւնի առջեւ այն սթափ դիտակցութեամբ, որ բանաստեղծը եղել է, կայ մեզ հետ ու կը լինի սերունդների հետ, քայլելով դէպի անմահութիւն: Բանաստեղծը, եթէ դարից վար է, ոչինչ է, պնդում էր Շիրազը, ու չատ նրբամիտ նաեւ ընդգծում. «Ես դարի սիրան եմ, չեփորը չեմ»: Անընդմիջուած չեփորը չէր, իրաւ, բայց սրտի մղումով ու սրտի խողովակով նորաստեղծ հայրենիքի՝ յուսավառ երփներանգող ծիածանի չեփորի կատարեալ համանուագի արարողը եղաւ: «Իմ աւերը հայրենիք դու սրտիս մէջ ես, դու սրտիս մէջ ես, ոչ լեզուիս վրայ, իմ սրտի միջից թէ սիրտս ճեղքեն՝ դրօշիդ բոցը պիտի հուրհրայ»: Շիրազեան համանուագի էական եղանակը նրա ներհուն լինտերնացիոնալիզմն է, մեր մեծ հայրենիքի ժողովուրդների յարատեւ բարեկամութեան ուժի զգացումը եւ դիտակցումը: Նրա սրտի մէջ քոյրանում են Վոլգան ու Հրազդանը, եղբայրանում Կազբէկն ու Արագածը ... չուրթերը սիրով արտաբերում են՝

Ես մի զաւակն եմ հայ ժողովրդի
Ու ամէնից շատ նրան եմ սիրում,
Բայց ինձ թւում է, թէ էո մեծ սրտի
Ծնունդն է բարի արեւն աշխարհում:

Օ, ռուս ժողովուրդ, դու կուրծքդ
ճեղքիլ
Հանել ես սիրտդ ու երկինք ճետել,
Որ լուսաւորես աշխարհ բովանդակ,
Ահա ինչու է արեւն այդքան տաք»:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան նշած է. «Շիրազը ծնունդ իր ժողովրդի տառապանքից ու յոյսերից: Ճչդրիտ հասակակիցն էր համաշխարհային առաջին պատերազմի, որ անլուր ագէտների մատնեց նրա մայրենի հողն ու ժողովուրդը, եւ այս ամէնը չէր կարող չներծծել նրա ներըղձայուն հոգու բոլոր բջիջների մէջ: Եւ այս ամէնի սթափ դիտակցումով՝ անհնար է չզարմանալ, թէ իր ամենաառաջին երգերից սկսած որքան կեանք ու արեւ նա բերեց իր հետ, որքան քնքշանք ու բարութիւն, իր տխուր, անուրախ մանկութիւնից ինչպէ՞ս նա կարողացաւ դուրս դալ այդպէս սիրահարուած կեանքին ու մարդուն, նրա վիրաւոր հոգում ինչպէ՞ս ծլարձակեցին, չռայլ բերք տուեցին բարութեան, սիրոյ ազնիւ սերմերը: Շիրազը մարդկային մեծ սիրոյ քնարերգակ էր՝ կենտրոնում ունենալով մայր - աստուածուհին, որ միահիւսուած էր մայր, մայրենի հող, մայրենի լեզու սրբազան հասկացութիւնների: Նրա համար մայր էր նաեւ մեր դժուար պատմութեան յաւերժական վկան՝ Արարատը, որը դարձաւ նրա պոէզիայի սրբազան սիմվոլը՝ դիզեցկութեան, կարօտի եւ յոյսի անզուգական չափանիշ»:

Խոր. Միութեան Գրողներու Միութեան Վարչութեան քարտուղարը՝ Օլեգ Շեւտինակի, իր կարդին խօսք առնելով նչած է, թէ Շիրազ կը յաղողէր իր քերթողութեան մէջ զարմանալի խորութեամբ արտայայտել իր ժողովուրդին ներաշխարհը: Շարունակելով Աւետիք Իսահակեանի աւանդութիւնները, ան առեղծեց մօրը նուիրուած հոյակապ բանաստեղծութիւններ, որոնք մտած են քնարերգութեան համաշխարհային գանձարանը: Երեւանի ելեկտրաքամբերի գործարանի բրիգադաւար Պ. Քալաշեան խօսք առնելով չեչտած է. «Ց. Շիրազը մեր բանաստեղծն էր, ժողովուրդի բանաստեղծը, նրա հոգու իղձերն ու նրա զգացմունքները արտայայտող բանաստեղծը, դրա համար էլ Շիրազի խօսքը մտել է ժողովրդի լայն զանգուածների մէջ, դարձել է նրա խօսքը»:

Խօսք առած են նաեւ Ադրբեջանի և Վրաստանի Գրողներու Միութեանց և Լենինականի աշխատաւորներու ներկայացուցիչները: Հուսկ, երգչախումբը հնչեցուցած է «Ով, Հայոց աշխարհ» երգը եւ բանաստեղծին մարմինը յանձնուած է հողին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ԳՐԵՑ՝ ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.- Յաջորդական 4 թիւերով կուտանք Պոսթընի մեր պաշտօնակցին՝ «Պայքար» շաբաթաթերթի մէջ լոյս տեսած, Արայ Գալայճեանի երկու յօդուածները, գրուած վ. Համազասպեանի եւ Պ. Պետիրեանի «Պետական հայերէն լեզուն»ի առթիւ: Ոչ աւելցնելիք, ոչ պակսեցնելիք բան ունինք այս ողջամիտ գրութեանէն, զոր կը հրատարակենք իբրեւ նաեւ մե՛ր տեսակէտը:

«Զարթօնք» օրաթերթի 1984 Յունուար 26 եւ 27-ի յաջորդական թիւերուն մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց «Պետական հայերէն լեզուն» խորագրուած յօդուածը, հեղինակութեամբ «Պատմական գիտութիւնների թեկնածու, դոցենտ՝ Վարդգէս Համազասպեանի, եւ «Բանասիրական գիտութիւնների թեկնածու, դոցենտ» Պետրոս Պետիրեանի:

Հեղինակները իրենց յօդուածին գրութեան պատճառը կը բացատրեն առաջին երկու պարբերութիւններով: Ըստ իրենց, արտասահմանի մամուլին մէջ յաճախ կը գրուի հայ ներկայ կեանքը հետաքրքրող նիւթերու մասին, որոնց կարգին նաեւ՝ հայերէնի չուրջ: Անշուշտ, կ'ըսեն հեղինակները, բոլոր յօդուածները նոյն մակարդակը չունին. «Այլապէս չատ յարգելի ազգային գործիչներ, մտաւորականներ, երբեմն նաեւ ազգային կեանքից բաւական հեռու կանգնած մարդիկ, չունենալով գիտական համապատասխան պատրաստութիւն, հայ մշակոյթի, լեզուի, պատմութեան հարցեր են չօշափում ու «լուծում», առաջարկներ են հրապարակ հանում, անդամ առանց գրանք քննարկելու կիրառում՝ մեկնելով աւելի չուտ զգացական դիրքորոշումով. մի բան, որ բնականաբար զրկում է նրանց մտքերն ու գործերը որեւէ գիտականութիւնից, հետեւաբար նաեւ՝ գործնական արժէքից»: Հետեւաբար, հեղինակները որոշած են հայերէնի ներկային եւ ապագային վերաբերող «որոշ հարցերի չուրջ ... խօսք բաց անել»: Եւ արդիւնքը վերոյիշեալ յօդուածն է:

Ամբողջութեամբ կը բաժնեմ հեղինակներուն մտահոգութիւնը՝ հայերէն լեզուն անխախտ եւ առոյգ պահուած տեսնելու: Սակայն կը նկատեմ որ յօդուածագիրներուն համար «վտանգուած» հայերէնը արեւմտահայերէնն է, մինչ աւելի պարկեշտ պիտի ըլլար այդ վտանգը առկայ տեսնել հայերէնի երկու ճիւղերուն մէջ ալ, անշուշտ տարբեր չափերով, ու ըստ այնմ կատարել մատնանշումներն ու խորհրդածութիւնները:

Սակայն կը նախընտրեմ կէտ առ կէտ առնել յօդուածին «միտքեր»ը, ինչպէս պիտի ըսէին մեր արեւելահայ եղբայրները:

1. Հեղինակները նախ կ'ընդունին հայերէնի պատմականը, հինգերորդ դարու գրաբարէն մինչեւ միջին կամ կիլիկեան հայերէն, եւ ի վերջոյ՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ նոյնահիմ բայց յատակօրէն երկճիւղած բարբառներու գործածութեան գալը նախորդ դարուն:

Հեղինակները խօսելով հանդերձ երկու անջատ բարբառներուն մասին, իրաւամբ կը պնդեն թէ հայ լեզուն մէկ է, երկու ճիւղաւորումներով: Այս ճիշդ տրամաբանութենէն ելլելով, անոնք կ'եզրակացնեն թէ կայ մէ՛կ հայ գրականութիւն, որ կրնայ գրուած ըլլալ կամ գրուիլ արեւմտահայերէնով կամ արեւելահայերէնով:

Սակայն համաձայն չեմ, երբ կը չեշտեն թէ «ամենափոքր տարբերից մեր ազգի ներկայացուցիչներն ի սփիւռս աշխարհի իրար հեշտութեամբ հասկանում են, առանց նկատելի դժուարութեան կարդում ու ըմբռնում միմեանց»: Անշուշտ չեմ կրնար կարծիք յայտնել Հայաստանի դպրոցականներուն մասին, բայց փորձառութենէս ելլելով վստահօրէն կրնամ հաստատել թէ արտասահմանի հայկական վարժարաններէն ներս արեւելահայերէնը (մեքոպեան ուղղագրութեամբ) գժուար կը հասկցուի ու դժուարութիւններ կը պատճառէ արեւմտահայերէնի ուսուցման գործին: Իսկ տարեցները ընդհանրապէս լաւ չեն հասկնար ինչ որ կը լսեն կամ կը կարդան արեւելահայերէնով: Աւոր պատճառը այն է որ վեց տասնամեակներէ ի վեր Հայաստանի որդեգրած օտարոտի ուղղագրութիւնը դրեթէ անյաղթահարելի պատնէշ մը ստեղծած է մեր հայ բնիկէն հասնող գիրքի ու դրականութեան եւ արտասահմանի ընթերցողին միջեւ: Իրրեւ թերթերու հետ կապ ունեցող, գիտեմ թէ ընթերցողներէն յաճախ բողոքներ կը ղրկուին խմբագիրներուն՝ կրճատելու արեւելահայերէնով (բայց մեքոպեան ուղղագրութեամբ) յօդուածները: Յատկանշական չէ՞ որ խմբագիրներ այժմ Հայաստանէն ստացուած լուրերու կամ յօդուածներու ո՛չ միայն ուղղագրութիւնը կը փոխեն, այլեւ զանոնք արեւմտահայ բարբառի կը վերածեն: Արեւմտահայ ընթերցող մը ի՞նչ պիտի հասկնայ հետեւեալ նախադասութենէն. «Հեռախօսացանցի յետագայ ընդլայնման նպատակով քաղաքային ամտոմատ հեռախօսակայաններում սկսուած է կոորդինատային համակարգի նոր ապարատների տեղակայումը եւ միացեալ գծերի իւրացման սարքերի լայն ներդրումը» (Սովետական Հայաստան օրաթերթ, 1984 Յունուար 20): Եւ կամ՝ նոյնինքն յօդուածագիր Վարդգէս Համազասպեանի գրախաւրած Սփիւռքահայերէնի հետ մշակութային կապի կոմիտէի պաշտօնական հրատարակութենէն՝ «Հայրենիքի ձայն»էն առնելով. «Ուսման նկատմամբ դիտակցուած վերաբերմունքի, քաղաքացիական, բարոյական եւ ինտելեկտուալ կազմաւորման, ֆիզիկական զարգացման գործում կոնարեա խնդիրներ են առաջադրում աշխատաւորական կոլեկտիվներին, ճիւղային մինիստրութիւններին ու գերատեսչութիւններին...» եւայլն (Հայրենիքի ձայն չարաթաթերթ, 1984 Յունուար 18): Եւ տակաւին՝ յատկանշական չէ՞ որ Լոնտոն բնակող իրանահայեր անցեալ Մայիսին խնդրած էին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն՝ իրե՛նց համար արեւելահայերէնով էարոզ տալ...:

2. Հասնելով նոր ժամանակներուն, յօդուածագիրները արդարօրէն վտանգուած կը տեսնեն արեւմտահայերէնը՝ իրրեւ հետեւանք 1915 - 1923 թուականներու Հայկական Ցեղասպանութեան: Վերանդը կը կայանայ անոր մէջ՝ որ Արեւմտահայութիւնը 1915-էն ի վեր իր ոտքին տակ չունի ՀՈՂ, լեզուի մը անուղիղ եւ զայն կենսատուրող հիմնական տարրը:

Միւս կողմէ, անոնք մանրամասնօրէն կը նկարագրեն արեւելահայերէնի պետական լեզուի վերածումը 1918 - 1920 չերջանին, բայց մանաւանդ Խորհրդային կարգերու հաստատումէն ի վեր: Անոնք կը մէջբերեն Հայաստանի Սահմանադրութեան 72-րդ յօդուածը. «Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական լեզուն Հայոց լեզուն է»: Հեղինակները կը չեշտեն թէ հայերէնը պետական հոգատարութեան ենթակայ է. «...Մեր լեզուն, նրա առաջարտութեան պահպանումը, նրա նորմաւորման գործընթացը տեւաբար ղեկավարում են պետական հսկողութեան ներքոյ: Դրա համար գոյութիւն ունի մի յատուկ մարմին՝ ՀՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդին առընթեր Տերմինարանական կոմիտէն»: Յանձնախումբ՝ որուն իրենց լեզուական - բառակերտական - եզրաբանական առաջարկները կրնան ընել Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի ինստիտուտը եւ այլ հաստատութիւններ ու անհատ մասնագէտներ:

3. Հեղինակները, հայերէնի՝ պետական լեզու յայտարարուելու իրողութենէն անմիջապէս բխած տրամաբանական քայլ կը նկատեն 1922-ին ձեռնարկուած ուղղագրական հիմնական փոփոխութիւնը. անոնք այսպէս կը ներկայացնեն հարցը. «Դա (ուղղագրութեան փոփոխութիւնը - Ա. Գ.) միանգամայն անհրաժեշտ քայլ էր, որովհետեւ սովետական իշխանութիւնը ցանկանում էր որ հայ բազմադարեան մշակոյթը սոսկ անմատչելի ուղղագրութեան պատճառով չմնար դրքերում փակուած, այլ դառնար զանգուածների սեփականութիւնը: ... Անհնար էր հաշտուել այն վիճակի հետ, որ դեռեւս 5-րդ դարում դիր ու դրականութիւն ստեղծած ժողովուրդը 20-րդ դար մտնէր անդրադէտ եւ կիսագրագէտ»:

Այստեղ յարգելի յօդուածագիրները չատ հիմնական խնդիրներու մասին կը խօսին, որոնց անհրաժեշտ կը նկատեմ անդրադառնալ:

Նախ՝ ուղղագրութեան փոփոխութեան պատճառաբանութիւնը: Ուղղակի սխալ կը գտնեմ այն հաստատումը, որով Հայոց ան - գրագիտութիւնը կը վերագրուի մեսրոպեան ուղղագրութեան, զոր «գիժ-ւարութիւններ յարուցող», «գիժգոհութիւն առաջացնող», «գրաբարեան դժուարամարս», «անմատչելի» կ'որակեն հեղինակները: Նախա - Եղեռնեան անմիջական տարիներուն, Արեւմտահայաստանի եւ Արեւելահայաստանի մէջ ուսանածներու, գրել - կարդալ գիտցողներու բանակ մը կար: Արեւմտահայերը սուրին եւ քաղցին զոհուեցան, իսկ արեւելահայ մտաւորականներն ու գրել - կարդալ գիտցողներն էին որ 1918-էն սկսեալ իրենց գիտութիւնը նուիրեցին հայկական նոր պետականութեան: 1918-էն առաջ Հայաստան գոնուղ հարիւր հազարաւոր որբերուն ան - գրագիտութիւնը կարելի չէ «գիժ-ւարամարս» ուղղագրութեան վերագրել, ոչ ալ Հայաստանի գիւղացիներուն՝ որոնք քաղաքական եւ անտեսական ահաւոր պայմաններու տակ կը գտնուէին 1918-էն առաջ: Սուրբ Մեսրոպի ուղղագրութիւնը ի՞նչ գործ ունի այստեղ:

Եթէ անհրաժեշտ կը նկատուէր ուղղագրութիւնը բարեփոխել, այն ատեն գիտական խոր եւ լուրջ ուսումնասիրութիւններ պէտք էր կատարուէին, կշռադատէին, հատուկան առաւելութիւններն ու անպատեհութիւնները: Այս մասին պէտք էր հարցնել հայրենաբնակ ժողովուրդին կարծիքը, հարցնել կարծիքը արտասահմանի բնակող լեզուագէտներու, մտաւորականներու, բանասէրներու, գրողներու: Առանցմէ ո՛չ մէկը կատարուեցաւ, եւ հակառակ արտայայտուած վերապահութիւններու ու բողոքներու, ուղղագրութեան չարաչոխութեան որոշումը տրուեցաւ փոքրաթիւ մարդոց խմբակի մը կողմէ: Հեղինակները, խօսելով Տերմինարանական Կոմիտէի գործին մասին, իմիջի այլոց կը գրեն. «...Պատրաստուում (լեզուական - Ա. Գ.) բարեփոխութիւններ մինչեւ որոշում դառնալը, հրապարակւում են մամուլում եւ ենթարկւում լայն քննութեան: Այսպիսով ոչ միայն պետական մարմինը, այլեւ փաստօրէն ամբողջ հասարակութիւնը, իրրեւ պետականութեամբ ձեւաւորուած հաւաքականութիւն, այս կամ այն կերպ մասնակից է դառնում լեզուաշինարարութեան կարեւոր գործին»: Այս պայմանը ինչո՞ւ չգործադրուեցաւ 1922-ին. ինչո՞ւ չգործադրուեցաւ չարաչոխութեան՝ 1940-ի բարեփոխութեան ընթացքին:

Այսօր յայտնի է որ ուղղագրութիւնը «բարեփոխելու» արարքը առաջին քայլ մըն էր միայն այն ծրագրին, որով Պօղոս Մակինցեան եւ իրենները կը ժպրտէին մեսրոպագունչ այբուբենը փոխարինել լատինական դիրերով: Այս խակ պատճառով, այնքա՞ն փառաբանուած ժողովուրդը ո՛չ մէկ խօսք ունեցաւ իր անունով կատարուող այս գործին մէջ:

Եւ տակաւին, ծիծաղելի կը գտնեմ ուղղագրական փոփոխութեան վերագրուող այս հաստատումը. «Եւ դրա չնորհիւ չէ՞ արդեօք որ մենք այսօր կարողանում ենք աշխարհին ներկայանալ անտեսական, գիտական եւ մշակութային ամենատարդիական արտադրանքով»: Պէտք ունի՞մ բառ մը աւելցնելու այս անհեթեթ յայտարարութեան վրայ:

Իրականութիւնը այն է որ 1922-ի ուղղագրական փոփոխութիւնը մէկ օրէն միւսը մէկ կողմ չպրտեց մեր լեզուի գրութեան գիտական - քերականական - տրամաբանական հիմը, զայն փոխարինելով ձայնային - հնչիւնային անվստահելի եւ հակագիտական դրութեամբ մը: Մանուկ մը կրնա՛յ բառերը լսելով սորվիլ, սակայն պատանին բառերը կը սորվի՝ անոնց կազմով, բաղկացուցիչ գիրերով, այդ գիրերու գործածութեան տրամաբանական - քերականական կարգով եւ կանոնով: Նոր ուղղագրութիւնը՝ գրելը կը վերածէ մեքենական աշխատանքի, տրամաբանութենէ զուրկ, եւ հետեւաբար՝ անհիմն:

Բաց աստի, հարց է թէ նոր ուղղագրութեամբ աւելի դիւրին դարձա՞ւ հայերէն գրելու աշխատանքը: Հայաստանի դպրոցներէն ըղձանաւարտները աւելի անթերի՞ ուղղագրութիւն ունին քան արտասահմանի պատանիները: Ո՛չ երբեք:

Հեղինակները կը գրեն. «Նախապաշարումներից զերծ երիտասարդ սերունդը

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ՊՈՂՈՏԱՑԷՆ

1983, Հոկտեմբեր 27, Հինգշաբթի, Թանձէ:

Լա Կրընուշ:

Ճաչարանին անունն է: Գորտ: «Մոնմարթէ 5-րդ» Պողոտային վրայ բացուած խանութներէն մէկուն վրայ, այս նոր մակրելի ճաչարանէն երբ ներս մտայ, թերեւս անունէն էր, ինծի այնպէս թուեցաւ որ Ֆրանսական ճաչարանէ մը ներս կը մտնէի: Սակաւաթիւ սեղաններուն կէսը զբաղած էին արդէն օտարներէն: Ոչ իսկ տեղացի մը, բացի սպասարկող երիտասարդներէն: Սպասարկող երիտասարդները Աւար էին, գեղադէմ, քաղաքավարի եւ Ֆրանսախօս: Սպասեակի իրենց չորս ժամուներուն մէջ անթերի կը թուէին: Ամէն մէկն ձեւ գիտէին զոհացում պատճառելու համար իրենց յաճախորդներուն, որոնք կ'երեւէի, միշտ օտար էին: Ամերիկացի, Ֆրանսացի, Սպանացի, դեռ չեմ գիտեր ինչ:

- Օտարնե՛ր, ըսի: Շա՞տ են հոս:

- Շատ: Եւ հիմա դեռ եղանակը փոխած է, նուազած է զբօսաշրջիկները:

Սփիւռքի հայկական գպրոցներից ներ չարունակուելով նեղսիրտ զբաղուած ուղղագրութեան դժուարութիւններից առաջարկում է որդեգրել հայաստանեան ուղղագրութիւնը»: Ըսել է այսպէ՞ս, նոնք որոնք «գրաբարեան ուղղագրութիւն»ը կ'ուզեն պահել - պահպանել՝ նախապաշարումներ են, իսկ միւսները՝ նախապաշարումները թօթափածներ: Իմ՞նչ նախապաշարումի մասին է խօսք եւ, ի դէպ, որո՞նք են այդ անդիմադրելի «երիտասարդութիւն»ը, որոնց անունից հաստատումներ կը կատարուին: Եւ, ուելին, այդ երբէ՞ն ի վեր է որ գպրոցի մէջ դժուար նկատուած նիւթի մը մասին աշակերտական բողոքի իրը հետեւանք նո՛ւն այդ նիւթը իր անտրամաբանական պարզացումին կ'իջեցուի, փոխանակ անոր՝ սորվելու ճիգը աւելցնել...:

Իսկ այս ամէնուն մէջ Հայաստանի արտասահմանի մտաւորականները, գրողները, բանասէրները, գիտնականները, ընելիք չունի՞ն, անոնց կարծիքը անարժէ՞ք է, անոնք նախապաշարում՞ են: Զէ՞ որ հայերէնը մէ՛կ լեզու է, հայ գրականութիւնը՝ մէ՛կ եւ անբաժան:

4. Ըստ հեղինակներուն, արեւելահայերէնը վաթսուն տարուան ընթացքին քայլ պահած է «տեխնիկական» լեզուներու հետ, եւ, ահա թէ ինչու այդ պետական լեզուով աւելի դիւրին կը համարի խօսիլ ու գրել կեանքի ցանկացած մարզի ամենանրբին հնչիւններուն մասին, հիւլէից մինչեւ տիեզերք ու արքանեակ, մի բան՝ որ հասկնալի է պատճառներով եթէ ոչ անհնարին, ապա գոնէ շատ դժուար է ընել արդի մըտահայերէնով» (շեշտադրումը կողմէս - Ա. Գ.):

Եթէ յօդուածագիրները կը հաստատեն թէ օտար բառերը տառադարձելով ընդունած կ'ըլլան հարցը՝ այդ իրենց դիտողութիւնը չէ: «Տերմինարանական կոմիտէի ներով, «Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի ինստիտուտ»ներով հարուստ պետական վարչամեքենայի մը բոլոր վայելող բարբառ մը բաղդատել այս բոլորին «հասկնալի պատճառներով» գրուած ուրիշ բարբառի մը հետ՝ առնուազն անհամեմատութիւն է: Սակայն արեւմտահայերէնի անհոգ, ան - կոմիտէ, անինստիտուտ այս վիճակին մէ՛կ խոչ, մէ՛կ բարբառը հարուստ է, աշխոյժ, եւ պահէ իր առաւելութիւնն ու ճկունութիւնը՝ նոր լուծելու «մեր ժամանակների տեխնիկական» արտայայտութիւններու բոլոր հարցերը: Պէտք է խոստովանիմ որ արտասահմանի Հայերս յանցաւոր ենք՝ նոր բառակերտութեան եւ բառակազմութեան համար մեր յօյսը Հայաստանի լեզուբանններուն եւ «Տերմինարանական կոմիտէ»ին վրայ դրած ըլլալով: Կը հաստատեմ որ մեզի չէին պակսեր - եւ այժմ ալ չեն պակսիր - կարող ուժեր՝ արդի տարաբնեռեան, ճարտարագիտութեան, գիտութեան եւ արուեստի ամէն օր ծագող նեաստ բառ - արտայայտութիւններու համապատասխան հայերէնները գտնելու:

(Շար. 1)

թիւը, պատասխանեց զաւակս: Ամառը այս քաղաքը կը վխտայ օտար զբօսաշրջիկներով: Հարիւրաւոր հակայ պանդոկներուն մէջէն մէկ հատ իսկ սենեակ գտնելը խնդիր է: Կուգան ամէն կողմէ: Կուգան կլիմայէն ու ծովէն օգտուելու: Այս ամբողջ պողոտան, նոյնիսկ ամբողջ քաղաքը կ'ապրի զբօսաշրջիկներու շնորհիւ: Բայց զբօսաշրջիկներէ զատ, մնայուն բնակութիւն հաստատած օտարներ ալ շատ են: Մանաւանդ Ֆրանսացիներ ու Սպանացիներ:

Այդ օտարներէն շատեր նստած են հիմա մայթերու վրայ ցանցնուած սրբատաղներու բազկաթոռներուն մէջ: Տեղացիներուն հետ քով - քովի: Ոչ տեղային ծուռ աչքով կը նայի օտարին, ոչ ալ օտարը կ'արհամարհէ տեղացին: Պատմութեան հին օրերէն ի վեր անոնք փարժուեր են միասին ապրելու, իրարու հետ գոյութիւն ունենալու: Նստած են ու կը նային անցորդներուն: Ամէն սրճարանի կից, լրագրավաճառ մը կանգնած է: Տեղական թերթեր ու պարբերաթերթեր չարուած են գետինը, Անգլիական ու Ֆրանսական օրաթերթերու, «Փարի Մաչ»երու կամ «Ժուր տը Ֆրանս»ներու, «Թայմ»երու ու «Նիւզուիք»ներու քով: Եւ ծամոցի, չոքոլայի ու ամերիկեան պիստակի վաճառորդներ: Ինքնաշարժերը կը հոսին կ'երթան պողոտային վրայէն, առանց չատ աղմուկ հանելու: Կը հոսին կ'երթան, հանդարտ ու հանգիստ: Ծխողում չկայ: Վարորդները չեն հնչեցներ իրենց ճչակները: Մէկ մայթին դիմացի մայթ անցնողներն ալ պէտք չունին աճապարելու: Երթեւեկի ոսոխ - կան մը ի զուր կանգնած է պողոտային մէջտեղ: «Աւելորդ մարդ է» կ'ըսեմ ես ինծի, երթեւեկը առանց անոր ալ պիտի չարունակուի հանդարտ ու կանոնաւոր»: Նորէն ալ ան կը կեցնէ կառքերը եւ յարգանքով ճամբայ կուտայ զբօսաշրջիկներու խումբի մը: Այս վերջինները դիմաց կ'անցնին ժպիտ մը նուիրելով ոստիկանին: Դիմաց կ'անցնին ու հիացումի բացագանչութիւն մը արձակելով կանգ կ'առնեն զբօսաշրջական յուշանուէրներ - րու խանութի մը առջեւ: Պողոտան լեցուն է այդ խանութներով: Մէկը միւսին, միւսը՝ յաջորդին քով: Անոնք բերնէ բերան լեցուն են ճաշակաւոր ու անճաշակ իրեղէններով: Լեցուն են եւ կը յորդին մինչեւ մայթերը: Փայտէ եռոտանի սեղաններու վրայ զետեղուած պղնձեայ ափսէներ, կաթսաներ, թէյնիկներ, կաւէ կլոր բարձեր, ձեռքի պայուսակներ, ճամբորդական ճամպրուկներ, մէկուկէս մեթր երկարութեամբ հին ու պատմական տպացաններ, կաշիէ զօտիներ կամ բամբակոններ, արաբական տարազներով խամաճիկներ, պուպրիկներ, ուղտեր, փոքրիկ դորգեր: Զբօսաշրջիկները անոնցմէ մէկը կամ միւսը կը վերցնեն, իրարու ցոյց կուտան, տեղը կը դնեն, ուրիշ մը կը վերցնեն: Շատ չահեկան կը գտնեն զանոնք: Դրան սեմին վրայ նստած տասնեւհինգ տարեկան արաբ աղեկ մը համբերութեամբ կը սպասէ որ հատ մը ընտրեն ու հանին: Բայց չի դժգոհիր, եթէ չգնեն: Ծուլօրէն կը չարունակէ սպասել: Զբօսաշրջական եղանակ չէ: Քիչով, նոյնիսկ ոչինչով պիտի գոհանայ: Եւ երբ զբօսաշրջիկները պիտի հեռանան, կաթով սուրճ մը պիտի ապսպրէ արճճիին, որ կ'անցնի հոնկէ:

Սրճեփի աչկերտը խանութներուն մէկէն կը մտնէ, միւսէն կ'ելլէ: Ժպտելով աչք կ'ընէ սրճարանի բազկաթոռներու վրայ նստած օտար աղջիկներու, որոնք մինի - փէչ հագուած են: Մինի - փէչով աղջիկները, իրենց կարգին, հետաքրքրութեամբ կը նային արաբ աղջիկներուն, որոնք համարձակ են, բայց աւանդապահ: Անոնք նազանքով կը քալեն, հովին յանձնելով իրենց ճեղլասաններուն, գիրենք վերէն մինչեւ վար ծածկող չքնաղ հագուստները փէչէ - րը: Իրենց գեղեցիկ սեւ աչքերը միայն իրենց ընկերուհիին կը նային, իրարու հետ չարունակելով գեղեցկօրէն հնչող արաբերէն խօսակցութիւն մը: Յանկարծ պոռչտուք մը կը լսուի դիմացի մայթէն: Մէկը աղիողորմ ճիչ մը կ'արձակէ, կամ կարծես անցորդներուն կը հայհոյէ: Անցորդները, եթէ մնայուն բնակիչ են, չեն զարմանար, չեն վախնար: Ընդհակառակն, կը ժպտին: Վարժուած են: Քաղաքին նշանաւոր խենթերէն մէկն է պոռացողը, գիտեն:

- Ցմմարանոց չկայ քաղաքին մէջ, կը բացատրէ զաւակս: Բոլորն ալ դուրս աղատ կը պտըտին: Եւ սակայն անվնաս են: Ժողովուրդը վարժուած է անոնց: Կը սիրուին:

Արաբ երիտասարդ մը կը մտնէ խեղթին թեւէն եւ խնդալով զինքը կը տանի անդին, դէպի պողոտային վարի մասը:

Ռ. Հ.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ԱԿԱԴ. ԱՆՆԱ ԱՍԼԱՆԻ ՀԵՏ

Հանդիպեցայ ակադ. Աննա Ասլանի երբոյա կատարած ճամբորդութենէ մը եաք, ուր արճանագրած է նոր եւ զգայացունց յաջողութիւն մը. Արեւմտեան - Գերմանիոյ մէջ հաստատուած է միջազգային մրցանակ մը՝ Աննա Ասլանի անունով: Այս մրցանակի կապակցութեամբ, ինք յայտնեց հետեւեալները.

- Ինչպէս ընդգծեցի իմ ճառին մէջ, մրցանակը ստանալու առթիւ, անոր անունը կարեւոր չէ: Խնդիրը այն է որ անյաւելեալ պիտի սատարէ ծերաբանութեան եւ ծերակիսութեան, իրրեւ այժմեայ բժշկութեան մեծ նշանակութիւն ունեցող մարզեր, որոնց յառաջդիմութիւնը չատ կարեւոր է: Աշդարեւ, մանաւանդ պատմութեան այժմու մէջ, ես ու փրոֆ. Ֆ. Փարհոն նշուած ենք իրրեւ այդ գիտութիւններու հիմնադիրները: Մրցանակը կը տրուի ծերակիսութեան երեք ճիւղերուն համար՝ ընկերային, բուժական եւ կենսաբանական, երկու տարին անգամ մը: Երկրէն իմ բացակայութեան ժամանակ, Եալի մէջ տեղի ունեցաւ գիտական նստաշրջան մը, շաքարախտի վերաբերեալ, ուր ներկայացուած զեկուցումին հեղինակը ես էի, իմ գործակիցներուն հետ: Ինչպէս ծանօթ է, շաքարախտի երեւոյթին 80 առ հարիւրը ի յայտ կուգայ միջին տարիք ունեցող անձերուն մօտ: Մեր եղրակացութիւնը կը վերաբերի աւելի ընդարձակ պատճառներուն, որոնց լուսաբանման համար կ'աշխատիմ 1953-էն ի վեր: Այսուհանդերձ, կրնանք ըսել թէ՝ ժէրովիթալը գործօն դեր մը կը խաղայ շաքարախտի հարցին մէջ, լրլալով նոյնիսկ կանխարգելիչ ազդակ մը: Իրրեւ նորութիւն, պէտք է ցոյց տամ քանի մը կարեւոր տուեալներ, զորս ձեռք բերաւ կենսաբանական խմբակը: Օրինակի համար, համաճայնութիւն մը ստորագրեցինք բանջարեղէններու եւ ծաղիկներու հետազօտման հաստատութեան հետ: Փորձի առաջին տարիէն եաք, նշմարուեցաւ որ ժէրովիթալը կը խթանէ կուտերու ծլման կարողութիւնը եւ զարգացման ուժը: Այս՝ արդիւնք մըն է, որ իրրեւ հիմք ունի ժէրովիթալի խմորային գործողութեան վրայ, որովհետեւ այս դեղը կը ներգործէ զանազան խմորներ եւ կ'արգիլէ ուրիշները, լրլալով այսպէս խմորներու եւ այլափոխումներու հաւատարակչռող մը:

Լատին Ամերիկայի մամուլը՝ ուր ակադ. Անննա Ասլան ճամբորդութիւն մը կատարեց վերջերս, քանի մը սիւնակներու մէջ հատուածներ հրատարակեց անուանի բժշկուհիի հարցազրոյցէն.

«Կրնանք ապրիլ մինչեւ 120 տարի, կենսաբանօրէն պատրաստութիւն ունինք այս բանին համար: Հասկնալ գիտութիւնը եւ անազարտ պահել ֆիզիքական եւ մտաւորական կարողութիւնները՝ արդի բժշկութեան խնդիրը մըն է, նաեւ՝ իւրաքանչիւր անձի: Մերանանք գեղեցկօրէն եւ արժանավայել՝ ամէն անձի համար կարեւոր հարց մըն է»:

Երբ մեկնեցայ հաստատութենէն, ծառուղիին վրայ, հակառակ դուրսի ցուրտին եւ ձիւնին, բժշկուհի Ասլանի քանի մը հիւանդները կը պատրաստին: Անշուշտ, անոնք տարեց մարդիկ էին: Ոմանք չատ տարեց: Բայց լ՛ինչ գեղեցիկ եւ արժանավայել ծերութիւն, կը մտածէի վերյիչելով գիտնականին խօսքերը, որուն հետ քիչ առաջ խօսած էի եւ որ ինքն իսկ բոլորած է 86 տարիներ: Տարիք մը նման յաղթանակի...

Ի. Ք.

«Նոր Կեանք»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՀԱՏԱԿ ՑԵՂԻ ԱՆՄԱՀՆԵՐ

Գրեց՝ ՏԻԳՐԱՆ ՔՀՆՑ. ԽՈՑԵԱՆ

Մատենաշար թիւ 1, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական վարչութեան, Պէյրութ 1983:

գերհանճար հայ նահապետի

Ֆրանքֆուրթի ակումբի, «Աշխատանքի խումբ» երիտասարդներու ձեռնարկութեամբ Արեւմտեան - Գերմանիոյ Տիթ - կընդ գիւղին մէջ, Մարտ 2 - 4-ին, տեղի ունեցաւ հայ երիտասարդներու համախմբում մը, որուն մասնակցեցան, Գերմանիոյ տարբեր շրջաններէ եկած չուրջ 50 հայ երիտասարդ - երիտասարդուհի - ներ:

Իրարու ծանօթանալէ եաք տեղի ունեցան խաղեր, հայկական իրախճանքներ, ինչպէս նաեւ մաքերու փոխանակութիւն: Ներկայացուեցան երկու զեկուցումներ, առաջինը՝ պատմական ակնարկ մըն էր հայ ժողովուրդի ծագման եւ հայ լեզուի զարգացման մասին, երկրորդը՝ ձուլման վտանգին մասին էր, զոր ներկայացնողը յայտնեց թէ հայապահպանումը կապ - ուած է հայ դաստի հետ, եւ թէ առանց քաղաքական գործունէութեան գոյատեւելու յոյսերը ձախողութեան կը մատնուին: Այս նիւթին չուրջ տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն: Այստեղ պէտք է նշել թէ հակառակ տարբեր քաղաքական ուղղութիւններ ունեցող երիտասարդներու, վիճաբանութիւնը անցաւ համերաչխ եւ մեծ մասամբ կը տիրէր միասնականութեան ոգի: Հանդիպումի աւարտին բոլոր երիտասարդները միասին երգեցին «Սարդարապատ»ը:

Կ'ուզենք չնորհաւորել Ֆրանքֆուրթի երիտասարդները այս հաւաքոյթին համար նաեւ բոլոր մասնակիցները, որոնց չնորհիւ օտարութեան այս ափերուն ըստեղծուեցաւ հայկական ջերմ մթնոլորտ մը:

ՄԱՄՆԱԿՑՈՂ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Ֆօթ տ'Ազիւրի շրջանի ընկերակցութիւնը, իր տարեկան Ընդհ. ժողովը գումարեց 1984 Փետրուար 26-ին, Նիսի Հայոց եկեղեցիին Օշական սրահը:

Հրաժարեալ վարչութեան նախագահ՝ Եղիա Մալոյեանի խնդրանքով, ներկաները վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգեցին յիշատակը վերջին ժամանակաշրջանին իրենցմէ անդարձ մեկնած Հայ Ռազմիկ - դիմադրականներու:

Ընդհ. ժողովը ընտրեց նորընտիր վարչութիւնը, հետեւեալ կազմով.

Պատուոյ նախագահ՝ Կիրկոյեան Արթիւր, նախագահ՝ Լորենեան Վահէ, փոխ - նախագահ՝ Հարոնեան Պօղոս, Քարտուղար՝ (հայերէն) Մալոյեան Եղիա, Քարտուղար՝ (ֆրանսերէն) Մելքոնեան Ժիրայր, Գանձապահ՝ Կիւտեեան Մարկոս, Խորհրդատուներ՝ Մասպուրեան Ժիրայր, Մազումեան Ժիրայր, Շիրինեան Միշել:

Ի դիմաց վարչութեան
նախագահ
ԼՈՐԵՆԵԱՆ ՎԱՀԷ
Փոխ - նախագահ՝
ՀԱՐՈՆԵԱՆ ՊՕՂՈՍ

ՔԼՕԶ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

3

ԽՈՒՎՔ

Այնքան լուրջ չեշտով մը կը խօսէր ան որ աղջիկը սարսռաց.

- Երկար մտածեցի ... չարունակեց:

Այս րոպէին անիկա կարգաց Մառիին աչքերուն մէջ նստած սարսափը, եւ, լսկոյն, զայն ապահովցնելու համար վրան ծռեցաւ ու մրմնջեց.

- Մի վախնար, սիրելիս (առաջին անգամն էր որ եզակի կը խօսէր. Մառի սարսռաց՝ բայց երջանկութենէն): Քեզ այնքան կը սիրեմ որ չեմ կրնար առանց քեզի ապրիլ. ահա այս կ'ուզէի ըսել: Կ'ուզե՞ս որ մեր ապագան կարգադրենք:

Մառի մտիկ կ'ընէր եւ չէր կրնար հաւատալ: Ինչքա՜ն թոգուցա՜ծ էր արդեօք: Մեր ապագա՜ն: Ուրեմն ապագայ մը կար իրենց համար: Բնաւ չէր խորհած տակաւին:

- Չեմ հասկնար ձեզ, ըսաւ:

- Պէտք չէ որ ձեզ ըսես ինծի, սիրունիկ Մառիս: Պէտք է որ նաեւ Ռօսոլֆ կոչես դիս:

- Օ՛հ, տակէ աւելի դիւրին բան չի կրնար ըլլալ ինծի համար, ըսաւ աղջիկը զուարթ չեշտով մը: Դուն միշտ Ռօսոլֆ եղած ես ինծի համար: Եթէ դիտնաս թէ ի՛նչ դժուար եղած է ինծի Տէր կոչել ձեզ: Կարծես թէ ինծի անծանօթի մը կ'ուզէի այդ բառը: Բայց եթէ լսած ըլլայիր այն բոլոր զորովուտ բաները զոր ես ձեզի ... զոր քեզի ըսած եմ սենեակիս մէջտեղ, այստեղ քեզի հանդիպելէս չատ առաջ: Ա՛հ, Ռօսոլֆին ուղղուած էին անոնք...: Սկիզբները չատ վիշտ կը զգայի խորհելով քու դիրքդ որ մեզ կը բաժնէր ... Ու հիմա դուն ալ եզակի կը խօսիս ինծի հետ ու նաեւ մեր ապագայի մասին կը խօսիս...:

Մառի անոր վիզը նետուեցաւ, ուրախութենէն խելայեղ:

- Մեր ապագան, չարունակեց, ի՞նչ լսմաստ ունի ասիկա: Հոդ չէ, Ռօսոլֆ, կը բաւէ որ դուն քու սիրելի չքնեղովդ կ'ըսես «մեր ապագան» որպէսզի աւելին չհարցնեմ ես: Մեր ապագա՛ն: Անդամ մըն ալ կրկնէ որպէսզի վստահ ըլլամ թէ չեմ սխալած:

Քանի մը վայրկեան անցաւ մինչեւ որ Ռօսոլֆ կրցաւ խօսիլ: Մառի կը պարէր, իր վրայ կը վազէր, համբոյր մը կը նետէր, ծաղիկ մը կը մատուցանէր, Վերջապէս, եկաւ անոր բազուկներու մէջ լռելու եւ հանդիսաւորապէս ըսաւ.

- Խօսէ, մտիկ կ'ընեմ քեզ:

Ռօսոլֆ քիչ մը չփոթութեամբ բացատրեց անոր թէ դժուար էր իր ապագան պայծառ տեսնել, այնքան խանդարուած էր իր դիրքը Պետութեան մէջ եւ իրենցներուն միջեւ: Չնախատեսուելիք դէպքեր կրնային վրայ հասնիլ եւ մէկ ակնթարթի մէջ փոխել ամէն բան: Ինք չրջապատուած էր թշնամիներով, որոնք Պետութեան ամենաբարձր դիրքերը զբաղած էին: Թող հայրը հարբուխ ըլլար միայն, ու ինք մարդիկը իր ոտքերուն տակ պիտի տեսնէր: Ներկայիս, սակայն, ոչ մէկուն վրայ կրնար յոյս ունենալ: Պաղութիւն ինկած էր իր եւ ընտանիքի անդամներու մեծ մասին միջեւ որոնք անմիտ, յետադէմ ու յամառ անձեր էին:

- Հայրս...: Անոր մասին ուրիշ օր մը կը խօսինք: Մայրս նոյն իսկ, որ ներքնապէս չատ մօտ է ինծի, ինձմէ կը փախչի: Անիկա յաճախ առանձին կը թափառի այս ընդարձակ պալատին մէջ, որուն բոլոր դուռները կը բացուին, երբ ան կը մօտենայ: Անցեալ օր իրեն հանդիպեցայ, պատահմամբ, ընդունելութեան դահլիճներէն մէկուն մէջ: Անակնկալի եկած, պիս տեսածին պէս աճապարանքով սկսաւ բարձրանալ ցոյց տալով որ չէր ուզեր որ զինքը կեցնեմ: Քովէս անցնելու առեն, հովհարի նշան մը կ'ընէ ինծի: Բայց եւ այնպէս կը սիրէ պիս...: Գիտե՞ս թէ ի՞նչ պատկեր կ'արթնցնէ ան իմ մէջս. բանաստեղծական մը դէմքը: Հօֆպուրկը, Վիէննան, բովանդակ Աւստրիան անոր բանան է: Շունչ կ'առնէ այն առեն մի - այն երբ հեռուն կը գտնուի: Պիտի ուզէր փախչիլ ու ալ երբեք չդառնալ...: Ես ալ բանտարկեալ մըն եմ, Մառի...:

Պահ մը լռեց, յետոյ աղջկան վրայ հակելով, ականջին փսփսաց. իբր թէ վախնալով որ ուրիշներ կը լսեն կամ բառերը պատերէն կ'անցնին.

- Օր մը պիտի մեկնիմ...: Եւ դուն ինծի պիտի հետեւիս:

(Շար. 62)

Ս· ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - ՍԷՆ - ԹՈՒԱՆԹուանի Ս· Թադէոս - Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Մարտ 25, պատարագ եւ քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի վասն հոգւոյն՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ, երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

վաչէ Ծ· վրդ· Խգնատիոսեան

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ա.ՆԻԷՒ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ, ԳՈԼՈՄՊԻ

Շրջաններուն տարեկան գեղարուեստական՝

ցերեկոյթը

Կիրակի, Մարտ 25, կէսօրէն վերջ ժամը 15-ին, Պուա - Գոլոմպի Քաղաքապետարանի վերանորոգուած գեղեցիկ սրահը, կայարանին մօտ, Վիլլա տէ Օպէփիճ - 35 ռիւ տիւ ժէնէրալ Լըֆլէր - Պուա Գոլոմպ:

Խօսնակ՝ Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին՝

«ՆԱՅԻՐԻ» երգչախումբը՝ ծանօթ դէկավար ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊՂԿԵԱՆի

«ՆՈՐԱԾԻԼ» ժողովրդական պարախումբը, առաջնորդութեամբ՝ ԱՐԹԻՆ ԵԱՂՃՆի·

Ծանօթ երգիչ՝ ՎԻԳԷՆ, ընկերակցութեամբ վարուժի եւ Ֆիլիփի, եւ երիտասարդ քանոնիստ՝ Անիէս Յակոբեանի:

Ուշադրութիւն՝ Փարիզէն եկողներուն՝ չոգեկառքը առնել Սէն - Լազարէն, իջնել Պուա Գոլոմպի կայարանը:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 40 Ֆ·:

prochainement ouverture

SARL ARA TRAITEUR

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Արնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Շաբաթ, Մարտ 24

Restaurant Scolaire
173, rue Jean Jaurès—Arnouville-lès-Gonesse

կը մասնակցի երգիչ՝ ՄԻՆԱՍ

Réservation : 985 79 85
985 39 54

Գինն՝ 120 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

le Samedi 24 Mars

GRAND TOURNOI DE
TENNIS DE TABLE

Récompense au gagnant
Inscriptions auprès de l'animateur:
Patrick Papazian, le jour même
à 13h 30

Participation 15 F

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue», la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.08
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

SPECTACLE
DE MARIONNETTES

Dimanche 25 Mars, à 15 heures

Salle de l'Eglise arménienne
Rue d'Arménie, LYON

organisé
par le Comité éducatif
de l'Ecole Haygazian de Lyon
et la M.C.A. de Décines

présenté et proposé par
SIMON MENAKIAN
(de Marseille)

Entrée : adultes 25 F, enfants 15 F.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղը բոլոր հանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը 15-ին սովորական ժողովատեղին: կարեւոր օրակարգ: Պատգ· ժողովի զեկուցում, վարչ· ընտրութիւն, ձեռնարկ: Ընդհամուհիներու մեծամասնութեան ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

HOTEL CONCORDE PALM BEACH
Promenade Kennedy, Marseille

SOIREE DU PRINTEMPS

organisée par
U. G. A. B.
Union Générale Arménienne de Bienfaisance

SAMEDI 24 MARS de 20 h. à 3 h.

à 20 h. : DINER DANSANT
Orchestre Tzigane

de 24 h. à 3 h. : BAL

Réservation: Agence WASTEELS - J. CHELELEKIAN, 87, la Canebière, Tél:95.90.12
U.G.A.B. 33, Cours Pierre Puget Tél: 37.75.97

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de
Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱՀԱՆՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (mezzo)
IRENE PAMBOUDJIAN (piano)
SETRAK KOULAKSEZIAN (vl. - alto)

— — — — — — AU PROGRAMME — — — — — —

LEGENDE — LA BATAILLE D'AVARAïR — MELODIES
KOURKEN M. ALEMSHAH
NANOR — PELERINAGE — RECUEIL (Chants Populaires)
GANATCHIAN - APRIKIAN

LOCATION (de 11h à 17h 30) :
THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne - PARIS 8e — Tél. 723.47.77

PRIX DES PLACES :
30-50-70-100-120-140-170 et 200 F.

POINTS DE VENTE :
— Librairie H. SAMUELIAN - 51, rue Mr. Le Prince - 75006 Paris - Tél. 326.88.65
— M.C.A. - 9 rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE - Tél. 376.55.89
— TELECONDORCET - 175 avenue Jean-Jaurès- 92140 CLAMART - Tél. 642.56.17
— LIBRAIRIE PALOUYAN - 9 rue de Trévise - 75009 PARIS - Tél. 523.24.97
— ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN
121 av. Henri Barbusse - 95400 ARNOUVILLE-LES-GONESSE - Tél. 985.04.46
et auprès des membres de la chorale SIPAN - KOMITAS

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

A PARTIR DE
2570 Frs

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
23
VENDREDI
23 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.664 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.664

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 13 / 19)

«ՍՊԱՐՏԱԿ» - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

Առհոգային 47-րդ ախոյենութեան մրցաշրջի իր անդրանիկ հանդիպումը «Արարատ» ունեցաւ Մոսկուայի «Սպարտակ»ի հետ, այս վերջինի դաշտին վրայ: Սպարտակցիները դերազանցած են իրենց մրցակիցները թէ՛ դրոհներու կազմակերպութեամբ եւ թէ՛ արագութեամբ, ինչ որ յաղթանակ մը ապահոված է իրենց (2 - 0): Պէտք է ըսել, որ կարգ մը գլխաւոր մարզիկներու բացակայութեան պատճառով «Արարատ» չէ կրցած ամրողջովին ցուցաբերել իր թէքնիք խաղարկութիւնը եւ Մորէն Յովհաննիսեանի բոլոր ջանքերը խափին մէջ բեկում մը մրցելու եւ նպատակասլաց դրոհներ կազմակերպելու համար ակնկալուած արդիւնքը չեն տուած:

Միւս կողմէ, նոյն հանդրուանի այլ խումբերու մրցումները տուած են հետեւեալ արդիւնքները.-

Դինեպր - Ժալգիրիս	2 - 2
Կայրաթ - Դինամօ Կիեւ	1 - 1
Մետալիստ - Դինամօ Մինսկ	1 - 1
Շախտեոր - Զենիթ	1 - 1
Դինամօ (Թ.) - Պախտակոր	2 - 0
Նեֆթչի - Դինամօ (Մ.)	1 - 2
ԲԿՄԱ - ԲՄԱ Ռոստով	2 - 1

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մարտ 14-ի թիւով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՏԵԼՇԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Հայաստանի հարուստ բնաշխարհը, ձեռակերտ ու անձեռակերտ յուշարձանները ոչ միայն Սփիւռքի Հայերու, այլեւ Խորհ. Միութեան զանազան շրջանները ապրող բազմաթիւ զբօսաշրջիկներու հետաքրքրութիւնը կը չարժեն: Օրական վեց հազար զբօսաշրջիկ եւ խմբական այցելութիւն կ'ընդունի Հայաստան՝ Խորհ. Միութեան տարբեր շրջաններէ: Անոնց թիւր տարուէ տարի կ'աւելնայ: Օրինակ, այս տարի զբօսաշրջիկութեան եւ խմբական այցելութիւններու հանրապետական խորհուրդը կը սպասարկէ 270 հազար հոգիի աւելի, քան անցեալ տարի: Նոյն ժամանակ Հայաստանէն 320 հազար աշխատաւորներ կը ճամբորդեն խորհրդային երկիրներ: Այս տարի սկսած են բանել ճամբորդական 27 նոր ուղիներ, տարբեր ուղղութիւններով: Ներկայիս կառուցման մէջ են Երեւանի «Իրերունի» պանդոկի երկրորդ բաժինը, ինչպէս նաեւ պանդոկներ եւ ճոպանուղիներ Կիրովական: Ասոնցմէ զատ, կը վերակառուցուին Երեւանի «Նայիրի» պանդոկի առաջին շէնքը եւ Ապարանի պանդոկը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԹԻՓԼԻՍ» ՍՐՃԱՐԱՆԻՆ
ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի Աբովեան փողոցին վրայ բացուած է նոր սրճարան մը՝ «Թիֆլիս»: Բացման օրը աւելի արուեստի սիրահարներ հաւաքուած են, քան համեղ խորտիկներու սիրահարներ: Այս երեւոյթը կը բացատրուի սրճարանի չեմէն ներս մտնելէ եառ: Մուտքին հիւրերը կը դիմաւորէ Կոխտայ կինոն՝ հին Թիֆլիսի ամէնէն վերջին կինոն, որ իր սրամիտ կատակներով այցելուները կը հրաւիրէ համտեսի: Հոս ամէն բան Թիֆլիսով կը շնչէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԷՆ Կ'ՈՂՋՈՒՆԷ
ԱՄՈՒՐ ՁԻՆԱԿԻՑ ՄԸ

×

Ձորեքշաբթի օր, հազիւ վերադարձած Պրիւսէլէն, յուսախաբ, ինչպէս կը խոստովանէր, Նախագահ Միթերան Նախարարաց Խորհուրդէն եառ, ընդունած է, յաջորդաբար, նախագահ Ամին Ճեմայէլը, ապա՝ Շիլիներու պետը՝ Պէրրի, պատրաստած իր ելոյթը եւրոպական ձախողութեան մասին, հուսկ Քոնքորտը առած եւ Ուաշինկթըն մեկնած: Հոն գինքը կ'ընդունէր Արտաքին նախարարը՝ Շուլց, ողջունելով Ֆրանսան, որ ամուր գինակից մըն է եւ անկախ Պետութիւն մը: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին կ'ընկերանան իր կինը եւ միայն մէկ նախարար՝ Շէհոն:

Ֆրանսական հեռատեսիլէն, Նախագահը պատասխանելով երկու լրագրողներու կը բացատրէր Պրիւսէլի ձախողութեան պատճառները, չեչտելով հանդերձ թէ, գինակցութիւն մը չկայ Մեծն - Բրիտանիոյ դէմ, բայց այնպէս եղաւ որ ինք համախոհները կայլին Տիկին Թաչըրի դէմ: Նախագահ Միթերան ըսաւ նաեւ թէ տարակարծութեան միակ կէտը եղած է, միւս բոլոր հարցերը, մէջնընկալով քաղաքական բնոյթ ունեցող հարցերը կարգադրուած են: Մեծն - Բրիտանիան՝ բարեկամ մեծ երկիր մըն է, որ սակայն դժուարութիւններ ունի Հասարակապետութեան մէջն ապրելու: Միթերան կը խնայէ, կ'ուզէ միշտ փրկել Եւրոպան, որ դժուարութիւն պիտի չունենար եթէ պարզապէս յարգուէր Հռոմի դաշնագիրը: Միւս Եւրոպացիները նուազ բարեացակամ են Անգլիոյ նկատմամբ, արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարած է այս առթիւ.- «Մեծն - Բրիտանիա պէտք չէ անդիտանայ որ եւրոպական ինը երկիրներ, որոնք տնտեսական տարբեր վիճակներ ունին, յաջողած են համաձայնիլ իրեն ըլլալիք՝ մէկ առաջարկի շուրջ»: Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ անտեսել թէ Տիկին Թաչըրի Եւրոպայի հանդէպ բռնած վճռական դիրքը, կը նպաստէ Ֆրանսայի, այն չափով որ, եթէ Տիկին Թաչըր ընդունէր վերջին առաջարկը զոր ըրին իննները, ատիկա մեծ բեռ մըն էր Ֆրանսայի համար եւ նախարար Ռոլան Տիւմա բաւական նեղը կրնար դրուիլ Ազգ. Ժողովին մէջ, բացատրելու եւ արդարացնելու համար յաւելեալ ծախքերը:

×

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՆՉ ՎԱՂՈՐԴԱՅՆ

Ինչ ապագայ կարելի է ակնկալել, Լիբանանի ձախողութենէն եառ: Ըստ ամանոյ՝ քաղաքացիական պատերազմ, ճումպլաթ զէնքերու իր շռփինկէն եառ, պատասխանելով լրագրողի մը այն հարցումին թէ ինչպէս կը տեսնէ Լիբանանի ապագան, ըսած է «կրակին կռիւներ, կրակին արիւն»:

Երիք Ռուլոյի համար (Լը Մոնտ) Լօզանի Ժողովը յատկանշուած է յաջորդական դատապանութիւններով եւ զինակցութեանց յետպէրլմանեներով, մինչեւ իսկ երկու համամասնական ճակատներուն ծոցը: Շամուն միշտ զինակիցները չէ մնացած փիէր Ժեմայէլի, որուն տագնապահարը, նախագահը, հոս - հոն «կամացուկ մը» չէ ծածկած թէ քանած է քրիստոնեայ զինակալարներու անզիջողութենէն: Ֆրանճիէ, մերթ ընդ մերթ Սուրիոյ գործիքն եւ Սուրիոյ հակառակորդին գործիքը եղած է: Սիւննի զեկավարները մէկ կողմէն միւսը անցած են, ըստ իրենց չահերուն: Մինչ՝ Ճումպլաթ եւ Պէրրի կողք - կողքի մնացած են, առանց ծածկելու որ իրենց վերլուծումները միշտ համապատասխան չեն: Հոս, նաեւ մեծ պարտեալը, քանի մը օր առաջուան մեծ յաղթականն էր՝ Սուրիա: Ըստ Պէրրիի, միայն անոնք որոնք չահ ունին յարանուանական դրութենէն, կ'ուզեն այս վիճակին պահպանումը ի գին արեան հեղեղի մը: Կ'ընդունի որ Յորդանի մեր ժամանակաշրջանին կրօնական մեծագոյն զեկավարներէն մէկն է եւ ուրեմն, չի Լիբանանցիները չեն կրնար անտարբեր մնալ Իրանի դոյակիճականին նկատմամբ:

Տեղւոյն վրայ կռիւները սաստկացած են, մանաւանդ Պէյրութի ներքին «սահմանագլուխին» վրայ եւ հարց է թէ որո՞ւ պիտի յանձնուի այդ գիծին անցքը, երբ Ֆրանսացիք, որոնք վերջին մնացորդներն եղան բազմազգեան ուժերուն, վերջնապէս մեկնին:

×

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

«ԵԹԷ ԱԹԱԹԻՒՐՔ ՈՂՋ ԸԼԼԱՐ, ՁԵԶ ԱԼ՝ ՀԱՑԵՐՈՒՆ ՊԷՍ ԿԸ ԲՆԱՋՆՋԷՐ»

ԿԸՍԵՆ ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐԸ ՔԻԻՐՏԵՐՈՒՆ

×

Տիարպէքիրի «օրինակելի» բանտին եւ մանաւանդ բանտարկեալներուն վիճակը ծանօթ է այլեւս ամէն կողմ: Դեռ վերջերս մեռան կամաւոր ծոմի դիմած 12 Քիւրտեր: Իւմանիթէ կրկին կ'անդրադառնայ (Մարտ 22) քիւրտ բանտարկեալներուն եւ կը պրէ թէ անոնցմէ չորսերու վիճակը ողբերգական է, որովհետեւ մերժած են առօրեպրել այն յայտարարութիւնը զոր բանտապահները կը պարտադրեն որ կատարեն եւ ուր կ'ըսուի.- «Քիւրտերը գոյութիւն չունին, մե՛նք գոյութիւն չունինք»: Անոնք արդէն զատապարտուած են եւ կը պատուին Տիարպէքիրի բանտին «35-րդ հաւաքական նահատակը» որ մահուան նախասենեակն է.- ատո՛նց է, որ իրենց բանտապահները ըսեր են.- «Եթէ Աթաթիւրք ողջ ըլլար, Հայերուն պէս ձեզ ալ կը բնաջնջէր»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԻ ՀԱՐԹ կը նահանջէ բազդատմամբ դեմոկրատ իր մրցակցին՝ Մընտէյլի, մինչ սկիզբը իր յարաճուն յաւաջընթացը անակնկալի բերած էր բոլորը: Ներկայիս Մընտէյլ 10 կէտ աւելի ունի: Պէտք է ըսել որ Մոսկուա բաւական «թունաւոր նուէր» մը ըրաւ Հարթի անցեալ չաբթու, Իզվէսթիայի մէջ եւ այլուր իր գովքը հիւսելով: Առաջին տպաւորութիւնը այն կ'ըլլայ, (երբ խնդրոյ առարկան՝ Մոսկուան չէ, անշուշտ) որ խորհ. Միութեան «թեկնածուն» Հարթն է, բայց այս պարագային հարկ է մտածել թէ երբ այդքան կը գովէ Հարթը, գիտակից է թէ կը վնասէ անոր ընտրութեան... քայլ մըն ալ ընելով... մարդ կը տարուի մտածելու, կը պրէր նոյնիսկ Քաճառ Անշէնէ, առանց կատակի, որ Մոսկուայի թեկնածուն՝ Ռեյկընն է, ուրեմն:

ՓԱՐԻԶԻ «ԻՒՆԻՍԻՖՈ»Ի չէնքին դէմ ռճրային արարք մը պործուած է Ձորեքշաբթի, Մարտ 21-ի գիշերը, դատապանութիւններով եւ զինակցութեանց յետպէրլմանեներով, մինչեւ իսկ երկու համամասնական ճակատներուն ծոցը: Շամուն միշտ զինակիցները չէ մնացած փիէր Ժեմայէլի, որուն տագնապահարը, նախագահը, հոս - հոն «կամացուկ մը» չէ ծածկած թէ քանած է քրիստոնեայ զինակալարներու անզիջողութենէն: Ֆրանճիէ, մերթ ընդ մերթ Սուրիոյ գործիքն եւ Սուրիոյ հակառակորդին գործիքը եղած է: Սիւննի զեկավարները մէկ կողմէն միւսը անցած են, ըստ իրենց չահերուն: Մինչ՝ Ճումպլաթ եւ Պէրրի կողք - կողքի մնացած են, առանց ծածկելու որ իրենց վերլուծումները միշտ համապատասխան չեն: Հոս, նաեւ մեծ պարտեալը, քանի մը օր առաջուան մեծ յաղթականն էր՝ Սուրիա: Ըստ Պէրրիի, միայն անոնք որոնք չահ ունին յարանուանական դրութենէն, կ'ուզեն այս վիճակին պահպանումը ի գին արեան հեղեղի մը: Կ'ընդունի որ Յորդանի մեր ժամանակաշրջանին կրօնական մեծագոյն զեկավարներէն մէկն է եւ ուրեմն, չի Լիբանանցիները չեն կրնար անտարբեր մնալ Իրանի դոյակիճականին նկատմամբ:

Տեղւոյն վրայ կռիւները սաստկացած են, մանաւանդ Պէյրութի ներքին «սահմանագլուխին» վրայ եւ հարց է թէ որո՞ւ պիտի յանձնուի այդ գիծին անցքը, երբ Ֆրանսացիք, որոնք վերջին մնացորդներն եղան բազմազգեան ուժերուն, վերջնապէս մեկնին:

×

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

«ԵԹԷ ԱԹԱԹԻՒՐՔ ՈՂՋ ԸԼԼԱՐ, ՁԵԶ ԱԼ՝ ՀԱՑԵՐՈՒՆ ՊԷՍ ԿԸ ԲՆԱՋՆՋԷՐ»

ԿԸՍԵՆ ԲԱՆՏԱՊԱՀՆԵՐԸ ՔԻԻՐՏԵՐՈՒՆ

×

Տիարպէքիրի «օրինակելի» բանտին եւ մանաւանդ բանտարկեալներուն վիճակը ծանօթ է այլեւս ամէն կողմ: Դեռ վերջերս մեռան կամաւոր ծոմի դիմած 12 Քիւրտեր: Իւմանիթէ կրկին կ'անդրադառնայ (Մարտ 22) քիւրտ բանտարկեալներուն եւ կը պրէ թէ անոնցմէ չորսերու վիճակը ողբերգական է, որովհետեւ մերժած են առօրեպրել այն յայտարարութիւնը զոր բանտապահները կը պարտադրեն որ կատարեն եւ ուր կ'ըսուի.- «Քիւրտերը գոյութիւն չունին, մե՛նք գոյութիւն չունինք»: Անոնք արդէն զատապարտուած են եւ կը պատուին Տիարպէքիրի բանտին «35-րդ հաւաքական նահատակը» որ մահուան նախասենեակն է.- ատո՛նց է, որ իրենց բանտապահները ըսեր են.- «Եթէ Աթաթիւրք ողջ ըլլար, Հայերուն պէս ձեզ ալ կը բնաջնջէր»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԻ ՀԱՐԹ կը նահանջէ բազդատմամբ դեմոկրատ իր մրցակցին՝ Մընտէյլի, մինչ սկիզբը իր յարաճուն յաւաջընթացը անակնկալի բերած էր բոլորը: Ներկայիս Մընտէյլ 10 կէտ աւելի ունի: Պէտք է ըսել որ Մոսկուա բաւական «թունաւոր նուէր» մը ըրաւ Հարթի անցեալ չաբթու, Իզվէսթիայի մէջ եւ այլուր իր գովքը հիւսելով: Առաջին տպաւորութիւնը այն կ'ըլլայ, (երբ խնդրոյ առարկան՝ Մոսկուան չէ, անշուշտ) որ խորհ. Միութեան «թեկնածուն» Հարթն է, բայց այս պարագային հարկ է մտածել թէ երբ այդքան կը գովէ Հարթը, գիտակից է թէ կը վնասէ անոր ընտրութեան... քայլ մըն ալ ընելով... մարդ կը տարուի մտածելու, կը պրէր նոյնիսկ Քաճառ Անշէնէ, առանց կատակի, որ Մոսկուայի թեկնածուն՝ Ռեյկընն է, ուրեմն:

ՓԱՐԻԶԻ «ԻՒՆԻՍԻՖՈ»Ի չէնքին դէմ ռճրային արարք մը պործուած է Ձորեքշաբթի, Մարտ 21-ի գիշերը,

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԲԲԱՀԱՅՐԸ՝ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1982 թուականի աշնան, Միաբանութեանս Ընդհ. Աբբայ՝ Հայր Ցովհաննէս Վրդ. Դերձակեան, Միացեալ - Նահանգներ կատարած իր այցելութեան առիթով, ականատես կ'ըլլար Միջին - Արեւելքի երկիրներէն հոն գաղթող Հայերու բարոյական եւ կրթական պահանջներուն:

Ներկայացուց կուզանք հաղորդել որ Գեր. Հ. Ցովհաննէս Վրդ. Դերձակեան հրաժարած է Միաբանութեանս Ընդհ. Աբբայի իր պաշտօնէն, եւ փոփոք յայտնած է երթալու հիւսիսային Ամերիկա, գրաղեցնու հայ պատանիներու դաստիարակութեամբ:

Սուրբ Աթոռը ընդունած է իր հրաժարականը եւ անհրաժեշտ դիւրութիւններն ընծայած՝ այդ ծրագրին ի նպաստ:

Մխիթարեան Միաբանութեան Վարչութեան գլուխն է ներկայիս՝ Ընդհ. Աթոռակալ Մեծարգոյ Հ. Բարսեղ Վրդ. Զէյփէեան, որ ըստ Սահմանադրութեան կը վարէ Միաբանութեանս վերին պատասխանատուութիւնը, խորհրդական Հայրերու աջակցութեամբ, մինչեւ առաջիկայ Ընդհ. Ժողով:

ԴԻՒԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ - Ս. ՂԱԶԱՐ
Մարտ 1, 1984

ԽՄԲ. - Այս հաղորդագրութեան կը ցանկանք աւելցնել, թէ ըստ մեր ունեցած տեղեկութեանց Հ. Ցովհ. Վրդ. Դերձակեան, Յունուար 19-էն ի վեր Լոս - Անճելըս կը գտնուի եւ հոն հետամուտ է կրթական եւ բարեսիրական հիմնարկութեան մը ձեռնարկելու:

եւ հրդեհ ծագած, հրոյ ճարակ դարձնելով 3000 ք.մ., գոհ չկայ:

ՔԱՍՆԱՄԵԱՑ ՀԱՑՐԱՍՊԱՆԸ սովորականէն դուրս ամբաստանեալ մըն է: Կը պատմէ դատաւորին, որ հայրը սպաննած է անոր պնդումին վրայ, որովհետեւ համոզած էր զինքը որ կրկին մարմին կ'առնէ եւ աշխարհ կուգայ: Զոհը՝ Կուատըլուփէն եկած՝ Ֆելիսիէն Պիքաօ չատ կը կարդար Վետայի (հնդկական) դիրքերը, եւ մէկ տգան ալ ղրկած էր Քրիշնայի ազանդաւորներու մօտ: Տունը միշտ կը քարոզէր թէ հարկ է նախ մեռնիլ, քանի անմիջապէս յարութիւն կ'առնես (Քիստոսէն ալ չուտ, կը դրէ «Լիպերասիոն») եւ ուզած կերպարանքդ առած կ'ըլլաս ու ուզածդ կ'ընես: Չէ կրցած կինն ու բոլոր զաւակները համոզել, բայց ի վերջոյ յաջողած է երկուքը համոզել, որպէսզի կատարուի «մեծ փորձը»: Տղաքը մերժած են սակայն փորձին ծառայել, ուրեմն հայրը ինքզինքը թեկնածու ըրած է ու հրահանգած տղուն, զոյն գինելէ եառ՝ «կրակէ՛»: Տղան, այն ատեն 18 տարեկան, կրակած է եւ անմիջապէս, իր կարգին, հրահանգած հօրը՝ «եկի՛ր»: Ֆելիսիէն - Ղազարոս չէ ելած, եւ երբ տգան անդրադարձած է թէ հայրը ոտքի եկելիք չունի, այլեւս հակցած է թէ ծուռ բան մը կար հօրը դաստիարակութիւններուն մէջ, եւ ինքգինքն ալ գտած բանտը եւ Վալ տ'Ուազի ոճրային աւեանին առջեւ, որ չի գիտեր ինչպէս գատել տգայ մը, որ հրեշ - հնազանդ եղած է հօրը...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Բ.

Եւ այժմ կուգամ ուրիշ կարեւոր կէտի մը։

5· Յօդուածագիրները, չեշտելէ ետք թէ «930 - 40-ական թուականներին եղան որոշ ելեւէջներ մեր բառապաշարում, մասնաւորապէս փոխառութիւնների հարցում, ... Տերմինաբանական կոմիտէի որոշումների միջոցով կարողացանք ձերբազատուել անհարկի չատ փոխառութիւններից, որոնց տեղը բռնեցին բուն հարազատ հայկական կազմութիւններ», իբրեւ օրինակ կուտան սպորտ բառը, զոր ներկայիս փոխարինած են մարզ բաղադրիչով՝ կազմելու համար մարզադաշտիճ, մարզադաշտ, մարզական եւ այլ բառեր։ Անոնք ապա կը մեղադրեն «Սփիւռքի թերթեր»ը, որովհետեւ այս վերջիններս մարզական լուրերու իրենց ընդհանուր խորագիրը տակաւին «Սփոր» բառը կը զործածեն։ Ամբողջութեամբ համաձայն եմ իրենց հետ։

Բայց ...

Օրինակ առնենք նկար մը՝ «ՍՊՈՐՏ»։ Ասիկա Սփիւռքի թերթեր»է չեմ առներ, այլ՝ «Սովետ. Հայաստան» օրաթերթի 1984 Յունուար 20-ի թիւին չորրորդ էջն է։ Ան ընդհանուր խորագիր է, որուն տակ դրուած են մարզական լուրեր։ Այդ լուրերէն մէկուն մէջ կը յիշուի «սպորտի վաստակաւոր վարպետ» մը։ Իսկ «Հայ - բնիքի ձայն»ի 1984 Յունուար 18-ի հինգերորդ եւ ութերորդ էջերուն վրայ եւս կը հանդիպիմ նման արտայայտութիւններու. «Սպորտի կոմիտէ», «սպորտի վաստակաւոր վարպետ», «սովետական սպորտ», եւայլն։

Յօդուածագիրները, չարունակելով այսպէս մերկացնել սփիւռքահայերուս օտարասիրութիւնը, կը գրեն թէ «արեւմտահայերէնում գեռեւս գոյ ծածկական են Ուրական, սամավար, փոռոքոռոլ եւ նման բառեր, մինչ հայերէնում ընդունուած են մրրիկ, իմիճաեռ, արձանագրութիւն»։ Արեւմտահայերս ուրական բառը գործածելէ առիթ մը չէր։ Սամավարը մենք չենք գործածեր, եւ զայն տեսած ենք նախասովետական չրջանի արեւելահայ պրոպներու երկերուն մէջ, Բաֆֆիէն սկսեալ։ Իսկ փռոքոռոլ կրնանք գործածած ըլլալ - չատ քիչ պարագաներու, - բայց ո՛չ որուած արձանագրութիւն իմաստով։

Ո՞ր սփիւռքահայերս, որովհետեւ, ինչպէս յօդուածագիրները կը չարունակեն, «Ճատալի է արձանագրել որ նոյն - իսկ մայրենիի ուսուցիչների մէջ համուտների չարքերը խիստ նօսրացել են...»։ Է՛հ, իրականութիւնը իրականութիւն է. կարելի չէ ժխտել նօսրացումը։ Իսկ ես որ տեսած եմ արտագաղթածներու եւ ուրիշներու գործածած ազգատ, անկապակից, թերի ուղղագրութեամբ հայերէնը, կ'ուզեմ հարցնել թէ Հայաստանի մէ՞ջ եւս «չարքերը խիստ նօսրացել են»։

Մեր ուրականին, սամավարին եւ փռոքոռոլին մեղքը քաւելէ ետք, այժմ դառնանք եւ տեսնենք թէ Տերմինաբանական Կոմիտէն ի՞նչ կը բանի։

Սեղանիս վրայ ունիմ պարագայական երկու թերթ, Հայաստանէն նոր ստացուած. «Հայրենիքի ձայն»ի 1984 Յունուար 18-ի թիւը, եւ «Սովետական Հայաստան»ի 1984 Յունուար 20-ի թիւը։ Ահաւասիկ նմոյշներ ընթերցումէս։

Նախ՝ «Հայրենիքի ձայն»ը. կուտամ օտար բառերը միայն.

Ասֆալտապատում, տրեստի կոլեկտիվ, ավտոմոբիլային, տրանսպորտային, օբյեկտներ, կինոթատրոն, պետական բանկ, տեխստ, կոմիտէ, կոլեգիա, կոմպոզիտոր, պանելային, կոմբինատ, ագրոարդիւնաբերական, հիմեեներ, պրոֆեսիոնալ, ռեֆորմ, սոցիալիզմ, սոցիալիստական, սոցիալական, Էկոնոմիկա, պլեհուար, ակտիվ, կուլտուրա, պրոցես, հիմնելեկտուալ, կոնկրետ, միհնիստրութիւն, պրոֆտեխդպրոց, պրոֆտեխուսուցում, կադր, բազա, բազային, պոտենցիալ, մոնտաժում, մելիորատիվ, մեխանիկսական, պրոբլեմ, հիմնախուռն, պոմպեր, փոնդ, անսամբլ, ստադիոն, փուտբոլ, ֆեդերացիա, պրեզիդենտ, փոխ-պրեզիդետ չեմպիոնատ, չեմպիոն, պոլիկլինինիկա, սանիտարա - հակահամաճարակային, էլեկտրա - մեխանիկական տեխնիկում, գազիֆիկացվել է, ռադիոֆիկացվել է, ֆերմենտացիոն, կոնյակի սպիրտ, դեպուտատ, սիմֆոնիա, դիրիժոր, արտիստ, բյուրո, ավտոստղավար, ռադիոյի, սիմֆոնիկ, ֆիլհարմոնիա, տուրիզմ, օրգան, բետոնապատ, հիպերբոլա, փուտբոլային թիմ, մասսայականութիւն, ֆանտաստիկ, մոդեռն, ավտոբուս, պրոֆե - սոր, հայկական պռեզիայի անթրոլոգիա, պրոպականդում, մետրոպոլիտեն, օբյեկտիվ, պրոբլեմ, թեմա, կոնսերվատորիա, արտիստիկ, պոլիտեխնիկական ինստիտուտ, փակուլտետ, պիոներ, պիոներ - տուն. լաբորատոր - կաբինետներ, տոմսի, ագրոհիմիա, մելիորացում, տրիկոտաժ, բրիգադ, բրիգադավար, բրիգադի բրիգադավար, փիրմա, ռեկորդ, ռեզերվներ, տեխնիկա, էքոնոմ, թիմակից, ռեկորդակիր, ռինգ, տիպաբանական։

Իսկ «Սովետական Հայաստան»էն՝

Էներգիա, պրոպագանդիստ, արտապլանային, ագիտացիոն - պրոպագանդիստական, տեխնոլոգիա, մեթոդ, կոմբայնավար, դիրեկտոր, ապարատ, կոմբինատ, մոդելային փաբրիկա, շեֆ, ատեստատ, ատեստատի միջին բալ, Էքսկուրսիա, մաթեմատիկա, մեթոդիստ, օրգանական ինֆորմացիա, օրգանիզմ, կապիտալ, ամենամասսայական, փոստային, փոստատար վագոն, ավտոմեքենա, ավտոմատ, կոորդինատային, օպերատիվ, էլազիէլեկտրոնային, կանալ, ռադիոռելեային, կոմբլեկսային պլաններ, պլանավորում, դիպուտատութիւն, հիմներվենտներ, ագրեսոր, պարտիզաններ, ռեգիոն, պրոցես, իմպերիալիզմ, ագրեսիվ, կուրս, կինոնկար, կինոհամերգ, կինոէտյուդ, մուլտիպլիկացիոն կինոնկար, փիլմ, դելտա, դրամատուրգիա, դրամատիկ, պրոֆտեխուսումնարան, կուլտուրա, կոնֆերանս, ավիացիա, կոնֆլիկտ, փեդերացիա, միլիտարիզմ, պրակտիկ, ասամբլեա, կամերային, դրամա, ռեժիսոր, դիպլոմանտ, կվարտետ, կոնֆլիկտային, սուվերեն, գրոսմայստեր, օկուպանտ, բարիկադ, աստղիացիա, սեզոն, գոլ, հիմներսիվ, ավտոդող, պրոլետար, ռետիանտեխնիկական, հիմներեատեխնիկական, ավանգարդ, կուլտուր - կենցաղային, կոմունալ, ընտրական կամպանիա, կոմբինատ, օկրուգ, ակտիվություն, հիմներսիվացում, հիդրոշինարար, դեկորատիվ։

Տակաւին կրնայի «Արխիւների վարչութեան» պաշտօնաթերթը առնել, կամ՝ «Պատմա - բանասիրական հանդէս»ը, «Գարուն»ը, մանաւանդ՝ «Սովետական արուեստ»ը, որուն յօդուածները ըմբռնելու համար զերմաներէնէ հայերէն կամ ռուսերէնէ հայերէն բառարաններու պէտքը կը զգամ միշտ։ Նոյնն է պարագան, մեծ մասամբ, «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»ին, ուր գոնէ, նուազագոյնը, յարդուած պէտք էր ըլլար մեր լեզուի բառապաշարին մաքրութիւնը, անաղարտութիւնը։

Ինչպէս վերի ցանկերէն կ'երեւի, օտար բառերու պարզ տառափոխութիւն մըն է կատարուածը, եւ ո՛չ թէ «տերմինալի - նութիւն», «տեխնիկական ժամանակակից լեզափոխութեան» յարմարելու, պատճառելու, հայերէն բառեր ստեղծելու չինչ աշխատանք։ Ուրե՞մն. ինչպէ՞ս կարելի է ըսել որ օտարամուտ բառերէն ձերբազատած է արեւելահայերէնը, երբ յայտնի է թէ օտար «տեխնիկական» բառերը գրաւած են այդ բարբառը լիովին։ Ուրեմն ի՞նչ ըրած է կամ կ'ընէ «Տերմինաբանական Կոմիտէ»ն, որուն անունն իսկ օտար բառերէ կազմուած է...։

Բաղդատելով «Հայրենիքի ձայն»ի եւ «Սովետական Հայաստան»ի բառապաշարը արտասահմանի մեր թերթերուն հետ, եւ ընդունելով հանդերձ թէ «հասկանալի պատճառներով» մենք դժուարութիւններ առջեւ կը գտնուինք, յատակօրէն կը տեսնենք որ մեր գործածած լեզուն համեմատաբար աւելի՛ մաքուր է եւ գերծ՝ օտարաբանութիւններէ։ Միւս կողմէ, օր մը պէտք է առանձին ուսումնասիրութիւն մը կատարել, չափելու համար ներկայ ա-

ԿԻՊՐՈՍ

Ա. ԲԱՌՆԱԲԱՄ՝ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՐՈՒՆԿԻՆ ՏԱԿ

———×———

Կիպրոսի այժմու Արք·ը՝ Գեր· Գրիգոս-Թոմոս, կարեւոր դեր կը կատարէ եւ հեղինակութիւն կը վայելէ ընկերութեան մը մէջ, ուր Օրթոտոքս եկեղեցին աւանդութիւնները կը յարգուին եւ պետութիւն - եկեղեցի բաժանումի ըմբռնումը անխմասա կը գառնայ։

- Իմ գերս եւ գործունէութիւնս, կ'ըսէ ան, ազգային բնոյթ կը կրէ, ոչ՝ քաղաքական։

(Պետութեան նախագահն է 1977-էն ի վեր, Ս· Քիփրիանու)։ Արք·ը կ'ընդգծէ, թէ Եկեղեցի մը, որ կը նոյնանայ իր ժողովուրդին հետ, չի կրնար չհետաքրքրուիլ անոր հարցերով։

Եթէ կիպրական Եկեղեցին որոշ առանձնաշնորհումներ կը վայելէ, ասիկա կը պարտի իր առաքելական ծագումին, 45-ին, Փրկչի Թուականին, երբ քրիստոնէական վարդապետութիւնը կը տարածէն Պօղոս Առաքեալ եւ կիպրացի Բառնաբաս։ Եւ կը յաջողին քրիստոնեայ մը կրթառել կղզիին հռոմէացի կառավարիչը՝ Սերգիոս Պօղոս։ Եկեղեցին կը նկատուի «օթոսեֆալ», այլ խօսքով ինքնագլուխ, եւ անոր յաջորդն ալ Ս· Բառնաբասի։ Ե· դարուն, Զենօն կայսր Առաջնորդին կը չնորհէ այդ իրաւունքները։ Այսպէս, Կիպրոսի դլխաւոր Առաջնորդը։ Արք·ը, իրաւունք կը ստանայ կարմիր մելանով դնելու իր ստորագրութիւնը եւ կրելու բիւզանդական կայսեր մականն ու ծիրանի քղամիդը։

Ներկայիս գործնական ձեւով, ի՞նչ կ'ըսէ Եկեղեցին։ Երբ կղզիին բաժանումը Թուրքերու կողմէ իրողութիւն է եւ այլ լուծումի մը հաւանականութիւնը թէ - կան կը գառնայ։ Մեր դերը կը մնայ ոչ միայն օգնել մեր ժողովուրդին, որպէս - զի ան ապրի, գոյատեւէ, այլեւ որպէս - զի ան յաջողի տէր գառնալ իր իրաւունքներուն։ Թուրք ազգին ի գործ դրած մարդկային իրաւանց բռնաբառումնե - րուն դէմ - յանդիման, մեր պարտակա - նութիւնն է օգնել մարդոց, չյուսահա -

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս, Ճափոնի մէջ, լոյս տես հատոր մը ճափոներէն լեզուով, նուիրուած Արամ Խաչատրեանի կեանքին ու գործին։ Հետինակն է երգահան՝ Նոպիւօ Թէվմահավա, որ եղած է հայագէտի մեծ նուն երաժշտագէտին աշակերտը, Մոսկուա։

Նոպիւօ Թէվմահավա, որ 1978-ին եղած է Արամ Խաչատրեանի յուղարկաւորութեան արտասանած էր դամբանական մը, ներկայ եղած է նաեւ Ցուրի 1984-ին, իր փրոֆ·ի ծննդեան 80-ամեակի նուիրուած հանդիսութիւններուն։

Նոպիւօ Թէվմահավա մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը եւ սէր մը ունի Ա· Խաչատրեանի հանդէպ։ Կը նկատէ զայն որպէս մեծերէն, ժամանակակից երգահաններու մէջ։ Ճափոնի մէջ, Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութիւնները կը գտնուին արժանապատիւ մը երաժշտասէր հասարակութեան մօտ, եւ Նոպիւօ Թէվմահավա կը չի խնայեր տարածելու, ճանչցնելու վարպետին ինքնատիպ երաժշտութիւնը։

Հատորը որ ունեցանք մեր տրամադրութեան տակ, կարելի չէ անչուչ նկարագրել, հասկնալի պատճառներու համար։

Մեր նպատակն է պարզապէս տեղեկացնել մեր ընթերցողներուն այս արտակարգ երեւոյթը, որ անկասկած բոլորիս հաճոյք կը պատճառէ։

տիլ եւ, մանաւանդ, չվհատիլ կատարած իրողութեան մը հանդէպ, որ տակաւին նամեակէ մը ի վեր կը տիրէ։

Արք·ը ապա կը խօսի օտար նուանումներու կողմէ եկեղեցիներուն ուղղուած թեամբ կատարուող բռնաբարումների մասին։ Հիւսիսային մասին մէջ, - իրաւուած Թուրքերու կողմէ, - 180 եկեղեցիներ կը կողոպտուին կամ երեսի կայ կը ձգուին։ Պատմական, արուեստհնութեան գործեր կը քանդուին, խամկարներ եւ որմնանկարներ արտասահման կը ծախուին, նոյնիսկ Ս· Բառնաբասի դամբանը եւ վանքը՝ վանականներ պարպուած կը մնան։

Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Արք·ը կ'ըսէ ատակ, - պէտք է միջազգային հանրակարծիքը բոլոր միջոցներով կացութեան իրականութեան հաղորդակից դարձնել։ Որովհետեւ, չատերուն մօտ թիւր ըմբռնում կը տիրէ։ Այդպիսիները կը մտածեն, թէ հարցը հաւաքականութիւններ միջեւ գոյութիւն ունեցող խնդիր մըն է։ Ներքին հարց մը։ Մեզի յաճախ կը հարցնեն, թէ ինչո՞ւ թուրք կիպրացիները հետ չէք բանակցիր։ Աւտնք կ'անդրադառնան ներկայութիւնը, կղզիին հիւսիսային 30 - 40·000 թուրք զինուորականներու դրկուած Թուրքիոյ կողմէ, ինչպէս նաեւ 20·000 թուրք ընտանիքներու՝ բերուած Թուրքիայէն, կղզիին այս գօտին թուրքիացնելու մտադրութեամբ։ Ի՞նչպէս կարելի է, որ կիպրացի Թուրքերը ազատ կերպով կարողանան բանակցիլ։

Ինչո՞ւ իրենց այս վիճակին մէջ, յոյն կիպրացիները իրենց աչքերը չեն յառած Յունաստանի։

Ինսոխսը (Յունաստանի հետ միացում) այլեւս ընդունելի ըմբռնում ըլլալէ դադրի։ Յունաստան, ներկայիս, միջազգային քաղաքական դեր կը կատարէ։ Ինչո՞ւ կ'ակնկալենք միջազգային հաւաքականութիւնէն, մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներէն, այն կը մնայ, որ յատկացան Ազգաժողովին տուած բազմաթիւ որոշումներուն տրամադրութիւնները։ Ցեմն՝ Թուրքիոյ պարտադրել, որ կեդրոնացնէ իր ուժերը հեռացնէ։ Ա՛ռնել եւ չեղեալ նկատել քննութեան առնել եւ չեղեալ նկատել Տէնքթաշի միակողմանի յայտարարութիւնը կղզիին հիւսիսային մասի անկախութեան հռչակումը՝ սահմանումը Թուրքիոյ կողմէ։

Արք·ը կ'աւելցնէ, թէ ցաւը արտագաղթներու միջամտութեան տեւանքներու արդիւնք կը մնայ։ Ան կ'ընդգծէ ան, իրողութեան մէջ Թուրքիացիները չկան յոյն - կիպրացիները են, որոնք բռնի ուժով մահմետական դառնան Թրքական առաջին նուաճումներուն ընթացքին։ Առանձին ձգելով, երբ հաւաքականութիւնները իւ վիճակի կ'ենթարկեն համաձայնութեան եղր մը դաշնակցային չրջագիծին մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ԽՄԲ· - Փետրուար 18-ի «Պայքար»ի մէջ լոյս տեսած այս յօդուածը կ'ամբողջացնէ երկրորդ մը, լոյս տեսած Փետր· 25-ին, զոր կը հրատարակենք երեքշաբթիի եւ Չորեքշաբթիի (Մարտ 27 եւ 28) մեր թիւերով։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՖԻԱՅԻ «երեւան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ, փետրուար 18-ին եւ 19-ին, տեղի ունեցած է «Ակումբ - Թատրոն»ի բացումը: Այս առթիւ «Գ. Սունդուկեան» թատերախումբը ներկայացուցած է պուլկար գրող Սթանիսլաւ Սթրատիեւի «կոճակը» զաւեշտը, բեմադրութեամբ Լիլիանա Սքարլաթովայի, երաժշտութիւն՝ Հայկազուհի Ադասեանի:

×

ԱԹԵՆՔԻ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Մարտ 7-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գեղարուեստական Յանձնախումբին: Բացումը կատարած է Համբիկ Տէր - Աբրահեան: Ցայտագրի առաջին բաժնին ցակոր ճէլալեան եւ Ե. Զեւզոլիս դաշնակի եւ ջութակի վրայ նուագած են հայկական տոհմիկ եւ ժողովրդական մեղեդիները՝ Կոմիտասէն, Կանաչեանէն, Մելիքեանէն եւ Հայաստանի եւ բաժիչներէն: Երկրորդ բաժնին, տիկին Վ. Տումանեան՝ դաշնակի եւ ջութակի ընկերակցութեամբ, երգած է Յովհան - նէս Տումանեանի «Երանի»ն, որմէ ետք ցակոր ճէլալեան դաշնակի վրայ նուագած է Կոմիտասէն, Տիգրանեանէն եւ Կոմիտասէն գործեր:

×

ՎԱՌՆԱՅԻ «երեւան» կազմակերպութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած Մեսրոպ Մաշտոցի: Դասախօսած է «երեւան» թերթի խմբագրապետ Կարօ Հայրապետեան, անդրադառնալով Դ. դարու ժամանակաշրջանին հայ ժողովուրդի համար ստեղծուած պայմաններուն, հայկական տառերու գիւտին եւ Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքին ու գործին:

×

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի Օժանդակ Մարմնի 28-րդ տարեդարձը նշուած է Մարտ 4-ին, Գումգափուի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, վեր առնելով Օժանդակ Մարմնի դերը: Ցաւարտ արարողութեանց, սարքուած սիրոյ սեղանը վարած է Ցակոր Սվասեան: Մարմնի առենապետը Պետրոս Վայվալաքեան կարդացած է տեղեկագիր մը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են երգչուհի Ժպլիտ Սվասեան եւ Պէզճեան Սանուց Միութեան պարախումբը:

×

ՖՐԻԳԻԻՂի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 1-ին, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագած է Տարօն քհնյ. Սիրականեան: Իր քարոզով Շնորհք Պատրիարք բնորոշած է Վարդանանց չարժումին իմաստը, որ անձնուրացութեան ու զոհողութեան օրինակ մըն է: Ցաւարտ պատարագի, «Ալաճաճեան» սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը:

Մարտ 4-ին, նոյն եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Շնորհք Պատրիարք եւ քարոզով մը նկարագրած Վահանեան յաղթական չարժումը, որ չարունակութիւնն էր Վարդանանց սկսած հաւատքի պայքարին: Ցաւարտ կրօնական արարողութեանց, «Ալաճաճեան» սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը, զոր վարած է Սեդրակ Դաւթեան, որ տեղեկագրի մը ընթերցումով անդրադարձած է Պոլսոյ երգչախումբերու ներկայ վիճակին եւ ապագային, չեչտելով հասնող սերունդին մօտ նուիրականութիւններու հանդէպ փարումի պակասը եւ տիրող այլասերումը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք չնորհաւորած է Ս. Վարդանանց երգչախումբը, իր 52-րդ տարեդարձին առթիւ, եւ գրուատած անոր տարած աշխատանքները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

—×—

- Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ -
- Իհ. ԺԻ. Ա. ԱԼՖՈՐՎԻԼ -
1 - 1

Փարիզեան շրջանի հայկական երկու խումբերը՝ Իհ. ԺԻ. Ա. Ալֆորվիլ եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, կազմակերպեցին բարեկամական մրցում մը, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, Կրակի, Մարտ 18-ին: Իրենցմէ քանի մը դասակարգ բարձր Ալֆորվիլի խումբին դէմ Հ. Մ. Ը. Մ.ականները վտանգաւոր եղան մասնաւորաբար խաղի առաջին քառորդ ժամուան վայրկեաններուն, չնորհիւ Վահրամ Խոզուլեանի (5-րդ վայրկեան), Թաշճրեանի (12-րդ վայրկեան) եւ Պէրպէրեանի (15-րդ վայրկեան) զօրաւոր հարուածներուն: Այնուհետեւ դաշտին տիրապետեցին Ալֆորվիլի տղաքը, բայց չյաջողեցան արդիւնաւորել իրենց ճիգերը: Զերմաթի (22-րդ եւ 32-րդ) և Վիտալ (44-րդ) չկրցան կոլի վերածել խմբովին պատրաստուած զեղեցիկ առիթները: Իսկ 35րդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի արքազքը փախցուցին նաեւ փենալթի մը կոլի վերածելու առիթը:

Երկրորդ կիսախաղը անցաւ բաւական հաւասարակշռուած: Փիէթրովսքի (55րդ) եւ Մերտինեան (68-րդ) Ալֆորվիլը հաւմար, իսկ Թաշճեան (60-րդ) եւ Հորունէօզեան (62-րդ) Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի համար կարեւոր առիթներ փախցուցին: Խաղի 72-րդ վայրկեանին Ալֆորվիլէն Երամեան, իր կարգին, չյաջողեցաւ փենալթի մը կոլի վերածել, կարծէք ապացուցանելու համար թէ իսկապէս բարեկամական մրցում մըն էր ... Վերջապէս, 75-րդ վայրկեանին Գարդալեան 18 մեթր քառակուսիէն զօրաւոր հարուածով մը բացաւ հաշիւը, օգտուելով Ալֆորվիլի բերդապահ Մարտիկեանի մեծ սխալէն: Խաղի աւարտին հինգ վայրկեան մնացած Հալգաճեան հաւասարեցուց հաշիւը:

Ահաւասիկ խումբերուն կազմերը. -

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ

Զաւէնեան, Հորունէօզեան, Փէրթէչեան,, Գարդալեան, Հաճիագեան, Թուրաչեան, Խաչեան, Թուլապեան, Գիլիճասլանեան, Նորայրեան, Պէրպէրեան, Թաչճեան, Խոզուլեան Վահրամ:

Իհ. ԺԻ. Ա. ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Սթօփ, Մարտիկեան, Ալեքսանեան, Պոնէ, Մերտինեան, Լասալ, Փիէթրովսքի, Երամեան, Վիտալ, Հալգաճեան, Զերմաթի, Տամանի:

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

—×—

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ ՅԱՂԹԱԿԱՆ
69 - 35

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը տարեշրջանը աւարտեց նոր յաղթանակով մը, ինչ որ կ'ակնկալուէր, նկատի ունենալով հակառակորդներու տեղը (10-է վրայ 9-րդ) դասաւորման մէջ:

Մրցակիցներու դաշտին վրայ տեղի ունեցած այս մրցումին Հ. Մ. Ը. Մ.ականները՝ խաղի ամբողջ տեւողութեան, ոչ մէկ դժուարութեան հանդիպած են եւ իրենց մրցակիցները առաջին կիսախաղի միայն 12 կէտ կրցած են նշանակել:

Երկրորդ կիսախաղին, մասնաւորաբար Վիգէն Մազմանեանի գեղեցիկ խաղարկութեամբ, հայ մարզիկները տարբերութիւնը աւելի խորացուցած են եւ դաշտէն հեռացած 34 կէտի առաւելութեամբ, տանելով փառաւոր յաղթանակ մը: Հակառակ յաջորդական այս երկրորդ յաղթանակին (5-րդը՝ 18 մրցումի ընթացքին), Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս մնացած է ընդհ. դասաւորման 8-րդ տեղը (10-ի վրայ):

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՄԱՆ ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓՈՌ ՏԸ ՊՈՒՔ

Միսաք Մանուչեանի եւ իր 22 ընկերներու գնդակահարման 40-ամեակը նշուեցաւ հանդիսաւոր արարողութիւններով՝ Կըրնոպլ, Աւլ եւ Փոռ տը Պուք, քաղաքապետութեանց նախաձեռնութեամբ եւ Ֆրանսահայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան մասնակցութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 25-ին տեղի ունեցաւ Փոռ տը Պուքի հանդիսութիւնը: Ժամը 16-ին, ծաղկեպսակներու զետեղումէ եւ վայրկեան մը յարգանքի լռութենէ ետք, խօսք առնելով քաղաքապետ Ռընէ Ռիւիսպօն անդրադարձաւ Մանուչեան խումբի սխրագործութիւններուն՝ Ֆրանսայի ազատագրութեան ի խնդիր:

Ապա, դպրոցի մը սրահին մէջ կազմակերպուած ընդունելութեան ներկայ եղան չուրջ հարիւր հոգի: Հոս խօսք առնելով Բարեկամականի քարտուղարը՝ Է. Շեհրիեան, անդրադարձաւ գաղթական 23 երիտասարդներու զոհողութեան ոգիին, իրենց ապաստան տուած երկրի՝ Ֆրանսայի հանդէպ տածած սիրոյն, ինչպէս նաեւ անոր ազատագրութեան համար իրենց կեանքն իսկ ընծայելու պատրաստակամութեան: Ապա կարդաց Մանուչեանի վերջին նամակէն հատուած մը՝ ուր կ'ըսուէր. «Մեռնելէ առաջ կ'ուզեմ յայտնել, թէ ոխ չունիմ զերմանի ժողովուրդին հանդէպ, եւ ոչ ոքի. ամէն ոք պիտի ստանայ իր արժանին: Կը ներեմ ամէն անոնց՝ որ դէչուքիւն ըրին կամ ուզեցին ընել, բացի անկէ՝ որ մեզ մատնեց, իր մօրքը փրկելու համար, եւ անոնք՝ որ մեզ ծախեցին»: Է. Շեհրիեան չնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին՝ որ առաջիններէն եղաւ, որ Մանուչեան խումբին անունով երկար պողոտայ մը մկրտեց Փոռ տը Պուքի մէջ՝ 1976 Մայիսին: Իրեն հետեւեցան Օպաները, Կարտան, Էշիոոլ եւ մօտ ատենէն Մարսէյլ, ուր որոշումը տրուած է եւ կը սպասուի Թուլոնի ճշդումին:

Յաջորդ օրը, Փետրուար 26-ին, Էշիոոլի (Իզէռ) մէջ եւս տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը, ուր ներկայ էր նաեւ Ֆրանսահայ Ռազմիկներու Բարեկամականը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄԱՅԻՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

3

ԽՈՒՈՎՔ

Մառի վախով մտիկ կ'ընէր այս խորհրդաւոր ձայնը: Մեկնի՛ր: Տարակոյս չկայ որ ամենափոքր հրամանին իսկ անոր պիտի հետեւէր: Բայց Ռոտոլֆ լինչպ՞ս պիտի թողուր Վիէննան ու Աւբատրիան: Այս տեսակ բան մը անկարելի կ'երեւէր: Բայց եւ այնպէս պէտք է որ մինչեւ խորհած ըլլայ ան քանի որ այսպէս կը խօսէր: Մառի չէր համարձակեր հարցնել, բայց սիրտը չատ ուժգին կը զարնէր այս զաղափարով թէ միեւնոյն ձակատագրով պիտի միանային իրենք: Ո՞ւր. կարեւորութիւն չունի, կը բաւէ որ միասին ըլլան: Չհամարձակեցաւ հարցընել, թէեւ ուզեց աւելի բան իմանալ այդ մասին:

Ուրիշ անգամ մը, Փրաթէրի մէջ - Միւնիխէն կուգար ան - Ռոտոլֆ յայտարարեց թէ ալ չպիտի ապրէր իր կնոջ հետ: Թերեւս, բարկութեան վայրկեանի մը մէջ, անիկա պիտի գործադրէր այն սպառնալիքը զոր յաճախ կրկնած էր. - Պելժիա մեկնիլ: Ռոտոլֆ սրտովը չէր հաւատար սակայն այն բանին:

- Չպիտի մեկնի: Իր սպառնալիքը պիտ վախցնելու կերպ մըն է միայն:

Բայց ինքն ալ յանդուգն ծրագիր մը ունէր: Պապէն պիտի խնդրէր որ լուծէր իրենց ամուսնութիւնը: Պիտի առարկէր թէ իշխանուհին չի կրնար զահին ժառանգորդ մը տալ: Իր աղջիկը աշխարհ բերելէն ի վեր ուրիշ զաւակ չէր ունեցած: Բայց եւ այնպէս չորս տարի ապրած էր անոր հետ, այս պզտիկին ծնունդէն վերջ: Կ'երեւայ թէ իշխանուհիին ծանր տպաւորքը պինքը ամուլ զարձուցած էր: Անիկա չատ զօրաւոր պատճառ մըն էր եւ Պապը անտարակոյս պիտի ազդուէր: Այս կէտին վրայ, անիկա կը կորսուէր քաղաքական անապատ նկատումներու մէջ, ուր Մառի իրեն կը հետեւէր զժուարութեամբ: Ցայտնի էր որ անգամ մը երբ իր ամուսնութիւնը լուծուէր, կը խորհէր քաղքենի ամուսնութիւն մը կնքել Մառիին հետ:

- Ազատ պիտի ըլլամ, իրարմէ պիտի չբաժնուինք:

Եւ կամ, Պապը մոռնալով, ուրիշ աւելի զեղեցիկ ապագայի մը փայլուլը կը տեսնէր իրենց առջեւ:

- Չիս չրջապատող անձերը այն համոզումը ունին թէ ես իշխանութեան կը ձգտիմ: Կը սխալին, խեղճերը: Երջանիկ պիտի ըլլային գիտնալով թէ որքան զըզուելի զարձուցած են ինծի իշխանութիւնը: Ինչ մեքենայութիւններ, ինչ պատճառաբանութիւններ: Եւ որքա՜ն կեղծ զէմքեր ամէն օր: Երանի՛ իմ զարմիկիս, արհիպուքս Ժանի՝ որ օր մը ազատ մարդ մը պիտի ըլլայ: Ասկէ հեռու ըլլալ եւ անկա՜ս կեանք մը ապրիլ: Պէտք չէ կարծել, սիրելիս թէ անկարելի բան է ատ: Թերեւս ուզելը միայն բաւական է...:

Օր մը երբ ծրագիրները կը բացատրէր սովորական զարձած եռանդով, կեցաւ, յետոյ սկսաւ խնդալ քիչ մը տարօրինակ կերպով ուրկէ Մառին վախցաւ:

- Սիրելիս, ըսաւ, յիմարութիւն չէ՞ այդքան նեղութիւն զղալը: Ուրիշ մէկոյ չկա՞յ մեզի մարդոցմէն փախչելու եւ ընդմիշտ իրարու պատկանելու:

Մառի անոր կը նայէր, անոր մտածումները մինչեւ խորը կարդալու մտահոգութեամբ: Ռոտոլֆ զգալկուած կերպով աւելցուց միայն.

- Ուր որ ալ երթամ, դիտեմ որ կրնամ վատահիլ քեզի:

Մառի անոր վրայ սեղմուեցաւ: Այս բոլոր անկապ առաջարկութիւններուն մէջ բան մը միայն կը հանէր ան. - ինչ լուծում ալ որ ըլլար, Ռոտոլֆ իրեն հետ պիտի ըլլար: Ամէն բան նոյն վախճանը պիտի ունենար, իրենց միացումը:

Այս զաղափարը ուրախութեամբ կը լեցնէր Մառիի սիրտը: Զինքը չրջապատող բոլոր վտանգներուն մէջ, անիկա յուսահատօրէն կը կառչէր միակ ճշմարտութեան մը. - Ռոտոլֆ, ամէն բանէ վեր, կը սիրէր զինքը եւ չէր ուզեր իրմէ բաժնուիլ:

Շէօնպրունի մէջ պատյտ մը ըրին անոնք: Երկար աւուներ ի վեր Մառիկը փափաքէր տեսնել այն փարքը ուր Ռոտոլֆ իր տղայութեանը խաղացած էր եւ որ ժողովուրդին առջեւ փակ էր: Զինքը չրջապատող նախազգուշութիւնները մէկ անգամի համար արհամարհելով, իշխանը կառքով եկաւ անոր սպասելու Մարոքանէրկաասի անկիւնը, Զալէցիանէրկաասի մօտ:

(Շար. 63)

Այրի Տիկին Պերճ Մավեան եւ զաւակները՝ Սեզա, Բաֆֆի եւ Սիլվի,
Պ. Եդուարդ Մավեան,
Տէր եւ Տիկին տոքթ. Բարսեղ Խրիմեան եւ զաւակները,
Պ. Պ. Յովհ. եւ Ժաք Մավիլեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Փալանճեան եւ զաւակները (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ֆէտի եւ զաւակները (Յունաստան) ինչպէս նաեւ Մէրամէթճեան, Էթեմէզեան, եւ Սիմոնեան ընտանիքները սրտի խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին, խնամիին եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆԻ

դառնակսկիծ եւ եղերական մահը, որ պատահեցաւ, Կիրակի, Մարտ 18-ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երկուշաբթի, Մարտ 26-ին, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լա - Շէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Կը խնդրուի, նախընտրաբար, ծաղիկի փոխարէն, նուէրներ ընել ազգանպաստակ կազմակերպութիւններու:

ՈՐԵԻՒ ՄԱՀԱՁԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ՉԼԼԱԼՈՎ ԿՂ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՑՍ ԻՐՐԵՒ ԱՅԴ ՆԿԱՏԵԼ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Պարոնեան, զաւակները եւ թոռները, հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն, իրենց յոյժ սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ՍԻՐՈՒՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

(պատուոյ նախագահ Շաւիլի կրօնական ընկերակցութեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Նմանապէս Ապաճեան եւ Եսայեան զաւակներու ննջեցեալներու հոգիներուն համար, Կիրակի, Մարտ 25-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Մարտ 25, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, կը մատուցուի Հանդիսաւոր Պատարագ եւ կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ նորոգ Հանգուցեալ՝ Երոպայի Հայոց Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ, եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ՀՈԳԵԼՈՑՍ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

համար, անոր վախճանման քառասունքին առիթով:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 1-ին, Փէռ Լաշէզ-ի գերեզմանատան Երոպայի առաջնորդներու դամբարանին վրայ կը կատարուի մանուաւր Աղօթք եւ կարգ Քառասնօրէից:

ՄԱՐՍԷԼ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ բոլոր Թաղային եկեղեցիներուն մէջ Մարտ 25 Տնտեսի Կիրակիին, կը կատարուի մաս - նաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ՝ Ա - րեւմտեան Երոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Պատարագ ժամը՝ 9·45-ին:
Հոգեհանգիստ ժամը՝ 11·15-ին:
Կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Մարտ 25, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ, եւ կը կատարուի Հոգեհան - գըստեան պաշտօն, նորոգ Հանդուցեալ՝ Երոպայի Հայոց Կաթողիկոսութեան Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

համար, անոր վախճանման քառասունքին առիթով:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

le Samedi 24 Mars

GRAND TOURNOI DE TENNIS DE TABLE

Récompense au gagnant
Inscriptions auprès de l'animateur:
Patrick Papazian, le jour même
à 13h 30

Participation 15 F

ABBAYE SAINT VICTOR

Concert

Organisé par le Centre Culturel Sts SAHAK-MESROP, au bénéfice de «Dialogue», la Radio des Chrétiens de Marseille.

Sous la Présidence de son eminence le Cardinal Roger ETCHEGARAY, Archevêque de Marseille.

LUNDI, 26 MARS, A 21 HEURES

Au programme :

l'Ensemble Instrumental de Provence
Direction : Clément ZAFFINI

La Chorale SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN

Œuvres de :

Vivaldi - Mozart - Mirzoyan - Komitas
Ekmalian - Ganatchian - Alemshah

Réservations :

Eglise Arménienne du Prado - Tél.(91) 77.84.70
Dialogue : 1. Ave. R. Schumann
13002 Marseille - Tél.(91) 91.90.08
F.N.A.C. Centre Bourse
13001 Marseille - Tél.(91) 91.30.62
Pianos Gébelins
Rue St Ferréol - Marseille - Tél.(91) 54.21.19

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը՝ 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաններն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 29, ժամը՝ 20·30-ին, 77, ռիւ Լա - Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեճաշը Ծաղկազարդի առթիւ՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

CHERCHONS
Cuisinier(e)

pour association arménienne

téléphoner au 584 - 57 - 18
le matin

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը 15-ին սովորական ժողովատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պատպ. ժողովի զեկուցում, վարչ. ընտրութիւն, ձեռնարկ: Ընդհանուհիներու մեծամասնութեան ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque
EXPOSITION
à l'initiative de Mr. Ara YAGMOURIAN
Sous la présidence de Alain DUMAIT

Raphy

PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours ,de 9h à 18 h,
sauf dimanche

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԱՆԻԷՌ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ, ԳՈԼՈՄՊ

Երջաններուն տարեկան գեղարուեստական՝

ցեւեկույթը

Կիրակի, Մարտ 25, կէսօրէն վերջ ժամը 15-ին, Պուա - Գոլոմպի Քաղաքապետարանի վերանորոգուած գեղեցիկ սրահ կայարանին մօտ, Վիլլա տէ Օպէնհայմ 35 ռիւ տիւ ժէներալ Լըֆլէր - Պուա Գոլոմպ:

Խօսնակ՝ Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցին՝

«ՆԱՅԻՐԻ» երգչախումբը՝ ծանօթ դաշնակահար ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊՏԿԵԱՆԻ

«ՆՈՐԱԾԻԼ» ժողովրդական պարախումբը, առաջնորդութեամբ՝ ԱՐԹԻՆ ԵԱՂՃԻԻ:

Ծանօթ երգիչ՝ ՎԻԳԷՆ, ընկերակցութեամբ Վարուժի եւ Ֆիլիփի, եւ երիտասարդ քանոնիստ՝ ԱՆԻԷՍ Յակոբեանի:

Ուշադրութիւն՝ Փարիզէն եկողներուն չոգեկառքը առնել Սէն - Լազարէն, ելլալով Պուա Գոլոմպի կայարանը:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 40 Ֆ:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Արնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Շաբաթ, Մարտ 24
Restaurant Scolaire
173, rue Jean Jaurès—Arnouville-lès-Gonesse

Կը մասնակցի երգիչ՝ ՄԻՆԱՍ

Réservation : 985 79 85
985 39 54

Գինն՝ 120 Ֆ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

SF semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՑԼՆ...

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
24·25
SAMEDI-DIMANCHE
24·25 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տ ր ա ց ս ա ւ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.665 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.665

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔ «ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ»ԻՆ

Թամանակաշրջանի մը մէջ, ուր մեր զաղութին երաժշտական ճաշակը օրէ օր կը խաթարուի, բեմերէն՝ ճաչարաններէն, ալերէն երիզակները, ժողովրդական - հայրենաչունչ որակուած այլևս իսկապէս անտանելի երգացանկով մը, նախ եւ առաջ պարտինք շնորհաւորել Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը, իր գեկավարն ու վարչութիւնը, որոնք ոչ թէ յանդգնութիւնը՝ այլ մանաւանդ քաջութիւնն ունեցած են կազմակերպելու բարձր մակարդակի նման համերգ մը: Գիտենք թէ բարոյական եւ նիւթական ի՛նչ զոհողութիւններու կը կարօտի նման ձեռնարկ մը, ներկայ պայմաններուն մէջ: Գիտենք նաեւ, որ այն բծախնդիր գեկավարը որ կարպիս Ափրիկեանն է, դիւրութիւններու տեղի տուող անձ մը չէ եւ այդ իսկ պատճառով միշտ նախընտրած է որակը:

Այս անգամ, երգչախումբին վաթսունամեակին առթիւ կազմակերպուած համերգին յայտագիրը առաւելաբար նուիրուած է Գուրգէն Ալէմշահի գործերուն, որոնք, եթէ անցեալին ծանօթ էին եւ տարածուած, վերջին չորեքսին քիչ մը բարձի թող եղած են, հակառակ անոր որ ինչպէս կը վկայէր նոյնի՛նքն Կարպիս Ափրիկեան հայկ. ճաշնաւոիւեան կայսերէն, անոնք բացառիկ առաւելութիւնն ունին միաձուլելու արեւմտեան բարձրագոյն թեքնիք մը եւ հայկական զգացողութիւնը: Ալէմշահի մեներգները, մանաւանդ, կ'ըսէր Սիփան - Կոմիտասի գեկավարը, արեւմտեան մեր Սփիւռքի լաւագոյններն են իրենց տեսակին մէջ, աւելցնելով՝ թէ տարաբախտ երաժշտին կարեւորագոյն գործը կը նկատէ համանուագային տեղծագործութիւնը՝ «Աւարայր»ը՝ դժբախտաբար բայց հասկնալի պատճառներով չատ քիչ նուագուած:

Սիփան - Կոմիտաս երկար ճամբայ մը կտրեց մեր գաղութին մէջ եւ վերջին երեք տասնամեակներուն, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, չնահանջեց: Դիմացաւ: Տոկաց:

Հարկ է նաեւ խոստովանիլ, թէ իր ունեցած բոլոր գեկավարներէն, ամէնէն դժուար ու ապերախտ շրջանը ինկաւ Կարպիս Ափրիկեանի, քանի երթալով մեկնեցան «հիները» եւ եթէ նորերու մօտ չէր պակսեր հայ երգին սէրն ու ջերմեռանդութիւնը, կը պակսէր սակայն լեզուն եւ աւանդութիւնը: Կը մնար, ուրեմն, նոր մեթոտներ կիրարկել, լաւինասաւոր երգատեսրեր պատրաստել՝ հայերէն բառերը սորվեցնելու համար, ու նաեւ բացատրել անոնց իմաստը՝ որպէսզի հարթագոյն մեկնաբանութիւն մը կարելի դառնայ: Դեռ, հարկ է, յաճախ, ճոխացնել երգչախումբը օտար արհեստաւորներով՝ պահելու համար ձայներու անհրաժեշտ տարողութիւնը:

Ծմբալաբերին կողքին, նուազ ապերախտ չէ երգչախումբի անդամ - անդամուհի մեր «սիրողներու» գործը: Զոհաբերութեան ոգի պէտք է, որպէսզի աշխատանքի սպառիչ ժամերէն եռք, յանձն առնելով երթեւեկի ժամավաճառութիւնները, անոնք երթան երգչախումբի փորձերուն՝ հին երգեր կրկնելու կամ նորեր սորվելու:

Որակ, ճաշակ եւ բծախնդիր աշխատանք գլխաւոր յատկանիշներն են Կարպիս Ափրիկեանի: Նուիրում եւ սէր հայ երգին հանդէպ յատկանիշները՝ իր երգչախումբին: Ասոնք են, ի շարս ուրիշներու, այն գրաւականները, որոնց չնորհիւ Սիփան - Կոմիտաս եղած է ու կը մնայ ամէնէն գրեթէ նահատուած երգչախումբը Փարիզի մեր գաղութին, իր անցեալով, իր ներկայով եւ, սրտանց կը մաղթենք, նաեւ՝ իր ապագայով:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ
ԿՈՆԿՐԷՍԻՆ ԱՌՋԵՒ

—×—

Անսովոր ջերմութեամբ է, որ Միացեալ - Նահանգները ընդունած են Ֆրանսայի Նախագահը: Եթէ նոյնիսկ Ֆրանքլէնի եւ Լա Ֆայէթի ոգեկոչումները Ամերիկացիներու բերնին մէջ, մասնաւոր ինքնատպութիւն մը չէին ցուցաբերեր, հարկ է չեշտել թէ ինչ որ կ'ըսուէր ներկայ քաղաքականութեան մասին այլ բնոյթ ունէր: Արտաքին նախարար Շուց կը չեշտէր թէ Ամերիկա եւ Ֆրանսա այն երկու երկիրներն են, որոնք ամէնէն աւելի նոյն չահերն ունին: Մանօթ է որ Ֆրանսայի նախագահին դիրքը Փերչինկ - Ներու զեռեզման առթիւ չատ կարեւոր էր Ամերիկացիներուն համար եւ այդ նոյն կէտը կրկին յիշատակեց Ֆ. Միթերան ամերիկեան Քանկրէսին առջեւ արտասանած իր ճառին մէջ: «Այսօր, ըսաւ Ֆրանսայի Նախագահը, երկու դրութիւն - Ներ Արեւելք եւ Արեւմուտք, կը չարունակեն մնալ դէմ առ դէմ, մինչ մարդկութեան երկու երրորդը կը ջանայ վերջ տալ թերաճ կացութեան չարաբաստիկ դասերուն: Այս աչխարհին մէջ, ուր ձեր երկիրը կարեւորագոյն դերը կը խաղայ, ոչ ոք, բարեկամ կամ հակառակորդ, կրնայ զործել առանց նկատի առնելու Միացեալ - Նահանգները: Այս ուժը ձեր որոշումին արձագանգ մը կուտայ, որ նաեւ ձեր պատասխանատուութեան չափանիշն է աչխարհի գործերուն մէջ»:

Նախագահը, ապա, ծանրացած է, ինչպէս ուրիշ առիթներով ալ, ուժերու հաւասարակշռութեան անհրաժեշտութեան վրայ: «Կը կրկնեմ, կ'ըսէ Միթերան, ամէն առիթով, որ խաղաղութեան առաջին երաչխիքը ուժերու հաւասարակշռութեան մէջ է: Ահա թէ ինչո՛ւ, այնքան բծախնդիր ենք հաւասարակշռութեան Եւրոպայի մէջ: ... Բայց եւ այնպէս, տրամադրելի ըլլանք, չվախնանք խօսելու Խորհ. Միութեան հետ, այն վայրկեանին, երբ այդ փոխանակութեանց հիմներն ու նպատակները տեւական չերպով ճշդուած են»:

Անդրադառնալէ ետք Լիբանանի, Չատի, յեղափոխութիւններու եւ պատերազմներու, որոնք իրբեւ արմատ աղքատութիւնն ունին թերաճ երկիրներուն մէջ, քաղաքացիական պատերազմներու, որոնք միայն արտաքին մղումներէ չեն ծագիր, եթէ նոյնիսկ օտար չահերու գործին կուդայ, կեդրոնական Ամերիկայի պատմութեան, անտեսական հարցերու, Միթերան չէր մոռնար նաեւ դիտել տալու Ամերիկացիներուն, որ - «Եւրոպական Հասարակապետութիւնը աչխարհի առաջին առեւտրական ուժն է, բայց նաեւ անտեսական ամէնէն բաց ամբողջութիւնը, արտաքին աչխարհի վրայ, Միացեալ - Նահանգներուն համար՝ առաջին չուկան է: Թէ վերջին օրերը, Պրիւսէլի մէջ, Տասներու Եւրոպան չկրցաւ տակաւին տիրապետել իր հակասութեանց, պէտք չէ կարծել տայ որ ինքզինքը զրկեց ապագայէ: Կ'ապրի: Կ'աչխատի: Կը փոխանակէ: Կ'արտադրէ: Կը ներմուծէ: Կը նախկէ: Այն տաղնապէն զոր կը կրէ, աւելի արթնամիտ դուրս պիտի ելլէ»:

Նախագէս, պահպանողական Ռեկըն ընդունած էր ընկերվարական իր պաչտօնակիցը, կարճ ուղերձով մը չեչտը դնելով այն յատուկ դուրգուրանքին վրայ, զոր Ամերիկա կը տածէ Ֆրանսայի հանդէպ: Ներկայիս, այս ընկերվարական Ֆրանսային եւրոպացի լաւագոյն եւ ամէնէն վստահելի զինակիցը զարճած է Ամերիկայի: Միթերան իր կարգին, իր յատուկ զրական ոճով, յիչած է թէ «Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, զուգադիպութիւն չկայ, այլ՝ ճակատագրեր» ոգեկոչելու համար երկու երկիրներու պատմական կապերը, ցաւելով սակայն թէ երկու ժողովուրդները զիրար հարկ եղածին չափ չեն ճանչնար:

Սպիտակ Տան մէջ տրուած ճաչին, Ամերիկացիք իրրեւ «Ֆրանսացի» երգիչ, դեղարուեստական բաժնին համար, Պուլիօ Իկլեզիասը զտեր են, որ Ֆրանսերէնն, անգլերէնն եւ սպաներէնն երգեր է 140 ընտրեալ հրաւիրեալներու առջեւ: Ֆրանսացիք զարմանք կը յատնեն որ իրրեւ ֆրանսացի՝ ուրիչ մը կարելի չէ՞ր գտնել: Հաւանաբար այդ միւս «Ֆրանսացիներն» են՝ Ազնաւուր կամ Մոնթան եթէ ոչ՝ Կենզպուրկ...:

Photo P. SAMUELIAN

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը եւ իր գեկավարը՝ Կ. Ափրիկեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԵ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, Հինգշաբթի, չատ բուռն կռիւներ եղած են մահմետականներու տարբեր հոսանքներու միջեւ եւ Ճումպլաթի տիւրզիները շրջանը մաքրած են սիւննի (լիբիամիտ) «մուրապիթուն»ներէն: Նպատակն է եղեր վերջ տալ արեւմտեան Պէյրութի անիշխանական վիճակին: Քաթայէպներու ճակատագրական ձայնասփիւռին համաձայն 125 մեռեալ եւ վիրաւոր կայ:

ՓԱՐԻԶի գլխաւոր հրապարակները կարելի չէր երթեւեկել Ուրբաթ առտու, տրուած ըլլալով որ հարիւրաւոր վարձակառքեր (թաքսի) զրաւած էին էթուալի, Քոնքորտի, Փորթ ա'Օրլէանի թաղամասները, բողոքելու համար իրենց մեկ պաչտօնակից սպանութեան դէմ, նախորդ դիչերը Պուա - տը - Պուլոնեը: Անկէ ալ բոլորը զացած են Պաստէնթէրի տան առջեւ, Աշրարութեան նախարարին հրաժարումը պահանջելով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐՏԱԴՐԻՆ ՊԱՐՏԸԸ 52% յաւելում կրած է 1983-ին եւ Դեկտեմբեր 31-ին, Ֆրանսա 451 միլիառ Ֆր. կը պարտէր: Աչիկա միայն տոլարին բարձրանալուն հետեւանքը չէ, այլեւ այն իրողութեան, որ Ֆրանսա ստիպուած է զբամ փոխ առնել, չարունակաբար, դոցելու համար արտաքին առեւտուրին բացը: Դեռ հոս, նկատի չէ առնուած միւս պարտքը, «տատանող» մկրտուած, (կարճ պայմանաժամով), որ վերջերս 300 միլիառ ֆրանք կը գնահատէր Մերակոյտի եմմանուէլեան յանձնախումբը: Ամբողջութեան մէջ Ֆրանսայի արտաքին պարտքը վեց անգամ աւելի է, քան տարադրամի իր պահեստը (69,3 միլիառ):

ԺԱՄԱՑՈՑՆԵՐԸ պէտք չէ մոռնալ ժամ մը առաջ տանիլ, Ֆրանսայի մէջ, Շաբաթէն Կիրակի (Մարտ 24-էն 25) լուսնալոյս դիչերը, արդարեւ Կիրակի առտու ժամը 2-էն՝ ժամը 3 կ'ըլլայ:

ՏԻԿԻՆ ԹԱՉԸՐ սկսած է չետ քայլ ընել, այլ խօսքով քիչ մը ջուր կը խառնէ ... իր թէյին: Արդարեւ, Մեծն - Բրիտանիոյ վարչապետը յայտնած է թէ տրամադիր է բանակցելու կրկին, Ֆրանսական առաջարկին հիման վրայ: Երեք չաբթի օր, Ֆրանսա (որ մինչեւ Յուլիս, Հասարակապետութեան Շուկայի հերթապահն է) ժողովի հրաւիրած է Արտաքին նախարարները, Պրիւսէլ, կրկին ծեծելու համար անգլիական օժանդակութեան հարցը:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԵՒՍ ԶՈՀ ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Իրան - Իրաք պատերազմին զոհ գացած է հայ երիտասարդ մը եւս, յանձին Վահիկ Բաղդասարեանի: Ծնած էր 1962-ին՝ Թեհրան: 1982 Սեպտեմբերին զինուրագրուած է պարսկական բանակին, ծառայելով նախ Պիրճանտ, ապա՝ Քիւրտիստան: Նոր փոխադրուելով Ահուազի եւ Ապատանի միջեւ գտնուող Տարխօյինի շրջանը, Մարտ 4-ին նահատակուած է, կառքով ականի մը վրայէն անցնելու պատճառն:

ՀԱՏՈՒԱԿ

Հինգշաբթի օրուան, 6-րդ խաղին 13 հարուածներու ընթացքին, կասպարով եւ Սմիալով կիրարկած են տամբը զոհելու դրութիւնը: (Այս կամաւոր զոհողութիւնը կը կատարուի յարձակողականի կամ դիրքի այլ առաւելութիւններ ձեռք ձգելու համար): Կասպարով, ի վերջոյ յետաձգել տուած է խաղին չարունակութիւնը, արձանագրելէ ետք իր 43-րդ հարուածը, յատուկ պահարանի մը մէջ, ինչպէս կանոնագիրը կը պարտադրէ:

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԸ(*)

Յիսուն տարի առաջ նոր դիմագիծ կը ղենուր լոյս - քաղաքի հայկական զարդուքը, որ ժԹ. դարու քառասունական թուականներէն սկսեալ գործօն դեր կը կատարէր մշակութային - կրթական գետնի վրայ: Փոքր էր քանակով, սակայն մեծ՝ որակով:

Ներկայ դարու երկրորդ տասնամեակին Փարիզի Հայերը կը բաղկանային մասմը հարուստ ջոջերէ, մանր առեւտրականներէ, արհեստաւորներէ եւ ուսանողներէ: Ունէին իրենց բարեսիրական, եկեղեցական, քաղաքական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւնները տահմանափակ շրջանակի մէջ:

1922 Սեպտեմբերի Իմմիրի տհաւոր ազդեր պաղթականներու իր յարձակուն հոսանքով կ'ողողէր Հայկ. Փարիզը, որուն առջեւ, կը բացուէին նոր հորիզոններ, լուսաւոր հեռանկարներ:

Շուտով կը կազմուէին հայրենակցական, մշակութային, մարզական եւ երիտասարդական այլ միութիւններ, իբրեւ վահան ինքնապաշտպանութեան - ազգապահպանման:

Առանց չարքին առաջիններէն մէկն եղաւ Սիփան երգչախումբը, որ կեանքի կոչուեցաւ 1923-ին հայրենասէր ու անձնազոհ կրթական մշակի մը՝ Սաքօ Յակոբեանի կողմէ:

Սաքօ ծնած էր Սիմֆերոպոլ (Ղրիմ) եւ մինչնակարգ ուսումը առացած էր էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Սինֆերոպոլի եւ Եալթայի հայկ. վարժարաններուն մէջ, այս վերջին քաղաքը պաշտօնավարած չրջանին, երաժշտութեան դասեր առած է Ալեքսանդր Սպենդիարեանէն եւ ատով հիմը դրած իր երաժշտական ապագային: Անհուն սէր ունէր հանդէպ հայ երգին, զոր խորապէս ուսումնասիրած էր: Հոգեւին նուիրուած էր երաժշտական արուեստին:

Երիտասարդ երաժիշտը իր կեանքի ընկերուհին՝ վերջերս Ամերիկայի մէջ հանգուցեալ Մարոյի հետ գործի լծուեցաւ: Շատ կարճ ժամանակի մէջ իրենց շուրջ համախմբուեցան Փարիզի նոր գաղութի մեր երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները (100 հոգի):

Դիւրին չէր երգչախումբ կազմել եւ զայն կանգուն պահել Փարիզի դժնդակ պայմաններուն մէջ: Զկար կանոնաւոր հաւաքատեղի՝ փորձերուն համար: Երգչախումբի անդամները բոլորն ալ աշխատաւորներ էին եւ շատեր կը բնակէին փարիզեան արուարձանները: Դժուար էր օրւան խնդիրքին եռք փակուիլ սրահի մը մէջ եւ չունէ հատցնել:

Հայ երգի սէրն է, որ անհուն զոհողութեանց յանձնառու կը դարձնէր Սիփանի տղաքն ու աղջիկները: Սաքօ եւ Մարօ իրենց բարեմոյն նկարագրով ու բնաւորութեամբ իրենց քոյր եւ եղբայր իրենց խանդաղատանքին ու գուրգուրանքին առարկայ կը դարձնէին զանոնք:

Սիփան շուտով դարձաւ մեր հանդէսներու դլխաւոր զարդը: Մասնաւորաբար անմահ Կոմիտասի աննման երգերը նոր կենդանութիւն կը առանային չնորհիւ երգչախումբին, խանդավառութեան ալիքներ բարձրացնելով հայրենակարօտ հոգիներու մէջ:

Նոյն այդ օրերուն հայ եկեղեցական երգերուն եւ հայկական ձայնագրութեան մասնագէտ երաժիշտ մը՝ պոլսահայ Նշան Սերգոյեան, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյն դպրապետ նշանակուած՝ կը կազմէ դպրաց դաս մը, զոր յետագային կը մկրտէր հայ երգի անզուգական վարպետին՝ Կոմիտաս վարդապետի անունով:

1931-ին Կոմիտասեան Յանձնաժողովը, վարդապետին 60-ամեակին առթիւ Սոր - պոնի ամփիթատրոնին մէջ կը կազմակերպէր փառատօն մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Սիփան եւ Կոմիտաս երգչախումբերը, Սաքօ Յակոբեանի եւ Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Այս առաջին ձեռնարկին բացառիկ յաջողութիւնը խթան մը պիտի ըլլար յառաջիկային գոյդ երգչախումբերը միաձուլելու: Սաքօ Յակոբեան 1935 Ապրիլին կը մեկնէր Փարիզէն Սան - Փաւլօ (Պրազիլիա), իբրեւ տեսուչ տեղւոյն հայ վարժարանին: 1941-ին պիտի անցնէր Հիւսիսային - Ամերիկա, ուր իբրեւ ուսուցիչ եւ երաժիշտ - խմբավար օպտակար ծառայութիւն պիտի մատուցանէր մինչեւ իր մահը:

1936-ին տեղի ունեցաւ Սիփանի եւ Կոմիտասի միաձուլումը, ղեկավարութեամբ՝ Ազա Պարթեւեանի, որ մնաց անոր գլուխը մինչեւ 1942:

Այդ թուականին Սիփան - Կոմիտասի ղեկավար նշանակուեցաւ անմոռանալին՝ Գուրգէն Ալէմշահ, «Կիլիկիա» երգչախումբին հիմնադիր - խմբավարը: Երիտասարդ երաժիշտը հինգ տարի միայն պիտի վարէր միացեալ երգչախումբը, մինչեւ իր վաղաժամ մահը 1947-ին:

1953-ը նոր դարձակէտ մը կը կազմէ Սիփան - Կոմիտասի պատմութեան մէջ: Այդ թուականին Աղեքսանդրիայէն Փարիզ կը հասնէր 27-ամեայ երաժիշտ՝ Կարպիս Ափրիկեան, որ Եգիպտոսի մէջ երաժշտութեան հետեւելէ վերջ լոյս - քաղաքը կուգար իր ուսումը կատարելագործելու: Ու անմիջապէս կը սանձնէր երգչախումբի ղեկավարութիւնը:

Իր օրով նոր կենդանութիւն կը ստանար Սիփան - Կոմիտասը, որուն երգացանկը կը ճոխանար նոր երգերով: Երիտասարդ բծախնդիր խմբավարի ղեկավարութեան տակ երգչախումբը կոչուած էր բոլորելու փայլուն չրջան մը: Բացի հայկական հանդէսներուն բերած իր մասնակցութենէն ու երգահանդէսներէն, շատ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեց 1957-ի ամառը, հրաւիրուելով հոգեւոր երաժշտութեան երրորդ համագումարի փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ Փալէ սը Շայեոյի մէջ, հովանաւորութեամբ Պիոս ԺԲ. Պապին:

Երկրորդ կարեւոր թուական մը կը կազմէ 1969 Յունիս 22-ը, երբ երգչախումբը, Վարդապետին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, Փարիզի Սէն Թ'Էօսթաշ եկեղեցիին մէջ տուաւ հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու ճոխ յայտագրով աննախընթաց փառատօն մը, արժանի տուրքը տալով անմահն Կոմիտասի:

Յիշենք նաեւ, որ Երգչախումբը տրամադրուեցաւ ծանօթ երաժիշտներ Վարդան Սարգսեանի եւ Օհան Տուրեանի իրենց երգահանդէսներուն համար:

Իր հիմնադրութենէն տասնամեակները եռք, այսօր տակաւին կանգուն է Երգչախումբը, Կարպիս Ափրիկեանի հեղինակաւոր ղեկավարութեան տակ: Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Սիփան - Կոմիտասին:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԻԼ

(*) «Յառաջ» խմբագրակազը, երգչախումբին 50-ամեակին առթիւ (1973, Մայիս 13)

Cette fidèlité au chant arménien

Le dimanche 25 mars, le chœur mixte arménien de Paris, Sipan Komitas fêtera son soixantième anniversaire et interprétera, à l'occasion d'un concert exceptionnel au théâtre des Champs Elysées, des œuvres d'Alemshah, de Ganatchian et d'Aprikian. Outre les chœurs, Garbis Aprikian dirigera ce jour-là un orchestre symphonique composé de musiciens professionnels et trois interprètes solistes au talent confirmé, Irène Pamboukdjian, Sonia Nigoghosssian, et Sétrak Koulaksezian interpréteront des œuvres d'Alemshah.

Soixante ans d'existence, pour une chorale d'amateurs, c'est un exploit vous diront les chefs de chœurs français . . . Pourtant trois générations d'Arméniens se sont succédé ou croisé à Sipan Komitas, chacune avec sa particularité. Il y a eu la génération qui transplantait ses traditions. Puis celle qui les cultivait, de peur de les perdre. Celle qui cherchait son identité ou celle de la nostalgie . . .

Il y a eu aussi plusieurs chefs. Et avec eux, plusieurs styles. Plusieurs époques. Des exigences ou des motivations différentes . . . Quoiqu'il en soit, depuis plus d'un demi siècle, la chorale fait partie de la vie de cette communauté. Elle y jouerait même un rôle assez important, si l'on en croit par exemple le fondateur de ce journal qui écrivait en 1950 : «Imaginons combien notre horizon serait assombri si l'on n'avait pas en ce monde étranger une poignée de musiciens qui gardent vivant le chant arménien». (Chavarch Missakian, dans son éditorial du 19 février 1950).

On peut s'interroger sur les raisons de cette fidélité au chant arménien. Feuilleter l'album des souvenirs de la chorale (les anniversaires sont de bonnes occasions de le faire), en se demandant pourquoi on a continué de chanter après 1915. Et comment on peut encore le faire.

Mais j'ai préféré me pencher d'abord sur le répertoire. Qu'est-ce que ce «chant arménien» que l'on «garde vivant dans ce monde étranger» ?

Dans la deuxième moitié du XIXème siècle, une brillante génération d'intellectuels arméniens veut retourner aux sources de l'inspiration nationale.

Les poètes interrogent les récits populaires, les épopées, les traditions orales des différentes provinces de l'Arménie historique. Un musicien, Komitas, part à la recherche des trésors cachés d'un folklore.

Les résultats de ses travaux sont une véritable révélation pour ses contemporains.

La musique du paysan arménien est riche. Telle qu'il la découvre, colorée, profonde ou naïve, avec ses trouvailles rythmiques et ses mélodies harmonieuses, elle a été pendant des siècles la fidèle compagne de ceux qui l'ont engendrée.

Tout comme cet autre trésor de notre culture qu'est le Sharagnotz, l'œuvre de Komitas nous dit que les Arméniens aiment - savent - chanter.

Qu'allait-il advenir de ce chant après 1915 ?

Je n'aime pas les anecdotes qui ont envahi les ouvrages ou les revues consacrées à Komitas comme pour mieux nous cacher son visage. Il en est pourtant une que je citerai, parce qu'elle illustre bien notre propos.

Komitas demandait dans chaque village visité le nom du meilleur chanteur et allait ensuite transcrire son répertoire. Celui qui lui avait été désigné, ce jour-là, refusait de chanter. Et n'accepta finalement de le faire que lorsqu'ils furent ensemble dans les champs,avec la charrue et le cheval.

Les choses sont très claires, quand il s'agit de folklore : on chante les chants de travail, en travaillant, les chants d'amour quand on est amoureux et les danses, les jours de fêtes.

Et Komitas sait que cette simplicité est condamnée. Il vit la fin d'un monde et il en est conscient.

Comment expliquer sinon son obstination à transposer une tradition orale dans le monde de l'écriture.

Comment expliquer autrement que celui qui aimait tant la mobilité des attitudes liées à cette musique presque rit elle l'ait figée ainsi en la transposant sur la scène si froide des salles de concert ?

Que chanteront les Arméniens quand tout aura été disloqué ?

Komitas leur a légué «Grounk» ou «Andouni», qui deviendront bientôt comme l'hymne national de leur douleur.

En diaspora, Komitas ne peut avoir de véritable successeur.

Ses disciples ont assuré un temps une sorte de transition, parce qu'ils avaient comme lui participé à la moisson de thèmes populaires. Certes, aucun d'entre eux ne sut les transcrire avec autant de bonheur que lui. Mais Ganatchian a du talent et son écriture saura leur conserver une certaine authenticité.

Le temps n'a en rien altéré le charme et la saveur rustique qui se dégagent de «Dalilo», de «Choucho» ou de «Nanor».

Avec Alemshah nous sommes dans une toute autre réalité.

Son œuvre réunit des éléments qui pourraient être les caractéristiques d'une musique nouvelle, conçue et écrite en diaspora. Il y a d'abord la double appartenance à des cultures distinctes qu'Alemshah assume parfaitement.

Musicien occidental par ses études à Milan, qui ont profondément marqué son style, mais aussi par ses goûts et ses choix. Installé à Paris après 1931, il écrit une partie de son œuvre sous le pseudonyme de Jean Valdon et la dépose à la Sacem. Il dirige régulièrement des concerts de musique classique à l'ambassade italienne.

Musicien arménien aussi, puisqu'il déclara lui-même que si la musique n'a pas de patrie, le musicien, lui, en a fortement une, qui l'inspire. (Voir les extraits de ses carnets publiés dans Haratch, le 14 décembre 1957).

Il est sans doute l'un des premiers à pouvoir écrire qu'il a découvert la musique arménienne dans des partitions (celles de Komitas, bien sûr). En effet, il n'y a plus désormais de tradition orale . . .

Alemshah qui parlera souvent de sa rencontre avec les textes de Komitas comme d'une révélation, ne s'en inspirera pourtant pas directement. Sa langue lui est propre. S'il imite parfois, il ne cite jamais. Il crée ses propres thèmes arméniens. (On a tous l'impression d'avoir entendu le sharagan de la bataille d'Avaraïr à la messe, un dimanche, mais il a été inventé de toute pièce !).

Car la langue musicale a parfois des ressources et une souplesse que la langue littéraire nous refuse.

Tous ceux qui ont connu Alemshah parlent volontiers de sa gaîté communicative, de sa chaleur, de sa cordialité. Sa musique, pourtant, porte toujours la trace d'une certaine douleur.

N'est-ce pas là encore une des constantes de l'œuvre d'art créée en diaspora ? Le poète Sarafian pense que le musicien doit désormais comme Orphée descendre jusqu'aux Enfers pour en ramener la beauté (Haratch du 4 avril 1948).

Une mort soudaine et trop prématurée a empêché Alemshah de réaliser toutes les promesses contenues dans son œuvre. Sarafian, comme nous, l'a déploré, en soulignant que le musicien rejoint ainsi le destin de son peuple qui semble comme lui condamné à ne jamais atteindre les sommets auxquelles il aspire.

Les œuvres d'Alemshah n'avaient pas été interprètées à Paris, depuis longtemps. Pour beaucoup d'entre nous, ce sera une première audition. Cette recréation a exigé un travail considérable et Garbis Aprikian qui tenait à rendre hommage à celui qui l'a précédé à la tête du chœur Sipan Komitas, n'a ménagé ni son temps ni ses efforts.

Persuadé qu'en offrant à nouveau aux Arméniens de France les œuvres qui leur avaient été déstinées par l'un des leurs, il était fidèle à sa vocation d'interprète à la tête du chœur qu'il dirige depuis 30 ans.

Lise NAZARIAN

«ԱԽԱՐԱՅՐ»Ը

-ԱԼԷՄՇԱՀԻ ՈԳԻՆ-

Բնութիւնը իր մէջ ներդաշնակութեամբ համախմբած էր հոգեկան, մտային եւ գեղարուեստական այն բոլոր յատկութիւնները՝ որոնցմէ կը բխին երաժշտական ճշմարիտ ստեղծագործութիւնները:

Այս բարեմասնութիւններուն աւելցուցէք իր հայրենասիրական ներշնչումը եւ կ'ունենանք Ալէմշահի ոգին որ բիւրեղացման յատկութեամբ կը յայտնուի իր «Ասարայր» համանուագային երկին մէջ:

Ասարա՛յր: Սրտի եւ մտքի թռիչքով, Ալէմշահ՝ իր այս համանուագային քերթուածին մէջ, երաժշտութիւնով տուած է դիւցազներգութիւն մը՝ որուն մէջ խըտացած է Ասարայրի դազափարական հերոսական, հազար հինգ հարիւր-ամեայ այլեւս յաւերժական խմաստը:

Պոէթկաց իր ներշնչումը, եւ մղուած իր տաղանդին եռուն ուժերէն, թռիչք առաւ իր գեղարուեստական երեւակայութիւնը՝ անկաշկանդ սաւառնելով դէպի Տմոուտի ափերը:

Իր ստեղծագործական տաղանդը յորդեցաւ եւ իր խռովայոյզ ներքնաշխարհը, առաջնորդուած իր ներհուն մըտքին պայծառութենէն, հայ մշակոյթին տուաւ գեղարուեստական գլուխ գործոց մը՝ որուն մէջ ամփոփուած է Ասարայրի ամբողջ խմաստը իր վեհութեամբ, եւ գեղեցկութեամբ:

«Ասարայր»ը Ալէմշահի ամենայատկանշական գործն է եւ հարազատ արտայայտիչը իր ոգիին:

Որպէս հիմ այս կտորին, Ալէմշահ ըտեղծած է տպաւորիչ եւ գեղահնչիւն բըներգ մը: Ապա ձեւական եւ հնչական ընդարձակումով անոր տուած է մեծդի ծաւալ մը: Իբարու յաջորդող նախերգանքը, պատմականն ու վերջաբանը, միակուռ եւ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն:

Ալէմշահ՝ իր մեծաշուք եւ միանգամայն ազատ եւ սահուն ոճով, «Ասարայր»ին տուած է լոյսի եւ տուերի յարադրըեալ եւ աստիճանաւորուած խաղեր: Ճարտար դասաւորումով մը մտցուցած է օժանդակ խմբերգային մաս մը՝ որ կը լրացնէ եւ կը չեշտէ խմաստն ու արժէքը նուագային բաժնին:

Իր ձեւին մէջ հաւասարակշիռ եւ տրամաբանական, միտքերու յաջորդութեան մէջ անվրէպ, գոյներով հարազատ եւ պատկումներով հայրենասիրական, իր թե - լաղրական եւ նկարագրական ընդարձակումով, «Ասարայր»ը կը ներկայանայ որպէս գեղարուեստական մեծ երկ մը՝ որ ժամանակի ընթացքին երթալով աւելի եւս կը հրաւիրէ մեր ուշադրութիւնն իր վրայ, միշտ աւելի հրապուրելով եւ ոգեւորելով զմեզ:

Ամենայատակ եւ կորովի կերպով, Ալէմշահ՝ իր այս համանուագային դիւցազներգութեան մէջ արտայայտած է այն ինչ որ խորապէս կը զգար ինք: Իր նուագին հզօր ներդաշնակութեամբը, երաժըշտութեան միջոցով, կարողացած է նկարագրել Ասարայրի համայնապատկերը իր բոլոր գոյներով, խմաստով եւ դիւցազնական էութեամբ:

Եւ նման արուեստի մը ազդեցութեան տակ՝ ունկնդիրը, իր մտային եւ հոգեկան ապրումներով վերացած, անզգալաբար այլ սերտօրէն՝ հիացումով կը կապուի այս երաժշտութեան:

Ալէմշահ, բանաստեղծական եւ երաժըշտական ներշնչումները իրար զօդելով, կ'արտայայտուի հարուստ լեզուով մը... անկեղծ, ուժեղ եւ ազդեցիկ: Երաժշտութիւնով միայն կարելի է այդ լեզուն խօսիլ:

Երաժշտութեան միջոցով արտայայտըւած զազափարի մը մեկնութեան ճշդըութիւնը մասամբ կախում ունի երգահանին ըմբռնելու կարողութենէն եւ իրագործելու այն յարաբերութիւնը՝ որ գոյութիւն ունի ընդմէջ արտաքին բնութեան եւ երաժշտական ձայներուն:

Ճշտակօրէն այս յարաբերութիւնը երեւան կուգայ «Ասարայր»ի մէջ. այնքան հարազատօրէն նկարագրած է այս հերոսամարտը, որ ունկնդիրն ալ նոյն խոհերն ու յոյզերը կ'ունենայ որ ունեցած է ինքն հեղինակը:

Ալէմշահ առած է նիւթ մը որ դարէ դար հասած է մեզի պահելով իր սկզբնական վեհութիւնը. եւ զայն վերածելով համանուագի մը, իր հայրենասէր եւ իւրայատուկ ոճով, անոր տուած է երաժշտական կերպարանք, բնութիւն եւ դրոշմ:

«Ասարայր»ի արտայայտութեան արտաքին ձեւին մէջ ած է սրտաբուխ ներքին ոգի մը, եւ երկուքը միասին՝ երաժըշտութեամբ կը պատկերացնեն Ասարայրի խորին խմաստը:

Անժխտելիօրէն կրնանք եզրակացնել որ Ալէմշահի «Ասարայր»ը նուագախմբային երկ մըն է որ իր ծաւալով եւ որակով կարելի է մեր երաժշտութեան լաւագոյն գործերու շարքին դասել:

Ճշմարիտ գեղարուեստին էութիւնը կը կայանայ այն վերացնող պատգամին մէջ՝ որ արուեստագէտը, մղուած իր ներչընչումի զօրութենէն, հարկադրաբար կ'արտայայտէ:

Այս տեսակէտէն, «Ասարայր»ի մէջ, Ալէմշահի ոգին ակն անապակ կը գծի իր բովանդակ եռանդը, հաւատքն ու սէրը: Եւ չնորհիւ իր բոլորանուէր ոգիին, «Ասարայր»ին տուած է կեանք եւ միանգամայն անդորրութիւն, վեհութիւն, սրբութիւն:

Ըսուած է որ հեղինակի մը ոճը հարազատօրէն կը ներկայացնէ իր միտքը: Եթէ աւելցնենք որ ոճը կը բնորոշէ նաեւ հեղինակին ոգին, այն ատեն՝ կարելի է ըսել որ «Ասարայր»ը ամբողջովին կը ներկայացնէ Ալէմշահի ազնիւ ու բարձր ոգին:

Նուիրական նիւթի մը երաժշտութիւնով հագուրդած է ան իր ոգին եւ սեղծած երկ մը՝ որ բխելով իր սրտէն եւ անցնելով իր ոգիէն կը խօսի մեր սըրտերուն:

Տասը տարի առաջ, Ամերիկա, հեռաւոր Տիթրոյթի մէջ, ձմրան մռայլ առաւօտ մը՝ վերջ գտաւ իր անցաւոր կեանքը եւ սկսաւ արուեստագէտին տեւական փառքը:

Կատարեալ Հայ էր եւ կատարեալ երաժիշտ:

Այս էր Ալէմշահի ոգին:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

(1957, Դեկտեմբեր 14,
ի յուշ Ալէմշահի մահուան տասնամեակին)

Սիփան - Կոմիտաս

ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

1930· - *Սիփան եւ Կոմիտաս երգչախումբերը կը մասնակցին Կոմիտասի 60ամեակի համերգին:*
1936· - *1500ամեակ Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան հանդիսութիւն (Սոուզոն):*
1937· - *Հայկ· Փոլքլոր «Քաղաքութեան Օջախի միջազգային հանդիսութիւնը»:*
1938· - *Անոյշ օփերայի ներկայացում:*
1939· - *Համերգ՝ սալ Կավօ:*
1941· - *Երկրորդ ներկայացում՝ Անոյշի:*
1942· - *սալ Կավօ:*
1944· - *Համերգ սալ Կավօ, ղեկավարութեամբ Վարդան Սարգսեանի:*
1946· - *Ազգերու կալա:*
1947· - *Պատարագ Նոթր - Տամ (Մայիս), Սէն-Տընիի մայր տաճարը (Յունիս):*
1948· - *Պատարագ Նոթր - Տամ:*
1955· - *Համազգայինի 20ամեակ՝ Պըրիւսէլ:*
1956· - *Սալ Կավօ (Մայիս 13):*
1957· - *Սալ Կավօ (Մայիս 5):*
1957· - *Հոգեւոր երաժշտութեան 3-րդ համագումար (Փալէ տը Շայօ):*
1958 - 1964· - *Սալ Կավօ:*
1967· - *Մարսէյլի օփերան:*
1968· - *Սալ Փլէյէլ:*
1969· - *Կոմիտասի 100ամեակ, Սէն Թ'Էօսթաշ եկեղեցին:*
1970· - *Համերգ ի պատիւ Սմենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա·-ի:*
1973· - *Յիսնամեակ Սիփան-Կոմիտասի, Օփերա - Փոմիք:*
1974· - *Անկուլէմի Մայր Տաճարը:*
1975· - *3 Համերգ՝ Զուիցերիա:*
1978· - *Սէն - Ժերմէն ատ Փրէ-ի եկեղեցին: Ավինեոնի փառատօն, Մատըլէնի եկեղեցի:*
1979· - *Նորմանտական արքայատաններ - րու փառատօն:*
1980· - *Լիոն, Ռէնի փառատօն, Փարիզի Սէն - Լուի ան լ'Իլ եկեղեցին:*
1981· - *Գուրժի Մայր Տաճար, Փարիզ (ի պատիւ Վազգէն Ա·-ի), Ալֆորվիլ, Օվէռ - սիւռ -Ուազ, Փարիզ:*
1982· - *Մատըլէնի եկեղեցի:*
1983· - *Թէաթր ատ Շան զ'Էլիզէ (Նաստարդ պարահմբին հետ):*

×

ՂԵԿԱՎԱՐԸ

Կարպիս Ափրիկեան ծնած է Ալեքսանդրիա (Եգիպտոս) 1926ին: Դաշնակի, առմոնիկի, եւ ֆոնթբըփուէնի դաս առած է իտալացի փրոֆէսէօրէ մը՝ Ֆռափիչինի: 1953ին, Փարիզ եկած է կատարելագործելու երաժշտական իր ուսումը եւ յաճախած Էքոլ Նորմալ տը Միւզիք եւ պետական երաժշտանոց:

×

ԵՐԳԱՑԱՆԿ

Սիփան - Կոմիտաս ժառանգորդն է այն երգչախումբերուն, զորս Կոմիտաս կազմած էր իր պատարագին եւ մշակած ուներգաշնակաց երգերուն համար: Նախապատուութիւն կու տայ յաւերժացնելու Կոմիտասի մէջ տեղ գտած աւանդութիւնը: Կոմիտասի գործերու կողքին, երգացանկին մաս կը կազմեն՝ Կանաչեան, Գ· Մ·, Ալէմշահ, Ափրիկեան եւլն·:

Երգչախումբին նպատակն է պահպանել ժառանգութիւն մը:

×

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

«Հայկ· երաժշտութեան այս թարմութիւնը եւ հրաշալի գոյնը աւելի կը բացայայտուին Կոմիտասի գործերուն մէջ...: Հիացում պատճառեց Կ· Ափրիկեանի ղեկավարած Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի համահարթութիւնն ու խանդավառութիւնը, ազնիւ եւ թաւ առական ձայներու որակը, կիներու ձայներու պղպջից գունաւորումը, չատ յաջող մեներգներով: (Ժ· Լոնչան, Լը Մոնտ, 1964 Ապրիլ 2):

×

«Ինչ գիտէինք հայկ· երաժշտութեան մասին, երաժշտութիւն մը, որ այնքան լաւ թարգմանած է հոգին ժողովուրդի մը, որ վերապրած է վատթարագոյն ճգնաժամներուն: Մեզի յայտնուեցաւ, երէկ, ծայրէ ծայր լեցուած Սէն - Փիէր Մայր Տաճարին մէջ...: Համերգ որ ծառայեց նոյնքան կրօնական երաժշտութեանց եւ դիւցազական Փոլքլորին, չնորհիւ երգչախումբի անդամներուն քաջպատրաստութեանց, միշտ ամէն գովասանքէ վեր իրենց ձայնին ելեւէջներուն»: (Լա Սիւիս, 1975, Մայիս 4):

ՓԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ· ՄԱՍ

3

ԽՈՒՈՎՔ

Երբ Մաուին դուրս ելաւ կոմսուհիին ընկերակցութեամբ, չ ո ւ ր Չ ը ակնարկ մը նետեց, որովհետեւ ամէն անգամ որ ժամադրութեան մը կ'երթար կը վախնար որ իրեն հետեւող կ'ըլլայ: Փողոցը ամայի էր: Երկու բանուորներ միայն դանդաղօրէն կը քալէին դէպի Թրաունկասէ, վերարկուի օձիքնին վերցուցած: Կոմսուհին Մաուիին հետ կառք մտաւ, յետոյ վար իջաւ կառքերու առաջին կայանը: Կառքը իր ընթացքը շարունակեց Շէօնպրունի ճամբուն վրայ: Մուտքին քիչ մը մնացած կանգ առաւ եւ Ռոտոլֆ ու Մաուի քալելով փառէ մըտան:

Մեծ դռնէն ներս մտնելու միջոցին, Մաուի եաին զարձաւ: Հարիւր քայլի չափ հեռու նշմարեց երկու մարդիկ որ կը ճեմէին, հակառակ ցուրտին: Վերարկուի օձիքնին վեր առած էին. անոնց հասակէն ու քալուածքէն՝ Մաուի իսկոյն յիշեց Զալէցկիանէրկասկի երկու բանուորները:

- Մեզի կը հետեւին, ըսաւ իսկոյն Ռոտոլֆի:

Մաուի չատ զարմացաւ տեսնելով որ Ռոտոլֆի հոգը չէր: «Ի՞նչ ընենք» ըսաւ ան անփոյթ չեշտով մը, եւ եաին իսկ չդարձաւ:

Մաուի քար կտրած էր: Ի՞նչ, ուրեմն ոստիկանութիւնը զիտէր իրենց կապը: Ու թերեւս երկար ատենէ ի վեր: Զինքը կը լրտեսէին եւ ինք մինչեւ հիմա չէր նշմարած: Այս երկու մարդիկը երբ Վիէննա դառնան տեղեկագիր պիտի տան անշուշտ: Այս իրիկուն, ո՞վ գիտէ, ո՞ւն սեղանին վրայ դրուած պիտի ըլլայ տեղեկագիրը: Ցետոյ ո՞ւր պիտի ղրկուէր· մինչեւ կայսրը: Աղջիկը իսկոյն զգաց որ Կայսրութեան բոլոր գաղտնի ուժերը իր դէմ կը լարուէին, իրեն՝ այնքան տկար ու անպաշտպան: Ի՞նչպէս կռուէր· պիտի խեղդուէր առանց ձիչ մը կարենալ հանելու:

Ռոտոլֆ զարմացաւ իր բարեկամուհիին լռութեան վրայ, եւ պատճառը հարցուց: Բայց ան չուզեց վրդովել զայն եւ խանդարել պատյրը որմէ այնքան ուրախութիւն կը սպասէր, եւ ժպտաց: Հիմա փառէին կորսուած կածաններէն կ'անցնէին:

- Ո՞ւր կը խաղայիր պզտիկ եղած ատենդ, հարցուց Մաուի:

Ռոտոլֆ խնդաց·

- Երկար չեմ խաղացած: Շատ պըզտիկ տարիքի մէջ զօրավար Կոնտրէքուրթի յանձնուեցայ, որ զինուորական կարգապահութեան դաժան համլքները սորվեցուց ինծի: Կը տեսնես ահա՝ սիրելիս, որ բողոքելու շատ պատճառներ ունիմ, իրաւունք ունիմ անհեթեթ դտնելու այս կեանքը ուր մեքենայ դարձուցին զիս տղայութեանս մէջ, եւ ուրկէ չեմ կրնար ազատիլ: Մարդ մըն եմ ես, զարգացած եմ, ազատական գաղափարներ ունիմ ուրիշ փարասիններով հեռու են զօրավար Կոնտրէքուրթի գաղափարներէն: Բայց եւ այնպէս, քանի տարուան մէջ, անիկա իր իշխանութիւնը հաստատեց իմ վրայ: Կը լսեմ իր սուր ձայնը եւ հրամանին վրայ՝ կրունկներս իրարու կը միանան: Կը տեսնես ահա, Մաուի, որ դեռ չեմ ազատած, զինուոր եմ դեռ...: Ի՞նչ ահաւոր բան, եզրակացուց զուարթութեամբ, զինուոր մը պիտի սիրէի՞ր:

Մաուի անոր ձեռքը բռնեց·

- Ներո՛ղ տգաս, որ մանկութիւն չունեցաւ, ես պէտք է որ այսօր զինքը խնդացնեմ ու զբօսցնեմ:

Գիշեր կ'ըլլար: Վիէննա դարձան: Երբ մինակ մնաց, Մաուի վախի մէջ ինկաւ: Իրենց յարաբերութիւնը երեւան եկած էր: Որքա՞ն ատեն պէտք էր արդեօք մինչեւ որ լուրը տարածուի եւ անոր մօրըականջին հասնի: Որ կողմ նայէր, անմիջական պէտքեր միայն կը տեսնէր:

Բայց եւ այնպէս պէտք էր որ Ռոտոլֆ երթար, իր միակ զօրավիգը: Վերջին պահուն, իբր իր մեծ սիրոյն ապացոյց, Ռոտոլֆ իր Ապպացիա մեկնումը քանըչորս ժամ յետաձգեց:

(Շար· 64)

Այրի Տիկին Պերճ Մավեան եւ զաւակները՝ Սեզա, Բաֆֆի եւ Սիլվի,
Պ. Եդուարդ Մավեան,
Տէր եւ Տիկին տոքթ. Բարսեղ Արիմեան եւ զաւակները,
Պ. Պ. Յովհ. եւ Ժաք Մավիլեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Փալանճեան եւ զաւակները (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ֆէտի եւ զաւակները (Յունաստան) ինչպէս նաեւ Մէրամէճեան, Էթեմէզեան, եւ Սիմոնեան ընտանիքները սրտի խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին, խնամիին եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆԻ

դառնակսկիծ եւ եղերական մահը, որ պատահեցաւ, Կիրակի, Մարտ 18-ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երկուշաբթի, Մարտ 26-ին, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լա - Շէզի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Կը խնդրուի, նախընտրաբար, ծաղիկի փոխարէն, նուէրներ ընել ազգանպաստակ կազմակերպութիւններու:

ՈՐԵՒԷ ՄԱՀԱԶԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ՉԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅՍ ԻՐՐԵՒ ԱՅԴ ՆԿԱՏԵԼ:

CHERCHONS
Cuisinier(e)
pour association arménienne
téléphoner au 584 - 57 - 18
le matin

RADIO ARMENIE
Région Lyonnaise

7 jours sur 7, de 9 à 20h.
Informations tous les jours à 19h,
le dimanche à 11h.
○ Fréquence : 91,6
Tél : 849-37-30 (de 17 à 20h.)

RADIO ASK
M F.- 98, 5 Mhz.
Emissions arméniennes
Du lundi 26 mars au
dimanche 8 avril inclus
de 15h à 23h
Du 9 avril au 22 avril inclus
de 7h à 15h

ՊԱՏԳԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՍՈՒՆԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մասուհին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը՝ 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՓՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

Ա Ղ Փ Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 29, ժամը՝ 20·30-ին, 77, ռիւ Լա - Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

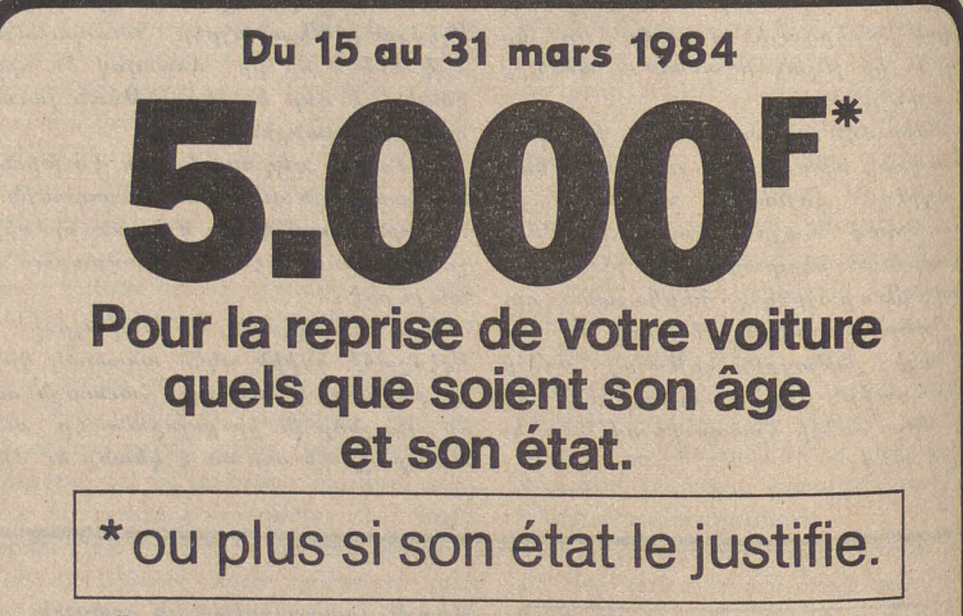
Nouveautés chez
HAY DISC
○ Médailles
○ Porte-clefs
○ Verres décorés
○ Plaquettes gravées
○ Lettres à set
○ Machines-à-écrire
○ Timbres
et toujours grand choix de disques et de cassettes
Comme d'habitude . . .
tout est arménien!
Adresse : 31, rue Lamartine
75009 PARIS
Me Cadet ou N. D. de Lorette
Tél. : 878. 22. 79
Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

U. G. A. B.
Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France
de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
Monsieur Setrak SANDJIAN, Président
et les membres du Comité U.G.A.B. Rhône - Alpes
vous prient
de bien vouloir honorer de votre présence
le Dîner de Gala Dansant
qui aura lieu le Samedi 7 Avril à 20h 30
à «La Sangria» - Casino de Charbonnières
animé par l'orchestre «P a r o s» de Valence
Nombre de places limité
Pour tous renseignements s'adresser à :
U.G.A.B. - Secrétariat de l'Eglise Apostolique Arménienne
40, Rue d'Arménie, 69003 Lyon — Tél (7) 860 - 47 - 18

prochainement ouverture
SARL ARA TRAITEUR
ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES
106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton
337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE
SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

Du 15 au 31 mars 1984
5.000F*
Pour la reprise de votre voiture
quels que soient son âge
et son état.
*ou plus si son état le justifie.
Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG
ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.

bélier
AUSTIN ROVER Pense Castrol
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

OPTIMA Tours
CETTE ANNEE
EN ARMENIE

— du 14 au 28 AVRIL	5 450 F
— du 5 au 19 MAI	6 250 F
— du 2 au 16 JUIN	6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
27
MARDI
27 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.666 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.666

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—×—

Մարտ 17-ին, Շաբաթ օր, Անգարայի մէջ, փաստաբանական կաճառը հրապարակային ասուլիս մը կազմակերպած է, հայկ. ահաբեկչութեան մասին, որու ընթացքին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ խօսք առած են: Ստորեւ թերթերու տրուած մանրամասնութիւնները այս առթիւ:

Ինչպէս կը տեսնուի կրկին խնդրոյ առարկայ է Ֆրանսայի «կողմնակալութիւնը» եւ սպառնալիքներ ալ չեն պակսիր···:

×

Բացման խօսքը ըրաւ Փաստաբանական կաճառի նախագահ Լիոնէլ Սալ, որ ըսաւ որ ահաբեկչութիւնը մարդկային իրաւունքներու դէմ է: Հայկ. ահաբեկչութիւնը, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ վրիժառութիւնը՝ Օսմանեան շրջանին կատարուած ապստամբութեան արձանագրած ձախողութեան:

Փրոֆ. Թիւրքքայա Ալթայօվ Փարիզի չորս ահաբեկիչներու դատավարութենէն իր կրած տպաւորութիւնները փոխանցեց, քանի որ Ֆրանսական Ատեանը անկողմնակալ չէր չարժած այս խնդիրին մէջ եւ զուիցերացի ծանօթ իրաւագէտներ ալ նոյն տպաւորութիւնը կրած են: Ամերիկայի Արտաքին նախարարութիւնը 1982ին հրատարակած է տեղեկագիր մը, ուր ընդունուած է թէ հայկական ցեղասպանութեան մը մասին փաստեր դոյութիւն չունին: Ֆրանսա՝ բացէ ի բաց նեցուկ կը կանգնի Հայերու եւ ասոր արմատը կ'ներկարի մինչեւ Ալսակիրներու արշաւին:

Փրոֆ. Մուամմէր Ազօյ ալ պնդեց թէ հայկական հարցը սկսած է Կիպրոսի խընդիրէն վերջ: Հելլէնները, Կիպրոսի Ցոյները ու դժբախտաբար Ֆրանսացիները կը զրգռեն Հայերը: Մուամմէր Ազօյ պահանջեց որ վերատեսութեան ենթարկուին Ֆրանսայի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները, վերջ տրուին երիտասարդական ու մշակութային փոխանակումի յարաբերութիւններուն:

Իսկ Ուղուր Մումճու չեչոը զրաւ Հայերու կողմէ կատարուած թմրեցուցիչի ու զինքի մաքսանենգութեան վրայ: Ան պնդեց որ Թուրքիոյ մէջ կատարուած անկախական չարժումներու ընթացքին գործածուած էին հայկական մաֆիանեռու կողմէ մաքսանենգուած զէնքեր:

Նախկին Աւագ դեսպան Քեամրան Կիւրիւն բացատրեց որ Հայկական դէպքերը նոր չեն, կուգան Առաջին Աշխարհամարտի օրերէն: Ռուսերը այդ օրերուն հրահրեցին հայկական ապստամբութիւնը: Իսկ այսօր Հելլէնները նեցուկ կը կանգնին այս չարժումին:

Հրապարակային ասուլիսի ընթացքին ըսուեցաւ որ Հայերը եւ օտարները մինչեւ այսօր աւելի քան քառասուն հազար զիրքեր հրատարակած են հայկական դատին ի նպաստ ու այս կերպով Թուրքիոյ դէմ աննպաստ քարոզչութիւն ըրած են:

Ատենախօս մըն ալ յիշեցուց որ անցեալին մէջ բազմաթիւ Թրքահայեր արժանացած են նոյնիսկ անկախութեան չքանչանին, ուստի սխալ է կարծել որ բոլոր Հայերը Թուրքիոյ դէմ զիրք զրաւած են: Մանաւանդ Թրքահայերը բնաւ կապ չունեն հակաթուրք աշխատանքի հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ՄԵԿՆԻԼ

ՄԻՋ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԲԱՀՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՆ···

—×—

Կիրակի առաւօտ Ֆրանսացիներն ալ սկսան մեկնիլ, բազմազգեան միւս ուժերէն (Ամերիկացի, Իտալացի, Անգլիացի) առաջ եւ մինչեւ Շաբաթ, վերջին զինուորը մեկնած պիտի ըլլայ: Մինչ այդ, զեռ մնացողները կը չարունակեն ապահովել Թանգարանին անցքը (միակը՝ Պէյրութի մէկ գօտիէն միւսը անցնելու համար): Կը մնայ համոզուիլ որ Ֆրանսական թէ միւս ուժերուն զործը բոլորովին աւելորդ չեղաւ եւ ամերիկացի ու Ֆրանսացի զինուորներն ալ պարապ տեղը չմեռան: Այդ պաշտօնն է զոր կը կատարեն Նախագահ Միթերան (Աթլանթայի մէջ) եւ նախարար՝ Խոնիւ:

Այս մեկնումէն առաջ, Պէյրութցիները քիչ մը աւելի մտահոգ են: Ո՞վ պիտի զրաւէ Ֆրանսացիներուն ձգած դիրքերը: Ի՞նչ չափով պիտի ծաւալին եւ բազմանան ներքին, մէջ - լիբանանեան բախումները:

× Յորդանանի մէջ, պաղեստինեան Սալու Նիտալ խումբը տէր եղած է ահաբեկչական արարքին, որ Շաբաթ օր, երկու վիրաւոր պատճառած էր Քոնթինենթալ պանդոկին կառակայքը: Հակառակ Ասոր, Մեծն - Բրիտանիոյ Թագուհին էջ հրաժարած իր այցելութենէն: Կառավարութիւնը 3 ժամ խորհրդակցելէ ետք, արտօնած ըլլալով: Ապու Նիտալ Յորդանանէն զատ կը սպառնայ նաեւ Անգլիոյ, անոր վարած «հակարաբական քաղաքականութեան համար»: Կը մեղադրէ նաեւ որ իր անդամներէն երեք հոգի ձերբակալած է, Իսրայէլի դեսպանին մահափորձին առթիւ:

×

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ

Նախագահ Միթերան կը չարունակէ ամերիկեան իր չրջապտոյտը: Երկու օր անցընելէ ետք դաշնակցային մայրաքաղաքին մէջ, Ֆրանսայի Նախագահը Աթլանթա գնաց, ապա՝ Սան - Ֆրանսիսքօ: Ծաղկեպսակ մը դնելէ զատ Մարթին Լութըր Քինկի դամբարանը, Միթերան խօսք ալ առած է իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին, ուր չեչառած է այն չորս դրդապատճառները, որոնք զինք ժէորժիի մայրաքաղաքը բերած են. - Ա.) ժէորժին մեկի կը թուի ըլլալ ամերիկեան այն նահանգներէն մէկը, որ լաւագոյնս կը պատրաստուի արդիական մրցակցութեան մը: Բ) Պատուելի Մարթին Լութըր Քինկի հայրենիքն է: Գ) Քաղաքապետ Եունկի համբաւը սահմանները անցած են, որոշ համբաւը սահմանները անցած են, որոշ ձեւ մը ունի վարելու մարդոց ապագան (Քարթըրի առեն, Եունկ ՄԱԿ-ի մօտ ներկայացուցիչ էր): Դ) Աթլանթա հիւրասէր է Ֆրանսացիներուն համար եւ մաղթելի է որ Լոս - Ֆրանս հոն ալ էջք մը կատարէ:

Նախագահ Միթերան Աթլանթայէն Սան - Ֆրանսիսքօ կ'անցնէր: Ամերիկացիները կը դանեն որ «լաւ անցուցած է» ժամուր քննութիւն մը, որ հանդիպումն է ամերիկացի լրագրողներու հետ, կազմակերպուած հետաքրքիրի էն-Պի-Այի կայանէն: Այս առթիւ բսան է թէ մեծերը փոխադարձ պիջումներ պէտք է ընեն, հաստատուն հիմերու վրայ անշուշտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ կրկնուած ընտրութիւնները այլեւս սովորութիւն դարձան: Այս չաբթու ալ մասնակի ընտրութիւններ կային Ֆաիթոնիներու: Վինիէօլի մէջ (ընդհ. Խորհուրդին մէկ ամիսը պարապ էր) համայնավարները յաղթեցին եւ Ան - Մարի Լաքոթա 55,11%-ով ընտրուեցաւ: Պրեթինեի - սիւր - Օռժի մէջ, ընդդիմութիւնը յաղթեց յանձին ՀՀՀ-ի (Շիրաք) թեկնածուին՝ Ժան տը Պուահի - ձայներու 54%-ով: Պրեթրիի մէջ, համեմատականի մնացած է (նպաստաւորը՝ ընդդիմութեան) իսկ Լավալ - սիւր - Սէռ, ոչ մէկ քուէարկող տեղէն չարժած է, ընտրելու համար երեք խորհրդականներ, փոխարինելու համար երեք հրաժարեալները, իրրեւ բողոք դործատան մը փակման դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ Թաղապետական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի օր, բայց արդիւնքները ծանօթ չէին երկու - չաբթի առաւօտ: Մասնակցութիւնը «զանգուածային» էր, քանի քուէարկութիւնը պարտաւորիչ է երկրին մէջ, բայց եւ այնպէս Հալքի Նախկին պարագլուխը՝ Էճեվիտ մերժած է քուէարկել, առարկելով թէ՝ «Անձի մը, որու կ'արգիլուի որեւէ արտայայտութիւն ընել երկրին հարցերուն մասին, քուէարկութիւն չի կրնար պարտադրուիլ»: Էճեվիտ երեսփոխանական ընտրութիւններուն ատեն ալ, արտասահման մեկնած էր (Նոյեմբեր 83) քուէարկելու համար: Պատիժը՝ 2500 Թրք. ոսկիի տուգանք մըն է (10 տոլարէն պակաս):

ՌԻՈԾԻ մէջ, Ալէն Փրոսթ փորմիւլ 1-ի փայլուն յաղթանակ մը տարաւ, առանալով Պրազիլի Մեծ Մրցանակը: Ֆրանսայի ախոյեանը, որու մայրը Հայ է, ղեկավը կը զանուի 84-ի համաչխարհային ախոյեանութեան 9 կէտով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ «Կանանչներու» կուսակցութեան ճօթը ներկայացուցիչներ իրենք զիրենք կապած են Անդարայի հանրային պարտէզին ցանկապատերուն, բողոքելու համար երկրին բանտերուն մէջ կիրարկուած չարչարանքին դէմ: Ոստիկանութիւնը արտաքսած է Թուրքիայէն նոյն օրը եւ ձերբակալած, ապա ազատ արձակած ներկայ լրագրողները: Արտաքսուած է նաեւ սպանացի լրագրող մը՝ Ֆանիօ, որ Անդարա զացած էր Թաղապետական ընտրութեանց Թղթակցութիւնը ապահովելու համար էլ - Փայս Թերթին կողմէ:

ՎԵՑ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐ 25-էն 30 տարեկան ութ օրէ կը սպասեն Օրլիի թրանզիթի գօտիին մէջ, Արտաքին Նախարարութեան որոշումին, քաղաքական ապաստանի իրենց դիմումին ի պատասխան: Ինքնութեան ոչ մէկ թուղթ ունին իրենց վրայ, եւ Թուրքիայէն եկած են, ուր պիտի ղրկուին հաւանաբար: Կը թուի թէ Ֆրանսայի խնդրոյ առարկայ երկու նախարարութիւններն ալ մերժեն դիմումը, քանի ուղղակի Պարլամանէն չեն զար եւ Թուրքիոյ մէջ ալ իրենց կեանքը վտանգուած չէ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Սան - Մարքօ մայր տաճարի զանձէն 40 կտորներ պիտի ցուցադրուին Փարիզ (Կռան - Փալէ) մինչեւ Յուլիս 25: Առաջին անգամն է որ նման ցուցահանդէս մը կ'ըլլայ:

ՃԱՏՐԱԿ

Կարի կասպարով առաջարկած է, Շաբաթ օր, որ խաղը յետաձգուի, ի պատիւ իր մրցակիցին, որ այդ օրը կը տօնէր իր 63-րդ տարեդարձը: Ներկայիս կասպարով յաղթական է, 2-ի դէմ 4 կէտով, 6 խաղէ ետք:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 20 - 22)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԴԻՆԱՄՕ» ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԱՂԸ (*)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՐՈՍԸ՝
ՀԱՄԼԵՏ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Քանի մը տարի առաջ «Արարատ»ի կազմով դաշտ կ'իջնէր բարձրահասակ պատանի մը՝ Համլետ Մխիթարեան, որ առաջին իսկ պահէն կը զրաւէր մասնագէտներու ուշադրութիւնը: Ան արագօրէն կը խուժէր մրցակիցի բերդին հրապարակը, վտանգաւոր պահեր կը ստեղծէր բերդապահին համար եւ լաւ փոխանցումներ կը կատարէր: Ան օժտուած էր նաեւ հեռուէն զեղեցիկ հարուածներ հասցնելու ընդունակութեամբ: Ցետադային մարզիչները քիչ անգամ զինք կ'առնէին խումբի դլխաւոր կազմին մէջ. երբեմն Համլետ Մխիթարեան չէր երեւեր իսկ մարզաշտին վրայ: Երբ Նիկիտա Սիմոնեան զարձաւ «Արարատ»ի դլխաւոր մարզիչը, անոր վստահած է զրոհելու պաշտօնը եւ Մոսկուայի «Դինամօ»ի հետ ունեցած հանդիպման ընթացքին Համլետ Մխիթարեան դաշտ իջած է հաստատ վճռակամութեամբ արդարացնելու համար վերջաւոր մարզիչին վստահութիւնը եւ ... փայլատակած է: Հաղուադէպ երեւոյթ մըն է խաղ մը՝ ուր Մոսկուայի Դինամոյականները հինդ կոլ ստանան: Համլետ Մխիթարեան նշանակած է հինդ կոլերէն չորսը: Առաջին երկուքը նշանակած է յետդարձ հարուածով մը, զնդակը մխրճելով մրցակիցներու բերդին ձախ անկիւնը: Երրորդ կոլը նշանակած է Յորէն Ցովհաննիսեան:

Ու այսպէս, «Արարատ» - «Դինամօ» Մոսկուա հանդիպումի առաջին կիսախաղին երեւանցիները, իրենց դաշտին վրայ, 3 կոլ նշանակած են: Երկրորդ կիսախաղին, կողմերը երկուական կոլ եւս նշանակած են եւ խաղը վերջ դտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (5 - 2):

Անցեալին, Յորէն Ցովհաննիսեան եւս խաղի մը ընթացքին 4 կոլ նշանակած էր. այդ պատահած է անցեալ տարի՝ Քիչնեւ, «Նիստրու»ի դէմ հանդիպումի ընթացքին:

Նոյն օրուան (Մարտ 17) խաղերուն ամբողջական արդիւնքներն էին. -

Կայրաթ - Չերնոմորեց	2 - 0
Դնեպր - Դինամօ Մինսկ	2 - 0
Շախտեոր - Ժալգիրիս	4 - 1
Դինամօ Թիֆլիս - Սպարտակ Մոսկուա	0 - 0
Բ.Կ.Մ.Ա. - Դինամօ Կիեւ	1 - 1
Մետալիստ - Զենիք	1 - 1
Նեֆթչի - Պախտակոր	1 - 0
Տորպեդօ - Բ.Մ.Ա. Դոնի Ռոստով	2 - 1

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Մարտ 20-ի թիւով:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի արդիւնքներն են. -

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Պասեռոլէ	6 - 0
ԻԻ.ԺԻ.Ա. Ալֆորվիլ - Լիւզիթանոս	1 - 1
Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն-Տէսին - Թոնոն	0 - 1
Փերթիւի - Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ	1 - 1

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԱՐԱՅ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Առանձին դրուագեամբ մը անդրադարձած էի վարդվէս Համազասպեանի եւ Պետրոս Պետրեանի ընդարձակ յօդուածին՝ «Պետական հայերէն լեզուն», լոյս ընծայուած «Զարթօնք» օրաթերթի 1984 Յունուար 26 եւ 27 թիւերով։ Հեղինակները, կ'ենթադրեմ, կը չանային յոյժ տալ թէ արեւելահայերէնը, «պետական» լեզու դառնալով, սահմանուած է ըլլալ մի՛ակ հայ բարբառը, մանաւանդ որով - հետեւ արեւմտահայերէնը, քաղաքական եւ ընկերային ծանօթ պատճառներով Հոդ չունի իր ոտքին տակ, հետեւաբար պիտի ձուլուի արեւելահայերէնին մէջ։ «Կ'ենթադրեմ» ըսի, որովհետեւ յիշեալ յօդուածը բազմաթիւ անգամ կարդալէ ետք, տակաւին յստակօրէն չեմ պիտեր թէ հեղինակները ի՛նչ ուզած են ըսել, ի՞նչ եզած է անոնց նպատակը։

Իրենց դրուագեան վերջին մի քանի պարբերութիւններով, անոնք կը խօսին հայ լեզուի երկու ճիւղաւորումներուն միաձուլման մասին։ Սակայն իրենց սահմանումով, միախառնումի այս ընթացքը մէ՛կ ուղղութեամբ է միայն. արեւմտահայ մտաւորականները որոնք 1920-ական թուականներուն Հայաստան հաստատուած են, «բոլորն էլ բերին ... կենդանի արեւմտահայերէնը, որը չուտով յաջողութեամբ ձուլեցին արեւելահայերէնի հետ» (ընդգծումը իմ կողմէս - Ա. Գ.)։ Վահրամ Փափազեանի պարագային անոնք կը դրեն. «Գեղեցիկ կերպով զուգակցելով արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը, աւելի ճիշդ՝ ժամանակակից գրական լեզուին ներարկելով արեւմտահայերէնի հիւթեղ ոճերն ու արտայայտութիւնները, նրբին բանաձեւումները, Փափազեան գրեց մի լեզուով, որ մեր առաջ մօտաւորապէս պարզում է թէ ինչպիսին կարող է լինել մեր գրական հայերէնը»։

Եթէ այս բառածները ճիշդ են, վաթսուն տարիներէ ի վեր ո՞ւր է արեւմտահայերէնի ազդեցութիւնը՝ իրրեւ բառապաշար, «հիւթեղ ոճ ու արտայայտութիւն, նրբին բանաձեւում»՝ գրական արեւելահայերէնին մէջ։ Ճշմարտութիւնը այն է որ գրողներն ու մտաւորականութիւնը չատ քիչ բան պիտեն արեւմտահայ լեզուին մասին, որովհետեւ արեւմտահայ գրականութեան գրեթէ անծանօթ են։ Եւ այստեղ կը հանդիպ չատ կարեւոր ընդարձակ նիւթի մը, որուն դէթ հիմնական մի քանի կէտերը կը փափաքիմ այս գրուագեամբ արծարծել։

Վերջին մի քանի տարիներուն մանաւանդ, Հայաստանի մամուլը եւ զանազան պաշտօնատարներ ակնարկութիւններ կ'ընեն Երեւանի մէջ արեւմտահայ գրողներու երկերուն հրատարակութեան (պարտութեան համար այստեղ «արեւմտահայ»ը կը գործածեմ իբր (1860 - 1922) շրջանի եւ արտասահմանի ներկայ գրականութիւնները բնորոշող)։ Եւ սակայն այդ գրականութենէն ի՞նչ հարատարակուած է, եւ՝ ինչպէ՞ս։ Պարզ քննութիւն մը ցոյց պիտի տայ թէ արեւմտահայ գրականութիւնը Հայաստանի մէջ ներկայացուած է պարագայաբար, պարագայական մօտեցումով, առանց որեւէ ծրագրի կամ ուղղութեան։ Այո, մի քանի անգամ «Երկերի Ժողովածու»ներ հրատարակուած են Յակոբ Պարոնեանէն եւ Երուանդ Օտեանէն, ինչպէս նաեւ Գրիգոր Զօհրապէն, Երուխանէն, Բաշալեանէն։ Նաեւ՝ Վահան Թէքէեանէն, Պետրոս Դուրեանէն, Միսաք Մեծարենցէն եւ Դանիէլ Վարուժանէն։ Բայց ո՞ւր են միւսները. Գրիգոր Օտեանը, Նահապետ Ռուսինեանը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, Մերենցը, Մկրտիչ Արմէնեանը, Խորէն Նար - Պէյը, Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, Մինաս Չերազը, Թոմաս Թէրզեանը, Յարութիւն Մրմըրեանը, Մելքոն Կիւրճեանը, Թլկատինցին, Հրանդ Ասատուրը, Աբշակ Զօպանեանը (իր ամբողջութեամբ եւ ո՛չ թէ մէկ հատորի ճզճիմ ծաւալով), Կոստան Զարեանը (բացի «Նաւը լերան վրայ»էն), Լեւոն Շանթը (որուն հրատարակուած ժողովածուէն բացակայ է թատերագիրին ամէնէն յաջող եւ հիանալի ստեղծագործութիւնը՝ «Կայսրը»), Աւետիս Ահարոնեանը (թէե՛ւ արեւելահայերէն), Գեղամ Բարսեղեանը, Սիպիլը, Ռուբէն Զարդարեանը (որուն 1966-ի միհատորեակը հրատարակութենէն կարճ ըրջան մը եաք հաւաքուեցաւ գրախոհութիւններէն), Գեղամ Տէր - Կարապետեանը, Տիգրան Զէօկիւրեանը, Տիգրան Կամսարականը, Տիգրան Արփիարեանը, Յարութիւն Ալփիարը, Աղեքսանդր Փանոսեանը, Տիրան Զրաքեանը, Զապէլ Եսայեանը (առանց «Պարպա Խաչիկ»ի), Սուրէն Պարթեւեանը, Ռուբէն Սեւակը, Յակոբ Օշականը (իր ամբողջական փառքով), Մատթէոս Զարիֆեանը, Համաստեղը, Արամ Հայկազը, Շաւարշ Նարդունին, Նշան Պէշիկթաշլեանը, Նիկողոս Սարաֆեանը, Վազգէն Շուշանեանը (նկատի չունենալ «Երկիր յիշատակաց» խղճալի հատորը), Զարեհ Որբունին, Մուշեղ Իշխանը, Գէորգ Կոսեարենցը, Յարութ Կոստանդեանը, Միքայէլ Կիւրճեանը, Ժագ Յակոբեանը, Լեւոն Վարդանը, եւայլն, եւայլն։ Ո՞ւր է բանաստեղծ, զեղագէտ եւ քննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանը, որուն ամբողջական գործը բծախնդիր պրպտումով հաւաքած, խմբագրած, մօտ 800 մեծադիր էջ մեքենագրած եւ հրատարակութեան պատրաստած էր երեւանաբնակ Օնիկ Փանիկեան, տակաւին քան տարի առաջ...։ Ո՞ւր է, ի վերջոյ, իրապաշտ չարժումի ռահվիրայ Արփիար Արփիարեանի լիակատար հրատարակութիւնը։ 1955-ին Գառնիկ Սահակեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Երկեր»ու մէկ հատորը խեղճ պատկեր մը կուտայ միայն Արփիարեանի գրականութեան մասին, մանաւանդ որ դատապարտելի «անվտանգութեամբ» գրողին նորավէպերէն պարբերութիւններ կամ հատուածներ դուրս նետուած են, մկրտուած, իւրաքանչիւր կտոր վերածելով անհասկնալի չաղակրատութեան։ Ո՞ւր է Արփիարեանի հարուստ նամականին, երբ Գոհար Այնաւուրեան տակաւին 1972-ին նամակով մը ինծի կը յայտնէր թէ խմբագրուած հատորը պատրաստ էր հրատարակութեան...։

Ինչպէս վերը յիշեցի, համոզուած եմ թէ արեւմտահայ գրականութիւնը Հայաստանի մէջ ներկայացնելու մասնաւոր, որոշ ծրագիր մը չկայ։ Մինչ, այդ գրականութիւնը պէտք ունի նման հրատարակութեան։ Մասնաւորելով խօսքս (1860 - 1922) շրջանի արեւմտահայ գրականութեան, պէտք է մատնանշեմ այն պարագան թէ մօտ 90 մեծ թէ փոքր գրողներու ստեղծագործութիւններուն առաւելագոյն մասը տակաւին հատորի մէջ ամփոփուած չէ, այլ կը մնայ թերթերու եւ պարբերականներու ու տարեգիրքերու մէջ տարտղնուած։ Կան գրողներ՝ որոնք հատորիկ մը իսկ չունին, եւ հետեւաբար դատապարտուած են մոռացումի մահուան։ Արփիար Արփիարեանի ստեղծագործութեան երեք - չորրորդը թերթերուն մէջ է տակաւին։ Ո՞վ պիտի հաւաքէ, խմբագրէ եւ հրատարակէ այս հսկայ գրականութիւնը՝ եթէ ոչ Հայաստան՝ պետական որոշումով եւ միջոցներով, եւ գրականագէտներու աքնաջան աշխատանքով։ Հայաստան քաւորդ դարէ ի վեր նիւթական բոլոր կարելիութիւնները ունի այսպիսի լայն բոնուած ծրագիր մը իրագործելու։ Ան ունի նաեւ պատրաստուած եւ տաղանդաւոր գրականագէտներ, որոնք սէր ու յարգանք կը տածեն արեւմտահայ գրականութեան նկատմամբ։

Յօդուածագիրները կը գրեն. «Հայաստանում ամէն տարի հրատարակւում են բազմաթիւ գրքեր արեւմտահայ եւ ըսփիւռքահայ գրողներից, ռատիոյով ու հեռուստատեսութեամբ, թատրոնների բեմերից ամէն օր հնչում են Պարոնեանի, Օտեանի թատերգութիւնները, Հայաստանի դասագրքերի էջերից խօսում են Դուրեանի, Մեծարենցի, Թէքէեանի բանաստեղծութիւնները»։ Հրատարակուող «բազմաթիւ» գիրքերու մասին արդէն խօսուեցաւ. միայն աւելցնեմ որ տարօրինակ կը գտնեմ այն իրողութիւնը, որուն համաձայն, արտասահմանի անցեալ թէ ներկայ տաղանդաւոր գրողներ կ'անտեսուին, մինչ կը տպուին ... Թնկրեանի մը պատմուածքները։ Այս վերջինին չափ, եւ չա՞տ աւելի տաղանդաւոր ստեղծագործողներ կան արտասահմանի մէջ, որոնց անունն ու գործը անծանօթ կը մնան Հայաստանի ընթերցողներուն։ Իսկ Պարոնեանէն եւ Օտեանէն զատ արեւմտահայ գրականութիւնը ուրիշ թատերագիրներ ալ ունի։ Անոնց գործերը լո՞ւ չեն բեմադրուիր։ Պարոնեան եւ Օտեան արեւմտահայութեան կեանքին մէկ երեսին՝ պոլսահայութեան արդէն մօտ մէկ դարու հնութիւն ունեցող անցեալ պատկերը կը ներկայացնեն, կատակերգութիւններու ընդմէջէն։ Անո՛նց միայն տեղեակ հայաստանցին ճշդրիտ եւ հաւասարակշռուած գաղափար մը չի կրնար ունենալ մեր մասին։ Արտասահմանը ունի իր թատերդակները, որոնց արուեստը ինչ մակարդակի ալ ըլլայ, դէթ գործերուն մէջէն կը պատկերացուի մեր առօրեայ կեանքը։ Այսպիսիները եւս բացակայ են Հայաստանի բեմերէն կամ պատկերասփիւռէն եւ ձայնասփիւռէն։ Մինչ, եթէ կարելիութիւնը ստեղծուէր նման բեմադրութիւններու, ատիկա յաւելեալ խայծ եւ մղիչ ուժ պիտի ըլլար յուսահատիլ սկսած սփիւռքահայ թատերգակին՝ նոր եւ աւելի յաջող երկեր ստեղծելու։

(Մնացեալը յաջորդով)

գերհանահայ Հատկանի

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻՆ ԱՒԹԻՒ

Փետրուարի կէսերէն մինչեւ Մարտի կէսերը, գերմանահայ փոքրիկ համայնքները այցելելու պատեհութիւնը ունեցայ. ուր պատարագեցի եւ քարոզեցի ազգային եւ եկեղեցական մեծ ծօնին՝ Վարդանանցի առթիւ։

Հայ ժողովուրդի ամէնէն ժողովրդական ծօներէն մին։ Աւարայրի հերոսներուն ծօնը, հայահոծ գաղութներու եւ հայկական օճախներու մէջ, խանդավառութեամբ եւ մեծ չուքով նչուած է միշտ։ Այդ ճակատամարտի 1036 նահատակները կամ վկաները զարեր չարունակ, մեր առաջնորդներուն եւ ղեկավարներուն, մտաւորականներուն եւ ժողովուրդին ներչնչման աղբիւր հանդիսացած են։

Տօնի իմաստը բացատրելու, անոնց չունչով ոգեւորելու, անոր ազգային եւ հոգեւոր պատգամը, առօրեայ մեր կեանքի ընդմէջէն վերապրելու եւ լինել - չլինելու հրատապ հարցին դիմաց, դիմադրական ոգի մը պատրաստելու նպատակով, յանձն առի բազմահարիւր քիլոմեթրեր ճամբորդել՝ այցելելու համար, Գերմանիոյ ընդարձակ տարածքին վրայ գտնուող՝ մեր հայ եղբայրներուն եւ քոյրերուն։

Եղայ Պոռնըզուայկ, Շթութկարտ, Հանաու - Ֆրանքֆուրթ, - Քէհլ, Միւնիխ, Կէօթինկըն, Քէօլն եւ Նէօվիտ։

Վերոյիշեալ քաղաքներու մէջ գտնուող Հայերու դէմքերը իրարմէ թէեւ տարբեր են բայց նոյն ոգին կրող, հայորդի - ներու զաւակներն են բոլորը։ Դժբախտաբար՝ անոնց մեծամասնութիւնը, զարմանալիօրէն մեր մեծամասնութիւնը, չունի Վարդանանց դէպքի մասին։ Իրենց սրտերուն մէջ, գուցէ Վարդաններու, Ղեւոնդներու, Վահաններու եւ Համայեակներու ոգին զգալ ունի, բայց զայն պէտք է հրահրել, սորվեցնելով անոնց մեր պատմութեան փառաւոր էջերը։ Անոնք, հայկական կեանքէ հեռու նորածիններ են։ Կաթի անունդ չմարելով պէտք է զոհանալ։ Նոյն պատճառու, կը փորձեմ պարզ լեզուով, հասկնալի կերպով, ուսուցողական եղանակաւ փոխանցել անոնց մեր հայկական եւ քրիստոնէական դէպքերու դեղեցիկ էջերը։

*Ֆրանսայի եւ կամ այլ հայահոծ գաղութներու մէջ, մեր արհեստակիցները յարաբերաբար աւելի հնարաւորութիւն ունին մեր պատմութեան էջերը սերտելու։ «Յառաջ»ի ընթերցողները, ամէն տարի, կուռ խմբագրական մը կարդալու երջանկութիւնը կ'ունենան, տօնին առթիւ, մեծ Շաւարշէն եւ կամ այլ դէմքէ մը՝ գրուած։ Այլ թերթերու ընթերցողներ եւս բախտի կ'արժանանան։ Ուրիշներ՝ պատշաճ եւ կուռ ոճերով քարոզներ լսելու հաճոյքը կ'ունենան։ Միութենական կեանքի հետեւող երիտասարդներ, երեկոյթով մը անկասկած կ'ոգեկոչեն յաչատակը Տղմուտ գետի ափին ինկող հերոսներուն եւ այդպիսով պատմական տեղեկութիւնները կը քաղեն կարեւոր դէպքի մասին։ Բայց կայ մեծամասնութիւն մը, որ այդ սահմաններէն դուրս կը պահէ ինքզինք եւ ուսաի զուրկ է տարական դիտելիքներէ։ Մեր հովուական այցելութիւններու ընթացքին հանդիպեցանք այդպիսի անձերու, որոնք զիտարար մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Կանչուած են յաճախ, համայնքներու կավարութեան նուիրական սուրբ զործին։ Ահա, պատրաստութեան այդ պակասն է որ յաճախ բախումներու դուռ բանայ։ Ոմանք դիտակից են իրենց անդիտութեան եւ չանք կը թափեն սորվելու, քաջալերելի երեւոյթ։ Ուրիշներ դիտակից չեն իրենց անդիտութեան, մէկ չանք՝ սորվելու համար. ցաւալի երեւոյթ։ Իսկ չատեր կարիքն իսկ չեն զգար դիտնալ ու ժամանակավրէպ նկատեն վերյիշումը այդպիսի փառաւոր էջերու. ցաւալի երեւոյթ։ Եթէ, Գերմանիոյ մէջ կայք հաստատած քիչ թէ չմշակուած մտքերը եւ բարի կամեցողութիւն ունեցող դիտակից տարրերը ձրաբար կերպով աշխատանք մղեն եւ բահառս սերունդը, հայօրէն դաստիարակելու մասին խորհին, ազգանուէր մեծ գործ մը կատարած կ'ըլլան։ Յոհեմարութեամբ եւ զգուշութեամբ պէտք է չարժիլ չգիտցող այդ մեծամասնութեան հետ, առանց վիրաւորելու իրենց արժանապատուութիւնը։ Ի վերջոյ կան սորվելու առիթ չեն ունեցած, միակ յանցքը իրենց պէտք չէ վերագրել, դիտցողներն ալ յոխորտալու իրաւունք պէտք չէ զգան, այլ իրենց դիտցածը մեռսորէն փոխանցելու առիթը պէտք ստեղծեն։ Անոնց պէտք է տալ այն դիքները, որ հայկական կեանքի կառաջնորդէ։ Հայկական ծերբ ներս բերեսք է որ իւրաքանչիւրը, իր ապրուստը հասպատասխան կազմակերպութեան մը կրնայ անդամագրուիլ։ եկեղեցական խորհուրդները, Մշակութային միութիւնները եւ հայկական միւս կազմակերպութիւնները, իրենց վերացուած ծրագրերու համաձայն պարտին խաթել առանց զիրար խաչաձեւելու։ ընդհակառակն՝ զործակցելու, եթէ զուիթի բարձրադոյն չահերը այդ կը հանջեն։

Սոյն խորհրդածութիւնները կատարեսք, թղթակցութիւնը թերի պիտի նար, եթէ օրուան մեծ տօնի մասին, բացուցիչ պատմական տեղեկութիւններ չհաղորդէի ընթերցողներուն։

*Աբշակունեաց հարստութեան կործանումէն յետոյ (428) պարսկական Սասանեան կայսրութիւնը ղեկավարները փորձեն իրագործել իրենց մեծ ծրագիրը՝ ընդարձակել կայսրութեան սահմանները ճնշելով փոքր ժողովուրդները մեծ զօրակի, հալոցի մէջ։ Պարսիկ ղեկավարները լաւ ըմբռնած էին, որ Հայերու կովկասեան միւս փոքր ազգերու, Վրացիներու եւ Ազուանիներու պարագային ճնշման առաջնորդող ղինուած ոյժը յառաջանար հատուածի ուրացմամբ, որ կը հետեւէր մտաւոր, հոգեւոր եւ բարոյական արժէքներու թուլացում։ Ուստի 450-ին Յազկերտ Բ. եւ անոր ղինուորական խորհրդատու Միհրներսէհ կոչ կ'ուղղեն երեք ազգերու ներկայացուցիչներուն՝ տալ բաժարիլ քրիստոնէական հաւատքէ վերադառնալ Մազդէականութեան կրակապաշտութեան։ Հայերու ղինուրութեամբ, կոչին ժխտական պատասխան կը տրուի։ Նախարարներէն ոմանք, գաղտնի ղեկավարութեամբ՝ ղինադադարի կան եւ կամ անձնական հաշիւներէ դուրս՝ հաւատուրացները կը դառնան։ Ծամանութիւնը սակայն, ղեկավարութեամբ, սպարապետ՝ Վարդան Մամիկոնեանի եւ հայց. եկեղեցւոյ եռանդուն եւ հայրենասէր անդամներէն Ղեւոնդ Երէցի եւ նուիրապետական բարձրաստիճան դրաւով՝ Յովսէփ Հողոցմէցի, որոնք՝ Լուսաւորչի եւ Սահակ - Մեսրոպեան դպրոցի մտաւոր եւ հոգեւոր զէնքով զինուած էին, դիմադրելու ճամբով կ'որդեգրեն։ Երկիրը յարճամին կը թարկուի 451 թուին։ Գլխաւոր ղեկավարները կը նահատակուին Աւարայրի դաշտավայր։ Նախարարներուն, ոմանք՝ դերի տարուին, ուրիշներ՝ լեռներ կը բարձրանան եւ ընդդիմադիմի կը պատրաստեն։ Նախարարներու աղնուական կիները, իւ դին ահաւոր զրկանքներու զոհողութեանց, կը դաստիարակեն իրենց զաւակները իրենց ամուսիններու Անոնց չունչով մեծցած Վահան Մամիկոնեան մը կը դառնայ մարզպան - ռամարիչ - Հայաստանի, եւ որու կը ճակուի ստորագրել Պարսից նոր արքայ Վաղարշի հետ 484-ին, 1500-ամեակն է այս տարի,

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԳԱՂ ՏՕՏՈՍ

(ՊԱՏՄՎԱԾՔ ՎԵՊ)

Գ. ՍԱՍՈՆ

Ա

ՆԱՀԱՊԵՏ ՕՍՆԻԿ

Մեր հոսող ժամանակներում մեզ համար դժվար է պատկերացնել, որ կան մարդիկ, որոնք ոչ միայն չեն ծխում, այլև ծխելու ամենաթշնամին են համարում։ Ես ինքս ծխող եմ եղել, և ծխելու սովորությունից ազատվելը ինձ համար հեշտ չի եղել։ Ես ծխել եմ տասներեք տարեկանից, և ծխելու պատճառով ինձ մի քանի անգամ ծեծել են հայրս և ավագ եղբայրս։ Ես ծխել եմ ամենուրեք՝ տանը, դպրոցում, ճանապարհին, ընկերների հետ, ամենուր։ Ես ծխել եմ ամեն տեսակ ծխախոտ, ամեն տեսակ սիգարետ, ամեն տեսակ ծխամորճ։ Ես ծխել եմ ամեն տեսակ ծխելու միջոցներով

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետոյեան եւ աղջիկները՝ Քարոլ, Սեսիլ, Լմանիւէլ եւ Ռաֆայէլ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ֆերման եւ զաւակը՝ Մարիամ լինչպէս նաեւ Նուրիկեան, Ֆերման, Քէշիշեան (Մոնթեվիտէօ), Պետոյեան (Հայֆա), Մովսէսեան (Փարիզ, Լիոն, Պէյրութ), Օսմանճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՊԵՏՈՑԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ ՔԷշիշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 22-ին, 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Մարտ 27, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէհօ - Քոմիւնալ գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

18, rue Enguehard, 92220 Bagneux

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրուհի Նշանեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան, Արփի Պօտուրեան եւ Դարին Հազար 100-ական Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին բարգաւաճման։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տիկին Վարդուհի Դարբինեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին ի յիշատակիր սիրելի ամուսնոյն Նշան Դարբինեանի մահուան քառասնամեակին եւ իր ծնողքին՝ Սաթենիկ եւ Ստեփան Տէր - Ղուկասեանի յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն Թրոփէն.- Հայկազ Ասատուրեան 100 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Պետրոս Նազարեան 100 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Քանարեան ընտանիքը Տոքթ. Եդուարդ Ձէնագեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Բժ. Միութիւնը (ԻՒՄԱՖ) փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. նուիրած է Ս. Մեսրոպ կրթարանին տոքթ. Եդուարդ Ձէնագեանի մահուան առթիւ։

- ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ -

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային - Հայրենակցական Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հայ հասարակութիւնը բանախօսութեան մը Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԶՐԲԱՇԵԱՆ սրահին մէջ, Մարտ 31, Շաբաթ, ժամը 2-ին։

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

կը բանախօսէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԼԻՃԵԱՆ

Նիւթ.- Յափշտակուած Հոգիները։ Դրուագներ Հայ իրական կեանքէ։

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 23-ին ալ՝ Միութեանս տարեկան պատարագն ու հոգեհանգիստը Մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ արարողութեանս աւարտին՝ հոգեճաշ, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

CHERCHONS
Cuisinier(e)

pour association arménienne

téléphoner au 584 - 57 - 18
le matin

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔՈՒՐՕՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի երեկոները, ժամը՝ 6-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.-

Զորեքշաբթի, Մարտ 28
Քարոզիչ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 4
Քարոզիչ՝ Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 11
Քարոզիչ՝ Յովսէփ Սրկ. Պալըգեան

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կարապետ Ճանիկեանի հոգեհանգըստեան առթիւ.- Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները 200 Ֆ., Անարէ Պաղտասարեան 500 Ֆ., Շալճեան ընտանիք, Յովսէփ Օհանեան, Վարպետեան (Վալանս), Սոնիա Փիլիկեան, Գուրգէն Փիրանեան, Զաւէն Միլտոնեան, Կարօ Յովսէփեան, Վահրամ Ճառայեան, Ալպէռ Պօղոսեան, Ժաք Աւտոյեան 100-ական Ֆ., Մարի Սաղըրեան 50 Ֆ., Աւետիս Սեմերճեան 30։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնս ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր դործօն անդամուհի Տիկին Արշալոյս Ձէնագեանի, իր զաւկին Տոքթ. Եդուարդ Ձէնագեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Եղիշէ Այվազեանէն, Պ. Աբա Տէյիրմէնճեանէն, Պ. Շաւարշ Մարտիրոսեանէն 300-ական Ֆ., Օր. Ելմոնէ Ճիվէլէկեանէն եւ Տէր եւ Տիկին Վ. Գրմըզեանէն 100-ական Ֆ.։

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Սիրուն Պարոնեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ Տիկին Սօֆի Թոմայեան 200 Ֆ., Օննիկ Ադաշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.- Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ադաշեան 500 Ֆ., Տիկին Ադանի Պարոնեան 200 Ֆ., Պ. Ստեփան Ճէպէճեան 100 Ֆ., նոյն առիթով Պ. Սերժ Ադաշեան 500 Ֆ.։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ա. Հրաչեանէ 300 Ֆ. ի նպաստ հայերէնի դասընթացքի։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Տիկին մը որեւէ գործ կը փնտռէ (ընդունիշէօզ պատրաստ - հագուստի, կար, կամ տարեց անձի մը խնամք տանիլ եւ ընկերութիւն ընել եւայլն)։

Հեռաձայնել. - 638 - 85 - 93

9 JOURS EN AUTRICHE

(LE TYROL - VIENNE)

VOYAGE ORGANISÉ
PAR LA
CROIX BLEUE - SECTION LYON

DU 15 AU 23 MAI

Pour tous renseignements et inscriptions
téléphoner jusqu'au 15 Avril :
dans la journée 888 92 51
après 20h 30 854 22 93

Շարժանկարի

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի Անիէռ Պուա Գոլոմպի եւ Աւժանթէօյի մասնաճիւղին սինէմայի երեկոյթը, Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20·30-ին ի յարգանս չրջանիս տարեցներուն։

Grand Théatre
Place de l'Hôtel de Ville — Asnières

կը ներկայացուի Սիրոյ խոստումը։

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, մուտքը 30 Ֆ.։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 29, ժամը՝ 20·30-ին, 77, rue Lui - Philippe Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ։

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը, որ զբաղի 10 տարեկան երախայի մը եւ վարէ տան գործերը (տան գործերը ընող կայ) բնակութիւն եւ լաւագոյն պայմաններ։ Ֆրանսերէն գիտնալը պայման է։

Հեռաձայնել՝ 236 - 94 - 91։

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Pour obtenir le brevet d'animateur s'adresser à : *U. F. C. V.*
15, *rue de Coulmiers* — 75014 Paris
Tél. : 539. 22. 23

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

Extension des activités musicales de la MCA

CREATION D'UNE CHORALE DE JEUNES

garçons et filles de 10 à 16 ans

direction : GARBIS APRIKIAN

Début des répétitons : AVRIL 1984

pour tout renseignement, s'adresser à Hasmig Kévonian, directrice, tél : 376-55-89

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Մարտ 31, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART

Soirée Dansante

au profit du Centre de Vacances de Normandie

sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN

animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —

Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux

Réservation : 985 36 53 - 736 31 88 Participation aux frais : 50 F

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Sous la présidence effective de

Mr. JOSEPH FRANCESCHI
Ministre de la Sécurité Publique

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :

Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 20 Avril au 5 Mai — 16 jours, dont 14 jours à EREVAN — **Prix: 6100 F**
— Du 7 au 21 Juillet — 16 jours, dont 5 à LENINGRAD et 10 à EREVAN — **Prix: 6840 F**
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 21 Avril au 4 Mai — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5850 F**
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ԴԵՐԱՍԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 20-ի թիւէն կ'իմանանք մահը դերասան Յովհաննէս Աւագեանի: Ծնած էր 1900-ին՝ Երեւան: Եղած է պետական թատրոնի (այժմ՝ «Գ. Սունդուկեան») առաջին դերասաններէն: Կէս դարու ընթացքին Յովհաննէս Աւագեան մարմնաւորած է աւելի քան 150 դերեր: Մասնաւորաբար գնահատուած են Գաբրիէլ Սունդուկեանի թատերախաղերու մէջ մարմնաւորած իր դերերը: Պարգեւատրուած էր չքանչաններով եւ արժանացած Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ԴԵՐԱՍԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 20-ի թիւէն կ'իմանանք մահը դերասան Յովհաննէս Աւագեանի: Ծնած էր 1900-ին՝ Երեւան: Եղած է պետական թատրոնի (այժմ՝ «Գ. Սունդուկեան») առաջին դերասաններէն: Կէս դարու ընթացքին Յովհաննէս Աւագեան մարմնաւորած է աւելի քան 150 դերեր: Մասնաւորաբար գնահատուած են Գաբրիէլ Սունդուկեանի թատերախաղերու մէջ մարմնաւորած իր դերերը: Պարգեւատրուած էր չքանչաններով եւ արժանացած Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԱՐՏ 20 - 22)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁԱԽՁԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԷՕԶԱԼԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ
ԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՁԱՅՆԵՐՈՒ ՄՕՏ 50%-Ը ՍՏԱՑԱՒ

———×———

Թրքական տեսակի ժողովրդավարութեան հաստատումէն ի վեր (Նոյեմբեր 1983), Թաղապետական այս ընտրութիւնները առաջին կարեւոր քննութիւն մըն էին վարչապետ՝ Թուրկութ Էօզալի համար: Այս առընչութեամբ, կրնայ չատ դժուար լալ, քանի որ իսկապէս ձախձախիչ յաղթանակ մը տարաւ իր կուսակցութիւնը եւ միայն ի'րը, այն երեք կուսակցութիւններէն, որոնք բացառիկ արտօնութիւնն ունեցած էին մասնակցելու երես-փոխանական ընտրութեանց, զօր. Էվրէնի օրհնութեամբ: Արդարեւ, եթէ Էօզալի Մայր Հայրենիքի (Անաւաթան) կուսակցութիւնը ձայներու 44%-ը ստացած էր արդէն (վերջնական ալ չէր այս թիւը), իրեն կը հետեւէին երկու ուրիշ կուսակցութիւններ, որոնք թաղապետական այս ընտրութեանց առթիւ լրատուն ստացած էին հրապարակ ելլելու, ասոնք են՝ Սոցիալ - Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եւ «Արդար Ուղի»ի կուսակցութիւնը, այս վերջինը՝ Տէմիրէլի մօտ: Ալ խօսքով, եթէ անցեալ Նոյեմբերին, միայն երեք կուսակցութիւնները արտօնութիւն ունէին թեկնածուներ ներկայացնելու խորհրդարանական ընտրութիւններու, այս անգամ անոնց թիւը 6-ի բարձրացած էր եւ Էօզալի կուսակցութեան յաջորդող երկու կուսակցութիւնները մաս կը կազմեն արտօնուած նորերուն:

Ուրեմն, առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան, որ Մայր Հայրենիքի կուսակցութիւնը ձայներու դրեթէ կէսը կը ստանայ եւ արդէն գլուխն էր գաւառներու 67 «մայրաքաղաք»ներէն 52-ին, մէջն ըլլալով՝ Պոլիս, Անգարա, Իզմիր: Մնացեալ մասին մէջ, հոն ուր վերջնական արդիւնքները ծանօթ են, 1430 թաղապետութիւններէ 785-ը արդէն Էօզալի ձեռքն է: Ինչպէս գրած էինք, քուէարկութիւնը պարտաւորիչ է Թուրքիոյ մէջ (տուգանք՝ ութ տոլար) եւ մասնակցողներու համեմատութիւնը 90%-ի հասած է: Ուրեմն Անաւաթան լաւ դիմացած է երեք նորերու յարձակումներուն, քանի Սոցիալ - Դեմոկրատները, միայն Բ. դիրքի վրայ կը հասնին, առայժմ ձայներու 22%-ով: Գլխաւոր պարտեալներն են, այն երկու կուսակցութիւնները, զորս հրապարակ գրին զինուորականները՝ Մէսիւէյճի Դեմոկրասի (Ազգ. Ժողովրդավար) եւ Հալքճը (Ժողովրդական): Այս երեւոյթը ալ աւելի կ'ամրապնդէ Էօզալի դիրքը որ պիտի կարենայ չարունակել տնտեսական ազատական իր ռազմավարութիւնը, հանրութեան ծախելով ազգայնացած հաստատութիւնները (երկաթուղի, էլեկտրական կեդրոններ եւայլն):

× Ընտրական միջադէպերու ընթացքին, երկրին մէջ 3 հոգի մեռած եւ 66 հոգի ալ վիրաւորուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄով

Զիլիի մէջ մթնոլորտը աւելի քան լարուած է: Իշխանութիւնները չանք չեն խնայեր արդելք հանդիսանալու համար «բողոքի» ութերորդ օրուան: Լուսարձակուած էր երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրերուն համար, ժամը 22-էն 5: 1983 Մայիս 11-էն ի վեր, բողոքի խաղաղ 8-րդ օրն է, որ տեսակ մը նախապատրաստական է ընդհ. գործադուլի մը, ձեռք ձգելու համար փինոչէի հրաժարումը: Երկուշաբթի իրիկուն, Սանթիակօ բոլորովին մութին մէջ էր: Իրրեւ հետեւանք երեք ռումբերու, որոնք պայթած էին մեթրոյին մէջ, իշխանութիւնները էլեկտրական հոսանքը կտրած էին: Պէտք էր սպասել թէ ահաբեկչական արարքները, որոնց կը ձեռնարկէ կան արարքները, որոնց կը ձեռնարկէ ծայրայեղ ձախը իշխանութեան դործին կուգան, քանի ահաբեկչութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ, զոր մեռիանէն ալ կը «կերակրէն»:*

ԻՐԱՔ քիմիական կազեր գործածած է: Այս հաստատումն ըրին նշանակուած չորս փորձագէտներ՝ մէկ Աւստրալիացի, մէկ Շուետացի, մէկ Զուիցերացի եւ մէկ Սպանացի: 1925-ի Ժընեւի պայմանագիրը կ'արգիլէ կազերու գործածութիւնը պատերազմի առեն, բայց հատնարար առաջին «մեղաւորը» Իրաք չէ, իրմէ առաջ ոչ Ամերիկացին քաշուած է նոյնն ընելու՝ Վիէթնամ, ոչ ալ՝ Խորհ. Միութիւնը՝ Աֆղանիստան, բայց անոնք մեծե՛ր են...:

ԿԻՆԻի նախագահը՝ Սեքու Թուրէ, այն Աֆրիկեցին որ համարձակած էր՝ ո՛չ ըսելու Տը Կօլլ (Ֆրանքեւափրիկեան Համագործակցութեան), մեռաւ սրտի հիւանդութենէ Քլիվլէնտի (Միացեալ - Նահանգներ) մէջ, 62 տարեկանին: Առաջինը՝ ինք անկախութիւն ուզեց եւ ատիկա լարուած կացութիւն մը ստեղծեց Ֆրանսայի հետ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ 200-հազար զործազուրկ կը պակսի Մարտին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ երկիրը տնտեսական նոր զարթնում մը կ'արձանագրէ:

ՕՐԼԻ պտնուող վեց Պարսիկները, որոնք ոչ մէկ անձնաթուղթ ունէին եւ զաղթական ապաստան կ'ուզէին Ֆրանսա - յէն, ի վերջոյ Թուրքիա զրկուեցան, այսինքն՝ հոն ուրկէ կուգային: Որեւէ միջնորդ առաջքն առնելու համար, սահմանազուխներու ոստիկանութենէն վեց հոգի ընկերացած են իրենց մինչեւ Պոլիս:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԱՐՏ 20 - 22)

«ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ»
ՓԱՍՏԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Մոսկուայի «Ոդարնիկ» չարժանկարի սրահին մէջ ցուցադրուած է «Մինաս Աւետիսեան» փաստանկարը, զոր պատրաստած է «Երեւան» արուեստանոցը: Մինաս Աւետիսեանի արուեստի սիրահարները կարելիութիւն ունեցած են դարձեալ հաղորդուելու նկարիչին գործերու աշխարհին հետ: Պատառաին վրայ իրարու կը յաջորդեն ուարտած եւ անուարտ կտաւները. ժապաւէնի երաժշտութիւնը կը ներդաշնակուի կտաւներուն առթած մերթ ողբերգական, մերթ լուսաւոր տրամադրութեան հետ: Այս առթիւ, չարժանկարի սրահին տնօրէնը՝ Լիւդվիգ Վանեան, նշած է թէ, երբ տարիներ առաջ լեհ չարժարուեստագէտներու պատւէրով բեմանիւթ մը գրած է Մարտիրոս Սարեանի նուիրուած ժապաւէնի մը համար, վարպետը թելադրած է իրեն չարժանկար մը պատրաստել նկարիչի մը մասին: Առաջին անդամ Մինաս Աւետիսեանի անունը լսած է Մարտիրոս Սարեանէն: Յետագային մօտէն ծանօթանալով անոր արուեստին, Մինաս Աւետիսեան դարձած է Լ. Վանեանի կուռքը: Սոյն փաստանկարը յարդանքի տուրք մըն է արուեստադէտի յիշատակին:

×

ՎԱՀԱՆԱՎԱՆՔԻ ԵՒ ԱՅԼ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՄԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Մինչդարեան Հայաստանի ճարտարապետական հոյակապ համալրոյթներէն մէկը, որ կը դտնուի Զանգեզուր՝ Ղափան քաղաքէն ոչ հեռու, մօտիկ ապագային կը յառնու փլատակներէն: Մանուածէները մօտ աւելէն կ'աւարտեն Վահանավանք անունը կրող այդ յուշարձանի վերահաստատման նախագիծը: Վանական համալրոյթը որ կը բովանդակէ Սիւնիքի պատմութեան կարեւոր չատ մը էջեր, աչքի կը զարնէ բնական դիրքով, ժամանակին նաեւ՝ չինութիւններով: Բազմիցս եղած թալկուելով երկիր ներխուժած թշնամի ցեղերու ասպատակութիւններուն, ԺԹ. դարուն վերջնապէս գաղրած է պոյտ - թիւն ունենալէ: Պեղումներու շնորհիւ, բացուած են հողի տակ թաղուած չինութիւններու զլխաւոր մասի մնացորդները: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ զլխաւոր եկեղեցւոյ գաւիթին կից կառոյցը, որ, ինչպէս ցոյց կուտան հետազօտութիւնները, եղած է 27 - 28 մեթր երկայնքով ու մէկ կողմէ բաց սիւնազարդ սրահ մը եւ ծառայած որպէս դամբարան: Հոս յայտնաբերուած են Սիւնեաց իշխանաւորներու տապանաքարերը: Ար - ձանագիր այդ մեծադիր սալերով ալ ծածկուած է սրահին յատակը: Որպէս դամբարան ծառայած է նաեւ զլխաւոր յուշարձաններէն առանձնացած, բարձունքի վրայ գտնուող եկեղեցւոյ առաջին յարկը, իսկ ինքը՝ չէնքը, մէկն է այն երկ - յարկանի կառոյցներէն, որոնք հազուադէպ են հայ ճարտարապետութեան մէջ: Այդ փոքր, բայց իր յօրինուածքով եզակի կառոյցը չինարարական հանդերձանքի մէջ է. այս տարի կը վերջնանան անոր վերականգնումի աշխատանքները, իսկ դալ տարուընէ վարպետները կը ձեռնարկեն համալրոյթի միւս հատուածներու վերակերտումին: Որպէս զլխաւոր չինանիւթ կ'օգտագործուին յուշարձանի պահպանուած քարերը, որոնք ներկայիս կը թուարկուին:

Հոնկէ երեք քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, Ողջի գետի ափին կը գտնուի ուշ միջնադարու հայկական ճարտարապետութեան համալրոյթներէն մէկ ուրիշը՝ իր անտիպ դիրքով եւ պաշտպանական ուրոյն համակարդով Հալիձորի հանրածանօթ բերդը, որ օտար նուաճողներու դէմ ուղղուած հայ ժողովուրդի ընդդիմադիր ոգիի մարմնացումներէն մէկն է: Բերդի տարեդրութեան ամէնէն պայծառ էջերը դրուած են ԺԸ. դարու սկիզբներէ - թիւն ունենալէ: Պեղումներու շնորհիւ, բացուած են հողի տակ թաղուած չինութիւններու զլխաւոր մասի մնացորդները: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ զլխաւոր եկեղեցւոյ գաւիթին կից կառոյցը, որ, ինչպէս ցոյց կուտան հետազօտութիւնները, եղած է 27 - 28 մեթր երկայնքով ու մէկ կողմէ բաց սիւնազարդ սրահ մը եւ ծառայած որպէս դամբարան: Հոս յայտնաբերուած են Սիւնեաց իշխանաւորներու տապանաքարերը: Ար - ձանագիր այդ մեծադիր սալերով ալ ծածկուած է սրահին յատակը: Որպէս դամբարան ծառայած է նաեւ զլխաւոր յուշարձաններէն առանձնացած, բարձունքի վրայ գտնուող եկեղեցւոյ առաջին յարկը, իսկ ինքը՝ չէնքը, մէկն է այն երկ - յարկանի կառոյցներէն, որոնք հազուադէպ են հայ ճարտարապետութեան մէջ: Այդ փոքր, բայց իր յօրինուածքով եզակի կառոյցը չինարարական հանդերձանքի մէջ է. այս տարի կը վերջնանան անոր վերականգնումի աշխատանքները, իսկ դալ տարուընէ վարպետները կը ձեռնարկեն համալրոյթի միւս հատուածներու վերակերտումին: Որպէս զլխաւոր չինանիւթ կ'օգտագործուին յուշարձանի պահպանուած քարերը, որոնք ներկայիս կը թուարկուին:

Հոնկէ երեք քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, Ողջի գետի ափին կը գտնուի ուշ միջնադարու հայկական ճարտարապետութեան համալրոյթներէն մէկ ուրիշը՝ իր անտիպ դիրքով եւ պաշտպանական ուրոյն համակարդով Հալիձորի հանրածանօթ բերդը, որ օտար նուաճողներու դէմ ուղղուած հայ ժողովուրդի ընդդիմադիր ոգիի մարմնացումներէն մէկն է: Բերդի տարեդրութեան ամէնէն պայծառ էջերը դրուած են ԺԸ. դարու սկիզբներուն, երբ ան զարձած է Դաւիթ Բէկի ազատագրական պայքարի զլխաւոր ամրոցը եւ Սիւնիքի հայկական իշխանութեան կեդրոնը: Գետի ափին, դէպի Քալարան տանող մայրուղիին մօտ, անընդհատ կիրճերու մէջեւ վեր խոյացող լերան զագաթը կը գտնուի Հայաստանի ծանօթ այլ մէկ հնավայրը՝ Բաղաբերդը:

Այս կառոյցները եւ անոնց նման չատերը կը պահպանուին ժողովուրդին եւ Պետութեան կողմէ, ըստ է Հայաստանի յուշարձաններու պահպանութեան ընկերութեան նախագահ փրոֆ. Վարազդատ Յարութիւնեան: Ընկերութիւնը ունի 360 հազար անդամներ, բնակչութեան բոլոր խաւերէ: Քանի տարուան ընթացքին ամբողջական կամ մասնակի կերպով երեք տասնեակ յուշարձաններ նորոգուած կամ վերահաստատուած են, այդ կարգին՝ Գնդեվանքը, Ամբերդի եկեղեցին, Արենիի, Հայրավանքի, Զօրաց, Հաղարծինի կառոյցները: Ներկայիս նման աշխատանքներ կը տարուին տասը յուշարձաններու մէջ, որոնցմէ հինգին վերականգնումը կ'աւարտի այս տարի:

LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT LE TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES

———×———

Du 13 au 16 avril 1984 se tiendra à Paris une session du Tribunal Permanent des Peuples consacrée au génocide des Arméniens (1915-1916).

Ce Tribunal qui a dans le passé fait preuve de son indépendance en jugeant aussi bien l'intervention soviétique en Afghanistan que l'ingérence américaine en Amérique Centrale, rend des sentences morales dont l'impact auprès de l'opinion publique et des média du monde entier est considérable.

Devant l'importance capitale de cette session, les principales associations et organisations arméniennes se sont regroupées au sein d'un Comité de soutien, témoignant ainsi de leur commune solidarité à l'égard de la nécessaire reconnaisssance du génocide des Arméniens. Rappelons d'autre part que la Sous-Commission pour les droits de l'homme de l'O.N.U. doit examiner à nouveau en 1984-1985 le rapport sur la prévention et la répression du crime de génocide et par conséquent revoir la question du paragraphe 30 mentionnant le génocide des Arméniens.

L'année 1984 est ainsi cruciale pour l'avenir de la question arménienne et exige de tous les Arméniens une solidarité exemplaire. A ce titre nous sollicitons de votre part non seulement un soutien moral mais également une contribution au financement de ce projet dont le coût total a été estimé à 500.000 francs français.

Envoyez vos dons à :
Mme. Alice SAMUELIAN - ASLANIAN
Trésorière de l'Association
B.P. 327 - 75229 Paris Cedex 05

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
28
MERCREDI
28 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

Le Seul Quotidien Armenien en Europe - Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.667

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.667

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԱՐԱՁ ԳԱԼԱՉՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մինչ կողմէ, Հայաստանի դասագիրը - քերուն մէջէն «խօսող» Դուրեանի, Մե-ծարենցի եւ Թէքէեանի բանաստեղծու - թիւնները բոլորովին տակար մէջոց մըն են մեր հայրենիքի ուսանողութեան ծա - նօթացնելու արեւմտահայ գրականու - թիւնը, եւ, անշուշտ, այս վերջինին ընդ-մէջէն՝ արեւմտահայերէնի «հիւթեղ ո-ճերն ու արտայայտութիւնները, որոնց բանաձեւումները» պատրաստելու արե-ւելահայերէնին: Չէ՞ որ յօդուածագիրնե-րը կը խօսին «աչխարհաբարի երկու տարբերակների փոխադարձ մերձեցման ու ներթափանցման բնական գործընթա - ց»ին մասին: Չէ՞ որ անոնք կ'ըսեն. «Այդ գործընթացը, էլ աւելի մեծ չափանիշով ու խորութեամբ, շարունակւում է եւ այ-սօր, Հայրենիք - Սփիւռք օրաւուր աճող ու սերտացող յարաբերութիւնների պայ - մաններում: Դասագրքեր ու ձայնասփիւ - ռումներ, բազմազան խմբերի փոխ այցե-լութիւններ, զրօսաշրջիկութիւն, մամուլի եւ գեղարուեստական գրականութեան եւ ցուցահանդէսների փոխանակութիւններ» ... եւայլն: Ո՛չ ոք կրնայ անտեսել կամ ուրանալ անչափելի բարիքը զոր Հայաս - տան կը մատուցանէ արտասահմանի հա - յութեան: Վարդվէս Համազասպեանի մօտ քան տարիներէ ի վեր գլխաւորած Ար - տասահմանի հետ մշակութային կապի կոմիտէն սքանչելի գործ կը կատարէ Հա-յութեան երկու հատուածներուն յարաբե-րութիւնները սերտացնելու համար: Այ-սինն՝ անոր միջոցաւ է որ Հայաստանի չքեղ ներկան մեզի կը բերուի, եւ կամ մեզի առիթ կ'ընծայուի ուխտի երթալու հայրենի հող՝ ականատես ըլլալու համար Հայկական Հրաշքին: Բայց արեւմտահա-յերէնի պահպանման, եւ արեւելահայե-րէնի վրայ ունենալիք զրական փոխազ - դեցութեան տեսակէտէն՝ ցարդ ոչինչ կատարուած է: Ընդհակառակն, արեւե - լահայերէնն է որ մեզի կը բերուի հա - յաստանեան դիրքերով, թերթերով, ե-դերով, երէկան ուսանած երիտասարդնե-րով, եւայլն: Մենք մասնաւոր սիրով կը կարդանք Հայաստանեան զրականութիւ - նը, ծանօթ ենք մեծ թէ փոքր, հին թէ նոր զրողներու դէթ գլխաւոր երկերուն, նոյնիսկ Մուշեղ Գալշոյեանինը կ'ընդու - նինք իբրեւ արուեստի արարք՝ հակառակ անոր ահաւոր բարբառայնութեան եւ թափթփածութեան, կը հանդուրժենք հայաստանասիրական ա՛լ անարուեստ դարձած բանաստեղծագրութեան, անվեր-ջանալի կրկնութիւններուն, որովհետեւ անոնցմէ՛ է որ մեր հոգեկան անունդը կ'ուզենք ստանալ, մեր արմատները կը ջանանք տարածել հայրենի հողին մէջ, մենք՝ հողազուրկներս:

Բայց փոխարէն: Հայաստանաբնակ զբ-ոսղը ի՞նչ դիտէ մեր զրականութենէն - անցեալ ըլլայ ան թէ ներկայ: Գիտէ մի - այն այն՝ ինչ որ իրեն կը մատուցուի պաշտօնապէս: Եւ այդ մատուցուածը շատ քիչ է, շատ աններկայացուցչական է, շատ պարագայական է: Եւ այս քիչին մէջ իսկ կամայականութիւնը կ'իշխէ. ո՛չ ծը-րագիր գոյութիւն ունի, եւ ո՛չ՝ խղճամիտ մօտեցում: Տակաւին ոչ հեղինակներ ընդհանրապէս խօսք չունին իրենց զոր - ծերու հրատարակութեան մէջ - խմբագ-րում, ընտրութիւն, դիրքի խորագիր, ձեւաւորում, եւայլն: Վճռորոշ «հոնո - րար»ը հատուցում չի կրնար ըլլալ կա - տարուածին:

Յօդուածագիրները վերի մէկբերումին մէջ կը խօսին «մամուլի եւ գեղարուես - տական զրականութեան փոխանակու - թիւններ»ու մասին: Չեմ դիտեր թէ «փո-խանակութիւն» ըսելով ի՞նչ կը հասկնան Հայաստանի մէջ: Եթէ կ'ակնարկեն ար - տասահմանի անհատ զրողներու կողմէ հրաչքով ստացած իրենց գիրքերէն իրե՛նց կողմէ Հայաստան զրկուող մի քանի տա-սընեակ օրինակներուն, եւ փոխադարձա-բար՝ կապի կոմիտէին արտասահման ա-ռաքուող բազմահազար հատորներուն, այն ատեն «փոխանակութիւն»ը հասկը - ցած կ'ըլլան տառացի կերպով. պարզ «էշաճժ» մը: Եւ կ'ենթադրեմ թէ այս է ըսել ուզածը: Բայց ամբողջ յօդուածէն կրած տպաւորութիւնս այն է թէ հայութեան երկու հատուածներուն մի-ջեւ սերտ եւ փոխադարձ յարաբերու-թեամբ միայն կարելի պիտի ըլլար մեր լեզուի երկու ճիւղերուն միացումն ու միաճուլումը իրականացնել: Մինչ իրա - կանութիւնը չի համապատասխաններ ըս-ւածին: Մամուլի եւ զրականութեան ի՞նչ փոխանակութեան մասին է խօսքը: Մինչ մենք երջանկօրէն ողողուա՛ծ ենք Հայաս-տանի մամուլով, արտասահմանի թերթե-րը չեն հասնիր մեր հայրենիքի եղբայր - ներուն եւ քոյրերուն: Մինչ մենք կը ըս-տանանք կամ զրավաճառներէ կը գնենք ներուն եւ քոյրերուն: Մինչ մենք կը ըս-տանանք կամ զրավաճառներէ կը գնենք ինչ որ Հայաստան յարմար կը տեսնէ իրեւ գիրք մեզի զրկելու, մեր հրատա-րակած գիրքերը - բոլորն ալ գեղարուես-տակա՞ն զրականութիւն - անծանօթ կը մնան Հայաստանի միլիոնաւոր ընթեր-ցողներուն: Եւ, կը խորհիմ, այս կացու-թիւնը կարելի չէ կոչել «փոխադարձ մեր-ձեցում եւ ներթափանցում»:

Հայաստան մօտ երկու տասնամեակ ա-ռաջ ձեռնարկեց արտասահմանի հայ վար-ժարաններու համար հայերէն լեզուի դա-սագիրքերու պատրաստութեան: Ուր հա-տորնոց այդ չարքը, իր անճարակ ձեւա - ւորումով, խեղճ տպագրութեամբ եւ ոչ - մանկավարժական բովանդակութեամբ՝ ձախողութիւն, մօտեցման եւ ուսուցման կերպի ո՛չ արդիականացում, մանկավար-ժական ո՛չ մէկ նորութիւն կը գտնեմ ուր այդ գիրքերուն մէջ, որպէսզի զանոնք զանազանել կարելի ըլլար ... մէկ զար առաջ պատրաստուածներէն, ու բարելա-ւում մը արձանագրէին անոնց վրայ: Տա-կաւին նո՛յն հէքեաթները թաղաւորի եւ վէզիրի, ագահ մարդոց եսասիրութեան ու ոսկեսիրութեան մասին, բարոյական դասեր, իրարմէ այնքան տարբեր զրող - ներու զործերէն առնուած անյարիր հատ-ուածները, հարցումներ, բառերու բացատ - րութիւններ, ծանօթութիւններ: Այս չար-քին հիմնական սխալը կը գտնեմ վերջին չորս հատորներէն ներս արեւելահայերէ-նի եւ արեւմտահայերէնի հատասար տեղ յատկացուած ըլլալու իրողութիւնը: Ար-տասահմանի հայ ուսանողը ծանրաբեռ - նուած է դասերով. իր բնական երկրին լեզուէն զատ (երբեմն՝ երկո՛ւ լեզու), ան պէտք է հետեւի պետական դասացուցակի մը բոլոր նիւթերուն, առաւել Հայոց պատմութեան, հայ մատենագրութեան - զրականութեան, յաճախ՝ հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, եւ անշուշտ հայերէն լեզ-ւի: Տունին մէջ իր խօսած ու լսած հա - յերէն լեզուն արեւմտահայերէնն է. իր դասագիրքերը՝ նոյն բարբառով պատ - րաստուած: Հազիւ ձեռք բերած այդ լեզուի քերականական եւ չարադասական հիմնական սկզբունքները, ահա՛ ներս կը մտնէ արեւելահայերէնը՝ որ, իրեն հա-մար, զրեթէ տարբեր լեզու մըն է: Պայ-մաններու բերումով երբ հայ աշակերտը զրեթէ դժկամակութեամբ կը հետեւի հա-յերէնի դասերուն, ի՞նչ հակազդեցութիւն կրնայ ունենալ նոր լեզուին հանդէպ՝ բայց եթէ ընդվզում, եւ ապատամբու - թիւն: Այստեղ գործ չունին աժան ազգա-սիրութիւն եւ հայրենասիրութիւն: Եթէ նպատակը արտասահմանի պատանին հայ պահելն է՝ հայերէն լեզուի ուսուցմամբ, այն ատեն մէ՛կ միջոց կայ - արեւելահա-յերէնի ուսուցումը՝ արտասահմանի և Հա-յաստանի հայ մանկավարժներու, զրողնե-րու, լեզուագէտներու կողմէ պատրաս - տուած եւ Հայաստանի մէջ հրատարակ-ւած արդիական դասագիրքերով: Հայ պատանին որ կ'ուսանի Պէյրութ, Ամէնք, Պուէնոս - Այրէս կամ Լոս - Անճըլըս եւ Պոսթըն, պէտք չունի աստղանաւորդուհի Վալենթինա Թերեշքովայի մասին կար-դալու, ոչ ալ՝ Համաչխարհային Երկրորդ պատերազմի քաջարեան նկարագրութե - նէն տեղեակ ըլլալու: Անոր անմիջական հետաքրքրութիւնները բոլորովին տարբեր են. ան կ'ապրի հաշուիչ մեքենաներու հրաչալի դարաշրջանը, եւ այլեւս դիւղ, կով, եզ, գիւղացի, մամիկ, պապիկ, մելիք, վէզիր անյարիր են անոր առօր-եային հետ:

Բայց մանաւանդ՝ դասագիրքերը պէտք է գրուին արեւմտահայերու կողմէ: Ներ-կայ չարքին մէջ գործածուածը կեղծ, արուեստակեալ, անճարակօրէն պատ - րաստուած, անթացուպով քալել փորձող արեւմտահայերէնն մըն է, որ յաճախ կը յիշեցնէ 1840-ական թուականներու աչ - խարհաբարի նախակազմութեան անհամ բարբառը: Շարքին վերջին՝ ութերորդ հատորին մէջ (որուն խմբագիրներէն է այստեղ վերլուծուող յօդուածին զոյգ հե-ղինակներէն մին՝ Պետրոս Պետիբեան) կարելի է հանդիպիլ այսպիսի խորթ արտայայտութիւններու. «Օտեանը տպուիլ կը սկսի 1901-ին» (թուականը սխալ է. 1891-ին արդէն ... կը տպուէր): «Ինչո՞ւ կը կարօտի»: «Ներկայացուցէք հեղինա - կին հոգեկանը»: «Գիտէ մէկ - երկու լա-ռով տպաւորիչ պատկերը տալ անձին կամ կենսական դրուագեան»: «Արեւմտա - հայ արձակ խօսքի վարպետներէն է»: «Վերլուծեցէք ... բառերով սկսող պար-բերութեան միտքը»: «Հոս է որ հիմնա-ւորապէս ծանօթացած է համաչխարհային մշակոյթի մեծագոյն կերտուածքներուն»: «... ի վերջոյ 1936-ին մէկընդմիշտ հոն հաստատուելու համար»: «Մինչեւ իր իմաստուն կեանքին վերջը»: «Վախճա - նած է խորունկ ծերութեան մէջ»: «Սի-րով ու նուիրուածութեամբ»: «Տենչանք-ները յուսահատօրէն կը փլչին»: «Իր գոր-ծը խորունկ հետք ձգած է մեր ճերքթա-թեան վրայ», եւայլն:

Այո, կ'ընդունիմ որ «Մայրենի լեզուի»ի չորս եւ «Հայ զրականութիւն»ը յաւել-ւածական չորս դիրքերուն չարքը նոր ուղի մը բացաւ եւ բոլորովին նոր կարե-լիութիւններ ստեղծեց Հայաստան - ար - տասահման յարաբերութիւններու տեսա-կէտէն: Երեւոյթը շատ արտասովիչ էր եւ դրական. անոր գործնականացումը՝ ան - յայտնի: Ու մինակ պատասխանատուն այս արդիւնքին՝ Հայաստանի եւ արտասահ - մանի մանաւանդ գործակցութեան բացակայութիւնը: Հայաստան ներդաշ - նած եւ տասնամեակներէ ի վեր հոն բը-նակող արեւմտահայեր, որքան ալ կարող եւ մասնագէտ ըլլան, չեն կրնար արեւմ-տահայերէնով դասագիրքեր պատրաստել առանձինն. լեզուն ապրող էակ մըն է, որ անմիջականօրէն եւ տեւաբար կ'աղբուի կեանքի բոլոր երեւոյթներէն ու պայման-ներէն, եւ, ըստ այնմ՝ կը հակազդէ ա-նոնց: Նման միջավայրէ հեռու կեցած անձեր, որքան ալ բարեցակամութիւն ունենան, չեն կրնար այդ լեզուին յարա - տրուած բազկերակը զգալ: Ուրքա՞ն անճահ եւ ճախող փորձ պիտի ըլլար, եթէ Պէյ-րութի կամ Պոսթընի մէջ նստած՝ ձեւ - նարկէինք արեւելահայերէնի դասագիրք պատրաստելու, մեզի օգնական ունենա - լով երեք տասնամեակ առաջ Հայաս - տանէն արտագաղթուած ուսուցիչներ կամ դրողներ...:

×

Եւ տակաւին, Հայաստան - արտասահ-ման յարաբերութիւններուն կը վերաբե-րին շատ մը կարեւոր եւ այժմէական ե-րեւոյթներ, որոնց կարելի չէ անդրա-դառնալ արդէն տարածուած այս դրուա-թեամբ:

Հետեւաբար ամփոփեմ մտածումներս:

Արեւմտահայերէնը կենսունակ, հա-րուստ եւ ճկուն լեզու մըն է, եւ կը շա-րունակէ տակաւին այդպէս մնալ: Անոր հարստութիւնը ամբողջ հայութեան կը պատկանի - ինչպէս յօդուածագիրներն ալ կը չեշտեն - եւ հետեւաբար արեւե - լահայերէնը անհամեմատօրէն կրնայ ճո-խանալ եւ զարգանալ՝ առաւելագոյն չափով իրմէ ներս ընդունելով արեւ-մտահայերէնի կարեւոր ու հիմնական տարրերը:

Հայաստան ասիկա կրնայ իրականացը-նել երկու ձեւով. նախ՝ արտասահմանի մէջ արեւմտահայերէնը պահպանելու հա-մար բոլորովին նոր դասագիրքեր պատ - րաստել՝ սփիւռքահայ մասնագէտներու անմիջական մասնակցութեամբ, եւ տալ ու արտասահման ղրկել Արեւմտահայ Գրականութեան յաջող ստեղծագործու - թիւնները՝ մեսրոպահատառ ուղղագը-րութեամբ: Երկրորդ՝ նոյն Արեւմտա - հայ Գրականութիւնը հրատարակել նոր ուղղագրութեամբ եւ մատչելի դարձնել Հայաստանի եւ Սովետական Միութեան մէջ ապրող հայ ընթերցողներուն: Պա - րոնեանէն եւ Օտեանէն զատ, Հայաստա-նի բեմերէն ներկայացնել արեւմտահայ թատրոնի նմուշները, քաջալերել ար - տասահմանի թատերագիրները: Այսպէ-սով է որ Հայաստանի մեր եղբայրները անմիջական հաղորդակցութեան մէջ պի-տի մտնեն մեր լեզուին հետ:

Արեւմտահայ Գրականութիւնը հայ ժո-ղովուրդինն է. առանց անոր՝ Հայ Գրա-կանութիւնը թեւատ է, ոչ - ամբողջա-կան: Եւ նոյնը՝ Արեւելահայ Գրականու-թեան պարագային: Արդ, այս վերջինին յաջող - եւ երբեմն միջակէն ալ վար -

ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ ՌՈՒՄԷՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. - Պուքրէշի «Նիֆոլայէ Եորգա» պատմութեան հիմնարկի հովանաւորու-թեամբ լոյս տեսած է Նիֆոլայէ Եորգայի «Տնտեսական երկեր» աշխատութեան Ճորճեթա Փեթելեայի խմբագրութեամբ եւ փրոֆ. Շթեֆան Շթեֆընեսքուի յառա-ջաբանով: Հատորը կը բովանդակէ չորս երկեր՝ «Առեւտուրը եւ սրհեստները Ռումէն անցեալին մէջ» (1906), «Արհես-նաբերութիւններուն պատմութիւնը Ռում-մէնի մէնիներու մօտ» (1927), «Արեւելքի հետ առեւտուրին պատմութիւնը» (1939) եւ «Ռումէն առեւտուրին պատմութիւնը» (1937): Ստորեւ՝ Պետրոս Խորասանցիի գրախօսականը, գիրքին մասին, որ կը նշուի նաեւ Հայերու նպաստը՝ ռում-մէն երկիրներու տնտեսական զարգաց-ման մէջ:

×

Քանի ժանօթ է որ Եորգա հայ ազգ-մէկ մեծ բարեկամը եղած է, լաւ ճանա-նալով Հայերը ոչ միայն գիրքերէն ա-դիւանաթուղթերու վաւերապրերէն, այ-ուղղակի՝ Պոթոշան անցուցած մանկ-

---

ստեղծագործութիւնները թարգմանուած են եւ կը թարգմանուին ռուսերէնի եւ այլ լեզուներու, հայ հոգիին եւ մտքին փա-քը տանելու համար միլիոնաւոր օտար ընթերցողներու: Նման թարգմանութիւ-ներու մասին իւրաքանչիւր լրատուա-միջոց ինձի մատնել կուտայ. ո՞ւր է Ար-մրտահայ Գրականութենէն ըլլայ թարգմանութիւնը: Գիտեմ, ներկայիս տա-սաւորականներ կը մասնագիտանան թարգմանական արուեստին մէջ, մա-նաւորապէս Արեւմտահայ Գրականու-թիւնը թարգմանելու համար: Որքան ատեն պիտի տեւէ այդ մասնագիտացու-մը. եւ տակաւին որքա՞ն պիտի սպասե-մեռած թէ ապրող արեւմտահայ գրո-ղները:

Տակաւին մի քանի տարիս առաջ մի-սիկարնակ ծանօթ զրող եւ արուեստ-դէտ Մկրտիչ Համճեան յօդուածով մը կո-ռաջարկէր որ արտասահմանի զրողնե-րուն հրատարակուած երկերը ազատօ-րէն մուտք զործէին Հայաստան եւ հոն ա-րածուէին, ինչպէս մենք տասնամեակ-ներէ ի վեր կ'ընդունինք Հայաստան ըս-ընծայուած արեւելահայ զրականութեան հատորները: Սքանչելի գաղափար մը թո-ւիկա, որ մաս պէտք է կազմէ Հայաս-տան - արտասահման յարաբերութիւննե-րու հիմնական քննութեան: Քննութիւն՝ որ պէտք է տեղի ունենայ առանց յապա-ղումի, չափելու համար ցարդ կատար-ուած աշխատանքը, եւ ապա՝ ծրագրելու այդ յարաբերութիւններուն աւելի գոր-նականացումն ու սերտացումը: Քննու-թիւն՝ որուն անպայմանօրէն պէտք է մասնակցին արտասահմանի ներկայա-ցուցիչները. ոչ անոնք՝ որոնք իրենց ա-ձերէն զատ ոչի՛նչ կը ներկայացնեն, ոչ անոնք՝ որոնք Հայաստանի յարիւնակա-հիւրերն են. ո՛չ անոնք՝ որոնց տպիչ-միմիայն անիմաստ կամ չոզոմ արտայա-տութիւններու բառակոյտն է:

Արտասահմանի հետ մշակութային կա-պի կոմիտէն, եթէ ուզէ, յարաբերու-թիւններու սերտացման այս ամէնէն կա-րեւոր եւ անյետաձգելի խնդիրին պար-զային կրնայ դիւրաւ իր չուրջ համախմբել Սփիւռքի հայ ազգային ամբողջական կեանքը ներկայացնող անձեր, առանց խորութեան, եւ կատարել քննութեան ծրագրումի աշխատանքը:

Արտասահմանը Հայաստանի՛ն կը նա-յի, անկէ՛ կ'ակնկալէ իր հոգեկան եւ մ-մացական կեանքին նեցուկը, իր ինքնա-պահպանման պայքարին զէնքը: Եւ այդ աւելի բնական է ու արդար՝ քան այդ ակնկալութիւնը:

Որովհետեւ՝

Հայաստան ամբողջ Հայութեան տուն է.

Հայաստան ամբողջ Հայութեան կա-դան է:

Ի վերջոյ, արտասահմանի վարձակա-լ Հայութիւնը իմաստաւորուած եւ հայ-նարմատ ի՞նչ կեանք կրնայ ունենալ ա-ռանց Հայաստանի, առանց պատմական Հայաստանի այդ ժայռաբեկորին՝ որ հոգազուրկներուս յոյսն է ու խարիսխը, ապաւէնը եւ ապագան:

թենէն, եւ նոյնպէս Յ. Ճ. Սիրունիի չը-
նորհիւ, որուն հրատարակած «Անի» հան-
դէսը իր բարձր հովանաւորութեամբ լոյս
տեսաւ: Երկա եղած է Ռումէննե՛րու եւ
Հայերու մէջեւ մշակութային ու պատ-
մական յարաբերութիւններու նախաշար-
ժիչը արդիական ժամանակաշրջանի ըն-
թացքին: Ի մէջ այլոց, տեղեակ ըլլալով
հայ ժողովուրդի ողբերգութեան, տան-
ջանքին եւ յոյսերուն, Երկա պաշտպա-
նած է՝ թէ՛ դրաւոր եւ թէ՛ բերանացի,
մեր ազգին նպատակները: Ահա թէ ինչու
այս «Ցնտեսական Երկեր»ուն մէջ կը գըտ-
նենք բազմաթիւ հայկական ներկայու-
թիւններ, զորս ստորեւ կը նշենք, մէջբե-
րելով զանոնք չորս գրութիւններէն:

Առաջին երկի առաջին գլուխին մէջ՝
ուր հեղինակը կը վերլուծէ նկարչութիւ-
նը եւ քանդակագործութիւնը Ռումէննե-
րու անցեալին մէջ, կը գտնենք հետեւ-
եալ նշումը - «Հայերը ճեռնհաս ճարտա-
րապետներ էին եւ կ'ենթադրուի որ իշ-
խան Վասիլէ Լուփու հայ ճարտարապետ
մը բերած է իր հիմնած մեծ եկեղեցինե-
րուն համար»: Կը յիշուի, նոյնպէս, քան-
դակագործ Ֆ. Պապիկ, որ կահաւորած է
Պուքրէշի ՍՓ. Վոյվոդ (Սուրբ Իշխան-
ներ) եւ Տոմնիցա Պըլաշա եկեղեցիները:
Սոյն երկի երկրորդ գլուխին մէջ կը նըշ-
ւի թէ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի սուլթան-
ներուն զօրքերը կը փճացնեն Փոքր Հա-
յաստանը (Կիլիկիա), Հայերը վռնտելով
կիպրոս եւ իտալական բերդերը, ուր ա-
նոնք սկսան վաճառականութեամբ զբա-
ղիլ: Ոմանք, թաթարական տափաստա-
նէն անցնելով հասան Լեհաստան, Լեմ-
պերկի մէջ հիմնադրելով գաղութ մը, որ
«արագութեամբ զարգացաւ եւ քիչ ժա-
մանակէ մեծ կարեւորութիւն ստացաւ»:
Այս Հայերն են որ մեծ դեր խաղացին
Եւրոպայի արեւելքի եւ կեդրոնի առեւ-
տուրի զարգացման մէջ, հիմնադրելով
Լեհաստանի, Պեսարապիոյ, Մոլտաւիոյ,
Թրանսիլվանիոյ, Հունգարիոյ, Աւըս-
տրիոյ, Իտալիոյ հայ գաղութները:

Երկա կը նշէ Պոթոշան քաղաքը, «ուր
կը հանդիպէին Հայեր, այնպէս ինչպէս
կը բնակէին նաեւ Սուչաւա, Սիրեթ»:
Եւսի մէջ ալ Հայեր կային, դեռ ԺԴ.
դարէն սկսեալ, քաղաքը իշխանական
պռոնանիտ դառնալէ շատ առաջ: Հայերը, որոնք անասուններով առեւտուր
կ'ընէին. իշխաններուն կողմէ դիւրու-
թիւններ կը ստանան «Ֆոնտաքո
իրաւունք կը տրուի իրենց. (այ-
սինքն՝ պահեստարան եւ օթեւան):
Հետաքրքրական է որ ցարդ պահուած
է, եւսի Հայոց եկեղեցին մօտ, «Հայ-
կական Ֆունտաքը», ինչպէս կան նաեւ
«Հայկական փողոցը» եւ «Հայկական փո-
ղոցիկը»: Այս առեւտուրէն ծագում պի-
տի առնեն, յետագայ դարերուն, Թրանսիլ-
վանիոյ հայ գաղութները - Ֆրումոասա,
կէօրկէն, Տումպրըվէն, Կեռլա: Ահա քա-
նի մը տուեալներ. 1557-ին Լեմպերկ կու-
պային, եղներ ծախելու համար, հայ վա-
ճառականներ՝ Անտրէյքօ, Թոմա Սթիկ-
լեց, սուչաւացիներ Ռոմաչքու եւ Ման-
եայ, պոթոշանցի Խաչատուր, Աւրամ
Շիրզինքը (արդեօ՞ք երզնկացի), սիրեթցի
ձուրձա: Հոսկէ կը տեղեկանանք Հայե-
րու արհեստաւորաց միաւորութիւններու
մասին. «Սուչաւայի Հայերը իրենց շը-
րջանին վրայ, մանաւանդ Թուրքիայէն:
Փեթրու եւ Եոսիֆ Կրիկորովիչ եղբայր-
ները դիւանագիտական առաքելութիւն կը
կատարեն, առաջինը՝ «Աբմին Փեթէր»
անուամբ կը ծառայէ իշխան Միհայ Վիթ-
եազուլի, իսկ երկրորդը՝ կը ծառայէ
Աւստրիոյ արքայ Ռուտոլֆի, հասնելով
մինչեւ Պարսկաստան: Ղաֆֆացի ուրիշ
հայ մը դիւանագիտական գործունէութիւն
կը կատարէ Լվովի, իսկ կեսարացի Պոթ-
ման իշխան Փեթրու Շքիտուլի պատգա-
մաւորն էր Պոլիս: Թէեւ ԺԵ. դարուն այլ-
ազգի տարրը ռումանական առեւտուրին
մէջ կը կրճատէ իր կարեւորութիւնը,
սակայն Հայերը նշուած են զանազան
փաստաթուղթերու մէջ: «Անհատ Հայերու
կը հանդիպինք, օրինակ՝ Սիմիոն, Սա-
հակի որդին. մինչեւ դարավերջ, իրենք
կը պահեն Սուչաւայի հայ շրջապուզը, հայ
քահանան, սարկաւագը, բոլորը հայերէն
ստորագրուելով, իսկ 1677-ին ունին նոյն-
իսկ եպիսկոպոս մը, բայց յայտնի է որ
իրենց ժամանակը անցած է. այլապէս,
ճառով. իրագործուեցաւ միայն առեւտը-
րական ընկերութիւն մը Լվով, Պոթոշան
ձիեր վաճառելու համար: Հետաքրքրա-
կան է որ Մոլտաւիոյ հայ վաճառական-
ները պաշտպանուած էին կալուածատէ-
րերուն դէմ, 1784 - 85-ի իշխանական հը-
րովարտակներով: Այլապէս, Երկա կը
յիշէ 1400-ի իշխան Ալեքսանտրու չել
Պունի հրովարտակը, որ Լվովցիներուն
եւ Քրաքովցիներուն իրաւունք կուտար
անցնիլ Մոլտաւիայէն: Քրաքովցիներու
ռումանական անունով (Քրըքըւան) ա-
ւանի մը մէջ, Լեմպերկէն երկու վաճա-
ռականներ՝ Եոան եւ Մարիա Հորայեցի
հիմնադրած են Հորայիցա եւ Ալմաչ
վանքերը, որոնք, հասանաբար, կը ծա-
ռայէին ապրանքներու պահպանման:

Երկա մի՛շտ կը նշէ Հայեր, «ոչ օտար-
ներ, այլ վաղուց տեղացի դարձած Մո-
լտաւիոյ վերի քաղաքներուն մէջ»: Մաղա-
մով Ղաֆֆայէն Կալիցիացիներ հաստատ-
ուած էին Սիրեթ, Սուչաւա, Ռոման, յե-
տոյ անցան Պոթոշան, Եաշ, Կալաց, Պա-
քրու, Ֆոքշան, երբ այս քաղաքները տըն-
տեսական կամ առեւտրական նշանակու-
թիւն ստացան: Դարձեալ Հայերն են որ
կը նպաստեն Թրանսիլվանիոյ հետ ապ-
րանքներու փոխանակութեան: Պատահ-
մամբ չէ որ ցարդ պահպանուած են այս-
տեղ բնակավայրերու անուանումներ, ինչ-
պէս՝ Աբմէն, Աբմենիչ, Ուրմենիչ: Բազ-
մաթիւ հայ վաճառականներու անուններ
կը բացայայտուին դրքին էջերէն, կազմե-
լով առեւտուրի պատմութեան մը ուրուա-
գիծը: Սուչաւացի Ֆոքշան եւ լվովցի Քա-
լինիքը կը վաճառէին ճուկ, Սահակը եւ
Ակորչան՝ նպաստակի ճապեր, Աստուր
մը մոմ կը վաճառէր, Նիկողոս մը՝ ոսկի,
արծաթ եւ մարգրիտ, Սահիանը Մոլտաւ-
իայէն ապրանքներ կը տանէր Թուրքիա եւ
Ռուսաստան, բոլորը՝ ԺԵ. - ԺԶ. դարե-
րուն: «Բայց մեծագոյն դերը խաղաց Պոկ-
ման Տանովաք կամ Տանովաքովիչ, Տրը-
կանին որդին, Սուչաւայի մօտ Հաճկա-
տար վանքին հիմնադիրը եւ որ տուներ
ունէր Հայկական մեծ փողոցին վրայ,
այդիներ՝ հայկական այդիներուն մէջ,
մրգաստաններ՝ Հայոց դաշտերուն վրայ»:

ԺԶ. դարէն սկսեալ, ինչպէս կը նկատէ
Երկա, նոր Հայեր կու գան այս հողե-
րուն վրայ, մանաւանդ Թուրքիայէն:
Փեթրու եւ Եոսիֆ Կրիկորովիչ եղբայր-
ները դիւանագիտական առաքելութիւն կը
կատարեն, առաջինը՝ «Աբմին Փեթէր»
անուամբ կը ծառայէ իշխան Միհայ Վիթ-
եազուլի, իսկ երկրորդը՝ կը ծառայէ
Աւստրիոյ արքայ Ռուտոլֆի, հասնելով
մինչեւ Պարսկաստան: Ղաֆֆացի ուրիշ
հայ մը դիւանագիտական գործունէութիւն
կը կատարէ Լվովի, իսկ կեսարացի Պոթ-
ման իշխան Փեթրու Շքիտուլի պատգա-
մաւորն էր Պոլիս: Թէեւ ԺԵ. դարուն այլ-
ազգի տարրը ռումանական առեւտուրին
մէջ կը կրճատէ իր կարեւորութիւնը,
սակայն Հայերը նշուած են զանազան
փաստաթուղթերու մէջ: «Անհատ Հայերու
կը հանդիպինք, օրինակ՝ Սիմիոն, Սա-
հակի որդին. մինչեւ դարավերջ, իրենք
կը պահեն Սուչաւայի հայ շրջապուզը, հայ
քահանան, սարկաւագը, բոլորը հայերէն
ստորագրուելով, իսկ 1677-ին ունին նոյն-
իսկ եպիսկոպոս մը, բայց յայտնի է որ
իրենց ժամանակը անցած է. այլապէս,
ազգային բնոյթը երթալով կ'անհետա-
նայ»: Երկայի այս վերջին կարծիքը կա-
րեւոր է. հարիւրաւոր տարիներ ապրելէ
ետք Ռումէններու մէջեւ, առեւտրական
կամ արհեստակցական նոյն նպատակները
ունենալէ ետք, հայկական գաղութները
կը սկսին կորսուիլ, իսկ Հայերը կը մըտ-
նեն տեղացիներու զանգուածին մէջ, գոռ-
նալով «իրաւացի Մոլտաւիացիներ», ինչ-
պէս կը նշէ պատմագէտը:

Ռոման քաղաքի մասին տեղեկութիւն-
ներու կարգին, կը յիշուի «Հայերուն ծալ-
կուն գաղութը, ուր չկայ մէկը՝ որ առեւ-
տուրով չզբաղի եւ որոնց հարստութիւնը
եւ մշակոյթը կը գերազանցէին Ռումա-
նացիներունը»: Թէեւ իրենց կարեւորու-
թիւնը կը նուազի, սակայն Հայերը դեռ
գործօն ներկայութիւն մըն են: Այսպէս,
Թըրկու - Օքնայի մէջ աղ կը վաճառէին,
ներկայ էին Ֆոքշան, Տորոհոյ, Եաշ, Պո-
թոշան (Հանքօ, Քիրիլը, Մինչունը):

ԺԷ. դարուն, առեւտուրը կը թուլնայ
եւ, օսմանեան ճնշումին պատճառով, Եւ-
րոպայի հետ փոխանակութիւնները կը
դժուարանան: Հայերը կը սկսին ձուլուիլ,
Մունթենիոյ մէջ ալ, ինչպէս արդէն ձուլ-
ած էին Մոլտաւիա: «Հայերը չատուոր
են եւ հարուստ», կը գրէ օտար ճամբորդ
մը: 1630-ին, Պուքրէշի մէջ կար նոյնիսկ
Հայկական փողոց մը:

ԺԷ. - ԺԸ. դարերուն, կը բարգաւաճին
Թրանսիլվանիոյ հայկական գաղութները
- Կեռլա, Տումպրըվէն, Կէօրկէն, Ֆրու-
մոասա: Օսմանեան կայսրութեան ուժը
նուազելով, Աւստրիացիները կը նուաճեն
նոր գօտիներ, իսկ ռումանական առեւտու-
րին ուղղութիւնը կը փոխուի: Քարլովի-
ցի (1699) եւ Փասարովիցի (1718) դա-
շինքներէն ետք, Աւստրիացիները վեր-
կազմեցին առեւտուրի նախկին ճամբանե-
րը: Այսպէս, Թրանսիլվանիոյ եւ Մուն-
թենիոյ միջեւ, Օլթ գետի ափին վրայ,
Թուռնու Ռոշուի եւ Քլյնէնի մօտ, հայ-
կական հին գաղութ մը կը գոյանար,
Թըլմաչուի մէջ նոյնիսկ առաջնորդարան
մը կար, իսկ Սատուի մօտ մինչեւ այսօր
«Լա Արմէն» (Հայերուն մօտ) կոչուած
վայր մը կայ: Հասկնալի է, որ արդիա-
նալէ այս տեղւոյն վրայ, հայ ճեռնհաս
վաճառականները յատուկ իրենց համար
չուկայ գտած էին: Ասոնք Հայերու մա-
սին վերջին տեղեկութիւններն են, զորս
կը գտնենք Նիքոլայէ Երկայի «Ռումանա-
կան առեւտուրին պատմութիւնը» երկին
մէջ, բայց ծանօթ է որ Հայերը շարունա-
կած են գործօն ազգակներ հանդիսանալ
ռումէն երկիրներու ԺԹ. - Ի. դարերու
տնտեսական կեանքին մէջ:

ՊԵՏՐՈՍ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

4

ԵՐԿԱԹԷ ՕՂԱԿԸ

Երբ իր պաղարիւնութիւնը գտաւ, Ռո-
մոլֆ արկածախնդրական գտաւ այս ճեռ-
նարկը: «Ուզածս ստանալու մէջ հարիւ-
րին մէկ հաւանականութիւն կայ միայն,
խորհեցաւ: Բայց եթէ հազարին մէկ ալ
ըլլայ, պէտք է որ փորձեմ»:

Միւս օրը Պուտափէշթ կը մեկնէր: Նա-
խորդ իրիկունը զաղտնաբար իր զարմի-
կին՝ արհիդուքս Ժան Սալվաթօրի մօտ
գնաց: Չէրթը չէին տեսած այն եղերական
թուզը ունէին», ըստ գերմանական միջնա-
դարեան ոիպարին: Երկա կը յիշէ Քոնս-
թանթին Նագլըմ հայազգի վաճառական
մը, որ Լիվսքայի ապրանքներով առեւ-
տուր կ'ընէր: 1800-ի շուրջ, ուրիշ Հա-
յերու անուններ կը տրուէին, որոնք «հի-
ներէն չեն, Ղաֆֆայէն եւ Կալիցիայէն
եկած են: Այժմ, Մունթենիոյ մէջ մանա-
ւանդ, բայց եւ Մոլտաւիա, Ասիայէն Պոլ-
սոյ ճամբով եկած կամ ուղղակի Պոլիսէն
Հայեր կան»: Այսպիսի մոլտաւացի Հա-
յերու մասին կը յիշուի Սիպիու քաղաքի
առեւտրական տունի տէր՝ Հաճի Փոփի
Նամակներուն մէջ - Պալասան եւ Պուլ-
լիու ընտանիքները: «1818-ին, Պուքրէշը
ունէր հայկական տուներ, ինչպէս՝ Յա-
րութիւն Տիլանօղլու, Սարգիս Արապակ-
օղլու, Աստուր Անետով, Լուքա Կարա-
պետ, Կարապետ Մելիքովիչ - այս վեր-
ջինը Ռուսաստանէն եկած, թէեւ դեռ ա-
րեւելեան Հայաստանը չէր հիմնուած:
Քանի մը տարի աւելի ուշ, այնտեղ կը
գտնենք Յովհաննէս Վարդանօղլուն, Վար-
դան Հաճիկովը, Հաճի Գրիգորը եւ Հաճի
Մանչուկ Պուլյուքօղլուն»:

Այս նիւթին առընչութեամբ, Երկա կը
նշէ հարուստ մատենագրութիւն մը - Յ.
Ճ. Սիրունիի «Ծովային Հայաստանը»,
«Լեհաստանի եւ Մոլտաւիոյ Հայերու մի-
ջեւ դարաւոր յարաբերութիւնները» եւ
«Հայերը ռումէն երկիրներու տնտեսական
կեանքին մէջ», Կ. Կոյլավի «Հայերը իր-
րեւ քաղաքներու հիմնադիրներ Եւրոպա-
յի արեւելեան կողմ» (1909), Վ. Մեչ-
տուճեանի «Հայոց պատմութիւն» (1923 -
1926), Ն. Երկայի «Հայերը եւ Ռում-
էննե՛րը՝ պատմական զուգահեռական
մը» (1913):

1439-ին իշխան Վլատի արձակած վա-
ւերաթուղթի մը մէջ, Լեմպերկէն երկու
հայ վաճառականներ՝ Մարթին Հմիլ եւ
Սթանիսլաւ Տիվնի արտօնութիւն կը ստա-
նան ազատ առեւտուր կատարելու Թուր-
քիոյ հետ, իսկ արքունիքի ապնուական-
ներու կարգին կը նշուի ոմն Թաթուլ:
Բացի հռչակաւոր Մանուկ Պէյ Միրզայ-
եանէ, որ 1822-ին մեռաքսեղէններու գոր-
ծարանատէր էր, ուրիշ հետաքրքրական
դէմք մըն է Կալիցիայէն հայ վաճառական
Նիքորովիչ, զոր Երկա կը ներկայացնէ
«Արեւելքի հետ առեւտուրին պատմու-
թիւնը» եւ «Ռումանական առեւտուրի
պատմութիւն» իր երկերուն մէջ - «Ան կը
մատղրէր հիմնադրել հայկական մեծ
քաղաք մը, առաւելութիւններով ամրաց-
ւած եւ որ յարաբերութիւններ ունենար
արեւելեան Հայաստանի հետ, ուրկէ գըտ-
նէր բնակիչներ: Ինք խնդրանք ուղղած
էր նոյնիսկ Պոլսոյ հայ Պատրիարքին եւ
միայն քաղաքական բարդութիւնները,
զորս այս արարքը կրնար պատճառել
Սուլթանի ենթարկուած հայ աշխարհին
մէջ, Նիքորովիչը ստիպեցին լքելու իր
դաղափարը»: Ծրագիրը ծաւալուն էր եւ
կը նախատեսէր որ Սնիաթինէն սկըս-
եալ, Դանուբէն մինչեւ Լեհաստան, կա-
ռուցուին «խանութներ, պահեստանոցներ
եւ արեւելեան աւանդական բաղնիքներ»,
նաեւ դպրոցներ եւ տպարաններ: Պիտի
արտածուէին ձիեր եւ եղներ Սիլեզիա,
կովեր ու հորթեր՝ Թրանսիլվանիա: Այս
ծրագրէն, որ մինչեւ Թուրքիոյ եւ Աւստ-
րիոյ միջեւ յարաբերութիւններու պատ-
ճառով. իրագործուեցաւ միայն առեւտը-
րական ընկերութիւն մը Լվով, Պոթոշան
ձիեր վաճառելու համար: Հետաքրքրա-
կան է որ Մոլտաւիոյ հայ վաճառական-
ները պաշտպանուած էին կալուածատէ-
րերուն դէմ, 1784 - 85-ի իշխանական հը-
րովարտակներով: Այլապէս, Երկա կը
յիշէ 1400-ի իշխան Ալեքսանտրու չել
Պունի հրովարտակը, որ Լվովցիներուն
եւ Քրաքովցիներուն իրաւունք կուտար
անցնիլ Մոլտաւիայէն: Քրաքովցիներու
ռումանական անունով (Քրըքըւան) ա-
ւանի մը մէջ, Լեմպերկէն երկու վաճա-
ռականներ՝ Եոան եւ Մարիա Հորայեցի
հիմնադրած են Հորայիցա եւ Ալմաչ
վանքերը, որոնք, հասանաբար, կը ծա-
ռայէին ապրանքներու պահպանման:

Երկա միշտ կը նշէ Հայեր, «ոչ օտար-
ներ, այլ վաղուց տեղացի դարձած Մո-
լտաւիոյ վերի քաղաքներուն մէջ»: Մաղա-
մով Ղաֆֆայէն Կալիցիացիներ հաստատ-
ուած էին Սիրեթ, Սուչաւա, Ռոման, յե-
տոյ անցան Պոթոշան, Եաշ, Կալաց, Պա-
քրու, Ֆոքշան, երբ այս քաղաքները տըն-
տեսական կամ առեւտրական նշանակու-
թիւն ստացան: Դարձեալ Հայերն են որ
կը նպաստեն Թրանսիլվանիոյ հետ ապ-
րանքներու փոխանակութեան: Պատահ-
մամբ չէ որ ցարդ պահպանուած են այս-
տեղ բնակավայրերու անուանումներ, ինչ-
պէս՝ Աբմէն, Աբմենիչ, Ուրմենիչ: Բազ-
մաթիւ հայ վաճառականներու անուններ
կը բացայայտուին դրքին էջերէն, կազմե-
լով առեւտուրի պատմութեան մը ուրուա-
գիծը: Սուչաւացի Ֆոքշան եւ լվովցի Քա-
լինիքը կը վաճառէին ճուկ, Սահակը եւ
Ակորչան՝ նպաստակի ճապեր, Աստուր
մը մոմ կը վաճառէր, Նիկողոս մը՝ ոսկի,
արծաթ եւ մարգրիտ, Սահիանը Մոլտաւ-
իայէն ապրանքներ կը տանէր Թուրքիա եւ
Ռուսաստան, բոլորը՝ ԺԵ. - ԺԶ. դարե-
րուն: «Բայց մեծագոյն դերը խաղաց Պոկ-
ման Տանովաք կամ Տանովաքովիչ, Տրը-
կանին որդին, Սուչաւայի մօտ Հաճկա-
տար վանքին հիմնադիրը եւ որ տուներ
ունէր Հայկական մեծ փողոցին վրայ,
այդիներ՝ հայկական այդիներուն մէջ,
մրգաստաններ՝ Հայոց դաշտերուն վրայ»:

ԺԶ. դարէն սկսեալ, ինչպէս կը նկատէ
Երկա, նոր Հայեր կու գան այս հողե-
րուն վրայ, մանաւանդ Թուրքիայէն:
Փեթրու եւ Եոսիֆ Կրիկորովիչ եղբայր-
ները դիւանագիտական առաքելութիւն կը
կատարեն, առաջինը՝ «Աբմին Փեթէր»
անուամբ կը ծառայէ իշխան Միհայ Վիթ-
եազուլի, իսկ երկրորդը՝ կը ծառայէ
Աւստրիոյ արքայ Ռուտոլֆի, հասնելով
մինչեւ Պարսկաստան: Ղաֆֆացի ուրիշ
հայ մը դիւանագիտական գործունէութիւն
կը կատարէ Լվովի, իսկ կեսարացի Պոթ-
ման իշխան Փեթրու Շքիտուլի պատգա-
մաւորն էր Պոլիս: Թէեւ ԺԵ. դարուն այլ-
ազգի տարրը ռումանական առեւտուրին
մէջ կը կրճատէ իր կարեւորութիւնը,
սակայն Հայերը նշուած են զանազան
փաստաթուղթերու մէջ: «Անհատ Հայերու
կը հանդիպինք, օրինակ՝ Սիմիոն, Սա-
հակի որդին. մինչեւ դարավերջ, իրենք
կը պահեն Սուչաւայի հայ շրջապուզը, հայ
քահանան, սարկաւագը, բոլորը հայերէն
ստորագրուելով, իսկ 1677-ին ունին նոյն-
իսկ եպիսկոպոս մը, բայց յայտնի է որ
իրենց ժամանակը անցած է. այլապէս,
ժամադրութիւն տուած էր իր յարկաբաժ-
նին մէջ: Մառի զարմացաւ երբ կոմսու-
հին բաժնուեցաւ երկաթի դրան առջեւ,
տեսնելով որ Լօշէք գինքը կը տանէր իրեն
անծանօթ ճամբայէ մը:

- Իշխանը յանդուգն կը գտնուի այս
առտու, ըսաւ վաղեմի ծառան: Պատռտու-
հինն հետ պիտի տեսնուի սրահի մը մէջ
որ կից է ընդունելութեան դահլիճին:

Մառին մտցուց Լուի ԺԵ ոճով կահա-
ւորուած ընդարձակ սենեակ մը: Մէկ
կողմը զարդարուած էր թաւշապատ բազ-
մոցներով եւ հնամենի դրասեղանով մը:
Միւս կողմը կային անգլիական արդիա-
կան դրասեղան մը, նստարան մը եւ կա-
հեպատ երկու բազկաթոռներ, որոնք մեծ
փարաւանով մը զատուած էին միւս մա-
սէն:

Ռոտոլֆ այնտեղ չէր: Բայց, քանի մը
վայրկեան վերջ, Մառի փարաւանին ե-
տեւ ձայներ լսեց: Դուռը բացուեցաւ:
Ռոտոլֆ իր դէմ կը վազէր.

- Գլխու ցաւեր ունիմ այս առտու, սի-
րելիս, ըսաւ: Ներէ, կ'ուզէի անմիջա-
պէս տեսնել քեզ, ատոր համար այստեղ
ժամադրութիւն տուի: Պատուիրակու-
թիւն մըն ալ պիտի ընդունիմ, ու անկէ
վերջ ազատ եմ... : Մինչ այդ, քեզի հա-
մար է ասիկա:

Գրպանէն երկաթէ մատանի մը հանեց,

ՓԱՌՔ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

4

ԵՐԿԱԹԷ ՕՂԱԿԸ

Երբ իր պաղարիւնութիւնը գտաւ, Ռո-
մոլֆ արկածախնդրական գտաւ այս ճեռ-
նարկը: «Ուզածս ստանալու մէջ հարիւ-
րին մէկ հաւանականութիւն կայ միայն,
խորհեցաւ: Բայց եթէ հազարին մէկ ալ
ըլլայ, պէտք է որ փորձեմ»:

Միւս օրը Պուտափէշթ կը մեկնէր: Նա-
խորդ իրիկունը զաղտնաբար իր զարմի-
կին՝ արհիդուքս Ժան Սալվաթօրի մօտ
գնաց: Չէրթը չէին տեսած այն եղերական
իրկունէն ի վեր որ վերջ տուած էր յա-
րաբերութեան այս երկու էակներուն, ո-
րոնք չատ կէտերու մէջ իրարու հաշտ ըլ-
լալու համար եղած էին, բայց չատ մը
ուրիշ ոչ նուազ կարեւոր կէտերու մէջ ի-
րենց բոլոր էութեամբ հակառակ էին: Այն
օրը, նախկին բարեկամութիւնը ջնջեց ա-
նոնց տարակարծութիւնները: Անգամ մը
եւս անոնք բաց սրտով խօսեցան: Քաղա-
քական նիւթերու չուրջ զարճան անոնք ո-
րովհետեւ երկուքն ալ անհատական
կեանք չունէին եւ իրենց ներքին կեանքն
իսկ, աւա՛ղ, Պեռութեան կեանքին կապ-
ուած էր:

Արհիդուքս Ժան սարսափ զգաց տեսնե-
լով ժխտունութիւնն ու ջղայնութիւնը իր
զարմիկին որ բոլորովին բարոյալքուած
կ'երեւար: Եթէ անփափկանօտ վկայ մը
դրան եռեւէն մտիկ ընէր զանոնք, սլիտի
սոսկար բազմաթիւ անգամներ լսելով մահ
բառը որ անոնց խօսակցութիւնը կը
կտրատէր: Երբ Ռոտոլֆ կը մեկնէր, արհի-
դուքս եղբայրօրէն ողջագուրդուեցաւ եւ
ըսաւ.

- Այստեղ քեզի միայն կապուած եմ ես.
եթէ անհետանաս, գիտցիր որ օր մը ան-
գամ չեմ մնար այս անիծեալ երկրին
մէջ:

Յունուար 19-ի երեքշաբթին, Ռոտոլֆ
առտուն Պուտէյն վերադարձաւ: Մառիին
ազգային բնոյթը երթալով կ'անհետա-
նայ»: Երկայի այս վերջին կարծիքը կա-
րեւոր է. հարիւրաւոր տարիներ ապրելէ
ետք Ռումէններու մէջեւ, առեւտրական
կամ արհեստակցական նոյն նպատակները
ունենալէ ետք, հայկական գաղութները
կը սկսին կորսուիլ, իսկ Հայերը կը մըտ-
նեն տեղացիներու զանգուածին մէջ, գոռ-
նալով «իրաւացի Մոլտաւիացիներ», ինչ-
պէս կը նշէ պատմագէտը:

Ռոման քաղաքի մասին տեղեկութիւն-
ներու կարգին, կը յիշուի «Հայերուն ծալ-
կուն գաղութը, ուր չկայ մէկը՝ որ առեւ-
տուրով չզբաղի եւ որոնց հարստութիւնը
եւ մշակոյթը կը գերազանցէին Ռումա-
նացիներունը»: Թէեւ իրենց կարեւորու-
թիւնը կը նուազի, սակայն Հայերը դեռ
գործօն ներկայութիւն մըն են: Այսպէս,
Թըրկու - Օքնայի մէջ աղ կը վաճառէին,
ներկայ էին Ֆոքշան, Տորոհոյ, Եաշ, Պո-
թոշան (Հանքօ, Քիրիլը, Մինչունը):

ԺԷ. դարուն, առեւտուրը կը թուլնայ
եւ, օսմանեան ճնշումին պատճառով, Եւ-
րոպայի հետ փոխանակութիւնները կը
դժուարանան: Հայերը կը սկսին ձուլուիլ,
Մունթենիոյ մէջ ալ, ինչպէս արդէն ձուլ-
ած էին Մոլտաւիա: «Հայերը չատուոր
են եւ հարուստ», կը գրէ օտար ճամբորդ
մը: 1630-ին, Պուքրէշի մէջ կար նոյնիսկ
Հայկական փողոց մը:

ԺԷ. - ԺԸ. դարերուն, կը բարգաւաճին
Թրանսիլվանիոյ հայկական գաղութները
- Կեռլա, Տումպրըվէն, Կէօրկէն, Ֆրու-
մոասա: Օսմանեան կայսրութեան ուժը
նուազելով, Աւստրիացիները կը նուաճեն
նոր գօտիներ, իսկ ռումանական առեւտու-
րին ուղղութիւնը կը փոխուի: Քարլովի-
ցի (1699) եւ Փասարովիցի (1718) դա-
շինքներէն ետք, Աւստրիացիները վեր-
կազմեցին առեւտուրի նախկին ճամբանե-
րը: Այսպէս, Թրանսիլվանիոյ եւ Մուն-
թենիոյ միջեւ, Օլթ գետի ափին վրայ,
Թուռնու Ռոշուի եւ Քլյնէնի մօտ, հայ-
կական հին գաղութ մը կը գոյանար,
Թըլմաչուի մէջ նոյնիսկ առաջնորդարան
մը կար, իսկ Սատուի մօտ մինչեւ այսօր
«Լա Արմէն» (Հայերուն մօտ) կոչուած
վայր մը կայ: Հասկնալի է, որ արդիա-
նալէ այս տեղւոյն վրայ, հայ ճեռնհաս
վաճառականները յատուկ իրենց համար
չուկայ գտած էին: Ասոնք Հայերու մա-
սին վերջին տեղեկութիւններն են, զորս
կը գտնենք Նիքոլայէ Երկայի «Ռումանա-
կան առեւտուրին պատմութիւնը» երկին
մէջ, բայց ծանօթ է որ Հայերը շարունա-
կած են գործօն ազգակներ հանդիսանալ
ռումէն երկիրներու ԺԹ. - Ի. դարերու
տնտեսական կեանքին մէջ:

ՊԵՏՐՈՍ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

4

ԵՐԿԱԹԷ ՕՂԱԿԸ

Երբ իր պաղարիւնութիւնը գտաւ, Ռո-
մոլֆ արկածախնդրական գտաւ այս ճեռ-
նարկը: «Ուզածս ստանալու մէջ հարիւ-
րին մէկ հաւանականութիւն կայ միայն,
խորհեցաւ: Բայց եթէ հազարին մէկ ալ
ըլլայ, պէտք է որ փորձեմ»:

Միւս օրը Պուտափէշթ կը մեկնէր: Նա-
խորդ իրիկունը զաղտնաբար իր զարմի-
կին՝ արհիդուքս Ժան Սալվաթօրի մօտ
գնաց: Չէրթը չէին տեսած այն եղերական
իրկունէն ի վեր որ վերջ տուած էր յա-
րաբերութեան այս երկու էակներուն, ո-
րոնք չատ կէտերու մէջ իրարու հաշտ ըլ-
լալու համար եղած էին, բայց չատ մը
ուրիշ ոչ նուազ կարեւոր կէտերու մէջ ի-
րենց բոլոր էութեամբ հակառակ էին: Այն
օրը, նախկին բարեկամութիւնը ջնջեց ա-
նոնց տարակարծութիւնները: Անգամ մը
եւս անոնք բաց սրտով խօսեցան: Քաղա-
քական նիւթերու չուրջ զարճան անոնք ո-
րովհետեւ երկուքն ալ անհատական
կեանք չունէին եւ իրենց ներքին կեանքն
իսկ, աւա՛ղ, Պեռութեան կեանքին կապ-
ուած էր:

Արհիդուքս Ժան սարսափ զգաց տեսնե-
լով ժխտունութիւնն ու ջղայնութիւնը իր
զարմիկին որ բոլորովին բարոյալքուած
կ'երեւար: Եթէ անփափկանօտ վկայ մը
դրան եռեւէն մտիկ ընէր զանոնք, սլիտի
սոսկար բազմաթիւ անգամներ լսելով մահ
բառը որ անոնց խօսակցութիւնը կը
կտրատէր: Երբ Ռոտոլֆ կը մեկնէր, արհի-
դուքս եղբայրօրէն ողջագուրդուեցաւ եւ
ըսաւ.

- Այստեղ քեզի միայն կապուած եմ ես.
եթէ անհետանաս, գիտցիր որ օր մը ան-
գամ չեմ մնար այս անիծեալ երկրին
մէջ:

Յունուար 19-ի երեքշաբթին, Ռոտոլֆ
առտուն Պուտէյն վերադարձաւ: Մառիին

ՓԱՌՔ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

4

ԵՐԿԱԹԷ ՕՂԱԿԸ

Երբ իր պաղարիւնութիւնը գտաւ, Ռո-
մոլֆ արկածախնդրական գտաւ այս ճեռ-
նարկը: «Ուզածս ստանալու մէջ հարիւ-
րին մէկ հաւանականութիւն կայ միայն,
խորհեցաւ: Բայց եթէ հազարին մէկ ալ
ըլլայ, պէտք է որ փորձեմ»:

Միւս օրը Պուտափէշթ կը մեկնէր: Նա-
խորդ իրիկունը զաղտնաբար իր զարմի-
կին՝ արհիդուքս Ժան Սալվաթօրի մօտ
գնաց: Չէրթը չէին տեսած այն եղերական
իրկունէն ի վեր որ վերջ տուած էր յա-
րաբերութեան այս երկու էակներուն, ո-
րոնք չատ կէտերու մէջ իրարու հաշտ ըլ-
լալու համար եղած էին, բայց չատ մը
ուրիշ ոչ նուազ կարեւոր կէտերու մէջ ի-
րենց բոլոր էութեամբ հակառակ էին: Այն
օրը, նախկին բարեկամութիւնը ջնջեց ա-
նոնց տարակարծութիւնները: Անգամ մը
եւս անոնք բաց սրտով խօսեցան: Քաղա-
քական նիւթերու չուրջ զարճան անոնք ո-
րովհետեւ երկուքն ալ անհատական
կեանք չունէին եւ իրենց ներքին կեանքն
իսկ, աւա՛ղ, Պեռութեան կեանքին կապ-
ուած էր:

Արհիդուքս Ժան

ԼԻՈՆ. -

Պ. Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եփրէմ Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Արզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէմիրճեան զաւակները եւ պարագաները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Քինոսեան եւ զաւակները (Վիէն), Այրի Տիկին Մարի Տէմիրճեան եւ զաւակները (Տիթրոյթ), Այրի Տիկին Ագնիւ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ղազար Շահպազեան եւ զաւակները (Վան), Այրի Տիկին Դեղձանիկ Քիւրքճեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Պ. Յարութիւն Տէր-Պաղտասարեան եւ զաւակները (Հալէպ), Այրի Տիկին Հելէն Ֆէսճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԼԱԼԻԶԱՐ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26-ին, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մարտ 29, ժամը 10-ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Քիւսէի նոր գերեզմանատունը։

- ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ -

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային - Հայրենակցական Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հայ հասարակութիւնը բանախօսութեան մը Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ՝ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ սրահին մէջ, Մարտ 31, Շաբաթ, ժամը 2-ին։

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Կը բանախօսէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԼԻՃԵԱՆ

Նիւթ. - Յափշտակուած Հոգիները։ Դրուագներ Հայ իրական կեանքէ։

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 23-ին ալ՝ Միութեանս տարեկան պատարագն ու հոգեհանգիստը Մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ արթնութեանս ատաքսին՝ հոգեհաց, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պերճ Մավեանի կակծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էֆէնտեան, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առաջած է հետեւեալ գումարները. - Այրի Տիկին Ոսկերիչեան իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ 1000 Ֆրանք եկեղեցւոյ։ Յարութիւն Դաւիթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ՝ Տէր եւ Տիկին Ժազ Դաւիթեան, եւ Տէր եւ Տիկին Այանեան 1000-ական Ֆ., Օր. Օտէթ Ֆէլլահեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գիրազեան 250 Ֆ., Մատիկեան եղբայրներ 200 Ֆ., Այրի Տիկին Մարի Գարագիւլահեան 100 Ֆ.։ Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Սարեան եւ Տէր եւ Տիկին Միսք - ճեան, Փետրուար ամսոյն, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշ մը հրամցուցած են։

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առաջած է իւղագին. - Բժիշկ Ս. Սիմոնեան 2000 Ֆ., Տիկին Սանդոսեան 600 Ֆ., Տիկին Ծնունդ Մալաթեան 500, Այրի Տիկին Մովսէս Մովսէսեան 400 Ֆ., Օհանեան եղբայրներ, Տիկին Տէմիրճեան, Ժան Էլնաճար 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան 150 Ֆ., Տիկին Շահպազեան, Դաւիթ Փաշաեան, Տիկին Տօնիկեան, Պ. Գրիգոր Քիւրճեան 100-ական Ֆ., Յար. Յովսէփեան, Տիկին Թաթուլեան, Տիկին Գր. Ձըրեան, Մաղազաճեան, Տիկին Ար. Յարութիւնեան, Տիկին Յակոբեան, Պ. Սողոմոնեան, Տիկին Փեր. Սեփանեան, Տիկին Եղկելեան, Տիկին Համ. Յովհաննէսեան 50-ական Ֆ., Վարդուհի Գալայճեանի մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ. - Քերովբէ Նոտարեան 300 Ֆ., Յակոբ Նոտարեան 500 Ֆ., եւ Ս. Մեսրոպ կրթարանին 500 Ֆ.։ Սիրվարդ Համբարձումեանի մահուան քառասունքին առթիւ. - Քերովբէ Նոտարեան 200 Ֆ.։

ՀԱՅԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հայկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

Մարտ 30, Ուրբաթ՝
Շաւիլի՝
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի։

Ապրիլ 1, կիրակի։

Շարժանկարի

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի Անդիս Պուա Գոլոմպի եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին սինէմայի երեկոյթը, Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20·30-ին ի յարգանս շրջանիս տարեցներուն։

Grand Théatre
Place de l'Hôtel de Ville — Asnières

Կը ներկայացուի Սիրոյ խոստումը։

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, մուտքը 30 Ֆ.։

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Pour obtenir le brevet d'animateur s'adresser à : *U. F. C. V.*
15, *rue de Coulmiers* — 75014 *Paris*
Tél. : 539. 22. 23

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը տրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Մարտ 31, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

prochainement ouverture

SARL ARA TRAITEUR

RAFFI ET ARA POHANYAN

ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES

106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton

Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

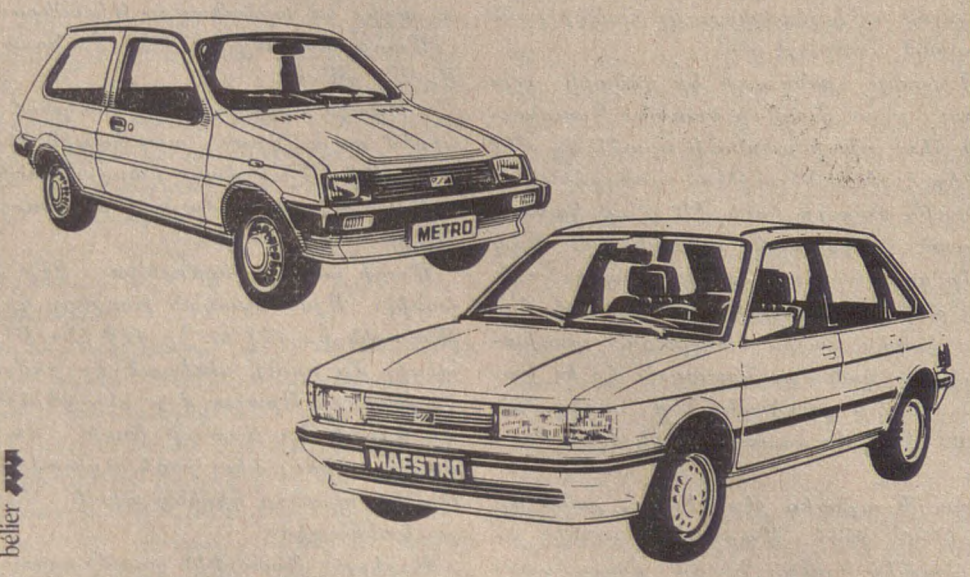
Du 15 au 31 mars 1984

5.000F*

Pour la reprise de votre voiture
quels que soient son âge
et son état.

*ou plus si son état le justifie.

Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG
ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.

bélier

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

A PARTIR DE
2570 Frs

FORFAIT 8 JOURS—PARIS/PARIS—SEJOUR PENSION COMPLETE, VIN INCLUS

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

Lic. 1539

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
29
JEUDI
29 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւցսա : Տար. 400 Ֆ. — Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.668 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.668

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏԺՈՒԻՆ

—×—

Փարիզի ոստիկանութեան մէջ, մասնաւորաբար դատական ոստիկանութեան (փոլիս ժիւտիսիէր) բաւական իրարանցումներ կան այս վերջին օրերը, փոփոխութիւններ եւ զանազան կարգադրութիւններ: Վերջինը՝ որ մեծ իրարանցում եւ բողոք ստեղծեց մամուլի զրասենեակին փակումն է: Ինչ ալ ը՛ըսէ Օրֆէվր, այն պատճառաբանութեամբ թէ շատ զաղանի յուրեր բերնէ բերան կամ զրասենեակէ - զրասենեակ չըլլած են: Խորքին մէջ, ոստիկանները շատ խօսած են եւ կը պատժուին լրագրողները: Ներքին նախարար՝ Գաթոն Տըֆէր բացատրութիւններ ուղեւ հեռաձայնէլէն, որոնք այնքան համոզիչ չէին: Լիազօր լրագրողներու զրասենեակը գոյութիւն ունի զարուս սկիզբէն ի վեր եւ ձեռք առնուած միջոցը վրդոված է լրագրողներու բոլոր սենտիքանները եւ Լիպերասիոն իսկ չի վարանիր բացատրելու թէ ձեռք առնուած միջոցնէ - րուն գլխաւոր պատճառ - մղձաւանջն այն է, որ իշխանութիւնը ամէն կողմ «աչ» եւ «ծայրայեղ - աչ» կը տեսնէ, ոստիկան թէ լրագրող, որոնց բոլորին յետին մըտքեր կը վերագրուին:

Նախապէս արդէն, պաշտօնազրկում - ները կամ պաշտօնի փոփոխութիւնները բաւական իրարանցում ստեղծած էին: Բազմաթիւ ոստիկաններ շատ դժգոհ էին իրենց պետին՝ Ժանսիալի պաշտօնազրկումէն եւ կը մեղադրէին լրագրողները, որ անուղղակի դեր ունեցած են այդ չըննդրազրկումին մէջ: Յարդ, ոչ մէկ պաշտօնազրկում այնքան ազմուկ հանած է, որքան Ժանսիալի պաշտօնէ հեռացումը, հանրաբար իր անհատականութեան պատճառաւ եսկ:

Ամէն պարագայի մէջ, ամէն մարդ այն համոզումն ունի թէ մամուլի զրասենեակ մը փակելով, որեւէ հարց չի լուծուիր, ընդհակառակն: Անպաշտօն լուրե - րը, չշուխները, ըսի - ըսաւները պիտի բազմանան եւ այլեւս հակակշռ դուրս, աւտն ու իրաւը աւելի իրարու պիտի խառնուին:

Աւրէն իսկ, զանազան ըսի ըսաւներ կան, ինչ կը վերաբերի Ժանսիալի չնոր - հաւորումին, որ Վենէէնի Իրլանտացի - ներու կամ Ժան - Լուէրն Հալիէի պատմութիւններէն աւելի կրնայ իրրեւ դըրդապատճառ ունենալ ծայրայեղ - ձախ նախկին պետնուրեալի մը ձերբակալութիւնը:

Հեռաձայնի Բ. կայանէն, իր յայտարարութիւններու առեն, Կաթոն Տըֆէր յայտնեց նաեւ թէ ամէն բանին պատասխանատուն ինք է եւ պէտք չէ իր անձին ընդմէջէն Հանրապետութեան Նախագահին դէմ զործել:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ԴԷՄ

Մինչ ֆրանսական վերջին ուժերը կը մեկնին Պէյրութէն, երեքշաբթի օր, մահափորձ մը եւս գործուեցաւ ֆրանսացի դիւանագէտի մը դէմ, որ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ եւ 24 ժամ ալ դիտակցութիւնը կորնցուցած էր եւ վախ կար, որ կարելի չըլլայ կեանքը փրկել:

Արեւմտեան Պէյրութի մէջ է, որ երեքշաբթի առաւօտեան 8ին, առտնին քանի մը հարուած կը պարպուէր Սօվէօր Կլիոզոյի վրայ, որ դեսպան կը փոխուէր արեւեան մէջ, չէնքին դռնապանին սարսափած աչքերուն առջեւ: Ֆրանսական դեսպանատան մշակութային սպասարկութեանց մէջ կ'աշխատէր, Պէյրութ եկած էր 1982-ին եւ ոչ մէկ զգուշութիւն ձեռք կ'առնէր իր ապահովութեան համար: Քալելով դեսպանատուն կ'երթար, առտուն կանուխ, ուր Համրայէն անցնելով դէպի ուր Բլէմանսօ:

*Ֆրանսական ուժերուն քաշուելուն առթիւ, իսլամական ճիհատը, որ սատանայ - նած է բազմաթիւ ահաբեկչական արարքներ բազմազգեան ուժերու դէմ, իր ուրախութիւնն յայտնած է եւ մինաժամանակ պահանջած է Վալիտ Ճումպլաթի անմիջական մեկնումը: Ճիհատը տիրող անմիջական մեկնումը: Ճիհատը տիրող անմիջական մեկնումը: Ճիհատը տիրող

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՁՆԱՒԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳՐԻ ՄԵՆԱԿՈՒՄ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ս. քարտուղար՝ Կոստանտին Ուստինովիչ Չեռնենկոյի Մարտ 2-ի ճառը՝ լոյս տեսած Սով. Հայաստան օրաթերթի Մարտ 3-ի թիւին մէջ, Կրեմլինի Համագումարներու Պալատը, Մոսկուայի Կոյբիշեւեան ընտրական օկրուգի (շրջան) նախ - ընտրական ժողովին ընթացքին, նկատելի կէտ մը մատնանշումը կը կատարէ :

Չեռնենկո կը յայտարարէ, - կուսակցութեան կենտրոնական Կոմիտէն հէնց այս տեսանկիւնից է այսօր իրականացնում ՍՄԿԿ-ի, - յիմա՝ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութիւն, - ծրագրի խմբագրոյթի նախապատրաստման կարեւոր աշխատանքը :

Այդ տեսանկիւննե՞րը : Չեռնենկո, առանց մանրամասնելու կ'ընդգծէ, - աւելի պարզ տեսնել իր ողջ բարդութեան, հակասութեան եւ բազմազանութեան մէջ» կուսակցութեան առաջադրութիւնները : Կ'աւելցնէ, թէ դրանք, - խօսքը նոր ծրագրի մշակումներու մասին կը մնայ, - նպաստում են խզումների գործնական վերացմանը, որ երբեմն թոյլ են տրուել խօսքի եւ գործի միջեւ, հասարակութեան ռեալ հնարաւորութիւնների եւ չհիմնաւորուած կանխատեսումների միջեւ :

Ուրեմն, անցեալին կուսակցական ծրագիրները կը մշակուին, առանց իրատես մօտեցումի :

Հետեւաբար, նոր մշակում մը անհրաժեշտ կը նկատուի :

Ցայսօր ի զօրու նկատուող կուսակցութեան ծրագիրը 1961-ին հրապարակ կը դրուի, Խրուշչեւի նախաձեռնութեամբ, 22-րդ Համագումարին : Հապշտապ առնչարկով Խրուշչեւի կը մատնանշուի, թէ յառաջիկայ տասնամեակին՝ 1961 - 1970, Սովետական Միութիւնը, ստեղծելով կոմունիզմի նիւթատեխնիկական բազան, - յիմա՝ պազը, - բնակչութեան մէկ շնչին ընկնող արտադրանքի արտադրութեամբ կը գերազանցի կապիտալիզմի առաւել հզօր ու հարուստ երկրին՝ ԱՄՆ-ին, այսինքն՝ Միացեալ - Նահանգներուն : Երկրորդ տասնամեակին՝ 1971 - 1980, կը ստեղծուի կոմունիզմի նիւթատեխնիկական բազան ... այսպիսով, ՍՍՌՄ-ում հիմնականում կը կառուցուի կոմունիստական հասարակարգ : Այլ խօսքով, ինչպէս օրուան ծրագիրը յստակ կը ճշդէ, - պարտիայի բարձրագոյն նպատակն է՝ կառուցել կոմունիստական հասարակարգ, որի դրօշի վրայ գրուած է՝ «Իւրաքանչիւրիւր՝ ըստ ընդունակութիւնների, իւրաքանչիւրին՝ ըստ պահանջների» :

Պարզ կը մնայ, թէ 1961-ին մշակուած ծրագիրին դէմ ուղղուած հերետանքները անխուսափելի կը դառնան, - Համայնավար ընկերութեան մը վերջնական հաստատումը մինչեւ 1980 : Եւ մինչեւ 1970, դրամատիրական երկիրներէն ամէնէն աւելի զարգացած Միացեալ - Նահանգներու անձ դլուխ բաժին ինկող արտադրութեան դրաղանցումը :

Արդէն Լ. Բրեժնեւ, Խորհ. Միութեան 26-րդ Համագումարին (Համայնավար կուսակցութեան) 1981-ին, անուղղակի կերպով նկատել կուտայ, թէ կուսակցութիւնը չի կրնար իրագործել առաջադրուած ծրագիրները : Յայտարարելէ ետք, թէ կուսակցութեան ծրագիրը, - 1961ինը, - ընդհանուր առումով ճշդիւ կ'արտացոլէ ընկերային հոլովոյթները, այսուհանդերձ, քանի տարիներու, - 1961-էն 1981, - հովոլոյթը փոփոխութիւններու անհրաժեշտութիւնը հրապարակ կը դնէ : Որով, անհրաժեշտ կը նկատէ պէտք նկատուող լրացումները եւ սրբագրութիւնները կատարել նոր ծրագիրի մը մշակումով :

Ուրեմն, Չեռնենկո, Բրեժնեւի հաստատումը կը կատարէ՝ կուսակցութեան նոր ծրագիրին մշակումին հարցը արծարծելով :

Պատմական տեղեկութիւններու չըջանակին մէջ ըսենք, թէ մինչեւ այսօր երեք ծրագիրներ հրապարակ կը դրուին : Առաջինը՝ Բ. Համագումարին, 1903 : Ապիկա՝ անդրանիկ ծրագիրն ըլլալով կ'առաջադրէ ցարական միապետութեան եւ ապա քաղքենիութեան կարգերու տապալումը՝ պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատումով : Երկրորդը՝ 8-րդ Համագումարին, 1919, կ'առաջադրէ ընկերվարական ընկերութեան կառուցումը : Երրորդը, այն որ դեռ ի զօրու կը մնայ, 1961-էն ցայսօր, կոմունիստական հասարակարգի հաստատումը : (Ժամանակաչրջանները ճշդեցինք վերեւ) :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔԱՆԻՆԵ՞Р ԱՆՑԱՆ ԳԱՑԻՆ

—×—

1983, Հոկտեմբեր 29, Շաբաթ, Թանժէ,

- Տես որքան զեղեցիկ են մարոքեան կաշիէ սա զրամապանակները, կ'ըսէ կինս, ցոյց տալով խանութին մէջտեղի սեղանին վրայ դիզուած զանազան հատակէ զրամապանակները, ոսկեզոյն զարդարանքներով :

Իսկ ես հիացած կը նայիմ կաշիէ զիրքի պահպանակներուն, որոնք, հատակ - հատակ, չարուած են նոյն սեղանին մէջ եզերքը :

- Տես որքան զեղեցիկ են նաեւ սա պահպանակները, կ'ըսեմ իմ կարգին :

Կաշիէ պահպանակներուն վրայ ոսկեզօծ կամ այլ զոյներէ զարդարանքներ զրոչմուած են : Իսլամական ոճով : Թերեւս կրօնադիրքերու յատուկ : Ամէնէն վոքր հատակէն մինչեւ ամէնէն մեծը : Քանի մը հատ կը զատեմ անոնցմէ : Որքան հաճոյքով անոնց մէջ պիտի պահեմ թուղթեր, պարբերաթերթեր, զիրքեր :

- Դուք ի՞նչ լեզուով կը խօսիք իրարու հետ, հետաքրքրութեամբ կը հարցնէ խանութպանը, եօթանասունի մօտ նիհար ու համակրելի մարոքցի մը, որ խանութին մէջ իսկ գլխուն վրայ կը պահէ իր կարմիր ֆէսը :

- Հայերէն կը խօսինք, կը պատասխանեմ :

Մարդուն աչքերը զարմանքով կը բացուին :

- Դուք Հա՞յ էք :

- Այո՛ :

Մարդը չարժում մը կ'ունենայ :

- Ես հայ բարեկամներ ունեցած եմ հոս, կ'ըսէ : Այո, այո, հայ բարեկամներ ունեցած եմ :

Պահպանակները վար կը թողում ու խանութպանին կը նայիմ :

- Ա՛հ, կ'ըսեմ, իրա՞ւ : Հայեր կան ուրեմն Թանժէլի մէջ :

- Կայնի, կը պատասխանէ մարդը, միւտ փայլ մը՝ աչքերուն մէջ : Իմ հայ բարեկամս հոս մեծ պանդոկի մը սրճեւին էր : Լաւ մարդ մըն էր : Տասնըվեցնդ, - չատ առաջ մեռաւ դնաց : Աղջիկ մը ունէր, որ Փորթուկալցիի մը հետ ամուսնացած էր : Անոնք ալ ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին, չեմ գիտեր : Հիմա հայ չկայ այս քաղաքին մէջ :

- Վատա՞հ ես, կը հարցնեմ :

Մարդը, որ բաւական կանոնաւոր ֆրանսերէն կը խօսի, չատ խանդավառուած է մեր այս տեսակցութենէն :

- Այո, կը պատասխանէ, տեսէք ես իրական թանժեցի եմ : Ամէնէն հիներէն կը նկատուիմ, որովհետեւ հայրս ու մեծ հայրս ալ հոս ծնած են : Ինծի պէս հիմա չատ չէք կրնար գտնել հոս : Բոլորն ալ Գազապլանքայէն, Բազաթէն, Ֆէզի կամ անոնց զիւղերէն եկած են : Ես անզգացի եմ : Քաղաքը աչքերս զոց կը ճանչնամ : Այդ հայ բարեկամս քանակա թուականներուն եկեր է հոս : Լաւ մարդ էր : Չեմ գիտեր ի՞նչ եղաւ աղջկան : Չկան, չմնացին :

- Ճիշդ է, կ'ըսեմ զլուխս օրրելով, ես ալ զիտեմ որ Հայեր չկան : Բայց հիմա զաւակս կը բնակի հոս, ըսեմ, թոռդայ, քեզի ծանօթանայ, քեզմէ առաւօտուր ընէ :

- Շնորհակալ եմ, չնորհակալ եմ, կը պատասխանէ մարդը, աւելի սիրալիր, քան յարգալիր :

Այդ վայրկեանէն անզին ան իր ապրանքներուն ամենագեղեցիկ տեսակները կը հանէ, գաղտնի գզրոցներու, զարկներու մէջէն լաւագոյնները կը փնտռէ, չգտածներուն տեղ ուրիշներ կը խոստանայ, զիմացի խանութներէն բերել կուտայ :

- Ես ձեզի բարեկամի վերաբերում ցոյց կուտամ, կ'ըսէ : Ինձմէ չէ՛ք խաբուիր : Զրամը կարեւոր չէ : Դուք զրօսաշրջիկ էք մեզի համար :

×

Չէ՛, իսկապէս զրամը կարեւոր չէ մանաւանդ համար : Ջեմ վերաբերումը, զի սա մարդը ցոյց կուտայ, չահու ակնկալութեամբ չէ : Ո՛չ ալ մանաւանդ զարմանալու որ Հայ ենք : Մեր հայ ըլլալը զինքը քան, երեսուն, քառասուն տարի առաջ, ծանօթի մը կապեց, ծանօթ մը յիշեցուց, այդքան : Սրտին մէջ բան մը թրթռացուց թերեւս : Եւ խորհիլ որ մարդիկ որքան չնչին, որքան աննշանութիւններու կը ապաստան յանկարծ իրարու մօտենալու, իրարու հանդէպ համակրանք մը զգալու համար :

Խանութէն կը բաժնուինք մտածկոտ, բայց զոհունակ : Կը քալենք զէպի վերանպատակ, մեր չուրջը դիտելով : Ամիւռ մտքիս մէջ կը կրկնեմ այն յարգելիր նախապատասխանները, զոր սա կարմիր ֆէսով մարդը կ'արտասանէր քիչ առաջ :

«Փլաս տը Ֆրանս»ի վրայ յանկարծ կանգ կ'առնեմ, զէպի աջ կը նայիմ : Ողջ պայծառ է ու յստակօրէն կը տեսնուի Սպանիան : Կը տեսնուի նաեւ ծովը, ծովը որ Սպանիան ու Ճիպրալթարը կը բաժնէ Ափրիկեան այս ցամաքէն : Ու կը նայիմ չոգենաւի մը, որ կ'անցնի կ'երթայ դէպի Ովկիանոս :

Քանի՛ներ ու քանիներ, կը խորհիմ, այս ծովէն անցնելով գացած են զէպի նոր աշխարհի զաղթօճախները, այն օրերուն, երբ դեռ սատանայի չէր ընդհանրացած, նոյնիսկ չէր ստեղծուած : Այո՛, քանիներ ու քանիներ զէպի Ամերիկա անցած գացած են առանց աչք մը նետելու դէպի այդ հողերը, քսան տարի առաջ, վաթսուն տարի առաջ, ութսուն տարիներ առաջ : Քանինե՛ր ... :

Ռ. Չ.

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

○

«Մ՛ը հարցումներդ պէտք է հարցնել»

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Յունուար 20-էն 22 տեղի ունեցաւ Զօրեան Հիմնարկի (Ինսթիթիւթ) առաջին դասախօսական - ասուլիսական չարքը եւ անոր զուգահեռ հաւաքոյթ մը, Հիմնարկի կեդրոնին մէջ, Գէյմպրիճ, Մասաչուսեց : Այս տողերը տնորագրողը ներկայ էր զործօն մասնակիցի հանգամանքով, ինչպէս նաեւ իբրեւ թղթակից «Նոր Հայ» եւ «Յառաջ» (Փարիզ) թերթերուն :

Մեր հանրային կեանքին մէջ եզակի եւ համեմատաբար նոր երեւոյթ մըն է Զօրեան Ինսթիթիւթը. նոյնքան եզակի, հազուագիւտ եւ արժէքաւոր՝ անոր կազմակերպած առաջին fոլլոֆիւմը (համախօսութիւն), եթէ ուզենք ստեղծել բառին թարգմանութիւնը :

Fոլլոֆիւմը հանրային հանդէս մը չէր, այլ՝ հրաւիրեալ անձերու հաւաքոյթ մը : Նպատակն էր՝ տեսակ մը խորհրդակցութիւն - երկխօսութիւն (տիալոկ) ստեղծել Զօրեանի վարչութեան եւ հետաքրքրքրուող անձերու միջեւ. այլ խօսքով՝ նպատակը խօսակցութիւն մը սկսիլ էր սա նիւթին չուրջ. «Ի՞նչ են հարցումները, զորս պէտք է հարցնել» :

Ընթերցողը թերեւս կը նշմարէ, թէ եզակի իրականութիւն մը կայ արդէն, այս տողերուն տակին : Կայ կազմակերպութիւն մը, աւելի ճիշդ՝ հիմնարկ մը, որ ՉԻ ՊԱՏԳԱՄԵՐ Հայութեան, թէ ինք գիտէ թէ ի՛նչ են հարցերն ու հարցումները, գիտէ նոյնիսկ թէ ի՛նչ են արուելիք պատասխանները, և որ միայն անտեսական օգնութիւն կ'ուզէ հանրութենէն՝ իր նախորոշուած ծրագիրները իրագործելու համար : Այս Հիմնարկը իսկական բաց հրապարակի մը կամ բեմի մը վրայ ուզեց (եւ յաջողեցաւ) ստեղծել խօսակցութիւն, կարծիքներու իսկական փոխանակութիւն, առանց այն ճնշումին՝ որ կը տիրապետէ յաճախ նման առիթներու, ըլլա՛յ հայկական, ըլլա՛յ ամերիկեան կեանքին մէջ. ճնշում՝ որ խօսակիցները ի վերջոյ «պատասխաններ» տան, այսինքն՝ սովորաբար անիրագործելի բայց զեղեցիկ ծրագիրներ պատրաստեն, միօրեայ ժողովի մը եզք, հայ ազգը փրկելու համար ... :

Կը կարծեմ որ այս յօդուածաչարքը ուր կը յուսամ պարզել, թէ ի՞նչ էին Զօրեանի համախօսութեան նիւթերը, եւ թէ ինչո՞ւ կարեւոր էին այս խօսակցութիւնները - պէտք է սկսի Զօրեան Հիմնարկը ընթերցող հասարակութեան ներկայացնելու փորձով մը :

×

Զօրեան Հիմնարկը նախայղացողը եղած է Ժիրայր Լիպարիտեան : Այդ զաղափարը յղկուած եւ մեկին ձեւ ստացած է ուրիշ երկու անձերու՝ Լեւոն Սարգիսեանի եւ Թաթուլ Սոնենց - Փափազեանի խորհրդակցական եւ կազմակերպչական ոգեղնին եւ ճիգերուն չնորհիւ : Միասնալով 1982-ի Մարտին, այս երեք անձերը օրինական ձեւով հիմնած են Զօրեանը, իրրեւ տուրքէ զերծ եւ «ուսումնասիրական» կամ «զաստիարակչական» (էտիւքէյշընըլ) կազմակերպութիւն : Հաստատութեան կոչումն է՝ կատարել հիմնական պրպտումներ եւ հետազօտութիւններ, հարցնել բարդ հարցումներ, որոնել լուրջ պատասխաններ եւ հայ թէ օտար հանրութիւնները տեղեակ պահել ու զաստիարակել հայկական հարցերու բազմակողմանի ծալքերուն ու երեսակներուն մասին : Նախատեսելով թէ նման հաստատութիւն պէտք պիտի ունենայ ներգաշնակելու հին եւ նոր մօտեցումներ, համեմատաբար թարմ ու անփորձ ուժեր, եւ վստահ, մանաւանդ, որ քարացած մօտեցումներէ եւ հետեւորութենէ պէտք է մնալ անկախ եւ հեռու, Զօրեանի երեք հիմնադիրները 1982-էն 1983 թուական - ներուն կը զբաղին մի քանի շատ կարեւոր հարցերով :

Ա. - Դրամի անխուսափելի հարցով : Զօրեանը, չունենալով մեծ հիմնադրամ մը, իր առաջին տարուան պիւտճէն (մօտ 70·000 տոլար) կը ստեղծէ բազմաթիւ անձերու նուիրատուութեանց չնորհիւ : Ոմանք, իբր «բարեկամներ», կը տրամադրեն աւելի մեծ գումար, քան՝ ուրիշներ, որոնք կը տրամադրեն իրենց քսակի կարողութեան համեմատող համեստ գումարներ : Հիմնականը, այս մօտեցումին մէջ, եղած է խուսափիլ այն մօտեցումէն՝ որ կ'ապահովէ մեծ հիմնադրամ, բոլորովին զոհելով սակայն հաստատութեան մը անդամներուն անկախօրէն մտածելու եւ չարժելու իրաւունքը :

(Շար. 1)

ՋԻՆԱՍՏԱՆ - ՓՈՐՄՈՋ

ԱՆՊԱՇՏՕՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ Փորմոզի Նեղուցին ալեկոծ փոթորիկը կը սաստկանայ, կարգ մը ձկնորսական նաւեր Փորմոզէն, Ջինաստանի փինկլեան կղզին կ'ապաստանին: Ձկնորսները իրենց նաւերուն վրայ ծածանող ազգայնական Ջինաստանի դրօշները կը ծալեն, յաճախ ալ նաւերուն անունները, թիւերը կը ջնջեն:

Վերոյիշեալ կղզին, շուրջ 130 քիլոմեթր արեւմուտք Փորմոզէն, երեք տարիէ ի վեր, տարին հազարի չափ հոն ապաստանող ձկնորսներ կ'րնդունի: Առանք, իրենց նաւերը կը նորոգեն, կը պարենաւորուին եւ այսպէս բաած աչք կը նետեն արդիւնաւէտ հոգամասին վրայ: Փեքինի կը քաջալերէ նմանօրինակ անակնկալ այցելութիւնները: Ան յոյսով, որ առանք վերջ կուտան կասկածամտութեան եւ կը հարթեն ուղին Փորմոզի եւ ցամաքամասի միացումին:

Յարաբերութիւնները՝ արտաքին ոլանող չինացի եւ Փորմոզի ուսանողներու միջեւ, ընթացիկ երեւոյթներ կը դառնան: Միջազգային համալումարներու մէջ կապեր կը հաստատուին երկու կողմերու պատուիրակութիւններու միջեւ: Տարին քանի մը հազար Փորմոզցի զբօսաշրջիկներ Հոնկ - Քոնկի ճամբով, - ուղղակի կապը կ'արգիլուի, - Ջինաստան կ'այցելեն հանդիպելու համար իրենց ընտանիքի անդամներուն կամ հարազատներուն:

Ջինաստան արտաքին մէջ ունի 20·000 ուսանող, ըստ Փեքինի մէկ պաշտօնատարին: Առանց կը թելադրուի լա-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը յայտնէ իր վարչութեան նոր կազմը, որ ընտրուեցաւ 29-րդ պատգամաւորական ժողովին, Մարսէյլ:

Նախագահուհի՝ Մարի Գալճեան

Փոխ - նախագահուհի՝
Էլէն Մերճանեան

Քարտուղարուհիներ՝
Սեդա Թորոսեան
Հռիփսիմէ Ալթունեան
Մատլէն Փափազեան

Հաշուապահուհի՝
Մատլէն Մելքոնեան

Գանձապահուհի՝
Սիրանոյշ Տէր - Գալուստեան

Խորհրդականներ՝
(Մարսէյլի շրջան)
Ալիս Պիւլկիւրեան

(Լիոնի շրջան)
Արփի Մուրատեան

Փոխ - անդամուհիներ՝
Մարի - Ժան Խաչատուրեան *(Փարիզ)*
Մարի Պէրպէրեան *(Մարսէյլ)*
Անի Գասպարեան *(Լիոն)*

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վար - չութիւնը կը հաղորդէ թէ իր գրասենեակը բաց է ամէն Հինգշաբթի, ժամը 18-էն 23, եւ որեւէ հարցի համար կարելի է դիմել կամ հեռաձայնել· -

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
17, rue Bleue, 75009 Paris
tél. 824 - 46 - 57

ԷՐԷՐՈՒՆԻ
Ե Ւ
Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՁ

Ծորիկեանը

Հայ Մշակոյթի եւ արուեստի զարգացումը Սփիւռքի տարածքին եղական գրաւական մ'է ինչպիսին է Մայրենին, մեր ազգային գոյավիճակին համար:

Ուրախառիթ է նշել թէ, վերջերս, փարիզ, մեծաթիւ հայ նկարիչներ իրենց արուեստը յայտնաբերելին, եւ Հ· Բ· Ը· Միութիւնը մեծապէս նպաստեց անոնց չառերուն տրամադրելով իր կեդրոնը, մշակութային բեւեռ մը դարձնելով զայն:

Գրիգոր Նորիկեան ծնած է Պէյրութ 1943-ին: Ան՝ պատանութեան տարիներուն իսկ հոգեկան անզուսպ մղումով չհաղրպուած է մանաւանդ կանացի կեանքով: Ապա, ի լուր մեր ազգ· ողբերգութեան, ներքին խռովքով մը համակուած, անսանձ ընդվզումով ուզած է պատկերացնել այդ արհաւական դէպքերը՝ կանացի արտայայտութիւններով:

Նորիկեան եկած է Փարիզ 1967-ին կատարելագործելու իր արուեստը Լիւսիէն Քուֆոյի մօտ: Կրկին վերադարձած է ծննդավայրը, ուր մեծ գնահատութեան արժանացած են իր պատառները: 1975-ին է որ Փարիզ հաստատուած է:

Իր մասին քննադատ Քլօտ Տորվալ կը գրէ· - «Ցաչս Նորիկեանի՝ կինը խորհրդանիշ սիրոյ եւ խանդաղատանքի, մարմնաւորուած է կատարելութեան եւ անեղծութեան զաղափարականով:

Արգարեւ՝ Նորիկեան մխիթարեան գերբիվեր խառնուածքով, կնոջ գեղեցկութիւնը եւ տիպար ազնուութիւնը ուզած է ցոլացնել իր գործերուն մէջ:

Ինչ որ արժանի է նշել գեղանկարիչին մօտ, իր մերժումը եղած է այժմէական ոճի հպատակիլը: Ան հեռացած է իր անհատական ներշնչանքին եւ երեւակայութեան յղաքին:

Մարտ 21, Շորեքշաբթի երեկոյ, բացումը կատարուեցաւ իր երեսուն եւ չորս պատառներուն, որոնց 15-ը իւղանկարկ, 12 ջրանկարկ եւ 7 վիմագրութիւն:

Բոլորը կնոջ կիսանդրիներ, ուր նչմարելի է տառապանքի դրոշմը, չառեր ծաղկամաններու մէջ խիտ բնական երանգներով փունջերու մօտ:

«Մայրական գորովը», «Երազկոտ կինը», «Լքուած հոգեր, խորը վանք մը», «Ուխտաւոր կանայք», «Կանացի հիացք», «Ցետ աղօթքի», «Կանայք անտառին մէջ», «Գաղթը» եւայլն···:

Ամէնուր ոգրի պատկերը, թախիծը չընչաւորուած է, հաղորդական գործնելով արուեստասէրը: Աչխարհացոյցիւ ժողովուրդի մը պատմական ժապաւէնն է:

Զ· ՍԱՐԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԽՆՁՈՐԻՆ ՄՆՆԴԱՐԱՐ ԵՒ ԲՈՒԺԻՉ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խնձորին աննդարար եւ բուժիչ յատկութիւնները կը բնորոչուին անոր կեն· սանիւթերու եւ յատկապէս Սէ· կենսանիւթի հարուստ պարունակութեամբ, ինչպէս նաեւ հանքային աղերու (փոքսիում), կրածխնի (ֆալսիում), երկաթի, սոտիումի եւ մանեիէզիումի: Այս յատկութիւնները մասնաւորաբար արժէքաւոր են, որովհետեւ խնձորը մեր առօրեայ սնունդին մէջ կրնայ գոհացնել կենսանիւթի եւ հանքային աղերու մեր մարմնին պահանջը:

Ծանօթ է թէ խնձորի կենսանիւթերը կը գտնուին կեղեւին մէջ եւ թէ անոր փոքր տեսակները աւելի մեծ քանակութեամբ կը պարունակեն Սէ· կենսանիւթ քան մեծերը: Խնձորը խարտելու ժամանակ հարկաւոր է օգտագործել ապակիէ կամ փլաստիք նիւթէ պատրաստուածները, որովհետեւ մետաղները թթուեցումի պատճառով կը փճացնեն Սէ· կենսանիւթերը:

Եփած, մրգալար կամ մուրապա (մուրմըլատ) խնձորները, ինչպէս այլ պատուղներ, անտարակոյս կը կորնչնեն կենսանիւթերու կարեւոր մաս մը: Սակայն, անոնց սպառումը, այս ձեւին տակ, բազմաթիւ նպաստներ կ'րնծայէ մարմնին: Ծօսելով խնձորի յատկութիւններուն մասին, պէտք է նշել անոր ուժանիւթի արժէքը, չնորհիւ չաքարի· թեթեւ մարսողականութիւն, ամէնէն զժուարահաճ ստամոքսներու եւ աղիքներու համար:

Խնձորը գնահատուած է նաեւ աննպատակութիւններու պատրաստութեան մէջ, մանաւանդ երիկամային, լեարդային, խիթի եւայլն: Քրոնիք հիւանդութիւններէ տառապողներուն համար թելադրուած հում նիւթերը ներդործիչ ազդեցութիւն կ'ունենան· խնձորի սպառումը կ'արտաքսէ թունաւոր նիւթերը եւ կը պակասեցնէ արեան ճնշումը: Իրիկունը, քնանալէ առաջ, երկու - երեք խնձորներ չատ անգամ կը փոխարինեն քնարեր դեղերը:

Ա· Վ·

«Նոր Կեանք»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՓԼՕՏ ԱՆԷ

Մաջիրլինկ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Գ· ՄԱՍ

4

ԵՐԿԱԹԷ ՕՂԱԿԸ

Լօշէքն էր, արդարեւ, որ կը յայտնէր թէ պատուիրակութիւն մը քովի դալի - ճին մէջ կը սպասէր:

- Ձեմ ուշանար, ըսաւ Ռոսոլֆ Մաոլինին: Այդ ազնիւ մարդոց քանի մը տասփակ խօսքեր ըսելու միջոց մը միայն: Բանէ մը մի վախնար այստեղ: Լօշէք պիտի հակէ քեզի:

Դուրս ելաւ, եւ Մաոի առանձին մընաց:

Ինքզինքէն ելած էր կարծես: Ռոսոլֆի մէկ բառը անծանօթ աչխարհ մը բացած էր իր առջեւ: Այս աչխարհը երկնային փոթորիկներէն ապահով էր: Վճիտ մըթնոլորտի մը մէջ թաղուած էր: Ջինքը չարչարող մտահոգութիւններն ու սրտադողդողը անոր սեմէն ներս չէին մտներ: Ոչ անձկութիւն կար այնտեղ, ոչ պայքար, ոչ ալ դաժան բացակայութիւն կամ բաժանում, որուն համար ղեղ չկայ: Խաղաղութեան եւ յաւիտենական միութեան թաղաւորութիւնն էր ան:

Երջանիկ, իր մտածումներուն մէջ կորսըված էր երբ ձայն մը գինքը սարսռացուց: Փարաւանին եռեւի պզտիկ դռնէ մը կուգար ձայնը: Դուռը բացուեցաւ: Կնոջական ձայն մը լսեց որ կ'ըսէր·

- Ո՞ւր էիր Լօշէք: Զաւկիս փոքր յարկաբաժնին մէջ վնտռեցի քեզ:

Ցետոյ լսուեցաւ Լօշէքի չատ յուզուած ձայնը:

- Թող ներէ Ձեր Վեհափառութիւնը: Իշխանը այս առտու ընդունելութիւնները ունի այստեղ· իրեն ընկերացած եմ:

Մաոի, փարաւանին եռեւ պահուած, կը դողդողար:

- Պուտէէն ի՞նչպէս վերադարձաւ:

Ձայնը այս անգամ աւելի մօտեցած էր:

- Իշխանը լաւ է···: Ինչ մը հանդիսատի պէտք ունի անշուշտ, բայց բան մը չէ:

Մաոի, որ վախէն պետնին պամուած էր, կը հասկնար որ Լօշէք անկարելին կ'ընէր արպիլելու համար որ կայսրուհին աւելի առաջնակարգ սրահին մէջ: Թերեւս անիկա պիտի զար մինչեւ փարաւանին քով եւ գինքը տեսնէր:

- Իրեն պիտի ըսես որ եկած եմ իր առողջութեան մասին տեղեկութիւն առնելու:

- Իշխանը չատ պիտի գղածուի Ձեր վհհափառութեան հոգածութենէն:

Բոպէ մը լռութիւն տիրեց: Մաոի կը խորհէր թէ ազատած է արդէն, երբ կնոջական ձայնը վերսկսաւ·

- Իր գրասենեակին վրայ կ'ուզեմ երկու մը ձգել:

Քանի մը արագ քայլեր տախտակամածին վրայ, եւ ահա կայսրուհին անդլիական պզտիկ գրասեղանին մօտ գալով տեսաւ Մաոին որ կաս - կարմիր կարած, չփոթած, չէր գիտեր թէ ինչ ընթացք պէտք է բռնէր: Կայսրուհին քիչ մը վրանեցաւ, յետոյ ամենանուրբ քաղաքավարութեամբ·

- Ներեցէք որ ձեզ խանգարեցի, Օրիորդ:

Եւ խոյն ապշահար Լօշէքի կողմը դառնալով·

- Պէտք է ինծի խմացնէիր թէ մէկը կայ այստեղ, տխմար···: Կրնաս երթալ:

Լօշէք դուրս ելաւ:

Կայսրուհին աչքերը դարձուց Մաոիի կողմը որ, ինքզինքը գտած, վերջապէս մեծ խոնարհութիւն մը կ'ընէր:

- Ռոսոլֆի մասին տեղեկութիւն կ'ուզէի: Երկտող մը պիտի գրեմ իրեն, եթէ թոյլ կուտաք:

Գրասեղանին առջեւ նստաւ, հովահարը վար դրաւ եւ թուղթ ու գրիչ վնտռեց: Այնատեն Մաոիին նայեցաւ:

- Այս առտու զաւակս տեսա՞ք, օրիորդ:

- Այո, տիկին, ըսաւ Մաոի, չատ ցած ձայնով մը եւ խոնարհութիւն մըն ալ ընելով:

- Դէմքը լա՞ւ էր գոնէ:

- Քիչ մը յոգնած երեւցաւ ինծի:

- Ներա տղան, ըսաւ կայսրուհին ոտքի ելլելով եւ ինքնիրեն խօսելով: Ճակատտպիրը կոյր է: Անիկա իրեն տուած կեանքիս համար չէ եղած:

(Շար· 67)

ՍԷՆ - ԹԼԷԹԻԷՆ

Ապրիլ 1, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թլէթիէնի Հայոց Մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ԼԻՈՆ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՏՈՒՆ

Լիոնի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը, ուրախութիւն ունին ծանուցանելու թէ իրենց ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՏՈՒՆ-ի արձանագրութիւնները, 1984-1985 տարեշրջանի համար, արդէն ըսկըսած են: Ի դէպ, անոնք կը յիշեցնեն բոլոր ապագայիններուն, որ ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒԻՐԸ ունի իրրեւ նպատակ՝ ընտանեկան ջերմ ու խաղաղ յարկ մը ապահովել՝ այն հայ օրիորդներուն, որոնք կը փափաքին յաճախել Լիոնի դպրոցներն ու համալսարանները:
Մանրամասնութեանց համար՝ դիմել հետեւեալ հասցէին.

SŒUR ASDGHIG NADJARIAN
Foyer pour jeunes filles arméniennes
HAIRENI GUEDOURE
142, Cours Gambetta — 69007 Lyon
Tél. (7) 872. 76. 60

- ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ -

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային - Հայրենակցական Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հայ հասարակութիւնը քանախոսութեան մը Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ՝ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ սրահին մէջ, Մարտ 31, Շաբաթ, ժամը 2-ին:
Նախագահութեամբ՝
ՑԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԼՃՃԵԱՆ
Նիւթ. - Ցափշտակուած Հոգիները: Դրուագներ Հայ իրական կեանքէ:

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ապրիլ 23-ին ալ՝ Միութեանս տարեկան պատարագն ու հոգեհանգիստը Մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ արարողութեանս աւարտին՝ հոգեճաշ, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Առնուվիլի մահանաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Վարդանոյշ Ստամպոլեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Արապեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 100, Տիկին Տէր - Պարսամեան 300, Տիկին Ալիս Տիլանեան 100, Տիկին Ազատ Տիլանեան 100, Տիկին Կազարեան 300 Ֆ. Տիկին Հիսարլեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հիսարլեան 100, Տէր և Տիկին Քէօթահլեան 100, Տիկին Մարտիրոսեան 100 Ֆ., Թորոյեան եւ Հէքիմեան ընտանիքներ (Մարսէյլ) 500 Ֆրանք, Անն՝ 50 Ֆ.: Նմանապէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ազնիւ Նիկողոսեանէ 100 Ֆ. իր ամուսնոյն յիշատակին:

VIENT DE PARAITRE

— SIMON AVDOYAN N° D-3179
Chants traditionnels de la région du Vaspouragan - document

RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . . RAPPEL . . . .

— LIZ SARIAN	N° D-3170	Liz Sarian à Bobino
— LIZ SARIAN	N° D-3171	Chansons arméniennes
— LIZ SARIAN	N° D-3177	Chansons arméniennes
— NAREK DOURIAN	N° D-3178	Enchanté N. Dourian
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005	Musique populaire arménienne
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006	Chansons folkloriques arméniennes

—RUSSE - TZIGANE—

— ZINA ET GUEORGUI	N° D-3173	Folk Tzigane russe
— MICHA BAJANOFF	N° D-3180	Balalaïkas
— DJAN TATLAN	N° DEG 2002	Chansons russes

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Sous la présidence effective de
Mr. JOSEPH FRANCESCHI
Ministre de la Sécurité Publique

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգային Առաջնորդարանի դրասենեակը՝
3, rue St. Dominique — 13001 MARSEILLE
բաց է միայն երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը, ժամը՝ 14·30-էն 17-ը:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Extension des activités musicales de la MCA
CREATION D'UNE CHORALE DE JEUNES
garçons et filles de 10 à 16 ans
direction : GARBIS APRIKIAN
Début des répétitons : AVRIL 1984
pour tout renseignement, s'adresser à
Hasmig Kévonian, directrice, tél : 376-55-89

U. G. A. B.

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France
de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
Monsieur Setrak SANDJIAN, Président
et les membres du Comité U.G.A.B. Rhône - Alpes
vous prient
de bien vouloir honorer de votre présence

le Dîner de Gala Dansant

qui aura lieu le Samedi 7 Avril à 20h 30
à «La Sangria» - Casino de Charbonnières
animé par l'orchestre «**P a r o s**» de Valence
Nombre de places limité
Pour tous renseignements s'adresser à :
U.G.A.B. - Secrétariat de l'Eglise Apostolique Arménienne
40, Rue d'Arménie, 69003 Lyon — Tél (7) 860 - 47 - 18

ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՑ ՇԱՐԺԱԿԱՆԻ

ԵՐԵԿՈՑԹ

Կապ. Խաչէ Անիէտ Պուա Գոլոմպի եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին սինէմայի եւ բեկոյքը, Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20·30-ին ի յարգանս չորեքհարիւրամեայ տարեդարձին:

Grand Théatre
Place de l'Hôtel de Ville — Asnières

Կը ներկայացուի Սիրոյ խոստումը:
Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, մուտքը 30 Ֆ.:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՂ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, փարիզեան Շրջանի մեր եղեցիներուն մէջ, ուրբաթ իրիկունները, ժամը ճիշդ 7-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանդիսաւոր ժամերգութիւնները եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.

Մարտ 30, Ուրբաթ՝
Շաւիլի՝
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրը, պատարագէն առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի:
Ապրիլ 1, կիրակի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՍՋԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Մարտ 31, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ագգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART

Soirée Dansante

au profit du Centre de Vacances de Normandie
sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN
animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —
Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux
Réservation : 985 36 53 - 736 31 88 Participation aux frais : 50 F

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գեղջ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
30
VENDREDI
30 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.669 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.669

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՈՒՐԱՆԱԼԻ «ՓԱՍՏԵՐ» ԳՏՆՈՒԵՐ ԵՆ ԱՄԱՍԻՈՅ ՄԷՋ...

—×—

Թուրք լրագրողներ բոլորովին կորընչացած կը թուին իրենց ուղեցոյցը, երբ հարցը Հայերուն կը վերաբերի: Տ'Ա-թաճեանի «գիւտէն» ետք, նոր գիւտ մը ես: Ժամանակին Հայու մը պատկանող տունին մէջ մէկ - երկու զէնք եւ գիրեր գտնուեր են եւ ատոնք անուրանալի փաստեր են եղեր: Ի՞նչ բանի: Պարզապէս այն չարդերուն, զորս Հայերը կատարած են ... Ամասիա: Այս անգամ ալ ծիծաղելի հոն հասած է, ուր մեզի ըսելիք չէ մնացած: Ստորեւ՝ նախ լուրը, ապա, Մարտ 21-ի «Թէրճիւման»ին մէջ լոյս տեսած յօդուածը, այդ առթիւ, ուր չի մոռցըւիր Ֆրանսան. -

×

Ամասիոյ մէջ, հայ հրոսակախումբերէն Պօյաճօղլու Մկրտիչի պատկանող բնակարանը երբ կը փլցուէր, զաղանի բաժանումի մը մէջէն երեւան հանուեցան ֆրանսերէն եւ հայերէն գիրքերու հետ միասին 3 հրացան, 3 ատրճանակ եւ անհամար թիւով փամփուշտներ եւ թուրեր:

Բնակարանը կը պատուի Ամասիոյ Սուտաշէյ թաղի 22 թիւ փողոցին մէջ, 30 թիւ տակ: Տան տէրը Իպրահիմ Գոչ, երբ տունը կը փլչնէր, գտաւ զէնքերը ու լուր տուաւ ապահովութեան իշխանութիւններուն:

Զէնքերը պատմական արժէք ունենալով, թանգարան յանձնուեցան:

Թուրքիոյ հեռատեսիլն ալ արձագանգ եղաւ այս լուրին, ցոյց տուաւ զէնքերը, ինչպէս նաեւ գիրք մը, որ ձեռագիր Աւետարանի մը կը նմանէր:

×

ԱՅՍ ՄԷԿՆ Ա՛Լ ՈՒՐԱՆԱԼ ԿԱՐԵԼԻ՞ Է

Պոլսեցան Գանատայի մեր կցորդը մահափորձի ենթարկողները: Պիտի դատին հակառակ հայկ. լոպիին ճնշումին:

Իսկ քանի մը օր առաջ Եւկոսլաւիոյ դատավարութեան ատարին, այն ահաբեկիչները, որոնք՝ անցեալ տարի սպանած էին Կ. Պալքարը, օրէնքին կարելիութեան սահմանին մէջ ամենածանր բանտարկութեան պատիժին դատապարտուեցան:

Աֆերիկայի ժիւռիհ, հակառակ բարձրացած վէվլուքին, յանցաւոր նկատած էր այլ մահափորձ մը կիրարկողները:

Կրնանք հետեւեալը ըսել. աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը, երբ մահափորձ մը կատարուի, ապահովութեան ուժեր կը հետապնդեն եւ հոգ չէ թէ ուշ, կրնան ձերբակալել պատասխանատուները. իսկ արդարադատ տեսիններ փաստերու յենլով, չեն խուսափիր զանոնք դատապարտելէ:

Այս ընթացքին մէկ Ֆրանսա բացառութիւն մը կը կազմէ:

Ով գիտէ ինչ պատճառով կարելի չըլլար հոն պատահած դէպքերու պատասխանատուները դատել: Անկասկած, այս հարցին մէջ Հայերու Փարիզի ահեկանական կազմակերպութեան չարքերէն ներքափանցած ըլլալու իրողութեան չափ կարեւոր դեր մը կը խաղայ նաեւ Ֆրանսական Պետութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը եւ յատկապէս այս մարզին մէջ Հայերու զօրավիզ իր կեցուածքը: Եւ նաեւ ամէն տեսակ ճնշում կը փորձուի որպէսզի չպատժուին ձերբակալուողները:

Երբ արտասահմանի մէջ այս բոլորը կը պատահի, Թուրքիա ալ տարբեր պարագայ մը կը ներկայանայ «յանցանքի վրայ բռնուելու»: Ամասիոյ Սուտաշէյ թաղին մէջ երբ հին տուն մը կը փլցուէր, յատուկ թաքստոցներու մէջ պահուած զէնքեր գտնուեցան: Հրացաններ, ատրճանակներ, սուրեր, դաշոյններ, փամփուշտակալներ, փամփուշտներ ... խլնդրեմ ուշադրութիւն. ֆրանսերէն ու հայերէն գիրքեր:

Հարցաքննութեան ընթացքին յայտնի կ'ըլլայ որ այս տունը կը պատկանէր հայ հրոսապետ Մկրտիչ Պօյաճօղլուի: Տունը անոր սեփականութիւնն է եղած մինչեւ 1931, յետոյ ծախուած է եւ զէնքերը գտնուած են միայն չէնքը փլցնելու ընթացքին:

Հարց տանք հիմա.

- Այս զէնքերը Մկրտիչ արդեօք որպէս յիշատա՞կ կը պահէր: Եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ զաղանի պահած էր զանոնք: Թրքական Անատոլուի սրտին, զահմաժանդներու քաղաք Ամասիոյ մէջ զինեալ ի՞նչ նպատակ կրնար հետապնդած ըլլալ այս Հայը:

60 - 70 տարիներ եաք կատարուած այս «յանցանքի վրայ բռնուելու» պարագան կարեւոր երեւոյթ մըն է եւ ուշադրութեան արժանի, ուեէ խեբհասս մարզու:

Անտեսո փաստաթուղթեր որոշ կերպով ցոյց կուտան թէ Անատոլուի մէջ հայկական ապստամբութիւններ նիւթող հրոսակները, չէնքերը, էկեզեցիները, եւ. բեզմանները, գպրոցները վերածած էին զինաբաններու: Սակայն երբ կայ յստակութիւներ ամէն դնով զանոնք չհասկնալու, մերժելու, կարելի կ'ըլլայ անվաւեր հռչակել նոյնիսկ ամէնէն վաւերական փաստերը:

1916-ին, այսինքն Ա. աշխարհամարտի ընթացքին եւ երբ այլեւս վերջ պատած էր հայկ. տեղահանութիւնը, հրատարակուած է չահեկան դիրք մը. երկար տաեն ալ մնացած է որպէս պաշտօնական միակ հրատարակութիւն: Այս դրքին մէջ, խօսուած է գրաւուած զէնքերու, վաւերաթուղթերու մասին, զանոնք յանձնելով պատմութեան:

Ինչպէս յատակօրէն կ'ըսէ այս դիրքը, հայ բոմիքաձիները Անատոլուի զանազան շրջաններէն վերածած էին զէնքի ու ռազմանիւթի մթերանոցներու: Յատկապէս կրօնաւորները այս գործունէութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած են: Եկեղեցին միշտ դիմադրած է հայկ. ապստամբութիւնները: Նոյնիսկ մանկահասակ Հայեր այս թելադրութիւններով առդրուած, զինուած են այս զէնքերով ու հետամուտ գործած բնաջնջելու ռազմաճակատէն հեռու գտնուող մեր զինուորները, ժողովուրդը եւ զինուորական կայանները:

Այնպէս կ'երեւի որ պատմական բոլոր այս ճշմարտութիւնները լքուած են անկիւն մը ու «հայկ. ցեղասպանութեան» մր ապմուկը գրաւած է ամբողջ մթնոլորտը: Ինչպէս վերջին անգամ դիտուեցաւ Հոլանտայի հեռատեսիլէն, այս քարոզչութիւնը նոյն կրօնքին պատկանելու իրողութեան յենլով Եւրոպայի մէջ կրնայ համախոհներ ալ ունենալ:

Սակայն հակառակ ամէն բանի, իրականութիւնները որոշ միջոց մը միայն կարելի կ'ըլլայ ծածուկ պահել: Մարդոց միայն մէկ մասը եւ այն ալ որոշ շրջանի մը համար կարելի կ'ըլլայ խաբել: Գրաւած չէ հնարը ամբողջ մարդկութիւնը տեւականօրէն խաբելու կարելիութիւնը:

Ամասիոյ մէջ գտնուած զէնքերը թէեւ, չեն կրնար բացատրել թէ ինչպէս այս քաղաքին մէջ հայ ապստամբներ տունները հրդեհած, 14 թաղի մէջ երկու հազար տուն ու հազարէ աւելի խանութ այրած են, սակայն նոյն այդ զիրքերը մէջտեղն են որպէս լուռ եւ սարսափելի ապացոյցները հայկական ապստամբութեան ոդիին:

Ամասիոյ մէջ «յանցանքի վրայ» բռնուածները, Գանատայի կամ Պէլճիքայի «յանցանքի վրայ» ձերբակալուածներուն չափ կարեւոր են: Անդամ մը որ կարենանք այս մէկը ապացոյցներով նաեւ ամբողջ աշխարհին լսելի դարձնել:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԹԵՀՐԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

—×—

ԵՕԹԸ ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

—×—

Երեքշաբթի իրիկուն եւ Չորեքշաբթի առաւօտ ահաբեկչական գործողութիւններ կատարուած են Թեհրանի մէջ, Թրքական դեսպանատան պաշտօնատարներուն դէմ եւ որոնց տէր եղած է ԱՍԱԼԱ-ն:

Այս մասին, փարիզեան մամուլի տուած լուրերը մէկ - երկու կէտերէ զատ, բաւական անորոշ են եւ երբեմն ալ՝ հակասական: «Մոնտ» կը գրէր թէ պարսկական մամուլի ԻՐՆԱ գործակալութեան համաձայն, երկու եղեռնափորձեր կատարուած են, մէկը Երեքշաբթի իրիկուն, միւսը՝ Չորեքշաբթի առաւօտ: Առաջինը, ըստ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան, փորձուած է դեսպանատան առեւտրական փոխ - կցորդին կառքին դէմ եւ ռումբ դնողը՝ Ս. Գրիգորեան, ինք զոհ գացած է իր իսկ ռումբին, երբ զայն կը ձեռնոտէր: Նոյն - թրքական - աղբիւրին համաձայն, հայկ. խումբերը երեք ուրիշ դիւանագէտներու վրայ յարձակում գործած են, Չորեքշաբթի առաւօտ, դեսպանատան Ա. քարտուղարը՝ Հասան Օքթէմ թեթհնօրէն վիրաւորուած է, բայց պինուորական փոխ - կցորդը՝ Իսմայիլ Բամուքչու չատաւելի ծանր վիճակի մէջ է, որովհետեւ դնդակը ղլուխը մտած է: Երրորդ դիւանագէտի մը դէմ յարձակումին առաջքն առնուած է եւ խումբին անդամները՝ ձերբակալուած: «Իւմանիթէ», Հինգշաբթի առաւօտ, կը գրէր թէ եօթը Հայեր ձերբակալուած են: Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը չհաստատ է, այս առթիւ, թէ այս ոճրափորձերուն նպատակն է վրնասել Թուրք - Իրանեան յարաբերութեանց եւ աւելցուցած թէ պարսիկներէն կ'ակնկալէ որ «ոճրագործները օրինակելի ձեւով պատժուին» եւ թէ Թեհրանի իշխանութիւնները ապահովութիւն տուած են որ «անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնուին»:

Այս արարքներուն առթիւ, խորհրդածութիւններ ալ կ'ըլլան եւ չմոռնալու լաւ կարկածը, թէ անոնց նպատակը ուելի կապ ունենալ Իրան - Իրաք պատերազմին եւ Թուրքիոյ կրած ճնշումներուն, քան՝ հայկ. հարցին հետ: Այս առընչութեամբ «Ֆիկարօ» կը գրէ. - «Նկատի կ'առնուի որ Իրանեան բանակին սահմանած զէնքերը, Իսրայէլէն կուգան Թուրքիոյ համբով: Ծանր ճնշումներ կ'ըլլան Անգարայի վրայ, որպէսզի վերջ դրուի այդ առեւտուրին: Երկուան ոճրափորձը կրնայ նաեւ, նպատակ ունենալ տարհամոզելու Անգարան, որ տեղի չտայ այդ ճնշումներուն»: Հինգշաբթի, ամէնէն երկար անդրադարձը կ'ունենար «Լիպերասիոն», որ արձագանգելէ եաք դէպքին եւ լսելէ թէ ԱՍԱԼԱ-ն ստանձնեց արարքը՝ նկատել կուտար թէ ԱՄՆ. Ֆ.Բ.Ի. գրասենեակը, կ'աւելցնէր թէ առաջին անգամն է, որ հայկ. ահաբեկչութիւնը կը հարուածէ Իրանի մէջ, մինչեւ 1983 Յուլիս, 37 թուրք զոհ պատճառելէ եաք ու կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները. -

«ԱՍԱԼԱ-ն չատոնց է որ ամուր հաստատուած է Իրանի մէջ, ուր քանիցս ըտպատնայ Ֆրանսական նպատակակէտե-

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՒԱԿՈՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԸ

Վիէննուան մէջ, Շաբաթ օր, աւետուող հանդիպումէն եաք, կապարով 5 կէտով կը յաղթէ իր մրցակցին՝ Ամխլովի, որ 3 կէտ ունի: 9-րդ հանդիպումը (16-ի վրայ) տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ:

×

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան երրորդ հանգրուանին, «Արարատ» Տաչքենդի մէջ հանդիպում ունեցած է տեղւոյն «Պախտակոր»ի հետ եւ 1-ի դէմ 2 կէտով պարտուած:

*բուն: Թրք. մամուլի լուրերու համաձայն, այդ կազմակերպութեան մէկ թեւը իր կեդրոնատեղին Թեհրան փոխադրած է, անցեալ տարի, քշուելէ եաք Դամասկոսէն: Հայ ծայրայեղները նախապէս Սուրիա ապաստանած էին, խոյս տալով իսրայէլեան նուաճումէն Լիբանանի մէջ: Լիբանանի մէջ, ԱՍԱԼԱ-յէն ներս թափանցած կ'ըլլան թուրք գործակալները: Օգոստոս 16-ին, Ամէնք հրատարակուած դեկոյցով մը, ԱՍԱԼԱ կը յայտնէր թէ «մեռցուցած է երկու հայ թուրք գործակալներ» պատասխանատու՝ ՄԻԹ-ի (թուրք գաղտնի սպասարկութիւն) հետ կապով, իր կեդր. կոմիտէի 2 անդամներու՝ Յակիկ Աւետեանի եւ Վիգէն Ա.յվազեանի մահուան»: Այս երկու նահատակներուն յիշատակին է, կը գրէ միշտ «Լիպերասիոն», որ գործուեր է Բամուքչուի դէմ մահափորձը»: «Լիպերասիոն» ալ, այս առթիւ կը յանդրանայ Անգարա - Թեհրան կապերու վրայ, յայտնելով թէ ներկայիս Անգարա Միացեալ - Նահանգներու եւ Սաուտի Արաբիոյ զօրաւոր ճնշումներուն տակ է, դիրք բռնելու համար Իրաքի կողքին: Անգարա միշտ պնդած է իր չեզոքութեան վրայ: Իրան առաջին յաճախորդն է Թուրքիոյ, ինչ որ պատճառ մը կը նկատուի որ տեղի չտայ Ամերիկացիներուն եւ Սաուտցիներուն, բայց Անգարայի դիրքը նաեւ փափուկ է եւ ներշնչուած այն վախէն, որ Թեհրան արբամադրութիւն ունենայ արտածելու իր «խոմէյնական յեղափոխութիւնը» երկրի մը մէջ, որ յատկապէս է արեւմտեան Եւրոպային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ՝

Ա՛ԹԷՆԻ մէջ, Մեծն - Բրիտանիոյ դեսպանատան մշակութային հարցերու Ա. քարտուղարը՝ Քենէթ Ուիթի սպաննուած է քաղաքին կեդրոնն իսկ, իր կառքին մէջ, ուր գտնուող երեք կիներէն մէկն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած է: Մահափորձին հեղինակը, թուխ մէկը, յաջողած է հեռանալ տեսիլքէն:

ՊԻՔՐՈՒԹի մէջ, ռումբերը վերսկսած են տեղալ: Քրիստոնեայ թաղերուն մէջ՝ 37 մեռեալ կայ:

ՄԻՍՅԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կրնան իրենց դեսպանատունը Թել - ավիվէն Երուսաղէմ փոխադրել, ինչ որ մեծապէս կը մեղմացնէ մահմետական երկիրները, թէեւ Արտաքին նախարարը՝ Շուց ապահովութիւն տուած է, թէ Ուաշինկթըն նման մտադրութիւն մը չունի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին (սովետ) ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան հինգ տարին անգամ մը: Ներկայիս՝ Մարտ 4-ին:

Համաձայն Սահմանադրութեան՝ ՍՍՀՄ պետական իշխանութեան բարձրագոյն մարմինը ՍՍՀՄ Գերագոյն սովետն է (յօդ. 108): ՍՍՀՄ Գերագոյն սովետը կազմուած է երկու պալատից՝ Միութեան սովետից եւ Ազգութիւնների սովետից (յօդ. 109):

Միութեան Խորհուրդին ընտրելիներուն թիւը կը սահմանուի ընդհանուր բնակչութեան թիւին համապատասխան: Այսպէս, նախորդին՝ մէկ թեկնածու 350·000 հոգիի համար: Այժմ՝ 360·000: Հետեւաբար, 750 անուն: Ընտրական իւրաքանչիւր օկրուգ (շրջան) կ'ունենայ մէկայն մէկ թեկնածու՝ կոմունիստ կամ անկուսակցական բլոկի ներկայացուցիչ:

Ազգութիւններու Խորհուրդին համար համահաւասար ներկայացուցչութիւններ կը սահմանուին: Այսպէս, Դաշնակցային Հանրապետութիւնները, կամ՝ միութենական հանրապետութիւնները, ինչպէս սովորութիւն կը մնայ անուանել, իւրաքանչիւրը 32-ական երեսփոխան կը ներկայացնէ, Ինքնավար Հանրապետութիւնները՝ 11-ական, Ինքնավար մարզերը՝ 5-ական, ազգային կամ ինքնավար օկրուգները՝ մէկական:

Այս հիմունքներով Հայաստան Միութեան Խորհուրդին մէջ կ'ունենայ ներկայս 8, (նախապէս՝ նոյնը), իսկ Ազգութիւններու Խորհուրդին մէջ՝ 32 դեպուտատ:

Խորհ. Միութեան ընտրութիւններուն կը մասնակցին 184·006·373 հոգի, 99,99 տոկոսը արձանագրուած քուէարկուներուն, ուրեմն՝ 184·029·412: Տոկոսի համեմատութիւնը, ինչպէս այլ Հանրապետութիւններ, կը մնայ նոյնը: Կ'արձանագրենք թիւերը, զանոնք քաղելով Կենտրոնական Ընտրական Յանձնաժողովի Հաղորդագրութենէն: (*)

Հայաստան՝ ընտրողներու ընդհ. թիւ· 1·854·613: Կը մասնակցին՝ 1·854·562, քուէարկուներու տոկոսի համեմատութեամբ՝ 99,99:

Իրրեւ մանրամասնութիւն կ'արձանագրենք, թէ Նախիջեւանը ըլլալով Ինքնավար Հանրապետութիւն Ադրբեջանի չորրորդ մէկը, ինչպէս Սահմանադրութեամբ կը ճշդուի, կ'ունենայ 11 երեսփոխան, իսկ Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար մարզը՝ հինգ: (**)

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 8 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

Պավլուշա Դաւթեան՝ Մասխի օկրուգ, ընտրական շրջան:

Կարէն Դեմիրճեան, Երեւանի Լենին-եան ընտրական շրջանէն, անցեալին՝ նոյնպէս:

Ռիմա Մաչառեան՝ Լենինականէն:

Վիկտոր Համբարձումեան՝ Կիրովականէն: Անցեալին՝ նոյնպէս:

Գրիչա Մարգարեան՝ Երեւանի Սովետական օկրուգ:

Բաւական Մնացականեան՝ Էջմիածին:

Վարդգէս Պետրոսեան՝ Երեւանի Սպանդարեանի օկրուգ:

Բարկէն Սարկիսով՝ Սեւան, նախապէս՝ նոյնպէս:

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 32 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

Լուդմիլա Ալվադեան (Աբովեան), Գայանէ Աւագեան (Երեւանի Օրջոնիկիձէ ընտրական շրջան), Գենադի Անդրէա (Էջմիածին), Մանեա Բլբուլեան (Իջեւան), Խազալ Եղիազարեան (Արտաշատ), Լիդա Խաչատրեան (Արարատ), Հենրիկ Խաչատրեան (Երեւան), Մանուչակ Խաչատրեան (Ստեփանաւան), Վիկտոր Կուլիկով (Երեւան), Սերգեյ Համբարձումեան (Երեւան), Թամարիկ Հարէյեան (Ախուրեան), Դոնարա Յարութիւնեան (Լենինական), Մարտին Յարութիւնեան (Եղեգնաձոր), Էլմիր Յարութիւնեան (Երեւան), Արեւիկ Ղարեան (Գուգարք), Սուրիկ Մարգարեան (Նայիրի), Կիմա Մարտիրոսեան (Երեւան), Լիդա Մուրադեան (Հոկտեմբերեան), Մարիւս Եուզբաշեան (Ղափան), Լէոնիդ Ներսիսեան (Երեւան), Զիաֆատ Նովրուզովա (Վարդենիս), Պիտար Պասկար (Աշտարակ), Սիրոյշ Պոդոսեան (Հրազդան), Ֆրունզէ Ռամազեան (Թումանեան), Կոնստանտին Ռուսակով (Լենինական) Ռազմիկ Սարգսեան (Արթիկ), Ֆադեյ Սարգսեան (Երեւան), Լեւ Սիմոնեան (Երեւան), Միխայիլ Սմիրեուկով (Կամօ), Հայկ Օհանեան (Կիրովական), Ստեփա Ֆահրադեան (Երեւան), Գենրիխ Նովոժիլով (Մարտունի):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, 1984 Մարտ 7:

(**) Հաղորդագրութեան մէջ կը մատնանշուի՝ ձայն է տրուել դեպուտատութեան թեկնածուների օգտին, Նախիջեւան, 144·858: Լեռնային Ղարաբաղ՝ 101·337: Երկու պարագաներուն ալ հարիւր տոկոսով:

Ձշդենք, թէ Խորհ. Միութեան մէջ քուէարկութիւնը պարտադիր չէ, բայց կարուկ կերպով կը յանձնարարուի: Բացակայողները նկատի կ'առնուին...:

Քուէներու Շուկան

Եւրոպական ընտրութիւններու թուականը կը մօտենայ, ընտրապայքարը սկսած է արդէն եւ կուսակցութեանց սպայակոյտերը եռուզեռի մէջ՝ դանակները կը սրեն եւ հաշիւներ կը մաքրեն՝ մէկ քանի քուէ աւելի ստանալու համար: Թէ ի՞նչ կարեւորութիւն ունին՝ նորատեղծ համայնքի մը համար իր քաղաքացիական իրաւունքները, եւ մանաւանդ քուէն, հարկ չկայ բացատրութիւններ տալու· իրականութիւնը մէկտեղն է, մանաւանդ ընտրական պայքարներու ժամանակ՝ երբ փոքր թեկնածուէն մեծագոյնը, ափ կ'առնէ իր դուռը: Անշուշտ քուէարկողներու մեծ թիւ մը՝ ունի համեմատաբար մեծ տարողութիւն· սակայն նոյնիսկ քանի մը տասնեակ քուէները, յաճախ վճռական դեր կը խաղան մանաւանդ, քաղաքապետական ընտրութիւններու առթիւ, երբ այդ քանի մը տասնեակ քուէներն է որ կ'որոշեն մեծամասնութեան պոյնը, ինչպէս տեսանք բազմաթիւ վերընտրութիւններու ընթացքին: Այստեղ աւելորդ է նշել այն բոլոր փոքր աւանները ու արուարձանները, ուր հայ քուէն բախտորոշ դեր կրնայ խաղալ:

Արդ, այդ քուէները սակարկելի ապրանքներ են քաղաքական շուկային մէջ, ո՛չ միայն արհեստակցական կազմակերպութիւններու եւ լոպիներու կողմէ, այլ կրնան ծառայել զանազան համայնքներու՝ իրենց իրաւունքներու պաշտպանութեան, կամ նոր եւ արդարացի իրաւունքներ ապահովելու համար:

Այս վերլուծումը կ'ընեմ մասնանշելու համար նախագահութեան երկու վիճաւոր մրցակիցներու ռազմավարութիւնը: Վերջերս այս պարոնները, հին հաշիւներ կը մաքրեն, զանազան յայտարարութիւններ կ'ընեն, որոշ շրջանակներու մէջ ... արդարանալու համար նախապէս տրուած որոշումներու վերաբերմամբ· կ'ուրանան իրենց պատասխանատուութիւնը, կամ ուրիշներու կը վերապրեն գայն եւայլն, եւայլն: Այսպէս, Ժիսքար կը պժէ 1977-ին Իսրայէլի դէմ որոշուած պօյքոթի պատասխանատուութիւնը՝ գայն վերապրելով կառավարութեան, որու պլուխը կը գտնուէր Պառ ... Նոյն ձեւով, աւելի չի փախցներ յիշեցնելու համար թէ Շիրաքն է որ 1974-ին՝ Պաղտատ իր ճամբորդութեան առթիւ, խոստացած է Իրաքի հիւլէական զօրակցութիւն, եւ ռէաքթէօրի մը չինուելիքը Թամուզ, ինչպէս նաեւ հարկ եղած իւրանիումի հայթայթումը իր քարեկամ Սատտամ Հիւսէյնի՝ անշուշտ հիւլէի խաղաղ գործածութեան պատրուակին տակ: Անդին, Շիրաք չի կրկներ յիշել տալով առ որ անկէ, թէ այն ժամանակ ինք Ժիսքարի նախարարապետն էր պարզապէս ... Թէ իր պատասխանատուութիւնը երկրորդական է, եւ իր հրէասիրութիւնը կասկածէ դուրս, եւայլն, եւայլն: Հաւանաբար չտեսը անոնց ու լսեցին Ժիսքարը՝ Իսրայէլ իր ուխտադնացութեան ընթացքին. Ժիսքար մը ծեքծեքուն ու խոնարհ՝ հրէական կայականը չհանելու համար պատրաստ ամէն տեսակ զիջումներու: Անհաւանական բան մը չէ նոյն տեսարանը, այս անգամ Շիրաքի հետ: Ուրեմն այս բոլորը հրեայ համայնքի համակրութիւնը չկորսնցնելու նպատակով, որու թիւը 700 հազար կը հաշուեն. մեծ բան մը չէ բաղդատած 54 միլիոնին հետ, սակայն մեծ արժէք կը ներկայացնէ բոլոր թեկնածուներուն համար, իր անդամներու զիրքին եւ դրամատնութեան պատճառով: Հետեւաբար, ինչպէս կը տեսնէք, ամէն մէկ թեկնածու հրէական կազմակերպութիւններու միութիւններու դուռը ափ կ'առնէ լուռ խոստումներով՝ անոնց քուէները չհանելու ակնկալութեամբ: Արդ՝ հայերս, չատ աւելի համեստ միջոցներով կրնան որոշ դեր մը խաղալ երկրի քաղաքական ասպարէզին ներս՝ պայմանաւորելով արտաքին քաղաքականութիւն ընտրութեան, զործնական միջոցներու դիմաց անդամակցելով կուսակցութիւններու խնդիրը չէ գոյնը - եւ չարքային գործունէութեան լծուիլն (միլիթանթիզմ):

Աւելորդ է ծանրանալ հրէական լոպիի ծաւալ գործունէութեան մասին. համարեա խարհային չափանիշով գործունէութիւն մը, որ սակայն մեծ դիւանագիտութիւն կը պահանջէ, հիւրընկալ երկրի ընտրութեան սահմանները յարգելու համար անշուշտ, այդ համայնքներուն մէջ տարաձայնութիւններ եւ հակամարտութիւններ չեն պակսիր, բայց հիմնական համախոհութիւն մը գոյութիւն ունի, մէկն անդամ որ խնդիրը կը վերաբերի իսրայէլի եւ հրէութեան ապահովութեան եւ չհերուան· այդ իսկ պատճառով երբ վստահօրէն չենք կրնար դիտնալ թէ գործունէութիւն մը կամ տեսակէտ մը կը խամաճուա՞ծ է թէ ոչ...: Այս ուղղութեամբ, քուէներու սակարկութեան կու հակամարտ տեսակէտներ գոյութիւն ունին համայնքին մէջ· մէկ կողմէ, հրէական կազմակերպութիւններու վերածնունդ երիտասարդ կազմակերպութիւնը կը չանայ փաստել՝ թէ հրէական քուէ մը գոյութիւն ունի, որ կարեւորութիւնը պէտք չէ անտեսել նաեւ· անդին, ուրիշ կազմակերպութիւն մը, լուրջ ուսումնասիրէ բոլորովին տարբեր տեսակէտ մը հրապարակած է, պատճառ համար թէ, հրէական քուէ գոյութիւն չունի, եւ թէ հրեաները չափազանց ծամածռութեամբ կը քուէարկեն ընդհանրութեան նման, եւ նոյն համեմատութեամբ կամ ձախ: Իսկ ես կը կարծեմ որ այս պարզապէս քաղաքական դիտանալու տութիւն մըն է, չըսելու համար խաղ Ուստի, լաւ կ'ըլլայ եթէ վարպետները օրինակին հետեւելով, մենք ալ խաղանք...:

Գ. Տ.

ՋՕՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

«Մ՛ը հարցումներ պէտք է հարցնել»

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Բ. - Զօրեան ապահոված է փոքր այլ կոկիկ՝ 1800 քառակուսի ոտք (200 մեթր) տարածքով չէնք մը, Գէյմպրիճի մէջ, Մասաչուսեց, Հարվըրտի - Ամերիկայի մեծագոյն համալսարանին - եւ Պոսթընի հսկայ համալսարանական համալիրին մօտ: Նպատակն է, անշուշտ, մօտ ըլլալ ամերիկեան եւ հայկական կեդրոններու, օգտագործել ամերիկեան համալսարաններու արդէն կազմուած գրադարանային եւ հետազօտական աղբիւրները, ինչպէս նաեւ անոնց շուրջ հաւաքուած երիտասարդ ու ջերմեռանդ հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիները «գինուորագրել»՝ իրրեւ մարդուժ, որոնց աշխատանքի կրօնն ու նուիրումի կարողականութիւնը լիովին կարելի չէ օգտագործել միշտ, աւելի աւանդական մօտեցումով: Նման հօթը երիտասարդներ կ'աշխատին ներկայիս Զօրեանի մէջ: Անոնք կը տանին ամէն տեսակի աշխատանքներ, վարիչ Ժիրայր Լիպարիտեանի հետ· օրինակ, կը կազմեն ցանկեր հայ մամուլի մէջ լոյս տեսնող նիւթերու, որպէսզի ոսիւռքի մամուլի ամէնօրեայ աշխատանքը չըլլայ կարուտեալ քրտինք, այլ մնայ դիւրամատչելի: Կը կազմեն ցանկեր՝ Սփիւռքահայութեան մտաւոր - ակադեմական աշխատողներու, որոնք կրնան այս կամ այն մասնագիտութեամբ օգտակար ըլլալ Հայ Դատի աշխատանքներուն: Այս եւ ուրիշ ցանկեր՝ հաշուեւարքերու (fոմփիւթըր) անոահման յիշողութեան մէջ կ'արձանագրուին, եւ մատչելի են կոճակ մը կոխող դիտաշխատողին: Այս ինտէֆանէքսին կ'ընկերանայ օրէ օր աճող ձայնադիպներու (թէյփ) եւ վիտէոյի հաւաքածոյ մը, որ ինքնին հսկայ աղբիւր մըն է հայ թէ օտար դասախօսականելու, ամէնէն արդիական ձեւերով:

Յաւելեալ, Զօրեան Հիմնարկը սկսած է հաւաքել Հայ Դատի եւ Հայոց պատմութեան հետ առընչութիւն ունեցող թղթածարներ, դիրքեր, ինչպէս նաեւ «բիւրանայի» աղբիւրներ· օրինակ, կ'իրագործէ շա՞տ յապաղած գործ մը, ձայնադիպի վրայ արձանագրելով Եղեռնի վերապրողներու պատմութիւնը, միաժամանակ օգտագործելով վիտէօ: Յարդ, թղթածարներու հաւաքի մարզին մէջ Զօրեանի ամէնէն ուշագրաւ յաջողութիւնը եղած է՝ արաբական մամուլի ծանօթ թղթակից եւ մամուլի բեղուն լրագրող Լեւոն Քէշիշեանի թղթածարներուն նուէրը, որոնք, անկասկած, կարեւոր աղբիւր են Հայ Դատի միջազգային «ոդիսական»ով հետաքրքրուողներուն համար: Զօրեան նաեւ առացած է նուիրատուէ մը - որ կը նախընտրէ անյայտ մնալ - նախա- եղեռնեան Կիլիկիոյ եւ Անատոլուի զանազան հայարնակ քաղաքներու լուսանկարներու հաւաքածոյ մը: Յաւելեալ, Զօրեան օգնած է Բոսթ Թովմասեանին, որուն կազմակերպած լուսանկարական ցուցահանդէսը (նախա - եղեռնեան եւ Եղեռնի օրերու հայութեան մասին) մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, իր յուզիչ տեսարաններով, հայ թէ օտար մամուլին մէջ:

1983-ի Մայիսին Զօրեան Հիմնարկը ընդլայնեց իր կազմը: Հիմնադիր երրորդութիւնը լուծեց ինքզինք եւ անոր տեղը դրաւեց աւելի ընդարձակ կազմ մը, բաղկացած ծանօթ ու նոր ուժերէ: Նոր վարչական կազմին առենապետն է Լեւոն Զարխուտեան, վկայեալ՝ Հարվըրտ Համալսարանի Պատմութեան ճիւղէն. ան ներկայիս կը զբաղի իր չինարարական (fոնսթրաքշըն) գործառնութեամբ եւ ընկերութեամբ: Վարչական կազմի միւս անդամներն են՝ 1) Ճոյս Պալեան, որ Պոսթընի մօտիկ Թաֆթս Համալսարանին մէջ կը հետեւի Փրանսերէն լեզուին ու գրականութեան, չուռով սահմանելու համար իր տոքթորան: 2) Փրոֆ. Ռիչըրտ Համբարձումեան, Իւ - Սի - Էլ - Էյ պատմագէտ: Իր տարած աշխատանքի թէ՛ իբր պատմագէտ, թէ ալ իբր բանբեր հայկական տեսակէտներու՝ մէկ քանի դային առեւանգներու առջեւ, ծանօթ է մամուլի ընթերցողին: 3) Լեւոն Կիրակոսեան, Մոնթեպելլօ, Վալլիֆորնիայի փոստարան եւ գործօն անձ՝ Հայ Դատի հետ կապ ունեցող զանազան մարզերի մէջ: 4) Փրոֆ. Կարպիս Քորթեան, Միչիկըն Համալսարանի Փիլիսոփայութեան դասախօս, ծննդեամբ քեսապահայ, մանաւանդ իսլամական գործերը, այնքան իրեւր կը համարուին ակադեմական ընդհանրներուն մէջ, որ երբեմն կը չանայ տարակուսին միաժամանակ երեք լեզուներով - Փրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն: 5) Յակոբ Սերոբեան, Սան - Ֆրանսիսքոյի շրջանէն, քոմփիւթըրներու մասնագէտ, որ իրագործած է հայերէն ուսուցանող զանազան յայտագիրներ (Շար. 2)

ՄԵՆԱԿՈՒՄ

ՓՈՔՐ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

(ԿՅՆՔԻ ՂԵԿՈՒՑՈՒՄՆ)

Ա

ՊԱՐՈՆ ՓԱՓԱԿՅԱՆ

Իր ձեռքը, ուսի բառերը շշնջաց, ապա նոր խոսքով ծառայի դիմաց կանգնեց։ Ինչպես միշտ, ինքնավստահ ժպիտը դեմքին, ինչպես միշտ, ամեն ինչ գիտեցող հայացքը։ Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ծանոթ էր նրան։ Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ենթակա էր նրա կամքին։ Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ենթարկվում էր նրա հրամանին։

Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ենթարկվում էր նրա հրամանին։ Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ենթակա էր նրա կամքին։ Ինչպես միշտ, ամեն ինչ ծանոթ էր նրան։ Ինչպես միշտ, ինքնավստահ ժպիտը դեմքին, գիտեցող հայացքը։ Ապա նոր խոսքով ծառայի դիմաց կանգնեց։ Իր ձեռքը, ուսի բառերը շշնջաց,

ԱՐԱՄ ՊԱՐՈՆՅԱՆ

ԿԱՐՎԱԾՔՈՒՄ

ՎԱՂԳԱՀԱՆ

«ՂՎՎՎՎՍԿԴՈՇՎ ՎՈՂԳԱՀՈ»

ՀՏԳՏՈՂՎՍՑ

1983, Հոկտեմբերի 31, Երեւան

—×—

Բայց ոչ, ոչ, ոչ։ Ինչ-որ բան պետք է անել։ Ինչ-որ բան պետք է անել։ Ինչ-որ բան պետք է անել

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պերճ Մավեանի
դառնակսկիծ մահուան առթիւ

Կապոյտ Աչքի Փարիզի մասնաճիւղի խումբ մը ընկերուհիներ ցաւակցութիւն յայտնելով ընկերուհի Տորիս Մավեանի իր ամուսնոյն մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 1500 Ֆ. նուիրած են Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան:

Ի ԳԻՇԱՏԱԿ

ՊԱՆԷԵՕ. - Տիկին Ազնիւ Տիրոյեան իր ամուսնոյն՝ Տիգրան Տիրոյեանի յիշատակին 150 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ի բարերարութեան:

×

ՎԻՆ. - Տիկին Վարդանոյշ Ֆաքիրեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին Տիկին Նուարդ Ասլանեանի (Սէն. Շամոն) մահուան առթիւ:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻՆՍԷՆ. - Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան 200 Ֆ.:

ՇԱՒԻԼ. - Պ. Գ. Գարաօղլանեան 200 Ֆ.:

9 JOURS
EN AUTRICHE
(LE TYROL - VIENNE)
VOYAGE ORGANISÉ
PAR LA
CROIX BLEUE - SECTION LYON
DU 15 AU 23 MAI
Pour tous renseignements et inscriptions
téléphoner jusqu'au 15 Avril :
dans la journée 888 92 51
après 20h 30 854 22 93

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

1984 թուականը՝ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան 50-ամեակին է, եւ Նոր Կեսարիոյ հիմնադրութեան 15-ամեակը, նաեւ Աղբիւր Ծուշարճանի բացման տարին է: Հետեւաբար Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն եկած հայրենակիցներով հատաքուլով այց մը կը կատարուի Հայաստան - Նոր Կեսարիա՝ Սեպտեմբեր 7-էն Սեպտեմբեր 22, ներկայ գտնուելու Ծուշարճանի բացման եւ այլ ոճնախմբութիւններուն:

ԳԻՆՆ Է՝ 6750 ՖՐԱՆՔ

Կը խնդրուի արձանագրուելու համար՝ դիմել՝ Միութեանս անդամներուն եւ կամ հեռաձայնել՝ 780 - 82 - 58 208 - 01 - 83 իսկ՝ ղրամական առաքումներուն՝
878 - 79 - 93
Արամ Խաչատուրեանի:

22, rue Saint Lazare, 75009 Paris

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Sous la présidence effective de
Mr. JOSEPH FRANCESCHI
Ministre de la Sécurité Publique
HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE
SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

(1884 - 1915)

Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ՝ կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը՝ Ապրիլ 8, Կիրակի, ժամը՝ 16-ին Հ. Բ. Ը. Մ. Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ.

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ՝
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ս. Ֆ. ՋԱՆԳՈՒ

Գեղարուեստական բաժին.

Կ'արտասանեն. -
Ագապի Տէր - Գրիգորեան
Անուշիտ Թէրզեան
Անի Զաբբրեան
Արմենուհի Բալուեան

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ - ԹՈՒԹԻԷՆ

Ապրիլ 1, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թութիէնի Հայոց Մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ՍԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Մայիս 26-ին

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Մարտ 31, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ագապային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Շարժանկարի

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի Անիէտ Պուա Գոլոմպի Աւրժանթէօյի մասնաճիւղին սինէմայի երեկոյթը, Շաբաթ, Մարտ 31, ժամը 20·30-ին ի յարգանս չրջանիս տարեցնե- րուն:

Grand Théatre
Place de l'Hôtel de Ville — Asnières

կը ներկայացուի Սիրոյ խոստումը:
Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, մուտքը 30 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շարվիէօ-ի Սուրբ Նշան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. - Տէր եւ Տիկին Ճիլպրայէլ Պուսուրեան 6·500 Ֆ., Ոմն՝ 5·000 Ֆ., Ոմն եւ Արթիւր Մասլաքեան 1000-ական Ֆ., Պ. Ասլանեան եւ Պ. Գրիգոր Պօյեան 600-ական Ֆ., Թովմասեան ընտանիք 500 Ֆ., Պ. Կորիւն Պետրոսեան 400 Ֆ., Պ. Ճանկիւլեան Գասպարեան եւ Տէր եւ Տիկին Նազարեթ Բարթամեան 300-ական Ֆ., Պ. Գէորգեան 300 Ֆ., Պ. Մելքոնեան, Գասպարեան, Տիկին Կայեան, Կարապետ Զիլելեան, Օր. Մարի Զիլելեան 200-ական Ֆ., Ժան Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Մուրատեան, Գարակէօզուրեան, Թիւթիւնճեան (Փոն տը Շէրի-էն), Կարապետ Օհանեան, Թիւրքմէնեան, Վարդանեան 100-ական Ֆ., Պ. Պալթաեան 50 Ֆ.:

prochainement ouverture
SARL ARA TRAITEUR
RAFFI ET ARA POHANYAN
ALIMENTATION
SPÉCIALITÉS DE PRODUITS ORIENTAUX
ET EXOTIQUES
106, RUE MOUFFETARD
75005 PARIS
Métro : Censier-Daubenton
Tél. 337 90 69
ouvert tous les jours et dimanche matin
fermé le lundi

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՑԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ
110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12
SF semiral france
Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN
○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.
— — MEILLEURS PRIX — —
○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

ARMENIE 1984
DÉPARTS — RETOURS

14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!
RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :
Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13
Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66
Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12
Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
31
SAMEDI
31 MARS
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելու : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.670 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.670

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՎ.

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ կնճռոտ հարցը իր եզրակացութիւնը գտաւ Նախարարաց Խորհուրդի հերթական նիստին, Նախագահ Միթերանի վճռական դիրքով: Տըրուած որոշումներէն ամէնէն աւելի կը ուժէ Լոռէնի չրջանը, նուազ՝ հիւսիսը: Պրպիլըը կը նախատեսէ աւելի քան քսան հազար գործազրկում Իւզինորի եւ Սասիլորի գործատուները 1984-էն 1987 եւ այլ գործատուներու ալ յաջորդական վիակումներ, ինչպէս Ռոմպաս եւ Ֆոս: Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ 15 միլիառ տրանսթիւնը որոշեց նաեւ 15 միլիառ տրամադրել արդիականացնելու համար ճարտարուեստի այս գործիքը, բայց հակզդեցութիւնը չատ բուռն է ամէն կողմ: Իրոր սենտիքաները զէմ են, զէմ է նաեւ համայնավար կուսակցութիւնը եւ ընկերվարական մեծամասնութիւնն ալ մէկ մարդու պէս Նախագահին կռնակը չէ: Միթերան, թէեւ, յայտարարած էր թէ պիտի չխուսափի անժողովրդական ըլլալ, ի չահ երկրին ճարտարարուեստին: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութեան որոշումը հազիւ հրապարակուած, ցոյցերն ու բուռն բախումները բազմացան: Թիոնվիլի մէջ եւ ամբողջ չրջանը, քարոզանդ եղան ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնատեղիները, երկաթուղիի պիծեր, պետական չէնքեր եւ զանազան հաստատութիւններ: Ապահովութեան ուժերուն հետ ալ բախումները չեն պակասած: Այս ծանր միջադէպերէն զատ, ընդհ. գործադուլ որոշուած է Զորեքչարթի, Ապրիլ 4-ի համար եւ նոյն օրը - որ կը համապատասխանէ Նախագահ Միթերանի մամուլի ասուլիսին - երթ մը՝ Փարիզի վրայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, ձիւն, փոթորիկ, մրրիկ աւեր գործած են ամէն կողմ: Նիւ - Եորքի մէջ ոչ մէկ երթեւեկ կայ, քաղաքը թաղուած է ձիւնին տակ, իսկ Քարոլինի չրջանը, 24 ահաւոր մրրիկներէ ետք 65 մեռեալ եւ 800 վիրաւոր կայ: Հիւսիսային Քարոլինի կառավարիչին համաձայն, նահանգը երբեք այս տարողութեամբ բնական աղէտի մը չէր ենթարկուած, չէնքերն ու մարդիկ քշուած տարուած են:

ԱՍԱԼԱ նոր սպառնալիքներ լրեր է, օդանաւային այն բոլոր ընկերութիւններուն, որոնք Թուրքիա թռիչք ունին: Մարտ 30-ի, վարիզեան օրաթերթերը կ'արձագանդէին այս լուրին, յայտնելով թէ հայկ. հետով անանուն մէկն է որ ֆարսի արտայայտուած է, Թեհրանի Ա. Ֆ. Փ.ին հեռաձայնելով եւ կարդացած է զեկոյց մը, ուր կ'ըսուի. - «Կ'ազդա - րարենք որեւէ աշխարհական կամ յարձակողական վարչակարգի, որ կ'օդնէ Թուրքիոյ ֆաշիստ վարչակարգին: Կ'ազդարարենք նաեւ Թուրքիա թռիչք ունեցող օդանաւային ընկերութիւններուն: Մեր դործողութիւնները պիտի չարունակուին եւ անոնց արդիւնքները մահաբեր պիտի ըլլան: ԱՍԱԼԱ-ն պիտի քանդէ արեւմտեան Հայաստանի դրաւուած հողերուն վրայ գտնուող զինուորական եւ տնտեսական բոլոր հաստատութիւնները եւ Թուրք ֆաշիստ վարչակարգը պատասխանատու է բոլոր մարդկային կորուստներուն»: Ասկէ զատ, հեռաձայնողը ընդունած կ'ըլլայ որ «կարապետ Փաշտէզեան նահատակ անձնասպան գոմանտո»ի մէկ անդամը մեռած է Թեհրանի Թուրք դեսպանին դէմ յարձակման առեն:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ Մամամք բանտին մէջ, կամաւոր ծոմի դիմողներուն վիճակը օրէ օր կը ծանրանայ եւ ասոնցմէ 30-ը մեռնելու վրայ են:

ՁՕՆ

Եղեգնեայ գրչով երգեցի փառքեր,
- Քեզի ընծա՛յ, *իմ հայրենիք* -
Սօսեաց անտառէն էի զայն կտրեր...
- Քեզի ընծա՛յ, *հին հայրենիք* -
Եղեգնեայ գրչով երգեցի հուրմեր.
Ընդ եղեգան փող լո՛յս ելաւէր:

Եղեգնեայ գրչով երգեցի կարօտ.
- Ձեզի ընծա՛յ, *հայ պանդուխտներ* -
Ան տարաշխարհիկ քոյսի մ'էր ծղօտ...
- Ձեզի ընծա՛յ, *հէք պանդուխտներ* -
Եղեգնեայ գրչով երգեցի հարսեր.
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելաւէր:

Եղեգնեայ գրչով երգեցի արիւն.
- Ձեզի ընծա՛յ, *սուրբ զոհեր* -
Ան ծլած էր մոխրի մէջ իբրեւ կընիւն...
- Ձեզի ընծա՛յ, *կրակի զոհեր* -
Եղեգնեայ գրչով երգեցի վէրքեր.
Ընդ եղեգան փող սիրտս ելաւէր:

Եղեգնեայ գրչով որբ տուսս երգեցի.
- Քեզի ընծա՛յ, *հայր ալեհեր* -
Ցամքած աղբիւրէն մեր զայն յօտեցի...
- Քեզի ընծա՛յ, *մայր կարեվէր* -
Եղեգնեայ գրչով օճախս երգեցի.
Ընդ եղեգան փող ծո՛ւխ ելաւէր:

Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի.
- Ձեզի ընծա՛յ, *հայ մարտիկներ* -
Գրիչս եղաւ անթրոց սրտերու հնոցի...
- Ձեզի ընծա՛յ, *քաջ մարտիկներ* -
Եղեգնեայ գրչով վրէժ երգեցի.
Ընդ եղեգան փող բո՛ց ելաւէր:

×

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ափ մը ցորեան ափերուդ մէջ
Թող լեցընեմ, կըտրի՛ն Որդիս.
Կըտրին Որդիս. գոտի՛ն մէջիդ.
Թող մանկական բազուկներէդ
Բլսան ցուլի արիւն անցնի,
Եւ եղեւնի ֆու հասակէդ
Բլսան տունի սիւնը կանգնի.
Ու երբ թիւրվը մատերուդ
Սերմանես ֆու սերմընցուն՝
Հընձես թիւր՛վն աստղերուն:

Ափ մը ցորեան գլուխդ ի վար
Թող որ թափեմ, Թոռնի՛կ սիրուած,
Թոռնիկ սիրուած, ցո՛ւպրս ծաղկած.
Թող եակատիդ վըրայ գըրուի
Հարիւր սաղմոս իմաստութեան,
Եւ ուսերուդ վըրայ դըրուի
Տապանակը ըզգաստութեան.
Ու երբ հօտիդ օր մ'այցելես՝
Թող ֆու ափիդ գարիին
Հազար ոչխա՛ր երկարին:

Ափ մը ցորեան մազերուդ մէջ
Թող որ տեղամ, վա՛րդ Թոռնուհիս,
Վարդ Թոռնուհիս, պըսա՛կ շիրմիս.
Թող այտերուդ վըրայ շողան
Ամէն գարուն նո՛ր կակաչներ,
Եւ աչքերուդ մէջը լոդան
Ամէն ամառ նո՛ր նաճանչներ.
Ու երբ տըննկես ճիւղ մ'ուռիի
Ամէն ապրիլ դուն տեսնես
Իր շուրին տակ կանա՛ռնչ էեզ:

Ափ մը ցորեան ծոցերուդ մէջ
Թող որ ցանեմ, Հա՛րսըս աղուոր.
Հարսըս աղուոր, սէ՛րս հեռուոր.
Թող անկողնիդ ակօսին մէջ
Հասկ մը ծըլի՝ լըման շարքով,
Եւ օրօրած օրոցքիդ մէջ
Արշալոյսնե՛ր ընձնեն փառքով,
Ու երբ կըթես բառսուն երինչ
Դոյլերուդ մէջ մակըրդի
Կաթը՝ արծաթ, դալն՝ ոսկի:

Ափ մը ցորեան, ափ մը ցորեան
Ա՛յ իմ պառաւ, ա՛յ իմ Անհա,
Մեր գըլխուն ալ թող որ տեղայ.
Թող չըսառի՛ արեւն աշնան
Մեր մազերուն ձիւներուն մէջ,
Զը մարի՛ մեր մոմն իրիկուան
Ժամուն մարմար սիւներուն մէջ.
Ու երբ դըրուիմ ա՛լ գերեզման՝
Մեր ներքեւ հո՛ղը, Անհա՛,
Ինչ մը կակո՛ւղ թող ըլլայ:

Ô LALAKÉ

Te souviens-tu de ce jour-là, ô Lalaké?
à travers les sillons, à travers tes flancs,
— ce mois lourd de ta grossesse —
montaient les forces débordantes de la terre.
La grenade de sang du soleil
mûrissait dans ton ventre. Du tronc des arbres
coulaient goutte à goutte les sucs pareils aux larmes.
Lourde comme ton corps fécondé
la terre était mouillée, gluante
de sève et de miel.
Le pêcher, pareil à toi, pliait
sous sa charge odoriférante;
pareilles à tes seins les grappes étaient pleines
de rires futurs et de trépignements.
Et ce soir-là, le sein de la terre se gonflait...

Nous sommes passés du coté des pressoirs,
émerveillés par la forte odeur du moût.
Des vendangeuses, leur jupe relevée jusqu'au nombril
foulaient le raisin
— se mouillant jusqu'au nombril, ô Lalaké.
Leurs poils se coloraient de jus rouge,
et, à leur coté,
de larges tonneaux à l'odeur antique
chaque année consacrés — comme ton sein —
débordaient de vin — comme ton sein —
s'emplissaient de feu, de victoire
et de l'éternité joyeuse de la vie.

Nous sommes passés ensemble
au milieu des éclats de rire et des chansons salées
que les travailleurs poussaient
jusqu'au dessus des feuilles.
Et les odeurs de l'automne
montaient jusqu'aux étoiles frissonnantes.
Et la vigne, chargée de fruits de mille espèces
semblait brûler,
et jusqu'en bas, sur la ville en fête
épuisant la terre et sa sève,
l'odeur du moût se répandait.

A ce moment — me permets-tu de me confesser,
ô Lalaké — mon sang m'a assailli
et j'ai désiré comme le soleil et la terre
ensemencer tout ce qui m'approchait...
Et — permets-moi de me confesser,
ô Lalaké — lorsque, là-bas,
tu cueillais la grenade provocante
et mordais avec avidité
les rangées rouges de ses doux rubis,
moi, ici, cette brune Ethiopienne
qui, nu-pieds dans la cuve, foulait les grappes,
oui, je l'ai embrassée...
L'attrapant par ses cheveux d'Indienne
avec des lèvres avides, Lalaké,
je l'ai embrassée...

Mais pourquoi pleures-tu?
Pour la trahison des odeurs de cet automne lointain,
O Lalaké belle comme l'automne
ce n'est plus la peine, aujourd'hui...

(Trad. Luc - André Marcel et G. Poladian)

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԸՐՈՒԵՍՏ»

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 100

Ինչպէս ամէն ամսուան Ա. կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (82րդ) թիւը, ամբողջովին նուիրուած Դ. Վարուժանի, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Այս թիւին աշխատակցած են.

ՍԵԴԱ ԳԱԲՈՑԵԱՆ	Fécondité
ՋՈՒԼԱԼ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆ	Կարդալով Վարուժան
ՄԱՐԳ ՆՇԱՆԵԱՆ	Նոր-վիպապաշտ կամ՝ ընկալման պատմութիւն
ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ	Դ. Վարուժան՝ այսօր
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ	Օշական եւ «Հացին երգը»

Այսօրուան մեր թիւով ալ՝ էջեր Վարուժանէն:

ՎԵՊ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱ

Կաւտ· 1908 - Նոյեմբեր 1

պարագայ մը՝ որ ըստ ինքեան կ'արդա - րացնէ այս կամ այն լեզուին գոյութեան եւ կիրարկման իրաւունքը իր ներքին յատկութիւններուն եւ քերականական հիմնական ձեւերուն մէջ. եւ այդ յատ - կութիւնները, այդ հիմնական ձեւերը իրենց պլխաւոր գիծերուն մէջ ժողովուր - դին հետ միայն կրնան բարեչրջուիլ եւ նոր կերպաւորումներ առնել: Այլապէս՝ մարդիկ, կամաւոր են լեզուին - րու ճակատագիրը որոշելու. իրենց վճիռ - ներուն ուրիշ բան չէ վիճակուած՝ բայց եթէ Զերագեան Գերակատարութեան անփա - ռոնակ թաղումը ի հարկէ առանց տապա - նադրի:

Դիցուկ թէ վայրկեան մը անտեսենք այդպիսի ձուլումի մը երեք պլխաւոր արգելապատճառները, - ժողովուրդը, դրա - կան անցեալը ու երկու լեզուներուն մէջ եղած խորունկ տարբերութիւնները եւ Ա - րեւելեան ու Արեւմտեան բարբառները նեանք մէկ հալոցի մէջ. ի՞նչ առալ պի - տի դայ. - անկերպարան միւռամած մը, լեզուական խառնակութիւն մը, ալքիմիա - կան բաղադրութիւն մը՝ ուրկէ ի հարկէ ոսկի պիտի չառանայինք: Աւելի մեզմն ըսենք, - նոր լեզու մը՝ անսովոր թէ ժո - ղովուրդին եւ թէ դրագէտներուն, որուն ուսուցումն ու ընդհանրացումը ապահո - վող ի՛նչ հեղինակութիւն, ի՛նչ երաշխա - րութիւն պիտի տրուի մեզի մենք չենք գիտեր եւ չենք կրցած նախատեսել տա - կաւին:

Իսկ դալով ձուլումի մը՝ որ կատար - ւի բարեչրջման օրէնքով, այդ հեռաւոր ապագայի մը գործն է անշուշտ. եւ այժ - մէն իսկ (անփէքթին բառով) պայման - ներ առաջարկել ապարդիւն է բոլորովին: Բարեչրջման օրէնքը կը հպատակի ժո - ղովրդական ամբողջ զանգուածներ ցըն - ցող մերթ կամաւոր եւ ստէպ անդիտա - կից չարունակական դէպքերու՝ որոնք ոտն ոտն կուգան կերպարանափոխել այնպիսի հանդամանքներ եւ խնդիրներ՝ որոնց վերջնական լուծումը առաջուընէ նախատեսել գրեթէ անկարելի է, հետե - ւաբար այդ մասին պայմաններ առաջար - կելն իսկ անհամ եւ անպատեհ:

Անուրանալի է, որ երկու բարբառնե - րուն մէջ ալ գոյութիւն ունին շատ մը մէկմէկ առաւելութիւններ եւ դեղեց - կութիւններ: Մեր կարծիքն է, որ երկու կողմի դրագէտներն ալ աշխատին փոխ առնել եւ օգտուիլ այդ դեղեցկութիւն - ներէն: Ամէնէն միմիայն պարզ մերձե - ցում մը առաջ կը բերէ երկու լեզունե - րուն միջեւ, մերձեցում մը, որ ձուլու - մէ մը առաջ՝ գալիք խառնակութենէն հեռի ըլլալէ զատ՝ շատ բարերար, շատ օգտակար ազդեցութիւն կրնան ունենալ երկու դրականութիւններուն վրայ հաւա - սարապէս:

Ա· Ահարոնեան իր դրական վերջին շրջանին մէջ՝ ըսուեցաւ թէ շատ բան ա - ռաւ Արեւմտեան աշխարհաբարէն: Մեր կարծիքը տարբեր է այդ մասին: Ա· Ահա - րոնեան ուրիշ բան չըրաւ՝ բայց եթէ իր ռուսահայերէնը մաքրել օտարաբանութե - նէ եւ ժողովրդամօտութենէ: Արեւմտեան աշխարհաբարէն ընդհակառակն չենչին բան մը իբացուց՝ որչափ որ կրցան ի - բացնել մեր այժմեան կարգ մը դրողնե - րը Արեւելեան բարբառէն: Ահարոնեանի ամէնէն ուշագրաւ գործը բառերու ճա - շակաւոր եւ յարմար ընտրութիւնը եղաւ, դասական բառընտրութիւն մը, որ աշ - խարհաբարէն աւելի, մայր լեզուէն, գե - րադարձէն փոխառութիւն մը կը նշանակէ միայն:

Վերջացնելէ առաջ այս պատասխանն ալ՝ բանք թէ երկու բարբառներու, Ա - րեւելեան եւ Արեւմտեան, եւ իրենց ու - րոյն դրականութիւններուն հաւասարա - գոր գոյութիւնը ոչ մէկ անպատեհութիւն չունենալէ զատ՝ ան հայ ցեղին հոգեբա - նութեան զանազան երեսները ցոյց կու - տայ ու անոր այլազան կարողութիւններն ու զեղեցկութիւնները կը պրիսմակէ: ի՛նչ անպատեհութիւն կ'ընծայէ Ֆրանսա - կան ուռճացած լեզուին քով՝ փրովենսիալ բարբառին եւ դրականութեան գոյութիւ - նը: երկու բարբառները արգելք մը չեն՝ որ հայ տարրին երկու հատուածները ըղ - գացումով, խէալով, հոգեբանութեամբ ներդաշնակ ապրին իրարու հետ: Եւ ո՛չ ապաքէն ամէնէն աւելի զեղեցիկ ներդաշ - նակութիւնը զանազանութեան մէջ կը յօրինուի:

1911

ՀՈՂԴԱՐԻ ԲԼՐԱԿԻՆ

Քու համեստ բարձունքիդ վրայ կանգ - նած կ'ունկնդրեմ անմահութեան երգը չորս հովերուն՝ որոնք ցորեաններու ծո - վերը յուզելով կուգան մազերուս մէջ նուագել տրտունջը հայրենի աւերումին, եւ փառքը ասպղատակ Մարզուն՝ որուն օրոցքը օրօրուեցաւ քու մէկ բարի հիւ - ղակիդ մէջ:

Կողիդ վրայ հայ տնակները բոյներու պէս ցանուած են նախնիներու չինարար ձեռքերով: Տնակներ՝ որոնց պատերը կը ծեփէ ամառնային արեգակը, եւ որոնց երդիքներուն վրայ, գիշերը, աստղերը մայրօրէն կը հսկեն, կ'աղօթեն եւ կուլան իրենց մարգարտազօծ աչքերուն ծորան ծորան արցունքով, տնակներ՝ որոնց դըռ - նակները արշալոյսները կը բանան, եւ լուսնակները կը փակեն:

Քու զորչ հողդ ծոթրին կը բուրէ եւ կաւդ է լուսազանդ՝ որոնց վրայ հայ - կակները տատրակներու պէս կը պտակին եւ հսկաներու պէս կ'արթննան. քու կաւդ, քու կաւդ կակուղ է եւ որեւէ ա - րեւէն խորխոլած, հատիկ հատիկ, փոշի առ փոշի, հազարաւոր սերունդներու սըր - տերը չազուեց եւ երակներն հոսեցուց, մանուկներուն մէջ վարդեր ծլարձակեց, պարմաններուն մէջ զօրութիւնն առնա - կան, եւ նահապետներուն մէջ անմահու - թիւն. երախաներու այտերէն և ալեզարդ մօրուքներէն ծերերու քու կաւդ է որ կը հոսի վարդերու եւ չուշաններու խակու - թեան պէս:

Ես կը սիրեմ ապրիւրներդ, բարբարոս քերթուածներ՝ քանդակուած անտաչ քարերու մէջ՝ որոնց վրայ կ'ապրի մա - մուռը անդուս. գուռերու վրայ Քաղի - րուհին կը նսեմ. իր քօղին խազազու - թեան մէջէն երբ ան կը հակի ջուրերուդ վրայ օծելու համար իր աչքերը բոցա - նուտ, ակերդ կը վառին. ապրիւրներդ կ'արշալոյսնան եւ անոնց միօրինակ երգը աստղերու պէս կը քաղցրանայ: Ես կը սիրեմ ուռիներդ հովանաւոր՝ որոնք խո - րախորհուրդ մրմունջներուն մէջ կը ձը - բարեն զքեզ, եւ կը խորհիմ անոնց չու - քին տակ խաղացող բակիկ մանուկներուն վրայ:

Քու վրադ ալ, ո՛վ բլրակ, քու վրադ ալ օր մը կանգ առաւ Բեթղէհէմի աստ - ղը, ու իր ճաճանչները քու կտուրներուդ վրայ ալ սլաքուեցան: Իրճիթի մը դուռը ճռնչեց, եւ դուրս ելաւ Մանուկ մը դե - դեւուն քայլերով, ուժգնօրէն գեղեցիկ, արշալոյսի առաջին համբոյրովը զգաց որ ճակատին վրայ Աստուծոյ չրթունքը դպաւ: Ամբողջ քու ծոթրինարոյր հոգովդ բեռնաւոր՝ թողուց հովերդ եւ ծառերդ, ապրիւրներդ եւ հիւղակներդ, գնա՛ց· գը - նաց հեռաւոր ձեռքէ մը առաջնորդուած բայց իր ոտքերուն հետքերը աստղոտիդ վրայ յաւերժացումը դրեցին:

Հողդարցի Մխիթարն էր քու մանուկդ եւ հայրենիքի ծերունին: Հայկական դա - րերու կամարը քու կաւովդ ու չաղա - խովդ կերտեց· եւ դաղափարի անմատչե - լի կատարները քու տրեխներովդ բարձ - րացաւ: Կնգուղ առաւ բարի ըլլալու հա - մար և գրիչ առաւ մեծ ըլլալու համար, և վանքերու սպիտակափառ պատերուն խոր - րը երբ գլուխը ձեռքերուն մէջ ուղեցին տրտփիւնները կ'ունկնդրէր՝ հայրենի ա - ւերակները իրենց լուսածրար ընդերքնե - րուն մէջէն անհունօրէն խայտացին, պա - րիսպներու տակ ցանուած ոսկորները չուչանացան, մարգարտակուռ մազա - գաթները լուսադէմի երկնքին պէս տա - կաւ առ տակաւ առնանալ սկսան: Հոգ - դարի ճրագը Արարատի արեւը եղաւ:

Եւ ես այժմ, ո՛վ բլրակ, համեստ բարձ - րունքիդ վրայ կանգնած կ'ունկնդրեմ Ան - մահութեան երգը չորս բուրումնաչունչ հովերուն, որոնք մազերուս մէջ կ'երգեն տրտունջը աւերումին, եւ մրմունջը չուրջդ ծովացած ցորեաններուն: Եւ իմ ճամբորդի ցուպիս ծայրով քեզ կը բերեմ ողջոյնը Մխիթարի սերունդին, եւ կը ծորեմ օրհնութիւնը Հիւրմիւզներու, Բագրատունիներու եւ դաշնակաւոր Ալի - չանին, եւ ըղձալս՝ հպարտ կը զգայ զինք հպարտութեամբը Մխիթարեան Իսէալին, եւ համբոյրովը հողիդ լուսազանդ:

1911

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՎԱՐԴԳԷՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

1914, Մարտ 26, Պոլիս

Ձեր նամակը ստացած եմ: ճիշդ է, որ անճամբ ծանօթ չենք իրարու, բայց երբ գրողները կը կարդան մէկզմէկու գըր - ւածքները, կը խորհիմ, որ իրարու հետ քիչ մը հաղորդակցութեան մէջ կը մըտ - նեն: Այսպէս եղած պիտի ըլլայ մեր - ալ:

Իմ մասէն ատենախօսութիւն մը պիտի ընէք, ազնիւ էք: Այդ առթիւ կ'ուզէք ունենալ իմ հրատարակութիւններս, ա - նոնք, որ ձեզ անծանօթ են: Աւելին չու - նիմ, ինչ որ թուած էք, ամբողջ է, բացի «Հեթանոս երգեր»էն առնուած «Հարճ»ին ֆրանսերէն թարգմանութենէն, զոր կ'ու - զարկեմ ձեզի այս թղթաթերով:

Կ'ուզէք կենսագրական մի քանի պի - ծերս: Կը ցանկամ ձեզի զոհացում տալ: Կ'րսէք կեանքս մինչեւ 1902 Ձեզի ծա - նօթ է արդէն: Սոյն թուականին է, որ տեղւոյս Մխիթարեան հայրերու Քաղկե - դոնի վարժարանը աւարտելէ յետոյ կ'ու - զարկուիմ Վենետիկ Մուրատ - Ռափա - յէլեան, ուր կը մնամ ամբողջ չորս տա - րի: Հոն է, որ կը գրեմ «Սարսուռներ»ը: Ամբողջովին կը զգամ թէ Վենետիկը ազ - դած է վրաս իր գոյներու, տաւերներու եւ լոյսերու յարափոփոխ գանձերով: Բա - զաք մը, ուր առանց պատկերի մտածել կարելի չէ:

Մխիթարեանները սիստեմատիկ ազգե - ցութիւն չեն ներգործած հոգիիս վրայ: Հոն ունեցած եմ ոչ կարող ու ոչ աշխա - տող հայերէնի ուսուցիչ: Կարգացած եմ Ալիշանը եւ տեսած եմ իր գերեզմանը, եւ այսքան: Բայց առիթը ունեցած եմ ուսումնասիրելու իտալական գրականու - թիւնը եւ յետոյ մեծամոլ խոկումներ ու - նեցած եմ միշտ գունածփիկ ու հրաշա - փառ քաղաքին մէջ, ուր վերջալոյսները ժամերով ոսկի ու արիւն կը հոսեն լը - ռանիստ ջրանցքներուն մէջէն: Եւ յետոյ այդ չորս տարիները ինծի համար եղած են նաեւ ըմբոստացումներու տարիներ ընդդէմ վարժարանական անմիտ վարչու - թեան մը, զոր վերջ ի վերջոյ կրցած ենք տապալել կարգ մը ռուսահայ եւ թրքա - հայ ընկերներու հետ: Հոն էր, որ առա - ջին անգամ քերթուած մը «Ալիշանի չէր - մին առջեւ» հրատարակութեան կուտայի «Բազմավէպ»ին մէջ:

Շրջանաւարտ ըլլալէն յետոյ՝ դժուար եւ վտանգաւոր էր երկիր վերադառնալ, եւ ես անցայ Պելճիքա, Կանտ քաղաքը ու հոն յաճախելով հանդերձ դրականու - թեան դասընթացքներուն՝ կանոնաւորա - պէս հետեւեցայ քաղաքական եւ տնտե - սական դիտութիւններուն, զոր աւարտե - ցի չորս տարի վերջ: Կանտը բանուորա - կան եւ միեւնոյն անգամ կենսուրախ քա - ղաք էր: Ցլաման կեանքն ու զեղարուես - ը թերեւս եղան պատճառ, որ արուեստս հակեր է դէպի իրապաշտութիւն:

Ձեզի ծանօթ ըլլալու են աննպաստ պայմաններու մէջ գտնուող հա յ ուսանողի մը բոլոր տառապանքները, նիւթական ու բարոյական արկածախընդ - րութիւնը: Կրնամ ըսել, թէ ամէնէն խոր անձնական տառապանքները ես կրեցի Կանտի մէջ: Սակայն, 1904 - 1907 չըր - ջանն էր, երբ Հայրենիքը կը խեղդուէր սուրի եւ սովի մղձաւանջին մէջ, ու ես չուզեցի տեղ տալ իմ անհատական ցա - ւերուս գրեթէ լռելեայն իմ սիրտս ու նախընտրեցի երգել ցեղին սիր - ը, որուն բախինները կը զգայի իմ մէջս, իմ սեփական արիւնիս խորը: Հա - յրենիքը կուլար եւ կը մռնչէր իմ մէջս եւ երգերս դուրս կուգային օտար երկնքի տակ կարօտի լարովը միայն կապ - ուած մեր երկրի հողին եւ մարդուն հետ:

Սակայն, տեսած էի Եւրոպան: Օգտ - ւելով տեղւոյն հակայ գրադարանէն՝ կար - դացեր էի հնդիկներէն մինչեւ Հոմեր եւ Հոմերէն մինչեւ Մեթերլինկ: Հոգիիս վրայ քոցի մը լեզուին պէս զգացած էի բանուորներուն աղաղակները մէկ կող - մէն, ու միւս կողմէն չուայտ ու արբեցող կեանքը, ի զուր թաքնուող բոզացում - ները բարոյիկ համարուած փարթամ ըն - տանիքներուն: Եւ ահա ասոնք բոլորը՝ տոորազծած յիշողութեանս մէջ եւ մի - ացուցած հին յունական ու հռովմէական կեանքին վերյիշումներուն, յանդեցայ դրել, երբ որ երկիր, իմ գիւղս վերա - դարձայ, «Հեթանոս երգեր»ը:

Օսմանեան սահմանադրութեան երկ - րորդ տարին 1909-ին էր, որ ես անցայ հայրենիք: Երկու տարի ուսուցչութիւն ըրի Սեբաստիոյ Ազգային Արամեան վար - ժարանը եւ բնակեցայ իմ գիւղս՝ Բրզնիկ: Սիրեցի հոն սերաստացի Հայուհի մը, որ յետոյ իմ կինս եղաւ եւ ինծի տուաւ եր - կու զաւակ - Վարուժնակ ու Արմէն: Եր - րորդ տարին (1911 - 1912) անցայ Եւդո - կիա (Թոքաթ) դարձեալ ուսուցչական պաշտօնով: Գաւառի երեք տարուան կեանքս ջղայնացնող պայքարում մը եղաւ ընդդէմ նախապաշարումնե - րու, ժողովրդական տգիտութեան եւ կու - սակցական խօլութիւններու: Սակայն, տխրատած նիւթական դժուարութիւննե - րէ, զոր բազմանդամ ընտանիք մը կը պարտաւորէ վրաս, ահա երկու տարի է, որ Պոլիս անցած եմ, եւ կը վարեմ վար - ժարանի մը տեսչութիւնը:

Այժմ կը գրեմ «Հացին երգը», որ յու - սամ տարիէ մը լոյս կը տեսնէ· այդ հատորին մէջ երգուած պիտի ըլլան հայ - րենի հողը, մշակներու աշխատութիւնը եւ գիւղական կեանքի խաղաղ մեծութիւն - ները:

Հաճելի է ինծի միշտ լարերս փոխել եւ վերանորոգուիլ արուեստիս մէջ եւ եթէ մուսաները չէքեն գիս՝ դեռ պիտի կրնամ չուարեցնել!! իմ կարգ մը ակնոցաւոր քննադատները, որոնք արուեստի գործ մը, բանաստեղծութիւն մը կը քննասե - րեն որոշ սկզբունքներու ուղղութեամբ, որ իրենցն է իւրաքանչիւրը առանձնապէս:

Ահա, ազնիւ պարոն, իմ կեանքիս մա - սին ըսի ձեզ՝ ինչ որ կարելի էր ըսել եւ որչափ, որ անցեալի վերյիշումները կըր - գան գիս խանդավառել այս տողերուն մէջ:

Պիտի ցանկայի միայն, որ երբ խօսիք եւ աւարտէք ձեր ատենախօսութիւնը, գայն տեսնէի գոնէ իր հիմնական դիծե - րուն մէջ: Կը մաղթեմ ձեզ յաջողութիւն եւ կը մնամ:

Սիրալիր բարեւներով

Ազնիւ եղբայրակից, Պ· Թէոդիկ

. . . . . .

Գալով ինքնակենսագրականի մը զոր կը փափաքիք եղեր՝ ի՞նչ կարող եմ գրել այդ մասին՝ երբ դեռ բեղնաւոր կեանք մը ապրած չեմ: Այսքանով գոհ կ'ըլլա՞ք, երբ ըսեմ թէ ծնած եմ 1884-ին Սեբաստիոյ մօտ Բրզնիկ գիւղը՝ ուր աճած է մանկու - թիւնս, ուռնկներուն տխուր հովանիին - րուն տակ երազկոտ, կամ գետեզերքնե - րուն վրայ բազերուն քարեր նետելով ա - նհոգաւոր էն: Դեռ հպիւ ես թիթեռնիկ - ներ որսալու հասակին մէջ, հայրս պան - դըխտած է Պոլիս, եւ մայրս ձմեռնային երկար երեկոները՝ թոնրատունը նստած՝ երեւակայութիւնս օրօրած է ենիչէրին - րու եւ զայլերու պատմութիւններով, երբ Մէյրեպամի հովը կուգար բուխերիկին մէջ մերթ ոռնալ եւ մերթ զեւի ձագի մը նման լալ:

Գիւղին դպրոցը հազիւ սկսած եմ ժա - մադիրքը կարդալ սորվիլ՝ գիս տարած են Պոլիս 1896-ի կոտորածի օրերուն, ուր հայրս արեան սարսափին մէջ վիշտերէն յուսահատ՝ գտած եմ բանտին մէջ այն տխուր օրերուն ստօրէն ամբաստանուած: Երկու տարի յաճախած եմ Սադըզ Աղաճի Մխիթարեան դպրոցը· յետոյ Քաղքեդո - նի վարժարանը՝ ուր երկար տարեն պա - տանեկութիւնս երազած է ընդմէջ Մոտա - լի ծովակին եւ Դուբեանի ոսկրներուն՝ Սկիւտար: Աբձակուրդներս ընդհանրա - պէս անցած են հօրս քով, Խաւեար խանը, հայ պանդո - խաներուն հառաչանքներուն եւ վէրքերու տրտփիւնին ունկնդիր:

. . . . . .

Երկու միջավայր ազդած են վրաս - Վենետիկը իր Թիթիանոյով եւ Ֆլանտրը իր Վան - Տայքներով: Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս՝ զոր անափառութիւնն ունիմ թաթխած ըլլալու միմիայն հայ - րենի հողին որդան կարմիրին մէջ և ծովա - ծուփ արեանը: Իսկ բաղձանքս եթէ կ'ու - զէք - բաղձանքս է ապագային մարդերուն նուիրել այնպիսի հզօր երգ մը՝ որ հայ - րենիքը ինծի պէս արարած մը ծնած ըլ - լալուն գոնէ չզղջայ:

Ահա ի՛նչ որ համառօտ կերպով կարելի է ըսել:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(*) Հայ լեզուի խնդիրը - տպագրուած է «Ազատամարտ»ի գրական յաւելուածի մէջ (1911, թիւ 45) խրթեւ պատասխան խմբագրութեան նոյն թուականի թիւ 41-ի մէջ տպագրուած հարցարանիին: Տրուած էին հետեւեալ հարցերը:

1· Ի՞նչ է ձեր կարծիքը թրքահայ լեզ - ուի արդի կացութեան եւ մշակման մա - սին:

2· Բանաւոր եւ պատեհ կը գտնէ՞ք ձու - լում մը Արեւմտեան եւ Արեւելեան աշ - խարհաբարբառներու միջեւ եւ ի՞նչ պայ - մաններով: Եթէ կը մերժէ այդ գաղա - փարը, ի՞նչ են ձեր պատճառաբանու - թիւնները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պերճ Մավեանի
դառնակսկիծ մահուան առթիւ

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի իր նախկին ընկերները, փոխան ծաղկեպսակի Պերճ Մավեանի մահուան առթիւ, հաւաքաբար 1200-ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապոյտ Աչէի Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ Կիրակի, Ապրիլ 15-ին իրենց յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին: Աղաղակութեան կը յաջորդէ հոգեճաշ մը, եկեղեցիի սրահին մէջ, երեցներուն համար եւ ի դիտութեան անոնց յիշատակը յարգողներուն:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
888 - 92 - 51 *կամ՝* 860 - 47 - 18

ՅԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ դիւանը կը հաղորդէ իր հետեւեալ ձեռնարկներու ժամանակացոյցը.-

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- 20·30-էն 22 ֆրանսերէն լեզուի դասեր հայ օտարերկրեայ պատանիներու համար:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.- 9-էն 12 եւ 14·30-էն 16·30 հայերէն լեզուի դասեր 5-էն 12 տարեկան հայ մանուկներու համար: Երեկոյեան՝ 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր հայ պատանիներու համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.- 19·30-էն 21·30 հայերէնի դասեր սկսնակներու համար:

ՇԱԲԱԹ.- 14-էն 16 հայկական պարի դասեր՝ երկու շաբաթը մէկ անգամ, 6-էն 12 տարեկան մանուկներու համար:

ԿԻՐԱԿԻ.- 10·30-էն 12 քրիստոնէական դասեր հայ մանուկներու համար. երկու-շաբաթը մէկ անգամ:

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութիւններու համար կը խնդրուի հեռաձայնել ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռաձայնի թիւն է՝ 644 - 28 - 52

Nouveautés chez

HAY DISC

○ *Médailles*
○ *Porte-clefs*
○ *Verres décorés*
○ *Plaquettes gravées*
○ *Lettres à set*
○ *Machines-à-écrire*
○ *Timbres*

et toujours grand choix de disques et de cassettes

Comme d'habitude . . .

tout est arménien!

Adresse : 31, rue Lamartine
75009 PARIS

Me Cadet ou N. D. de Lorette
Tél. : 878. 22. 79

Du Lundi au Samedi 14h - 18h 30

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԱՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՎԻԵՆՆԱ

ԲԱՑՕՒՄ՝ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

ՀՐԱՒԷՐ

Ներկայիս ջերմօրէն կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ Աւստրիա եւ Արտասահման, մասնակցելու Մեծ եղեռնը յաւերժացնող Յուշարձանի բացման բացառիկ արարողութեանց, Ապրիլ 22-ին:

- Հանդիսաւոր պատարագ նուիրուած Ապրիլեան նահատակներուն, ժամը 11-ին, Վիէննայի Ս. Հոգիսիմէ եկեղեցւոյ մէջ:
Ռոսնիցկասսէ 11, 1030 Վիէննա

- Մեծ Եղեռնի Յուշարձան - Կոթողի բացման պաշտօնական հանդիսութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ժամը 13-ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ:

- Սգահանդէս նուիրուած Եղեռնի 69-րդ տարելիցին առթիւ, ժամը ճիշդ 18·30-ին, Ուրանիա կեդրոնի միջին սրահին մէջ:
Ուրանիաշքրասէ 1, 1010 Վիէննա

Ցանձնախումբս իր բարոյական աջակցութիւնը սիրայօժար կը տրամադրէ Աւստրահմանէն մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներուն:

Կը խնդրուի նուիրատուութիւնները կատարել հետեւեալ դրամատան միջոցաւ:

CREDITANSTALT - BANKVEREIN -
Kto. Nr. 0056 / 43267 / 01
WIEN — OSTERREICH

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Գաղաւթներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ քնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր:

=——✝——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՉ

Մեծ Պահէք ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի երեկոները, ժամը՝ ճիշդ 6-ին, կը կատարուին Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները և կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, յատ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.-

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 4
Քարոզիչ՝ Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան
Զորեքշաբթի, Ապրիլ 11
Քարոզիչ՝ Յովսէփ Սրկ. Պալըգեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին առած է հետեւեալ նուէրները.- Զարի Պզտիկեանի մահուան առթիւ՝ Պապիկեան եւ Կէօնճեան ընտանիք 300 Ֆ., Յովհաննէսեան, Թիրայր Մարզպետեան, Բիւզանդ Մարզպետեան, բժիշկ Տըլտեան 100-ական Ֆ., բժիշկ Տապաք, Տիկին Յակոբեան, Գրիգոր Պաղտասար Նամարեան, Երուանդ Աճառեան, Յովսէփ Օհանեան 50-ական Ֆ., Էնէգեան ընտանիք 25 Ֆ. Տիւս 40 Ֆ.:

OPTIMA Tours

CETTE ANNEE EN ARMENIE

— du 14 au 28 AVRIL	5 450 F
— du 5 au 19 MAI	6 250 F
— du 2 au 16 JUIN	6 250 F
— du 21 JUILLET au 4 AOUT	6 410 F
— du 4 au 18 AOUT	6 410 F
— du 18 AOUT au 1er SEPT.	6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE	6 410 F
— du 6 au 20 OCTOBRE	5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

U. G. A. B.

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France
de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
Monsieur Setrak SANDJIAN, Président
et les membres du Comité U.G.A.B. Rhône - Alpes
vous prient
de bien vouloir honorer de votre présence

le Dîner de Gala Dansant

qui aura lieu le Samedi 7 Avril à 20h 30
à «La Sangria» - Casino de Charbonnières
animé par l'orchestre «**P a r o s**» de Valence
Nombre de places limité
Pour tous renseignements s'adresser à :
U.G.A.B. - Secrétariat de l'Eglise Apostolique Arménienne
40, Rue d'Arménie, 69003 Lyon — Tél (7) 860 - 47 - 18

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS PUBLICITAIRES - CATALOGUES BROCHURES - CARTES POSTALES LIASSES - CARNETS . . .

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation
à Michel ARIS TAVITIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ 50 Ֆ. Սիրուն Պարոնեանի եւ Օննիկ Ագաշեանի յիշատակին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Աչէի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուարդ Մազազճեանէ 200 Ֆ. իր եղբօր՝ Հայկ Ծերբօնեանի (Ճունասան) մահուան առթիւ եւ Տիկին Ազնիւ Տէրոյեանէ 1000 Ֆ. ի յիշատակ Վարդավառին նահատակուած իր ծնողաց:

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK

○ *Սանթուր՝ Մոեփան Ա Գ Ե Ա Ն*
○ *Հայկ. Մ Ե Հ Ա Ն նուագախումբ*
○ *Երգչոնի վրայ կը նուագէ Վ Ա Հ Է*

Ե Ւ

ՊԻՏԻԿ

իր երգերով

ԱՐՇԻԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՅԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*